Briefwisseling 1 juli 1885 tot 15 december 1888

Albert Verwey

editie Margaretha H. Schenkeveld & Rein van der Wiel

bron
Albert Verwey, *Briefwisseling 1 juli 1885 tot 15 december 1888* (ed. Margaretha H. Schenkeveld & Rein van der Wiel). EM. Querido's Uitgeverij, Amsterdam 1995

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/verw008brie01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

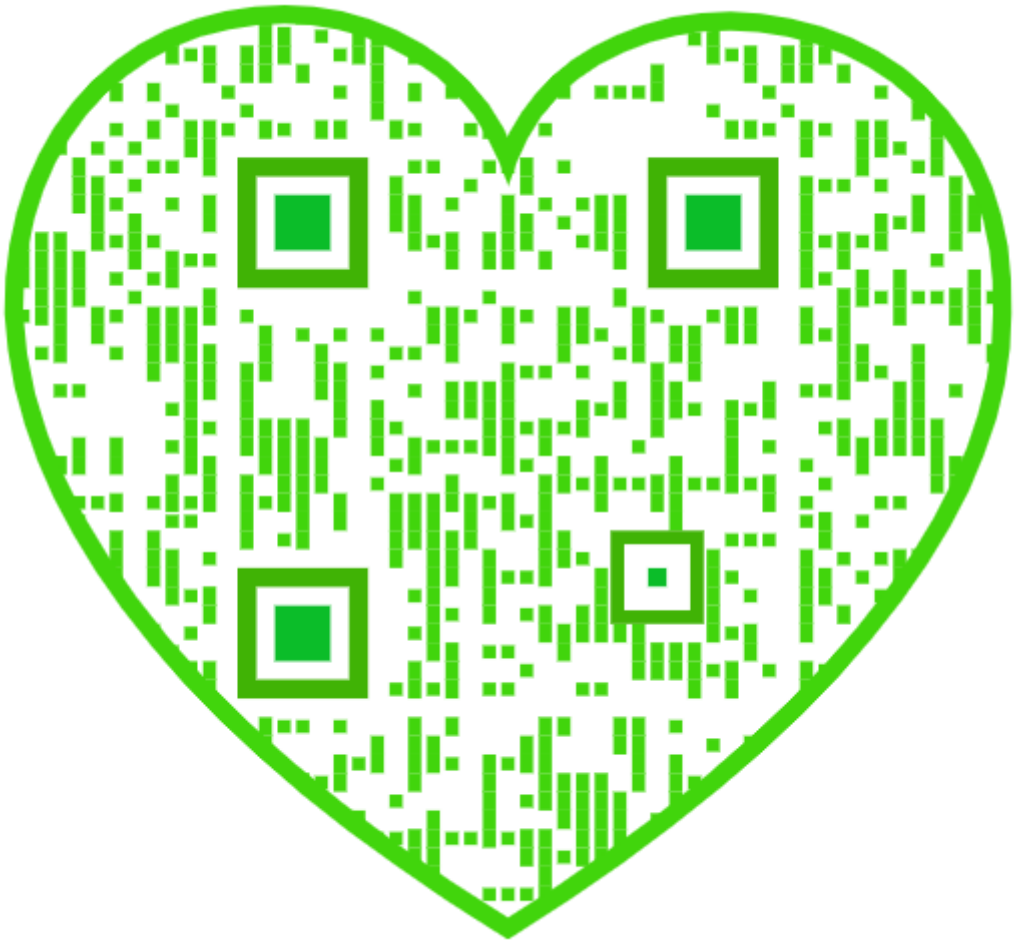

AAN GERLOF VERWEY

Inleiding

1 juli 1885 tot 15 december 1888

De periode die deze briefwisseling beslaat, loopt van begin juli 1885 tot 15 december 1888: de drieëneenhalf jaar dat Albert Verwey actief redacteur van *De nieuwe gids* is geweest. In de besprekingen over de oprichting van het nieuwe tijdschrift had Verwey al een werkzaam aandeel gehad, maar wij laten de correspondentie beginnen vlak voor het moment waarop de eerste officiële redactievergadering plaatsvond, 3 juli 1885.

Voor het einde van de periode is er niet een officiële datum aan te wijzen. Op 31 oktober 1889 werd Verwey's lidmaatschap van *De nieuwe gids*-redactie formeel beëindigd - zijn naam verdween overigens pas in het aprilnummer van 1890 van het omslag -, maar al sinds half december 1888 was zijn rol in de redactie uitgespeeld. Het grote conflict met Kloos en de daaruit ontstane verwikkelingen, waarin de meeste redacteuren en medewerkers feitelijk de kant van Kloos kozen, waren er debet aan.

Uit deze periode zijn meer dan achthonderd brieven van en aan Verwey bewaard gebleven. Het aantal correspondenten bedraagt honderd vier. De voornaamsten van hen worden hier kort geïntroduceerd.

De redacteuren

Van de redactieleden Willem Kloos (geb. 1859), Frederik van Eeden (geb. 1860), Frank van der Goes (geb. 1859), Willem Paap (geb. 1856) en Albert Verwey (geb. 1865) was Verwey veruit de jongste, nog maar net twintig in juli 1885. Zijn beide ouders waren jong gestorven. Vanaf zijn elfde jaar woonde hij op de Nassaukade bij zijn stiefmoeder, samen met een broer, een zuster en een stiefzuster. Van 1883 tot 1885 was hij werkzaam op het kantoor van de firma Ziegelaar en Van den Bergh en intussen bereidde hij zich voor op het staatsexamen gymnasium; daarvoor zakte hij in juni 1885. Desondanks gaf hij zijn kantoorbaan op en wijdde hij zich geheel aan de literatuur en het redacteurschap van *De nieuwe gids*. Ettelijke publikaties, kritisch-polemisch van aard en meestal geschreven onder het pseudoniem Homunculus, hadden toen al het licht gezien, onder meer in *De Amsterdam*-

mer; sinds zijn vijftiende schreef hij ook poëzie. Zijn eerste bundel verscheen ruim een maand na het eerste nummer van *De nieuwe gids*.

Verwey's grote mentor was Willem Kloos. Hij had hem eind 1881 leren kennen. Kloos had klassieke talen gestudeerd, maar was daar na zijn kandidaatsexamen in 1884 mee opgehouden. Sommigen kenden en bewonderden hem als dichter, maar het waren zijn poëticale stukken 'In memoriam Jacques Perk' (1881) en de 'Inleiding' bij de *Gedichten* van Jacques Perk (1882) die hem tot de woordvoerder van een nieuw kunstideaal maakten. Hiērmee en met zijn 'Literaire kroniek', die sinds december 1885 in *De nieuwe gids* verscheen, en ook door zijn persoonlijkheid, was hij voor de jongeren, schrijvers én schilders, de stuwende kracht van de nieuwe beweging. Tussen Kloos en Verwey groeide een innige vriendschap; deze werd verbroken kort nadat Verwey zich eind augustus 1888 verloofd had met Kitty van Vloten.

De derde redacteur van *De nieuwe gids*, Frederik ('Free' of 'Kees') van Eeden, had in maart 1885 doctoraal examen medicijnen gedaan en was bezig met zijn proefschrift. Als student was hij rector corporis geweest, hij had enkele toneelstukken gepubliceerd en was aan *De kleine Johannes* begonnen. In deze jaren waren Verwey en Van Eeden goed bevriend. Ze hadden elkaar leren kennen in 'Flanor', een Amsterdams literair gezelschap, waar ouderen en jongeren, de hele *Nieuwe gids*-bent incluis, elkaar troffen. Na zijn huwelijk met Martha van Vloten, met wie hij zes jaar verloofd was geweest, vestigde hij zich in mei 1886 in Bussum.

De twee overige redacteuren, Frank van der Goes en Willem Paap, nemen geen prominente plaats in de briefwisseling in. Van der Goes was de enige redacteur die al een baan had: hij was assuradeur en gaf les aan de Toneelschool. Zijn politieke stellingname als radicaal liberaal baarde in deze jaren nogal wat opzien, maar genoot de instemming van de Nieuwegidsers. Willem Paap, student in de rechten, trad aan het begin van de tweede jaargang uit de redactie. Ook Van der Goes en Paap publiceerden al voordat *De nieuwe gids* begon.

De jonge schilders

Tot de vriendenkring en daarmee tot de kring van *De nieuwe gids* behoorde ook een aantal jonge schilders. Ze waren allemaal opgeleid aan de Rijksacademie van Beeldende Kunsten in Amsterdam, die toentertijd onder leiding stond van August Allebé. Auteurs en schilders ontmoetten elkaar in 'Flanor', op hun kamers en ateliers en in de cafés. Ze hadden dezelfde kunstopvattingen en veroordeelden gelijkelijk de gevestigde literatuur- en kunstkritiek van de ouderen. Van deze groep publiceerden in *De nieuwe*

gids, afzonderlijk of gemeenschappelijk en altijd onder pseudoniem, Jacobus van Looy (geb. 1855), Jan Veth (geb. 1864), Willem Witsen (geb. 1860), Maurits ('Mau') van der Valk (geb. 1857) en Eduard Karsen (geb. 1860). Alleen met de drie eerstgenoemden wisselde Verwey frequent brieven.

Jacobus ('Kobus') van Looy was opgegroeid in het Haarlems burgerweeshuis; daarna hadden notabelen hem in staat gesteld een opleiding tot schilder te volgen. In 1885 won hij samen met een andere leerling van de Rijksacademie de Prix de Rome, met als gevolg een verplichte studiereis naar Italië en Spanje (1885-1887). Op deze reis schreef hij de meeste van zijn brieven aan Verwey en begon hij gedichten en prozastukken te schrijven die in *De nieuwe gids* gepubliceerd werden.

Jan (of 'Jan-Piet') Veth en Willem ('Wim') Witsen probeerden beiden als schilder in hun onderhoud te voorzien. Zij zorgden voor kunstkritieken in *De nieuwe gids* en Veth debuteerde daarin ook als dichter. Ze werkten veel buiten Amsterdam en vestigden zich in 1888 elders: Veth werkte in Dordrecht, Dongen en Laren en ging na zijn huwelijk in juli '88 in Bussum wonen; Witsen was vaak lange tijd op het buiten van zijn vader, 'Ewijkshoeve' bij Baarn, en vestigde zich in oktober 1888 in Londen.

Andere medewerkers-correspondenten

Kloos, Van der Goes en Verwey hadden alle drie les gehad van dr. Willem Doorenbos (1820-1906), leraar geschiedenis en Nederlands aan de h.b.s. op de Keizersgracht. Hij had hun veel bijgebracht en hen in hun lectuur van de klassieken en de Engelse en Duitse romantici gestimuleerd, eerst op school, later op debating avonden te zijnen huize. In de tijd dat hij redacteur voor literatuur was van *De Amsterdammer*, bezorgde hij zijn leerlingen de mogelijkheid om daarin te publiceren. In 1884 was hij naar Brussel verhuisd. Zijn gezag was zo groot dat hem om een bijdrage aan het eerste nummer van *De nieuwe gids* gevraagd werd. Sindsdien bleef hij het tijdschrift kritisch volgen.

Enigszins aan de rand van de vriendenkring staat Charles ('Chap') van Deventer (geb. 1860). Van Deventer, een neef van Busken Huet, was chemicus en werkte enige tijd bij prof J.H. van 't Hoff aan de Gemeente Universiteit van Amsterdam en in 1886 als leraar in Goes. Daarnaast had hij een grote literaire belangstelling en schreef hij zelf ook gedichten en toneelstukken. Van tijd tot tijd publiceerde hij in *De nieuwe gids*.

In september 1886 werd het redacteurschap van *De nieuwe gids* aangeboden aan Karel Alberdingk Thijm (geb. 1864), schrijver van zeer polemische, hoogstpersoonlijke stukken in impressionistische stijl. Hij weigerde,

maar droeg onder het pseudoniem Lodewijk van Deyssel geregeld bij aan *De nieuwe gids*. Hij was de zoon van de katholieke emancipator J.A. Alberdingk Thijm (1820-1889), in deze jaren hoogleraar in de esthetica aan de Rijksacademie voor Beeldende Kunsten en kunstcriticus, in welke hoedanigheden hij volop de kritiek van de jonge schilders te verduren kreeg. Na zijn huwelijk vestigde de jonge Thijm zich in Mont-lès-Houffalize in de Ardennen en onderhield hij een frequente correspondentie met Verwey.

Kitty van Vloten

Kitty van Vloten (geb. 1867) was een van de zeven kinderen van het echtpaar Van Vloten-van Gennep en woonde met haar moeder en zuster Betsy in Haarlem. Via haar oudste zuster Martha, die in 1886 met Van Eeden trouwde, had Verwey Kitty leren kennen en vermoedelijk onderhielden zij sinds kerst 1886 een filippine met elkaar. Zij hielp Verwey met het uitzoeken van boeken in haar vaders bibliotheek, toen hij een artikel over Johannes van Vloten (overleden in 1883) voor *De nieuwe gids* wilde schrijven. Sinds die periode wisselden zij incidenteel brieven. Eind augustus 1888 verloofden zij zich in stilte in Katwijk, waar Verwey sinds half juli met Kloos kamers had gehuurd en Kitty en haar moeder in een hotel logeerden. Sindsdien werden er dagelijks brieven geschreven, die gewoonlijk per drie verstuurd werden om geen argwaan bij mevrouw Van Vloten te wekken. Kitty heeft deze brieven apart bewaard en ze voor haar dood toevertrouwd aan haar zoon Gerlof. Zo zijn ze buiten de collectie gebleven die zij zelf aan de Universiteitsbibliotheek heeft geschonken en die de basis vormde voor het Verwey-archief. Enkele jaren geleden heeft Gerlof Verwey ze aan de *Kitty van Vloten Stichting* geschonken. Verwey's biografen hebben nooit uit dit deel van de correspondentie kunnen putten, noch Verwey's eerste biograaf Maurits Uyldert, noch Mea Nijland-Verwey, die zoveel over haar vaders leven en werk heeft gepubliceerd. Uit biografisch oogpunt zijn deze brieven zeer interessant; in een paar ervan belicht Verwey voor zijn meisje ook de delicate kwestie van zijn innige vriendschap met Kloos.

Tot slot

Waarin ligt nu de waarde van deze correspondentie als geheel? Ten dele ontleent zij die aan het levendige beeld dat de correspondentie oproept van het prille tijdschrift, waaraan dichters, prozaïsten, schilders, politici en we-

tenschapsmensen hun medewerking gaven en dat weerklank vond bij een kring van bewonderaars en geestverwanten. De getuigenissen van deze laatsten zijn tot dusver vrij onbekend gebleven.

Verder is deze briefwisseling waardevol omdat ze voor het grootste deel bestaat uit brieven van de Tachtigers, wier werk van zoveel betekenis is geweest voor de Nederlandse literatuur en dat voor een deel zijn waarde als kunst heeft behouden. De correspondentie van een schrijver pleegt een meer rechtstreeks contact te onderhouden met de gebeurtenissen en ervaringen van alledag dan zijn poëzie of proza. Zo is het ook hier. In het middelpunt staat een jonge, ambitieuze, zelfbewuste Albert Verwey. Het proces van de 'poet at work', de kringen waarin hij verkeerde, de vriendschappen, ontboezemingen, irritaties, de fanmail, de familie en ten slotte de liefde - de lezer ziet dit alles van zeer nabij. De briefwisseling is een royale illustratie van wat Enno Éndt in *Het festijn van Tachtig* heeft laten zien: hoe leven en werk bij de jonge Tachtigers op elkaar betrokken waren.

Brieven
[1885]

M. van Vloten aan A. Verwey 2.7.85

Haarlem 2-7 85.

Arme Albertje, ben je gezakt?[1] dat vind ik heel droevig; ik had zoo gehoopt, dat het goed zou gaan en ik heb de namen der geslaagden in de courant eenige malen herlezen om te zien of ik de jouwe ook had overgeslagen.

Maar nu hoor ik het van Friedel[2] ook en nu moet ik je even schrijven. Arme Albertje, waar hebben ze je meê beet gehad? stort je arme, mistroostige, te leur gestelde hartje maar eens bij mij - aan mij - tegen mij - *welk voorzetsel* gebruikt men in dit geval? - uit. Was het Sophokles of Demosthenes, Horatius of Livius, geschiedenis of aardrijkskunde of was het misschien het theorema van Pythagoras?

O Homunculus[3] wat doe je ook met examens! Waarom heb je niet gezegd: 'wat u mij daar vraagt weet ik niet, mijnheer, maar ik zal eens een versje voor u maken'

Is misschien ook de Homunculus-aap uit de mouw gekomen en heb je het verbruid met in het een of ander opstel een der Nederlandsche goden aan te randen? Wat het geweest moge zijn, je zult mij pleizier doen met het mij te vertellen. Groote goden, als ik eens een examen moest doen! ik zou druipen[4] op het begin van den 21sten zang van den Ilias;[5] *dát* vind ik dom. Als je op dit oogenblik je in moedeloosheid met mij meten moest - zou ik het waarschijnlijk winnen, troost je daarmeê 'sociosne malorum',[6] - hoe was het ook weêr, het doet er niet toe hoe het was, het is afgezaagd: wat zullen de heeren van de comissie zeggen als je naam prijkt als redacteur van de 'Nieuwe Gids' en als heel Nederland staat te kijken over de genialiteit van een bundel gedichten[7] door een zekeren A. Verwey. Wanneer komen zij; zij worden immers afzonderlijk uitgegeven?

Weet je wat je voor een verzetje eens moest doen? Een beetje Italiaansch leeren en Dante lezen, en ga hem dan eens vertalen en als je dát kunt, niet als Bohl of ten Kate, maar als *Dante*, dan moog je voor alle examens ter wereld zakken zonder het je een oogenblik aan te trekken. Dag Albertje, houd moed! Martha.

Eindnoten:

1 Verwey had in juni 1885 staatsexamen gymnasium gedaan als voorbereiding op een universitaire studie.
2 Frederik van Eeden.
3 Pseudoniem van Verwey.
4 Zakken.
5 Homerus' *Ilias*.
6 Citaat naar Lucanus, *Bellum civile* IX 46: sociosne malorum [...]: metgezellen in de rampen. Martha van Vloten zal van haar vader Latijn geleerd hebben; zij had geen gymnasium-opleiding.
7 De bundel *Persephone en andere gedichten* verscheen in het najaar van 1885.

A. Verwey aan W. Doorenbos[1] [4.7.85][2]

74 Nassaukade
Amsterdam.

Zeer Waarde Heer,

U zult misschien al gehoord of gemerkt hebben, dat ik niet door mijn examen[3] gekomen ben. Ik heb gedaan wat ik kon - maar het grieksch was me te moeielijk en ik werd afgewezen. Het spijt me - natuurlijk, maar ik troost me met de hoop ander jaar wèl erdoor te komen en dan zes maanden daarna candidaats te doen. Dan ben ik niets tenachter.

Ik ben blij dat het achter den rug is: nu ben ik van kantoor[4] af en kan bedaard werken voor 't examen en voor de N.G.

We hebben gister vergaderd voor het tijdschrift[5] en hoorden met genoegen van Van der Goes, dat U een stuk[6] hadt toegezegd. We hebben *behoefte* aan niet-letterkundige stukken: Paap is jurist - maar alle vier de anderen[7] zijn litterair (Van Eeden eigenlijk óok), en we moeten wat toegeven aan het publiek dat niet leven kan van letterkunde alleen. Litteraire onderwerpen zijn abundant op het oogenblik: als een uit veel heb ik Shakspere's Sonnetten eens opgenomen,[8] die Burgersdijk[9] op zoo'n merkwaardige manier verapothekerd[10] heeft.

Er ligt op het Leesmuseum[11] een levensschets van Alb. Thijm door Ten Brink.[12] We zullen waarschijnlijk gelegenheid genoeg hebben de Varia van de N.G daardoor te verrijken. Couperus is lid van de Leidsche Maatschappij geworden en Vosmaer werd leerling van Bilderdijk. Dat stuk in den Spectator[13] hebt u reeds gelezen: vindt ú dat die ode aan Napoleoon zoo erg Pindaros-achtig[14] is? Als 't waar is dan kan Bilderdijk zachts[15] net zoo lang als Pindaros beroemd blijven - ofschoon hij dan eerst beroemd zal moeten *worden*, wat zwaar valt in 't Nederlandsch.

Heeft Juffr Swarth U verteld[16] dat ik haar mijn stuk over Cosman[17] gestuurd heb? Ik wou dat de N.G. er al geweest was dan had ik haar die moeite mogen[?.] uitwinnen.

Heeft u al heel wat lezingen[18] afgemaakt? De ‘heeren’[19] mogen hun paraplu wel opsteken: het zal regenen in 't najaar.

Doet u mijn groeten aan Mevrouw[20] en aan de verdere familie en geloof me
Uw dw en toegenegen
Albert. Verwey

Eindnoten:

1 Aangezien de brief met de daarbij horende ongefrankeerde en niet dichtgeplakte envelop teruggevonden is in het Verwey-archief, bestaat de mogelijkheid dat hij niet verzonden, maar ter hand gesteld en later teruggegeven is. Een andere mogelijkheid is dat Verwey de brief in deze vorm nooit verzonden heeft.
2 Datering op grond van het notulenboek van *De nieuwe gids*, dat op 3-7 1885 vermeldt: 'Tenslotte mededeeling van den heer v.d. Goes: hij heeft bericht ontvangen van den heer Doorenbos, die voor de eerste aflevering een stuk over Hendrik IV denkt gereed te maken.' In deze brief is dat 'gister'. (*Nieuwe gids*-archief, KB)
3 Verwey had in oktober 1884 een werkplan gemaakt waarin hij het voornemen formuleerde in 1887 zowel een kandidaatsexamen Klassieke talen als een kandidaatsexamen Rechten af te leggen.
4 De firma *Ziegelaar en Van den Bergh*, commissionairs in effecten, waar Verwey van 1883 tot 1885 gewerkt had.
5 *De nieuwe gids*.
6 Dit werd: W. Doorenbos, 'Hendrik IV en de prinses Condé'. In: *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), deel I, p. 43-66.
7 Van Eeden, Van der Goes, Kloos en Verwey.
8 'Opnemen' in de betekenis van 'ter hand nemen'; het resultaat was: Albert Verwey, 'Het sonnet en de sonnetten van Shakespeare'. In: *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), deel I, p. 67-96.
9 [William] Shakespeare, *Shakspere's sonnetten*. Vertaald door Dr. L.A.J. Burgersdijk. Utrecht, 1879.
10 Er een merk waardig geheel van gemaakt [heeft]. Mogelijk ook toespeling op Burgersdijks docentschap aan de opleiding voor apotheker in Deventer.
11 Het Leesmuseum was een in het huidige Sotheby-veilinggebouw (Rokin 102) op de eerste verdieping gevestigde bibliotheek annex leeszaal voor heren.
12 J. ten Brink, 'Josephus Albertus Alberdingk Thijm'. Afl. 7 van *Onze hedendaagsche letterkundigen*. Amsterdam 1885. Gebundeld in: *Onze hedendaagsche letterkundigen*. Amsterdam [1882-1887], deel I.
13 C. Vosmaer, 'Bilderdijk'. In: *De Nederlandsche spectator* 30 (1885), nr. 23, d.d. 6-7 1885, p. 185-187.
14 Vosmaer had Bilderdijks *Ode aan Napoleon* vergeleken met de oden van Pindarus.
15 Gemakkelijk.
16 Net als Doorenbos woonde Hélène Swarth in Brussel.
17 Verwey had een voor *De leeswijzer* bestemde, maar door dat tijdschrift geweigerde reactie geschreven op een bespreking door H. Cosman in *De portefeuille* d.d. 23-3 1885 van poëzie van Hélène Swarth. Verwey had Hélène Swarth het artikel toegestuurd in de hoop dat zij het in een Vlaams tijdschrift geplaatst zou krijgen. Het artikel is nooit gepubliceerd.
18 Doorenbos bereidde een serie lezingen voor, te houden van november 1885 tot mei 1886 in het American Hotel in Amsterdam, onder de titel 'Over leven en letterkunde in hun onderling verband'. Hij heeft de serie om gezondheidsredenen moeten afbreken.
19 Mogelijk de toonaangevende letterkundigen onder wie de critici. Verwey lijkt hier te zinspelen op voor deze heren in het najaar te verwachten onplezierigheden als het verschijnen van *De nieuwe gids* en de lezingen van Doorenbos.
20 Doorenbos was getrouwd met A.H.D. Pauw; zij hadden zes kinderen van wie er nog een aantal thuis woonde.

W. Doorenbos aan A. Verwey 5.7.85

Brussel 5 Juli 1885

Amice!

Dezer dagen dacht ik veel aan U en wachtte op het resultaat van Uw examen.

Weetende hoe lastig en eenzijdig men die tormenten dikwijls maken kan, was ik niet gerust omtrent den afloop; vooral dewijl de studie der beginselen van het klassicisme[1] veel tijd vorderen. -

Hoe het zij, ik zal dit nu toch wel spoedig vernemen. Ik kreeg door v.d. Goes bericht omtrent *het tijdschrift*. Een klein iets, de titel, beviel mij weinig. Er sprak gebrek aan Fantasie uit. Wel had Mad. Adam de nouvelle Revue tegenover de Revue des deux Mondes gesteld, maar die dame had macht en grooten aanhang en wist toch de oude Revue niet te verdringen.

Die eenigzins met de opkomst van de Gids bekend is, weet hoe duchtige kennis en buitengemeene, ook geldelijke, inspanning noodig geweest is om die te vestigen. Geel en Thorbecke waren er echter de beschermers van, en vele knappe jongeren de bazen.

Misschien zijn de tijden veranderd en is de gewone-litteraire geest lager dan toen. Ook worden de meeste tijdschriften al lauwer of winderiger opgeblazen. In den laatsten tijd verheugde ik mij in Joh. Winkler, die flinke en vrije stukken schrijft.[2] Vosmaer wordt er al ouderwetscher op en beveelt nu de frasen van Prins, den voorzitter van de[?] verloopen Maatsch van Letterkunde te Leiden aan.[3]

Waar het met ons landsbestuur en litteratuur heen moet begrijp ik niet. Een plat woord luidde: de Dood is in de Pot, en dat blijkt. Het baatte mij tot mijn spijt niet dat ik Gosler aanzette het stuk tegen Cosman, een vinnig stuk,[4] te plaatsen. Die man is bang en dom berekenend. Zijn Redacteur Dozy speelt voor nul, alleen om der ijdelheids wille, ik weet het, doch uit mijn naam moogt gij het niet zeggen.

Hierbij zend ik weer de quittancie van mijn pensioen,[5] kunt gij niet voor mij *twee* kwartalen van het *Amsterd*. *Weekblad*, treuriger gedachtenis,[6] voor mij er van afdoen, en mij na aftrek aller onkosten van U het bedrag zenden. Ik hoop dat het u thans niet ongelegen komt die zaak te regelen.

Met de beste wenschen voor u en met de groeten aan de vrienden,

tt

W.D

Eindnoten:

1 De eerste beginselen van de klassieke talen.
2 Niet duidelijk welke stukken Doorenbos bedoelt.
3 Flanor [C. Vosmaer], 'Vlugmaren'. In: *De Nederlandsche spectator* 30 (1885), nr. 26, d.d. 27-7 1885, p. 210-211.
4 Zie A. VERWEY AAN W. DOORENBOS [4.7.85], noot 17.
5 Verwey regelde voor Doorenbos in Amsterdam financiële zaken.
6 Doorenbos was van 1883 tot 1884 letterkundig redacteur van *De Amsterdammer. Weekblad voor Nederland* geweest; hij had het blad met ruzie verlaten.

J.J.H. Verloop aan A. Verwey [9.7.85][1]

Amice!
Ik ben niet geslaagd in het examen.[2]
tt
Verloop

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 Nadere gegevens ontbreken.

W. Doorenbos aan A. Verwey 13.7.85[1]

13 Juli 1885

Amice!
In dank en in orde heb ik de gelden ontvangen.
tt.
W.D

Chairoiès valeasque[2]

Eindnoten:

1 Briefkaart.
2 Moge u zich verheugen en gezond zijn.

F.W. van Eeden aan A. Verwey [14.7.85][1]

Albertje!
Je bent morgen welkom! - Kom als je kunt vóór tienen (b.v. 9.40) - dan kun je mee gaan zwemmen als je daarvan houdt.
Je weet den weg wel naar ons huis[2] - dus zal ik thuis op je wachten en niet naar den trein gaan, dus kun je zelf kiezen welke trein.
adieu
tt
Fr.

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 De ouders van Van Eeden woonden Frederikspark 2, Haarlem.

W.J.T. Kloos aan A. Verwey 18.7.85

18 Juli 1885.

Dearest,
je zult al wel gemerkt hebben, dat ik niet gekomen ben. Ik had mijn wekker op 8 uur gezet, maar ik heb hem niet gehoord, want ik had een zeer slechten nacht gehad en was eerst om half zeven ingeslapen. 't Is nu elf uur, als ik nu ga, ben ik om half twaalf bij je, en als je soms vroeg eet, zul je toch wel vroeger koffie drinken[1] dan één uur. In alle gevallen, nu 't toch eenmaal zoo laat is, is het beter, dat je werken gaat. Ik zal dus maar denken, dat ik je niet voor Maandag avond zie en wensch je veel pleizier.
ever yours
Willem.

Eindnoten:

1 Lunchen, de koffiemaaltijd gebruiken

A. Verwey aan F.W. van Eeden 26.7.85

74 Nassaukade
Amsterdam
26 juli '85 -

Deze brief is mijn ochtendgebedje voor vandaag, free. Ik wil trachten mezelf in high spirits te bidden voor ik begin aan mijn Shakespere-studie. Sints gisteren lijd ik aan de artisten-ziekte, die moedeloosheid heet, en waar een medicus niets aan doen kan. Jij bent geen medicus: anders zou ik je niet schrijven in zoo'n stemming. Ik wanhoop wel niet aan mijn kunst, maar ik zie toch niet helder mijn weg erin. Ik voel lust me maar headlong in de gouden zee van poëtische fancy te gooien: misschien zou ik strakjes eruitkomen, druipend van gouden water met een wier-net van gloeiende bloemen om mijn haar en mijn schouders. Soms heb ik een ontzaglijk verlangen de verrukking der menschheid te zijn. Poëet - maar dan ook héelemaal - niet om den naam bij de menschen, maar om dat ik weet dat het de éenige, groote voldoening voor mezelven zou wezen. Zooals Shelley zegt: Poets are the best and happiest men of the world.[1] Poeet zijn is het hoogste wat op aarde denkbaar is, want mensch zijn sluit het in zich. Ook heélemaal mensch, méer dan de meesten. Je moet denken dat dit mijn gebedje is en dat men biddende *alles* zeggen mag. Daarom mochten de farizeeën het niet doen op de hoeken van de straten, waar iedereen het hooren kon. Dat was heel verstandig van Jezus, die fout deed door zijn discipelen te leeren hoe ze

bidden moeten.[2] Dat moet ieder voor zichzelf weten, vind ik. Ook moet iemand niet om iets bidden en ‘Uw wil geschiede’ erachter zetten als hij pas gevraagd heeft om het geschieden van zijn eigen wil. Dat is dom.

Ik zal maar net als Martha[3] doen en zachtjes ‘Nieuwe Gids’ tegen mezelf zeggen, om me moed te geven. We hebben gister een vergadering van dien N. Gids gehad - à l'improviste bij Paap. Goes heeft een brief van Barrès[4] gekregen, waarin die hem schrijft dat hij onderhandelen wil over voorwaarden - We moesten hem maar schrijven, dat een medewerkerschap aan de N.G. ongeveer zooveel waard is als een Orde van de Eikenkroon[5] en dat de voorwaarden later komen. Verder hebben we besloten het formaat van Nederland overtenemen en we hebben een advertentie voor den uitgever[6] opgesteld, om voorlopig alleen in het Blad van den Boekhandel (voor België en Indië vooral) geplaatst te worden. We hebben erin gezet dat het Tijdschrift zal geven een verzameling van het beste wat het jongere geslacht oplevert en zoodoende een overzicht zijn zal van dat gedeelte onzer letteren, dat hoop geeft op een betere toekomst. - Zooals je ziet: een Uitgeversreclame waar wij niets mee te maken hebben.

Die dingen zal je wel goed vinden, niet-waar?

Jou brief van Lotzy[7] heeft kloos ontvangen.

Zeer onverwacht is gisteravond bij kloos ook Alb. Thijm de jonge verschenen. Hij had een gedeelte van zijn haren verloren (door afknipping) en beweerde dat hij ook de erinnering van zijn gemoedstoestand van 4, 5 maanden geleden verloren had - maar zijn oude streken hád hij nog.

Van der Goes heeft in de Amsterdammer zijn stuk over dichterlijke taal stukgeknipt en weer opgeplakt met hier en daar een lacune.[8] Ik vergeef het hem om de goede bedoeling en den vooruitgang in zijn stijl. Heb je 't stukje: ‘Kinderen’[9] van Cooplandt gelezen - vrij goed, maar wat schraal, vind je niet? We moeten maar wat wachten het hem te vragen.

In het Dagblad staat een geestige beet-nemerij van David Bles,[10] die exposeert in Arti.

Gister heb ik naar Rössing geschreven met verzoek aan het drukken van mijn bundel[11] te beginnen. Tegelijk heb ik hem 't Japansch sonnet gestuurd en de opdracht voor Vita Nuova.[12] Ik tracht onafgesneden oud-Hollandsch papier te krijgen.

Vandaag zal er een brief aan Gosler verzonden worden met aanbod van de Expeditie van Julia[13] tegen 20% voor hem. Hij verdient graag een duitje, de arme jongen. Dit is de laatste poging, die alle kansen vóor zich heeft.

Van der Goes tracht mijn artikel over Cosman[14] in de Amsterdammer te krijgen.

Nu, meer nieuws weet ik niet - ik ga aan Shakespere.

Ik had dolgraag dat jij me ook eens schreef - doe je de groeten aan Martha en je familie?
Yours very truly
Albert V.

Eindnoten:

1 Synthese van verschillende uitspraken van Shelley in deze geest.
2 Mattheüs 6:5-13.
3 Martha van Vloten.
4 Barrès was uitgenodigd een stuk voor *De nieuwe gids* te schrijven.
5 Orde van de Eikenkroon: Nederlandse onderscheiding tot 1890; daarna Luxemburgs.
6 W. Versluys.
7 Marinus Lotsy.
8 F.v.d.G. [F. van der Goes], 'Een late hulde. De werken van Willem Shakespeare, vertaald door Dr. L.A.J. Burgersdijk. Deel II, III, IV, Leiden, bij E.J. Brill. 1884 en 1885. (Vervolg).' In: *De Amsterdammer. Weekblad voor Nederland* 9 (1985), nr. 422, d.d. 26-7 1885, p. 9 en 10.
9 A. Cooplandt, 'Kinderen I, Het dubbeltje.' Ibid., p. 10.
10 [N.N.], 'De tentoonstelling van David Bles'. In: *De Amsterdammer. Dagblad voor Nederland*, 3 (1885), d.d. 28-7 1885, avondblad. Uit deze mededeling van Verwey blijkt dat hij de brief tenminste een dag heeft laten liggen voor hij hem afmaakte.
11 *Persephone en andere gedichten*. 's Gravenhage 1885.
12 Respectievelijk de gedichten 'Sonnet' en 'Musa Salvatrix', beide opgedragen aan Frederik van Eeden. Ibid., p. 58 en 55.
13 Kloos en Verwey hadden met de hulp van C.E. Duyts, Van Eeden, en Veth onder pseudoniem een 'dwaas verhaal in verzen' à la Fiore della Neves *Een liefde in het zuiden* geschreven, naar aanleiding van de lof die Fiore della Neve bij de literaire kritiek oogstte en de kritiek die hun, 'de nieuwe generatie', ten deel viel: Guido, *Julia, een verhaal van Sicilië*. Haarlem 1885. Alle literaire critici - onder wie Holda - trapten in de val, uitgezonderd J.N. van Hall van *De gids* (die het boek niet besprak) en J.C. de Vos. De Vos herkende of leek *Julia* te herkennen als een persiflage op Fiore della Neve, *Een liefde in het zuiden*. (Zie F.W. VAN EEDEN AAN A. VERWEY [17.4.86].) H.J. Stratemeijer, oud-Flanor bezoeker en redacteur van *De Haagsche Courant*, waar De Vos hoofdredacteur was, zou door Paap van het geheim van *Julia* op de hoogte zijn gebracht en vervolgens zou hij het aan De Vos hebben doorverteld. Daar toch de rest van de recensenten deze parodie unaniem bejubelde, schreven Kloos en Verwey *De onbevoegdheid der Hollandsche literaire kritiek*. Amsterdam 1886, uitgegeven door Gosler.
14 Zie A. VERWEY AAN W. DOORENBOS [4.7.85], noot 17.

W.A. Paap aan A. Verwey [30.7.85][1]

Amsterdam, -

A.lb.
Tot mijnen spijt kan ik je van avond niet ontvangen, wijl ik niet tegen dien tijd thuis ben. -
Je
W.P.

Eindnoten:

1 Datum ontleend aan poststempel.

A. Rössing aan A. Verwey 6.8.85

's Gravenhage 6 Augs '85

WelEd: Heer,
Aangezien ik een poosje afwezig geweest ben heb ik u tot mijn spijt niet eerder kunnen antwoorden.
Met het drukken van uw bundeltje zal ik nu spoedig een aanvang maken.
De Sonnetten aan Dr Doorenbos en aan Fred van Eeden zal ik tusschen voegen op de door u aangewezen plaatsen. Is uwe bedoeling dat Sonnet aan F. Eeden geheel aan 't einde te hebben? Ik dacht dat het vers 'Aan Nelly'[1] er geheel op ingericht was de bundel te besluiten.
Hoewel het de onkosten nogal verhoogt, wil ik gaarne aan uw verlangen voldoen om het boekje op hollandsch papier te drukken. Misschien is het zelfs het best, omdat de bundel klein is en hollandsch papier het veel dikker zal doen schijnen.
Uiterlijk in de volgende week kunt u proef verwachten, het afdrukken kan dan spoedig achter elkaar gebeuren.
Met de meeste achting
UEd Dw Dien
ARössing.

Het Sonnet 'In Dronkenschap'[2] gaat hierbij terug.

Eindnoten:

1 Respectievelijk: 'Sonnet', 'Sonnet' en 'Aan Nellie'. In: *Persephone en andere gedichten* resp. 51, 58 en 79.
2 Niet teruggevonden. Vermoedelijk: Albert Verwey, 'Eurèka! riep de Heer. - Rondom hem stonden'. Opgenomen in Verwey 1983, p. 79. (Op grond van aanwezigheid van een kopie van dit gedicht met aantekeningen tussen manuscripten van andere gedichten uit *Persephone en andere gedichten* in het Verwey-archief, nr. LXVIII 85.)

A. Verwey aan W. Doorenbos 6.8.85[1]

74 Nassaukade
Amsterdam.
6 Augs '85

Zeer Waarde Heer en Vriend,
Ik hoop dat deze brief wat vroolijker zal uitvallen dan mijn vorige. Er is nu alle reden voor vroolijk-zijn. De toekomst van de 'Nieuwe Gids' is een nieuwe 'gist' in ons het deeg van onze gedachten en onze woorden. We

praten er veel over en denken er nog meer aan. We schrijven er stukken voor en schrijven aan menschen, die we gaarne willen, dat er stukken voor schrijven. Behalve u hebben we thans dan ook Mej. Opzoomer[2]; Frans Netscher; een zeer goeden voor schilderkunst (uit den Haag),[3] Jelgersma, die zal schrijven over philosophen, Lotzy, die het doen zal over economische kwesties en enkele anderen, over industrieele, en andere onderwerpen. Kloos heeft geschreven aan Emants[4] en er zijn nog anderen, die we vragen zullen. Op die manier hebben we eenige copie in voorraad en veel copie in vooruitzicht. Van die laatste wou'en we echter heel graag een wat nauwkeuriger staat, voor het eerste nummer tenminste, kunnen opmaken. Ik ben daarom belast U dit te schrijven en te vragen of u denkt ons een artikel[5] voor het *eerste* nummer te kunnen sturen. Dat zou al vast een heele uitkomst zijn. We zouden daar niet nu reeds mee aankomen, als er niet over *drie* weken, met het drukken van dat 1e Nr moest begonnen worden. Ook moeten we vóor dat beginnen nog vergaderen om den inhoud vasttestellen en er kennis van te nemen. Zoudt u me dus p.o even willen melden of u binnen dien tijd iets gereed hebt. De grootte van het 1e Nr is nu op 9 vel vastgesteld - dat is nog al flink, vind U niet?

De Gids geeft de Lantaarn - een vrij licht-looze - den raad[6] toch vooral haar redacteur Jan C. de Vos niet te laten loopen. Want, zegt de Gids, dan mocht de heer de Vos eens een nieuws blad gaan uitgeven en dat de *Nieuwe* Lantaarn noemen.

Die arme oude Gids met zijn allusies!

Vroeger was de Gids Bakhuyzen, zegt Van der Goes - nu is ze Huisbakken.

Ik denk dat het aantal van Uw hoorders van deze winter[7], tenminste het mannelijke gedeelte, vrij wat grooter zal zijn dan op de lijst staat. Ik sprak deze week nog eenigen, die er graag bij wilden.

Gaat het goed met Uw gezondheid? Ik hoop het en blijf
met veel groeten
Uw toegenegen leerling
Albert. Verwey

Antwoord u per ommegaande?

Eindnoten:

1 Waarschijnlijk concept.
2 Adèle Opzoomer heeft niet aan *De nieuwe gids* meegewerkt.
3 C.L.Ph. Zilcken.
4 Heeft niet meegewerkt aan *De nieuwe gids*.
5 Voor het reeds toegezegde artikel (W. Doorenbos, ‘Hendrik IV en de prinses Condé’. In: *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), deel I, p. 67-96), waarvan in A. VERWEY AAN W. DOORENBOS [4.7.85] sprake is, was blijkbaar nog geen datum van inzending afgesproken.
6 N.N. [J.N. van Hall], ‘De Lantaarn, nos. 1-14. 's Gravenhage, A. Rössing’. Recensie in: *De gids* 49 (1885), deel III p. 347-350.
7 Zie A. VERWEY AAN W. DOORENBOS [4.7.85], noot 18.

A. Verwey aan A. Rössing 8.8.85[1]

74 Nassaukade
Amsterdam.
8 Augs '85

Weled. Heer,

Uw brief van den 6en dezer met enclosa[2] heb ik in orde ontvangen.

Het doet me genoegen dat U het bundeltje op Holl. papier drukken zult. U bedoelt zeker zooals ik de vorige maal schreef *on*afgesneden, zoo met die ruige uitvloeiende kanten. Afgesneden Holl. staat afschuwelijk: zie verscheidene Engelsche versbundels van den laatsten tijd. Emants' Lilith[3] is indertijd uitgegeven op onafgesneden Holl., dat zeer fraai is: kent u dat?

Ik dank U voor de terugzending van ‘In Dronkenschap’. Het sonnet aan V. Eeden[4] bedoelde ik niet geheel aan het end te plaatsen; maar als laatste der sonnetten, die midden in den bundel voorkomen. Dus nog voór de Iamben, geloof ik.

Hierbij ingesloten zend ik u een - waarschijnlijk laatste - toevoegsel aan den bundel. De natuurlijke plaats ervoor is, dunkt me, achter ‘Rouw om 't Jaar’, waarmee het overeenkomst heeft.[5]

Ja, in welk formaat wilt u het bundeltje drukken? Ik herinner me niet dat we daarover reeds gecorrespondeerd hebben, is 't wel? Is gewoon postformaat[6] niet het beste? Als u me dat even per briefkaart berichten wilt, heb ik meteen de zekerheid dat u dezen ontvangt hebt.

Ik blijf dus in afw.

Eindnoten:

1 Concept.
2 Dat wat ingesloten is.
3 Marcellus Emants, *Lilith*. Gedicht in drie zangen. Haarlem [1879]. Voor deze uitgave - de enige die tot dan toe verschenen was - is echter geen onafgesneden Hollands papier gebruikt.
4 Op het aan Van Eeden opgedragen ‘Sonnet’ (in *Persephone en andere gedichten*, p. 58) volgen nog vijf sonnetten voordat met ‘Twee fragmenten’ (p. 64) de groep jambische gedichten begint.
5 ‘In memoriam patris’ (p. 42-45) is inderdaad geplaatst na ‘Rouw om 't jaar’ (p. 39-41).
6 Ook wel post-octavo, gebruikelijk negentiende-eeuwse formaat voor romans en dichtbundels; uiteindelijk is gekozen voor een kleiner formaat.

A. Verwey aan J.P. Veth 8.8.85

74 Nassaukade
Amsterdam.
8 Augs 85

Beste Veth,

Door de vergeetachtigheid van mijn huisgenooten hoorde ik gisteren eerst dat je Dinsdag bij me was geweest. Het speet me ontzettend, om mezelf niet minder dan om jou: ik had je willen spreken over je verzen,[1] over mijn portret,[2] over de N.G. natuurlijk, het auto da fé van Holl. poëten,[3] waar we allemaal omheen zullen dansen. Vooral over je verzen. Ik heb me pas een aangenaam half uur verschaft door ze overtelezen. Het zijn er negen; vier ervan wou ik plaatsen in de 1e Aflevering. Misschien bevalt je deze volgorde: 1. Droombeeld.[4] 2. Achter de wolken. 3. Ik heb een tempel (heb je daar een titel voor. Zou 'Adoratie' een goede zijn?)[5] 4. Madonna Mystica.[6] Dan schijnt er in het geheel een soort opeenvolging te wezen - al is die dan fictief. De naam S.v.H.[7] is toch ook al vol mystificatie.

Sommigen zullen denken dat Sam van Houten zich aan verzenmaken bezondigen gaat en Van Eeden vermoedde dat S.v.H. beteekende Schilder van Homunculus.

Ik heb je een bekentenis te doen, die Homunculus niet mooi staat. Namelijk dat ik vandaag eerst een juist oordeel over je sonnetten gevormd heb. Word je er boos om? Ik bedoel het ook eigenlijk niet voor al je sonnetten, maar voornamelijk van je laatste.[8] Toen ik dat eerst las was ik mijn oordeel een beetje kwijt, schijnt het. Ik vind het, nu ik het vandaag weer lees, láng niet zoo goed als ik toen zei. B.v. de eerste regel: Mijn bloembed lag in 't sneeuwen kleed bevangen.

Dat 'Mijn bloembed' doet me denken aan een rentenierend burgerman in zijn tuintje, waar hij een bed met asters in heeft, daar hij iederen morgen omheenwandelt met zijn pijp.

'in 't sneeuwen kleed bevangen' vind ik nu verschrikkelijk zwak-poëtisch. Ik begrijp niet dat ik dit niet dadelijk gevoeld heb. De twee volgende regels zijn beter, maar in de derde zit waarachter nog iets van dat 'bloembed', maar nu is 't een stads-jongejuffrouw die eromheen loopt met een boek bij zich. In de terzinen hangt een delicaat-geaffecteerde 'fulpen vacht des droomes: jeugd' te drogen: een satijnen deken die je maar op je bed moet leggen.

Ik hoop dat je niet beroerd erdoor wordt en niet boos op mij. Ik zeg nu precies wat ik meen dat waar is, en ik zeg het na nauwkeurige overweging van het vers-zelf. Je kunt je troosten met de beroerdheid, die ik heb, door te merken dat mijn critisch oordeel een poosje van huis geweest is, en dat ik

misschien jou nog influenceerde door verkeerd te oordeelen. Voor jou is het maar eén sonnet op de negen.

Nog een paar opmerkingen: in Zomerdag[9] zijn de laatste regels in jouw handschrift:

om te weten,

Dat al te vroeg die dagen zijn gekomen,

Die men niet langer leeft van kinderdroomen.

Zou je daar niet 'Dat' zetten? Of is 't een schrijffout en had je 'Dat' bedoeld?

Dat sonnet van de IJskristallen[10] vind ik in de terzinen wat duister. Je zegt in de quatrijnen dat alles wat uit menschen voortkomt volgens eeuwige wetten (die we niet weten) in vaste vormen vallen moet. Dan zeg je in de terzinen dat jij lijdt onder de macht van die onbekende wetten, want als jij ligt te droomen: - en nu zou men natuurlijk verwachten dat jij je dáarom beroerd voelt, dat die droomen in jou zelf bewerkt worden door een macht waar je niets aan doen kunt en die naar *haar* wetten de vormen ervoor bepaalt. Dat zou een natuurlijke klacht wezen. Maar nu zeg je:

Dan worden *gints* mijn droomen weergevonden.

Wat bedoel je met dat 'gints'? Is het niet wat onduidelijk? Of bedoel je iets anders dan ik hierboven opstelde? -

Zou je in 'Hoe kwijnt in 't ronde'[11] niet bij regel 5 de oude lezing laten staan: Breed valt - zooals dit leven en een droom - De toon van dat begin wordt verzwakt door er 'nu' achter te voegen.

In Madonna Myst. zou 't niet kwaad zijn als je voor Hemelsybille een ander woord wist: de klank is leelijk en het rhythmus mat. Je bent nu en dan erg brutaal met je rijmen geweest; doe je 't uit principe of bij ongeluk?

Nu, je ziet, dat ik op deze 8 sonnetten niet veel heb aantemerken.

Heb je er nog gemaakt in dien tijd?

Ik zou het vreeselijk jammer vinden als je niet voortging meêtehelpen aan het schrijven van iets beters dan er tot nu toe geweest is. Waar zoo weinig personen zijn is elk van ons geen klein deel van onze nieuwe letterkunde. - Sints Vosmaer Bilderdijk mooi vindt,[12] hebben we van hem ook niets te wachten.

Maar van de Holl. poëten hebben we een heeleboel te wachten: die menschen zijn ware springaders van rijmende verzen. Onze vrind, de dichter Cosman heeft o.a. een oratorium van 500 verzen[13] gemaakt. De held van dat oratorium is Cosman-zelf, maar hij heet voor die gelegenheid Nisus. Nisus beteekent Het Streven. Die Nisus-Cosman streeft dan ook; want hij is een dapper man en gaat uit met zijn volk de Humani om te vechten tegen de Mediocres. Hij zal dus vroeg of laat wel eens met zichzelf moeten slaags raken. Waarom hij eigenlijk vecht ben ik vergeten: waarschijnlijk om Het Goede, een obscuur dingetje, dat Cosman beweert ergens gevonden te hebben.

Nu, ik heb genoeg van Nisus-Cosman, dien ik in den grond van mijn hart voor niets meer dan een sloomen, vervelenden jongen houd.

Gisteravond ben ik bij Karel Thijm geweest. Ik vind hem een erg prettig prater: onuitputtelijk in grappige verhalen: maar hij geniet zijn eigen woorden te zichtbaar.

Het zal niet lang meet duren of ik zal je mijn bundel kunnen sturen. Ik heb met Rössing verder onderhandeld en zal nu onafgesneden Oudhollandsch papier krijgen. De volgende week krijg ik de eerste drukproeven en dan zal er haast worden gemaakt. Er is nog een ‘In Memoriam’ op mijn vader bij gekomen. Het is 61 regels groot en dus wat lang om het je nu te sturen. Het is geschreven op de wijs van Rouw om 't Jaar. Ik had het al lang willen schrijven.

A propos van mijn portret: Weet je dat daar nog een stukje aan moet gemaakt? Wanneer kom je weer hier? Doe nu niet als gewoonlijk - maar antwoord mij eens gauw over je verzen en alles. Heb je 't Museum[14] gezien? Wat vind jij ervan?

tt.

Albert. Verwey.

Julia komt waarschijnlijk in orde. Ik denk dat Gosler het uitgeeft.[15] Hij vindt het zóo mooi!

Eindnoten:

1 In zijn brief van 28 juni 1885 (UBA, Verwey-archief) had Veth negen gedichten ingesloten; daarvan is alleen ‘Lentestorm’ bij die brief bewaard gebleven.

2 In 1884 maakte Veth een begin met zijn olieverfportret van A. Verwey (thans coll. Stedelijk Museum, Amsterdam). Hij werkte er met onderbrekingen aan tot in de zomer van 1885. Najaar 1885 was het doek te zien op de ‘Tentoonstelling van kunstwerken van levende meesters in de kunstzalen der Maatschappij Arti et Amicitiae’. Het werd zeer geprezen in de pers. Veth publiceerde onder het pseudoniem Samuel een reactie in *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), deel I, p. 324-325. Eind 1885 liet Verwey in opdracht van Veth bij de Amsterdamse fotograaf Oosterhuis foto's op kabinetformaat maken van het portret. Het schilderij was na voltooiing eigendom van Verwey, maar bleef wegens plaatsgebrek tot aan zijn huwelijk bij Veth.

3 Toespeling op wat de ‘Julia-affaire’ zou worden. Zie A. VERWEY AAN F.W. VAN EEDEN 26.7.85, noot 13.

4 Niet teruggevonden.

5 Zowel ‘Achter de wolken’ als ‘Adoratie’ verschenen onder ps. Henric van Gooyen in *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), deel I, p. 311 en 312.

6 Onder de latere titel ‘Mater dolorosa’ afgedrukt in Bijl de Vroe 1987, p. 31.

7 S(amuel) v(an) H(oogstraten), een van de pseudoniemen van Veth.

8 ‘Lentestorm’, bijgevoegd in J.P. VETH AAN A. VERWEY 28.6.1885:

> Mijn bloembed lag in 't sneeuwen kleed bevangen
> Dat neerdeinde over sluimerende zoden,
> Waar 't schaarsche peersch van bloode lenteboden
> Naar 't bloeien van de roozen deed verlangen...
>
> Maar ach! een droeve zomer zonder zangen
> Vond een verwoeste gaarde, vol van doode
> Bleekbruine blaadren, en geen rozenroode
> Knoppen aan de verdorde knopjes hangen -
>
> Mijn jonge ziel die door den fulpen vacht
> Der droomenjeugd, haar bloemen op liet groeien
> Alsof een blijde zomer komen zou...
>
> Werd toen bevangen in een kleed van rouw -
> Weé schreit zij om de knoppen die niet bloeien,
> Weé om de schade van eén lentenacht.

Van de in deze brief genoemde sonnetten zijn alleen ‘Achter de wolken’ en ‘Adoratie’ opgenomen in Veths *De zwerver spreekt en andere gedichten*. Arnhem 1920.

9 Niet teruggevonden.
10 Niet teruggevonden.
11 Verscheen onder ps. Henric van Gooyen met als titel ‘Avonddroomen’ in *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), deel II, p. 131.
12 Zie A. VERWEY AAN W. DOORENBOS [4.7.85], noot 14.
13 Niet gepubliceerd.
14 Het Rijksmuseum in Amsterdam was in juli 1885 opengesteld voor het publiek.
15 *Julia* verscheen inderdaad bij Gosler.

A. Rössing aan A. Verwey 9.8.85[1]

's Gravenhage 9 Augs '85

WelEdgeb: Heer,

Mijne bedoeling is het bundeltje te drukken in post 8° formaat op *on*afgesneden hollandsch papier met een mediaval letter.

Het boekje wordt op de Zuidhollandsche drukkerij alhier gedrukt, die heel mooi afdrukt maar soms slechte proeven levert. Wanneer u dus een dergelijke proef ontvangt behoeft ge niet ongerust te zijn. Voor het afdrukken wordt alles goed schoon gemaakt. Het gedicht ‘In Memoriam Patris’ zal op de door u aangegeven plaats tusschen gevoegd worden. Hoogachtend UEd Dw Dr

A Rössing

Eindnoten:

1 Briefkaart.

F.W. van Eeden aan A. Verwey 12.8.85

Huis ter Duin
Noordwijk a-zee
12 Aug '85

Albertje!

ik vond gisteren per slot van rekening - dat het niet bijster prachtig stond met de G.W.[1] Eén stuk gereed en voor de rest beloften. Zeer geschikt om een prospectus - maar minder om een tijdschrift mee te vullen. Daarenboven drijven alle beloften op de eerste aflevering zinkt die dan gaan ze allen mee naar den kelder. En voor die eerste aflevering hebben wij niets - als nog geen 3 vel van mij[2] en een stuk van Paap[3] dat naar de berichten van Kloos niet deugt. Van Deventer[4] in de lucht, Doorenbos onzeker de eerste waarschijnlijk voor 't publiek ongenietbaar, de tweede alleen uit reverentie onvoorwaardelijk opgenomen. Wij kwamen tot de conclusie dat de eerste aflevering volstrekt niet zoo schitterend zou worden. En die zal door duizenden gelezen worden en die moet alle aanvallen verduren en alle wijfelaars winnen. Daar heb ik waarlijk een zwaar hoofd in. Kloos redde zich al met de verontschuldiging dat de Banier *nog* erger was toen zij uitkwam. Ik herinner mij heel goed den tijd dat er hard geroepen werd, niet *goed*, maar *heel goed*, daar gaat niets van af. En nu zouden wij ons al geruststellen met het treurige gehalte der andere tijdschriften. Waarachtig dat doe ik niet. Ik heb het langst en het eerst van allen de zaak bedenkelijk en moeielijk gevonden, waar Kloos en jij al volle zekerheid van welslagen zeiden te hebben. Jij hebt brieven geschreven waarin je zeide te stikken in de bergen kopie waaruit alleen de veiligsklep van een tijdschrift je kon redden. 'Wij moeten' zeiden wij toen, 'want we kunnen ons moois niet vertoonen.'

En nu! - voor de eerste aflevering is zelfs niet eens genoeg om er iets bizonders van te maken.

Zie ik heb geen lust er berouw van te krijgen dat ik op dien middag na je overtuigende welsprekendheid beloofd heb je te helpen. Maar daarvoor moet het blijken dat je niet te veel gezegd hebt.

Nu ik geloof dat het gaan zal en ik *wil* dat het gaan zal. Je begrijpt dat, want het geven van Johannes heeft mij veel gekost en dat wil ik niet voor niet gedaan hebben. Maar ik reken er ook op dat jij zult handelen overeenkomstig de geestdrift van dit voorjaar. Toen had ik er zeker vrede mee dat je je bundel zou uitgeven en geloofde ik met kloos en van der Goes wel iets van het voordeel dat je bekendheid ons zou brengen. Maar dat alleen omdat ik er op rekende toch iets als persephone voor ons te krijgen.

Nu dat echter niet het geval zal worden, verandert alles. Het zwaartepunt van je eerste werk zal nu geheel buiten de N.G. vallen

Het bundeltje zal betrekkelijk onopgemerkt voorbij gaan en in de eerste aflevering die oneindig veel meer lezers zal vinden en die veel belangrijker is voor onzen naam zal niets bizonders van je te vinden zijn. Dat wordt een geheel verkeerde aanwending van krachten

De verdeeling van den indruk die je maakt is ten nadeele van jou en van ons. Kwam er na je bundel een klimax in de eerste aflevering dan was het wat. Nu geeft je bundel weinig en de aflevering niets.

Eerst bij het zien van de N.G. zal iedereen vragen: 'Wie is verweij?' en het terugwijzen naar een onlangs verschenen bundeltje geeft weinig. Maar het tegelijk optreden met een flink stuk van hetgeen je kracht is, hou ik voor hoogst noodig. Voor de poezie hebben wij een stuk of 10 sonnetten.[5] Je begrijpt dat zooiets een gekken indruk zal maken, waar het bekend is dat onze nieuwe richting voornamelijk onze poezie betreft en waar wij terstond beginnen met grootheden af te maken - en dat door Paap of van der Goes.

Werkelijk Albertje, ik sta er op dat je Persephone in de eerste aflevering zet. Het kan zeer goed - er is niets afgedrukt en al was dat zoo dan kan Rössing best wachten. Als hij bezwaren heeft moet hij maar weten te schikken. Je bundel moet een maand later verschijnen - dan kan Persephone er in blijven. Als de G.W. goed ontvangen wordt zal je boekje des te meer verkocht worden - en het zou een onvergefelijke domheid zijn als je een onderneming als de G.W. waarvoor je zooveel liefde zeide te hebben liet schade lijden ter wille van het grooter debiet van een bundeltje dat je *nu* zeker toch niet veel op zal brengen.

Ik zal je niet verwijten dat je graag het bundeltje hebt willen uitgeven, uit ongeduld eigenlijk of om niet alleen als onbekende op den titel der G.W. te staan, maar ik verwacht stellig van je, nu het blijkt dat deze vacantie zoo onvruchtbaar is geweest dat Persephone onmogelijk kan vergoed worden, dat je nu ook zult woord houden en even als ik het gezamelijk belang boven dat van jou of Rössing zult laten gaan.

Volgens mijn overtuiging zal het je bovendien eerder goed dan kwaad doen, zooals de zaak nu staat. Want dat stuk over Shakespeare,[6] dat je 'des noods' gereed zoudt kunnen maken kan onmogelijk zulk een indruk maken als persephone. Dat blijft tot nog toe, niet je beste, maar je belangrijkste werk - en je hebt zelf gezegd dat wij ons nu verplicht hadden het voornaamste wat wij maakten voor het gemeenschappelijk doel te geven. Ik zal mij daaraan houden en verwacht van jou hetzelfde. Bezwaren van Rössing beduiden niets. Geld zul je toch vooreerst niet van hem zien. Ik ben al anderhalf jaar bezig mijn onnoozele guldens uit zijn handen te krijgen.

Wij hebben Persephone noodig, dringend noodig. Als je bleef weigeren zou de eerste aflevering eenvoudig een failure worden, en daarmede de zaak voor 't vervolg meer dan bedenkelijk.

Ik hoop niet dat mijn brief je erg onaangenaam zal zijn. Ik heb er over loopen soezen[7] en dit is de eenige uitweg die ik zie. Als ik ergens hart voor heb, houd ik vooral niet van een slecht begin.

Dag beste Albertje - schrijf mij zoo gauw je kunt je Frederik

Eindnoten:

1 *Den gulden winckel*, oorspronkelijk gekozen naam voor het tijdschrift in oprichting.
2 Frederik van Eeden, 'De kleine Johannes'. In: *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), deel I, p. 1-42.
3 W.A. Paap, 'Ware dichtkunst, die het hart aan zal doen, heeft eene wijsgeerte, die de wezens niet vermenigvuldigt' met kritiek op Da Costa en Bilderdijk. Niet geplaatst in *De nieuwe gids*.
4 Ch.M. van Deventer, 'De wet van Berthollet en de moderne scheikunde'. In: *De nieuwe gids* 1, (1885-1886), deel I, p. 97-118.
5 Van Eeden zal hiermee de inzendingen van Kloos en Veth op het oog hebben.
6 'Het sonnet en de sonnetten van Shakespeare'.
7 Mijmeren.

A. Verwey aan F.W. van Eeden 15.8.[85][1]

74 Nassaukade
Amsterdam
15 Augs -.

Wel, wel Free! is het zóo erg? geloof je nu werkelijk dat het eerste Nr niets bizonders worden zal en dat Persefone - antieke reddingsengel - de eenige is, die het redden kan? Kijk, als ik Persef. geef - wat ik doen zal, als Rössing het goedvindt - dan is er niets veranderd dan dat - niet eens dat het gehalte van poëzie beter is, want kloos geeft goeie sonnetten[2] - maar alleen dat we met dat éene onderdeel van ons tijdschrift - verzen - wat grooter show maken. Nu, dat is goed, hoe meer show, hoe beter in dit geval. Maar ik zou nooit dáartoe Persefone willen geven, indien ik niet wist dat bij verre het grootste deel van de aflevering goed gezelschap zal zijn voor die dame uit het fantasieënrijk. En dat *zal* het geval zijn. Van de vier hoofd-afdeelingen, die zo'n tijdschrift gewoonlijk heeft: Novelle, poezie, litteraire studie, wetenschappelijke studie, zullen stellig drie - de drie eerste - op de hoogte van ons beste werk zijn, en de andere zal niet hoeven ondertedoen voor het beste, wat andere tijdschriften geven van dat soort. De eenige personen, waarop ik reken voor litteraire studie zijn op 't oogenblik kloos en mezelf. Op Paap reken ik nooit, op Goes niet nu, op jou later. Nu, kloos is bezig.[3] Ik ben bijna klaar.[4] Wat er vanbuiten komt zal winst zijn.

Over Doorenbos hoef je niet ongerust te wezen. Chap[5] zal niet juist het debiet bij het publiek vergrooten[6] en misschien ook niet het publiek bij de geleerden. Maar attracties heeft de N.G. al genoeg: het lieve kind hoeft volstrekt niet te koketteeren. En als Chap's stuk dan een ouderwetsch

hoedje op een lief gezichtje is, dan doet het gezicht licht nog beter. Er moet repoussoir wezen ook voor de Ennegee.[7] En voor een hoop lui zal het stuk van Chap een heel gunstigen indruk maken, want het zal wel weer erg deftig zijn en bijzonder moeielijk. En met Dr van Deventer eronder. Alles is heerlijk! Je hebt waarachtig geen reden Jeremia na te doen,[8] Free. Want ga eens na: wat wou'en we? Een tijdschrift hebben, waarin de *productie* goed was en de studie *bondig*. De *litteraire* studie. We hebben ons nooit voorgesteld een omwenteling te maken in de Wetenschap. Onze N.G. wetenschap is een mercantille factor, niet meer. En dan: de productie: novelle + Persefone (en zelfs andere verzen dan P.) *is* goed: en er is *niets* geen reden waarom de studies van kloos of mij *niet* bondig zullen zijn. Ben je nu gerustgesteld? Als je hier komt moeten we samen je sprookje[9] eens lezen: ik heb hier en daar een paar aanmerkingen. Sommigen nog al van belang, en de tijd om er de laatste hand aan te leggen mag je niet ontbreken. Straks ga ik naar Haarlem en de duinen in met een kennis - botanicus.[10] Maar ik blijf er niet lang, denk ik.

Wanneer kom je in stad? Ik hoor het natuurlijk dadelijk. Wanneer vergadering?
Groet je Martha? Haar aschbakje zit in een asch-pakje, zoo druk gebruik ik het
Adieu, free
yours very
Albert

Met deze post gaat een brief naar Rössing. Schrijf je me nog voor je hier komt?

Eindnoten:

1 Jaardatering op grond van de inhoud, het afstaan van poëzie uit *Persephone en andere gedichten* aan *De nieuwe gids*.
2 In het eerste nummer van *De nieuwe gids* verschenen van Kloos 'Sonnetten' (deel I, p. 136-139).
3 Pas in het tweede nummer van *De nieuwe gids* verscheen de eerste 'Literaire Kroniek' van Kloos (deel I, p. 314-322).
4 Met zijn artikel 'Het sonnet en de sonnetten van Shakespeare'.
5 Naam van C.M. van Deventer in zijn vriendenkring.
6 Zie F.W. VAN EEDEN AAN A. VERWEY 12.8.85, noot 4.
7 *De nieuwe gids*.
8 De oudtestamentische profeet op wiens naam het bijbelboek Klaagliederen staat.
9 *De klein Johannes*.
10 Niet geïdentificeerd.

A. Verwey aan A. Rössing 15.8.85[1]

74 Nassaukade
Amsterdam
15 Augs '85

Weledele Heer,

Ik heb u een voorstel te doen betreffende de uitgave van het bundeltje. Mijne Mede Redacteuren van de Nieuwe Gids vervolgen mij sints eenigen tijd met het verzoek de uitgave van mijn bundel uittestellen en de groote Persefone-fragmenten[2] voor het eerste nummer van dat tijdschrift aftestaan. Ik heb dat, natuurlijk, tot nu toe geweigerd en u zelfs niet erover geschreven. Maar nu ik naga dat met innaaien etc, mee, toch misschien nog een maand zal verloopen voor het boekje kan verschijnen, nu, vond ik, was het wel de moeite waard het plan in bedenking te nemen.

Eindnoten:

1 Concept.
2 Ter onderscheiding van 'Kleinere fragmenten'. In: *Persephone en andere gedichten*, p. 18-20. De 'groote' fragmenten staan afgedrukt op p. 1-17.

G.J. Koopman aan A. Verwey 16.8.85

Op de stroom van Southampton
's avonds 10 uur
16 Aug. 85.

Amice,

Nu, ik zet mij neder om je even te schrijven. Wij liggen hier stil geankerd en ik vind het te koud om op dek te zitten ik vind dat ook 'n heerlijke gelegenheid om je wat van mij te laten hooren. Ik zal je eerst vertellen, dat we Marseille aandoen om goederen en één passagier in te nemen, doch we mogen niet aan wal. We stevenden om *kwart over vijven* uit Rotterdam, na eerst wat gegeten te hebben; ik heb hier, ofschoon ik 2de klasse reis, volstrekt over niets te klagen. Langzaam gleden de oevers van de Waterweg, eerst van de Maas ons voorbij; alles, wat vlak was, verdween, nog waren wij het zeegat niet uit of om 8 uur luidde de bel, en we moesten ons avondmaal gebruiken en jawel, daar had je de spullen aan de gang, we merkten aan het stampen van de boot, dat we in zee waren; het was mij vreemd en ik begon me al eenigzins raar te voelen, was ik niet in de kajuit, maar op dek geweest, dan had ik mij beter gehouden, maar het eten lukte al niet, ik ging naar boord en we zagen de oneindige met 'n eind voor ons en achter de lichten van de Waterweg, de begeleidende waren reeds aan den

Hoek van Holland uitgegaan en daar ging reeds de loods van boord. Ik werd al zeezieker en speelde binnen 'n minimum van tijd rendez-vous. Ik bleef op dek, knapte wat op en ging spoedig naar kooi, want ik was moe en af. Den volgenden morgen toen we opstonden zagen we de krijtbergen van Engeland voor ons en ik had wel geen kijker bij me, maar ik gebruikte die van mijn reisgenooten. Dan zagen we de huizen in 'n vallei, of 'n vuurtoren boven op 'n berg ver in 't land of soms lichtschepen, dan weer steden, maar het was ver genoeg van mij, dan dat ik alles nauwkeurig kon aanschouwen. Verder werd de eentonigheid niet afgebroken en alles was wit krijt afgewisseld door zwarte vlekken maar groen zagen we weinig. Wel schepen, velen in aantal, kwamen we tegen in het Kanaal. Zoo voortstoomende langs Engelands kusten, kwam eindelijk Wights kusten opdoemen, groen daarin de huizen, gleden ons voorbij prachtig was het gezicht en heel wat mooier als de streken van St. Cloud en Versailles; ook het mooie slot in de lijst van boomen gevat en de tinnen zich daaruit verheffende, zoo gingen we de rivier van Southampton binnen en gooiden we hier het anker uit. Links ligt een schoon gebouw, met honderden lichten zich spiegelend in den stroom voor ons de stad en rechts de maan die alles stil beschijnt en ondergaat, maar kalm is het en het hart geniet kalmte, na vanmiddag weer eens Kotzebue[1], vertoond te hebben.

Nu morgen naar Wight, groet de lui en wees hartelijk gegroet van mij
Je vriend
G.J. Koopman Jr

Eindnoten:

1 Woordspeling: de naam van de schrijver Kotzebue wordt hier als een eufemistische aanduiding voor overgeven gebruikt.

A. Rössing aan A. Verwey 18.8.85

's Gravenhage 18 Augs '85

WelEd: Heer,

tegen uw voorstel om Persefone (de groote fragmenten) in no 1 van de Nieuwe Gids te plaatsen heb ik wel eenig bezwaar. Het bundeltje is niet groot en die vier fragmenten maken er een niet gering deel van uit. Ik geef u daarom in overweging of het niet beter zou zijn er twee, of desnoods 3 van op te nemen. Ik ben een weinig bevreesd dat het het debiet zou schaden wanneer er zoo kort voor de verschijning een groot en belangrijk gedeelte op een andere wijze het licht ziet.

Bij nader inzien zult u dit misschien wel met mij eens zijn. Tegen de opname van eenige fragmenten met vermelding dat de geheele bundel spoedig verschijnt heb ik volstrekt geen bezwaar.

De proef van vel 1 is reeds eenige dagen in u bezit. Mag ik u beleefd verzoeken die gecorrigeerd terug te willen zenden om met het drukken voort te kunnen gaan?

Hoogachtend
UEd Dw Dr
A Rössing

A. Verwey aan A. Rössing 20.8.85[1]

74 Nassaukade
Amsterdam.
20 Augs '85

Weledele Heer,

Uw schrijven van den 18en dezer heb ik ontvangen.

Uw vrees, dat door het plaatsen van de 4 fragmenten in de N.G. het debiet verminderen zou, kwam me natuurlijk niet onverwacht. Ik moet u toegeven, dat er in zoo'n uitgaaf-vooraf een aanleiding tot debietsvermindering bestaat. Er zullen menschen zijn, die zeggen: O, Persefone, dat heb ik al gezien in de Nieuwe Gids. De rest zal wel net zoo wezen. - Dit zullen diegenen zijn, die het boekje zouden gekocht hebben uit nieuwsgierigheid en met een kijkje tevreden zijn geweest.

Maar daar staat tegenover dat in tal van exempl van een Tijdschrift (de oplage is 1500) door het hele land een advertentie verspreid wordt, tegelijk met de proeve, die in staat is de belangstelling op te wekken.

Die belangstelling zal nog versterkt worden 1° doordat ik bij den titel het woord *Fragmenten* drukken laat, 2° door mijn naam als dien van een der Redacteuren op den omslag.

En die belangstelling zal niet den tijd hebben dood te gaan, daar aanstonds daarop het boekje zelf verschijnt. Ook de titel van het boekje: Persephone *en andere gedichten* zal een oorzaak zijn dat velen, al meenen ze nu genoeg van *Persephone* te weten toch verlangend of nieuwsgierig zullen zijn naar die *andere gedichten*. Hierbij komt nog dat de meeste menschen niet weten of er veel of weinig in den bundel zal staan.

Dit zijn dus een aantal argumenten die, dunkt mij, eer op vermeerdering dan op vermindering van debiet moed geven.

Ik ben het evenwel met u eens, dat het beter zou zijn dit doel met weinig dan met veel verzen in de N.G. te bereiken indien dit makkelijk was. Het aantal menschen dat met een kijkje te vreden is, wordt dan misschien nog benieuwd naar een grooter kijkje.

Daarom zal ik den ‘Voorzang’ stellig weglaten. En ik zal den raad van

enkele mijner vrienden vragen, of ik ook het Ennadal niet missen kon. Ik zelf ben daar voor en vind twee fragmenten. (Roof en Onderwereld.) voldoende.

Maar worden mij daartegen bezwaren ingebracht die ik niet kan weerleggen, dan zoudt u me een groot genoegen, door de *drie* fragmenten[2] aftestaan.

Maar u zult mij moeten toegeven dat ik zonder het verhaal onbegrijpelijk te maken, niet meer dan den Voorzang kan weglaten. Van de drie andere is ieder voorgaand fragment zoo noodig voor het verstaan van het volgende, dat ik geen ervan missen kan. Want de de belangstelling voor den bundel zou zeker niet worden opgewekt door fragmenten, die door hun onduidelijkheid zelf de belangstelling niet trekken konden. Met minder dan 3 fragmenten van Persephone zou dit doel dus niet kunnen worden bereikt.

Ik geloof dat ik mij bij deze redenering geheel heb laten leiden door de overwegingen, die het eerst bij een uitgever, niet door zulke als bij een auteur zullen opkomen. Ik heb daarom ook wel hoop dat u met mij tot de zelfde conclusie gekomen zijt en geen bezwaar erin ziet tot het plaatsen der *drie* bedoelde fragmenten uw toestemming te geven.

De gecorrigeerde proef heb ik Zaterd l.l. reeds naar de Drukkerij gestuurd. Nu heb ik gisteren de tweede proef aan uw adres verzonden.

Eindnoten:

1 Concept. De tekst maakt de indruk uit twee stukken te bestaan: het gedeelte na het wit sluit aan bij ‘Daarom zal ik... weglaten’. De hierop volgende zinnen geven Verwey's eerste optie weer, die hij - gezien de volgende brief - niet aan Rössing voorgelegd zal hebben.

2 Deze fragmenten werden inderdaad in *De nieuwe gids* opgenomen: Albert Verwey, ‘“Persephone” (Fragmenten)’. In: *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), deel I p. 127-135.

J.P. Veth aan A. Verwey 20.8.85

Dongen 20 Aug '85

Beste Albert,

8 Aug lees ik op je jongsten brief - en nog niet beantwoord! Zoo gaat het me! Och ik leef eigenlijk niet meer - ik schilder, en als ik te moe ben om te schilderen verveel ik me. Ik ben een provinciaal. Het eenig onderscheid met andere provincialen (terwijl we allemaal in een dompig doosje zitten) is dat ik soms nog eens uit mijn kistje op kan springen als men eens op een veertje drukt - net als zeker kinderspeelgoed. Of ik nog verzen geschreven heb? Eigenlijk ja, maar ik heb ze zorgvuldig in even groote stukken ge-

scheurd. - Of de snippers als zandkorrels zullen zijn en er iets goeds uit groeien zal? Ik vrees. -

Maar ter zake over de verzen voor de N.G. Hartelijk dank voor je roijaal oordeel over het bloembed.[1] Er is veel waars in wat ik zelf *geahnd* had, en toch... je kent de voorliefde die men soms voor iets van zijn eigen productie heeft, en die juist niet altijd voor het beste is. Zie-je, de bron was zuiver waaruit het kwam, en het was geen maakwerk. En het 'sneeuwen kleed' was geen dichterlijke taal, maar ik *zag* het. Maar toch heb je gelijk. - In 'Zomerdag' is: 'zijn gekomen

die men niet' etc. inderdaad een schrijffout voor '*dat* men' -

Adoratie is een heele goede titel want *vereering* nog *aanbidding* zeggen dàt. Jammer dat het een vreemd woord is. Dat kon affectatie worden bij titels. Je kent Oscar Wilde![2]

De opvolging van Droombeeld Achter de wolken en Adoratie is inderdaad uitstekend; maar Madonna Mystica hangt er dan in mijn oogen los aan. Het heeft daar niets mee te maken. Het is totaal abstract. Toch kan het er wel bij, mits niet genummerd. Wat het sonnet van de ijskristallen aangaat, het is misschien het eenvoudigst te zeggen wat ik gemeend heb en niet jou conjecturen te repliceeren.

Alles in de natuur biedt een herhaling aan van de zelfde vormen. Het exemplaar van eene soort lijkt sprekend op een ander exemplaar van dezelfde soort. Ziet men een bevroren ruit dan zijn er duizenden vormen, naar het zelfde beginsel gevormd. Zoo is het dus met al wat wordt. Het individu is als een grassprietje op een weide; duizenden gelijksoortige grassprietjes groeien er neven. En deze gedachte stuit ons tegen de borst als men denkt dat de ontwikkeling van alles *in* ons, juist naar de zelfde wetten bij een ander wast, en het fijne rag van onze gedachten is als het rijk gevormde kristalletje; ginds vindt er een wat er sprekend op lijkt. -

Dit was *mijn* gedachte. De jouwe is er ook een. Maar ik zie niet in dat ze zou *moeten* volgen uit de quatrijnen -

De herstelling van den regel:

'Breed valt - zooals dit leven in een droom' keur ik ook goed.

Me dunkt men moet al haast aan het drukken zijn voor de N.G! Krijg ik nog drukproef? En je bundel zal wel haast gereed zijn. Ik verlang.

Impressies krijg ik hier wel, maar ik vrees dat ze slechts zijn voor schilderen. De poezie van den zwoegenden boer door *Millet* zoo heerlijk in de schilderkunst uitgedrukt, is misschien niet of moeielijk in verzen te zeggen. Wat met een karakteristiek sober trekje in schilderen zoo echt is, wordt omslachtig om te zeggen. Ik trachtte een sonnet te maken

Binnenhuis[3]

Hij wischt zich 't hoofd met de opgesjorde mouw...
Maar heel verzonken in zijn stil beheer,
Jaagt hij weer snel de kammen op en neer
En ziet niet op naar 't kindjen en de vrouw -

En bij het kleppen van het weefgetouw,
Duwt zij het wiegjen zachtkens heen en weer,
En bukt aandachtig 't blonde hoofd ter neer
Naar 't jakje dat zij flukskens lappen zou.

De terzinen zijn nog minder. Kan zooiets poëzie zijn? Ik heb het geschilderd. 'Bij den wever' heet mijn schilderijtje. Het gaat misschien naar Arti met je portret. - Regel 1, 5 en 6 van dit fragment vind ik zelf nog al goed.

Zeg eens als jullie Netscher voor de N.G vraagt moet je Cooplandt (Prins.)[4] ook vragen. Z'n kritieken waren slap maar misschien broodwerk, doch hij schrijft lieve dingen!

Ik kan niet verder schrijven. Het is nu pas kwart voor elven maar het wordt hier eindeloos doodsch in de leege herberg. Het is verschrikkelijk zooals men in mijn omstandigheden van de zaken óm zich gaat afhangen. Die hol klinkende, eeuwig ongezellige geluiden in een dorpshuis zijn niet verkwikkelijk om bij te blijven schrijven. Dat 'werkelijke leven' sleept ons toch zoo mee! Het gaat me tegenwoordig als iemand die lang naar een zachte maan heeft staan staren en de herinnering van het liefelijk licht bewaart, maar nu gedoemd is zijn oogen te wennen aan het schrille licht waarmee een dorre zon den grond van het platte leven beschijnt. Dat maanlicht was het licht van mijn illusies. Maar eilieven, bewaar eens wat hooger leven te midden van een dorre realiteit.

De hospita wacht op me dat ik naar bed ga; dan kan ze de lichten uitdoen. Laat me eens gauw weer wat van je hooren al antwoordde ik jou niet spoedig. Den 9den September kom ik even in Amsterdam

Goeden nacht
tt
Jan V.

Eindnoten:

1 Vergelijk voor deze verzen A. VERWEY AAN J.P. VETH 8.8.85.
2 Oscar Wilde, *Poems*. London 1881. Veel gedichten in deze bundel hebben een niet-Engelse (meest Latijnse of Franse) titel.
3 'Binnenhuis' is in enigszins gewijzigde vorm opgenomen in: Jan Veth, *De zwerver spreekt en andere gedichten*. Arnhem 1920, p. 44.
4 Arij Prins schreef in 1885 kritieken in *De Amsterdammer. Weekblad voor Nederland* en *Nieuws van den dag*. Daarnaast publiceerde hij enkele verhalen: A. Cooplandt, 'Kinderen, I. Het dubbeltje' en 'Kinderen, II. Afgedankt'. In: *De Amsterdammer. Weekblad voor Nederland* 9 (1885), nr. 422, d.d. 26-7 1885, p. 10 en nr. 425, d.d. 16-8 1885, p. 9 en 10.

A. Rössing aan A. Verwey [21.8.85][1]

WelEd: Heer,
U kunt wat mij aangaat ‘Persefone’ doen opnemen maar laat u er dan de ‘Voorzang’ af. U plaatst dan de 3 groote fragmenten met vermelding dat het bundeltje spoedig verschijnen zal.
Wilt u in 't vervolg de proeven steeds aan mij terugzenden en niet naar de drukkerij dan kan ik er het oog op houden of alles geregeld gaat en zelf nazien of er ook letterfouten in zijn.
Op uw verlangen heb ik het nu zoo eenvoudig mogelijk laten zetten. U keurt het immers zoo goed. Ik heb er mooi holl: papier voor waarop de letters goed zullen uitkomen.
Hoogachtend
UEd Dw Dr
A Rössing

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.

A. Verwey aan F.W. van Eeden 22.8.85

74 Nassaukade
Amsterdam
22 Augs '85.

freddie,
ik had je beloofd gauw te schrijven maar ik ben in hoopen werk gevallen van de week. Mijn stuk voor de N.G. heeft me tot allerlei studies geleid en ik heb een defenitie en verdediging van de sonnetconstructie geschreven, die een half vel groot is. Plannen heb ik talrijk en gauw opgekomen als paddestoelen. Ik heb een gevoel of ze me over het hoofd zullen groeien en ik eronder zal zitten als een klein kaboutertje, met het onbegrijpelijk boekje van mijn eigen ziel in mijn hand. Ja, Johannes. Ik heb er vandaag een gedeelte van overgelezen, dat juist goed zal zijn voor Ennegé nr 1. Ik dacht dat de eerste 90 paginas geschikt zouden zijn. Dan eindigt die eerste kennismaking met het indrukwekkende dat klinkt als 'n reclame - vergeef me.:

‘Zóo moet Gij bidden, zeide toen Windekind’. Vind je ook niet? Het tweede gedeelte zou dan kunnen gaan tot na de eerste scène met Pluizer. Het derde is dan de heele Pluizer-tijd tot het end.[1]

Aanmerkingen. Ik heb in die 90 pgs een achttal gemaakt, alle van weinig beteekenis. Hier en daar wou ik een enkele zin weghebben b.v. pg 83 (deze lezing) ‘stille dank van het woud voor de rijke lafenis’.[2] Ik vind je wouden te origineel om ze graag zoo conventioneel dankbaar voor rijke lafenis te zien. Is 't niet? Dán soms een woord, dat misstaat etc. Maar nergens vond ik aanleiding om meer dan twee regels te gelijk te veranderen of uit te laten. Dit geheele eerste cahier[3] vind ik merkwaardig égaal-goed. Je kunt het nagenoeg onveranderd uitgeven. Mijn aanmerkingen in dit eerste boek heb ik alle met blauw potlood aangegeven: je kunt ze dus makkelijk vinden. Van wie zijn die zwarte streepjes en pijltjes erin? Ik zal zoo maar doorgaan en overal mijn blauwe aanteekeningen maken. Over Jezus zijn we het geloof ik eens. Die is een cardinaal punt in je geschiedenis. Hoe denk je dat slot[4] te maken als hij eruit gaat?

Mijn correspondentie met Rössing is geeindigd in een briefkaart, waarin R mij Persefone (behalve den Voorzang van 20 verzen) voor de N.G afstaat. Ik heb er erg voor moeten preeken.

Ik denk dat Persefone nu een half vel vullen zal, de heele ruimte die we de poëzie voorloopig hadden toegedacht. Op de negen vel, die we nu krijgen mag de poëzie echter wel een heel vel hebben. Dan zouden vier sonnetten van kloos en vier van Veth[5] in die tweede helft geplaatst worden. Vind je nog dat we zóo een povere verschijning zijn zullen, pessimist? En lees eens wat voor ‘stuff’ het litterair artikel in de Gids is. Over Alex. Pope.[6] Allemaal compilatie en nonsens in een éven leesbaar stijltje. Als we dáar niet tegen op konden schrijven! Als zelfs ons *historisch* opstel niet beter dan dat kon wezen! Ik ben niet bang dat we geen goed werk kunnen bij elkaar krijgen voor iedere aflevering op tijd. Het afwijzen van slecht werk zal veel grooter kunst zijn. Ik vrees...

In de Leeswijzer verkondigt Gosler, dat er zal verschijnen: een dichtbundel ‘Julia’ van een tot nog toe onbekend auteur.[7] Je weet toch - of heb je 't niet gehoord, dat Gosler de verzen uitgeeft? Bij de 2e editie geeft hij ons *ƒ* 100.-. Dat doet hij alleen uit pure sympathie met de schoonheid der gedichten. Die sympathie heeft hem al meer dan eens parten gespeeld, schrijft hij erbij. Ik denk dat ze hem nu wel de grootst mogelijke zal spelen, die sympathie.

Jou bundel[8] kan nu spoedig volgen, als dit gauw afloopt. Wie weet of we niet voor het jaar uit is, recensies genoeg in voorraad hebben, die we ridicuul kunnen maken.

Goes schrijft tegen Huet's stuk in de Lantaarn, voor 't Weekblad.[9] Hij citeert soms voor de stille gemeente[10]: ‘de Lantaarn is een dievenlantaarn: ze verlicht alleen de Heeren.’

‘Soms zelfs wordt de Lantaren een zonnetje, waar de Heeren zich zelf in zetten’.[11]

Ik heb een brief van Veth gehad, die zich erg schijnt te vervelen in een plaats - stad, dorp, vlek, gehucht, gat - die Dongen heet. Hij heeft een wever geschilderd op één doek met een vrouw, die kleeren verstelt aan 't raam bij een wiegje. Het gaat saam met m'n portret naar Arti -

De groeten, amuseer je
yours ever
Albert. Verwey.

Eindnoten:

1 De voorgestelde verdeling van *De kleine Johannes* in drie delen is inderdaad gevolgd.
2 Inderdaad geschrapt. (Nog wel in Handschrift B; Van Eeden-archief.)
3 Het eerste van de drie cahiers van Handschrift A ontbreekt in Van Eeden-archief; Verwey moet op dit cahier doelen.
4 Zie voor de veranderingen van het slot: Frederik van Eeden, ‘De kleine Johannes’. In: *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), deel I, p. 398.
5 Van Kloos werden in de eerste aflevering van *De nieuwe gids* vier sonnetten opgenomen, van Veth twee in de tweede aflevering.
6 J.A.F.L. baron van Heeckeren, ‘Alexander Pope’. In: *De gids* 49 (1885), deel III, p. 181-212.
7 [N.N.], ‘Berichten’. In: *De leeswijzer* 2 (1885-1886), nr. 7, d.d. 15-8 1885, p. 102.
8 Cornelis Paradijs [F.W. van Eeden], *Grassprietjes. Of liederen op het gebied van deugd, godsvrucht en vaderland*, in vier afdeelingen. Met een open brief aan den schrijver door P.A. Saaije Azn. en een voorrede van Sebastiaan Slaap. Amsterdam 1885.
9 F.v.d.G. [F. van der Goes], ‘Gevierde auteurs’. In: *De Amsterdammer. Weekblad voor Nederland* 9 (1885), nr. 427, d.d. 30-8 1885, p. 8-9 n.a.v.: Cd.B. Huet, ‘Dr. Jonkbloet’. In: *De lantaarn* 1 (1885), nr. 16, p. 1-6.
10 Met ‘de stille gemeente’ duidden de Nieuwegidsers soms hun groep aan. De benaming is ontleend aan Kloos’ ‘In memoriam Jacques Perk’ (1881).
11 In het in noot 9 genoemde stuk schrijft Van der Goes: ‘Men kan zonder vrees deze Heeren beleedigen, hun instrument een dievelantaarn noemen, want het verlicht niemand dan de Heeren-zelf.’

J. Jesserun de Mesquita[1] aan A. Verwey [23.8.85][2]

Zaterdagavond
van huis

Amice!

Doe je me 't genoegen van de week weer eens een avond bij me te komen praten? Dan vraag ik Aletrino ook. Ik ken alle avonden behalve maandag a.s.

Tot ziens
tt
J Jessurun de Mesquita.

Eindnoten:

1 Volgens de burgerlijke stand Jesserun de Mesquita; zelf ondertekende hij met Jessurun de Mesquita.
2 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.

J. Jesserun de Mesquita aan A. Verwey [24.8.85][1]

Kosterstraat *20*

Amice!
Tot mijn spijt kan Aletrino morgen (dinsdag) avond niet komen en is zijn gansche week bezet tot Maandag a.s. Doe me dus 't genoegen als je kunt dàn te komen om half acht ongeveer. Zonder tegenbericht verwacht ik je dus Maandag
Vale!
tt. J. Jessurun de Mesquita.

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.

A. Verwey aan J.P. Veth 28.8.85[1]

74 Nassaukade
Amsterdam
28 Augs '85

Beste Veth,
Ik heb een week gewacht met antwoorden omdat de betrekking van N.G. Redacteur deze maand geen sinecure voor me geweest is. Ik heb een énorm lang stuk geschreven over de sonnetten van Shakespeare in het bizonder en *het* Sonnet in het algemeen. Paap heeft wel een artikel over Bilderdijk + da Costa[2] gemaakt, maar daar heb ik weinig vertrouwen in, naar wat ik ervan gelezen heb - en als dat niet goed mocht zijn, zouden we niets hebben van critischen of aesthetischen aard. Ik zou bijna willen dat ik in Dongen zat als ik denk aan de moeite, die wij met Paap zullen hebben als zijn stuk wordt afgekeurd. Maar enfin: als je hier komt - den 9en - dan zul je wel genoeg daarvan hooren. Er is nu een prospectus[3] opgesteld door Goes, dat aan den Boekhandel gestuurd en in de eerste nummers gelegd wordt. Het stuk van Chap over Scheikunde is gekomen en een van Doorenbos wordt verwacht. Het eerste gedeelte van V. Eeden's sprookje heb ik op zijn verzoek nog eens nagelezen en ben tot het besluit gekomen, dat het merkwaardig égaal-goed is en bijna onveranderd kan worden afgedrukt. In de volgende deelen, vooral in het laatste zal meer te veranderen zijn.

De poëzie krijgt wat meer ruimte dan we eerst bepaald hadden. Ze zal dan beginnen met Persefone. Ik heb Rössing bepraat dit goed te vinden en den bundel in 't begin van Octr uittegeven. Het drukken van mijn verzen is al aan den gang en aan de N.G zal de volgende week wel begonnen worden. Eén sonnet komt op een pagina en we zullen acht pagina's voor sonnetten beschikbaar stellen. Daar van zijn er dan vier voor de jouwe.

Ik heb van morgen een half uur zitten peinsen over het geheim der onverstaanbaarheid van je ijskristallen. Nu geloof ik, dat dit reeds begint in de kwatrijnen, waar je spreekt van ‘vaste vormen’. Jij bedoelt daarmee ‘voor allen gelijke vormen’. Ik verstond eronder, verschillende vormen, ‘naar vaste wetten ontstaan.’ Als men spreekt van kristallen, die hun ‘vaste vormen’ hebben, dan bedoelt men daar gewoonlijk mee ‘ieder zijn eigenen vorm.’ Jij bedoelt juist: ‘vele eenzelfden vorm.’ Niet het vallen in ‘*vaste* vormen’, maar het vallen in *dezelfde* vormen maakt je ongelukkig. Als je 't hierin met me eens bent, tracht dan de verzen 4 en 7 in dien zin te veranderen. Ik zie nu ook dat je een tegenstelling tusschen het door elkaar woelen in *duizendtallen* en het vallen in *enkele* weinige *vormen* in gedachte hebt gehad. Dat kun je best goed uitdrukken, als je wilt. Dan is dat vage ‘ginds’ in regel 13 nog zoo heel erg niet. -

Is dat sonnet een stuk van je geloofsbelijdenis? Ik geloof niets van die gelijkheid, hoor! Laat een poëet of een schilder maar nauwkeurig zeggen wat hij heeft en kijk eens of een ander het dan *net zoo* doet. Alle gelijkheid ligt in onnauwkeurigheid. Hoe meer nauwkeurigheid, hoe meer ongelijkheid. Dat is: hoe grooter originaliteit.

Het fragment ‘Binnenhuis’ vind ik niet slecht. Ik voelde toen ik het las dat er *iets* aan mankeerde, maar ik wist niet wat. Op de zeggingswijze kan ik geen aanmerking maken: die vind ik zelfs voortdurend uitmuntend van realiteit. Wat ik ervan zou willen zeggen is eenigszins impressionnistisch:[4] 1° ik zie niet of en hoe het licht op die schilderij valt. 2° 't Lijkt me dat je een beetje bang bent geweest in het aangeven van den toon. Begijp je eenigszins wat ik ermee bedoel?

Je vraagt of zoo iets poëzie kan zijn. Ja, dat is te zeggen: als je zoo iets in de natuur ziet, dan kan je er een schilderijtje van maken, dat schilderkunst en je kunt er een sonnet van maken dat poëzie zal zijn. Alleen geloof ik, dat als je stemming ontstaan is door de kleur en weinig door de beweging, dat je dan moeielijk verzen ervan zult kunnen maken. Ik geloof dat het gevoel voor kleuren - een wezenlijk artistiek sentiment is, dat alleen in kleuren en niet in klanken kan worden uitgedrukt; dit geldt dan voor wie naar de natuur schilderen. Ben je 't daarin met me eens?

Heb je er wel op gelet dat je vers niet als je schilderij uit standen, maar uit bewegingen bestaat?

Je raadt ons Cooplandt te vragen (Netscher hebben we gevraagd en

gekregen), maar ik denk dat we daar liever wat mee moeten wachten. Wat hij schrijft: ik zag *kinderen*[5] en [xxx] van hem in 't Weekblad - dat is aardig maar niet schitterend. En zijn kritieken[6] zijn misschien broodwerk, maar hij heeft nooit bewezen betere te kunnen schrijven. Netscher lult ook vreeselijk over het Naturalisme.[7] Die menschen begrijpen hun eigen kunst niet. Ze verdienden - ja, ze verdienden hun leven lang in Dongen te moeten wonen: dan konden ze zich tot straf vervelen. Is het daar zoo beroerd, Veth? Je klaagt en zucht in je brief over dien platten grond van het werkelijk leven: dat is geen stemmming om, in te schilderen. Een schilder zoo goed als een poëet moet in zekeren zin een gelukkig mensch zijn: de dingen moeten hem niet irriteeren als hij werken wil. Ik hoop dat je door mijn brief een dag of wat in goed humeur blijft.

Hier in Amsterd. hebben we een paar dagen oproertjes[8] gehad. Paap was één en al enthousiasme, hij droomde al van een dictatorschap over de socialistische Republiek.

Goes heeft een teen gebroken en ligt in gipsverband, d.w.z. zijn teen.

Denkelijk krijg je wel proefdruk, maar misschien ben je voor dien tijd al hier. Als je komt, *schrijf het me dan*: dan haal ik je misschien van den trein, o ja, Prof. Allebé heeft me verteld dat mijn portret in zijn kamer staat. Maak je dat in orde, als je komt? Nu, houd je goed,

yours very

Albert. V

Een van Prof. Allebé's dubieuze complimenten: Toen ik opmerkte dat als het portret hem in den weg stond, ik het wel zou kunnen laten halen -: O, volstrekt niet, meneer Verwey, 't is een van die schilderstukken, die ik altijd met genoegen zie. - Ik adresseerde 't compliment natuurlijk zonder voorbehoud aan jou en deed of ik 't niet gehoord had. Als ik nu een mooi meisje geweest was... Nu tot ziens. Ik moet koffie drinken. - Looy schrijft me maar nooit? Hoor je nog wat van hem? En waar is zijn adres?

Je weet zeker nog niet dat Gosler Julia uitgeeft. Hij is totaal ingepakt - vindt het heerlijk - verrukkelijk. - Bij de 2e uitgaaf krijgen we *ƒ 100*. Het zal wel gelijk met mijn bundel uitkomen.

Eindnoten:

1 Deze brief gaat gedeeltelijk terug op een hier niet opgenomen concept (in kopie aanwezig in het Verwey-archief): A. VERWEY AAN J.P. VETH 27.8.85.
2 Zie F.W. VAN EEDEN AAN A. VERWEY 12.8.85, noot 3.
3 Afgedrukt in 's-Gravesande 1955, p. 61-62.
4 Op de manier van de Impressionisten.
5 Zie J.P. VETH AAN A. VERWEY 20.8.85, noot 4.
6 In *De Amsterdammer. Weekblad voor Nederland* en *Nieuws van den dag*.
7 Frans Netscher, 'Wat wil het Naturalisme?' (2 delen). In: *Nederland* 37 (1885), deel II, p. 433-462 en deel III, p. 63-98.
8 Op 22 augustus 1885 liep de illegale verkoop van het socialistische tijdschrift *Recht voor allen* uit op demonstraties en relletjes, die zich voortzetten op 24 en 25-8 1885 (*De Amsterdammer. Dagblad voor Nederland* 3 (1885), d.d. 23-8 1885, 25-8 1885 en 26-8 1885).

F.W. van Eeden aan A. Verwey 29.8.85

Mijnsheerenland[1]
29 Aug 85

Beste Albertje!

Ik dank je voor je brief - (de menschen voor mij zitten zoo te lawaaien, dat ik moeite heb mijn gedachten bij elkaar te houden, ik word b.v. terwijl ik dit schrijf door twee personen uitgeteekend, onder kritische opmerkingen) - je ziet dat ik een weinig uit de buurt ben gedwaald, ik zit hier zoo ver van Amsterdam en Amsterdamsche herrie, dat ik hoop geen oproeping voor de N.G. te krijgen in de eerste dagen omdat ik niet in staat zou zijn er aan te voldoen. Is het prospectus nog tijdig gekomen en hoe is het veranderd?

Ik heb van Kloos nog niets gehoord. Er zijn al verscheiden abonnés onder mijn kennissen, twee dames die het samen nemen, een Leidsch student, die er veel mee op had en anderen. De verdeeling van Johannes[2] vind ik heel goed. De Jezus figuur zal geheel wegvallen. Ik zal Johannes, na de worsteling met Pluizer, alleen met den Dood laten blijven, - zij zullen te samen door de duinen wandelen naar zee - en de Dood zal met hem spreken, en Johannes zal vragen met hem mede te gaan. Doch bij de zee zullen de menschen hem terug brengen - hoe precies weet ik niet, - doch het optreden van een geheel nieuwe persoon op de laatste bladzijde is niet goed - ik geloof ook onnoodig

Ik zie erg op tegen mijn terug-keer, ik heb weinig zin in mijn Amsterdamsch verblijf, met een examen en een promotie, a bah! - Ik vind het prettig, menschen te kunnen helpen als het te pas komt maar er een *vak* van te maken - brrr! - Ik leef hier dichter bij den kinderlijken staat der menschheid dan ergens anders. Mijn voornaamste gedachten zijn over de boomen, de wind, de zon dieren en vruchten. Ik ben den ganschen dag buiten, doch kom nooit van het buiten af en zie niemand als de huisgenooten, vroolijke geestige menschen, en die bijna alleen aan tafel en als 's avonds het licht aan is. Een groot gedeelte van mijn tijd ben ik op 't water, in de boot. Het is een groot water, met hoog en dicht riet aan alle oevers en alleen een molentje of een torentje in 't verschiet. Het is groot en geheim-zinnig en de wind en het riet fluisteren er eeuwig met elkaar. Wij eten 's middags de visch, die wij des morgens vangen, - en de vruchten pluk ik in de moestuinen zelf van de

boomen, - er zijn alle mogelijke vruchten en dieren. Van morgen deed ik met Martha een ontdekkingsreis in een kreek waar de boot nauwelijks voort kon door 't groen en wij brachten groote pruimen en peren mee, die aan de takken over 't water hingen. Er vloog een schitterend blauw ijsvogeltje, en wij voelden ons als op een onbewoond eiland. Ik bracht van morgen een schuit vol visch thuis, uit de netten, en het was mij alsof ik er mede voor mijn onderhoud gezorgd had. En er zijn vier groote honden die medeloopen en stoeien.

Ach Amsterdam! Amsterdam! -

Dag Albertje - vergeef je mij deze ontboezemingen - ik ben bang voor onze beschaving, ze wordt ons verderf.

Ik voel het instinctmatig, als een koe die de slachtplaats ruikt.

Schrijf mij nog eens

je Frederik

Eindnoten:

1 In Mijnsheerenland bewoonde mr. Jan van Gennep, een oom van Martha van Vloten, het Hof van Moerkerken. Martha en Van Eeden brachten bij hem en zijn gezin sinds de zomer van 1882 regelmatig hun vakantie door.

2 Vergelijk A. VERWEY AAN. F.W. VAN EEDEN 23.8.85, noot 1 en 4.

A. Rössing aan A. Verwey 2.9.85

's Gravenhage 2 Sept. '85

WelEd: Heer,

Aangezien er op de Zuidhollandsche drukkerij gedurende een paar weken buitengewoon veel werk is, heeft de directeur mij verzocht met de gedichten een weinig geduld te willen hebben. Ze zullen dan later er des te meer mede voortmaken zoodat de verschijning er maar zeer weinig misschien wel in het geheel niet door vertraagd zal worden.

In de volgende week krijgt u weer proef en dan geregeld 2 à 3 vel per week.

De door u toegezegde Sonnetten[1] - wil ik gaarne ontvangen

Hoogachtend

UEd Dw Dr

A Rössing.

Eindnoten:

1 Bedoeld zal zijn: Albert Verwey, ‘Mephistopheles Epicureus’. In: *Persephone en andere gedichten*, p. 60-63.

A. Verwey aan F.W. van Eeden 2.9.85

74 Nassaukade
Amsterdam.
2 Septr '85.

Beste free,

Wij, Amsterdammers kunnen je niet met rust laten in je natuurstaat bij Rotterdam, maar we kunnen het niet helpen. Het redacteurskussen is een kussen met spelden, de punt naar boven, wij kunnen niet rustig erop blijven zitten.[1] Goes of kloos heeft je het stuk van Straatemeyer[2] gestuurd, dat heb je zeker ontvangen. En je hebt stellig niet heel lang hoeven natedenken om zeker te zijn dat het niets is voor de N.G. De stupiditeit, waarmee Paap zulke ergerlijk-ongemanierde boutaderie verdedigt, is me onbegrijpelijk. Het stuk is grof, hij noemt het geestig, het is onleesbaar, hij noemt het goedgestyleerd, het is schetteren over opinies die niet worden bewezen, onder den naam van Politiek Overzicht, hij noemt het 'dingen die eens gezegd moesten worden', en 'ik ben het volmaakt met "Henri" eens.'

Paaps eigen stuk[3] zul je waarschijnlijk wel in Mijnshr.l. te genieten krijgen. Het zal je niet meevallen, denk ik. Ik heb het gelezen en vond het 1° slechtgestyleerd, 2° plat, met pretensie van geestigheid 3° aantoonen van taal en stijlfouten in eenige stukjes van Bilderdijk, zonder bewijs, dat die fouten kenmerkend zijn voor den heelen poeet. 4° voortdurend schelden op B. wegens zijn nog niet aangetoonde eigenschappen en roepen 'Houdt den dief' voór het bewezen is dat de man stal.

Geen opinies, geen motieven, in het heele stuk geen enkel - wat de menschen 'gezichtspunt' noemen. Het heeft iets van een cahier vol gecorrigeerde schoolthema's, waarin de 'moedwillige tantes' zonder eenige noodzakelijkheid over 'omgevallen inktpotten' en 'godvruchtige oomes' gestruikeld zijn. 'n Chaos van een ijdel godje, die niet weet hoe hij scheppen moet, dàt is het stuk van Paap. Het zal niet makkelijk zijn hem aan zijn verstand te brengen, dat het slecht is: hij is al woedend geworden toen we het stuk van Str. afkeurden. Ik wil je eigen oordeel niet vooruitloopen en geef dus maar geen voorbeelden uit P's stuk, die hier fragmentarisch zouden zijn.

Ik dacht erover, dat het goed zou zijn vóor onze slot-vergadering een paar zaken in orde te brengen. B.v. 1° we moeten nog het geld ontvangen - 2° er moet nog een contract worden opgemaakt: dat mag er toch wel wezen als de 1e afl. komt. 3° we moesten voor die vergadering Versluys uitnoodigen. Het is zoó mal, dat we nog geen van allen, behalve Paap, met dien meneer hebben kennisgemaakt.

Goes vertelde me gisteren dat hij een Polit. stuk[4] geschreven had en dat

hij 't aan jou had gestuurd. Ik hoop, dat het goed is: beter dan dat van Str. zal 't wel in allen gevalle zijn. Mijn stuk krijg je ook denkelijk nog op je onbewoonde eilanden-groep: het is twee vel groot geworden, eerst tot mijn schrik, maar nu ik merk dat de voorraad copie niet groot is, tot mijn voldoening.

Schrijf je nog wat? Ben je met verzen maken nu helemaal uitgescheid? Veth stuurde me verleden week nog een half sonnet dat schikte - anders schijnt de Muze geweeken te zijn voor de zomermaanden. Ik heb gister nog een viertal sonnetten[5] gemaakt: anders doe ik niet veel. Soms wat studies, die in den hoek gaan, als ze af zijn - helaas!

Nu, je hebt over Strs artikel misschien al geantwoord, dat moet ik van kloos hooren. - Gauw krijg je copie. - De vergadering zal wel niet noodig wezen, voor Doorenbos zijn Hendrik IV heeft overgestuurd - na een week misschien. Maar dan scheije ook maar uit met Robinson Crusoën en komt naar de slachtplaats.[6]

Dag free, groet Martha en schrijf nog eens aan
je vriend
Albert.

Eindnoten:

1 Stellig een toespeling op de passage 'Gemakkelijker... gingt zitten' in: F.v.d.G. [F. van der Goes], 'Gevierde auteurs'. In: *De Amsterdammer. Weekblad voor Nederland* 9 (1885), nr. 427, d.d. 30-8 1885, p. 8.
2 Hendrik Jan (Henri) Stratemeijer had een artikel getiteld 'Politiek overzicht' ingestuurd voor *De nieuwe gids*.
3 'Ware dichtkunst, die het hart aan zal doen, heeft eene wijsgeerte, die de wezens niet vermenigvuldigt'.
4 N.N. [F. van der Goes], 'Varia'. In: *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), deel I, p. 152-154.
5 Bedoeld zal zijn: 'Mephistopheles Epicureus'. In: *Persephone en andere gedichten*, p. 60-63.
6 Vergelijk F.W. VAN EEDEN AAN A. VERWEY 29.8.85.

A. Verwey aan F.W. van Eeden 3.9.[85][1]

3 Septr

De brief was gister nog niet weg, toen Kloos + Paap hier kwamen met jouw epistel. We hebben onmiddellijk daarop bij Goes vergaderd - hevige discussie - Paap verdediger - Goes en ik aanvallers - niemand overtuigd - gestemd - stuk geweigerd. Ik heb meêlijden met Paap, die Str.[2] heeft uitgenoodigd en zijn vriend is, maar het kan niet anders.

Nu nog wat: Er moet met drukken begonnen worden. Persefone ligt klaar en je sprookje ligt - oók klaar? Gister dacht ik eraan, dat je misschien te veel houdt van Manuscript A,[3] om het aan een drukkerij in stukjes te laten knippen. - Het krijgt ook daardoor een geschiedenis, maar netjes staat die geschiedenis niet. Is dit zoo, dan is er niets anders op dan dat je hier

subiet iemand weet, die 't kan overschrijven of zelf komt of God weet wat anders doet.

Antwoord me hierop dadelijk liefst.

Is misschien m.s. B te gebruiken met overschrijving van hier en daar een bladzij. Als je me dat dan bezorgt dan kan ik het wel aan m s. A bijwerken.

Mijn aanmerkingen op de eerste 90 ps zijn zóo gering, dat je me daarvoor zeker wel volmacht geeft onder approbatie - in de proef kun je altijd zien. Dat bespaart ons geschrijf er over

Ik heb nu een beetje haast en schrijf dus maar niets meer bij dit geklad. Adieu. - Antwoord direct - zul je

tt

A.V

Eindnoten:

1 Jaardatum op grond van de inhoud.
2 H.J. Stratemeijer.
3 Zie voor de handschriften van *De kleine Johannes* A. VERWEY AAN F.W. VAN EEDEN 22.8.85, noot 2 en 3.

F.W. van Eeden aan A. Verwey [4.9.85][1]

Dankje wel voor je brief - Maandag kom ik - schrijf mij naar Haarlem waar ik jelui in Amsterdam vinden kan - voor het eten liefst. Drukkers zijn handig - vraag of het niet mogelijk is, dat Johannes na het drukken weer ingebonden wordt - en laat ze spoedig beginnen - overschrijven duurt te lang.

Dat inbinden behoeft niet dadelijk - Versluys kan het M S.[2] bewaren tot het afzonderlijk uitkomt. Dank vdG.[3] wel voor zijn brief - die mij zeer aangenaam was. Heeft Barrès[4] al geantwoord?

tt

Free.

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 Manuscript.
3 F. van der Goes.
4 Barrès droeg bij aan het eerste nummer van *De nieuwe gids*:'L'esthétique de demain: l'art suggestif' (p. 140-149).

G.J. Koopman aan A. Verwey 6.9.85

Suez-kanaal 6 Sept 1885

Amice,

Ik ben op dit oogenblik toch niet varende, wij liggen stil voor anker en

vind ik 'n goede gelegenheid om je weer eens iets van mij te laten hooren. Ik had gedacht op Marseille of van jou of van Heinsius 'n paar woorden te zullen krijgen maar mis! Ofschoon ik er wel naar uitgezien heb, geen kwestie van 'n brief; nu ik hoop dat jij mijn brief van Southampton en H. die van Marseille gekregen zal hebben.

Ik amuseer me zoo elken dag met uit te kijken naar de blauwe golven van de Middellandse Zee en zoo zijn we Donderdag op Port Said aangekomen, waar we gisteren zaterdag vandaan gegaan zijn; dan tot lektuur heb ik Shelley meegenomen opdat m'n geest niet wat verslappen zou onder het gezelschap van lui, waarvan twee vervelende Duitschers zijn en een in Indië geweest is en nu 'n beetje z'n Maleisch zit uit te kramen en ons zoo wijs te maken, dat i niets van dat brabbeltaaltje kwijt is geraakt of hij zit zoo'n paar vuile moppen te tappen; enfin, laat ons daar niet over spreken over dat soort van lui, waar Hollandsche onbeduidendheid met Indisch cynisme in vereenigd is. Dan, ik lees Shelley, wat machtig is hij, ik ben aan z'n 'Revolt of Islam'[1] bezig, wat krachtig, zwellend zijn z'n tonen, om in melodieuze akkoorden vereenigd te worden; ik ben er nog niet ver in gevorderd, daar ik met m'n Engelsch niet goed overweg kan en ik vele woorden op moet zoeken; maar plastisch is hij in hooge mate, het spijt me niet het *als lektuur* meegenomen te hebben.

Dan we zitten in het Suez-kanaal 'n water, dat 50 meters breed is, geloof ik en waar je aan de kanten kunt loopen en het eensklaps tot 'n diepte van 27 voet loopt. We varen grootendeels halve kracht, tusschen boeien door; om ons woestijn, zand en om de zooveel mijl 'n 'gare' of station, waar we zoo nu en dan mogten stilhouden om 'n schip te laten passeren. Je kunt daar wat gebruiken, ja bij een zelfs billart spelen. Eenige van m'n kennissen, die verleden jaar naar Indië gingen, hebben daar 'n fuif aangelegd, midden in de woestijn, wel origineel, vind je niet?

Wij mogen niet aan wal, daar we onder quarantaine-vlag het kanaal doorstevenen en ze ons dood zouden slaan, als we de quar. verbraken, zulke domooren! De woestijn en die barre streken, vielen me nogal mee! Ik verbeeldde me telkens Hollands duinen te zien, maar je snapt dat je daarachter niet Hollands gezichten aanschouwt. Maar je moet je niet verbeelden, dat het één zand al zand is, want daar groeien struiken in en men vindt er water tusschen, dat natuurlijk wel brak is; verder zijn de gares altijd in 't groen en daar zag ik de eerste oleanders, de vederpalmen en de pisang en het deed me toch wel goed, weer eens boomen te zien te midden van al die zonnighedens! Daar is anders wel afwisseling in al dat zanderige, vooral wanneer je [er] voor de eerste maal in komt; vanmiddag zag ik ook de eerste karavaan, 'n armoedige boel! De kinderen met een lap, die hen van de schouders tot voeten hangt, in 't midden samengebonden, soms ook opzij voor de beenen gespleten, de vrouwen alleen door een sluier van de

mannen onderscheiden, met de kameelen met de tulband op, de kameelen liggende, de kinderen door elkaar joelende en het schip aanroepende. Dat alles lag in de schilderachtigste wanorde te wachten tot zij overgezet werden om de reis naar de Syrische woestijn te vervolgen, alles beschenen door de tropische zon, die er 'n glans aan gaf welke het oog niet verblindde. Ik heb gemerkt, dat ik hier beter de zon kan velen, als in Holland, dus ik heb alle dunk, dat ik 't in Indië best zal weten uit te houden. Morgen komen we in de Roode Zee, dan begint eerst de warmte, zeggen ze, maar toch ik kan met mijn kostuum er best tegen, den heelen dag loopen we in kabaai, en nachtbroek en daaronder niets als 'n flanel; we laten ons dat best gelegen liggen. We zijn nu ongeveer op de helft van het kanaal en we hebben machtig weer, als ik dezen brief af heb, ga ik weer op het dek zitten en weer eens denken over mijne afgeloopen herinneringen; dat mag ik zoo graag doen. Ik zie dan boven mij de sterren, onverwrikbaar aan het hemelruim opgehangen, onder mij het kalme water, heenvlietend en klotsend tegen de rotsen van het meer die vertellen ja wat? ik zou 't wel eens willen weten. Dan loopt m'n rozenkrans weer eens af, ik priester, die 'n evangelie kom verkondigen en elke kraal wijst me aan 'n God, die ik aangebeden en van z'n voetstuk afgestooten heb en geene overgehouden.

Nu, dat illuster gezelschap komt beneden, waar ik nu zit, om grog van jenever te zuipen, dus ik ga weer naar boven. Ik eindig alzoo, doet H.[2] mijne groeten evenzoo van Hell; Heinsius laat je zeker dezen ook lezen.

Nu, vale

Je vrind G.J. Koopman Jr.

Eindnoten:

1 Percy Bysshe Shelley, 'Revolt of Islam' (1817). In: *The complete poems*. London 1881, p. 272-419.
2 Heinsius.

A. Verwey aan J.P. Veth [7.9.85][1]

Maandagavond

Amice,

Ik hoor van V. Eeden dat je in stad bent en word gepijnigd door de gedachte dat je vanavond een vergeefsche wandeling naar de Nassaukade 74 ondernemen zult. Ik zit nu namelijk in Suisse met een quartet van veelbelovende jonge letterkundigen[2]. Ik wil je graag zien voor je heen gaat. Wil je bij mij komen dan ben ik morgen en overmorgen (Dinsdag + Woensdag) den heelen dag tot den eten thuis. Desnoods ook Woensdag-

avond. Heb je liever dat ik bij jou kom schrijf me dat dan even. In afwacht. met groeten
tt
Albert.

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 Niet geïdentificeerd.

J.P. Veth aan A. Verwey 8.9.85[1]

8 Sept '85

Care
Ik kom morgenochtend 11.22 bij de Rijnspoor aan. Als je soms tijd hebt, en deze bereikt je bijtijds, kom me dan s.v.p halen, dan gaan we samen koffiedrinken. Anders wacht ik je 6.15 bij Mast, daar ik 's middags ‘te doene’ heb.
tt
Jan. V.

in haast

Eindnoten:

1 Briefkaart.

J.P. Veth aan A. Verwey [11.9.85][1]

Donderdagmiddag

Kom niet bij Mast, want ik ga van middag al naar Witsen[2]
tt
Jan. V.

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 Veth ging naar het buitenverblijf van Witsens vader, ‘Ewijkshoeve’ bij Baarn.

W.J.T. Kloos aan A. Verwey [12].9.85[1]

13 Sept 85.

Beste Albert,
ik ben van middag wel wat hard geweest, maar 't is je eigen schuld. ik kan niet met je omgaan, als je voortgaat mij met die voorgewende kalmte en ironische hoogheid te behandelen, waaronder je je gekrenkte ijdelheid tracht te verbergen. Dat goedmoedige, quasi-goedmoedige lachen met mijn ernst, als ik al mijn geestvermogens inspan, om iets tot een goed einde te brengen - in casu het stuk,[2] maar 't is al meer gebeurd - dat nonchalant over de dingen heenzien, met een gezicht en een paar halfgeüitte woorden, als of je een heeleboel zou kunnen zeggen, als je woû, en de heele questie in eens oplossen, maar het laat om mij te sparen - en dan, als ik daardoor driftig geworden ben, dat net doen, of er niets gebeurd is, of dat alles maar kleinigheden zijn, waar ik gek genoeg ben, om mij boos om te maken, maar waar jij boven verheven bent - dat alles kan ik niet en wil ik niet verdragen; en als je bij onze eerstvolgende ontmoeting, weêr zoo doet (je hebt zelf gezegd, dat het niet natuurlijk was) en mij metterdaad voor den gek houdt, alleen om een van je slechtste sentimenten te bedekken en in jezelf te koesteren, weet dan wel dat ik je geheel als een vreemde zal behandelen. Dat is de eenige manier voor me om niet tegen je uit te barsten. Weet wel wat je doet, Albert, want het eenige, wat je bereikt, is dat ik het land aan je ga krijgen. Wil je Zondagavond bij mij komen, laat dan je manieren thuis. Je stuk stuur ik nog niet - ik wil het eerst geheel lezen.
Willem.

Als je hier boos om wordt, kan ik het heusch niet helpen: ik heb zoo nauwkeurig mogelijk de hoofdzaak van mijn grieven tegen jou uit elkander gezet.

Eindnoten:

1 Datum ontleend aan poststempel; vermoedelijk heeft Kloos zich in de datum vergist.
2 Stellig Verwey's ‘Het sonnet en de sonnetten van Shakespeare’.

Flanor / G. Roodenburch aan A. Verwey [13.9.85][1]

Flanor.

Gewone vergadering op Dinsdag 15 Sept: 1885 half negen in het Lokaal de Karseboom

Agenda Verslag der Commissie voor het nazien der kas
1º
2º Jaarverslag van den Secretaris
3º Verkiezing van een nieuw Bestuur
4º Voordrachten van de H.H van Eeden en Kloos[2]

De 1ste Secretaris.
G. Roodenburch

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 De voordrachten gingen niet door; Van Eeden hield een causerie over het gedachtenleven met ‘proeven’ (Flanor-archief, UBA).

H.A. Reydon aan A. Verwey 16.9.85[1]

16 Sept 85.

Waarde Vriend!
Ik zie mij genoodzaakt, morgen, bij het begraven van een mijner familieleden, te Diemerbrug, tegenwoordig te zijn, - de Heer *Z*[2] is echter in Belgie en op 't kantoor alzoo - niemand. Hoewel wij geen drukken aanloop hebben - kon het toch juist gebeuren, dat er iemand kwam. Zoudt gij me nu het zeer groote genoegen ook kunnen doen, voor een uurtje *daar* te komen. Al zij het maar tusschen 10½, en 12 uur. *Vóór* half Een kan ik terug zijn. Zoo het mogelijk ware, zult ge mij er zeer mede verplichten.
Na vriendelijke groeten
t à t. Reijdon.

Eindnoten:

1 Briefkaart.
2 W.F. Ziegelaar.

J.C. Blonk aan A. Verwey 21.9.85

Utrecht 21 September '85

Amice!
Dadelijk na het ontvangen van je prospectus heb ik er met eenige kennissen over gesproken, die er wel ooren naar schenen te hebben om er op in te teekenen. Ik geloof dat het beter is, dat ik hun ook een prospectus geef, dan kunnen ze dien weer aan anderen laten zien, zoodat het meer algemeen bekend wordt. Indien gij ze mij zendt, zal ik ze wel verspreiden: wees dan zoo goed mij tevens te schrijven of Koopman nog in Holland is en waar, en anders het adres van 't Haaff, want ik hoor niets meer van die menschen.

Hierbij ingesloten vindt gij een inteekenbiljet van mij. Gij behoeft het echter niet door tusschenkomst van Scrinerius[1] te zenden, gij kunt het mij ook direkt zenden, maar doe zooals ge wilt.

Een handdruk van tt.

J C Blonk

Eindnoten:

1 Scrinerius, boekhandel-bestelhuis in Utrecht.

W. Doorenbos aan A. Verwey 25.9.85

Brussel-Elzene 25 Sept. 1885

58 rue Veijdt.

Amice,

Het is al wat geleden dat ik u geschreven heb en gij zijt nu zeker in volle spanning over de eerste verschijning van de *Nieuwe Gids*. De prospectus ontving ik onlangs en deze scheen mij zeer rustig en vrij onbepaald of liever negatief (op de *gele* kleur, die der invidia[1] zullen de adversarii,[2] hoop ik, geen glossen[3] maken). Ik misprijs dit niet, wijl naar den toekomstigen inhoud verwezen wordt, om de nieuwe beginselen te doen kennen.

Welke politieke richting zal men zoeken te bevorderen? Die van het democratisch-socialisme of, wat ik liever zag, van het aristokratische-socialisme?

Wie beoordeelen dit? Ik ben natuurlijk ook begeerig te zien hoeveel kracht in de nieuwe beweging schuilt.

Het stukje, dat ik zond, bevat weinig idéen, zoo er een richting uit blijkt, dan moet het zijn de officieele geschiedschrijving, die in de officieele stukken den mensch niet wil noch kan ontdekken, terug te stooten

Ik verwonder mij er zeer over, dat ik geene revisie ontvangen heb, volgens belofte. De tijd der uitgave nadert en kwam op 1 Oct. het eerste nummer niet voor den dag, dan zoude men het jongste Nederland van ouderwetsche traagheid kunnen beschuldigen. Van Juffrouw Swarth, die ik dezer dagen bij mij zag, hoorde ik dat zij twéé prospectussen ontvangen had, doch geen aanzoek om medewerking gekregen heeft. In de Nederl. Dicht- en Kunsthalle, heeft J. Ferguut (Droogenbroek) een uitvoerige beschouwing[4] over hare blauwe bloemen gegeven, waarin hij de metra, die zij gebruikt zorgvuldig examineert. In 't gemeen heeft men in Belgie veel nauwkeuriger hare poezie behandelt dan in ons land, waar lof en blaam vrij onbesuisd geuit werden. Uit eene recensie moet de auteur in de eerste plaats zelf iets leeren en dit kan Helene Swarth zoowel uit Paul de Monts recensie[5] als uit die van Droogenbroek (J. Ferguut) doen. Ik hoorde ook dat zij een

nieuwe bundel[6] ter perse zendt, waarin alleen acquarellen, met een paar andere stukjes. Daarin is al het subjectieve, dat eenigen zoo hinderde, verdwenen, maar de schilderes van dagelijksche dingen aan 't woord.

Hoe gaat het met uwen bundel, wanneer komt die? Holda - Mevr. Clant - zoekt ook een uitgever voor stukjes in proza en poëzie en denkt geloof ik aan den uwen. Over het *sonnet* te schrijven, is zeker niet gemakkelijk, nu de wereld er vol van is. Laast gij, wat in den jongsten tijd er over gezegd is?

Ik denk nog al eens dikwijls over u en over uwe omstandigheden. Hebt gij in den strijd des levens weer wat vroolijks gevonden; doch ik hoop daarover met u dezen winter nog wel eens te handelen.

Mijne lezingen, die 7 Nov. dienen aan te vangen, zullen mij gelegenheid geven weer t'huis te worden in de Amsterdamsche gemoederen.

Dit is een voordeel voor mij, of de hoorders over een onderwerp dat duizenderlei vormen mag aannemen, er even zoo over zullen denken, vrees ik

Intusschen wij zullen zien.

Met de beste wenschen en de meeste groeten ook aan de vrienden

tt

W. Doorenbos

Eindnoten:

1 Afgunst.
2 Tegenstanders.
3 Grappen.
4 Jan Ferguut [J. van Droogenbroeck], recensie over: Hélène Swarth, *Blauwe bloemen*. Utrecht 1884. In: *Nederlandsche dicht- en kunsthalle* 8 (1885-1886), p. 195-202.
5 Pol de Mont, 'Hélène Swarth', recensie over: Hélène Swarth, *Blauwe bloemen*. In: *Nederlandsch museum* 1 (1884), deel I, p. 308-326.
6 Hélène Swarth, *Beelden en stemmen*. Gent 1887.

A. Rössing aan A. Verwey [25.9.85][1]

WelEdg: Heer,

Met het drukken zal nu geregeld voortgemaakt worden. In een paar weken is het afgeloopen. Men had mij uitstel verzocht, omdat de letter zoo bezet was, dit heeft helaas nu wel wat lang geduurt. Het boekje kan half October geheel gereed zijn.

Aangezien ik de geheele week niet te huis geweest ben, kon ik u niet vroeger antwoorden. Heden ben ik in Amsterdam. Wanneer ik er niet te veel te doen had zou ik u een bezoek gebracht hebben maar de tijd ontbreekt mij daartoe. Hoogachtend

UEd Dw Dr

A. Rössing

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.

W.J.T. Kloos aan A. Verwey [26.9.85][1]

Amice,
Morgen (Zaterdag) in plaats van 3 uur, vergadering om 12 uur bij van Eeden,
tt
Willem Kloos.

Eindnoten:

1 Datum ontleend aan poststempel.

J.V. Schmöler[1] aan A. Verwey 27.9.85

Utrecht, 27 Sept. 1885.

Amice,
Met genoegen heb ik je prosp. en vooral je brief ontvangen. Deze laatste toch overtuigde mij van de goede ideeën, die je van mij hebt, en hoewel *zeer* veranderd op sommige punten sedert dien tijd (echter niet méér conservatief geworden) ben ik zoo vrij, mij dat goede idee te laten aanleunen. Zonder mij schuldig te maken aan opsnijderij of huichelarij zou ik echter niet willen beweren, dat ik zulk een heftig litterator ben (dilettant dan natuurlijk) als je schijnt te denken. Omtrent de strekking van je tijdschrift stelde mij je brief echter volkomen gerust, en die gerustheid nam nog toe door de lezing van den inhoud[2] der 1e Aflev. in de Amsterdammer. Gaarne zou ik je dan ook reeds dadelijk beloven mijn steun te verleenen aan de vermoedelijk zwakste zijde (de financiëele) van je lieveling - maar ik dien eerst eens af te wachten, welke schommelingen de evenaar mijner eigen balans maakt. Want 2e Luit. der Genie in Utrecht is geen erg lucratief baantje en er zijn zooveel lamme dingen, waar je je geld aan moet besteden, dat het wenschelijk is, elke cent om te draaien - en daarenboven ik versmaad de boekhouderij zoodat ik alleen empirisch tot den stand mijner financiën komen kan. - Kan het echter lijden dan teeken ik in. - Ook zal ik trachten je tijdschrift te verbreiden maar je zult me toestemmen, dat dit listigheid en omzichtigheid vereischt, want anders wordt zoo licht gezegd: het zal ook wel niet veel bijzonders zijn, en ‘jonge lui.’ en ‘eerst eens kijken wat het op den duur is.’ enz.
Voorloopig dus niets dan een kaal doch goedgemeend ‘Goed succès met je onderneming!’
Adio,
t.t.
J.V. Schmöler

Eindnoten:

1 Niet geïdentificeerd.
2 Inhoudsopgave.

M.J. Van 't Haaff aan A. Verwey 29.9.85

den Haag 29 Septr '85

Amice!

Eindelijk! Eindelijk! komt er toch weêr eens een teken van leven. Ik behoor gelukkig nog niet tot de afgestorvenen, ofschoon het er voor jou veel van had.

Je laatste brief en de prospectus voor de inschrijving op de nieuwe Gids heb ik ontvangen. Natuurlijk ben ik van plan daarop in te teekenen, maar ik bezit hier op 't oogenblik geen vaste boekhandelaar en weet dus niet, welke of de beste manier is zulks te doen.

Kan mij dat werk uit Amsterdam toegezonden worden of niet? Indien dat kan, dan zul jij wel zoo goed willen zijn te zorgen, dat ik respectievelijk de afleveringen ontvang. Ik zal er moeite voor doen en ik ben er reeds mede bezig geweest om inteekenaren te werven. Maar je weet hoe of 't dikwijls of liever meestal gaat, hetgeen ik nu ook weêr ondervonden heb, wanneer je met zoo iets aankomt. Wat heb ik eraan, morgen komt er misschien weêr iets anders aan 't licht van de een of andere kennis en zou ik ook weêr verplicht zijn daarop in te teekenen. Anderen zeggen weêr, indien het opgang maakt, dan zal ik het wel hier of daar in een bibliotheek te lezen kunnen krijgen. Je zult het zelf misschien ook wel ondervonden hebben? Maar toch den moed nog niet verloren!

Het zal mij zeer aangenaam zijn een bundeltje van je gedichten te ontvangen. Maar nu eens iets over mijn lange stilzwijgen.

Ik hoop niet, dat je gedacht hebt, dat ik je vergeten was. Oh! Neen!, dat is het geval niet, ook heb ik er niet de minst kwaade bedoeling meê gehad. Maar je kent mijn leven, je herinnert je zeker nog wel ons laatste gesprek in Amsterdam. Wat jij daar over mijn manier van leven gezegd heb, herinner ik mij nog als den dag van gisteren. Ik heb het begrepen en gevoeld en toch komt er nog geen verandering. Hoe lam en laf, hè?

Er zijn oogenblikken, dat ik daarover nadenk en het plan in mijn hoofd zet om dit of dat uit te voeren. Maar ja wel, morgen is 't weêr het oude liedje, uitstellen, steeds uitstellen.

Het leven is hier gezellig, de kennissen zijn gezellig, ik behoef zelden alleen te zijn, in één woord er is tot nu toe nog steeds eenigszins afwisseling in mijn leven geweest, zoodat ik weinig in de gelegenheid word gesteld om na te denken over datgene waar ik steeds aan moest denken, namelijk aan ‘werken’.

Dit alles is oorzaak geweest, dat ik ook steeds uitgesteld heb, jou te schrijven. Ik wist en weet nog, dat zulk een persoon je geen belang inboezemt, ja veel eer dat je er een afkeer van hebt.

Nu je kent mij genoeg om te weten, dat ik iemand niet gaarne met mijn gezelschap of schrijven lastig val, al weet ik, dat het hem niet direct onaangenaam is, maar toch overbodig. Je zult mij nu wel genoeg begrepen hebben, zoodat ik er dus maar mede zal eindigen, en een ander chapitre zal aanvangen.

Koopman heb je zeker nog voor zijn vertrek gesproken en weet dus ook wel, dat ik hem naar de boot vergezeld heb. Van Fokker heb je ook alles gehoord, dat hij getrouwd is en de volgende maand met zijn vrouw[1] naar Indië vertrekt?

Hoe maken de lui het verder in A. in hoofdzaak van Hell, doe ze mijne groeten. Ik hoop weldra eens in de gelegenheid te zijn jullie in persoon te spreken.

Nu Amice! weest gegroet. Ik hoop weldra eens iets van je te vernemen.

tàt

Maurits

Eindnoten:

1 I.M.W. van Heemskerck.

A. Verwey aan J.P. Veth [?.9.85][1]

Carissime,

Ik heb eigenlijk een heel onpleizierige meedeeling voor je, waarmee ik op den koop toe misschien nog te laat kom. Op het laatst van't afdrukken heeft Goes, - eigenlijk eenigszins op eigen gezag - jou sonnetten[2] verwisseld met een Varium over 't Tooneel.[3] Hij verdedigde 't daarmee, dat het Varium direct actueel belang heeft en je sonnetten niet - en dat was nu wel waar - maar je begrijpt dat ik geen beetje boos was erover. Ik hoop dat het je niet te erg spijt - jammer *is* het. Ik schrijf in haast - straks hebben we soirée bij Goes, waartoe je zeker ook bent uitgenoodigd. Jammer dat ik je daar niet zien zal. Nu, hou je goed - een hand van je vriend

Albert

Eindnoten:

1 Datering op grond van de inhoud: geschreven vlak voor het verschijnen van het eerste nummer van *De nieuwe gids*.
2 Zie A. VERWEY AAN J.P. VETH 8.8.85.
3 G. [F. van der Goes], ‘Toneel’. In: *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), deel I, p. 157-160.

H. Mercier aan A. Verwey [22.9.85][1]

Ik ga dezer dagen de toegangskaarten tot de lezingen[2] van Dr W.D. rondzenden en weet nu niet recht waar eenige inteekenaren wonen. Wel raadpleegde ik het adresboek, maar zonder vrucht. Wilt gij daarom zoo vriendelijk zijn mij de adressen der volgende heeren op te geven? (Zoo spoedig mogelijk svp.)

De Heer W Kloos
De Heer H P Wijsman J
De Heer A Croisset

Ik zend ook U uwe kaart over eenige dagen. Daarna komt er een korte aankondiging van de lezingen in de Amsterdammer. Zij vangen 7 Nov: aan. U bij voorbaat dank zeggend, voor uwe moeite, achtend

Hel. Mercier

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 Zie A. VERWEY AAN W. DOORENBOS [4.7.85], noot 18. H. Mercier had al eerder een lezingenreeks van Doorenbos georganiseerd, de 'Plato-avonden', waarop Doorenbos voor een groep van vijftien personen wekelijks een dialoog van Plato besprak (C.G.L. Apeldoorn, *Dr. Willem Doorenbos*. Den Helder 1948, p. 124-125).

A. Verwey aan E.W. Gosse [1.10.85][1]

74 Nassaukade
Amsterdam.

Sir,

Herewith I have the honor to present you with a copy of 'De Nieuwe Gids'.

From the accompanying prospectus you will learn that 'De Nieuwe Gids' is a new periodical edited by some students of literature in Amsterdam, who cannot see their way in the existing reviews.

They wish to realize a kind of revolution in the art and literature of their country - not only thereby to secure success for their own productions, but also to lead the tastes of their countrymen to the works of those English poets, who have been their models for several years.

As they could not carry out this plan without as much assistance as they could contrive to find, they sought and were happy enough to find in this country men of science, of art and of politics, who were ready to lend their aid.

The first number of the 'Nieuwe Gids' is the result of our combined efforts.

And now, I hope you will excuse the liberty, with which I draw your attention to a copy of this new periodical. The interest of no stranger can be as valuable to us as that of the only English student of Dutch literature, who is well-known among us in Amsterdam. And no one certainly is likely to feel like you interested in the literary movement from which our enterprise has originated.

Believe me,
Sir,
with respectful regards
Yours faithfully
Albert. Verwey

Eindnoten:

1 Concept; waarschijnlijk het laatste van de drie concepten die overgeleverd zijn. De datering is ontleend aan een der andere concepten.

A. Verwey aan M. van Vloten 2.10.85

74 Nassaukade Amst
2 Octr. 85.

Martha,

je hebt me ontzachelijk blij gemaakt gisteren. Alle menschen geven oordeelen-jij bent de eerste die me ooit een impressie geschreven heeft. Het is zoo heerlijk je verzen te zien en voelen bewegen in de ziel van een ander.

Ik dacht direct dat het In Memoriam[1] was en free zei me gister avond dat je dat hadt[?]. Wat ik je hier bij stuur is de uiting van wat ik dacht en voelde toen ik je brief (‘brief’ is het woord niet) gelezen had - precies zooals die ontboezeming zelf de uiting was van wat jij voelde en dacht na de lezing van mijn vers.[2]

Ik *kon* niet anders beginnen je te schrijven dan in verzen, gister toen ik je brief kreeg. Het is een pendant voor In Memoriam. Mag ik de opdracht staan laten in mijn bundel? Als je ‘nee’ zegt verbrand ik het. Als je ja zegt komen de twee naast elkaar. Gaat het goed met Antigone.[3]

Bonjour Martha.
Albert.

Eindnoten:

1 Het gedicht ‘In memoriam patris’. In: *Persephone en andere gedichten*, p. 42-45.
2 ‘Doode uren’ is gedateerd ‘1 Oct. '85’. Ibid., p. 46-48.
3 Mogelijk las zij Sophocles’ *Antigone*.

W. Doorenbos aan A. Verwey 3.10.85

Brussel-Elzene 3 Oct. 1885

Amice!

Ik zend u hiermede een toegangskaart voor mijne lezingen,[1] die gij, volgens uw schrijven, van plan zijt te bezoeken.

Wegen het gemengde gehoor zal het nog al moeilijk voor mij zijn den rechten toon te vatten.

Ik wacht steeds op de *Nieuwe Gids* en begrijp niet goed de vertraging. Van de Leeswijzer krijg ik steeds één avond voor de bepaalden dag het nummer.

Ook had ik op revisie van mijn stuk gerekend, want in de proef ziet men beter de vlekken en brengt dan nog eenige wijzigingen aan, doch het is nu eenmaal zóó, en veel zal het wel niet verschillen. Is er een *stuk* in 't Fransch[2] opgenomen? Waarom toch?

Doch ik schort mijn oordeel op tot de ontvangst. Het verheugde mij, dat gij u onbelemmerd gevoeld of liever opgeruimd. Den volgende week kom ik zeker met een verzoek bij u om weer bij den stadsontvanger mijn pensioen te innen.[3] Met vele groeten als steeds

tt. W.D

Eindnoten:

1 Zie A. VERWEY AAN W. DOORENBOS [4.7.85], noot 18.
2 Maurice Barrès, 'L'es thétique de demain: l'art suggestif'.
3 Zie ook W. DOORENBOS AAN A. VERWEY 5.7.85, noot 5.

W. Doorenbos aan A. Verwey 5.10.85

Brussel-Elzene 5 October. 1885
rue Veijdt. 58.

Amice!

Ik heb gisteren de verlangde: *Nieuwe Gids*, met genoegen ontvangen en zal zien er hier den een of anderen bekend mee te maken.

Mij dunkt er ligt wel eenige voldoening voor de ondernemers in, dat er zooveel moeilijkheden reeds overwonnen zijn en één nummer verschenen is, dat dadelijk zijn rang kan handhaven onder de vele Nederl. Tijdschriften. Gaat het zoo moedig en bedaard voort, dan wordt het mischien met der tijd een moordenaar, waartoe het toch opgeleid wordt. - Gijzelve hebt er het meest en best voor gewerkt: uwe Persephone las ik met even lust als ik ze eens hoorde; maar hoe wordt het verloop van 't geheel. Leven is beweging, zelfs bij de dooden. Ik verlang naar 't geheel.

Over het *sonnet* hebt gij weer veel goeds gezegd.[1] Is het *waar*, zooals ik hoop, dat de troubadoers het uitvonden? Wie is H. Blink en wie Barrès. Zouden de stukken[2] van dezen, omdat zij in 't Fransch zijn en die v.v. Deventer, om zij een speciaal antiliterarisch vak raken, voor de éénheid van 't Tijdschrift niet nadeelig zijn?

In mijn stuk is bl. 50,2. *niet* uitgevallen, waardoor een groote domheid in den text kwam

v. Eden schreef fijn en geestig in den trant van Ouida's sprookjes of van Catulle Mendès - met meer gedachten mischien, maar het *soort* is gevaarlijk. Kl. sonnetten[3] rieken toch eenigzins naar de lamp,[4] hoe verdienstelijk zij ook wezen mogen. Ik hoop van hem eens een uitvoerige niet geconcentreerde kritiek of een stuk over shelley te lezen -

Onder de varia was die tegen v. Heek[5] treffend in 't hart. - De politiek is vooruitgaand - maar nog te veel negatief. Het zalig makend algemeen stemrecht, helpt ons land en de kolonien niet, als de domheid op den top en aan den voet zit.[6]

Ik ontving gisteren geen Amst. Weekblad. Kunt gij onderzoeken of dit kwam, omdat ik *één* kwartaal nog niet betaald heb. Zoo ja betaal het dan van de gelden, die gij wel innen zult bij den Gemeente ontvanger. Donderdag e.k. - wees zoo goed dit voor mij in orde te brengen.

Ik zag dat men mijne lezingen aankondigde,[7] en geloof dat velen dit zeer hinderen zal, zelfs, meende ik dit in de *Amsterd*. op te merken.

En hiermede, u alles goede toewenschende
ben ik van harte
tt.
W.D

Eindnoten:

1 Albert Verwey, 'Het sonnet en de sonnetten van Shakespeare'. *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), deel I, p. 67-96.
2 H. Blink, 'Revue Coloniale Internationale'. Ibid., p. 119-126 en het in de vorige brief onder noot 2 genoemde artikel van Barrès.
3 Willem Kloos, 'Sonnetten'. Ibid., p. 136-139.
4 Dragen er de sporen van met veel inspanning bewerkt te zijn.
5 F.v.E. [F.W. van Edden], 'De Gids over Pope' [Over: J.A.F.L. Baron van Heeckeren, 'Alexander Pope']. Ibid., p. 154-155.
6 Toespeling op: [F. van der Goes], 'Politiek'. Ibid., p. 150-154.
7 Zie A. VERWEY AAN W. DOORENBOS [4.7.85], noot 18. Naast een advertentie verscheen er een korte aankondiging onder de rubriek 'Stadsnieuws' in: *De Amsterdammer. Dagblad voor Nederland* 3 (1885), d.d. 4-10 1885.

A. Rössing aan A. Verwey 7.10.85

's Gravenhage 7 Oct '85.

WelEdg Heer

Het mij zoo even toegezonden gedicht,[1] is door mij naar de drukkerij gezonden, om in te voegen op de door u aangegeven plaats. Ik heb ze tevens nog eens tot spoed aangemaand, want niettegenstaande mij beloofd is dat ze er nu geregeld meê zouden voortgaan duurt het toch lang. Er schijnt heel veel werk te zijn want ze werken zeer laat. Het wordt echter tijd dat het bundeltje gereed komt. Ik heb ze verzocht deze week alles in proef te geven.

De afgedrukte vellen van blad 1, 2 heb ik juist aan u afgezonden.

Hoewel de postlooper mij het 1e nr van de Nieuwe Gids zeker eerst morgen ochtend bezorgen zal, bedank ik u reeds bij voorbaat voor de toezending er van, aangezien ik morgen ochtend vroeg uit de stad ga, en u nog eerst even wil antwoorden. Ik hoop van harte dat de onderneming mag slagen.

Zeer aangenaam zou het mij zijn u de volgende week bij mij te zien, er bestaat echter zeer veel kans dat u mij niet te huis treft, aangezien ik juist bezig ben de boekverkoopers te bezoeken om mijn nieuwe uitgaven aan te bieden. Wel kom ik van tijd tot tijd te huis maar ik weet zelf niet juist wanneer.

Mijn adres is Helmersstraat 72

Met de meeste achting

UEd Dw Dr

A Rössing.

In haast.

De bundel wordt ruim 5 vel

Eindnoten:

1 Albert Verwey, 'Doode uren'. In: *Persephone en andere gedichten*, p. 46-49.

J. van Looy aan A. Verwey 13.10.85[1]

Pisa[2] 13 Okt 1885

Amice!

Ik ga je even een briefkaart schrijven. omdat ik je nog altijd een brief schuldig ben. die je naar ik hoop uit Venetia krijgt. Pisa is uit Romaansch-

architektonisch *oogpunt* zeer belangrijk. en de scheve toren is zoo verrassend scheef, dat ik er niet op durf. uit vrees dat hij door mijn gewicht z'n zwaartepunt verliezen zal. 't Is bizonder kittelend. zoo'n steenen kolossus als een dronken man te zien *schuin* staan. Mijn reis lijkt voor het oogenblik veel op een vlucht. want regen. wind, kou. hagel bliksem. zitten me voortdurend op de hielen. Ik las in de Baedeker. dat een uur van hier. Shelley gestorven is. in de zee. Ik zou er naar toe willen gaan ook omdat er zulke mooie pijnbosschen zijn. maar het giet water. bakken vol. uit een strakke loodkleurige lucht. en een rijtuig kan ik niet betalen.

Dus ga ik maar wêer in de spoor zitten. naar Lucca. vandaar naar Pistoia. enz...

Mijn werk, 't is een heele kollectie verzond ik uit Florence, het zal in 't begin der andere maand wel te zien zijn, schrijft me dan eens, wat men er van zegt. niet omdat me dat zoo bizonder veel schelen kan. maar voor de aardigheid.

Van het jonge schilderende Holland hoor ik sinds lang niets meer. en men gelooft. naar ik onderstel. me verloren. Het kon ook wel eens gebeuren. dat ik Holland voor goed de rug *toekeer*. niet omdat ik het hier mooier vind. maar omdat ik er lust in hebben zal. Misschien ook niet. we zullen zien. Van Venetia verwacht ik wel een en ander. als de regentijd niet voor m'n plannen een stokje steekt.

Doe m'n groeten aan de lui. Ik vergat nog je te filiceteren met je stuk[3] in de Gids. Ik herlas het met plesier. Als het niet te veel gevergd is. stuur me dan in Venetia een exemplaar van je bundel. tàt

Jac v Looy.

Eindnoten:

1 Briefkaart.

2 In 1884 dong Van Looy met een olieverfschilderij van ‘Elia op de berg Karmel’ naar de door de Rijksacademie van Beeldende Kunsten uitgeloofde Prix de Rome. De prijs werd ex aequo aan hem en de andere kandidaat, J. Dunselman, toegewezen; hun werd een jaargeld toegekend en in februari 1885 begonnen zij de aan de prijs verbonden studiereis naar Italië en Spanje volgens een voorgeschreven route. Gedurende deze reis verbleef Van Looy geruime tijd in Rome, Florence en Venetië. Maandelijks moest hij verslag uitbrengen aan de Commissie van Toezicht van de Rijksacademie; voor 1 oktober 1885 moest hij een olieverfkopie hebben voltooid naar de ‘Sibylla Delphica’ van Michelangelo. In oktober 1885 werd hun toelage verlengd en in januari 1886 reisde Van Lucy naar Spanje; onderweg liep hij loodvergiftiging op en lag hij ziek in Genua. Vanaf maart 1886 was hij in Spanje, onder meer in Madrid, waar hij volgens opdracht ‘Los Borrachos’ van Velasquez kopieerde. Na een rondreis door Spanje en een kort bezoek aan Tanger begon hij in januari 1887 de terugreis via Parijs en arriveerde hij in februari in Nederland. Zijn Italiaanse werk werd tentoongesteld in de Rijksacademie in het voorjaar van 1886, zijn Spaanse werk was daar in het voorjaar van 1887 te zien.

3 ‘“Persephone” (Fragmenten)’ of ‘Het sonnet en de sonnetten van Shakespeare’.

W. Doorenbos aan A. Verwey 15.10.85[1]

Brussel 15 Oct. 1885

A.

Ik heb u niet geantwoord op de goede ontvangst der *f* .200, wijl ik dacht dit spoedig met die van den postwissel te kunnen paren.

Deze is echter niet gekomen, toch niet verloren? Het is natuurlijk dat de N.G. allerlei individualiteiten naar hun humeur opwekt.

De attentie, er aan verleend, is de hoofdzaak. Ik zag *Leeswijzer* en, aardig, G. prijst u zeer, maar is onbillijk jegens Kl: en v.E.[2] Van twee dames, die ik dezen zomer sprak, weet ik dat zij geteekend hebben.

Het is nu te wenschen, dat men vroeg genoeg klaar is voor het volgende nummer om het bedaard te corrigeeren en te laten corrigeeren. - Al is het hatelijk versje in Leeswijzer[3] scherp, ik vind het niet onaardig.

Mijne lezingen zijn voor mij een punt van overdenking. Ik nam een algemeenen titel om vrij te kunnen wezen. Ik zal niet alles vullen, slechts pogen gedachten te wekken meer niet.

Het eerst zal ik wel het meest over Egypte, dat geen litteratuur in onzen zin had, ten minsten geen poëtische, handelen

tt. W.D.

Eindnoten:

1 Briefkaart.
2 W.G. [W. Gosler], 'Nieuw leven?', recensie over: *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), nr. I, oktober 1885. In: *De leeswijzer* 2 (1885-1886), nr. II, d.d. 15-10 1885, p. 153-155.
3 J.H., 'De nieuwe gids'. Ibid., p. 156.

A. Verwey aan J.P. Veth 15.10.85

74 Nassaukade
Amsterdam.
15 Octr '85

Beste Veth,

Waar heb je gezeten de vorige week? Mij heb je mooi laten zitten wachten. Het schijnt dezer dagen mijn fatum te zijn, dat ik wachten moet. Ik wacht op mijn bundel ook nl en schrijf woedende brieven aan Rössing. Ik wacht ook op de opening van Arti en op mijn schilderij, dat nog niet is teruggestuurd en misschien niet meer terugkomt voor ná het seizoen, als 't bekeken is. Weet *jij* daar wat van? Ook wacht ik op Julia, die nu afgedrukt is (afgecorrigeerd tenminste) en op Paradijs,[1] die onder handen is van den drukman. Op den wezenlijken Paradijs - keesje[2] - wacht ik ook. Ik ben

verlangend te hooren hoe 't met zijn examen is gegaan - gisteren was hij melancholiek en toen ben ik met hem meegegaan en heb zijn brood opgegeten. - Ik wou je ook zeggen, dat ik hoop je Zaterdag te zien maar dat ik dan op je *wachtte* zal *na* je eettijd - bij me thuis liefst.

En daar ik nu ook heb zitten wachten tot de klok half zeven sloeg - wat ze nu doet-op welken tijd Goes beginnen zal *mij* te wachten, opdat ik met hem meega naar de Stadsbibliotheek, waar wij hele dagen zitten - Goes en ik, weet je - daarom geef ik nu den brui van wachten en blijf

yours truly
Albert

In vreeselijke haast

Als je 's ochtends soms beter tijd hebt en ik je van de spoor wil halen? Abonnés N.G. = *97*. Provincies en Indië en leesgezelsch nog niet bekend

Eindnoten:

1 Toespeling op het pseudoniem dat Van Eeden had gekozen voor zijn *Grassprietjes. Of liederen op het gebied van deugd, godsvrucht en vaderland*.
2 Naam van Van Eeden in familie- en vriendenkring.

A. Rössing aan A. Verwey 16.10.85

's Gravenhage 16 Oct '85

WelEd: Heer,

Evenals u, verveelt ook mij de trage gang van het drukken van Persefone. Herhaaldelijk heb ik er over geklaagd en men antwoord mij dat er wel 5 werken onderhanden zijn die met dezelfde letter gedrukt worden, waaronder de [xxx] Egypte.[1] Dit is oorzaak dat van de gedichten maar *een* vel tegelijk in proef kan gegeven worden. Dat u van vel 3 een tweede revizie moest hebben brengt weer vertraging. Ik zeg dit niet omdat ik er iets tegen heb. Het was noodig, want had u er geen gevraagd dan zou ik het voor mij zelf gedaan hebben.

De drukker heeft mij nu beloofd u morgen vel 4 in proef te zullen zenden en a.s. week de rest.

Franschen titel, titel. inhoud, titel van de persfon fragmenten en opdracht, krijgt u het laatst van alles, omdat natuurlijk bij den inhoud de pagina's moeten aangegeven worden en dit niet kan, voor dat alles in proef is. Ik heb verzuimt u dit te schrijven door mijn vele bezigheden. Ik ben de laatste weken, enkele dagen uitgezonderd, steeds op reis geweest. In de volgende week moet ik Amsterdam nog gedeeltelijk afdoen Utrecht Arn-

hem en Nijmegen. Wilt u dus zoo goed zijn indien u in den volgenden week proeven aan mij te zenden hebt, die te adresseeren aan mijn breeder,[2] Leidschegracht 112, wanneer ik daar zelf niet ben zal hij er voor zorgen.

De prijs van het bundeltje zal zijn *f* 1.25 ingd[3] en *f* 1.90 gebonden. Ik heb twee soorten van banden, grijs en terra gotta, met eenvoudigen zwarten stempel en vergulden titel. Ook deze exepln[4] blijven *onafgesneden*, allen boven aan verguld op snede.

Ik zal het er opaanleggen dat het boekje nog in dezen maand verschijnt

Hoogachtend

UEd Dw Dr

A. Rössing.

Eindnoten:

1 Nadere gegevens ontbreken.
2 Johan Herman Rössing.
3 Ingenaaid.
4 Exemplaren.

G.J. Koopman aan A. Verwey 17.10.85

Sindanglaoet

Chetibon[1]

17 Okt. 1885.

Amice,

Ik had nu eens gedacht van jou of Heinsius, hetzij op schip, hetzij hier in Sindang 'n brief te krijgen, maar jawel! dat denk je maar! Als je niet gauw schrijft, dan komen de gloeiende kolen, die jij mij vroeger op m'n hoofd laden wou, aan je adres terug, begrepen!

Ik zal je dan vertellen, dat ik in Batavia goed aangekomen ben, na eenige accidenten, voorspruitende uit Cholera kwesties. In Padang zijn we 'n bezoek gaan brengen aan Poeloe Pisang, 'n eiland dicht in de buurt; daar zagen wij de tropische plantengroei 't eerst, daar je reeds zooveel van heb hooren vertellen. Maar 't is jammer, dat ik hier net in de droogte aangekomen ben, want dan kan je van die weelderigheid niets merken, maar wacht maar eens, als de regen invalt, waar we op dit oogenblik zeer gebrek aan hebben. De indruk, die ik van Batavia kreeg was beter als ik gedacht had; je komt in de haven Tandjong Priok aan, waar naakte dorre boel is, maar je bent zoo in de weer met je bagage, dat je daar niet veel van merkt. Nu dan ga je met spoor naar Batavia wij kwamen daar 's avonds aan, en den volgenden morgen pas zag ik dus het eerst nieuw Batavia, 'n verrukkelijk gezicht: lusthuizen, omgeven door geboomte en gebloemte, alles wit gepleisterd (gepleisterde graven weet je wel uit den Bijbel);[2] maar 's avonds is het 'n aardig gezicht, dan schitteren de lichten door de boomen en je ziet de

lui zitten in 't wit en de dames in vol ornaat. Ik ga in Batavia op 't bureau Binnenl. Bestuur op 'n traktement van nihil. Ik doe dan een beetje roetine op van die verschillende duistere zaken, die voorkomen in de amtenaars-wereld, ik heb hier al rare noten hooren kraken; 't is me hier 'n typische schurkenboel.

Ik heb hier weinig last van de warmte ik transpireer wel den heelen dag, maar het hindert me niet. Ik bleef in Batavia 'n dag of tien, die ik doorgebracht heb met eens naar Buitenzorg te gaan, waar ik den wereldberoemden plantentuin gezien heb. Ik ontmoette daar mijn moeder, die daar voor haar gezondheid was. De ontmoeting met m'n oude lui was natuurlijk hartelijk, je weet, ik zag er nogal erg tegen op, maar ik voelde me direkt op m'n plaats en thuis, alsof ik geen dertien jaar weggeweest was. Zij waren dol blij, dat ik weer in hun midden zat. Die dagen in Batavia heb ik gepasseerd, tenminste 's avonds in 't bezoeken afleggen, bij m'n aanstaande superieuren, vervloekt vervelend! en als ik in Batavia ben, moet ik dat natuurlijk onderhouden. Dat hier verschrikkelijk op etiquette gelet wordt, weet je wel, maar 't is haast niet uit te houden; de vrouw des huizes moet je half het hof maken, weet je wat ze graag doen, moedertje over me spelen, net als m'n hospita (v.d. Stuit op de markt) in Delft.[3] Ik heb nog geen receptie bijgewoond, we zullen dan eens zien, hoe het daar dan toegaat. De partikuliere lui zijn in Batavia heel gezellig en daar zal ik nog plezier genoeg hebben, denk ik! Gisteren ben ik met den Controleur[4] van hier op toernée geweest, heerlijk, wij gingen 'n twee uur rijden ver, daar hebben we gelogeerd, bij 'n groot grondeigenaar ik heb daar enkele staaltjes weer bijgewoond; 't is goddank toch niet dat kruiperige, wat ik geloof vroeger bestond.

Die Kontroleur is 'n eigenwijze, pedante bliksem, die, nauwelijks kennis met je makende, je direkt praat over zijne brochure van de plantwijdte in de ruit, voordeeliger als die in het vierkant. Hij beaamde, dat zijn werkje veel te weinig de aandacht van hooggeplaatste ambtenaren trekt. Hij kreeg daar ook, toen hij z'n brandy zat te gebruiken, ook lui van drie dessa's die bij hem kwamen klagen over hunne dorpshoofden, maar hij maakte zich gauw af. Hij geeft zich ook alle moeite om iemand te overtuigen, dat hij hard werkt voor 's lands heil en dat hij het zwaar te verantwoorden heeft. Ik vond het al 'n verschrikkelijk schandaal, dat hij, die al vijf jaren in Tjeribon geplaatst is, nog niet de taal verstaat, maar zich moet behelpen met dat verdoemde brabbel-maleisch en zijn wil en bedoeling moet kenbaar maken aan 't volk door den wedana,[5] die hem natuurlijk zooveel bedotten kan als i-wil.

Enfin, ik ga nog eens meer met hem mee, want hij kan mij op vele plaatsen brengen waar ik hem en eén zijde van 't volk kan leeren kennen; boven dien ga ik met m'n pa (administrateur-suiker) nog mee, dan kunnen we 't ook anders bekijken.

Hier op Tjeribon staat de zoon van Doorenbos[6] als Dokter, ik zal hem eens 'n visite maken.
Nu bonjour, doet mijne groete aan Heinsius en V. Hell & wees van mij de hand gedrukt
t.à t.
G J Koopman Jr

Eindnoten:

1 Sindanglaoet Cheribon is een voorgedrukte tekst.
2 Mattheüus 23:27.
3 In Delft was destijds de opleiding tot Indisch ambtenaar gevestigd.
4 W.R. Adema; hij schreef een brochure, getiteld *Nadere beschouwingen betreffende de plantwijze in de ruit, vergeleken met die in het vierkant, ten behoeve van de koffiecultuur*. Soerabaia 1890[2] [eerste druk 1886].
5 Districtshoofd.
6 J.W.A. Doorenbos.

J.P. Veth aan A. Verwey [17.10.85][1]

Care
Morgen ben ik wel in Amst maar gruwelijk geoccupeerd. - Bovendien ga ik uit eten en ben dus ook na het eten bezet. *Als* ik Zondagmorgen er nog ben kom ik om een uur of elf even. Anders volgende week 3 uur. - Arti-opening Zondag. - Ik weet nog niet wat aangenomen is.
In haast tt
Jan. V

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.

W. Doorenbos aan A. Verwey 18.10.85[1]

Brussel 18 Oct. 1885

Amice!
Alles is in orde ontvangen. Waarom nu al de N.G. verdedigen? Het is onnoodig, dunkt mij. Wat de oude Gids betreft. Lees eens het lezen van Bakhuizen door Potgieter[2] van bl. CC af in de 2 - 5de Aflevering. Ik geloof niet dat *Couranten* toen zich met letterkunde afgaven. En welke waren er toen? Handelsblad, Haarlemmer, Arnhemmer. *Maar* Yntema's letteroefeningen[3] moet men lezen. De recensent der Recensenten. De vriend des vaderlands. Voor de Jongeren de Gids uitgaven, kwamen de *Muzen*. *Pol* was ook een gewichtig persoon in 't begin. *Lulofs*, v.d. Hoeven en anderen hekelden de Gids. Maar kijk eens wie medewerkers waren? Bake, Geel, Thorbecke, Mulder, Weyers. - Fr. Netschers verwarring en pedanterie[4]

hinderden mij ook. Litteratur-geschichter als Hettner, Taine, Gervinus, Albert enz. schreven, leeren hoe men criticeeren moet. Uwe subjectiviteit krijgt dunkt mij een knak, als gij al die subjectieve praatjes over de N. Gids leest alleen goed voor reclame; ook Spect. plaat.[5] Om te oordeelen moet men kennis en *geoefend* oordeel of smaak hebben, dat weten zelfs de wijnproevers. en gij hebt het in: over het sonnet getoond.

t.
W.D.

In het Ned. Mus. staat nu eindelijk mijne aankondiging[6] van: Rijzende Blaren v. van Beers.

Eindnoten:

1 Briefkaart.
2 R.C. Bakhuizen van den Brink, *Studiën en schetset over vaderlandsche geschiedenis en letteren*. Verzameld en uitgegeven door E.J. Potgieter. 's Gravenhage 1870, deel II, p. CCI-CCCXII
3 *Vaderlandsche letteroefeningen*.
4 Frans Netscher, 'Paul Margueritte. Een proeve van naturalistische kritiek I'. In: *De Amsterdammer. Weekblad voor Nederland* 9 (1885), nr. 433, d.d. 11-10 1885, p. 7. Als reactie hierop: Homunculus [A. Verwey], 'Litteraire kritiek'. Ibid., nr. 434, d.d. 18-10 1885, p. 7.
5 *De Nederlandsche spectator* 30 (1885), nr. 42, d.d. 17-10 1885.
6 W. Doorenbos, recensie over: Jan van Beers, *Rijzende blaren*. Poëzie. Met penteekeningen van Jan van Beers Zoon. In: *Nederlandsch museum* 2 (1885), deel II, p. 328-336.

A. Verwey aan G.J. Koopman 19.10.85[1]

74 Nassaukade
Amsterdam
19 Octr '85.

Beste Gerard,

Ik maak voor de zooveelste maal de opmerking dat er geen 'stimmungs-voller' bezigheid is dan het schrijven van brieven, die voor verre vrinden zijn bestemd. De 'Stimmung' van mijn vorig epistel bevatte een gepaste hoeveelheid redacteurs-waardigheid met een zeer óngepaste hoeveelheid grapjes. Je moet denken, dat ik nog zoo'n jong Redacteur ben. Als Potgieter nog leefde zou hij deftiger zijn dan ik en deftiger brieven schrijven ook. Maar het blijft de vraag of zijn stemming onder het schrijven zóo ingelukkig als de mijne zou zijn. Behalve wat geld en wat examenkennis heb ik op 't oogenblik voor mijn kunst en mijn leven alles wat ik noodig heb, alles namelijk wat ik voorloopig verlang voor beide. -

Eindnoten:

1 Concept.

Flanor / G. Roodenburch aan A. Verwey [26.10.85][1]

Flanor.

Gewone vergadering Dinsdag 27 October 1885 in het locaal de Karseboom te half negen
Agenda
1° Verslag der Kascommissie
2° Verkiezing van een nieuw bestuur
3° Lezing[2] van den Heer F W. van Eeden.
De 1ste Secretaris
G. Roodenburch

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 Van Eeden las voor uit zijn *Grassprietjes. Of liederen op het gebied van deugd, godsvrucht en vaderland.*

A. Verwey aan J.P. Veth 29.10.85

74 Nassaukade
Amsterdam.
29 Octr '85

Carissime,

L.I. Zaterdag had ik het genoegen je te zien - zonder je te kunnen spreken - en even daarna het ongenoegen te hooren dat ik je den heelen dag niet spreken zou. Als je Zaterdag in stad bent hoop ik je te vinden. Dan zal ik tusschen half zes en zes in Suisse gaan zitten. Kun je niet, schrijf het me dan maar even.

Ik ben blij dat het portret opgang heeft gemaakt - ik heb de kranten niet gezien, maar hoor, dat er veel over geschreven is. Aardigheden en grapjes ontbreken oók niet. Eén meneer maakt de opmerking dat ik net keek of ik 'de brom in' had, een ander 'dat er een eenigszins ontevreden uitdrukking sprak uit die trekken' etc - want er zijn er nog meer, even streelend voor jou artisten-ijdelheid als vernietigend voor mijn eventueele ijdelheid op uiterlijke voordeelen.

Vandaag had de Zaanlandsche Courant een vrij gunstige critiek op de N.G.[1] De Gids kondigt aan[2] een artikel over Moderne Sonnetten en een 'Nieuwe Gids' in de Litteraire kroniek.[3] Dat zal wel weer een litterair buitenbeentje zijn van amice van Hall. -

Ik heb een vervolg op Persephone gemaakt[?] - de eerste zang ervan. Het heet 'Demeter'[4] en zal successivelijk in de N.G. verschijnen. De eerste

zang, die klaar is, beslaat 200 a 300 verzen - 'The Few' die het gehoord hebben vinden het beter dan Perseph., in compositie en kracht van Sentiment. Evenals met Perseph. bedoel ik er niet veel meer mee dan het geven van een aantal tafreelen en beelden van een bepaalde soort. Klanknabootsing, impressie van hoekjes natuur, standen en groepen interessant gemaakt door een beetje handeling en een paar sentimenten - ik heb door Perseph. gemerkt dat men daarmee de opvoeding van het publiek beter beginnen kan, dan met de ideeën en sentimenten, die de kern van een nieuwe periode zijn.

Ik beweeg me, terwijl ik die verzen schrijf, in de familiariteit van mijn oude fantasieën - en nu ik er weer in bezig ben, heb ik ook wel lust mijn werk artistiek zoo goed mogelijk te maken. Daarna is het voorgoed ermee uit. -

Ik merk dat ik hier eenigszins geapologeerd heb voor het schrijven van poëzie, die ik zelf sints lang niet heel hoog stel -

Als Demeter afkomt - ik ben daar nog heel niet zeker van - dan denk ik het afzonderlijk uittegeven. Waarschijnlijk zal het dan goed in de duizend verzen groot zijn -

Nu tot ziens - ik stuur dezen maar naar Laren

Yours truly

Albert. V.

Eindnoten:

1 [N.N.], recensie over: *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), nr. 1. In: *Zaanlandsche courant* 18 (1885), nr. 61, d.d. 28-10 1885.
2 Aankondiging en inhoudsoverzicht *De gids* 49 (1885), november 1885. In: *De Amsterdammer. Dagblad voor Nederland* 3 (1885), d.d. 28-10 1885.
3 Resp. Fortunio [J.N. van Hall], 'Moderne sonnetten. Modellen voor dichters, of die het worden willen' en N.N. [J.N. van Hall], recensie over: *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), nr. 1. In: *De gids* 49 (1885), deel IV, p. 333-334 en 363-364.
4 Albert Verwey, 'Demeter. Eerste zang'. In: *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), deel I, p. 301-307.

J.P. Veth aan A. Verwey 29.10.85[1]

Laren 29 Oct '85

Care,

Ik kom je morgen *weer* niet zien, want ik kom maar even in Amst. Ik heb veel *te doene*. Wat kletsen die lui in de krant toch! Zulke lui blameeren je door je werk mooi te vinden. Als men hier te lande duelleerde zou ik die luidjes uitdagen. Vanavond heet je in het Handelsblad[2] een beauté de diable. - Dat kun je in de zak steken. Nog niemand heeft het er over gehad *wie*

die *jongman* was. Daar zal Thijm[3] wel over beginnen. Dan heeft-i wat om over te praten. Volgenden Zaterdag kom ik heelemaal niet in Amsterdam. -

Tot ziens
Jan. V.

Eindnoten:

1 Briefkaart.
2 J.G. [J. Gram], 'Tentoonstelling van kunstwerken in Arti et Amicitiae. II'. In: *Nieuwe Amsterdamsche courant. Algemeen handelsblad* 57 (1885), dd. 31-10 1885 (avondblad).
3 J.A. Alberdingk Thijm, die in *De Amsterdammer* over kunst placht te schrijven.

A. Verwey aan De Fortnightly Review [?.10.85][1]

74 Nassaukade
Amsterdam.

To the Editors of
The Fortnightly Review,

Gentlemen,

I have the honor to send you by to-day's post a copy of 'De Nieuwe Gids'. From the accompanying prospectus you may learn that 'De Nieuwe Gids' (The New Guide) is a new periodical, edited by some students of literature in Amsterdam, who cannot see their way in the existing reviews.

They wish to realize a kind of revolution in the art and literature of their country - not only thereby to secure success for their own productions - but also to lead the tastes of their countrymen tot a higher kind of poetry than was hitherto been written in Holland - such poetry as your English poets still give us examples of.

As a purely literary periodical is a difficult enterprise in this country, they sought and found men of science and politics, who were ready to lend their aid.

The first number of 'De Nieuwe Gids' is the result of these combined efforts.

I am requested and instructed by the other Directors of 'De Nieuwe Gids' to draw your attention to this new periodical and thereby to the literary movement from which it has originated. And to kindly ask if it would suit you to make it known to your English public.

Moreover I am instructed to make you an offer of exchange between 'De Nieuwe Gids' and 'The Fortnightly Review.'

Awaiting your answer
I am,
gentlemen,
Yours truly
Albert. Verwey

Eindnoten:

1 Concept; datering op grond van de inhoud.

J. van Looy aan A. Verwey 3.11.85

Venetie 3 Nov 1885

Amice,

Als een onvervalscht mensch ga ik doen, wat ik je belooft heb; wanneer weet ik niet precies meer. en wààr, ben ik ook bijna vergeten. Ik geloof uit Pistoya. is het niet zoo? maar in elk geval. ik heb beloofd je te schrijven. en hoewel ik op 't oogenblik van kou zit te rillen en m'n arme voeten die maar niet warm meer willen worden. met een buitengewone zorg in m'n plaid gewikkeld houd, zoodat ik er uit zie, van onderen, als een herstellende zieke of als een oude paai. die het pootje[1] heeft. zoo, o. jé. wat een zin, zal ik m'n verzenen tegen de prikkels slaan. me verharden, me... je gaan schrijven.

Want. eerlijk gesproken. Albertje. ik heb het slecht met je gemaakt. en dat spijt me. omdat jij een der eersten was. die toonde me nog niet vergeten te hebben. Maar in je geestige brief stond toen werkelijk zoo weinig. dat ik waarachtig niet beter wist te doen. als er Kloos eens over te onderhouden. Deze echter troont in mijn oude kamer. Govert Flinkstraat no... secretariaat Nieuwe Gids, enz. zoo buitengewoon hoog. dat het voor mij zelfs. die toch vrij wel thuis ben op zijn nieuwe buurt-Olympus.[2] onmogelijk is er door te dringen. laat staan. er audientie te durven aanvragen. Ik zie hem daar zitten. in die doorgezakte leuningstoel. die nog wel meer door zal zakken. want *Hij* heeft verstand van *zitten*. met mijn oude chambrecloak aan. want die heb ik daar laten hangen. en hij was wel gek als hij hem niet aantrok. met z'n handen plat gedrukt tusschen de knieën van z'n lange beenen. recht voor zich uit starende. naar dingen die niemand anders ziet, of wel. grommelende toonen uitstootende over al wat hem niet bevalt. Brrr... wat een gure Jupiter.

Maar. Mijn waarde, ik was van plan aan jou, over jou en niet over Kloos te praten. en dus. van de schemering rechtsomkeert naar het licht

He! zal je zeggen hoe kom je aan zoo'n doortastende vergelijking. maar je vergeet. dat ik slaapwandelaar ben. en al sturen de vrienden mij ook al

geen tijdingen meer. laat staan nieuws over zaken. die mij. durf ik hopen toch wel een weinig belangstelling inboezemen, zoo komt m'n eigen genius me te hulp, daar waar ik door anderen in de steek word gelaten.

Zoo droomde ik van nacht. dat *jij* een groote lantaren was. eigentlijk een soort van Krasnapolskylamp, *een réverbère*...[3] Hoe ik aan dat malle ding gekomen ben?

Ik las voor de zesde maal. zonder overdrijving, de nieuwe Gids. wordt nu maar niet ijdel. want ik heb geen andere lectuur. maar ik las vooral over: iets over sonnetten...[4] enz. En in slaap gewiegd door die licht gevende lectuur, onder het eentoonig getiktak der regendroppen op de steenen van het nauwe straatje waar ik woon. eentoonig door de nacht als het getik van een oude hangklok in een onbewoonde kamer. heb ik in m'n droom de oude Warmoesstraat in 't gezicht gekregen, met zijn natte glibberige steenen. gebroken tot lichte en donkere streepen door de weêrschijn der naar achteren wijkende lantarens. En de elektrische lamp van Kras scheen daar boven uit. en maakte alles nog rossiger als het was. je weet, ik droomde. Nu. in eens zag ik in die lamp jouw gezicht. jouw oogen. jouw neus. jouw mond. en de kroon ervan nam de vorm aan van jouw stijl opstaande haren. over de mogelijkheid. waar je wel met je beenen gebleven kon zijn. denkt natuurlijk een droomend mensch niet, want... daarvoor droom je. Zoo. zei ik dan ook zonder eenige verwondering: Hé. Verwey hoe gaat het. en hoe kom je zoo hoog? Wat je me geantwoord hebt. weet ik niet meer. want in eens droomde ik weêr over heel wat anders. Nu zou ik het wel uit kunnen spinnen. maar zal het maar niet doen.

't Zal wel komen ook. dat ik werkelijk je 'studie' stuk is zoo'n leelijk woord, een *bizondere* en *mannelijke* daad vind *en* het sonnet van die *apekop*. Kloos. dat ik nog niet kende. met de prachtige regels:

'lets liefs dat men verloor en niet meer vond.
als alles wat héél ver is en héél schoon.'[5]

vind ik heerlijk als de Hollandsche nevels.

Begrijp je nu hoe ik aan die vergelijking kom van schemering en licht. Ook de Persefoné boeit me voor de zooveelste maal bijna nog zoo erg als in 't begin.

Doch rotsen die het stompe voorhoofd tot elkaar neigen. als twee reuzenstieren. die duizelend vanden wederzijdschen stoot. maar duizelend vaardig staan tot telkens nieuwe kamp...[6] dat moet je in Mexico gezien hebben, zooals ik dergelijke dingen zag. sporend door de Appenijnen en het rommelen der wagen van Hades. het schril gepiep. enz enz. dat heb je afgeluisterd in tunnels. is het niet zoo? of vergis ik me.

Kerel. de literatuur in Holland gaat een minder dommelig tijdperk te gemoet. *dat zeg ik* en daar ben ik blij om

Ik ben in een zeer goed humeur tegenwoordig. Allebé is over de copie

naar Michel Angelo erg tevreden. en prijst haar bovenmate. Hij zei in zijn laatste brief. dat ik daarin iets zeer *sterks* geleverd had. en dat *De Sybille*.[7] als het hen gelukken mocht. dat ze aangekocht werd voor de Akademie. behooren zou tot het allerbeste wat daar was. Hij noemt haar *grootsch* geschilderd. en eindigde met: raad eens: 'Ik las in: schrijft hij het opstel van je vriend Verweij "Iedere aandoening toch rijst in de ziel met haar eigen rythmus.". Zoo dacht me. gaat hij voort. kon het ook wel eens zijn met de penseelbehandeling... in elk geval. hebt gij d'un bout à l'autre, de "grand souffle" die uit dergelijke kunstwerken ons tegenwaait weten vast te houden.' of zoo iets, maar genoeg van mezelve. schoon de lof niet gering is.

M'n andere studie's zullen wel aangekomen zijn, een kist vol, en daaronder is nog een compositie naar Michel Angelo die je je eigen regels in de gedachte brengen zal.

En wierpen zwijgend de armen op de lucht.[8] Venetie is zoo'n malle stad als ik ooit gezien heb. en als het niet zoo guur was zou men hier aardige dingen kunnen maken maar de tijd is voorbij en m'n lust daarvoor ook

Sinds eenige dagen zit ik weer vol met groote plannen en daar na regel ik mijn verblijf hier.

Ik heb de schets gemaakt en geloof. mits goed uitgevoerd. dat het zeer mooi en zeer origineel worden kan. maar moeielijk. Zoo je weet, maar vertelt het niet verder, moet ik het volgende jaar een historisch schilderij maken. In Venetie zijn, en Shakspeare. Koopman[9] niet in 't hoofd te krijgen is bijna onmogelijk. de Rialto. samentrekking van Riva alto *oude oever*, is nog altijd een van de centrums. het andre centrum *is de plaats San Marco*. Daar worden op kosten van de stad duizende duiven onderhouden. en nu is het m'n grootste lust smorgens voor 10 centimes maïs te koopen. 't is grappig. dan zit ik geheel begraven onder dat ruischende en kirrende goedje, op m'n schouders, hoofd, armen. overal zitten ze. vechten koeren. en dringen op en om de bron waar de maïs uit stroomt. het zakje. Lief. en het wordt dikwijls indrukwekkend door de massa. als ik opsta. vliegen ze heen met een geruisch en een verplaatsing van lucht, als of een windvlaag een een zwarte wolk voor[?] zich heendreef. dan strijken ze neer onder de nissen der San Marco die als een feërie uit de grond rijst met zijn kleurige mosaieken en vele spitsen. Een verguld groot duivenhok is San Marco in werkelijkheid

En zoo leef ik maar voort, vrij onbezorgd, ben o.a bezig aan een mal vers 'de maaltijd der 'Istmes'[10] waarvan ik je alleen de tiende strofe afschrijf. 't is nogal lang

> Als een oude ui aan een nieuwe rist
> Volgt nu in m'n vers, ach, een *akademist*
> Als een ster op een jas, goeden wijn. zonder glas

't Was een heer. hij had nimmer een vlek op zijn kraag
Doch... van zulke menschen, heusch, spreek ik niet graag
En zeg *niets* als een 'akademist'.

't is te laat om je het malle verhaal te vertellen. bovendien is het een 'mop'

In Ravenna, maaar daarover later aan wie me een brief schrijft. dan vertel ik nog *een heeleboel over Lucca, Pistoya enz*. Ook Chaps Berthollet[11] ...Bertholet heb ik heelemaal gelezen. *Mooi* maar zwaar voor een ezel als ik ben. Doe mijn groeten aan al de lui. Heeft van Eden[12] al examen gedaan. waarom schrijft hij niet eens en Chap. waar is Chap en Veth, waar is Veth en O. jé ik moet Aletrino ook nog schrijven. bijna schrijf ik iedere avond een brief. Ik moet zooveel menschen die goed voor me waren op de hoogte houden

Nu ik ga slapen en vergeef me dat ik zoo gemeen schrijf. ik schrijf te veel.

Je vriend
Jac v Looy.

Vergeet niet me een exemplaar van je bundel te zenden.

Merken jullie wat van Zola's woede[13] over Germinal. ik lees veel Fransche kranten. Ik vind jammer dat van *Edens* sprookje ge*coupeerd* is. zoo iets moet men niet in tweëen lezen. Hoe vindt *MEN* de Gids?[14]

Eindnoten:

1 Een oude vent met podagra (jicht).
2 'De Pijp'was kort geleden als woonbuurt aangelegd en werd Nieuwe Buurt genoemd.
3 Boven de ingang van de wintertuin van hotel Krasnapolsky aan de Warmoesstraat hing sinds 1881 een grote elektrische lamp die blauwachtig licht gaf.
4 Verwey's 'Het sonnet en de sonnetten van Shakespeare'. In: *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), deel I, p. 67-96.
5 Citaat uit: Willem Kloos, 'Sonnetten. II.'. Ibid., p. 137.
6 Vergelijk 'Persephone'. In: *Persephone en andere gedichten*, p. 12.
7 Jac. van Looy, *De Sybilla Delphica*. Olieverf naar Michelangelo (verblijfplaats onbekend).
8 Citaat uit 'Persephone'. In: *Persephone en andere gedichten*, p. 14.
9 William Shakespeare, *The merchant of Venice* (1600). Daarin komt de Rialto als lokatie voor.
10 Jacobus van Looy, *Een epos in ist*. Samengesteld en toegelicht door Chris Will en Peter Winkels. Nijmegen 1985.
11 Van Deventers (Chap) artikel 'De wet van Berthollet en de moderne scheikunde'. In: *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), deel I, p. 97-118.
12 Van Eeden had in oktober zijn arts-examen afgelegd.
13 De Franse overheid had de opvoering van de door Zola gemaakte toneelversie van *Germinal* verboden.
14 Bedoeld wordt *De nieuwe gids*.

A. Rössing aan A. Verwey [7.11.85][1]

WelEd Heer.

Te gelijk hiermede is door mij 1 Ex Persefone aan u afgezonden. Eerst gisteren is het drukken afgeloopen, niet-tegenstaande ik elken dag tot spoed heb aangemaand. Er schijnt aan die drukkerij veel te veel werk te zijn en de uitgave van de Avondpost[2] brengt ze geheel in de war. Dinsdag komen de gebonden ex. gereed en wordt alles verzonden. Geeft u mij maar eens op hoeveel van de 15 u gebonden wenscht te hebben. Zijn 7 voldoende?

Aan dr[?] v L.[3] zal ik een exemplaar doen toekomen.

Het spijt mij zelf dat het drukken zoo lang geduurt heeft, ik had dit niet kunnen vermoeden. Het stukje[4] van den Heer Boelen, bijna even groot, is in 14 dagen klaar geweest.

Hoogachtend
UEd Dw Dr
A Rössing

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 *De avondpost. Dagblad voor stad en land*. 's-Gravenhage 1885-1940 (opgericht door B.P. Stempels, directeur van de Zuid-Hollandsche Boek- en Handelsdrukkerij).
3 J. van Looy.
4 H.T. Boelen, *Gevaarlijk spel*. Drama in een voorspel en vier bedrijven. 's-Gravenhage 1885.

F.W. Van Eeden aan A. Verwey 8.11.85

Paris
8 Nov 85
3 ½ uur

2e zendbrief - geschreven aan de stille gemeente te Amsterdam - van uit het café Vachette Bd St Michel

Beste Albertje - die ditmaal de eer geniet geadresseerde te zijn - ik hoop dat je de vorige aan Sam[1] al gelezen hebt want ik vertel niet graag iets tweemaal. - Het gaat mij uitstekend - een groote Angora kat met dikken staart wandelt voor mij heen en weer - en een druk gewoel van rookende en borrelende etudiants & etudiantes (deze laatste rooken niet) omringt mij. Ik voel mij zeer welbehagelijk want ik heb een zeer genoegelijk dejeuner bij Huët achter den rug.

De groote criticus (wat Goes ook moge beweren en moppen tappen)[2] was allerminzaamst je zult zeggen dat Goes nooit beweerd heeft dat hij niet minzaam was - maar zooals ik zeg, het dejeuner was zeer smakelijk en zijn

witte Bordeaux en Cognac waren zeer goed - dus ben ik geneigd tegen Goes en den duivel vol te houden dat Huet minzaam en een groot criticus is. De zoon[3] was ziek en ik heb hem slechts even aan zijn bed gesproken - en mevrouw[4]. - zij beweerde met nadruk: dat ze met *zeer veel* genoegen met mij kennis had gemaakt - wat kan ik anders als goeds van haar zeggen. Ik ben al Parijsch genoeg geworden in drie dagen - om een welwillende glimlach ook door een dikke laag poudre de riz te apprecieeren en een bont opgeschikt gewaad te bewonderen, ook al hangt het om een eenigzins door de jaren beschadigde taille. In een woord beste Albert ik houd het zoo even genoten dejeuner voor een gewichtig moment in onze litteratuur geschiedenis en de haas die het geluk had daar verslonden te worden zal eenmaal naast de historische faisantes van da Costa[5] geen kwaad figuur maken.

Ik zal je vertellen hoe het met de N.G. ging. Mevrouw begon - over sonetten -, ik moedigde wat aan - lokte uit - en jawel! daar kwam de ontlading. Een hevige donderbui - het was merkbaar dat hij lang had gebroeid en bepaaldelijk er op was berekend om van daag los te barsten. Verwaandheid - totaal gebrek aan historische kennis - 'niet lief' van Doorenbos (een kostelijke term) - 'niet lief' van Doorenbos om ons zijn jonge vrienden zoo'n stuk te sturen. Kloos verzen ridicuul - Persefone middelmatig, repetitie van Keats Endymion - Johannes grog van Woutertje - goed Hollandsch wordt niet meer geschreven - een dwaalweg! een droevige dwaalweg! - jelui zult het berouwen - en toen bom! een slag op de tafel.

Daarop stilte - natuurlijk. Ik schilde een stukje peer, keek naar buiten en merkte op, dat het hier lief wonen was aan de esplanade des Invalides, zoo goed als buiten. Ja zeide Mevrouw wij gaan ook niets meer naar buiten 's zomers sinds wij hier wonen. En daarop vlotte het gesprek uitstekend op huiselijken gemoedelijken toon. Over Parijs, over Chap (die en parenthèse ook het noodige had gekregen over zijn duisterheid en slechte taal) over Martha en tal van andere zaken. Mevrouw en ik werden beste maatjes. Over sonnetten werd niet anders meer als schertsend gesproken - mevrouw vroeg of er een soort van spiritisme achter stak - en ik stelde voor haar op een seance te magnetiseeren natuurlijk in 't donker. Huet raakte uit de plooi - wij gingen naar zijn studeerkamer rookten een sigaar praatten over Noordsche, Duitsche Fransche litteratuur en ik ben overtuigd dat zij mij beiden voor een fatsoenlijk maar helaas verdoold schaap begonnen te houden. En bij 't weggaan moest ik beloven den volgenden Zondag weer te komen en van tijd tot tijd nog eens naar Gidéon te komen zien.

Begrijp je dat ik mij kostelijk geamuseerd heb? Zulk een gevoel als ik nu heb, krijg ik alleen wanneer ik mij bewust ben niet het *gekste* figuur van het gezelschap geslagen te hebben. Ik mag redeneeren hoe ik wil, zooiets merk ik alleen uit mijn stemming.

O O die groote kriticus - wij met ons vijven, driemaal genomen, kun-

nen niet tegen hem op - in kennis, geleerdheid, scherpzinnigheid - en toch - en toch zoo - enfin, Zeg het zelf maar.

Verbeeld je zulke uitvallen - alles in die donderbui: - ‘Wat praat jelui van Shelley en zijn positie! - Shelley die de vooroordeelen van een heel volk trotseerde, die gestreden en geleden heeft die een reus was in zijn tijd - en jelui die daar in Amsterdam hokken - en niets doen en niets van de wereld gezien hebt. Dat hindert mij zoo in jullie verzen - het is verzonnen - allemaal leugen - wat praat die mijnheer Kloos van de maan en van meisjes, die hij nooit gezien heeft - dat zijn immers tastbare leugens, alles leugens!’

‘U woont hier lief aan de Esplanade des Invalides. -’

O Huët! Huët! - Het was precies de toon de schampere manier waarop van Vloten[6] over Vosmaer sprak. Ach de ouderdom maakt ons toch allen gelijk - Wie weet hoe wij later nog te keer gaan.

Nu ga ik de stad eens in. Van Goes heb ik niet gesproken. Hij leest het weekblad[7] - en die slag op tafel kwam danig aan. Adieu, het laatste blaadje schrijf ik aanstonds vol.

Bd. des Italiens. - Je ziet ik leef een zwervend leven - het is wonderlijk 3 dagen lang door duizende krioelende menschen te hebben gedwaald zonder één bekend gezicht - of zelfs één gezicht tweemaal ontmoet te hebben. Het is genoegelijk hier niets van den Zondag te merken - alles is even levendig en druk als altijd, ook zijn vele winkels nog open. Mijn hemel ik word duizelig van al dat fransch dat om mij gesproken wodt. Erens en Sam hebben zich zeker best geamuzeerd met mijn fransch. - Het spreken gaat wel beter als 't niet te lang duurt - Die verbindingen van woorden zijn lastig. Mais-z-oui! - en dergelijke. ‘Ah’ ce n'est q'une liaison fautive' zei Barrès[8] - ‘ça nous passe assez souvent, nous autres.’ - Jelgersma's stuk[9] heb ik nog niet gelezen - mijn hemel! - hoe kon ik het hier meebrengen zelfs in den trein ging het niet.

Ik heb nog pret als ik aan Huet denk - Het werd ‘waarde vriend’ en ‘beste van Eeden’ op 't laatst. Als hij verstandige dingen had gezegd zou ik veel minder schik gehad hebben. Dit zal Chap wel niet goedvinden - maar enfin.

Deze brief moet je ook aan Martha laten lezen, als 't kan. Adieu Albertje dicht je nog bij de meter[10]? tt Fré

Eindnoten:

1 Aletrino.
2 Toespeling op: F. van der Goes, ‘Gevierde auteurs’ (4 delen).
3 Gédéon Busken Huet.
4 Anne Dorothée van der Tholl.
5 Toespeling onduidelijk.
6 Johannes van Vloten sprak bij diverse gelegenheden laatdunkend over Vosmaer als criticus (bijvoorbeeld met betrekking tot Vosmaers dwepen met Multatuli: ‘Kenschetsend staaltjen van Nederlandsch-letterkundige kritiek’. In: *De levensbode*. Tijdschrift voor onbevooroordeelde waarheid en wetenschap op verstandelijk en zedelijk gebied 10 (1878), p. 196-203).
7 Zie noot 2.
8 Van Eeden had een ontmoeting met Barrès tijdens zijn verblijf in Parijs
9 Mogelijk het artikel van D.G. Jelgersma, ‘Francis Bacon’. In: *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), deel II, p. 9-47.
10 Woordspeling met Verwey's ‘Demeter’.

A. Verwey aan J.P. Veth 9.11.85

74 Nassaukade
Amsterdam
9 Novr '85

Carissime,

Ik zie je zoo lang niet hier, dat ik lust ga krijgen je eens per brief te benaderen! Eer gister heb ik een heele langen brief van Van Looy gekregen, uit Venezia. Die brief was een ware reistasch vol artikelen voor menschen die vrienden op reis hebben. Beschrijvingen, droomen, verzen, critiek, menschelijke en artistieke (dus onmenschelijke) emoties, verzoeken, groeten aan 'de vrinden' enquiries naar menschen, die in lang niets van zich lieten hooren en andere benoodigdheden - alles in erg slecht schrift. Hij schrijft me dat Allebé hem zeer geprezen heeft voor zijn Sybille, die gezamenlijk met een 'heele kist' vol schetsen hierheen gestuurd is. Zou die kist - niet de vorm, maar de inhoud - hier geëexposeerd worden? En kun je me dan een introductie of een kennisgeving bezorgen?

Ik félécitéer je met den lof, die je toegezwaaid wordt.[1] Het moet toch wel waar wezen dat ik zeer democratische neigingen, zoo niet in mijn ziel, dan toch in mijn gezicht vertoon. (Zie Sagittarius - weekblad van 8 Nov. l.l.)[2]

De inhoud van de N.G. voor December zal niet min zijn; Netscher heeft een klein schetsje gestuurd, dat uiterst artistiek is: Herfst in het woud,[3] heet het. Lotsy geeft een artikel[4] van 1½ a 2 vel. V. Eedens Parabel[5] ken je misschien. Jou sonnetten[6] (3) worden nu geplaatst en ik lever, behalve de Christussonnetten,[7] het vervolg van Persephone in een Demeter-cyclus, waarvan ik 400 verzen af heb en die beter wordt gevonden dan Perseph. vooral in compositie en kracht van gevoel. Het geheel zal 1200 verzen worden, denk ik en ik hoop het afzonderlijk uittegeven.

A propos van jou sonnetten. Wil je me een pleizier doen? Sta me dan toe je naam eronder te zetten. Ons zal het goed doen met een onbekend poeet voor den dag te komen, vooral nu je naam door het portret bekend werd. En jou-zelf kan het stellig niet onaangenaam zijn, nietwaar, genoemd te worden om goede verzen. Schrijf me maar gauw even, dat je het goed

vindt. Zulke letters staan toch ook akelig in een Tijdschrift. Het geeft zo iets ‘kranterigs’ aan een bijdrage.

Kareltje's ‘sonnet dat niet of was’[8] is nu af en komt er ook in - al weer een nieuw dichter.

Vind je 't goed? Als je ‘ja’ zegt zal ik ook wat doen. Dan stuur ik je overmorgen een gebonden ex van mijn bundel. Want die is klaar, weet je. Ik heb den eersten afdruk al ontvangen en krijg Dinsdag de andere Exemplaren. Allebé stuur ik denkelijk ook een. Looy ook.

Van Eeden heeft me verteld, dat het zoo'n schilderlijk huishouden in Laren is - Een mop: als je met Wally Moes aan tafel zit en je vraagt of ze nog een beetje moes gebruiken zal dan kan ze altijd zeggen: Dank u, ik ben nog voorzien, mijnheer. Flauw hè. Ik ben bezig me flauw te maken, omdat ik straks naar Cosman toe zal gaan. Wat ik er uit moet voeren, weet ik zelf niet. Me laten bevoorlezen, denk ik

Weet je wat de grootste Chap is? De Wetens-chap -
Nu, dag Vethje - geef me gauw verlof je naam te laten ‘printen’ en geloof me
Yours very truly
Albert

Aantal abonnés: *123*.

Looy laat vragen waarom je niet meer schrijft en waar je zit -

Staande mop: Verwey maakt tegenwoordig geen verzen op Demeter, maar *bij* De-meter.

Eindnoten:

1 Zie A. VERWEY AAN J.P. VETH 8.8.85, noot 2.
2 Sagittarius, ‘Warme kadetjes. Een zaterdagavond-praatje. XCIX’. In: *De Amsterdammer. Weekblad voor Nederland* 9 (1885), nr. 437, d.d. 8-11 1885, p. 2-3.
3 Frans Netscher, ‘Herfst in het woud’. In: *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), deel I, p. 229-232.
4 M.C.L. Lotsij, ‘Politieke beschouwingen’. Ibid., p. 233-263.
5 Frederik van Eeden, ‘De kleine Johannes’. Ibid., p. 161-196.
6 Henric van Gooyen [J.P. Veth], ‘Achter de wolken’ en ‘Adoratie’. Ibid., p. 311-312.
7 Albert Verwey, ‘Sonnetten’. Ibid., p. 298-300
8 Karel Alberdingk Thijm, ‘Sonnet’. Ibid., p. 310

M. van Vloten aan A. Verwey 10.11.85

H. 10-11 85.

Albertje,

maak eens een Vers voor mij, je hebt het beloofd

Opdat ik in de oogen
Van allen die weenen
Zacht legge het licht,
Dat mijn ziel heeft omschenen.[1]

Het is wel makkelijk schatten noch staat te begeeren,[2] maar wel iets anders, dat beter is; als het maar van 't begeeren afhing. Dan hoefde ik jou niet te vragen een Vers voor mij te maken. Ik heb een onbeschrijfelijke behoefte aan die rhytmen van jou, zij doen mij slapen en droomen.

Wou je weten waarom ik een vers van je noodig heb? Ik kan het je niet zeggen, ik kan het mijzelf niet zeggen, het is een stemming waarin ik behoefte heb mijn geheele bestaan te vergeten. Het is die koude, grijze, mistige, levenlooze winter, het is de oneindigheid, waarin ruimte noch tijd is, alles één grauw, levenloos, eindeloos vlak. Ach Albertje, ik wenschte dat ik minder zwaarmoedig was; toe maak een vers voor mij, dat ik huilen moet. Ik wil je niet grieven, door je nog eens te zeggen, dat ik zulke brieven als deze, aan je ziel schrijf, je ziel, die verzen maakt en *rhy*tmen hoort en dat er daarom geen *menschen* van weten moeten.

Dag Albertje, wil je mij dien zendbrief sturen, zooals je me beloofd hebt of is hij bij Sam; ik wenschte, dat ik ook te Parijs was.

Martha

Eindnoten:

1 'Doode uren'. In: *Persephone en andere gedichten*, p. 47.
2 Zie noot 1.

A. Rössing aan A. Verwey 11.11.85

's Gravenhage 11 Nov '85

Weledg Heer,

Aangezien nu de binder mij weder een dag teleurstelt, stuur ik u alvast, de ingenaaide ex:

7 present ex
5 Ex berekent tegen boekenkoopersprijs
8 gebonden ex volgen Morgen.

De drukfouten die gebleven zijn, zijn bij de eindcorrectie door achteloosheid blijven staan. 't Is jammer, maar zoo gaat het helaas bijna altijd.

Aan enkele bladen heb ik reeds eenen plan ter recensie gezonden.

Hoogachtend
UEd DW Dr
A. Rössing

A. Verwey aan M. van Vloten[1] [11.11.85][2]

Martha,

ik ben blij je hierbij *iets* te kunnen sturen - ik kreeg je brief gisteravond laat: ik kon niet meer zorgen dat je mijn zending aan 't ontbijt vond en den dag prettiger begon dan gister en misschien eergister.

Een lange brief van free sluit ik hierbij in - hij is alleraardigst - die geschiedenis met Huët is inspireerend genoeg om een heele studie over den grooten criticus in de N.G. te bezielen.

Krijg ik den brief weer als je hem gelezen hebt. dan kan hij hier onder de vrienden circuleeren.

Eindnoten:

1 Concept.
2 Datering op grond van M. VAN VLOTEN AAN A. VERWEY 11.11.85.

M. van Vloten aan A. Verwey 11.11.85

Haarlem 11-11 85.

Dank je Albertje, je bent een trouw vriend.

Je vers[1] is even wonderlijk als *mijn* stemming, en ik moet het bewaren tot die stemming terugkomt; nu is ze weg, ik heb na gisteren mijn gedachten zooveel andere richtingen moeten geven - gelukkig! Maar ik zal je nog dikwijls noodig hebben; en ik behoef die verzen niet te bekritiseeren, wel? Het zou mij pijn doen.

Het is wel wonderlijk, dat ik *jou* verzen laat maken voor *mij*; ik geloof, dat onze naturen zéér van elkaâr verschillen, maar je fantaisie werkt op de mijne, je kunt mij laten droomen, zooals je deedt toen je ‘Persephone’ laast; en ik dacht, dat ik je altijd zou willen laten komen om verzen voor mij te lezen als ik ziek was of verdriet had; en je bent ernstig daarom vertrouw ik je en daarom durf ik jou te schrijven zooals ik het alléén maar aan Friedel deed. Dag Albert.

Martha.

Ik vrees, dat dit schrijven je niet bevredigen zal; je haalt den indruk van je vers er niet uit. Ik kan hem ook niet geheel geven omdat het mijne stemming niet is; ik kan alleen maar zeggen, dat het mij week maakt en dankbaar tegenover jou; je moet mij niet tot lachen willen brengen als ik somber ben; ik heb dan alleen behoefte aan huilen of droomen; lachen zou mij stooren. Je moet mij beloven, dat je dat vers nooit uitgeeft of ten minste vooreerst niet en nooit zonder het mij te vragen, ik voer niet graâg het menschdom met mijn zielstoesdand. Vaarwel.

M.

Eindnoten:

1 Niet teruggevonden.

J.P. Veth aan A. Verwey 12.11.85

Laren Hotel Hamdorff
12 Nov 85

Beste Albertje

Eerst gisteren ontving ik je brief van den 9den, die me naar hier werd gezonden; en eerst *nu* vind ik tijd je even te antwoorden. Op wat me voorkomt de hoofdvraag van je brief te zijn, moet ik tot mijn spijt zonder aarzelen met een *weigering* antwoorden. Ik *mag* mijn naam voorloopig niet onder mijn verzen plaatsen. Geloof me dat ik hiervoor deugdelijke redenen heb. Wat die naam op zich zelf aangaat, ze zou je niet veel goeds aanbrengen. Na den opgang die ik met jou portret maakte, ben ik in mijn eigen achting niet weinig gedaald, en reken ik me al half en half tot de kwijl-celebriteiten. Ik hoorde van Chap dat jullie wel wat verzen *niet-sonnetten* willen hebben. Ik laat er hier een[1] volgen. Vindt je het soms *niet minder* dan een mijner sonnetten ruil het dan voor het 'Droombeeld'.[2] Het is misschien niet onverstandig wat variatie in de poëzie te geven. Waar blijven toch de verzen van Kees: 'de Zee' en 'Schemering'?[3]

Najaarsstemming

Valt bladeren - valt rond mij heen,
Bloed is uw rood en uw ritslen geween,
Daar waar de stormwinden komen vandaan
Hoor 'k in de verte de doodenklok slaan

Hoort, hoort - dof is zijn slag,
Als een stervensgroet van den scheidenden dag,
Als de Stem van den Doodsengel plechtig en koud -.
Maar En zacht klagelijk antwoordt de weergalm van 't woud...

Klep, klep van den toren omlaag
Dat de stormwind uw mare de wereld door draag',
Tot gij doopklok en bruidsklok en vesperklok stoort,
en door in alles de wereld uw doodsgelui hoort -

Waai - stormwind - waai over mijn hoofd
Dood is de zon, want haar licht is gedoofd
En het rijk van de Duisternis komt -
Hoor de sombere doodenklok bromt...

Nov '85 S.v.H.[4]

Als het soms in aanmerking komt, mag je er in veranderen.

Maar nu over wat anders! Ook voor de Nieuwe Gids! Ik hoop dat jullie met het afdrukken nog niet zóó ver bent, of je hebt nog wel spacie voor een halve bladzijde onder de Varia. Waarachtig Albertje, dat *moet*. Het is van actueel belang! Over twee maanden is de Arti-kritiek weer vergeten. Nu zou het juist komen op den tijd dat het geleuter der kranten uitscheidt. Wat ik schrijf in het nevengaand stukje[5] is mijn heilige overtuiging, maar zacht, heel zacht gezegd. Dat hierin geen persoonlijke bitterheid zit is duidelijk. Bitterheid alleen in zoover dat *hun* lof me misselijk is gaan maken. Lof voor debutantenwerk terwijl ze heerlijke dingen miskennen. Jij hebt door het portret een beetje reclame gewonnen, bewijs aan de schilderkunst een dienst terug door dit Varium te laten plaatsen. Ik liet het stukje aan de drie schilderessen[6] die hier zijn lezen, die het alle drie *volkomen* met me eens waren. Juffr Moes vond het alleen niet kras genoeg, en deze werd nog wel zóó geprezen door de officiëele kritiek! Wel bewijs dat mijn stukje niet slechts een persoonlijke meening bevat. Werkelijk ik sta er op dat het geplaatst wordt. Laat er desnoods een sonnet van me voor vallen.

Zeg aan Paap dat ik het hèm zou gezonden hebben omdat ik met hem er eens over sprak, maar dat ik jou juist schreef. Hij zal het wel aan willen nemen. En van Eeden ook maar die is in Parijs niet waar? De strijd die wij te voeren hebben is *precies* dezelfde als in de litteratuur jullie, geloof me.

En nu Albertje ik zit al verlangend uit te zien naar je bundel. Zondt je die ook al naar Dordt?[7] Of wachtte je tot ik je schreef, dat zou flauw zijn hoor!

Schrijf me nu heel gauw wat er gedaan wordt. Of neen: Zaterdagavond 6 uur of half zeven denk ik even bij je te komen.

yours truly
Jan Veth

Eindnoten:

1 Niet opgenomen in *De nieuwe gids*.
2 Niet teruggevonden; zie ook A. VERWEY AAN J.P. VETH 8.8.85.
3 De genoemde gedichten zijn opgenomen in *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), deel II, p. 129-130
4 Samuel van Hoogstraten.
5 Samuel [J.P. Veth], ‘Schilderkunst’. Ibid., p. 324-325.
6 E. Fles, A. Hugenholtz en W. Moes.
7 De ouders van Veth woonden in Dordrecht.

A. Verwey aan J. van Looy [tussen 3 en 14.11.85][1]

Zie zoo Looytje, daar heb ik een langen brief achter mijn pen en een langen ervoor ook. Want ik heb je te weinig geschreven om het nu bij een kleintje te laten. Ik vind het daarbij zoo vriendelijk van je dat je van mij gedroomd hebt, dat ik het schrijven van een langen brief aan jou eenigszins als een staaltje van mijn roeping ben gaan beschouwen.

Zooals wij hier zitten in de stroomingen van een groote litteraire beweging: eigenlijk zooals wij hier zijn: de psychische werkplaatsen, waar de materialen en de wapens gemaakt worden, waar een groote nieuwe stad mee moet gebouwd en verdedigd worden - zitten onze ooren vol met geluid en onze oogen met de fantasieën van wat we doen willen - te vol en te dicht bijna om te zien wat er gebeurt in de verte. Men zegt wel eens dat iemand zijn tijd niet begrijpen kan, maar daar is veel waars in. Ik voor mij heb dikwijls een gevoel van zware arbeid in al mijn zintuigen: een geluid van groeien rondom en in me, dat ik voel als een groeien van mijn vleesch - geweldig zooals het groeide bij de Godenkinderen, wier lichamen geschroeid werden met vuur. - Ik geloof dat de tijd van kweeken voorbij is - van zachtmaken van den grond en dekken van het zaad en stutten van stekjes die zwak zijn. De groei is te geweldig in de kunst van tegenwoordig, dan dat men het goede kan voorbijgaan om naar het zwakke te zien. De Nieuwe Gids heeft veel aan het licht gebracht: er komen menschen uit den hoop Hollandsche lichamen - men kan een lijn trekken tusschen het oude daar en het nieuwe hier: Netscher, Prins, Karel Thijm en misschien nog anderen jongere nog, die ik zie aankomen, gonzen van groote verwachtingen en ideeën van nieuwere kunst, zooals Nederland ze niet gekend heeft sints ze een Ahnung ervan voelde door Hooft en Vondel, zooals op 't oogenblik geen land ze bewegen ziet met gelijke kracht.

Ik ben hier eigenlijk over het paard van de realiteit heengesprongen - dat weet ik wel. Maar lang zal het niet duren of we zijn dáarover: de meesten zullen

Eindnoten:

1 Concept. Datering op grond van de verwijzing naar Van Looy's droom over Verwey als Krasnapolskylamp zoals beschreven in J. VAN LOOY AAN A. VERWEY 3.11.85 en van het antwoord: J. VAN LOOY AAN A. VERWEY 14.11.85.

J. van Looy aan A. Verwey 14.11.85

Venetie 14 Nov. 1885
s'middags na donker.

Beste Albert!

> Een droom is een droom. en een daad is een daad.
> Wien 't leven in vluchtige droomen vergaat
> Is als een slaper die droomende praat.
>
> Maar. droomen *is* droomen worden, is dageraad
> Van een heldere dag, van een levende daad
> Die duister en schemer voor zijn voeten heenslaat.
>
> Laat komen de droomen. in 't slepend gewaad...
> Als men wakker wordt. als hun schoonheid vergaat.
> Blijft nog de vuist voor de krachtige daad.

Dit schreef ik van morgen. bijna onmiddelijk na de ontvangst van je verzen. toen ik er eenigen gelezen had in het café waar ik gewoonlijk ontbijt. op een briefkaart die in m'n zak gebleven is. Was het antwoord aan me zelve. of was het een antwoord aan jou?

En nu. nu ik me tranen gelezen heb dikwijls aan je verzen. wil ik er liever niet aan denken. of ook hier de eerste indruk de beste was.

Maar wel wil ik je bedanken voor de toezending zoo onverwacht, ik die gisteren aan Allebé schreef. De ‘vrienden’ zijn dood, en ‘ik’ voor de vrienden amen.

Zoo iets begrijpt zich niet waar? als [men] bijna 10 maanden onafgebroken tot en over zich zelve heeft gepraat.

Zie. het is niet vandaag en gisteren. dat ook ik van m'n deugden en gebreken slaven gemaakt heb. al is het in anderen zin. als jij dat hier bedoelt,[1] maar slaven hebben altijd en immer de kans waargenomen om weg te *loopen*. en zoo gebeurt het bij mij ook wel eens. dat in een oogenblik. volgens alle romanschrijvers, het onbewaakte oogenblik. er een op den *loop* gaat en over*loopt* naar een ander kamp. Enfin 't zijn maar slaven, maar tzou me toch niet spijten als ze bekennen konden dat ik een goeden meester was. en vooral dat ik ze geen honger lijden liet.

Ik ga me van avond in slaap lezen met je verzen. en op het geruisch der rythmen. de droomen wiegelend in de armen vliegen. Alles is zoo rustig in me sinds eenige dagen en zelfs leugens als het verslag van onze Commissie[2] hebben me niet langer als één uur kwaad kunnen maken.

Dat komt van *alleen* zijn en *vrij* zijn. *vrij*, dat is *alles vrij* zijn van anderen, en vrij zijn ook van je zelven. zoovèr als dat mogelijk is met de massa slaven. die een alleenheerscher onder de duim houden moet.

Als je deze opent, zullen er bloemen uitrollen. verschrompelde, verdroogde. verfonfaaijde bloemen, waar je de geur. die ze eens gaven, niet meer aan vinden zult. 't Waren wilde bloemen, die groeiden aan den voet van een reuzige pijnboom in het bosch van Dante bij Ravenna. en ik geef ze je in ruil met je verzen. O. dat bosch van Ravenna. daar woei de storm door de hooge pijnen. als de aèm die er waait door de 'schrekliche terzetten door de singende Flamme'.[3] waarin Dante zijn hooggeboren tijdgenooten in neêrsmeet. ik ben er zelfs een oogenblik bang geweest in dat jammerlijk gerooide bosch.

Daar ging een wolk voorbij die ik [in] m'n hoofd vasthield en vandaag stuur ik een schets weg. die heel in de verte de indruk weêrgeeft die ik daar ontving. als verklaring voeg ik er de eerste strofe bij van een vers[4] dat ik in 't bosch schreef. en dat voor het grootste gedeelte, words. words. is.

> Voorboden van den storm.
> Wilde wolken. gewiekte gezanten.
> IJlboden, hoort gij de donkere orkaan
> Van uit het westen de wieken niet slaan.
> Hoort gij hem niet met z'n gore trawanten
> IJlboden komt!... rukt aan. rukt aan.

Dat is de compositie.

De laatste strofe is ook niet zoo heel slecht. geloof ik

> Sterken in 't woud. hoogschietende pijnen.
> Kunt gij den stem van den storm verstaan?
> Kent gij den vuist van den wilde orkaan?
> Kromt U den rug. en buigt neêr Uwe lijnen.
> Nijgen is wijzer. dan smaadlijk vergaan...

Ook geef ik Allebé een schets ter beoordeling uit Shakspeare Koopman, 't kan geloof ik zeer mooi worden en bovendien zeer oorspronkelijk. Shylock komt een brugje afhollen in woede over de roof zijner dochter, schreeuwende: 'één, neen *twéé* zakken ducaten. twee dubbele zakken met ducaten. gestolen door mijn dochter' '*één* juweel neen *twee* kostbare steenen, het gerecht moet er op uit, de meid moet overal gezocht worden.' enz Hij komt aanhollen. van een brugje met een poortje zooals men ze in de oude stad, nog zooveel vinden kan, met de vingers, als Joden doen. Z'n woorden begeleidend hier. *twéé* zeggend. en de straartjongens hem op de

hielen. Shakpeare wist wel dat de meeste fantasie in de natuur zelve zit. en de *beste*. Verder nog eenige dingen. zooals de studietjes daarvoor. enz. Ik hoop dat Allebé ze goed genoeg vinden zal. om ze met Januari te laten zien.[5] als derde evenwicht met m'n andere studie's. die allen direkt natuurvolgsels zijn. Van m'n studie's schreef hij. 'Voorloopig slechts dit, ze zijn zeer mooi en ik was letterlijk met je in Italie'.

Zie je. zoo ga ik mijn gang maar. me niet storend aan alles wat me gedurig met alles in opstand brengt.

En 't volgende jaar naar Spanje, alléén. want Dunselman (de arme jongen) moet eenige maanden naar Rome terug om z'n Copie te veranderen, die door onze Commissie zoo schelmsch als Hollandsche Commissieleden kunnen zijn voor volkomen gelukt, en in den geest (die er nooit in komen zal) van den meester werd gepubliceerd. Spreekt er maar niet over. Ik heb ze zelve, gisteren den pil litterarisch verguld. al te slikken gegeven. Ze kunnen me niets maken, en ik bedank er voor door lui gedrild te worden. die venerisch zijn in hun smaak.

Ik heb met Dunselman dikwijls te doen. Hij klaagt dat ik zoo'n weinig 'sociable' mensch ben en z'n vrind niet worden kan. Is dat mijn schuld? Overigens twijfelt hij geducht en wordt daardoor werkelijk belangrijk. Maar ik zit liever bij een stierengevecht alleen. heelemaal alleen, onder een storm van sigaren en hoeden. daar de Spanjaarden, iedere natie, nietwaar? heeft zoo z'n wijze van verrukt worden. meê smijten gaan. als een stier knapjes onthalsd, of een paard heel vernuftig 't binnenste buiten is gekeerd. de menschen zijn altijd handig genoeg om weg te loopen. Als je me dan een beetje op de hoogte houdt, schrijf ik je zeker wat meer, stuur me ook eens kritieken wat men zegt van je werk enz.

Zal ik je nu nog wat van Venetie zeggen? Zal ik je zeggen dat. dat ik nooit moede word. in dat labyrinth rond te doolen. om de natuur (menschen) (zonder hemd te zien) figuurlijk of...

Zal ik je zeggen dat Venetie een stad is met een feërie als centrum waarom vuile pakhuizen, praktische koopmansgeest, zich heen ringen? Zal ik je zeggen dat de kanaaltjes vreemdsoortig zijn en de gondels *slank*, zal ik je zeggen dat elke eeuw er zijn indruk heeft achtergelaten? Zal ik je zeggen. dat de schoonheid en macht van Venetie verdwaald is geraakt onder de armen, dat de vrouwen daar mooi zijn. de armen. dat men de sporen van de affectatie der adel terug vinden kan in het Venetiaanssche dialetto. Zal ik... maar wat ik meer zou willen zeggen. voor ieder die een oogenblikje met me praten wil. aan niemand zal ik schrijven meer zonder antwoord als reden te hebben. Basta.

Geef een van de bloemen aan Kloos en zoo je ze missen wilt ook aan Keesje en Chap. Ik heb bij Pisa een studie geteekend van eenige pijnen een half uurtje van de plaats waar Shelley verdronk de plaats zelve heb ik niet

kunnen vinden. Die is voor *Kloos*. Hij mag dat zeggen aan Allebé als de boel geexposeerd wordt of beter hem voor dien tijd nemen. 't is een zeer gewone studie. maar voor die lamme vent misschien wel de moeite waard aan te nemen. Hij kan er meê omwaaijen, al houd ik toch van hem. Nu vele groeten aan allen

je vriend Jac. v Looy.

Nu ga ik op m'n gemak. met een pot kolen die me half verstikken aan m'n voeten je verzen lezen. adio.

P.S. Jongen. wat heb je me in doorluchtig gezelschap gebracht.[6] Een van je beste opdrachten is de heele bundel aan Kloos.

Eindnoten:

1 Toespeling op: Verwey's 'Mephistoteles Epicureus. iv'. In: *Persephone en andere gedichten*, p. 63.
2 Het verslag van de Commissie van Toezicht, gedateerd 14-10 1885, was opgenomen in de *Nederlandsche staats-courant* nr. 264, 8 en 9-11 1885, p. 2; hierin worden werk en vorderingen van Van Looy en Dunselman bejubeld.
3 Toespeling op Dante Alighieri's *Divina commedia* II, canto XXVII 19-21.
4 Zie voor het gehele gedicht (daar: 'Nadering van de storm'): Van Looy 1975, p. 96-97.
5 Zie J. VAN LOOY AAN A. VERWEY 13.10.85, noot 2.
6 Allerlei gedichten in *Persephone en andere gedichten* had Verwey aan vrienden opgedragen; aan Van Looy droeg hij 'Doodendroom' (p. 35-36) op.

F.W. van Eeden aan A. Verwey [15?.11.85][1]

Zondag 7 uur
Café Americain
Boul. des Italiens

Albertje, -

omdat je zoo lief voor Martha geweest bent, krijg je een zendbrief van me. - Het is vandaag een ledige dag - Zondag - geen hospitaal - geen bibliotheek - geen werk. Dat is een onaangenaam gevoel. Ising en Goes zijn naar Versailles. Ik prefereerde hier te blijven en de Louvre te zien, - de Venus Milonis en de sphinxen. Ik ben langer bij de beelden en sphinxen gebleven dan bij de schilderijen. De schilderijen zijn zoo jong - en de Egyptenaren met hun dertig koningsgeslachten zijn zooveel zekerder van hun zaak. Welk een zelfbewustzijn en zelfvertrouwen moeten die lui gehad hebben - en welk een vrede met hun traditien en denkbeelden die minstens vier duizend jaren oud waren. Voor wij zoover zijn - met ons knoeien en probeeren en tobben en zoeken. Al die beelden zijn wiskundig precies naar de voorgeschreven wetten en schoonheidsregelen gemaakt. En zoo moest het zijn - zoo was het goed - daar waren ze zeker van. En wat vrees hadden

ze dat hun rijk te gronde zou zijn. Wij zijn een volk van één dag in vergelijking met hun en hoe verbeelden wij ons niet dat onze beschaving eeuwig zal duren - hoeveel te meer zij die duizende jaren al bestonden en hun ontstaan niet kenden. Denk eens hoe gelukkig en zelfingenomen de Chinezen zijn en denk dan een volk dat veel dichterlijker en kinderlijker was, waar rijkdom en geen overbevolking heerschte zooals in China. En dan die alles beheerschende godsdienst, die hun in merg en been zat - die kalme gelukkige aanbidding. Al die beelden aanbidden de opgaande zon van het Oosten, allen met kalme vertrouwende, plechtige gezichten en hun schoone, harmonische fijn gebeitelde hieroglyphen zijn spreuken vol liefde en vertrouwen tot de godheid. -

En nu staan zij hier en staren met hun kalme steenen oogen in de zonderlingste woeligste en ridicuulste wereld die bestaan heeft en zij droomen voort, hun inwendig mystisch lever, - eeuwige aanbidding van de rijzende zon die zij eens gezien hebben en in berustend geloof op hun goede goden - en de vreemde korte galmende namen klinken als kwamen zij van uit de verte, van een hooge rots over de vlakte der woestijn uitgeroepen, de opgaande zon te gemoet. -

Ik ben niet recht in de stemming om Parijzenaars te begrijpen. - Maar ik zal toch geen kwaad van hen zeggen. Zij zijn minder hinderlijk dan het gros der Hollanders - maar veel hooger staan zij niet. Hun grootste deugd is hun opgeruimdheid - en 't is die opgeruimdheid die hun zoo beleefd maakt. Als je een germaan om den weg vraagt - wordt hij of is hij meestal korzelig en snauwt; een franschman ziet er een reden tot een grap of een praatje in. Over hun gastvrijheid en hartelijkheid hebben *wij* zeker niet te klagen, morgen eten we bij Read[2] - overmorgen eet ik bij M. Arnould[3] (een vriend van Papa) en eer-gisteren hebben Goes en ik bij het Clubje van Barrès gegeten. Ik geloof dat ze nog al verwonderd zijn dat wij (vooral Goes) zooveel van fransche litteratuur afweten - Barrès zei mij van middag dat hij Goes ‘tres aimable et très fort’ vond. Hoe goed ik met hem opschiet kan je opmaken uit zijn gezegde: ‘il me semble que je vous ai vu deja six mois’. Ik had hetzelfde gevoel. Barrès is een aantrekkelijke innemende jongen, echt jongensachtig soms - maar iemand waarvan men spoedig veel gaat houden. Hij lijkt echter in 't algemeen meer op een van mijn corps-vrienden dan op een van jelui - ik moet echter erkennen dat hij zeer geestig praat en veel gelezen heeft. Naifweg zegt hij dat hij meestal praat over dingen waar hij niets van weet. En hij heeft met Sam gemeen dat hij in 't belachelijke doorslaat - als ik dan een ironisch opmerking daarover maak - dan lacht hij goedig en zegt: ‘Ah! oui - mans il faut pourtant affirmer ses idées.’ Dat noemt hij affirmer. We hebben lang over stijl gesproken en merkwaardig genoeg, heerscht er een sterke overeenkomst tusschen onze meeningen over de kracht der woorden en der taal en de zijne. Hij spreekt

zelfs van ‘la couleur des mots’, - hij komt echter tot de gevolgtrekking dat verzen hebben afgedaan, (hij kan ze zelf niet maken) en dat proza veel beter is om fijne rhytmus en klank te doen uitkomen dan verzen. Hij zeide letterlijk hetzelfde als jij, ‘de woorden moeten geen symbolen meer zijn’ en ‘men moet teruggaan tot de schepping der woorden’.

Een staaltje van zijn grappige manier van demonstreeren: ‘als wij het woord cheval hooren dan denken de meesten alleen ‘à une bete à quatre pattes, avec un fiacre à sa derrière’.

Dat vond ik een kostelijke definitie - vooral midden in een ernstig discours.

We hebben ook Mr de Wyzewa[4] ontmoet - een knappe kerel maar ‘qui meurt de faim’. Een type, ik heb hem uitgeteekend. Hij vroeg of er Hollandsche schilders waren. Waarop Goes antwoordde: ‘Oui! - un certain Rembrandt’.

Daar werd hij een beetje boos om, - hij bleek namelijk zeer goed op de hoogte van al onze oude schilders, maar bedoelde de nieuwe. Alleen de naam Israels[5] kende hij.

In de litteratuur is het hier een goddelooze knoeiboel. Alles draait om geld - je kunt geen stuk gespeeld krijgen tenzij je begint met je stuk tegen vergoeding van eenige duizende franc te laten *teekenen* door een beroemd schrijver, onder wiens naam het dan wordt opgevoerd. Dan krijgt de onderteekenaar en de voornaamste acteur of actrice ieder een derde en de gelukkige schrijver zelf nog een derde van de opbrengst. Veel waarborg dat je een stuk van Dumas of Sardou hebt gezien - al staat het op 't affiche - is er niet. - Bij kouranten en tijdschriften is het geknoei natuurlijk even erg. Alleen vriendjes en veel geld kunnen je er in helpen. Dit zijn wen berichten van lui die zelf er onder leden maar ze noemden tastbare voorbeelden en ieder kan trouwens de ondervinding makkelijk opdoen. Wij hebben met Barres afgesproken dat hij in 't vervolg ‘courrier de Paris’ zou schrijver, eer overzicht van de litteratuur in Parijs, kort en duidelijk. Hij vind het zeer prettig schijnt het en eervol. Hij zal voor de Februari aflevering er een leveren.[6] Ik heb vruchtelooze pogingen aangewend bij Charcot toegelaten te worden - waarschijnlijk zal het mij Dinsdag gelukken. Ik zal hem eens interviewen over la suggestion, hier een kwestie van den dag - waaraan hij ook veel doet. Misschien lukt het mij er iets voor de N.G.[7] van te maken. Barrès doet er ook aan. Ik heb Charcot dat geschreven want hij heeft het land aan medici, maar voor journalisten en reclame maken is hij makkelijk te vinden. In 't algemeen is de N.G. de beste sleutel om de harten der Parijzenaars te ontsluiten - bekendheid in een vreemd tijdschrift, in een vreemd land, dat is hen te bekoorlijk.

Barrès was stupefait toen ik hem zei dat mijn vrienden mij het scherpst kritiseerden en dat wij elkaars stukken weigerden - dat was haast even

‘inoui’ als een jongmensch van 25 jaar die nooit een maitres gehad had. O het is een raar landje. Van jou, Albertje, zouden ze weinig begrijpen maar dat pleit niet tegen jou.
Het spijt me dat je nog niet eens geschreven hebt - ik blijf niet lang meer - een, dag of 5 -
Mijn groeten aan allen -
Dag Albertje je Fré

Eindnoten:

1 Datering op grond van afwezigheid van mededelingen over het dejeuner bij Busken Huet, op zondag 8 november (F.W. VAN EEDEN AAN A. VERWEY 8.11.85). Fontijn dateert deze brief op grond van een ons onbekend poststempel op 9.11.85, hoewel dat suggereert dat Van Eeden twee zendbrieven op een dag zou hebben geschreven en de dag van het dejeuner bij Huet ‘een ledige dag’ zou noemen (Fontijn 1990).
2 Vermoedelijk Samuel Read.
3 Niet geïdentificeerd.
4 T. de Wyzewski.
5 Jozef Israels.
6 Niet gerealiseerd.
7 Zie: Frederik van Eeden, ‘Het hypnotisme en de wonderen’. In: *De nieuwe gids 2* (1886-1887), deel I, p. 246-269; van een interview met Charcot, beroemd om zijn demonstraties van hypnose, is het niet gekomen.

N. van Warmelo aan A. Verwey [15.11.85.][1]

[xxx]o goed en zend frede[xxx] ijn zendbrief[2] eens aan mij: [xxx] schreef mij, ik moest er maar om vragen, want hij kan niet aan iedereen schrijven en wij willen toch ook wel wat hooren. Martha dacht er niet om, hem mij te geven. Ik stuur die direct terug. Vriendschappelijk
Mevr: van Eeden-van Warmelo

frederikspark 10

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel. Postzegel is weggeknipt zodat er hier en daar tekst ontbreekt.
2 Zie F.W. VAN EEDEN AAN A. VERWEY 8.11.85.

A. Verwey aan N. van Warmelo [op of na 15.11.85][1]

74 Nassaukade
Amsterdam.
Novr '85

Geachte Mevrouw,
Ingesloten heb ik het genoegen u Free's tweeden Zendbrief toe te zenden. Er zijn hier nog meer van hem in Amsterdam - bij Aletrino o.a. - maar het is moeielijk uittevinden waar die zijn heen gedwaald. Ik zal Sam

vragen of hij den zijnen nog bezit. Met het terugzenden hoeft u volstrekt geen haast te maken.
Met beleefde groeten
en de meeste hoogachting
Uw dienstw. dr.
Albert. Verwey

P.S. Wilt u zoo goed zijn mijne groeten ook aan den Heer Van Eeden te doen?

Eindnoten:

1 Datering ontleend aan N. VAN WARMELO AAN A. VERWEY [15.11.85].

C.M. van Deventer aan A. Verwey 16.11.85

25 Hemonystraat 16 Nov. 85.

Waarde Vriend,

Ik ben zoo vrij over de resultaten van je lectuur volkomen met u van meening te verschillen.[1] Het is waar, gij en Huet[2] beschouwt de sonnetten op geheel andere wijze, in hoofdzaak. Het blijft echter zoo, dat ook H. een literair oordeel uitspreekt en op zijn wijze motiveert. Voorts is het niet het zelfde of buitenlanders iets beweeren of de erkende (terecht of te onrecht) en ook door u geapprecieerd eerste kritikus van Nederland. Gij schreeft voor Nederland en had behooren te weten, wat de stand van zaken in Nederland was, en die stand van zaken werd aangegeven door het artikel van Huet. Uw verzuim *is* derhalve een flater, en die zich in zoover op nadeelige wijze in uw stuk openbaart, dat gij nu niet van Huet geprofiteerd hebt, wat gij hadt kunnen profiteeren. Wanneer gij zijn stuk hadt gelezen zoudt ge o.a. uw gansche polemiek tegen Delius achterwege hebben kunnen laten, ge zoudt *niet* gezegd hebben dat uw polemiek noodzakelijk was wegens de voorrede van Burgersdijk, die door Huet zeker aardiger is afgemaakt dan door u; ge hadt u door dat stuk kunnen laten brengen op de bespreking van de interessante kwestie of Shakespeare inderdaad zijn eigen sonnetten is gaan minachten, een zaak die ook voor uw opvatting van zeer veel gewicht is; ge hadt kunnen spreken in hoever Sh, hoewel medegaande met de renaissancesleur toch dichter bleef (of niet bleef, wat u er van dunkt.) Al die zaken zoud ge, dunkt me ongetwijfeld besproken hebben indien ge Huet hadt gelezen, en zeker hadt ge ze *behooren* te bespreken of althans aan te roeren, wederom wijl men den stand van zaken moet afmeten naar de uitspraak van Huet. Het verwaarloozen van al die zaken *moet* Huet zich aantrekken, daar hij bezwaarlijk kan onderstellen dat gij zijn stuk

niet gelezen hebt, en derhalve uw stilzwijgendheid of spraakzaamheid op die vele punten aan boos opzet *moet* toeschrijven, te meer wijl de redactie voor een groot deel uit de oppositie tegen hem bestaat. En voeg daar dan nog bij de vele kleine opmerkingen van u, die hij, eenmaal in de stemming zijnde die uw stuk moet opwekken, als tegen zich gericht moet beschouwen.

Ik blijf daarom van meening dat gij aan de eerlijkheid, en aan den goeden naam van de N. G verplicht zijt 'amende honorable' te maken.

Overweeg ook nog het volgende. Uw verzuim is niet enkel een wetenschaplijk, het is ook een vormelijk, en wekt daardoor nog meer de achterdocht van een intentie op. Ik zou u daarom raden niet enkel met korte woorden in de N.G. uw leedwezen over uw verzuim uit te drukken, doch aan Huet in privato een brief te schrijven, waarin ge zooveel mogelijk tracht den indruk van een opzet uit te wisschen, al moogt ge ook in die zelfden brief zoo duidelijk mogelijk uw houding tegenover de zijne in zake kritiek uiteenzetten. Wij allen die het met Huet oneens zijn, achten hem toch den besten van Nederland en wat zijn smaak betreft eer een natuurlijken vriend van ons dan een vijand, en daarom hebben wij een zeker gevoel voor hem. Daarenboven is de zaak door Kees' bezoek ten deele van officieusen aard geworden. Wat moet Huet wel gedacht hebben, die de N.G. van speciale vijandschap beschuldigde, toen Kees zoo heel gemoedelijk een briefje aan zijn zoon[3] schreef om hem te ontmoeten! Om beide redenen geloof ik dat gij met een verstandigen brief zeer veel onjuistheid[?] de waereld kunt uithelpen.

Ik voor mij echter ben op dit oogenblik alleen bepaald gesteld op uw openbare amenden, en hoop spoedig uw beslissing te vernemen ten einde daarnaar mijn eigen houding te kunnen bepalen.

Zie zoo! Ik sprak over 'zaken' en nam daarom den zaaklijken toon aan, doch nu deze is afgeloopen heb ik nog iets te vragen van persoonlijken aard. Ik liep door eigen schuld de gelegenheid mis den opdracht van een uwer gedichten te ontvangen, en, neem het mij niet kwalijk, ik kan het verlies van dien opdracht tot dusver nog niet betreuren. Ik heb echter een ander, onbeheerd, gedicht gevonden dat mij zeer getroffen heeft, en waarboven ik wel gaarne mijn naam had gezien. Ik bedoel *der Sterren Mysterie*[4] en hoewel voor eerst waarschijnlijk geen tweede druk zal verschijnen, zoude ik gaarne hebben, dat gij in mijn exemplaar den opdracht schreeft, indien ge er althans lust in hebt.

Sam is vandaag uit de gevangenis ontslagen.[5] Zijn ééne oog is volgens Gunning ear vóór- dan achteruitgegaan. G. ried hem langzamerhand zijn gewone leven weer aan te vangen.

tt

Charley

Eindnoten:

1 De kritiek betreft Verwey's 'Het sonnet en de sonnetten van Shakespeare'.
2 Cd. Busken Huet, 'Shakespeare'. In: *Nederland 33* (1882), deel I, p. 109-156. Dit essay gaat grotendeels over Shakespeare als sonnettendichter.
3 Gédeon Busken Huet.
4 'Der sterren mysterie'. In: *Persephone en andere gedichten* p. 33-34.
5 Aletrino had wegens een oogkwaal zes weken in een donkere kamer moeten doorbrengen.

A. Verwey aan M. van Vloten 16.11.85[1]

74 Nassaukade.
16 Novr '85

Daar heb je eindelijk mijn bundel, Martha. Vind je de kleur van het bandje goed? Ik heb ook grijze, wel net, maar lang niet zoo ongemeen als dit blauw. Rössing stuurde me een in een fonkelnieuw soort terra-cotta: ik ben niet dapper genoeg om iemands keus daarnaar vooruit te loopen: het is *te* ongemeen: zoo vaderlandslievend - tenminste bij dit lamplicht. Ik vind dat dit blauw het best bij den toon van den bundel past - vind je dat ook?

Ik heb een ongebonden exempl. naar Parijs gestuurd, met inscriptie aan v.d. Goes. Als free terugkomt hoop ik echter nog een voor hem over te hebben: het is merkwaardig zooveel menschen er zijn die men graag zou *willen* geven. -

Eindnoten:

1 Concept.

M. van Vloten aan A. Verwey[1] 17.11.85

Haarlem 17-11 85

Albertje, Albertje,

ik kon niet verder lezen; het is weêr hetzelfde met je verzen; ik weet niet wat zij mij doen; zij nemen mij meê, dáár waar zíj wonen; en daar lig ik dan en droom, en vergeet alles, ik vergeet, dat er een grijze wereld is, waar zwarte menschen krioelen met leelijke gezichten, ik vergeet, dat er een leven is, dat is ingedeeld in uren, en minuten en seconden, een langzaam leven. Behoef ik nog niet te zeggen, welke ik de beste vind van je verzen? ik heb er eerst weinige gelezen; de oude joien[?] heb ik gehad, wat is het toch in je Albert? en waarom heb ik datzelfde in mij en kan het niet zeggen; ik merk dat het hetzelfde is, omdat zij mij zoo wonderlijk aandoen. Groote God, wie zegt ons toch, wat een *mensch* is? en hoe hij aan zijne fantaisie komt?

Nu heb ik dat aan mij ook gelezen; het is veel beter zooals het nu is - Mag ik uitscheiden met schrijven de laatste verzen hebben mij droevig gemaakt. Neen, ik scheid niet uit; ik heb het sonnet in de japansche stemming[2] gelezen, en nu word ik weêr vroolijk; en ik wil dit tot een behoorlijk verzendbaar epistel maken. Het is niet noodig je nog te zeggen, dat ik *heel* blij ben, met het mooie blauwe boekje; het is waar: de gedichten zijn *niet* terra-cotta; blauw is goed, dat rust uit en droomt meê. Het is zonde van dien opdracht en die titels; maar niet erg genoeg om het je aan te trekken. Maar waar is mijn heksdochter[?][3] daar hield ik zooveel van; was het niet mooi genoeg? Ach geef het mij dan.

Ook spijt het mij dat je ‘aan *Mej* Martha v. Vloten’ hebt gezet; dat *mejuffrouw* brengt ons op uren afsdand van elkaâr en dat mag niet; je bent Friedels vriend en de mijne. Het spijt mij: dat je om mijnentwil je stemming [X]; ik heb den brief al; ik zou hem je zeker hier bij sturen, maar Mevrouw v. Eeden wil ze zorgvuldig lezen; dus die geef ik hem maar eerst. Fr. schreef mij, dat hij bezig was aan een [brief] voor jou; hij was je zoo dankbaar, dat je zoo lief voor mij geweest waart; toen ik je om dat vers vroeg. Ik wil wel om die sleutel[4] schrijven, maar hij zal zeker wel aan 't eind van de week thuiskomen is dat niet bij tijds? Ik kan mij Goes' declamatie van je verzen levendig voorstellen met zoo erg veel gevoel.

Eindnoten:

1 Slot ontbreekt.
2 Albert Verwey, ‘Sonnet’ (‘Ik ben gestemd om een sonnet te maken’). In: *Persephone en andere gedichten*, p. 58.
3 Niet geïdentificeerd.
4 Nadere gegevens ontbreken.

A. Verwey aan M. van Vloten[1] [na 17.11.85a][2]

Nederhouten[?] 73

Gent.[3]

Je brieven inspireeren me, Martha. Als ik ze lees krijg ik lust om verzen te maken en daar alles in te zeggen wat ik weet van het verband tussen menschen - en hoe het in mij is, en je ‘Groote God! wie zegt ons wat een mensch is en hoe hij komt aan zijn fantasie.’

Het zoeken daarnaar heeft me somber gemaakt - heele weken, - dat ik liefst van al huilen zou en dán schrijven. Want schrijven zál ik het - maar later, heel veel later. Mijn oudejaarsstemmingen[4] waren het eerste deel ervan en mijn In Memoriam[5] en de verzen aan jou[6] het vervolg. Ik hoop dat *nooit* iemand denken zal dat ik daar dichterlijke frazen in schreef. Dat mag oòk niet gedacht worden van de Christussonnetten,[7] die in de N.G. komen. Ik bedoel daarmee dat ik mijn stemmingen beschouw als daden. -

Begrijp je dat er menschen zijn, die verzen maken en dat niet doen? Ik weet wel, dat ik niet heel duidelijk ben.

Eindnoten:

1 Eerste concept; slot ontbreekt.
2 Datering op grond van M. VAN VLOTEN AAN A. VERWEY 17.11.85.
3 Vermoedelijk als aantekening op dit concept terecht gekomen.
4 Albert Verwey, 'Rouw om het jaar'. In: *Persephone en andere gedichten*, p. 39-41.
5 'In memoriam patris'. Ibid., p. 42-45.
6 'Doode uren'. Ibid., p. 46-48.
7 Albert Verwey, 'Sonnetten'. In: *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), deel I, p. 298-300

A. Verwey aan M. van Vloten[1] [na 17.11.85b][2]

Je brieven inspireeren me, Martha. Als ik ze lees krijg ik lust om Verzen te maken en daarin álles te zeggen wat ik weet van de dingen, waar je over nadenkt - en die me sints lang zóo somber gemaakt hebben dat ik huilen moest en dán schrijven.

Ik schrijf je dit - omdat je den laatsten zin van je brief geschreven hebt. Over mijn portret, meen-ik. Ik maak daar uit op dat je een uitdrukking van mijn gezicht begrepen hebt, die tot nu toe - gelukkig voor mij! - niemand had verstaan. Gelukkig - omdat ik schuw ben voor 't toonen van een intimiteitsgezicht. Je weet hoe 't gaat als je lang stil zit of staat - dan denk je niet om je stemmingen en om je gezicht ook niet. Eer ik het gemerkt had, had Veth me geschilderd zooals ik niet zijn wou op een tentoonstelling. Hij begreep, geloof-ik, zelf niet wat hij had gedaan.

Eindnoten:

1 Concept. Een ander concept is onder signatuur A. VERWEY AAN M. VAN VLOTEN [na 17.11.85a] opgenomen.
2 Datering op grond van A. VERWEY AAN M. VAN VLOTEN [na 17.11.85a] (eerste concept), dat gedateerd is op grond van M. VAN VLOTEN AAN A. VERWEY 17.11.85.

A. Aletrino aan A. Verwey [18.11.85][1]

Amicissime,

't spijt me dat ik je gisteren avond niet heb getroffen; 't was voor 't eerst dat ik weer uitging. Hartelijk dank voor je bundel; als ik ze lees je vaersen voel ik me in de eerste warme dagen met een zachten weemoed alsof ik naar iets verlang dat ik zelf niet ken. Ik hoop 't je mondeling beter te zeggen. Adieu

tt.

Sam

Eerdaags ga ik weer naar de Boerhave.[2]

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 Aletrino woonde in de Boerhavestraat.

A. Rössing aan A. Verwey 18.11.85

's Gravenhage 18 Nov '85

WelEd: Heer,

Ingesloten ontfangt u nog 3 Ex. 'Persefone' waarvan 2 gebonden.

Hoe het mogelijk is, dat de schikking van de titelbladen in de gebonden ex. in de war geraakt is, begrijp ik niet. Ik geloof dat de waanwijsheid van den binder daaraan schuld is. Al de titels zijn gedrukt als het losse ex. dat hierbij gaat. U kunt dat vouwen zoo ge wilt maar nooit zult u het kunnen krijgen als in de gebonden, de binder heeft het vel er voor stuk moeten snijden.

Toen alles verzonden was heb ik het helaas eerst gemerkt. In de overgebleven ex. heb ik het, zooals u zien zult, laten veranderen.

Het doet mij genoegen dat de uitvoering naar uw smaak is.

Er zijn reeds enkele navragen gedaan maar er valt nu nog niet veel van te zeggen, wat het debiet betreft - ik merk dit eerst een paar weken later, alle boekverkoopers zijn pas voorzien, toch hebben enkele de gezonden ex. reeds verkocht.

Hoogachtend
UEd DW Dr
A. Rössing.

A. Verwey aan J. van Looy [voor 19.11.85][1]

Amice,

Nu ik je ga schrijven voel ik lust litterair te worden. Terwijl jij daar in de verte zit is onze tijd dichterbij gekomen. De Nieuwe Gids *is* er, zoo stellig als hij een paar jaar geleden gehoopt werd. De beweging van een paar menschen is gegroeid als een boom van Jonas, de wonderboom, die onder de maan stond te groeien en groot werd in eénen nacht.[2] Dit onderwerp is uiterst geschikt om dithyramben over te schrijven. Maar dat hoeft niet: àl wat er gebeurt tegenwoordig - de gesprekken over de N.G. - de studiën die voortgezet, de stukken, die begonnen worden, de bundels, die verschijnen - zijn de groote dithyrambische bewegingen, waar de tijd-zelf zijn brieven en Memoirs in schrijft.

Nu we gegroeid zijn en een beweging om ons gemaakt hebben, nu maken we niet langer verzen of schilderijen: Ze worden in ons gemaakt voor we 't willen of weten en we moeten ze er uit gooien zooals ze gemaakt zijn.

Ik wil daarmee zeggen dat we niet langer geisoleerde, zelf-willende artisten zijn, die onze aparte artistieke vermaakjes genieten, afgezonderd van alle overige menschen. Zoodra we het tijdvak gevuld hebben met de passie van onze fantasieën worden wij in die passie-zelve opgenomen en moeten mee in de beweging die ontstaan is door onszelf.

Ik geloof - om mijn bedoeling meer te preciseeren - dat ieder mensch die wat is, een tijd in zijn leven heeft, dat hij allerlei dingen worden kan. Dan bepaalt de richting van zijn machtigste idée de gang van zijn geheele leven. In zooverre als ideeën niets zijn dan het product der werkingen van omstandigheden buiten ons, wordt de gang van dat leven dan niet eens door den mensch zelven bepaald. Maar - en *dit* is hoofdzaak - *bepaald* wordt hij. Daarom verknoopen de omstandigheden zich zoo aan dat leven dat het niet meer zal *kunnen* komen in andere richting.

Evenzoo is het met groote stromingen in Politiek of kunst.

Eéns is er een tijd dat ze zich bewegen kan naar meer dan eén richting - Als ze in eéne is vooruitgegaan geldt de wet der inertie en zijn de personen, die haar ontstaan deden, zelfs in den gewonen onphilosophischen zin, willoos.

Ik ben straks over het paard van de realiteit gesprongen toen ik beweerde dat wij zoover zijn. We beginnen zoover te zijn. Sints de N.G. er is heeft de beweging zich versterkt en verbreed: het hoeft niet lang te duren of het karakter van de poëzie en het proza in Nederland is voor een eeuw of meer bepaald.

Veth zei van de week dat de beweging in de Schilderkunst gelijkloopend met de Litteraire is. ‘Jullie willen niets gezegd hebben, dan wat gevoeld is; dát juist willen wij ook.’

Het merkwaardige van dit zeggen ligt in de algemeenheid. Niet: wij willen Romantiek, Classicisme, Prae-Rafalitisme etc - dát willen jullie ook; maar eenvoudig: wij willen allebei zeggen en schilderen: *wat is gevoeld*. Zooals wij nu in de beweging staan zien wij het loskomen van individualiteiten, boven alle regels en voorschriften uit - het karakter van die individualiteiten - hunne gelijkheid of ongelijkheid van Soort zijn nog niet te zien.

Dit is intusschen zeker: dat de algemeene regel alleen in tijdperken van *zeer* groote kracht overwegend is geweest en genie nooit afhankelijk was van de soort der productie. -

Toen ik straks zei dat na eenigen tijd het karakter van poëzie en proza in Nederland zou zijn bepaald anticipeerde ik op een vermoedelijk *feit*. Dat

het zoo zijn zal vind ik een ramp. Best van alles zou het zijn indien na ons andere individualiteiten kwamen die denzelfden *algemeenen* regel hielden, maar de bijzondere afwijkingen hunner individualiteit uitwerkten met dezelfde kracht en zuiverheid waarmee wij het de onze willen doen.

Hoe denk jij dat het daarmee in de Schilderkunst zal gaan?

Ik heb je opzettelijk geen brief met nieuwtjes gemaakt: die zul je genoeg krijgen. Misschien vind je 't prettig eens te hooren wat we tegenwoordig bepraten en bedenken nadat je zoo lang bent weg geweest.

Neem me niet kwalijk dat ik je met dat alles zoo lang heb bezig gehouden. Ik meende eenige ergernis te bespeuren in brief - was 't niet zoo Looytje? - omdat we je zoo weinig op de hoogte hielden van wat er hier gebeurt. Je moet mij mijn non-chalance vergeven; kloos zijn antipathie tegen brief-schrijven ken je te goed om er anders dan terloops boos over te worden.

Heb je mijn bundel ontvangen. Je gissingen omtrent den Mexicaanschen oorsprong van Perseph. zijn onjuist. P. was of voor ik daarheen ging. Zie den datum maar in mijn bundel -

Van Eeden is arts en op 't oogenblik te Parijs aan zijn disserdatie[3] bezig - goes is ook te Parijs - de Hollanders zijn dus dichter bij je dan je dacht. Van de week komen ze echter weer thuis.

Mijn portret op Arti wordt erg geprezen. Veth is in Laren geweest van den zomer maar gaat er nu gouw van daan.

De Inhoud der 2e afl. N G. zal je meevallen, denk ik.

De eerste is hard aangevallen en overal besproken onder afzonderlijke hoofden als ‘Een Nieuwe Gids?’ ‘Een Gids?’ ‘Nieuwere Politiek’ etc.

Het aantal abonnés bedraagt echter reeds 130. Van de leesgezelschappen kunnen we nog niets weten en naar Indië zijn 150 verzonden, waarop nog geen antwoord is. Vrees dat de onderneming niet zal slagen bestaat er dus niet meer. Hoe gaat het met de studies, die je hierheen hebt gestuurd? Worden die tentoongesteld: ik hoor daar zoo niets van.

Ik heb vreeselijk veel schik gehad van de beschrijving van de duiven op San Marco. Krijg ik er nog eens meer zoo?

Nu, Amice, laat me gauw weer wat hooren en geloof me

Truly yours

Albert. Verwey

Eindnoten:

1 Niet-verstuurde brief. Datering op grond van A. VERWEY AAN J. VAN LOOY 19.11.85.
2 Jona 4:6.
3 *Kunstmatige voeding bij tuberculose*. Academisch proefschrift. Amsterdam 1886.

A. Verwey aan J. van Looy 19.11.85

74 Nassaukade
Amsterdam.
19 Novr '85.

Ik had een brief voor je liggen, Looy; maar ik het verdom het: ik stuur hem niet. Het is een deftige brief, een visite-brief met een gezicht voor, zooals men er stuurt aan menschen, waarvan men niet recht meer weet hoe ze eruit zien. Na je laatsten brief - ik kreeg hem gisteren - ben ik gerust: ik *zie* je weer, geloof ik. En *ik* wil dat je voor 't minst aan Allebé schrijven *kunt* - al *doe* je 't niet: Dat de 'vrienden' *niet* voor je dood zijn. Ik weet te wel hoe het gaat met de brieven als iemand op reis is, ik die zoo lang ik op reis was niet eén brief ontving van waar ik de meeste verwacht had - om jou niet héel gauw te schrijven, hoopen dingen op papier gekrast, Hollandsche fantasieën voor de avonden, die dikwijls heél lang willen zijn.

Zie je, Looytje! ik ben een poos lang vandaag verrukt geweest over je enthousiasme voor de kunst en het leven en ik heb een verbazenden schik gehad toen ik jou met hoofd en schouders door de regels van je brief zag heenrollen tot je onder je armen steken bleef en hing te spartelen.

Ik geloof niet dat ik het je ooit gezegd heb toen ik hier was: ik heb een onbeteugelde bewondering voor kracht en brutaliteit. 'Durven' dat is een woord waar ik dol op ben. Indertijd toen je troostelooze brieven schreef naar hier, heb ik geweldigen lust gehad je te schrijven dat mismoedigheid niet te pas kwam, tenzij voor een poosje. Maar ik moest toen examen doen en had zelf wel wat opbeuring noodig toen ik was gezakt.

Tegenwoordig is het leven hier goed: er is beweging. In den tijd dat je weg bent zijn we de kunst beter gaan zien en onze oogen zijn grooter geworden van veel licht. Ik zoek naar een tijd waarin gepassioneerde menschen wandelen met kleurige kleere - grote zeeën met vloten: specerij en stofgoud - ladingen gouden staven - juweelen van heel verre landen en slaven die zwart als roet zijn - Toe, Looy, schilder me iets in Venetia dat ik gebruiken kan: wat je me schrijft van die Shylock vind ik uitmuntend. Die vingers zijn goed. Ik sympathiseer met je opvatting van kunst: zeggen of schilderen wat gezien en gevoeld is, en dan naar den duivel met *genres* en brutaal zijn van individueele waarheid. Ik haat genres. Ze zijn altijd namaak-prullerige illustratie van een ziel, die dood is en zichzelf niet meer illustreeren kan zooals het hoort. Hier in Nederland heeft men altijd genres beoefend in de Litteratuur - de heele beweging van '37[1] was er vol van - het wordt hoog tijd dat er menschen loskomen uit dien hoop Hollandsche lichamen. Lammelingen, die Hollanders - ze waren zelfs bang zich te *verbeelden* dat een landsman wel eens even veel kon worden als beroemde

buitenlanders: ze *konden* zich niets verbeelden, zij die hun fantasie hadden eunuch gemaakt door christendom en fatsoen.

Je schreef in je voorlaatsten brief dat je geloofde dat de litteratuur in ons land een minder dommelig tijdperk tegemoet ging. Ik geloof dat ook en ben er ontzachlijk blij om. Maar er is kracht noodig. Vooral kracht door laten: daden met de vuist zijn onartistieke experimenten. Er is kracht noodig *om langzaam* te kunnen zijn: en invloed die een eeuw zal doordeesemen moet met inspanning van alle zintuigen, met zorgvuldige kracht, worden uitgewerkt. De sterkste naturen zijn zij die kracht *in*houden. Ik bedoel daarmee dat een artist - God! artisten zijn dáárin net als andere menschen - dikwijls behoefte heeft aan het zien van onmiddellijke uitwerking: dan is er kracht voor noodig om die behoefte bij den grond te houden en te kijken naar de uitwerking die komen zál - misschien na een eeuw. Göran Person in Vorstengunst[2] had die kracht niet en heeft zijn leven bedorven. Dat was dom, al voel ik soms lust het hem na te doen. Zijn domheid lag in zijn zwakheid gedurende een tijd die beslissend was: maar hij wist op een geniale manier ongelukkig te worden. Ik spreek hier niet als dogmaticus of verdediger van den vrijen wil: Göran Person *moest* doen wat hij deed en ieder ander had zoo gedaan als ieder ander Göran Person was geweest.

Misschien verveel ik je - passons!

Ik ben blij met de bloemen: toen ik las waar ze gegroeid zijn heb ik ze opgenomen, eerbiedig met een hoog gevoel en mijn broer geroepen om ze te laten zien. Ze liggen nu naast me: ik wil ze een paar dagen allemaal houden, voor ik ervan meedeel aan anderen. Ik zal kloos vertellen van de schets bij Pisa. Hij heeft het verbazend druk als secretaris en je moet hem niet kwalijk nemen dat hij niet schrijft. Je weet: hij schrijft bijna nooit - brieven namelijk - als 't niet direct noodig is. Hij bewoont nog altijd je chamber cloak en je kamer - maar de tafel staat aan 't raam, en er zijn overgordijnen en gordijnen voor de boekenkast. In het volgend. Nr N.G. zal een Litt. Kroniek zijn. Die is van hem. - Het 1e Nr is hard aangevallen, maar door Flanor (Vosmaer) geprezen,[3] zeer geprezen. Ik heb nog niet anders dan lof gehad - zowel voor mijn stuk als voor mijn bundel. Kloos is geducht gekastijd door het krantenvolkje, omdat ze zijn sonnetten niet begrijpen konden.[4]

Van Eeden is arts geworden en op 't oogenblik te Parijs in 't Hospitaal, werkend voor zijn dissertatie. Goes en Ising zijn daar ook: maar *niet* in 't Hospitaal. Paap is als altijd: een beetje erger. Veth heeft de zomer in Laren gewoond, waar hij nog is. Witsen ook. Chap is thuis in de Hemonystraat of op 't Laboratorium. Hij is als criticus opgetreden in 't Weekblad en schrijft sonnetten.

Ik had Allebé een ex. van mijn bundel willen sturen, maar had er niet meer. En je weet: mijn finantiën zijn nooit van de beste. Ik zal intusschen

nog zien. Allebé is een van de menschen, die door hun gezicht een zeer diepen en zeer goeden indruk op me hebben gemaakt: het is een man, voor wien ik goed zou willen zijn als het te pas kwam.

Ik ben nu moê Looytje en hoop je later wel meer te schrijven: want er is nog veel dat jij wen wilt weten en ik wel wil schrijven - hoor ik gauw weer wat

je vriend

Albert. Verwey

We zijn zoo vrij geweest een van je sonnetten (Herfst)[5] onder een pseudonym in de N.G. te plaatsen.

-

Ik heb een vervolg op Persephone gemaakt

Eindnoten:

1 *De gids*-generatie.
2 Hóofdpersoon in A.S.C. Wallis' *Vorstengunst*. Haarlem 1883.
3 Flanor [C. Vosmaer], 'Vlugmaren'. In: *De Nederlandsche spectator*. 30 (1885), nr. 43, d.d. 24-10 1885, p. 355.
4 Zie voor de ontvangst van het eerste nummer van *De nieuwe gids*: Nop Maas, 'De ontvangst van "De nieuwe gids"'. In: *Jaarboek van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde*. Leiden 1985, p. 13-27.
5 A. Brouwer [J. van Looy], 'Herfst'. In: *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), deel I, p. 313.

Flanor / C.M. van Deventer aan A. Verwey [22.11.85][1]

Flanor 25 Nov. a s. 8 ½. Karseboom.

Spreker de heer *Albert Verwey*.
Poezie en Realisme
Van Eeden Dramat. proeve
Kloos Theorie van Kritiek[2]
C.M. van Deventer
2e Secretaris

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 In plaats van een lezing over het aangekondigde onderwerp las Verwey twee fragmenten voor van zijn 'Demeter'. Van Eeden improviseerde in plaats van een dramatische proeve een voordracht over suggestie als medische methode, zoals deze door hem in Parijse ziekenhuizen waargenomen was. Kloos' lezing vond geen doorgang (Flanor-archief, UBA).

N.N. aan A. Verwey 23.11.85

v.h. 23-11-85

Amice.
het zal mij aangenaam zijn U morgenavond om 7 uur op het Leesmuseum te vinden. We kunnen dan samen nog eerst het een en ander bepraten.
Adieu tot ziens
tt
C van [xxx]

M. van Vloten aan A. Verwey 23.11.85[1]

Haarlem 23-11 85

Sta nu, Donderdag a.s eens wat vroeger op dan je vermoedelijk gewend zijt en kom dan aan den trein, die om *8,55* uit Haarlem aankomt, dan zul je het genoegen hebben mij te zien met een zeer smakelijk pak boekskens, een aardig zootje, ik kreeg zelf zin in de studie toen ik ze bij elkaâr zag, maak er nu maar eens iets heel aardigs van, dat wij, als gewoonlijk, trotsch op je kunnen zijn. Maar kom vooral niet te laat, want dan zet ik ze op den grond en reis verder. En doe mij het genoegen, je nooit meer bij een opgaaf 100 nummers te vergissen, dat is wat lastig, weet je, Martha.

Eindnoten:

1 Briefkaart; de adressering luidt: ‘Den Heer Albert Verwey, poëtaster’ [...].

J. van Looy aan A. Verwey 24.11.85[1]

Venezia 24 Nov 1885

Albertje!
Van morgen je brief ontvangen, met veel plesier. Maar ik sta op 't oogenblik voor 't feit van 5 brieven en kan je dus niet antwoorden of weêr een schrijven, voor dat ik: concientieus als ik ben, de anderen beantwoord heb, en aangezien ik geen schrijfmachine ben, neem ik voor elke brief meestal een avond. Dus zeg aan Chap dat ik hem overmorgen schrijven zal. Ik zeg je dat vooruit omdat ik met jou nog wat over de ‘vuist’ praten wou, *jij* die me in je brief zoo kranig het voor en tegen ontwikkeld en me toch op een *andere* plaats weêr zelve niet voor een ‘vuist’ maar voor een ‘stoomhamer’ zet.

Toch, wacht nooit op een brief van mij als je eens met me praten wil, je vind een goed hoorder, die zich, behalve dat hij de *persoon* ziet, zich daarenboven nog de plaats voorstellen kan, waar de *persoon* schrijft en denkt. Dat heb ik op jullie allemaal voor.

Nu, in haast schrijf ik je dat even na den eten. Laat Kloos maar zich vast broeien in m'n chambercloak, er zit een goede geest in. Toch wilde ik wel dat z'n handen minder vastgevroren waren, voor mijn persoontje. Rijden jullie schaatsen? Ik heb vandaag met een open raam geschilderd, maar nu is het weer koud, en regent. dat Jac. v Looy.

Eindnoten:

1 Briefkaart.

A. Verwey aan M.G.L. van Loghem [tussen 22 en 25.11.85][1]

Aan Scaramouche,[2]

U hebt in het weekblad van 22 Novr l.l. mijne verzen gerecenseerd. Dat is mij wel: recenseeren is vrij. Maar het is mij niet wel, en, inderdaad: het past mij niet dit te verzwijgen bij deze gelegenheid, - dat ik, in welke recensie ook, word verdacht gemaakt van bedoelingen, die ik met de opdrachten mijner gedichten niet heb gehad. Want, ziet-ge, dit kan u even duidelijk zijn als mijzelven, dat ik, behalve in 'Levenswijsheid',[3] in geen der verzen, die ik aan mijne vrienden opdroeg hun 'op dichterlijke wijze de waarheid (wilde) zeggen, of aanleiding geven tot eenigerlei hun hatelijke toepassing.'

En daar ik in mijnen bundel over niemand dier vrienden mijn oordeel gezegd heb, komt het mij voor dat ik daarin geenen recensent het recht heb gegeven *zijn* oordeel te zeggen over mijne *hem* niet meêgedeelde waardeering van 'de personen, wier burgerlijke naam' *ik* goedvind te laten drukken aan het hoofd mijner verzen.

Het zou mij aangenaam zijn indien Scaramouche zijne opinies over mijne intimiteiten in het vervolg niet meer drukken liet. Hij zij ervan verzekerd, dat het mij niet anders dan een eer en een genoegen geweest is eenige mijner gedichten te mogen opdragen aan menschen, die ik, zonder iemands goedkeuring aftewachten, op mijne wijze waardeer.

Albert. Verwey

Eindnoten:

1 Laatste van twee vrijwel identieke concepten. Datering met behulp van de datum waarop Van Loghems recensie verscheen (22 nov.) en die van zijn reactie (M.G.L. VAN LOGHEM AAN A. VERWEY 25.11.85).

2 Onder het pseudoniem Scaramouche had Van Loghem Verwey's dichtbundel besproken in een 'Recensie over: Albert Verwey, *Persephone en andere gedichten*'. In: *De Amsterdammer. Weekblad voor Nederland* 9 (1885), nr. 439, d.d. 22-11 1885, p. 8-9.

3 'Levenswijsheid' (*Persephone en andere gedichten*, p. 66) was opgedragen aan M.J. 't H. [Maurits Johannes van 't Haaff].

M.G.L. van Loghem aan A. Verwey 25.11.8[5][1]

de Amsterdammer
Dagblad voor Nederland.
Bureaux: Singel 211.
Redactie: Buitenland.

Telegram-Adres:
Dagblad Amsterdam.

Amsterdam,[2] 25 Nov 188[3]

Amice!

Kunt ge dat briefje niet een beetje minder bar maken? Ik ben anders verplicht, er een antwoord onder te schrijven, en dan blijf ik toch aan het laatste woord.

Ge geeft toe, dat ge *Levenswijsheid* persoonlijk bedoelt; in de verzen *aan Dr. D.*[4] en *aan Fred. v.E.*[5] staat het met zooveel woorden te lezen; voor de helft van het aangehaalde is het dus onbetwistbaar. Verwondert het u dan dat ik het ook in de rest las? Wanneer ge nu geen andere lezing zendt, plaats ik uw artikel.

Adieu tt
M.G.L.v. Loghem

Eindnoten:

1 Datum niet volledig; datering op grond van inhoud.
2 Tot hier toe is alle tekst voorgedrukt.
3 '188' is voorgedrukte tekst.
4 'Sonnet'. (*Persephone en andere gedichten*, p. 51; opgedragen aan Dr. W. Doorenbos).
5 'Sonnet' (p. 58).

A. Verwey aan M.G.L. van Loghem 25.11.[85][1]

74 Nassaukade
25 Novr

Amice,

Mag ik u verzoeken mijn schrijven, naar de een weinig gewijzigde lezing die hierbij gaat te plaatsen. Het vers aan Dr Doorenbos had ik over 't hoofd gezien: dat aan Van Eeden heeft niets personeels: er kon net zoo goed iedere andere naam boven staan. -

Het kan mij niets schelen of ik het laatst aan het woord blijf. Ge hebt me in de noodzakelijkheid gebracht zoo nadrukkelijk mogelijk in het publiek te verklaren dat hatelijkheden aan het adres van mijn vrienden niet van mij

zijn. Ge hadt hatelijkheden moeten maken onder uw eigen naam, niet onder den mijnen en met mijn verzen.

De alinea over 'Byroniaansche helden' is daarenboven in díe recensie een fraze - die niet te verklaren is uit mijn bundel. Dat zijn dingen die men iemand in een privaat schrijven zeggen kan, als men zeer vertrouwd met hem is.

Wat ik schrijf is een mededeeling, die ik wil dat het publiek weet. Een mededeling van *feiten*. Door Uw artikel in het Weekblad hebt ge me hiertoe genoodzaakt

A.V

Eindnoten:

1 Laatste van twee vrijwel identieke concepten.

C. Vosmaer aan A. Verwey [25.11.85][1]

WelEdelgeb. Heer

Vriendelijk dank voor de toezending van uwen bundel, waarvan ik veel met groot genoegen heb gelezen. Omtrent eenige stukken of beginselen zouden wij uitvoerige gedachtenwisseling kunnen voeren. Liever deed ik het mondeling dan in schrift. Met de meeste achting Uw dw.

C. Vosmaer.

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.

A. Verwey aan C. Vosmaer [tussen 25 en 30.11.85][1]

74 Nassaukade

Amsterdam.

Zeer Geachte Heer,

Uw briefkaart van den 25en bracht mij in herinnering dat het nu misschien reeds een jaar geleden is dat ik hoopte spoedig persoonlijk met u te mogen kennismaken. Ik maak mijzelven thans een verwijt van de indolence, waarmee ik dat genoegen zoolang van mij verwijderd hield. En Niets zou mij liever zijn dan de goede gelegenheid bij den staart van uw briefkaart te grijpen en u persoonlijk te danken voor de belangstelling, die u mij van den beginne aan hebt betoond.

Na uw artikel in den Spectator[2] had ik u willen schrijven - maar ik vond het moeielijk

Ik vond dat het onpassend was U te danken voor uw appreciatie. Want men kan wel zeggen: ik dank u dat ge dit of dat voor mij doen wil - maar niet: Ik dank u, dat gij een verstandig mensch zijt, of dat ge gevoel voor poëzie hebt. En Alleen tegenover de dagbladschrijvers van tegenwoordig is de absurditeit bestaanbaar: Ik ben u zeer verplicht dat [u] eerlijk geweest zijt - (met een verzwegen = het moet u moeite hebben gekost het te zijn).

Evenwel stel ik er prijs op u te danken voor de verschooning waarmee u het gedeeltelijk onafgewerkte van mijn stuk over Sh.[3] in de schaduw gelaten hebt. Persoonlijk zal ik gaarne de onvolkomenheeden, die erin zijn met u bespreken. Ook die in mijne verzen: kloos heeft ze behandeld in de Litt. kr. van de N.G.[4] waarvan ik U een ex. toezend. U zult daarin het vervolg vinden van Persephone: Demeter. Er zijn nog enkele tijdelijke slordigheden in die ik later moet bijwerken. Demeter bedoel ik over het geheel iets tijdelijks: die poëzie schijnt eenigszins in den smaak te vallen en zal dus de NG. geen kwaad doen.

Ik hoop dat de N.G. u meevalt: De afl: is *rijker* dan de vorige en verscheidene personen geven er hun kaartje in af.

Eindnoten:

1 Eerste van drie concepten, waarvan de eerste twee vrijwel identiek zijn, maar het hier afgedrukte het uitgebreidste is. Datering op grond van het tweede concept dat gedateerd is 30-11 1885.
2 Flanor [C. Vosmaer], ‘Vlugmaren’. In: *De Nederlandsche spectator* 30 (1885), nr. 43, d.d. 24-10 1885, p. 355.
3 ‘Het sonnet en de sonnetten van Shakespeare’.
4 [W.J.T. Kloos], recensie over: Albert Verwey, *Persephone en andere gedichten*. In: *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), deel I, p. 319-322.

A. Verwey aan C. Vosmaer [30].11.85[1]

Nassaukade
Amsterdam.
Novr '85.

Zeer geachte Heer,

Uw briefkaart van den 25en bracht mij in herinnering dat het nu misschien reeds anderhalf jaar geleden is, dat ik hoopte spoedig met u kennis te mogen maken. Ik maak mijzelven thans een verwijt van de indolence, waarmee ik dat genoegen zoo lang van mij verwijderd hield. En niets zou mij liever zijn dan de goede gelegenheid bij den staart van uw briefkaart te grijpen en u persoonlijk te danken voor de belangstelling die U mij van den beginne aan hebt betoond.

Na uw artikel in den Spectator had ik U willen schrijven, maar ik vond het moeielijk - ik vond het ongepast u te danken voor uw appreciatie. Nu

ik u weldra hoop te zien doet het mij te meer genoegen, dat u de onvolkomenheden van mijn artikel over het Sonnet in de schaduw gelaten hebt.

De bundel bevat de voorarbeid tot plannen, die mezelf nog niet recht helder zijn. Kloos schrijft er iets over in de Nieuwe Gids. Met zijne scheiding tusschen Levenslust en de Mephistopheles-sonnetten ben ik het niet geheel eens. Misschien wel omdat ik de uiterlijke verschijning van mijn werk niet afzonderlijk zien kan en hij wel.

Ik heb in de N.G. den eersten zang van Demeter, een vervolg op Persephone. Daar ik geen afdrukje heb zend ik u een Exempl. -

Vooral over de Sonnetten[2] in diezelfde aflevering hoorde ik gaarne uw oordeel.

Daar ik mijn tijd tegenwoordig voor een groot deel zelf kan regelen zal ieder bericht mij welkom zijn, waarin u bepaalt wanneer ik, hetzij hier, hetzij in den Haag het genoegen kan hebben U te zien.

Inmiddels blijf ik
met de meeste hoogachting
Uw dw: dienr
Albert. Verwey

Eindnoten:

1 Laatste van drie concepten. Datering op grond van het tweede concept dat gedateerd is 30-11 1885.
2 'Sonnetten'. In: *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), deel I, p. 298-300

C. Vosmaer aan A. Verwey [4.12.85][1]

Geachte Heer,

Gaarne zal ik U bezoek ontvangen. Schrijf mij maar eens wanneer gij in de volgende week wilt; liefst Donderd. of Saturd. Dan heb ik den meesten tijd.

Hoogachtend
Uwdw.
C. Vosmaer.

Dank voor afl. II N. Gids.

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.

H. Pekelharing aan A. Verwey [7.12.85][1]

Amice!
Zeer gaarne maak ik gebruik van je aanbod. ‘Antigone’ zal je dus voor 18 dezer nog wel spreken[2]
Na groeten
tt
H Pekelharing

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 Nadere gegevens ontbreken.

Flanor / C.M. van Deventer aan A. Verwey [13.12.85][1]

Flanor. Dinsdag 15 Dec. a.s. 8½ Karseboom.
Spr: de heer F W van Eeden.
De Student thuis.[2]
Blijspel in 4 bedr.
C.M. van Deventer
2e S.

Zoudt ge zoo goed willen wezen voor mij mr. Cosman te willen oproepen? Ik weet zijn adres niet.
Charley

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 F.W. van Eeden, *De student thuis*. Blijspel in drie bedrijven. Amsterdam 1886.

A. Verwey aan C. Vosmaer 18.12.85[1]

74 Nassaukade
Amsterd.
18 Decr '85

Zeer Waarde Heer,
Het is nu reeds meer dan een week geleden, dat ik bij U zat en mij aangenaam stemmen voelde in Uw artisten-werkplaats. U hebt me zóo vriendelijk ontvangen dat ik Uw kamer onwillekeurig een prettig hoekje in mijn herinnering gegeven heb. Het leven is hier zoo druk, zoo vol - zoo heel anders dan een stil vertrek, in een groot huis, in een rustige straat van een voorstraat.[2] Wij leven hier onder den indruk, dat al die menschen, die

praten en schrijven over Kunst - recensenten van dagbladen etc - ons hun wijsheid voortdurend in het gezicht schreeuwen, zóo dat wij het hooren *moeten* - zóolang totdat ons de ooren verstopt zullen zijn met onhebbelijk geluid. -

Eindnoten:

1 Laatste van twee concepten; onvoltooid.
2 Met potlood staat boven 'voorstraat' 'ad' geschreven; bedoeld zal zijn 'voorstad'. (Het eerste concept heeft 'voorstad'.)

F. van der Goes aan A. Verwey 19.12.85[1]

Amsterdam, 19 december 1885.

Het kantoor van F. van der Goes, commissionair in assurantiën, agent van de Haarlemsche Brandverzekering-Maatschappij en van de Keulsche Actiën-Verzekering-Maatschappij tegen persoonlijke ongelukken, is verplaatst van de Prinsengracht 293 naar Nieuwe Prinsengracht no. 11 bij den Amstel.

Eindnoten:

1 Circulaire.

Universiteitsbibliotheek van Amsterdam / H.C. Rogge aan A. Verwey 19.12.85

Bibliotheek
der
Universiteit van Amsterdam[1]

Amsterdam 19 Dec. 1885

WelEd. heer!
het doet mij leed u niet anders te kunnen zenden dan bijgaande portefeuille. Al de uitgaven die wij bezitten van Kloris en Roosje[2] zijn sedert 14 dagen in handen van den heer J.H. Rössing en komen stellig niet terug voor tegen het einde dezer maand. Toch zal ik hem verzoeken mij zoo spoedig mogelijk in staat te stellen om u te helpen. Zoodra ik ze heb, zend ik ze u.
Hoogachtend
Uw dienstw. Dienr.
H.C. Rogge

Eindnoten:

1 Voorgedrukte tekst.
2 *De bruiloft van Kloris en Roosje*. Kluchtspel met zang en dans. De Universiteitsbibliotheek Amsterdam bezit versies van diverse auteurs.

J.P. Veth aan A. Verwey 21.12.85

Laren 21 December '85

Beste Albert,

Ik zit middenin vrouwenbeslommeringen. Een groote kamer ligt heelendal overhoop met honderden pakjes, en twee meisjes zijn vlijtig bezig namen te schrijven en touwtjes af te knippen - Alles voor een reuzenkerst-boom voor de Laren-sche jeugd. Terwijl ofschoon 't verre van rustig is om mij heen, wil ik even aan je schrijven omdat ik de eerste dagen toch geen beter gelegenheid zal hebben. Al veertien dagen geleden had ik je willen vertellen hoe verrukt ik ben over *Demeter*. Bij eerste lezing al frappeerde het mij machtig. Dit staat in mijn oogen in zijn geheel veel hooger dan zelfs de beste brokken uit *Persefone*. Het is een zeer vaste plastiek in sterke grijze kleuren. De klank is sonore en permanent hoog-epiesch. In de Hollandsche epiek zag ik tot heden geen toekomst, thans ben ik volledig bekeerd. Als, zooals ik hoor, het tweede deel *Demeter* nog beter is, wordt het geheel kostelijk - Die groote beelden staan daar in sobere lijnen en jijzelf schijnt

'een marmerwerker die zijn groote groep Voleind had in die ruimte tusschen 't loof'[1]

Toen je er mij op je kamer eens een stuk van liet zien was ik eindeloos mat en voor geen impressie ter wereld ontvankelijk. Je moet toen den indruk gekregen hebben dat ik het niet veel vond. Martha van Vloten die ik verleden week (in 't geheim) voor Kees v.E. geschilderd heb, en met wie ik toen veel praatte vond je Demeter ook zeer schoon, maar je hebt haar sedert mogelijk zelf gesproken. ('t Geheim blijft geheim tot over een veertien dagen)

Martha bracht me over jou portret sprekende op een denkbeeld dat me toelacht. Ze wou dat het schilderij gefotografeerd werd. Ik zou dat heel aardig vinden. Je kondt er de kennissen een ex van geven en ik zou 't zelf ook graag hebben. 't Is zoo vervelend in onze kunst dat men iets dat eens afgeleverd is nooit meer ziet. Het ding zou zich goed leenen voor een fotografie omdat er geen sterke kleuren in zijn. Natuurlijk zal ik het zelf betalen. Ik recommandeer je hiervoor zeer sterk den fotograaf Oosterhuis (Stadhouderskade tusschen Paap en de Rijtuigfabriek[2] - de naam staat op de deur!). Hij is niet duur - Ge moet hem *erg* op het hart drukken dat hij niets moet retoucheeren. Dat kunnen die vervloekte fotografen zoo slecht laten. Men moet ze haast laten *zweren*.

Ik heb een *degelijk* varium voor de derde afl. van de N.G. 't Luidt aldus.

'Wij ontvingen den prospectus van een nieuwe uitgave in serien onder den titel:

"Mannen van geen beteekenis in onze dagen"[3]

In de eerste serie zullen de voornaamste Nederlandsche dichters een plaats vinden'

O, heb je 't versje van den dichter Doedes in 't Nieuws[4] gelezen - Dat was mooi! Vervloekte filisters. Laten we niet denken dat we werkelijk ooit een volledige overwinning op hun harde hoofden zullen behalen, maar ook zonder de zege is de strijd heerlijk òm de strijd - evenals de wellust van vlooien vangen - de vlooien roeit men niet uit, maar het is zoet eens een kop te voelen knappen als de pootjes ons gekitteld hebben.

En hoe is 't met de derde afl van de N.G verder? Heb jullie veel copie? Het stuk van Paap[5] hoor ik nogal prijzen. Dat van v.d G[6] niet! Ikzelf kon 't niet lezen. Hij schijnt me een prikkelbare monomaan dien men vooral niet te lang aan 't woord moet laten, want dan wordt hij zwaar op de hand. Ik lees liever zijn krantenstukjes. Voor 't oogenblik zou ik zeggen: Liever Paapsch dan Goesch. En Netscher![7] Fi donc! Is dàt hoogst artistiek? Of was jullie verblind door dat hij eerst iets[8] gezonden had dat nòg veel slechter was? Ik prefereer verre zijn 'Schetsen naar het naakt model'[9] die hij indertijd in 'Nederland' had. Hier kan ik niets in zien dan een paar goede apart staande observaties en een paar heele leelijke dito's en weinig of geen sentiment! Een zusje van me[10] tapte er een goede mop op. - Netscher - Netscher! zei ze - dat is nog heel wat anders dan *nature* (neetsjur)! Menschen die zeer veel gevoel voor de natuur hebben verzekerden me dat Netscher de natuur niet voelt. Cooplandt is *oneindig* beter. Daar zit zeer veel *toon* in.

Ik heb een kort bericht[11] over je bundel en het figuur dat-i in onze litteratuur maakt aan *l' Art Moderne* gezonden, maar ik heb veel werk het opgenomen te krijgen zonder verandering. Je moet vanwege de Redactie een ex v.d. N.G zenden aan de schilders[12] die ik in mijn Varium[13] genoemd heb. Mauve vroeg er mij na en had de N.G niet gezien. Zijn adres is A Mauve kunstschilder Laren in 't Gooi - Er is kans dat zoo iemand zich abonneert. Die lui wenschen vurig dat een orgaan in Nederland goed over kunst spreken zal. Mauve was indertijd met het Varium dat ik hem liet lezen zeer ingenomen, en verlangt zeer dat Zilcken en ik meer in de N.G schrijven. Zend als je nog ex hebt er ook een na Jacob Maris kunstschilder. 's Hage en een aan Alb. Neuhuys ook 's Hage. Ook aan Jozef Israëls Koninginnegracht 2 aldaar.

't Is jammer dat dat ding van mij zoo kranterig geschreven was - Jammer voor jullie, maar waarlijk de schilders snakken naar duidelijke afkeuring van het kritiekgebeuzel. Voor een niet-litterair mensch pakt zoo'n goedkoop geschreven boutade nog eer. Zoodra ik tijd heb ga ik werken

aan een beknopt stuk over Stemmingskunst waarvoor ik hoop dat jullie me je ruimte zult willen afstaan.

Als het optreden der twee 'nieuwe dichters' Henric van Gooijen[14] en A Brouwer[15] iets meer dan een vrienden liefelijkheid is, maar inderdaad wat beteekenen moet; dientje dunktme in de volgende afl van elk weer één of twee verzen op te nemen. Ik recommandeer dan van Looij de *Fabrieksrook*[16] en van mij *Mater Dolorosa*.[17] *Hemelsibylle* kan worden 'Sombre sibylle',[18] zooals je zeide, maar dan moet op èèn na het laatste adjectief in de tweeden regel zijn '*bleeke*' -

Ik heb een nieuw vers[19] dat ik je uit Dordt binnenkort eens zal zenden - ik heb hier geen afschrift.

In Januari of Februari denk ik weer eens een week of vier in Amsterdam te werken en hoop dan weer eens in den schoot der gemeente te vertoeven. -

Met jullie abonnés gaat het dunkt me mooi. In Dordt ken ik al drie *leesgezelschappen* die het nemen. Als Indië nu maar wat doet!

Uit de bezopen kritiek[20] die het Handelsblad over je bundel gaf zou ik je gemakkelijk kunnen aantoonen hoe jullie richting in de poëzie dezelfde is als de goede richting in de schilderkunst. Men verwijt je een *impressionist* te zijn, evenals de nieuwere[?] schilders! Heeft een artiest soms nog wat anders te doen dan impressies te geven. Ook de schilders willen liefst niet stichten en leeren, maar het publiek vraagt een 'onderwerp'

Nu Albertje maak wat werk van de fotografie en ontvang hierbij een hartelijken handdruk
van je vriend
Jan Veth

Wat had Vosmaer je toch te vertellen?

Eindnoten:

1 Citaat uit 'Demeter. Eerste zang'.
2 Rijtuigfabriek L. van Eck.
3 Toespeling op de serie *Mannen* [later ook *en vrouwen*] *van beteekenis in onze dagen*, die sinds 1870 bij A.C. Kruseman en later bij H. Tjeenk Willink, beiden in Haarlem, verscheen.
4 N.D. Doedes, 'Nieuwe hoop'. In: *Het nieuws van den dag* 15 (1885), d.d. 21-12 1885, 2e blad.
5 Willem Paap, 'De studie van het Romeinsche recht'. In: *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), deel I, p. 264-293.
6 F. van der Goes, 'Proeve van literatuur-geschiedenis'. Ibid., p. 197-228.
7 Frans Netscher, 'Herfst in het woud'. Ibid., p. 229-232.
8 Frans Netscher, 'Koosje Bosser'. Zie: Frans Netscher, *Uit de snijkamer*. Haarlem 1904, p. 32-70.
9 Frans Netscher, 'Schetsen naar het naaktmodel. I. De laatste eer aan een overledene'. In *Nederland* 36 (1884), 111 p. 223-228. Frans Netscher, 'Schetsen naar het naaktmodel. III. De kroeg van Leenderts'. Ibid., p. 484-495.
10 Johanna Francina Veth.
11 [N.N.], 'Gazette de Hollande'. In: *L'art moderne* 6 (1886), nr. 2, d.d. 10-1 1886, p. 14.
12 G.H. Breitner, J. Maris, A. Mauve, J.A. Neuhuys en H. Vos.
13 Samuel [J.P. Veth], 'Schilderkunst'. In: *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), deel I, p. 324-325.
14 Henric van Gooyen [J.P. Veth], 'Achter de wolken' en 'Adoratie'. Ibid., p. 311-312.
15 A. Brouwer [J. van Looy], 'Herfst'. Ibid., p. 313.
16 In: Jac. van Looy, *Gedichten 1884-1925*. Ed. Titia van Looy-van Gelder. Leiden 1932, p. 10.
17 In: Bijl de Vroe 1987 p. 31. Geen van beide gedichten is in *De nieuwe gids* opgenomen.
18 Uit 'Mater dolorosa', regel 1 en 2: 'Sombre Sibylle, raadselvolle Vrouwe, Wondere Madonna met uw bleeke, stroeve'.
19 'Labor'. In: Bijl de Vroe 1987, p. 86.
20 [N.N.], 'Een jong dichter'. In: *Nieuwe Amsterdamsche courant, Algemeen handelsblad* 57 (1885), d.d. 6-12 1885.

J.C.G. Grasé aan A. Verwey [23.12.85][1]

Only this afternoon I suddenly recollected, that I had promised to be at your home last monday morning. It is an awful blunder of mine; but I trust you will not take it ill; I have been so very busy with the Church-decorations, Groeneburgwal. Do let me know you are not offended.

Yrs vy truly
Grasé.

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.

A. Verwey aan J.P. Veth 23.12.85a[1]

74 Nassaukade
Amsterdam
23 Decr '85

Beste Veth,

Ik kom juist van den fotograaf Oosterhuis. Hij vraagt *ƒ* 10 voor een dozijn ex. in *Cabinetsformaat*. Als je dat goed vindt wou ik wel dat we ze samen betaalden - ik moet anders toch portretten laten maken voor enkele kennissen, die er indertijd geen gekregen hebben. Ik heb van Arti nog niets gehoord - heb je *mijn* adres opgegeven? Of zou 't niet beter zijn dat ik - of jij - den heeren van Arti schreef het direct naar den fotograaf te sturen. Wees zoo goed dat of zelve even te doen of mij per ommegaande te schrijven: ik heb met Oosterh. afgesproken dat hij het portret thuis krijgt.

Ik vind het een heele aardigheid je werk in fotografie verspreid te zien.

Over de N.G. heb ik allerlei appeltjes met je te schillen. Liever Paapsch dan Goesch wil ik je voorloopig nog niet nazeggen. Het werk van Paap is stellig lichter leesbaar dan de Proeve van Lit-gesch; maar het is ook veel oppervlakkiger, en artistiek *niet beter* gestyleerd - Paap's tegenoverstelling

van *recht* en *macht* is bespottelijk. Ze geldt alleen voor hen, die een *Rechtsbegrip* met de àpriorische onveranderlijkheid van *godsbegrip* in den mensch aannemen. Paap heeft dat oppervlakkigweg bij zichzelf gedaan op grond van geen andere redeneering dan een: 'Wat drommel, ieder mensch voelt toch bliksems goed wat recht en wat niet-recht is. *Het* rechtsbegrip uit zich bij iederen normalen mensch eveneens.' Nu, dit is natuurlijk, anders dan als *geloof*, onzinnig. Iedere uitspraak over recht of onrecht is het gevolg van met elkaar strijdende voorstellingen, in den menschelijken geest; van met elkaar strijdende opinies in vereeniging of staat - waarbij de sterkste partij het wint. *Het rechtsbegrip* bestaat niet: wèl daarentegen het altijd varieerende *rechtsgevoel* en de daaruit voortkomende *rechtsuitspraak, tegen over ieder bizonder geval*.

Toen ik dit met Paap beredeneerde moest hij zelf tot de conclusie komen, dat hij een fout had begaan.

Ook zijn bewering dat definities onnut en schadelijk zijn is fout, of minstens overdreven. De *manie* alles te willen definieeren, zelfs in de practijk, is schadelijk en een dwaasheid van sommige filosofen; maar welk verstandig mensch zal een definitie zoeken, als hij zonder definitie zuiverder concludeert? En schadelijk is wel iedere manie. In Bombono's[2] heeft P. soortgelijke fouten begaan. -

N.G. Paap *Goes*, Looy. Demeter Vosmaer[3]

Eindnoten:

1 Concept.
2 Willem Paap, *Bombono's*. Een satire. Amsterdam 1884.
3 Zie voor een verklaring van deze opsomming A. VERWEY AAN J.P. VETH 23.12.85b.

A. Verwey aan J.P. Veth 23.12.85b

Amsterd.
23 Decr 85

Beste Veth,

Je plan het portret te laten fotografeeren vind ik uitstekend. Als je 't goed vindt zullen we 't zamen betalen - anders moest ik toch mijn portret laten overmaken voor een paar kennissen, die het indertijd niet gekregen hebben. -

Ik ben al bij den fotogr. Oosterh. geweest. Hij vraagt *ƒ* 10 voor een dozijn in *Kabinets*formaat. Vind je dien prijs goed? En het formaat? Wanneer komt het portret van Arti? Zou jij willen schrijven - of wil ik het doen? - aan de Arti-Heeren, dat ze 't maar direct naar den photogr sturen? Maar, ik heb Oosterhuis beloofd hem een dag voor hij 't krijgt bericht te sturen en moet den tijd dus vooraf weten. *Zul je daarom denken, als jij het doet?*

Ik vrees, dat het zenden van ex. N.G. naar de schilders niet meer mogelijk is. Versluys had de vorige week nog maar 20 ex over en moet er altijd eenige bewaren voor den gaanden & komenden man. Ik zal intusschen mijn best doen. -

Martha was opgetogen over haar portret: ik feliciteer je ermee. Mijn dank voor je pogingen bij l' Art Moderne. -

Je varium zal ik morgen aan de 'Heeren' laten zien, maar ik vrees dat het te veel van een grapje heeft voor zoo'n degelijk tijdschrift.

Hoe zou je 't vinden als we dat sonnet, *Dat droomen leven zijn & 't leven droom*[1] van jou opnamen. En van Looy *Het kerkhof*? Schoon ik bij nadere lezing misschien wel voor Fabrieksrook[2] zijn zal. -

In de Kers zal ik je een langen brief schrijven - over de N.G. Paap, goes, Looy, Demeter, Vosmaer etc.

Ik schrijf van Demeter den derden zang[3] reeds. -

Dag Vethje - een hand & een prettig Kerstfeest: mijn Christelijke neigingen komen boven als 't jaar op een eind loopt

yours
Albert

In haast.

Antwoord p.o. wat je vindt van 't portret.

Eindnoten:

1 Niet teruggevonden.
2 Beide gedichten zijn opgenomen in: Jac. van Looy, *Gedichten 1884-1925*. Ed. Titia van Looy-van Gelder. Leiden, 1932, resp. p. 15 en p. 10.
3 Pas gepubliceerd in Verwey 1983, p. 127-135.

J.P. Veth aan A. Verwey [24.12.85][1]

Dordt Kerstavond

Care,

Ik bedoelde natuurlijk kabinetsformaat, en vind samen betalen heel goed. Alleen is 12 niet veel. Zou je het niet kunnen brengen op 24 voor *f* 16- Aan Arti kan ik zoo weinig doen. Als je het schilderij nog niet thuis kreeg, dan is het eigenlijk het gemakkelijkst als je even wilt oploopen op het *bureau* van Arti, en met den directeur wilt spreken. Ik heb het dezer dagen verbazend druk

Vale
tt
Jan Veth

Zeg eens nam je heusch dat Varium an sérieux? Het was een mop en een flauwe ook.

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan ‘kerstavond’; het poststempel geeft 26-12 1885.

A. Verwey aan C. Vosmaer [omstreeks 24].12.85[1]

74 Nassaukade
Amsterdam
Decr '85.

Zeer Waarde Heer,

Laat ik beginnen U te danken voor de vriendelijke ontvangst in uw artistieke werkplaats. Toen ik voor twee weken weer in den trein zat kwam mijn fantasie niet buiten de muren van uw studeervertrek en ik voelde me langzamerhand mee gaan voelen in uw wijze van zien in de Kunst. Ik vrees dat Uw meegevoel niet aangemoedigd zal worden door de constructie, die ik daar neerschrijf en die me zelf nogal gek lijkt, nu ze op papier staat. Toch meen ik juist met die constructie precies mijn gevoel te hebben weergegeven en het lijkt me zelfs vreemd, dat nieuwe en zeldzame wendingen in den schrijfstijl niet dagelijks voorkomen. Ik kan niet inzien waarom ik bij het zien van uw atelier de vergelijking met een boek vol vreemde, mij nieuwe constructies in me op voel komen en zoo zelden een boek mag vinden dat ik in die onderdeelen vergelijken kan bij een atelier.

Ik begrijp niet hoe wij ooit antlers dan met stille bevreemding of met een verrassend gevoel van kennismaking een boek dat eerst geen ziel kwam[?] kunnen beginnen te begrijpen. Ik geloof dat het den menschen meer moest gaan zooals het mij ging toen ik voor 't eerst Uw Nanno de Voedster[2] las in den Spectator, en koud & gevoelloos ervoor zat en er niets van begreep. Ik zou mij zelf van een groot genoegen beroofd hebben als ik toen niet mijn onleerzame[?] phantasie gedwongen had voor een poosje zoo veel ze kon Grieksch te zijn. - Het kon toch niet anders dan dat uw kamer een andere stijl dan de mijne had.

Ik geloof dat dit twee voorname dingen zijn: dat artisten kamers en boeken hebben met nieuwe constructies - en dat de lezers gelooven dat dit zoo behoort.

Eindnoten:

1 Concept. Blijkens dit concept zijn er twee weken verstreken na het bezoek dat Verwey op 10-12 1885 aan Vosmaer had gebracht (zie C. VOSMAER AAN A. VERWEY [4.12.85] en A. VERWEY AAN C. VOSMAER 18.12.85).
2 C. Vosmaer, ‘Nanno en de voedster’. In: *De Nederlandsche spectator* 27 (1882), nr. 43, d.d. 28-10 1882, p. 355.

J.C.G. Grasé aan A. Verwey [28.12.85][1]

I intended to call on you to-day, but cannot do so tonight. I shall be out of town to-morrow but am at yr disposal all day Wednesday.

If I do not hear from you I shall be at yr house on Wednesday at 9.15. am.

I am very sorry to seem so rude, but it is quite unintentional.

Eindnoten:

1 Briefkaart; niet ondertekend, maar in het handschrift van Grasé; datum ontleend aan poststempel.

A. Verwey aan J.P. Veth 30.12.85

74 Nassaukade
Amsterdam.
30 Decr 85
Beste Veth.

Het portret is bij Oosterhuis, die 24 photogr. zal maken voor *ƒ* 16. -

Je schreef in je laatsten brief[1] over Netscher: het kan wel zijn dat die baanderheer van het Naturalisme van avond bij Paap komt. Prins alias Cooplandt komt stellig en heel Jong-Holland zal hem bij Paap komen ‘kijken’. Met je ongunstige opinie over Netscher ben ik het maar ten deele eens. Trek van het schetsje af de zelfs tot in onderdeelen slechte compositie, dan hou je over zoo en zooveel voor het meerendeel zeer artistiek bewerkte volzinnen, zooals alleen een artist van vaste fantasie en veel technische kracht ze maken kan. Daarmee is alles gezegd, dat is zeker, maar dat is ook zoo weinig niet, nú tegenwoordig, terwijl de taal nog pas onderstboven moet worden gehaald. Volgens Cosman, die het zei te weten, is Netscher pas 21 jaar.

Weet je dat Looy een naturalistische schets[2] heeft gestuurd uit Venetië? Een sneeuwjacht op het San Marco - die met zijn naam eronder in de N.G. komt. Ze is vreeselijk slordig, maar eigenlijk mooier dan Netscher creëeren kan. Toen Looytje Herfst in 't woud las, zei hij natuurlijk dadelijk: ‘o dat kan ik ook wel’, en toog aan 't schrijven.[3] Verder van naturalisme gesproken: Karel Thijm heeft me Zondag een deel van zijn ouden Roman[4] voorgelezen, het deel dat hij jou ook heeft laten hooren - ik vind het zeer mooi.

Vind je Goes zoo zwaar op de hand? Ik ook; maar toch blijf ik van opinie dat de oordeelvellingen over de stukken van Goes en Paap voor 't meerendeel verkeerd zijn.[5] Het stuk van Goes is minder makkelijk leesbaar, maar veel beter doordacht en vaster in elkaargesloten dan dat van Paap. Ik heb

met P. een discussie gehad over zijn stelling: ‘Er bestaat een rechtsbegrip, dat onveranderlijk is.’ Daàr is zijn stuk op gebaseerd. En na een groot half uur moest hij me toegeven dat een onveranderlijk rechtsbegrip onzinnig was en hij een fout had begaan in zijn stuk. Voor zijn behandeling van de *definities* geldt hetzelfde - slecht doordacht, slecht gecondenseerd.

31. Decr

Ik ben gister midden in mijn dissertatie weggeloopen. In dien tijd heb ik Prins bij Paap ontmoet: een jongman met verscheidene zeer gewone eigenschappen - maar met licht-aandoenlijke bruine oogen - intelligent-sentimenteel in den goeden zin - een zinnelijk (sensueel-) gevormden mond zwaren snor (ros) en zwart haar. Hij is een artisten-natuur, en ook wel een *natuur*-artist geloof ik, stellig meer dan Netscher op 't oogenblik - maar hij is geen *groote* natuur - Netscher is sterker en zou daarom beter zijn als hij klaar kwam. *Koosje Bosser*[6] vond hij zeer mooi: hij scheen te denken dat wij het om zedelijke redenen geweigerd hadden: ik vind het leelijk, maar weet er misschien niet veel van. Hij gebruikt veel schilderstermen - knap - week - etc. Over het algemeen schijnt het dien Haagschen artiesten gewoon te zijn van knap litterair werk te spreken. Wij deden dat hier bijna nooit en doen 't nog niet - als wij 't gebruikten zeiden we ermee: nu ja, goed is 't niet, maar er zit techniek in. Ik geloof dat ik gelijk zal krijgen in mijn meening dat de spontane poëzie in Amsterdam woont en ‘the artistic workmanship’ in den Haag. Het is zonderling dat de litteraire artisten in den Haag bekennen van de Schilders geleerd te hebben; terwijl hier in Amsterdam de Schilders aan het verzenmaken zijn gegaan.

Ook in zijn waardeering van boeken was Prins precies als een Schilder die over Schilderijen spreekt. Hij wist een onmogelijke hoeveelheid nieuwe romans te noemen, zoodat ik onder den indruk kwam dat hij pas een romantentoonstelling had bezocht, zoo goed als men naar een Schilderijtentoonstelling gaat - en al die boeken, heele romans, beoordeelde hij met een, ‘ja, dat 's knap’ - ‘'n goeie partij van 50 blzn’ of iets dergelijks. Enfin, ik vond het heel aardig - schoon de boel niet was wat men ‘amusant’ noemt -

Goed oud-jaar, Vethje en een goed nieuw jaar ook - ik heb nog geen verzen geschreven maar ik wou zoo graag. Schrijf eens gauw

je vriend

Albert. -

Eindnoten:

1 Zie J.P. VETH AAN A. VERWEY 21.12.85.
2 Jac. van Looy, ‘Een dag met sneeuw’. In: *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), deel II p. 4-8.
3 In een brief aan Kloos d.d. 26-12 1885 had Van Looy geschreven dat hij na het lezen van *Herfst in het woud* moest bewijzen dat ‘een indruk schrijven niet zoo zwaar is als een indruk schilderen’ ('s-Gravesande 1955, p. 47). Zo was zijn stuk tot stand gekomen. Verwey zal dit van Kloos gehoord hebben.
4 In november 1882 had Van Deyssel zijn roman *Felix. De eerste smart* voltooid; van oktober 1885 tot april 1886 bewerkte hij die roman tot wat *Een liefde* (1887) zou worden. (Lodewijk van Deyssel, *Een liefde*. Den Haag 1974. Nawoord bij de heruitgave van de eerste druk door Harry G.M. Prick, p. 6-7 en p. 2-3.)
5 Zie de in noot I genoemde brief.
6 Frans Netscher, ‘Koosje Bosser’. Zie: Frans Netscher, *Uit de snijkamer*. Haarlem 1904, p. 32-70.

J. Schijfsma en A.S.C. Reydon aan A. Verwey [?].12.85[1]

Amsterdam, December 1885.
Verloofd: Jan Schijfsma Cand. Arts, en Aletta S.C. Reydon.

Eindnoten:

1 Gedrukt kaartje.

W.J.T. Kloos aan A. Verwey [?.?.85?][1]

My dear,
Ik ben naar het Vondelspark, en zit in de melkinrichting. Om half drie ben ik weer thuis. Wil je me echter op komen zoeken - ik loop van de Melkinrichting langs het Paviljoen, de trapjes op naar de P.C, Stadhouderskade tot aan Hemonystraat.
for ever yours
W.

Eindnoten:

1 Datering op grond van potloodaantekening op de brief: (85?).

[1886]

J.C.G. Grasé aan A. Verwey [2.1.86][1]

Thanks for yr card. My best wishes for a continued success, selfpossession & an obstinate perseverance against thick-headed critics & the like.
I hope to see you before I leave

Eindnoten:

1 Niet ondertekende briefkaart in het handschrift van Grasé datum ontleend aan poststempel.

J.C.G. Grasé aan A. Verwey [5.1.86][1]

Mr Grasé will be very pleased to receive Mr Verwey on Thursday Evening next between 6.30 & 7, to spend a quiet evening with a few of his friends.

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.

J.P. Veth aan A. Verwey 7.1.[86][1]

Dordrecht 7 Jan 85

Beste Albert,
Als je eens s niets beter te doen hebt, schrijf dan eens met een enkel lettertje hoe je de volgende sonnetten vindt. Is er vooruitgang in?

Labor -

Ik wilde aanschouwend door de velden gaan,
En vond een grijzaard in een schuur op 't land;
'k Zag als een schim hem van den schaduwkant,
Die zacht gekoperd werd in geluw graan -

Ik zag hem vóór mij op den dorschvloer staan,
De stramme beenen in een garf geplant;
Hij zwaaide zwoegend in de grove hand
Den vlegel, en de slagen voelde ik gaan...

En àl mijn lust was van mij: God, ik weet
Zoo slaven veel duizenden stervelingen
Levend een leven dof en vreugdeloos;

Wij zien in 't rond, en denken, bootsen, zingen,
Alles uit weelde, maar gedachteloos
Nemen wij 't brood, gewonnen door hùn zweet!

Hoop

Mijn lied klonk dof, mijn verf was kleureloos,
Mijn liefde leek als van een mijmrend kind,
Mijn stemming zacht gelijk een stille tint,
Zonder veel kracht, en 'k dacht dat zelf een poos.

Toch was ik vol van hartstocht, maar altoos
Woedde 't daarbinnen als een wervelwind,
Die warlend in zichzelf een einde vindt,
En niet in 't ruime één wijden uitweg koos -

Maar altijd wacht ik nog die groote macht,
Die al mijn tochten tot één passie richte,
En mijner liefde parelende droppen

Stuive tot eénen stroom van wilde macht...
Dan zal 'k mijn woord rondom mij vèr doen lichten
Gelijk het weerlicht op der bergen toppen -

30 Dec '85[2]

Hoe staat het met de fotografie? Bij ondervinding weet ik dat men dien man[3] wel eens moet aanporren. Laat toch de afdrukken niet maken vòòr hij mij een proef gezonden heeft. 't Mocht eens heel slecht wezen!

Ik werk tegenwoordig hard, en verdien nogal geld!
yours truly
Jan Veth

Eindnoten:

1 Brief door Veth foutief gedateerd; datum ontleend aan poststempel.
2 Geen van beide sonnetten is in *De nieuwe gids* of in Veths *De zwerver spreekt en andere gedichten* (1920) opgenomen.
3 Fotograaf Oosterhuis.

A. Verwey aan J.P. Veth [tussen 8 en 10.1.86][1]

74 Nassaukade
Amsterdam

Carissime,

Je Sonnetten heb ik ontvangen en in beide vind ik goeds, maar op beide heb ik ook aanmerkingen. Van *Labor* vind ik de kwatrijnen goed: de eerste, en de laatste regels van de tweede, het best. (De 1e kwatrijn bedoel-ik)

En àl mijn lust was van mij - is ook goed - maar dan wordt het mis. Ik geloof niet aan het bestaan van banale gedachten, als ze gevoeld en goed gezegd worden - de gedachte in jou terzinen is niet goed en, vooral in de laatste 3 regels, niet ‘gevoeld’ gezegd. Als ik mijn indruk van het geheel verder ontleed vind ik (in de eerste kwatrijn) een grijsaard die je ziet als artist, met aesthetic sentiment - en in de terzinen een gedachte, die daaruit

moet ontstaan zijn, maar die ‘als mensch’ wordt gevoeld. Alle esthetic sentiment is een admiratie waarop onmogelijk kan volgen: En al mijn lust was van mij.

De Italianen noemen de quatrijnen de *base*: het Sentiment van de *base* moet het gedicht *dragen*.

In ‘Hoop’ gebeurt dat. Dat is harmonieuser gevoeld dan Labor. De tweede kwatrijn vind ik vrij zuiver behalve het laatste halve vets. De beste regels van het Sonnet - en dat zijn heel goede - vind ik:

Dan zal 'k mijn woord rondom mij ver doen lichten Gelijk het weerlicht op den beigen toppen -[2]

Op het 1e kwatrijn zou ik voor een niet-artist geen aanmerking weten te maken, maar jij bent het misschien met me eens. Ik vind er namelijk te weinig klank in - vooral in de twee laatste verzen ervan.

Het treft me dat je in dit sonnet de manier van Shakespeare volgt - Het tweede kwatrijn is geen voortzetting - maar een antithese tot het 1e. Dan komen er vier regels als het vervolg van een redeneering en twee als conclusie [xxx] naar[?] Shakesps rijm te schrijven

Dat tweede Sonnet trekt me inderdaad het meest aan. Er zit meer bewustheid in dan in je vroegere; meer van het zelfwillende: ik heb iets dat ik zeggen moet. Wie eén krachtig gevoel heeft, dat midden door zijn leven loopt en in dat gevoel de opmerkingen van zijn intellekt formuleeren gaat - die kan met het sonnet doen wat hij wil. Dat is het geheim van de Shakespeare-sonnetten: Opmerkingen van het intellekt geformuleerd onder een levens-sentiment. De fantasie was middel: hoofdzaak gevoel & intellekt.

Ik merk dat ik weer een cours littéraire begonnen ben - basta!

Ik stuur je met deze post een photografie proef: stuur die *zoodra mogelijk* terug met opmerkingen. Mij dunkt dat er een trek in is die er niet bij hoort aan kin, mond of daaromtrent? Paap vond ze ook niet juist - te veel groeven, beweerde hij - net of ik dood was geweest en weer levend was gemaakt voor de occasie - Ik zal op jou aanmerkingen afgaan.

Straks ben ik bij Paap geweest, maar zal je maar niet over hem schrijven - hij verwacht iederen dag zijn benoeming tot Professor in het Rom. Recht.[3] Goes heeft een manie van appelenbollen, zet er tien achter elkaar op z'n kamer, als zijn familie naar bed is - spreekt over appelenbollen met veel innigheid - verwondert zich over het feit dat ‘toch wezenlijk beschaafde jongelui’ nog zoo niet in staat zijn de wet van Buckle[4] te begrijpen en alle dag appelenbollen te eten.

Yours very truly

Albert

Netscher-nature[5] wordt een Amsterdamsche geestigheid. Schrijf gauw en liefst veel.

Eindnoten:

1 Kopie van verzonden brief. Datering op grond van J.P. VETH AAN A. VERWEY 7.1.[86], ontvangen op 8 januari 1886, en J.P. VETH AAN A. VERWEY [11.1.86], geschreven na ontvangst op 10 januari 1886 van de brief in kwestie.
2 Verwey las deze regel verkeerd.
3 Ironie.
4 H.T. Buckle (1821-1861) was een Engels filosoof die een deterministische idee geformuleerd had omtrent de bepalende invloed die de natuur en de omgeving op de geschiedenis hebben. Van der Goes had in Flanor zojuist een lezing over de 'wet van Buckle' gehouden, die door de aanwezigen betrekkelijk saai gevonden werd; daardoor was er een lacherige sfeer ontstaan waarin iedereen kruipend over de vloer de appelbollen trachtte te bereiken die op de tafel voor de spreker stonden uitgestald. Van der Goes was vervolgens uit woede en ergernis weggelopen (Flanor-archief, UBA).
5 Zie J.P. VETH AAN A. VERWEY 21.12.85.

J.P. Veth aan A. Verwey [11.1.86][1]

Beste Albert,

Zooeven ontvang ik je photografie! Ueberhaupt vind ik hem tamelijk goed omdat hij de *techniek* goed weergeeft. Toch heb ik er de kosten voor over dat hij nog eens een proef maakt. Wordt die beter dan zijn we vooruit, wordt die slechter dan zijn we niet achteruit.

Voor de nieuwe proef betrachte Oosterhuis dezen raad!

Hij moet maken dat het gansche kader er opkomt (d.w.z. natuurlijk niets van de lijst maar juist *tot* de lijst). Het is nu te benauwd afgesneden. De *schaal* zal dus om in dit formaat te vallen wat kleiner moeten. Hij moet nog eens goed zoeken naar een plaats die goed licht en toch niet te schel licht heeft. Laat hij het schilderij nog eens wasschen met een spons koud water, *vooral zonder* zeep. En laat hij in Gods naam niets retoucheeren! Trouwens hij deed dit nu niet. Ook moet het niet zoo enorm burgerlijk op dit geele papier met rood randje worden opgezet. Hij plakke het eenvoudig op wit. 't Hoeft niet in een album. Desnoods wat meer rand!

Laat ik s.v.p deze proef en de nieuwe proef beiden nog eens ontvangen, dan kan ik kiezen. Laat hij de cliché van deze proef niet vernietigen!

In haast - Dank voor je brief dien ik gisteravond ontving. Ik schrijf je zoodra ik tijd heb.

Eindnoten:

1 Niet ondertekend; datum ontleend aan poststempel.

W.J.T. Kloos aan A. Verwey [11.1.86][1]

Amice,
Morgen (Dinsdag) vergadering bij van Eeden om half twaalf voor den middag. Punten van behandeling: 1. Stuk over Vondel[2]. 2. Brief uit Delft over R.v.E.[3] 3. Kleine Dora.[4] 4. Verzen uit Geertruidenberg.[5]
tt.
Willem Kloos.

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 J.H.W. Unger, 'Een document over Vondel's bekeering'. Later verschenen in: *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), deel II, p. 94-103.
3 J. van den Broek stuurde vanuit zijn woonplaats Delft een brief d.d. 10-1 1886 aan *De nieuwe gids* met het advies om een bijdrage van Roorda van Eysinga over een Indische kwestie niet te plaatsten omdat deze slecht geschreven was (*Nieuwe gids*-archief, KB).
4 Niet geïdentificeerd.
5 'Kloos leest ter vergadering enkele stukjes voor van C.G. Cornelissen te Geertruiden. Plaatsing wordt geweigerd.' (*Nieuwe gids*-archief, KB.)

C.M. van Deventer aan A. Verwey [13.1.86][1]

Waarde Appie
Vrijdagavond zullen wij bij mij plannen aangaande Kees' bruiloft[2] bespreken. Gij wilt daar zeker wel bij wezen.
Charles

Breng tegelijk mijn stuk[3] mede. s.v.p.

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 Het huwelijk van Frederik van Eeden en Martha van Vloten.
3 Vermoedelijk: C.M. van Deventer, *Tramaanleg in enkelblik. Een satire*. (Zie A. VERWEY AAN F.W. VAN EEDEN [na 23.6.86], noot 5.)

W.J.T. Kloos aan A. Verwey 17.1.86

Amsterdam, 17 Januari 1886.

Albert,
Paap had reeds een afspraak gemaakt op het bepaalde uur. Hij is dus verhinderd je te ontvangen. Woensdag echter zal hij mij zijn stuk[1] terhandstellen. Adieu, tot morgen middag. Je
Willem

Eindnoten:

1 Willem Paap, ‘De studie van het Romeinsche recht’ (deel 2). In: *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), deel I, p. 431-466.

Flanor / C.M. van Deventer aan A. Verwey [21.1.86][1]

Flanor. Karseboom. 24-1-86 8½. Spr. de heer F van der Goes. Scenen uit Iphigenia[2]
Ch M v Deventer
2e Secr.

Zoudt ge ook mijn comedie[3] mede willen brengen?

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 Van der Goes las scènes voor uit: Goethe, *Iphigenie auf Tauris. Ein Schauspiel* (1779). (Flanor-archief, UBA.)
3 Waarschijnlijk het stuk waarvan sprake is in J.P. VETH AAN A. VERWEY 13.1.86.

C.M. van Deventer aan A. Verwey [23.1.86][1]

De eene dienst is de andere waard.

Dit leven is een koffiehuis; dáár drinkt
Een man zijn bittertje eenzaam; ginter zit
Een troepje jongelui, en praat, en vit
Op 't bier, daar het niet schuimt; een ander klinkt

Met vriend en rund lacht; een kellner wringt
Zich door de stoelen heen; de jufvrouw wit
Van moeheid lacht en toont een valsch gebit;
Men jaagt een beedlaar weg, die binnendringt.

Ik wilde dat het anders was. Ik wou
Een stil vertrek met deventersch tapijt,
Waar men niet hoort, wie daar naar binnen schrijdt.

Een stille kamer in een ruim gebouw
Waar men niet hoort het tjenglen van de bel,
En 't raatlend rijden langs den straatgevel.

Eindnoten:

1 Briefkaart; niet ondertekend, maar in het handschrift van Van Deventer; datum ontleend aan poststempel.

Flanor / C.M. van Deventer aan A. Verwey [23.1.86][1]

Heb dank voor uw opmerking. De vergadering moet den 26en zijn. Ik heb gecorrigeerde oproepingen rondgestuurd.
tt
Charles

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.

J.C.G. Grasé aan A. Verwey 28.1.86

Wellington House.
Eton Rd N-W.
28th Jany 1886

My dear Verwey,

At last I have settled down into something like quietude. Ever since my feet touched British soil, I have had the restless spirit of the natives infused into me, and I have had to work my way through piles of labour awaiting me here on my arrival. However I did not in the meantime discard all intellectual work. I made myself acquainted with Macmillans Magazine and find that so far as literature is concerned it is decidedly preferable to 19th Century. In the January number, which I am going to send to vKampen[1] in a week or so, you will find two articles that will greatly interest you, one on Poetic Imagination & the other treating on the revival of Budhism in Modern Engeland.[2] The former is not very remarkable for originality; but it will show you that a high standard does not seem to be required for having an article placed in that Magazine. It is a fair example of literary patch work except in a few places, and could not be favorably compared with your essay on the Sonnets. What about that, when is it coming out and where?[3] I should like to know very much. Excuse my rambling style, but I seem not to be in happy mood for decent composition today; I have a beastly cold. Characteristic is the Englishmans finish up of the first article. 'Unworldliness is the help to imagination, unbelief the hindrance.' Byron is very strongly attacked and unfavorably compared with Shelley.

The Sonnet is also alluded to, and 'Upon Westminster Bridge'[4] is quoted.

The other article is my *quaint*. A young novelist, dies, and leaves his works unknown to the world: His friend at the entreaty of the novelist's sister publishes them. This man is afterwards visited by the spirits of all the

characters in the book, who doomed to lead a life such as the author thought fit, are in eternal pain & despair, not able to deviate from the lines laid down for them, conscious of their misery, but not strong enough to break their bonds and pass into the world of reality. So many sins to be committed, so many loves and fears to be felt. They call upon the author, to destroy the book and with it the reason of their existence; which he does and they pass away into unconsciousness.

You know the Buddhism maxims: Consciousness is ignorance & knowledge will be to pass away into unconsciousness. The article is anonymous, but evinces some power of description. The ghost scenes remind one of Dickens. It is worth while making acquaintance with it. If you cannot get it, I am *sure* vKampen will let you have it with pleasure. I also sent him a Moulton[5] on Shakespeare you remember us talking about the book; have you seen it yet?

Don't forget 'Old friend across the water'

Gunning[6] is fashionable at present in Engeland, so are funny horribles.

Sincerely yours

J.C.G. Grasé.

Eindnoten:

1 De boekhandel P.N. van Kampen.
2 Nadere gegevens ontbreken: van *Macmillan's magazine* zijn geen jaargangen van na 1870 in Nederlandse bibliotheken aanwezig.
3 Verwey en Grasé waren voor Grasés vertrek naar Engeland bezig geweest fragmenten van 'Het sonnet en de sonnetten van Shakespeare' in het Engels te vertalen. Zie A. VERWEY AAN J.C.G. GRASÉ [begin april? 86].
4 W. Wordsworth, 'Upon Westminster Bridge'. In: *The poetical works of William Wordstworth*. London 1860, p. 342.
5 Richard G. Moulton, *Shakespeare as a dramatic artist*. Oxford 1885.
6 Niet geïdentificeerd.

S.R. Steinmetz aan A. Verwey 29.1.86

29 Jani 86

Hooggeachte Heer,

Ik las daar juist de recensie Uwer gedichnten in den 'Gids';[1] als U strijdlustig bent, moeten U zulke vijanden niet gewenscht zijn. Die goeje Gids! zoo echt modern, in den kerkelijken zin van 't woord, brrh! Bijv. dat stuk[2] van Hooyer over Elliot, waar de 'allerliefste' domine wel toont dat hij ten minste niet heeft wat onzen tijd nood doet.

Maar wat een dwaze inleiding; ik woo U mijn bewondering en sympathie voor Uw bundel betuigen. Waarlijk zoo iets was noodig om voort te doen gaan met hollandsche verzen te lezen na Colman[3] en Boele,[4] om er maar twee te noemen van de verhevensten.

U zult U waarschijnlijk wel moeten getroosten maar weinig lezers en proevers te hebben. ‘Ze’ hebben volkomen gelijk U gezochtheid voor te werpen, zooals de zuurkooleter dat ook doet aan wie gastronomie kan waardeeren. Wie gewoon voelt en niet gecompliceerd, niet nieuw moet een daaraan adaequaten stijl hebben, en... een ander ook.

Enfin, U zult heel kalm doorgaan - verliefde lezers zult U in mijn kring altijd vinden. Ik geniet reeds vooruit van de verzen, die ik mij voorstel dat U nog zult maken.

De Griekigheid zal U, hoop ik, (neem me niet kwalijk!) vervelen, hoewel U, dat erken ik, ook dat wat plastischer en nieuwer hebt gegeven als Vosmaeren.[5] U zult misschien in heerlijksten zin den modernen mensch in U ontwikkelen in zijn rijkdom en diepte en geweldige kracht - natuurlijk hangt U niet dat vervelende denkbeeld aan dat wij ziek en bedorven en zwak en oud zouden zijn - O! - Waarlijk vergeving voor deze pedante voorspellingen.

Wanneer U mijn exemplaar van Uw boekje zag, zoudt U vele van Uw verrukkelijke, geaureoolde woorden aangeschrapt vinden. U bent de eenge Hollander die doet genieten waar Giraud[6] zoo fijn over spreekt; de oneindige pracht en weelde van woorden en vormen.

Ik dank U hartelijk.

Met ware achting

S.R. Steinmetz

's Hage, v. Spijkstraat 28.

Eindnoten:

1 N.N. [J.N. van Hall], recensie over: Albert Verwey, *Persephone en andere gedichten*. In: *De gids* 49 (1885), deel IV, p. 544-548.
2 J.H. Hooijer, ‘De vierschaar over George Eliot’. In: *De gids* 49 (1885), deel IV, p. 536-540.
3 Vermoedelijk wordt bedoeld H. Cosman.
4 P.A.M. Boele van Hensbroek.
5 Schrijvers als Vosmaer.
6 Het citaat is niet teruggevonden.

A. Verwey aan S.R. Steinmetz [2.2.86][1]

Geachte Heer,

Uw brief dien de heer Kloos mij gisteren gaf heeft me heel blij gemaakt. Het getal der menschen, die genieten van mijn verzen is niet groot, geloof ik. Ik wenschte wel dat het grooter was. Want het is aangenaam getuige te zijn van genot, dat men zelf ontstaan deed. Daárom zeg ik dat uw ‘Ik dank u hartelijk’ mij heel blij heeft gemaakt. Ook omdat het prettig is dingen te krijgen die kostbaar om hun zeldzaamheid zijn. Zulke zeldzame dingen plegen goed bewaard te worden door den eigenaar. Ik beloof u dat ik uw

brief goed bewaren zal. Ik schrijf u ‘ik dank u’ over en teeken mij met alle achting
Albert Verwey

Eindnoten:

1 Laatste van twee concepten; datering op grond van op de andere zijde geschreven, wel gedateerd eerste concept.

A. Verwey aan J.P. Veth 3.2.86

74 Nassaukade Amstr. 3 febr '86.

Carissime,

Met deze post zend ik je de 1e en 2e proef van het portret, in een zeer zonderlinge verpakking van Christelijke Scheurkalendercartons. Milton[1] heb ik ontvangen & dank je zeer. Heb je de afl.[2] al gekregen? Ze is beter dan de vorige, over het geheel genomen. Hoe vin-je 't stuk van Netscher[3] en de Litt Kroniek?

Ik wed dat Multatuli verstandiger droomt dan Paap schrijft.[4] Dat is erg treurig, maar ik ben prettig gestemd door een brief van een S.R. Steinmetz uit den Haag. Schrijf mij eens gauw of je die of dien kent (de hand is dubieus). De brief bevat de verklaring dat ik de grootste - enfin - van mijn tijd ben - Ook heb ik er heel lief en heel weinig op geantwoord: er staat in dat ik in den Haag veel verliefde lezers zal vinden. Erg prettig, als ze maar niet op mij verliefd zijn - ‘veel’ is al gauw ‘te veel’ in zoo'n geval.

Ik knoei erg en krijg pijn in mijn maag, omdat het hier zoo koud is.

Looy heeft Kloos geschreven en verzocht brieven optezenden naar Madrid poste restante -

Antwoord gauw, niet naar Madrid, maar naar Amsterdam -

Yours very truly

Albert. V.

Eindnoten:

1 Nadere gegevens ontbreken.
2 De februari-aflevering van *De nieuwe gids*.
3 F. Netscher, ‘Justus van Maurik’. In: *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), deel I, p. 329-353.
4 Willem Paap, ‘De studie van het Romeinsche recht’ (deel 2). Ibid., p. 431-466.

J.P. Veth aan A. Verwey 3.2.86[1]

Dordt 3 Febr 86

Care,

Zooeven ontvang ik de proeven en je brief. Ik vind de foto nu *zeer* goed, vooral de kop. Het mystieke licht dat waarschijnlijk door het glansen van het schilderij aan de rechterzijde in den achtergrond is gekomen doet inderdaad goed. Geef hem nu s.vp maar order tot afdrukken. Zoo groot opgezet doet ook veel beter, vin-je niet?

Den persoon die je uit den Haag schreef ken ik niet. Bij gelegenheid zal ik echter eens informeeren. De litter. kron. vind ik uitnemend krachtig. Het stuk van Netsch. las ik nog niet. Ik heb geen tijd en maak me dus met een briefk. van je af. Ik ben blij dat je me die informatie omtrent Looy's adres gaf. 'k Wou 't juist weten! Het Varium van Kees[2] is wel aardig! Mijn profecie over zekere zeer artistieke sonnetten in de N.G[3] kwam, zoover ik bespeuren kon, uit.

Vale

Jan V.

Eindnoten:

1 Briefkaart.
2 In deze aflevering stond geen varium van Van Eeden.
3 Albert Verwey, 'Kinderen'. In: *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), deel I, p. 484-485.

J. Jesserun de Mesquita aan A. Verwey [11.2.86][1]

20 MJKosterstraat.

Amice!

Toen ik eens bij je was, had je de beleefdheid mij aan te bieden een stuk gouderts door jou uit een mijn gehaald. Ik weigerde.

Nu echter ben ik brutaal genoeg je te vragen of je daar nog altijd afstand van wilt doen want dan zou ik 't dolgraag hebben daar ik op 't oogenblik voor mijn studievak aan iets bezig ben waarbij 't mij van dienst zou zijn, en ik nergens gelegenheid zie mij zoo iets aan te schaffen.

Ik hoop je neemt me mijn brutaal verzoek niet kwalijk!

Vale!

tt.

J. Jessurun de Mesquita.

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.

Flanor / C.M. van Deventer aan A. Verwey [21.2.86][1]

Flanor. Karseboom. Dinsdag. 23-2-86. 8½. Spr. Mr H Cosman. M.A Verwey[2]
Ch v D
2e S.

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 Cosman las voor uit 'Noska' (een gedicht dat hij in datzelfde jaar liet publiceren); Verwey voerde het woord echter niet (Flanor-archief, UBA).

W.J.T. Kloos aan A. Verwey 12.3.86

12 Maart '86

Al!
Ik heb net zoo je stuk[1] gelezen, en ben... overdonderd! God, wat is dat mooi! Op dit oogenblik geloof ik, dat er geen beter stuk proza van dien omvang in onze literatuur bestaat, maar dat kan komen van de extase, waarin ik verkeer. Tot morgen. Ik *moest* je dit even schrijven.
Je Willem.

Ik heb natuurlijk een aantal potloodstreepjes aan den rand gemaakt, maar dat zijn kleinigheden.

Eindnoten:

1 Het eerste deel van Albert Verwey's 'Toen de Gids werd opgericht...', dat zou verschijnen in *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), deel II p. 48-80.

Flanor / C.M. van Deventer aan A. Verwey [22.3.86][1]

Flanor. Dinsdag 23 Maart as. 8½ Karseboom.
Spr. de hhr A. Verweij[2]
A Aletrino
W Binger
C v D
2e S

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 Verwey voerde het woord niet. Aletrino las uit 'In het donker' (gepubliceerd in *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), deel II, p. 278-288) en Binger las voor uit zijn *Mathilde. Drama in 1 bedrijf* (ongepubliceerd). (Flanor-archief, UBA.)

J.E.H.C. van Gennep aan A. Verwey [24.3.86][1]

Mevr. de Wed. J. van Vloten-van Gennep heeft de eer Den Heer Albert Verwey uit te noodigen tot een Feestmaal, ter gelegenheid van het huwelijk harer dochter Martha met Dr. Frederik van Eeden, op Zondag 11 April te 5 uur, in het Hôtel Funckler te Haarlem.

G.A.W.V.[2] vóór 1 April

Eindnoten:

1 Gedrukte kaart, waarop 'Den Heer Albert Verwey' met de hand geschreven is; datum ontleend aan poststempel.
2 Gunstig antwoord wordt verwacht.

A. Verwey aan K. van Vloten [29?.3?.86][1]

Kitty,

Ik schrijf hier het kostuum van Anna[2] op, zooals ik het vanmorgen gezien heb en zooals ik geloof dat het altijd is geweest. Anna draagt een katoenen japon, aan één stuk, en geheel glad, zonder plooien. Het lijf is vanvoren vastgemaakt met wit-steenen knoopjes die twee Amsterdamsche duimen van elkaar staan. Het eindigt aan den hals in een niet-hoog kraagje van dezelfde stof, maar, door 't naar binnen ómplooyen, van de dubbele dikte. De armen zijn aan de ellebogen ietwat ruim door de dikwijls herhaalde beweging van den benedenarm. Maar aan de polsen zijn ze engsluitend, schoon ietwat ruimer dan die van de bruine japon, waarin je bij Sam bent geweest den vorigen Zondag.

De katoenen stof, waaruit de japon is gemaakt is een bleek-blauw netwerk van lijnen en punten. De bleekte is vermoedelijk ontstaan door veel wasschen en gebruik van bleekpoeder.

Onder het aan de japon behoorend kraagje draagt Anna een wit, rechtopstaand, en een-weinig-hooger linnen kraagje, waarvan ik niet kon zien of het in de japon genaaid of op andere wijze bevestigd was. Ik ben geneigd het laatste te gelooven omdat A. een dasje draagt tusschen het katoenen en het linnen kraagje. Dat dasje is grijs met witte streepen en van een dunne, katoen-achtige stof. Het is in elkaar gevouwen en vanvoren tot een strik geknoopt, met slippen, die ruim twee amsterd. duim. lang zijn en vrij gelijk hangen.

Vroeger, herinner ik me, droeg Anna een omgeslagen boord, waarvan de punten opengewerkt waren, als de randen van het papier, dat bloemisten om ruikers doen. Dan droeg ze het dasje on haar hals. Ook heb ik een vage voorstelling van vroolijker dasjes, blauw of helrood.

De rug van Anna's japon zit nooit goed: 1° doordat Anna een weinig,

een klein weinig scheef loopt (waarschijnlijk door 't veelvuldig sjouwen met theewater) en 2° (vermoedelijk) door de boven-lijn van het corset.

Anna heeft geen zakken óp haar japon, maar een split aan de rechterzijde. Of de zak onder dat split in de japon genaaid is weet ik niet, maar ik geloof dat een losse zak gebruikelijk is.

Over den rok van haar japon draagt Anna een boezelaar, lang, breed en wit, om het midden vastgemaakt met een band, die er tweemaal omheen gewonden en vanvoren in een strik wordt vastgemaakt. Die band is ook wit en nooit nieuw - dus in elkaar gedraaid.

Anna draagt zwarte pantoffels zonder hakken of rijglaarzen van een leelijk fatsoen.

Anna draagt haar haar op het midden gescheiden en naar beide zijden vanvoren afloopend, bruin-glimmend met geplakte rimpelingen. Soortgelijke rimpelingen kun je zien op een waschbord, zooals waschvrouwen in de tobbe zetten on er het goed langs schoon te wrijven.

Verder gaat Anna's haar schuil in eer kornet, zooals ik er voor je heb meegebracht. Bij de kornet, die ik heb meegebracht, is een lint. Dat lint moet achter de kant om het hoofd en dus ook om de muts van de kornet worden gewonden, en op het hoofd vastgemaakt met een speld. Anna draagt die speld een klein weinig aan de rechterzijde. -

De belletjes, die Anna aan haar ooren draagt staan me niet duidelijk voor, maar ik geloof dat het langwerpige roode steentjes zijn, in goud gevat. Anna's manier van loopen kun je voorstellen door je te verbeelden dat de middellijn van je lichaam niet door het midden, maar ongeveer door je rechterarm loopt. De gevolgen daarvan moeten echter niet overdreven worden.

Misschien kun je morgen het een en ander van dit toilet bij elkaar hebben. In dat geval kunnen de anderen[3] hun oordeel bij het mijne voegen Tot morgen dus.

Albert. Verwey.

Eindnoten:

1 Datering op grond van C.M. VAN DEVENTER AAN A. VERWEY [30.3.86].

2 In *De koffiefuif bij Kees*, een drama in één bedrijf dat door Van Deventer, Van der Goes en Verwey geschreven werd naar aanleiding van Van Eedens huwelijk met Martha van Vloten, komt een dienstbode Anna voor, die in het huis aan de Amstel werkte waar Van Eeden een kamer had. Deze rol werd vermoedelijk door Kitty van Vloten gespeeld.

3 De andere acteurs in *De koffiefuif bij Kees*: Aletrino, Van Deventer, Van der Goes en Veth; de actrices waren vermoedelijk Kitty van Vloten en Martha van Vloten zelf.

C.M. van Deventer aan A. Verwey [30.3.86][1]

Amice
Kom van avond Dinsdag 9 uur bij *van der Goes* Rollering[2]
tt
Charles

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 Repetitie van *De koffiefuif bij Kees*.

A. Verwey aan J.C.G. Grasé [begin april? 86][1]

My dear Grasé,

I hope you will excuse this writer's indolence. When I promise a letter, my promise is not worth a four cents' stamp, because my 'I' is an ever-changing one. It is an 'I' without a point. I hope you will read my study in 'De Nieuwe Gids'[2] and consider it to be a letter, which I have written for you. It has cost me the labour of a hundred letters, and my friends must be kind enough to take it for *one*. Besides, it has nearly made me ill, and I am walking the whole day long for the benifit of my nerves, which were in deplorable state, some days ago. I write this at the dinner-table, with an awfully unpleasant taste of potatoes in my mouth. As soon as I am less busy, I will try to find a new national food. Potatoes are growing so very old! And as tiresome as Dutch poetry.

I am afraid that my English is as bad as my hand-writing. I will be very glad if you write me in your next that my hand-writing is not so bad as it seems.

The Leopold Shakespere[3] is a continual delight to me. I purpose to read it all through in sunny hours. The merchant of Venice is a miracle of truth.

Jessica, my child,
Look to my house -

A Daniel come to judgement! Another Daniel![4]

Shakespere 'Stands on the top of happy' poetry. I like to print something about his Sonnets in England - and the fragments which we translated this winter will only be a part of it.[5] I have sent for a new edition of the Sonnets in the Canterbury edition (Lond: W. Scott)[6] and would like to have the facsimile of the Quarto,[7] which appeared some weeks ago. Will you be so kind to ask for the price in cash? And write it to me? It will perhaps be too dear.

I have a recent publication: a century of sonnets by William Sharp.[8] It is decidedly bad, worse than that of Waddington,[9] well-known by Sonnetteers. That mr Sharp says that a sonnet of I don't know which mediocraty is among the twelve best English sonnets. Imagine! I will choose *24* out of the Sonnets of Shakespere, Wordsworth and Browning and defy[?] any English poet to know their equals.

Eindnoten:

1 Concept. Jaardatum op grond van de verschijningsdatum van de in de noten 7 en 8 genoemde edities; nadere datering op grond van de verschijningsdatum (1 of 2 april 1886) van *De nieuwe gids* met het artikel van Verwey 'Toen de Gids werd opgericht...' (deel I), en J.C.G. GRASÉ AAN A. VERWEY 14.6.86 waarin Grasé refereert aan een niet bewaard gebleven brief aan Verwey, waarin deze hem de toezending van *De onbevoegdheid der Hollandsche literaire kritiek* aankondigt.
2 'Toen de Gids werd opgericht...' (deel I).
3 *The Leopold Shakespeare. The poet's works in chronogical order from the text of Professor Delius*... London 1883[2] (1877).
4 Citaten uit *The merchant of Venice*, beide niet geheel correct geciteerd. Het eerste (II, 5) luidt: 'Jessica, my girl, // Look to my house.' Het tweede (IV, 1): 'A Daniel come to judgement! yea, a Daniel!'
5 Vergelijk J.C.G. GRASÉ AAN A. VERWEY 28.1.86, waarin al sprake is van een artikel over de sonnetten, dat niet 'Het sonnet en de sonnetten van Shakespeare' kan zijn, maar wel een bewerking ervan in het Engels.
6 *The songs, album and sonnets of Shakespeare*. London 1885. Titelbeschrijving volgens de catalogus van Verwey's bibliotheek (Verwey-archief UBA); boek niet aanwezig in UBA.
7 *Shakespeare's sonnets. The first quarto 1609*. A facsimile in photo-lithography... with an introduction by T. Tyler. London 1886.
8 *Sonnets of this century*. Edited and arranged, with a critical introduction on the sonnets, by William Sharp. London 1886.
9 *English sonnets by living writers* selected and arranged, with a note on the history of the 'sonnet' by Samuel Waddington. London 1881.

F.C.J. Netscher aan A. Verwey [3.4.86][1]

Geachte Heer,

Aanvaard mijn dank voor de toezending van het afdrukje van uw artikel.[2] Door groote drukte heb ik nog geen gelegenheid gehad het te lezen. Daar ik mij toevallig in den laatsten tijd veel met de hollandsche litteratuur van 1840 heb bezig gehouden, verlang ik zeer naar een rustig uurtje om kennis te kunnen nemen van uwe beschouwingen. Volgens de inhoudsopgave op het titelblad der 4e afl: van de Nw G. vermoed ik, dat dit artikel in eene volgende aflevering voortgezet[3] zal worden. Is dit zoo?

Achtend

Frans. Netscher

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 'Toen de Gids werd opgericht...' (deel I).
3 De twee volgende delen verschenen in: *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), deel II, p. 171-195 en in de tweede jaargang, deel I, p. 52-90.

K. van Vloten aan A. Verwey [8.4.86][1]

De trein waarmee we je Vrijdagavond te Haarlem wachten, vertrekt om 5.20 uit Amsterdam. De anderen zijn daaromtrent ingelicht.

K. van Vloten.

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.

C. Busken Huet aan A. Verwey 11.4.86

Parijs, 11 April 1886
107 rue de l'Université.

WelEdele Heer,

Ik ben gevoelig voor de beleefde toezending van Uw overdrukje,[1] en houd mij zeer aanbevolen voor het vervolg.

Met weemoedig welgevallen zie ik U een tijdvak der hollandsche letteren beoefenen dat ook mij indertijd toescheen te zeer verwaarloosd te zijn.

Maar het blijft een ondankbaar arbeidsveld, en ik bewonder Uw moed.

Omtrent maar één punt verschil ik met U van meening.

Heeft Onno van Haren de 'dichttaal' geschreven 'die zich in die eeuw had gestereotypeerd'? Is Onno ooit 'populair' geweest, zelfs in het voorbijgaan?

Willem[2] wél; getuige de lofdichten op sommige zijner politieke gelegenheidsverzen. Zelfs maakte één zijner bewonderaars zich aan het distichon schuldig:

'God bescherme vele jaren
Den WelEdelen Heer van Haren!'
Maar Onno?

Het is mij nooit duidelijk willen worden waarom J.M. Kemper en J^{o} de Vries zich zooveel moeite gegeven hebben Onno te doen herleven.[3] Doch zeker niet omdat hij populair was, of geweest was. Bij zijn leven bleef hij ongelezen of bijna ongelezen, geloof ik; en haast zou ik durven verzekeren dat al de oudste uitgaven der 'Geusen'[4] door hem betaald zijn uit zijn eigen zak.

Wat zijne dichttaal betreft, - Onno kende geen ander hollandsch (dunkt mij) dan het toen voor verouderd doorgaande van Bor, Van Meteren, Hooft, Valentyn, enz. Dit oud-vaderlandsch vokabulair vermengde hij met zijn franschen zinsbouw, en op die wijs ontstond eene poëzie welke de tijdgenooten onverstaanbaar moest toeschijnen.

Doch U zult in deze aanmerking wel niets anders willen zien dan het

blijk dat Uw arbeid mij belangstelling inboezemt. Moeilijk zult U het bewijs kunnen leveren dat de hollandsche poëzie tot de tweede helft der 18de eeuw den naam van litteratuur verdient. Of laat mij liever zeggen: ik hoop van harte dat Gij met die bewijsvoering beter slagen moogt dan ik weleer.[5] Eene litteratuur voor welke een nieuw tijdperk aanbreekt met de vertaling van een handboek over esthetiek,[6] - zulk eene litteratuur moet zich laten welgevallen dat men haar opdelft als eene kuriositeit.

Hoogachtend,
Uw Dienstwillige
Cd.B. Huet

Eindnoten:

1 'Toen de Gids werd opgericht...' (deel I).
2 Willem van Haren.
3 Willem en Onno Zwier van Haren, *Dichterlijke werken*. 6 delen. (Bezorgd door J. de Vries). Amsterdam 1824-1827. Jonkheer M. Kemper, *Onno Zwier van Haren*. Geschetst in eene redevoering gehouden in de Hollandsche maatschappij van fraaije kunsten en wetenschappen afdeeling Leiden in den jare 1811. Amsterdam [1826].
4 O. Zwier van Haren, *De Geusen*. Zwolle 1771 en idem, Amsterdam 1772.
5 Cd. Busken Huet, *De Van Harens*. Batavia 1875.
6 Verwijzing naar: Hieronymus van Alphen, *Theorie der schoone kunsten en wetenschappen grootendeels overgenomen uit het Hoogduitsch van F.J. Riedel [...]*, 2 delen 1778-1780.

A. Verwey aan C. Busken Huet [na 11.4.86][1]

74 Nassaukade
Amsterdam
April '86

Hooggeachte Heer,

Ik dank U voor Uw vriendelijk schrijven en uw welwillende opmerkingen.

Het verheugt mij dat gij slechts omtrent één punt van meening met mij verschilt, en nog meer, dat gij me dat verschil van meening geschreven hebt. Ik ben daardoor toch opmerkzaam geworden op een fout, die ik zonder uw hulp nog niet zou hebben ontdekt.

Toen ik schreef, dat ook Onno's dichttaal zich in die eeuw (de 18de) had gestéréotypeerd, ging ik uit van deze redeneering: dat de taal van 'de Geuzen' bestaat uit een verzameling zeggingswijzen en stukken beeldspraak, die onnauwkeurig uitdrukken wat de schrijver bedoelde, en daardoor blijken niet de zuivere, oorspronkelijke uiting te zijn van de dingen, die hij voelde en zag. Dat hij dus gebruik maakte van een dichterlijke taal, die, vóór hem, door anderen gemaakt was, en in zijn tijd, zoo ze al niet gebruikt werd, dan toch bestond.

Dit vaststellende plaatste ik hem naast zijn broeder in eén en denzelfden volzin.

Naar uwe verklaring van Onno's taal was die wel niet minder een alleronnatuurlijkst maakwerk, maar beging ik een fout, toen ik schreef dat ze zich ‘in die eeuw’ had gestéréotypeerd.

Dat Onno ooit populair geweest is in den zin, waarin Willem het was, zou niemand zonder onjuist te zijn kunnen volhouden. Maar bewijst niet juist het feit dat Kemper en J^{o} de Vries zich moeite gaven om hem te doen herleven, dat Bilderdijk een nieuwe uitgaaf van de Geuzen bezorgde,[2] dat door de letterkundigen van het begin dezer eeuw over het algemeen - voor zoover ik kan nagaan - met lof van hem gesproken wordt, dat Bogaers Bilderdijk èn Onno zijn meesters noemde,[3] dat Potgieter in zijn laatste jaren nog steeds met bewondering van de Geuzen sprak,[4] - bewijst dit alles niet, dat Onno in deze eeuw eene, zij het dan ook beperkte, populariteit genoten heeft?

Maar ik vrees, dat dit de vraag wordt: hoe populair iemand zijn moet om populair te zijn. En dat u zeggen zult dat ik iemand te gauw populair noem.

Ik hoop dat u mij niet kwalijk neemt dat ik uw aandacht vermoeid heb met een brief over dingen, die voor u zoolang geleden aantrekkelijk waren, en het nu misschien niet meer zijn.

Hoogachtend
Uw dienstw. dienr
Albert. Verwey.

En ik wil u gaarne toegeven, dat ik juister woord dan ‘populariteit’ had kunnen gebruiken.

Eindnoten:

1 Laatste van drie ongedateerde concepten van een antwoord op C. BUSKEN HUET AAN A. VERWEY 11.4.86.
2 In 1826 verscheen door Bilderdijk bezorgd: O.Z. van Haren, *De Geuzen, vaderlandsch gedicht*.
3 Geen nadere gegevens.
4 E.J. Potgieter, ‘Schoone kunsten II’. In: *Kritische studiën*. deel I. Haarlem 1875, p. 58 en 59; ‘Jacob van Heemskerk en vijf en twintig jaar Hollandsche poëzij’. In: idem, deel 2. Haarlem 1876, p. 221-224, 262, 266-268, 282-284.

A.J.M. Diepenbrock aan A. Verwey 12.4.86[1]

Amsterdam, 12 April 1886

Amice.

Ik had al eens bij je willen komen, om je te bedanken voor de afdruk van je gidsartikel, maar daar ik er niet zoo gauw tijd voor zal vinden, doe ik het

nu maar schriftelijk. Van Kloos hoorde ik dien avond dat je ook een photogr. v-j portret voor mij bestemd [had] dat je op zijn raad terug hebt gehouden. Laat je niet door glans van gladde woorden van zulk een edel voornemen afbrengen, maar bewaar het totdat ik eens bij jou of jij bij mij komt. - Vale

A. Diepenbrock.

Eindnoten:

1 Briefkaart.

F.W. van Eeden aan A. Verwey [17.4.86][1]

Vele groeten aan alle vrienden van Martha en mij - Wij zijn in Parijs gezond en vroolijk. Het is hier koud met groene boomen. Wat beduidt dat in de Lantaren? van J.C. de V.[2] Schrijf mij naar Mentone, Poste restante.

Adieu
tt
Fré

Dag Albertje!
Martha

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 Jan C. de Vos, 'Vier hekeldichters' [over: Guido, *Julia, een verhaal van Sicilië*]. In: *De lantaarn* 4 (1886), nr. 9, p. 4.

A. Verwey aan M. van Vloten [19.4.86][1]

Waarde en zeer geachte Mevrouw, ik wil zeggen Martha -

ik schrijf dezen brief aan jou omdat ik het zoo vreeselijk grappig vind aan een mevrouw te schrijven, waar ik Martha tegen zeg. Je moet je straks ook niet verbazen als ik je plotseling Fré noem - het komt toch overeen uit en ik heb Fré ook wat te zeggen.

Ik kreeg je briefkaart gisteren en ben nu bezig je te antwoorden. Ook ben ik bezig geweest Huët te beantwoorden: ik heb vijf kladden gemaakt en al het verdriet uitgestaan van iemand die schrijven moet aan iemand dien hij niet kent. Ik zie mezelf nog hever dansen.

Nu, wat wil je voor nieuws - ik zit hier bij de schatkist der Nederlandsche Letterkunde - Tiretire tom tom tire lire tom - daar staat hier een draaiorgel voor de deur - bom - bom - en, ik werp de goudstukken - tireta - der Hollandsche taal - ti-ire tom - weet je dat Netscher zijn bundel[2]

heeft uitgegeven? Ja, dat heeft-i. Hij is vrij dik maar dunnetjes en goedkoop - *ƒ* 1.90.

Ik had verwacht dat hij beter zou zijn dan die van Cooplandt,[3] maar dat is hij niet. Uit het werk van zulke mindere artisten blijkt vreeselijk duidelijk het gevaarlijke van een *methode* in de kunst. Al die naturalisten gelooven dat het doel van de kunst moet zijn: het naar waarheid weergeven van een mensch in een milieu. Hoe interessanter geval hoe beter en hoe nauwkeuriger hoe mooier. Zola kon het niet helpen dat hij ondanks die methode dingen schreef die óók *schoon* zijn. Maar de minderen maken werk dat gewoonlijk *interessant* en als 't kan, *waar* is, meer niet. Het klinkt dan ook vreeselijk mooi dat de Waarheid meer is dan de Schoonheid. Maar een artist, die eraan begint te gelooven begaat een soortgelijke dwaasheid als wanneer hij de tafel van vermenigvuldiging als kunstwerk stelde boven Adonais of Epipsychidion.[4] Twee maal twee is vier *is* waar!

Ik uit hier mijn boosheid over het leelijke van het Naturalisme, het gevaarlijke ervan. In de N.G.[5] zal ik wel over het mooie schrijven. Dan kan ik in een noot zeggen dat het Naturalisme ook nog een methode heeft. Die N.G., die N.G! daar staan rare dingen in te gebeuren, Fré - Martha! Want wat je me daar vraagt van de Lantaarn en J.C. de Vos; dat is gekker dan je denkt. Zul je niet schrikken, Martha? Jan C. de Vos weet het Julia-geheim.[6] Das ist des Pudels Kern. En dat is hem verraden door Stroetkip,[7] die een ploert is. Das ist der Pudel.

Kijk, in de Lantaarn stond een stuk over *4* hekeldichten: Klokketonen, Paradijs, Julia en De Club van Stekelb.[8] Er werd van gezegd dat ze allevier slecht geslaagd waren en dat ze dat zouden aantoonen. Van Klokket. en De Club hebben ze 't aangetoond en slot volgt in het volgende nummer. -

Toen heeft Kloos geschreven aan Straalvink om ophelderingen en Stroopvink antwoordde terug, dat hij niet wist wat de Vos wou schrijven, dat het hem ook niet aanging, dat de Vos hem het boekje had laten zien, dat de V. natuurlijk direct gezien had dat het een parodie was en dat hij, Stroopman, niet begreep dat er ooit iemand gek genoeg was geweest om het voor iets anders dan parodie aan te zien. Dezen brief, heelemaal de brief van een leugenaar, was geteekend H.J. Straatsmijter of zoo iets.

Toen is Kloos naar Paap gegaan. Waarop Paap een brief heeft geschreven, beginnende met Henri, - en eindigende met Je Willem, en waar in stond dat Str[xxx]er loog en dat Paap hem verzocht het volgende stuk tegen te houden. Dat Strikpijp ook wel wist dat de Vos een veel te groote stommeling was etc.

Hierop is nog geen antwoord; als het komt kan het zijn dat Stroethof daarin bekent en dan zullen we zijn brief publiceeren in de onthullingen. In ieder geval publiceeren we daarin de geheel correspondentie, ook de leu-

genaarsbrief. Want, bekent Stroopijp niet, en gaat de Vos door, dan zullen wij zorgen, dat één dag na het verschijnen van de Lantaarn een brochure in het

Eindnoten:

1 Concept of niet afgemaakte brief; datering op grond van Verwey's mededeling dat F.W. VAN EEDEN AAN A. VERWEY [17.4.86] met poststempel Amsterdam 18-4 1886 ‘gisteren’ ontvangen was.
2 Frans Netscher, *Studie's naar het naakt model*. Met penteekeningen van P. de Josselin de Jong. 's-Gravenhage 1886.
3 A. Cooplandt [A. Prins], *Uit het leven*. Met etsen van mej. B. van Houten en Ph. Zilcken. 's-Gravenhage [1885].
4 Percy Bysshe Shelley, ‘Epipsychidion’. In: *The works*. Edited by mrs. Shelley. A new edition. London 1874, p. 280-285. ‘Adonais’. Ibidem, p. 286-291.
5 Zie: Albert Verwey, ‘Toen de Gids werd opgericht...’ (deel 2).
6 Zie A. VERWEY AAN F.W. VAN EEDEN 26.7.85, noot 13.
7 Deze en de nog volgende namen Straalvink, Stroopvink etc. zijn denigrerende verhaspelingen van de naam van H.J. Stratemeijer.
8 Jan C. de Vos, ‘Vier hekeldichters’ [over: B. van Buren, *De Club van Stekelbos. Literarische charge in drie tafreelen*; Den ouden van den Berg, *Klokketonen, zangen en satiren*; Cornelis Paradijs, *Grassprietjes of liederen op het gebied van Deugd, Godsvrucht en Vaderland*; Guido, *Julia, een verhaal van Sicilië*] (2 delen). In: *De lantaarn* 4 (1886), nr. 8, p. 5-7, en nr. 9, p. 2-4.

F.W. van Eeden aan A. Verwey 22.4.86

Mentone
22 April 86

Dankje Albertje voor je brief, ik kreeg nog een briefkaart van Chap en Veth over de Student thuis. Het is zoo komisch hier die dingen te hooren - ik begrijp niet hoe ik het ooit in mijn hoofd heb gehaald comedietjes te schrijven. Het is veel beter door bergen te dwalen en naar het ruischen van de zee te luisteren. De zee is zoo blauw, Albertje, zoo geweldig blauw - het is zulk een sterke aandoening dat ik aan niets anders kan denken. En dan komt dat blauw overal door de donkere knoestige takken en het vale donzige groen van de olijven heen. Uit de verte gezien, langs een berghelling is een olijfbosch een lichtend vaalgroene wollige massa, als je er onder staat een fijne sprinkelende regen van kleine blaadjes en zwarte vruchtjes. En onder de olijven is het groen en vochtig, vol bloemen en hoog gras.

Mentone ligt als een broeikasje ingesloten tusschen hooge bergen - Om de bergtoppen hangen zoolang wij hier zijn altijd dikke wolken, maar aan zee is het helder en zonnig. Lange dalen vol citroen- en olijfbosschen loopen tusschen de bergen naar zee. Wij loopen meestal een dal in, klimmen dan langs geitenpaadjes over den bergrug en het andere dal terug. Op

de hoogte groeien alleen pijnboomen, prachtige gekronkelde pijnboomen met dikke donkergroene kronen. Daar ruikt het harsachtig, als de zon op de lavendel en thijmkruiden heeft geschenen, en er waait een frissche zeewind. In het dal is het zoel, en als men op de citroenboomen neerziet ligt er een goudglans over - overal kletteren en borrelen kleine beekjes - Nixen-beekjes zegt Martha - O! ik wou hier Nix zijn. Liever Nix dan mensch - Nix liever dan mensch, zegt Goes misschien. Ik voor mij zie niets liever dan Mentone, - er zijn ook menschen die Nice liever dan Mentone zien. Het is hier geheel Italiaansch, - schaapherders met groote bruine mantels, al het volk met roode slaapmutsen, bedelkinderen in lompen.

Maar wat een bloemen, Albertje, wat een bloemen! Al onze gekweekte bloemen verwilderen hier. Over de muurtjes langs de wegen hangen dikke bossen heliotropen en geraniums en de witte muren der woningen zijn soms geheel rood en paarsch en blauw van bloeiende klimplanten. Over de hekken bloeien rozestruiken met dikke gele rozen zooals men ze alleen op opera decoraties ziet. Het had pas geregend toen wij kwamen en alles geurde zoo sterk.

'Nou kan je limonade drinken' zeiden wij in het citroenbosch toen we onze hoofden aan de groote vruchten stootten - Zeg dat maar eens aan Sam. - Dag jongen, ik was blij toen je mij vroeg van hier te schrijven - ik heb hier niets anders in mijn bol, als weegjes die wij zullen gaan en bloemen die wij zullen vinden en dieren en Nixen in de heldere bergvijvertjes waar het water in drupt met klinkende geluid langs vochtige rotsen met varens en mos. Dag jongen - ik schrijf gauw weer en dan moet over jou en de N.G. je Fré

M. van Vloten aan A. Verwey 22.4.86

Mentona 22-4 86.

Albertje-lief,

Freê moet je maar over die Straatlooper[1] geschiedenis schrijven ik schrijf liever over groene boomen: Straalboes[?] is zoo ver af en de groene boomen zijn zoo dichtbij, ook de blauwe middellandsche zee, zoo blauw, zoo blauw, met een witschuimspattende golf, die breekt tegen de rotsen. Weet je waar wij zitten Albertje in dat hoekje op den kaart waar Italie begint; een warm land haast te warm voor mij, als de zon gloeit op die witte wegen, maar in de bergen is het heerlijk tusschen de olijf bosschen en in de citroenen dolen; groote lichtgele citroenen, tusschen de heldere gladde groene blaâren, en een enkele china's appel boom met dicht donkergroen loof er tusschen. Ik kan heusch niet laten van die citroenen te plukken hoewel het

strikt genomen verboden is en er limonade van te maken, in mijn glazen bekertje met het heldere water uit de bergstroompjes en gestolen klontjes suiker, gestolen van ons ontbijt. Die beekjes met dat doorschijnende frissche water vormen kleine nixenvijvertjes in een rotsholte tusschen dat lange groene gras met zooveel bloemen en tusschen en over ons hoofd hangen lichtgroene hazelaars met de zon er tusschen en tusschen de rotsen kruipen kleine fijne varentjes zoo frisch bij het water.

En in de olijftakken is het heerlijk; door de zilvergrijze wilgen blaâren van de olijfboomen ziet men het blauw van de zee in de verte en honderdduizend kleine zwarte olijven hangen in de takken, en op den grond geurt thijm en rosmarijn en zooveel andere ons onbekende bloemen.

En dan zijn er groene boomkikvorschjes, die een vreeselijk leven maken zoo klein als ze zijn; ik heb er een gevangen van middag; hij zat op den steenen rand van een groot waterreservoir tusschen de citroenboomen in den zon; 't was zijn eigen schuld, dat ik hem ving, want hij zat te vrezen over een ander, die ik bijna gevangen had, maar die nog bij tijds met lange achterbeenen in het water plompte. Free zat op den kant te roepen dat ik moest uitscheiden want dat ik verdrinken zou!, het kikkertje staat voor mij op mijn schrijftafeltje in een glas en moet meê naar Holland; ik heb erg meêlijden met hem. Nu schrijf ik niet moet, want er wachten veel mensen op bericht van mij. Groet de vrienden zeer van Martha v. *Eeden*.

Ik heb een vleermuis gevangen daar ben ik erg trotsch op, maar die heb ik weg laten vliegen.

Eindnoten:

1 Evenals Straalboes opnieuw een aanduiding van Stratemeijer.

A. de Vos aan A. Verwey 27.4.86

Gent, 27 April, '86;
Coupure, 233.

Waarde Heer Verwey,

Uw zeer welkom schrijven van 31 Maart is ten mijnent in mijn afwezen ontvangen. Ik was, met mijn regiment (Jagers te peerde), aan de Fransche grens, ter gelegenheid der onlusten, die Zuid België onveilig maakten.[1] Ik wil thans niet nalaten U te danken voor de oplettende beleefdheid, welke Gij mij bewijst, en voor de vereerende belangstelling, waarvan Gij mij daardoor blijk geeft.[2]

De Heer W. Kloos is ook zoo vriendelijk geweest, mij wel te willen bericht geven van de ontvangst van het paar boeken, hem voor uw dapper

tijdschrift gezonden. Ik zeg hem hier insgelijks een erkentelijk ‘goeden dag’.
Hoogachtend,
Uw dienstw. dnr
D[3] Am. de Vos

Eindnoten:

1 In Wallonië was de armoede onder arbeiders in kolenmijnen, smeltovens en glasfabrieken zo groot dat zij vanaf 17 maart 1886 na een loonsvermindering tot een grootscheepse staking met daarbij incidentele brandstichting en plundering op 26 maart overgingen; de regering stuurde er het leger op af wat tot een bloedbad leidde. Alleen al in Roux kwamen zestien mensen om (*De Amsterdammer. Dagblad voor Nederland*, maart 1886).
2 Nadere gegevens ontbreken.
3 Staat voor ‘Dokter’.

A.S.C. Opzoomer aan A. Verwey [28.4.86][1]

Waarde Heer!

Een ‘In Memoriam’ der schrijfster van het huis Lauernesse waardig, moet, dunkt mij, geen korte lofrede zijn, zooals er reeds vele in onze bladen te lezen stonden, geen bloote opsomming harer werken met eenige woorden over de ‘begaafde romancière’ tot slot, neen, het moet een uitvoerige studie, een grondige beschouwing dier schriften zijn. In Mev. Bosboom is een persoonlijkheid gestorven, die, zooals zij zelf in haar voorrede van den Delftschen wonderdokter zegt, een eigenaardige, alleenstaande positie in onze letterkunde innam, een krachtige persoonlijkheid, die grooten invloed heeft uitgeoefend. Haar als zoodanig te doen kennen, dien invloed uit haar werken te verklaren, en de historische en actueele beteekenis ervan in het licht te stellen, dat moet, mijns inziens, de taak wezen, die men bij het schrijven van een ‘In Memoriam’ op zich neemt, en zeker was dit ook de bedoeling der Redactie van de N.G. Maar juist daarom acht ik die taak voor mij te zwaar. Mev. Bosboom is voor mij bovenal de schrijfster van het huis Lauernesse en den Delftschen wonderdokter, maar ik weer dat het grootste deel harer lezers en ook zij zelve haar beteekenis vooral zocht in de Leicester romans,[2] en op dit gebied ben ik tot oordeelen niet bevoegd. Ik heb van dit tijdperk nooit mijn studie gemaakt - voor die jaren voelde ik veel minder belangstelling dan voor het voorafgaand tijdvak - en ik zou de daartoe noodige kennis ook zeker niet in korten tijd kunnen verwerven. Gij en van Eeden zijt gelukkige menschen ten opzichte der studie, uw hersenen zijn gewillige, vriendelijke bedienden, die aan uw wenken terstond gehoor geven, maar mijn hersenen zijn misnoegde arbeiders, die als ik veel verlang, dadelijk strike maken, in den vorm van erge hoofdpijn. Wil mij dus vergeven, dat ik niet aan uw verlangen kan voldoen, en wil in deze weigering geen onbereidvaardigheid zien.

Martha en van Eeden genieten zeker veel in Mentone, wilt gij hen, als gij antwoordt, vriendelijk van mij groeten?

Gij schrijft niets over uw eigen werkzaamheid, en daar ik 't zelf niet aangenaam vind, wanneer men mij veel naar nog niet voltooide zaken vraagt, wil ik niet in dezelfde vragen vervallen. Maar als ge lust voelt mij eens wat meer te schrijven, ook van uw gedicht Persephone, dan zal mij dit veel belangstelling inboezemen. Ik heb uw stuk in de N.G. gelezen, en vind er zeer veel in, wat mij aantrok, uw beschrijving van het karakter der zeventiende en achttiende eeuw geeft een levendig, en ik geloof ook een zeer juist beeld van dien tijd. Van uw gedichten trekt mij het eerste[3] het meest aan, ofschoon ik hoop dat - de vlam niet zal

'Zichzelf verteren, daar haar niemand voedt.' Gij moogt niet om stilte vragen, niet wenschen in u zelf te besluiten, wat voor anderen moet wezen. Ik heb uw 'genoten vreugde' dezer dagen nog eens herlezen, dat en uw 'Rouw om het jaar'[4] zijn lievelingsgedichten van mij geworden. Zult gij spoedig nieuwe geven? Maar zie daar begin ik zelf onbescheiden te vragen, laat mij dus eindigen, terwijl ik mij met vriendschappelijken groet noem

Uw dw.

Adèle Opzoomer.

Eindnoten:

1 Datum ontleend aan poststempel.
2 *De graaf van Leicester in Nederland* (1846), *Vrouwen uit het Leicestersche tijdvak* (1850), *Gideon Florensz* (1855).
3 'Sonnetten' 1 ('Men kán geen vlammen als een gouden vloed'). In: *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), deel II p. 134.
4 In: *Persephone en andere gedichten*. p. 72-73 en p. 39-41.

A. Allebé aan A. Verwey 1.5.86[1]

Amsterdam, 1 Mei 1886.

De ondergeteekende, Directeur der Rijks-Academie van Beeldende Kunsten alhier, heeft de eer U uit te noodigen in het gebouw der voormelde Academie, op Zaterdag den 8sten of Zondag den 9den Mei e.k. des namiddags tusschen 1 en 4 uur, ter bezichtiging van de copijen en studiën door de Heeren Jac. van Looij en Jan Dunselman vervaardigd op hunne kunstreis in 1885.

De directeur der Rijks-Academie voormeld,

Aug. Allebé.

Eindnoten:

1 Circulaire.

C.M. van Deventer aan A. Verwey [kort na 1.5.86][1]

Beste Albert,

Misschien heb je het in een krant gelezen, maar ik wil toch graag dat je van mij ook te weten komt dat Huet is gestorven, onverwachts; wij hebben ook geen voorbereiding gehad. Ik ga misschien met mijn moeder[2] naar Parijs. - Zorg voor een mooi stukje in de N.G.[3]

tt

Charley

Eindnoten:

1 Datering op grand van de inhoud: Busken Huet was op 1 mei 1886 in Parijs overleden.
2 Anne Marie Van Deventer-Busken Huet.
3 In *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), deel II, p. 163-166 verscheen een ongesigneerd 'In memoriam Busken Huet' van Van der Goes.

F.W. van Eeden aan A. Verwey 3.5.86

Rome

3 mei 86

Beste Albert!

het is bijna een onmogelijkheid hier te schrijven. Iederen avond neem ik mij stellig voor iets te schrijven - maar als ik thuis kom woelt het zoo door mijn hoofd dat ik liefst in suffe onverschilligheid op mijn bed val. En de indrukken en herinneringen stapelen zich op tot een berg waaraan geen doorkomen meer zijn zal. Al in Pisa heb ik je willen schrijven. In Pisa was het een mooie harmonische, goddelijke dag - juist genoeg voor een mensch om te genieten en te begrijpen. Hier is het te veel - en te moeilijk. Het denkbeeld dat ik hier maar 8 dagen blijf maakt mij gejaagd - en ik zie alles met een angstig gevoel dat ik het zal moeten verlaten zonder het genoeg gezien en begrepen te hebben.

Maar Pisa was heerlijk - daarover wil ik graag schrijven. Ik had je een mooien brief willen schrijven over Pisa - maar ik ben te moe van avond.

Men weet gewoonlijk niet meer van Pisa dan dat de toren er scheef staat. Maar er zijn vier prachtige gebouwen, de dom, de klokketoren, het baptisterium en het kerkhof. Alle vier op één groot verlaten grasveld door den ouden stadsmuur omringd. Ze staan zoo vergeten en stil op het groote groene veld - alsof ze alleen voldoening in elkaar's en hun eigen schoonheid hadden. Ze zijn geheel van marmer, dat wit was maar nu geel en zwartachtig is geworden. Als je er een teekening van zag zou je het niet mooi vinden, en als je ze voor 't eerst zag evenmin. Het waren de eerste

goede Italiaansche gebouwen die ik zag, - ik had uit teekeningen nooit het mooie er van kunnen begrijpen, maar de domgevel van Pisa had mij in een kwartier tijds ingepakt. Het lijkt niet op een kerk, in onze oogen - maar het is zoo fijn en harmonieus - het is vroolijk en licht, maar ontzachlijk natuurlijk en ongezocht. Tot boven aan is het marmer fijn gebeeldhouwd en met gekleurde steenen ingelegd. De kleuren zijn niet schilderachtig, - maar ik heb toch een sterken indruk gekregen van het geelachtig wit - het groote groene grasveld en de blauwe bergen er achter. Het kerkhof was zeer indrukwekkend, - een open galerij om een stil plein met hoog gras en donkergroene oude cypresses. Hagedisjes zaten op oude stukken marmer, die in het hooge gras lagen en een nevelachtig zonlicht scheen door de spitsbogen in de galerij. Het was een heel stille, vochtig zoele dag. De geheele galerij is met oude fresco's beschilderd, wonderlijk naïve voorstellingen vol duivels en engelen. Maar vol kracht en originaliteit - als van slimme, sterke kinderen.

Des middags gingen wij wandelen - de oude poorten van het kleine stadje uit - naar de plek waar Shelley gevonden is. Dat is twee uren van Pisa, in de baai van Spezia. Eerst was het erg vroolijk - er stonden tallooze gele boterbloemen in het hooge gras, de leeuwerikken zongen en de hagedisjes schoten snel voor onze voeten weg. Tusschen Pisa en de zee ligt een groote vlakte - achter de stad liggen bergen - en wij zagen den dom en de hooge scheve toren tegen de donkere bergen licht uitkomen. Toen kwamen er bosschen, groene Noordsche bosschen - met jong lentegroen - met nachtegalen en lijsters. Uit een groote stal langs den weg kwamen drie kameelen, die als een kleine karavaan langs onze verbaasde oogen kuierden, met groote sloffende passen. Daarna werd het bosch alleen dennen bosch - met donkere Italiaansche dennen; eerst stonden ze in prachtige groepen op een groote vlakte toen sloten ze dicht aaneen, en langer dan een uur gingen wij een breede rechte laan dwars door het groote donkere dennenbosch. Er was niemand op den weg. Een troepje herten stond op den weg, - zij keken ons eerst een tijdlang aan en toen wij dichtbij waren, sprongen zij allen haastig weg tusschen de struiken onder de dennen. Aan twee kanten niets dan dikke roodbruine stammen en dichte donkere schermen van dennengroen boven ons hoofd.

Ik kon mij geen schooner weg naar die plek aan zee wenschen. Toen we dichter bij zee kwamen spraken we niet veel meer - De dennen werden lager en kreupelig - Het was een zandig strand en de zee brak er op met een korten golfslag die ik ook in Mentone gehoord had, in de verte rechts zag ik hooge bergen - doch overigens was het strand kaal en vlak.

Ik zag in mijn gedachten het kleine blonde hoofd daar op het zand liggen alleen met de golven en den wind. Ik vond maar één bloem in den omtrek een fijn rood bloemetje. Het was mooi toen ik het vond, maar nu ziet het er

treurig uit. Ik zal het toch maar voor je insluiten. Martha en ik liepen er gelijk op af.

Zoolang wij terugliepen in het dennenbosch voelde ik mij heel groot en gelukkig - Een ruim en groot gevoel - waarin ik de handen uitstrek naar de boomen naast mij en de dieren wil roepen, zoodat het echoot in het bosch.

Er stond een wild zwijn aan den weg met een troepje wit en zwart gestreepte jongen - het liet ons heel dichtbij komen. Martha wilde er overmoedig heengaan om de jongen te aaien - gelukkig liep het beest weg.

Toen kwamen de eikenboomen en de huizen weer en het werd weder enger en kleiner in mij. Maar het was toch alles heel prettig - en het roode licht van de ondergaande zon scheen op de marmeren gebouwen van Pisa - Wij waren moede en rusten welbehagelijk en aten en dronken. 'S avonds zaten wij aan de Arno en aten ijs. Ik zal dien mooien dag niet gauw vergeten. Ik zal er nog veel van vertellen maar nu heb ik slaap.

Tot Rome toe hebben wij heerlijk weer gehad. Hier is het erg veranderlijk. Regen, hitte wind en koude wisselen elkaar af. Ik kan niet meer schrijven. Ik begin naar nieuws van jelui te verlangen. Ik wordt overal aan Guido[1] herinnerd - hoe zal het afloopen?

Het moderne Rome is zeer onaangenaam - het oude is treffend - melancholiek treffend. De Roomsche godsdienst begint mij te walgen. In de Pieterskerk heb ik loopen lachen. - Alleen de schilders deugen - het paapsche Rome bevalt mij ook niet. Ik wou heel Rome weer afbreken en alleen Cesar en Trajanus in hun recht laten. Dat waren ten minste kerels. Zoolang de Christenen gemarteld werden, hebben zij mijn sympathie, maar na dien tijd...

Maar ik begrijp er nog *niets* van - ik wou hier jaren blijven

dag Albertje

je vriend

Free

Eindnoten:

1 Zie A. VERWEY AAN F.W. VAN EEDEN 26.7.85. noot 13.

G.J. Koopman aan A. Verwey 6.[5].86[1]

Batavia, 6 April 86.

Amice,

Ik dacht je eerst een brief te schrijven, maar ik schei er uit. -

Ja, toch zal ik je maar wat letters toezenden, want het kan wel onzin wezen. Ik was eerst van plan te werken, maar kan niet, want ik ben zoo

melancholisch sentimenteel. Ik denk dat het hysterie is, dat heb ik in Multatuli gelezen. Ik ben daar tegenwoordig druk aan bezig en stuit dan op allerlei mogelijkheden, en dan schei ik er maar uit en ga dan hier eens naar de lui, maar ach, ik kan daar ook al geen baat bij vinden. Ach, 't zijn ook al zulke domme lui als ik zelf, verbeeld je, dat die luitjes 's morgens naar 't bureau gaan. Neen, dat verveelt me toch van die lui te schrijven, daar ik wel wat jaloersch op ben, dat ze geen wroeging hebben over hun nietsdoen. Ik ben ontzettend lui, ik lijk wel wat op die Ada[2] van de Amazone, treurig! misdadig! maar door boete doen kom je niet verder. Dat doen is eigenlijk geen *doen*! Ja, daar loopt me nu elken dag 'n javaansche vrouw voorbij mij en ik durf er niet aan, omdat, ja omdat ik te laks ben of scrupuleus en dan zitten jullie daar in Holland je lam te werken en hier zijn niets anders als nietsdoeners, o God! bewaar mij! wat zal ik blij zijn, als dat examen[3] achter den rug is en ik geheel mezelf weer ben. Ik heb hoop er niet te komen, dan ga ik waarschijnlijk naar Nieuw Guinea of Noord Borneo bij de Engelschen. Wie weet, verandering is verbetering voor mij tenminste. Je walgt hier van de zotternijen, die er hier uitgekraamd worden en daar zit ik nu drie dagen zonder zon. Je ziet, ik lees je brieven goed, ik wou maar dat ik de kracht van jou bezat, ik kan het nu uitbarsten van weenen en dat sombere woud drukt zoo op mijn hoofd. Niets heb ik hier, want ik ben te erg aan Holland gehecht, dat ik dikwijls toch verwenscht heb. Ik wou dat ik het hier had, ik wou zooveel. Ik ben hier eenzaam, dat is ook een Geluk. Want die lui zijn toch zoo stomp. 't ligt misschien aan mij. Daarom ga ik mij ergens begraven, dan komt er nog wat terecht van de bloeiende jongeling!

En ik begrijp zoo weinig, mijn hoofd is weg, mijn verstand verstompt, hoe te genezen. Als jij hier was, kon ik je nog eens om raad vragen, allez je te zien en te hooren.

Je brief van wanneer dat weet ik niet - ik kan 't niet lezen, heb ik ontvangen. Ik dacht dat je me vergat [:] te begrijpen is het en was het! Ik hoop toch niet dat je die epistels van mij bewaart, ik schrijf zooals ik ben, beroerd, dus niet noodig! Ook heb ik gekregen 4de afl. N.G., wat zal ik daarover oordeelen, ik doe 't niet, nogal van-zelf-sprekende. Later. Ik wou dat ik in Amsterdam zat! Ik las verleden de spectator een quasi-kritiek van N.G.[4] misselijk. Je bundel ontving ik nog niet, steeds wachtende! Zouden de lui begrijpen, dat er iets op handen is. Ik lees altijd de mailberigten, of ik wat van de N.G. zie; niets, wel van sociale praatjes en vooral de modes in den Haag en dat Spr. van Eyk getrouwd is, ook niet mal!

Wou je wat van de meisjes hier weten, precies als in Holland, 'n beetje opener, niet oprechter, je kunt wel over spreken wat 'n wandluis is en dat 'n pisang-tweeling voor den eetster beteekent dat ze vergroeide tweelingen krijgt, anders 't zelfde, 'n beetje openlijk geil! brisons[5] enz. Nieuwe Gids

houen ze er hier niet op na, dat is nogal glad, je gaat toch je eigen glazen niet ingooien, hm! 't gebeurt toch wel eens!

Als 't examen af is, ga ik misschien naar boven, wat door het Javaansch Zwitserland reizen. Dat naar boven beteekent: het binnenland in, je begrijpt wel waarom, hè?

't Is bij jullie al lente, als je dezen ontvang al zomer, hier alleen eentonig! groen! - O, Gooiland, wijlen onze wandelingen waar jij vertelde en ik luisterde, dat deden wij alle bei graag!

Dat tijdschrift, waar je over sprak, over Indië, is dat de Revue Coloniale Internationale (critiek in N.G.).H. Blink, 'Revue coloniale internationale'. In: *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), deel I, p. 119-126.

Jullie hadden waarachtig geen Amerikaansche humbug-reclame noodig, 't is toch aardig, dat er zulke lieve lui zijn, die je helpen. Bij gelegenheid koop ik de Grassprietjes, 't is hier natuurlijk niet te krijgen.

Deli Maatschappij in Batavia is eenige dagen reis.

Peereboom maakt het best, ik hoorde van iemand hier, dat-i nog al getapt was, nu is hij op 'n lollige plaats volgens zeggen, hoor! Ik krijg niks van hem, ik denk dat-i in de lob gestikt is.

Trouwen! geen denken aan! ik moet eerst wat genezen van m'n kwaal, natuurlijk geen druiper c.s. anders epidemisch hier! -

Ja, ik woon hier goed in Batavia, aan de boorden van den stroom, waar ik 'n aardig gezigt op heb, echt Indisch, pisangen, palmen, (o ik wou dat je ze zag), heilige vijgeboomen, tamarinden en badende vrouwen, 'n mooi slag hier!! genoeg!

Wat kunnen jullie toch allerliefst die Indische normen verbroddelen. Nergens voor noodig, altijd dat geflodder langs de straat, mijn schoone zou bepaald boos zijn, zie haar karbonkels maar aan, twee kooltjes als de tijgers in 't donker! Zwellende heupen en de sarong tusschen de beenen ingevouwen! vooruit, dan! - Niet amusant, maar toch dom? ik zal 'r 'es wat pantoensVierregelige dichtvorm in twee helften, die ieder een eigen inhoud hebben. vragen (pantoen: vraag dat maar aan 'n oostersch mensch!)

'l Ange Huet veroordeeld,[8] verkeerd, hij was de 'gérant' van 't blad, Busken Huet toch dood. 'l Ange gaat in revisie, zal naar alle idee door het hof vrijgesproken worden!

Bonjour, groet Heinsius en v. Hell en laat gauw van je hooren en wees broederlijk de hand gedrukt

G J. Koopman Jr

Eindnoten:

1 Abusievelijk is deze brief april in plaats van mei gedateerd; het poststempel vermeldt 7-5 1886 en blijkens de brief is Koopman op de hoogte van Huets overlijden op 1 mei 1886.

2 Ada Ebers, personage in C. Vosmaer, *Amazone*. 's Gravenhage 1880.

3 Nadere gegevens ontbreken.

4 Flanor [C. Vosmaer], recensie over *De nieuwe gids*. In: *De Nederlandsche spectator* 31 (1886), nr. 9, d.d. 27-2 1886, p. 76-77.

5 Genoeg erover

8 De redacteur van het *Algemeen dagblad van Nederlandsch Indië*, J. l'Ange Huet, werd verantwoordelijk gesteld voor een artikel van zijn neef C. Busken Huet (Fantasio, 'Europesche Brieven'. In: *Algemeen dagblad van Nederlandsch Indië* 13 (1885), d.d. 27-11 1885), waarin hij het koninklijk huis beledigd had. J. l'Ange Huet werd tot drie maanden gevangenisstraf veroordeeld.

A. Allebé aan A. Verwey 9.5.86[1]

Amsterdam 9 Mei '86

Geachte Heer,
Gisteren vergat ik U het adres op te geven van onzen vriend v.L.,[2] verontschuldig s.v p deze vergeetachtigheid.

Het adres is: *Madrid, Calle de la Aduana, no 26, 4° piso*.
Hoogachtend
Uw dienstwillige
Aug Allebé

Eindnoten:

1 Briefkaart.
2 J. van Looy.

W. Doorenbos aan A. Verwey 10.5.86

Brussel-Elzene 10 Mei 1886
Rue st George

Amice!
Ik zal u maar eens schrijven en U beiden daarmede bedanken voor uwen grooten grap. Het is het beste middel, dat gij bedenken kondet, om te toonen dat uwe droomen meer dan schimmen waren en gij, zoo gij wilt, wakker kunt zijn
Bovendien deed het mij genoegen, dat er duidelijker dan in de laatste N. Gids uit bleek, hoe gij wel degelijk aan den inhoud hecht en deze ook voor den artist iets beteekent; trouwens was dit reeds uit den aanval tegen Bohl[1] gebleken. Bij den lof op de sonetten van Winkler Prins[2] wist ik echter weer niet, hoe ik het had. Ik dacht dat zelfs de artist - in den meest engen zin - meer kunstvaardigheid noodig had bij een samengesteld dan bij een enkelvoudig onderwerp. Ik las nog dezer dagen George Crabbe van Potgieter[3] en werd in deze meening versterkt - meer nog in de overtuiging omtrent de zwakheid van 't zoogenaamde naturalisme. De lieden, die zich daarmede inlaten, zullen spoedig *op* zijn. Zola begint dit al te bewijzen met zijn l'*oeuvre*,[4] waarin de intrige nog iets zotter is dan die in uwe Julia -

Zoodra iets routine of manier wordt, is de aardigheid er af, en juist daarom heb ik Mevr. Bosboom bewonderd, dat zij eensklaps van toon wist te veranderen en jonker Frans[5] schiep... Nelly[6] is een automaat geen mensch.

Die arme aankondigers van Guido's boek -

Ik ontken dat er in den laatsten tijd recensiën geschreven worden - wat zijn zij er ingeloopen! Het spijt mij van Holda,[7] een beetje verdiende zij het. Hun schuld is echter mischien minder groot dan gij denkt. Er zijn, en die Haagsche dame behoort er zeker toe, die eigenlijk niets van die nieuwigheden houden, maar nu zij zien hoe allerlei litteratuur geprezen wordt, ook maar mee doen.

In de Belgische tijdschriften las ik onlangs een paar verhalen, door de gistende jongelingschap, die naar Parijs loopt en naturalisme met Parnassienisme zoekt te vereenigen, zoo komiek samengesteld, dat een Meerenberger[8] het niet zou kunnen verbeteren. In 't eene stuk wordt een man zoo smoorlijk verliefd op de oogen van zijne vrouw, dat hij ze in verrukking uit haar hoofd haalt en zoo zijn schoonheids gevoel aan de arme bevredigt. In 't ander is de verheuging in de schoonheid bij eenige jongelieden zoo sterk, dat zij eene onschuldige oudevrouw, die hun iets te koop biedt, maar die zeer lelijk is, met een revolver dooden, wijl hun schoonheids gevoel beledigd is.

Zulke stukken zijn niet met het doel om te spotten geschreven, iets dat bijna ongeloofelijk schijnt.

Waarlijk het wordt tijd, dat men ook een strenge kritiek over de onderwerpen uitoefene. Er behoort ook een fijne smaak toe in dat opzicht een goede keuze te doen. Niet alle gevoelens en gedachten zijn woorden waard. Nog iets anders: Het is een wonderlijke stelling, dat wat ik met mijne fantasie zie evenwaar is als wat de naturalist in werkelijkheid bespeurt. De krankzinnigen beweren steeds dat hetgeen zij zien of hooren waar is. Ik heb daarin een treurig voorbeeld gezien in mijnen ouden vriend Alph. Hekker, die toen hij de tweede editie van zijne commentatio critica in Mythologiam Graecam[9] uitgaf, in Meerenberg zat. Hij redeneerde dus: Ik schrijf een goed boek - Geel nam de opdracht gaarne aan - ik doe alles regelmatig, ben nooit bijgeloovig geweest, als gij weet; dus, als ik iets zie zie ik iets en als ik iets hoor, hoor ik iets, komt dus Cobet[10] mij 's nachts plagen, dan is dit waar.

Dit voorbeeld strekke tot afbreking van de algemeene stelling. Ik weet evenwel dat Strauss in zijne eerste uitgave van het bekende Leben Jesus,[11] beweerde dat één idée ook waar is en het idee Jezus wezenlijk bestond hij dus niet tegen het bestaan van Jezus geschreven had.

Ik zie in uwe laatste verhandeling over de 18 eeuw[12] nog steeds een fragment. Gij springt over afgronden heen of 't niets is en zoo zegt gij: ik

ben er - maar uwe lezers vlogen niet mee. Omtrent de van Harens zijt gij mischien onbillijk; ik ken ze niet voldoende maar Willem en Onno Zwier verschillen toch ontzettend. De eerste zorgde veel meer voor gladheid dan de tweede. Ik heb Potgieter eens boos gemaakt omdat ik die episode v. de Lange[13] te lang vond. *Het menschelijk leven*[14] begrijpt gij niet, dunkt mij, en onkunde strooit smaad uit. Halbertsma[15] heeft dien zang zoo fraai uit het leven van Willem ontwikkeld, dat het loopen over aardappelen - dat gemakkelijker zal zijn dan over kiezelsteenen in een beek - (gekookte of ongekookte?) er wel mee door kan gaan,[16] -

Doch om nog eens op uwe Julia-klucht te komen. Het blijkt, dat gij gave hebt voor satyre en parodie. Reeds uit de hekeling van Doedes[17] had Kl. dit getoond. Ga er soms mee voort, want in ons land is stof genoeg, niet alleen in Letteren en poezie. Dat Gosler zich zoo liet foppen, vind ik nog het aardigst. Het stuk in Leeswijzer van Guido[18] had mij reeds zoo geergerd - maar stooten, kloppen en duwen als de geesten der Spiritisten moest gij niet doen, ten minste daar doen het slechts de vroegere meiden en knechten, als Schimmel en Broms mij eens verzekerden.[19] En hiermee

Valeatis[20] tt. W. D

Eindnoten:

1 W. Kloos, ‘Literaire kroniek’ [recensie over Joan Bohl, *Canzonen*]. In: *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), deel I, p. 491-503.
2 Idem, [recensie over. J. Winkler Prins, *Sonnetten*], Ibid., p. 503-506.
3 E.J. Potgieter, *George Crabbe*. [zonder plaats] 1859.
4 E. Zola, *L'oeuvre*. Paris 1886.
5 A.L.G. Bosboom-Toussaint, *Majoor Frans*. Amsterdam 1875.
6 Frans Netscher, ‘Miss Nelly’. In: *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), deel II, p. 104-109.
7 Holda [A.J.F. Clant van der Mijll-Piepers], ‘Allerlei-praatje’. In: *De Nederlandsche spectator* 31 (1886), nr. 8, p. 66-68.
8 Meerenberg is de voormalige naam van het huidige Provinciaal Ziekenhuis in Bloemendaal/Santpoort, een psychiatrische inrichting.
9 Alph. Hecker, *Commentatio critica de anthologia Graeca*. Lugduni Batavorum, 1852[2] - 1e druk 1843. Met opdracht aan J. Geel.
10 C.G. Cobet, de internationaal beroemde classicus uit Leiden.
11 D.F. Strauss, *Das leben Jesu*. Tübingen 1825-1836.
12 De eerste aflevering van ‘Toen de Gids werd opgericht...’ gaat voornamelijk over de achttiende eeuw.
13 Episode over schipper Sebastiaan de Lange in: Onno Zwier van Haren, *De Geusen* (1771).
14 W. van Haren, *Het menschelijk leven* (1760).
15 J.H. Halbertsma, *Het geslacht der van Haren's*. Fragmenten. Deventer 1829, p. 198.
16 Verdere gegevens over deze toespeling ontbreken.
17 Sebastiaan Senior [W.J.T. Kloos], ‘Iets over poëzie en iets over kritiek’. In: *De Amsterdammer. Weekblad voor Nederland* 7 (1883), d.d. II, 18 en 25-3 1883.
18 Onder het pseudoniem Guido verdedigde Kloos in *De leeswijzer* 2 (1885-1886), nr. 22, d.d. 1-4 1886, p. 320-321 zogenaamd ‘De Canzonen’ van Mr. Joan Bohl tegen de kritiek die hij er zelf op had geleverd in de ‘Literaire kroniek’ (*De nieuwe gids* 1 (1885-1886), p. 491-503).
19 Broms en Schimmel hielden zich serieus met het spiritisme bezig.
20 Vaart wel, het beste.

A. Verwey aan J. van Looy 13.5.86

74 Nassaukade
Amsterdam
13 Mei '86

Beste Looy,

Ik wanhoop eraan van jou een brief te krijgen, voordat ik mijn tweeden gedichtenbundel heb uitgegeven. Je laatste brief[1] dateert, als ik wel reken, van den tijd toen mijn eerste verscheen. Ik denk dat ik jou eens een gedicht met een subscriptie zal opdragen als blijk van erkentelijkheid voor den eenigen brief, etc.

Ja, ik heb je werk gezien. Jongen, jongen, ik was er beduusd van. Ik heb nooit zoo sterk verlangd verstand van schilderijen te hebben als toen, in dat zaaltje van de Academie. Ik heb allerlei impressies gekregen, die nu nog voortduren. O.a. word ik benachtmerried door die juffrouw in een blauwen storm, die 'mislukt' is, zooals je eronder schreef. Enfin, ik zal me onthouden van je mijn geschoten bokken thuistebrengen en zeg er niets van.

Allebé was zeer geägiteerd en zeer vriendelijk, zoodat ik hem een aardige man vind. Hij bracht me voor de schets van de familie,[2] waar bij je gewoond hebt. Ik had daar eenige betrekking op, doordat je die scène eens geschreven hebt in een brief. Ook het meisje in bed heb ik gezien en ik zie haar nog. -

Van Michel Angelo[3] begrijp ik niets, nu ik je copy gezien heb. Die moet zeer goed zijn, hoorde ik, dus zal de indruk, dien ik ervan krijg wel eenigszins dezelfde zijn als dien ik van het origineel zou krijgen - maar hoeveel verschilt die van den indruk, dien ik me van M. Angelo had voorgesteld!

Alleen werd ik getroffen door het groote en begrijpelijke van zijn eenvoud. De rest deed me niet aan. Waar zou dat aan liggen, Looytje? Denk erom dat ik alles behalve een kleuren-sensitief ben en maar zeer weinig schilderwerk verstaan kan. Schrijf me eens - ja, toe, doe dat - schrijf me den indruk dien jij van M. Angelo kreegt, tracht hem nauwkeurig te schrijven voor me: je zult me daar veel genoegen mee doen.

Allebé vertelde me dat er van Dunselman maar twee derden geexposeerd was. Hij werkt heel netjes maar is mij zeer onsympathiek. Hij moet een zoete jongen zijn, dunkt-me.

Allebé vertelde me ook dat je weer last van je kwaal[4] had gehad. Hoe gaat het daarmeê? Je moet zulke dingen zelf aan ons schrijven: ik vind het niet aardig dat je je literaire kennissen vergeet. Ja, wij doen het jou ook meer dan goed is - daar heb je gelijk aan - dat moest niet en ik zal trachten me te beteren.

Ik zal je een beetje van de N.G. en van de ‘Onbevoegdheid...’[5] vertellen. Wij leven hier nu in den storm, maar we zullen er doorheen komen. De brochure heeft ingeslagen, zooals we 't niet eens gedacht hadden. We staan er zelf van te kijken. Ze wordt hard verkocht en de publieke opinie - ik bedoel vooral die van menschen die je spreekt op straat, den grooten kring van het engere publiek, dat je brieven schrijft of over je praat in de conversatie - die publieke opinie is plotseling geheel in ons voordeel. We spreken menschen, die vroeger niet veel aan ons dachten, die nu naar ons toekomen met felicitaties en brieven, om te zeggen dat ze zoo'n pret hebben gehad, of dat ze nú overtuigd zijn, of dat ze nú gelooven, dat we 't winnen zullen, of dat ze kennis willen krijgen van die nieuwe letterkunde, of dat ze willen trachten onze verzen te verstaan.

En de bladen schrijven allemaal entrefilets, de een vroolijk, de ander goedig, een derde vinnig, een vierde vergoêlijkend, een vijfde verdacht-makend. Er zijn er die zeggen dat Julia toch mooi is, verbeel-je! Ook zijn er die beweren dat ze onzen onzin dan toch beter vinden dan onzen ernst. Het is een carnaval van menschelijke dwaasheid dat die lieden vieren, voor ons.

Het aantal abonnés van de N.G. is dadelijk weer gaan toenemen en is nu 254.

Een droevig ding te midden van die vroolijkheid is de dood van Huët geweest. Hij stierf den laatsten April[6] in Parijs, plotseling. In de brochure heb je zeker wel geleden dat hij goed begon te worden voor ons. Hij schreef mij n.l. een brief, den 11den April, naar aanleiding van mijn stuk in de N.G.: Toen de Gids etc. Een lange brief vol welgezindheid, en belangrijk door de bekentenis, dat hij het eens was met mijn meening over Bilderdijk. Goes schreef over hem in de Amsterdammer,[7] beter dan hij ooit geschreven heeft. Ik zal trachten je een afdruk te sturen.

Wij zien nu wijde horizonten open met heel veel licht. Wij hadden ons de toekomst zoó mooi niet gedacht een paar jaar geleden. Ik geloof, dat een mensch altijd gelooven moet en wij hebben nu de toekomst tot onzen God gemaakt.

Je zult zeggen, dat men zulke dingen niet in brieven schrijft aan vrienden, die al genoeg overstelpt worden door hun indrukken. Maar jij bent toch ook half en half een Hollandsch literator. Een poos geleden heb je ons, Kloos en mij, een mooie verbazing aangedaan door het sturen van je mooien Sneeuwdag.[8] Maak je zoo nog eens wat?

Vandaag zal Van Eeden waarschijnlijk thuiskomen. Hij heeft een prettigen tijd gehad met Martha in het land, waar jij ook geweest bent. Hij heeft ons brieven vol olijfboomen, oranje appelen, zon en blauw water thuisgestuurd.

Kloos laat je grooten en danken voor je boschgezicht.[9] We hebben samen veel pret gehad toen we het onderschrift[10] zagen. Je weet niet hoe

druk hij het heeft met zijn Secretariaat en zijn literaire Kronieken. Hij werkt véel meer dan vroeger en zal van den zomer wel verzen maken ook. Waarschijnlijk zal hij wel gauw schrijven.

Nu, het beste in Spanje - laat me eens gauw wat hooren en geloof me
je Vriend
Albert. Verwey

Eindnoten:

1 De laatste brief van Van Looy aan Verwey dateerde van 24-11 1885.
2 Familie Simeoni waar Van Looy in Venetië bij verbleef
3 Van Looy kopieerde in de Sixtijnse Kapel de 'Sybilla Delphica' (verblijfplaats onbekend; schets Stichting Jacobus van Looy, Haarlem).
4 Van Looy had in Genua enige tijd vanwege een loodvergiftiging in een ziekenhuis gelegen.
5 Zie A. VERWEY AAN F.W. VAN EEDEN 26.7.85, noot 13.
6 C. Busken Huet overleed op 1 mei 1886.
7 F. van der Goes, 'Busken Huet'. In: *De Amsterdammer Weekblad voor Nederland* 10 (1886), nr. 463, d.d. 9-5 1886, p. 5.
8 Jac van Looy, 'Een dag met sneeuw'. In: *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), deel II p. 4-8.
9 Blijkbaar uitgezocht door Kloos op de tentoonstelling in de Rijksacademie van door Van Looy en Dunselman gemaakte kopieën en studies (zie A. ALLEBÉ AAN A. VERWEY 1.5.86).
10 Niet bekend.

F. van der Goes aan A. Verwey [15?.5?.86?][1]

Met hartelijke gelukwenschen van
F. van der Goes

Nevengaand boek[2] is natuurlijk ruilbaar. - Ik geloof dat je stuk[3] goed bevallen is. De Koo was er ook zeer meê ingenomen.

F.v.d.G.

Eindnoten:

1 Datering op grond van adressering aan adres Nassaukade waar Verwey tot juli 1886 woonde; felicitaties zouden kunnen wijzen op verjaarswensen: 15 mei was Verwey's verjaardag.
2 Geen nadere gegevens.
3 Geen nadere gegevens.

A. Verwey aan K.J.L. Alberdingk Thijm 15.5.86[1]

74 Nassaukade
15 Mei 86

Amice,

Ik had graag bij gelegenheid Wallis' Vorstengunst[2] terug. Wil je me dat sturen als je het uit hebt?

tt
Albert Verwey

Eindnoten:

1 Briefkaart.
2 A.S.C. Wallis [A.S.C. Opzoomer], *Vorstengunst* (drie delen). Haarlem 1883.

J. van Looy aan A. Verwey 16.5.86

[1]

Madrid 16 Mei 1886.

Albertje.

Kerel. ik omarm je. jou, Kloos en de Nieuwe Gids en corps. Van morgen ontving ik de Brochure in gezelschap van je brief.[2] en nog een brief van m'n familie. Toen ben ik gaan lezen in mijn stoel. waaruit ik opgevlogen ben. opgewonden als een gek. Toen ben ik naar de eerste beste Hollander geloopen. ik ken er maar één hier. Dunselman. die heb ik de heele brochure nog eens voorgelezen. almaar pratend tegen me zelve. Toen heb ik die stakkert achtergelaten en een eind meêgenomen, verbluft. en ben gaan wandelen. naar buiten. 't was feest in de wei. een soort Kermis. men at en dronk en danste onder t geklikklak van castagnetten met zwaaiende armen en beenen... en al die kleuren vielen in een ziel, dubbel vatbaar voor passie en ik dronk me dronken. daaraan wat ik gisteren nog leelijk gevonden zou hebben. Toen ik wegging hing de heele vallei in een nevel van stuivend stof en rood zonnegoud. en ik stond boven op de heuvelrand. zoo gelukkig als ik in geen tijden geweest ben. Bravo jongens. dat is mannentaal. maar waarom *mijn* naam genoemd. je weet, ik ben nu eenmaal geen kunstenaar. maar dat zal me toch nooit beletten Eerlijkheid en Kracht mooi te vinden. Bravo. luie Kloos. wat ben je weêr lui geweest in die Brochure. nu moet ik eerst wat met Allebé uit vechten. met wie ik altijd vriendschappelijk overhoop leg. Het noodigst het eerst, tot spoedig. oude jongen. en dan misschien iets over Michel Angelo. als ik kan en niet verdrietig ben

Je vriend. Jac. v. Looy

laat Kloos die studie[3] verscheuren 't is niks waard. groeten aan Vethje.

Vandaag is hier een mooie Andalusische gekomen. al de studenten schuiven improvisatie's onder haar kamerdeur. maar zij bemint mij alleen, bom!

Eindnoten:

1 Briefkaart.
2 Zie A. VERWEY AAN J. VAN LOOY 13.5.86.
3 Zie A. VERWEY AAN J. VAN LOOY 13.5.86 (en noot 9).

A.S.C. Opzoomer aan A. Verwey 16.5.[86][1]

Utrecht 16 Mei.

Waarde Heer!

Dank voor uw brief, al kan ik dien, een uitdrukking van Mevrouw Bosboom komt mij onwillekeurig in de pen, niet met een ‘gracielijk ja’ beantwoorden. Waarlijk het is mij niet mogelijk aan uw verzoek te voldoen, en kan ik slechts herhalen, wat ik u in mijn vorigen brief[2] reeds zeide, en ook aan anderen, die met gelijk verzoek tot mij kwamen, heb moeten zeggen.

In vele opzichten, ook dit schreef ik u reeds, doet mij zulks zeer leed. Kon ik die taak op mij nemen - ik zou ze echter altoos volgens mijn eerste opvatting, niet in beknopten vorm, wenschen te volbrengen - dan zou mij zulks zeer lief wezen, ten eerste omdat ik gaarne dank en bewondering voor de schrijfster van 't ‘huis Lauernesse’ zou uitspreken, ten tweede omdat ik er 't teeken van grooter werk en studie kracht in zou vinden, dan mij op 't oogenblik ten dienste staat. Maar toch, uw brief geeft mij aanleiding tot een vraag. Zou het - zelfs indien ik het vermocht - eigenlijk wel aan mij zijn om deze taak te vervullen? Is het niet eigenaardiger, wanneer juist door iemand, die een geheel andere kunstrichting is toegedaan, een woord van hulde aan Mevr. Bosboom wordt gebracht? En mij dunkt dit kan, bij volkomen getrouwheid aan eigen beginselen, toch met warmte geschieden. Gij vindt haar beteekenis in het verleden gelegen, al deel ik die opvatting niet, want ik geloof dat sommige harer werken steeds zullen blijven leven, ik kan mij ook, van uw standpunt uit, een warm waardeerende beschouwing voorstellen, immers de ontwikkeling van 't heden is toch voortgekomen uit de zaden die het verleden strooide, en daaraan heeft de hand, die Lauernesse schreef, zeker ruimschoots deel genomen. Wat was de geschiedkundige roman in ons land, voor zij dit werk schreef? Het zou, dunkt mij geheel op den weg uwer studies over 't ontstaan van ‘de Gids’ zijn gelegen, om een ‘In Memoriam’ te geven, dat haar beteekenis in die dagen deed uitkomen. Shakespeare legt zijn schoonste lofspraken soms in den mond van tegenstanders, Fortimbras b.v.b. over Hamlet, Hendrik v over Hotspur.

Vergeef mij deze kleine uitweiding; gaarne neem ik uw voorstel aan, om dit onderwerp eens nader aan de koffietafel van Bussum[3] te behandelen. Van Eedens treffen geen mooi weer voor hun terugkomst; zij hebben zeker veel op hun reis genoten, die is immers ook nog naar Florence en Rome gegaan?

Met groote belangstelling hoorde ik van uw plan.[4] Ik hoop zeer, dat gij 't ten uitvoer zult kunnen brengen. Het zijn heerlijke dagen, waarin wij

voelen, veel te kunnen werken. Ik ken niets onaangenamers dan te *moeten* rusten, zooals dit bij mij 't geval is, immers de plannen, die men nog niet kan uitwerken, blijven ons toch bij, en brengen ons steeds weer in verzoeking om tegen de rust optekomen, die wij toch voelen noodig te hebben. Gij zegt mij, dat gij gaarne eens over conceptie enz. van den Hollandschen roman met mij van gedachten zoudt wisselen, ik zal 't zeer op prijs stellen, als gij dit doet, en onze correspondentie dus niet hiermede eindigt. Laat het u niet afschrikken; dat ik ditmaal in mijn slechte gewoonte om gekruist[5] te schrijven, ben vervallen, ik beloof u voor de volgende maal een beter leesbaren brief.

Met de verzekering dat uwe letteren mij zeer veel genoegen hebben gedaan, noem ik mij, vriendschappelijk groetend:

Uw dw.

Adèle Opzoomer.

Eindnoten:

1 Jaardatum op grond van de inhoud.
2 Zie A.S.C. OPZOOMER AAN A. VERWEY [28.4.86].
3 Bij de Van Eedens.
4 Mogelijk het plan een essay over literatuur en kritiek te schrijven. Een lang essay over dit onderwerp verscheen in *De salon* 2 (1886-1887) in zes afleveringen. Zie ook G.L. KEPPER AAN A. VERWEY 23.6.86.
5 Met een of meer stukken in de brief die in verticale richting dwars over het al beschreven vel zijn geschreven.

A. Verwey aan J.P. Veth 19.5.86

19 Mei 86

Beste Veth,

Van harte gefeleciteerd op je verjaardag. Ik hoop hierdoor vurige kolen te hoopen (hè, wat 'n gehoop) op je schuldig, vergetend hoofd, dat mijn verjaardag niet schijnt te hebben onthouden. - Van Eeden Martha en jij zijn allemaal onhebbelijke Kreaturen, die niet waard zijn vrienden te bezitten, die wel eens jarig worden

tt

Albert. Verwey

A. Verwey aan F.W. van Eeden [20.5.86][1]

Welcome!

Omdat ik bang ben dat Goes vergeten heeft en vergeten zal je te schrijven, doe ik het, om je te berichten, dat we hebben afgesproken morgen - Vrijdag - om twaalf uur - bij Goes te komen koffiedrinken. *We* zijn

Kloos en ik. En dat we hebben afgesproken te hopen dat jij daar ook komt. En Martha ook als ze meekomt. En ieder, die meer meekomt ook. Groet Martha en wees zelf gegroet
van
Albert.

Ik heb den heelen 15den en ook den heelen 16en Mei op jullie zitten wachten met madera en glaasjes. Ik had gehoopt dat jullie er dan al zoudt geweest zijn. Intusschen mijn dank voor je schriftelijke félécitatie.

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.

H.J. Franck aan A. Verwey 27.5.86

Amsterdam, 27 Mei 1886.

Amice!

Wees in de eerste plaats zoo goed mijn stilzwijgen gedurende een paar dagen, op Uwe letteren van 22 dezer, te verontschuldigen.

Ik vond Uwe briefkaart gisteren bij mijne terugkomst van een veertiendaagsch uitstapje, doch haast mij thans aan Uw verzoek te voldoen. Naar ik hoop zal het gemis der aflever. U niet in verlegenheid hebben gebracht; intusschen maak ik gaarne ook in dit geval mijne beleefde verontschuldigingen en beloof beterschap voor het vervolg.

'k Mag immers nog op Uwe welwillendheid rekenen? De lezing van de N. Gids bevalt mij uitstekend, en verschaft mij buitengewoon veel genoegen. Beleefd houd ik mij dus aanbevolen de 4e Aflev. voor enkele dagen van U te mogen ontvangen; daar mij intusschen de lezing van de beschouwingen der dagbladen over de door U en Uwe vrienden zoozeer ad rem gedebiteerde 'Onbevoegdheid der Holl. Litter. Critiek' geprikkeld heeft, ook déze te lezen zoudt ge mij bizonder verplichten ook dit werkje, zoowel als de gedichtjes van 'Guido', natuurlijk, ter lezing aan mij te willen afstaan.

Ik zend U dit schrijven hedenavond, en zal mij veroorloven morgenavond het meisje nogmaals te zenden, om te zien of het U mogelijk was aan mijn verzoek te voldoen.

Sta mij toe, U op ééne kleinigheid te wijzen: ge adresseerdet Uwe briefkaart nog naar Kinkerstraat 1; intusschen was ik bij mijne verhuizing zoo vrij U eene kaart te zenden, als ingeslotene, welke ik U thans overhandig, daar de eerste verloren schijnt te zijn geraakt.

Daar thans nog allerlei werkvolk ons in ons huis gelegenheid geeft hun-

ne verschillende handwerken gadeteslaan, is onze woning nog weinig 'logeable', wanneer ze intusschen geheel gereed is, stellen wij ons voor U tot een bezoek ten onzent uit te noodigen, laat mij dus s.v.p ook Uw nieuwe adres weten.

Geloof mij na vriendschappelijke groeten
met handdruk
tt H J Franck.

Is het mij eenigszins goed gelukt, het Kunstenaarsschrift na te bootsen? De pen was geloof ik wel wat grof

A. Verwey aan F.W. van Eeden 28.5.86

Nassaukade 74
28 Mei 1886.

Beste Free,

Ik heb grooten lust je een beetje te kapittelen. Foei, foei! zulke booze vermoedens aan Kloos[1] te schrijven. Weet je wel, dat mijn advies omtrent de kwestie Karel al twee weken oud was vóor de Koo zijn stuk[2] schreef. Nu wat anders. We waren gisteravond juist bij Goes en toen heb ik een voorstel gedaan. Kloos had van de week eerst een Figaro met een stuk over Shelley door G. Moore,[3] en vandaag een heel vriendelijken brief, van Netscher gekregen, met belofte erbij van een bijdrage[4] voor de volgende maal. Daar de verhouding nu zoo gunstig bleek, heb ik voorgesteld de letters L.v.D.[5] nu nog te drukken. Het kon nog net. Kloos had Karel als reden voor het weglaten van de letters Netscher's boosheid opgegeven en kan nu als reden voor het bijvoegen de zekerheid aanvoeren dat Netscher *niet* boos is. Nu ziet Karel meteen dat ons handelen heelemaal het doen is van *voorzichtige* tijdschrift-redacteuren. Is nu niet alles goed in orde, wat dit punt betreft? Heusch, voor de rest behoeven we ook niet bang te zijn, en als de tijd en de omstandigheden er goed voor zijn, dan zul je eens zien hoe ik mijn best zal doen om gedaan te krijgen, wat ik nu tegenwerk.

Wat heb je Karel geschreven? En Netscher? Het was toch goed, dat ik je brief aan Kloos las?

K. en ik hebben afgesproken om, als we Maandagochtend de afleveringen hebben direct naar Bussum te sporen en matinée litéraire te houden met jou & Martha. Is dat naar zin? Maar dan blijven we ook den heelen dag. Heb je levensmiddelen genoeg, anders zullen we spoormandjes en handkoffers klaarmaken.

Groet Martha en wees gegroet
van Albert

Vanmiddag wou ik nog even naar je toegaan, maar op het Rokin bedacht ik me dat je naar Bussum was verhuisd.

Eindnoten:

1 Dit betrof 'de kwestie Karel': de discussie in de redactievergadering van 25 mei 1886 over de vraag of Alberdingk Thijm (ps. Lodewijk van Deyssel) al dan niet het redacteurschap van *De nieuwe gids* aangeboden zou worden. Verwey was tegen. Van Eeden schreef Kloos op 26 mei 1886 dat hij vreesde dat Verwey ertegen was omdat hij wel eens jaloers op Van Deyssels succes (zie noot 2) zou kunnen zijn. Op deze brief, afgedrukt bij's-Gravesande 1955, p. 99-101, reageert Verwey hier.
2 N.N. [J. de Koo], 'Nieuwe Gidsen' (2 delen). In: *De Amsterdammer. Weekblad voor Nederland* 10 (1886) nr. 464, d.d. 16-5 1886, p. 1-2, en nr. 465, d.d. 23-5 1886, p. 2-3, waarin hij L. van Deyssel te midden van 'heel het jonge Holland' 'hun beste *prozaschijver*' noemt in een vergelijking tussen Lodewijk van Deyssel, *Over literatuur* en Willem Kloos en Albert Verwey, *De onbevoegdheid der Hollandsche literaire kritiek*.
3 G. Moore, 'Le poète anglais Shelley'. In: *Le figaro* d.d. 22-5 1886.
4 Frans Netscher, 'Het daghet uyt den oosten'. In: *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), deel II, p. 333-361.
5 Kloos vreesde dat Netscher zijn medewerking aan *De nieuwe gids* op zou zeggen wanneer nu meteen na Van Deyssels aanval op Netscher in *Over literatuur* een aantal bijdragen van Van Deyssel met naam en toenaam in één nummer van *De nieuwe gids* geplaatst zou worden. Werd Van Deyssel vast medewerker dan had hij er geen bezwaar tegen Van Deyssels naam onder de bijdragen te laten drukken, zo niet dan moesten ze anoniem verschijnen. Ten slotte plaatste hij er twee (L.v.D., 'Losse stukjens literatuurbeschouwing'. In: *De nieuwe gids* 1 (1885-1886) deel II, p. 256-263).

C.M. van Deventer aan A. Verwey [30.5.86][1]

Amice,

De heer Allebé verzoekt een der *drie eerste dagen* van de komende week op de akademie te komen, om wat van van Looy uit te zoeken. Hij meende dat jij, even als ik, het plein-airtje met de bloote beentjes had uitgezocht, doch je moet maar wat anders nemen, wijl ik ouder vriend ben, en meer kunstliefhebber dan jij. Sapienti sat.[2]

dag appie
chappie

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 Een goede verstaander heeft maar een half woord nodig.

A. Verwey aan F.W. van Eeden [30.5.86][1]

Care,

Het varium van Goes[2] (Julia zaak) is vrij lang geworden. Ook heeft Tak,

die 4 pags had beloofd er wel 12 gestuurd.[3] Gevolg zal zijn dat de afl. II vel wordt en eerst Dinsdagochtend klaar is. Sta ons dus toe Dinsdag bij je te komen in plaats van Maandag. Morgen hoop ik jullie een overdrukje van mijn stuk[4] te kunnen sturen. - Uit een opmerking van Erens schijnt te blijken dat Karel zijn afzondering wenscht te doen eindigen: ik denk hem nu wel gauw te zien. Je vindt het misschien niet prettig dat de afl. zoo groot wordt maar het kon niet anders: je weet wat Tak voor ons is of kan zijn. T. heeft aangeboden ook in 't vervolg politiek voor ons te schrijven onder een afzonderlijk hoofd: dat zou goed zijn hè? Nu, schrijf je me nog even? Groet Martha
Albert.

Het Weekblad heeft een stuk van Ten Brink[5] over Karels brochure.[6]

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 Zie: F.v.d.G. [F. van der Goes], 'Chronique scandaleuse'. In: *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), deel II, p. 310-321.
3 Zie: Van de Klei [P.L. Tak], 'Nederlandsche politiek. Indrukken van den dag'. In: *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), deel II, p. 322-332.
4 'Toen de Gids werd opgericht...' (deel 2). In: *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), deel II, p. 171-195.
5 Jan ten Brink, 'Letterkundige stormvlagen. (F. Netscher en L. van Deyssel)'. In: *De Amsterdammer. Weekblad voor Nederland* 10 (1886), nr. 466, d.d. 30-5 1886, p. 5.
6 Lodewijk van Deyssel [K.J.L. Alberdingk Thijm], *Over literatuur. (de heer F. Netscher)*. Amsterdam 1886.

F.W. van Eeden aan A. Verwey[1] [30.5.86][2]

Albertje!
Ik heb nog geen dingen over jou geschreven, die ook niet voor jou bestemd waren. Je brief deed mij veel plezier. Het was toeval dat ik net aan Kloos schreef en niet aan jou -
Ik ben blij met deze oplossing van de kwestie. - Het zal een goeden indruk maken. - Ik zie jelui Maandag met verlangen te gemoet. Hoe meer lectuur je meebrengt hoe liever. - 't Amsterdammer weekblad b.v. - ook de oude als er iets lezenswaards instaat. Zie ook een (oude) Gids te krijgen als zij verschenen is. Ik kan mij precies voorstellen wat oome v.H.[3] voor fatsoenlijke wijsheid zal verkoopen, - nu hij er zoo gezegend is afgekomen. 't Was stellig bij 't kantje af, - er lag misschien al een stuk over Julia klaar.
Tot ziens
Fré

Met de levensmiddelen zal 't wel gaan. M.

Eindnoten:

1 Met een nawoord van Martha van Vloten.
2 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
3 J.N. van Hall had *Julia* niet besproken voor *De gids*.

F.W. van Eeden aan A. Verwey [31.5.86][1]

Albertje!

We hadden wel zoo'n beetje op je gerekend - en iemand anders afgezegd - maar we hebben je dan liever morgen met Gids als vandaag zonder. Dat de aflevering groot wordt vind ik niet kwaad - als hij er niet minder van inhoud door wordt. Ik hoop dat Goes de malle brutaliteit van het Spectator berichtje[2] eens onder handen neemt, - met 'maar zeven'.[3]

Tot morgen dus
tt
Fré

Ik wacht jelui tegen koffietijd.

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 N.N., 'Kloos' en Verwey's vlugschrift' [over: Willem Kloos en Albert Verwey, *De onbevoegdheid der Hollandsche literaire kritiek*]. In: *De Nederlandsche spectator* 31 (1886), nr. 20, p. 1 en 2, d.d. 15-5 1886.
3 Daarin staat (p. 2): '[...] en worden de beoordeelaars (het zijn er in het geheel maar zeven) daarna op de meest inhumane, honende wijze, uitgescholden, om tot de slotsom te komen, dat alle letterkundige beoordeelaars in Nederland zijn: kwakzalver [...]'

A. Verwey aan W. Versluys [31?.5.86][1]

Maandagavond

Geachte Heer,

Ik ben klaar gekomen met één pagina,[2] die hierbij gaat. De noot, die U gister gekregen heeft wordt no 6. (Zie de kopy hierbij). Meer komt er bij *dit* stuk niet. Nu zal ik morgen (dinsdag) een stukje over Wazenaer[3] klaarmaken en voor Lotsy[4] zorgen.

Met alle achting
Albert. Verwey.

De proef neem ik mee naar den hr Kloos, waar ik verder den heelen dag ben. - Ik had graag revisie en proef laatste noten bij den hr Kloos, morgen (dinsdag) omstreeks 12 uur of iets later. Kan dat?

Eindnoten:

1 Mogelijk maandag 31 mei 1886 omdat er al sprake is van revisie en proef van het juninummer van *De nieuwe gids*; daarin verscheen ook het stukje over Wazenaar.
2 Vermoedelijk een bladzijde uit: Albert Verwey, 'Toen de Gids werd opgericht...' (deel 2).
3 Homunculus [A. Verwey], 'Twee boeken van Wazenaar' [A. de Vos]. In: *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), deel II, p. 263-267.
4 Vermoedelijk het persklaar maken van: M.C.L. Lotsij, 'Hoogdravende politiek'. Ibid., p. 196-218.

F.C.J. Netscher aan A. Verwey 4.6.86

Sunda straat 10
4 juni 1886

Geachte Heer,

Mijn hartelijken dank voor de toezending van het overdrukje van uw artikel. Ik wilde U er de ontvangst niet van melden alvorens het gelezen te hebben. Zelden heb ik in den laatsten tijd een stuk zulk heerlijk proza gelezen; het laatste gedeelte van dit artikel met sommige brokken uit uw opstel over het Sonnet vormen voor mij het heerlijkste wat de hollandsche taal in de laatste jaren in prozavorm heeft gegoten. De plastiek is onovertroffen. Bld 11-12, 15 e.a.[1] zijn als een goddelijke wijn der taal.

Uw artikel is voor mij, van inhoud en vorm, het beste wat de ll. afl. van den *Nw. Gids* geschonken heeft. Het lezen van uw opstel was voor mij een heerlijk genot.

Met eenige uwer beweringen der eerste bladzijden ben ik het niet volkomen eens. Maar dat is van ondergeschikt belang, wanneer wij zooveel te genieten krijgen.

Ik geloof, dat uwe verklaring dat de geb: de Goncourt de sensatie in plaats van de werkelijkheid gesteld hebben[2] een nader onderzoek zou vereischen. En *Germinie Lacerteux* en *Chérie*[3] dan? Het laatste o.a. is een werk bijna zonder sensatie. Ik meen bovendien, dat de oorzaak waarom ik het met uw gezegde: 'wij *weten* niet wat *is*'[4] niet eens ben, hierin gelegen is, dat ik een andere beteekenis aan het woord *weten* hecht dan gij. Voor mij is wetenschap: benadering, voor u: absolute kennis; dat meen ik ook te mogen opmaken uit uw artikel van[?] de literatuur[?] kritiek uit het *Weekblad*.[5] Van daar een *schijnbaar* verschil in onze meeningen. Neen, psychologie is geen wetenschap in de beteekenis van absolute kennis, maar wel in die van benadering, zooals trouwens iedere wetenschap.

Nogmaals hartelijk dank en de betuiging mijner bewondering

Uw dw. dr.

Frans Netscher

Eindnoten:

1 De overdrukjes waren anders genummerd dan de publikatie in *De nieuwe gids*.
2 Zie: 'Toen de Gids werd opgericht...' (deel 2). In: *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), deel II, p. 175.
3 Edmond et Jules de Goncourt, *Germinie Lacerteux*. Paris 1864; Edmond de Goncourt, *Chérie*. Paris [1884].
4 Zie noot 2.
5 Homunculus [A. Verwey], 'Litteraire kritiek. (Over F. Netscher)'. In: *De Amsterdammer. Weekblad voor Nederland* 9 (1885), nr. 434, d.d. 18-10 1885, p. 7.

J. van Looy aan A. Verwey 8.6.86

Madrid 8 Juni 1886.

Albertje

Als je dezen zoo vroeg leest als ik hem schrijf. dan heb je zeker even vreemdsoortig geslapen als ik van nacht. 't is namentlijk vier uur in de morgen. Door het raampje van *mijn* 'vogelenkooi' hoor ik de vogels hoog in de lucht zingen, alles is stil nog. de stilte van een huis vol slapende menschen; aan de overkant van mijn raampje, zijn sinds een paar minuten op een dak een paar metselaars aan 't praten. wat ze zeggen, weet ik niet. ik denk dat ze 't nog wat vroeg vinden? Ik zelve zit in m'n meest mogelijke négligee te midden van een vertrekje vol rommel. Daar komt de zon aan. Dag zon, zal je vandaag weêr zoo redelijk wezen als gisteren.

Ja. Albertje. je hebt gelijk. er is vreugde in opstaan. 't is maar jammer dat ik dat niet altoos zoo vinden kan als nu, misschien werd het dan ook al weêr even vervelend. als lang in bed liggen

Maar zul je vragen. hoe kom je er toe om vier uur aan mij. die je zoo aardig verwaarloost. te schrijven.

Verwaarloost. verwaarloost, hm. zeg. hm. zeg dat nog eens.

Maar daar schiet me in eens te binnen dat ik gisteren avond verzuimde mijn penseelen te wasschen. Tot straksch dus.

Nu ja. ik schrijf je niet veel. en ik verschiet m'n kruid bijna allemaal voor niet. dat weet ik wel. Maar wat zal ik je daarvan zeggen. Ik zit in 't schuitjen dus roeien. ook tegen de stroom op. Verwaarloozen, zoudt je dat wezentlijk denken. Kijk eens. jij schrijft me een brief. toen je mijn reiswerk gezien had. je werd er toen in eens aan herinnerd. dat er in een ander hoekje van die *groote wereld* nog iemand was die je vroeger van aangezicht tot aangezicht goeden dag zeggen kon. De brief is geschreven. weggezonden. en dan zijn jelui gesprekken weêr vol van brochures. 5de afleveringen, en goeden dag zeggerij aan hen die je dat van tijd tot tijd nog doer kan. Zoo gaat de wereld in 't groot en in 't klein.

En ik. bij de totale afwezigheid van menschen met wie ik praten kan, zooals ik praten wil. of naast wie ik zwijgend loopen kan zonder het storende van stilte te merken. ik vul m'n gedachten voor een groot deel zeker met me zelve, maar ook wel een gedeelte met allerlei gissingen te maken. bijv: Zouden ze nu bij Mast zitten? of wat zou Veth doen? of zou Kloos ouder geworden zijn in zijn gezicht? Loopt hij nu nog zoo. met

gebogen rug. en z'n dikke stok in de hand. ontevreden rond in Amstels straten. slempen de Nieuwe Gidsmannen tegenwoordig wijn in geärceerde schemeringen?[1] Zou het in dat kleine kamertje van Verwey nog zoo benauwd klein zijn voor bezoekers? Zou hij daar die visioenen gehad hebben van ‘persefone's’ is dáár gevoeld:

Want dat is wetenschap voor wie veel leden
Wijsheid waar weinigen worden heengeleid.
zijn daar die uren als trippende kinderen voorbijgegaan.[2]

Ja. Albertje. aan jou denk ik zeer zeker meer. als jij aan mij en ik zal je zeggen waarom.

Je weet toch dat ik weer een groot meester[3] copiëerende ben. niet waar: een groot meester zeker. maar niet het grootst in z'n meest algemeen bekend, *en daardoor geijkt meesterstuk*. Maar daarover niet. Nu. als ik daar m'n dagelijksche uren héb zitten werken. braaf. netelig. van tijd tot tijd stil voortwerkend met geknepen lippen, of vloekend. dat Amsterdamsche heeren niet weten hoe ze 't hebben. als ik dat alles weêr een dag lang gedaan heb. dan ga ik me verzetten met jouw Persephoné.

Zie. nu draai ik me om. en daar staat tegen de wand een schets in waterverf van

En met de wagen gleden zij daarheen
Uiteengedreven en weêr saamgezweefd.[4]

Heb ik gelogen. toen ik zei. dat ik tegenwoordig me veel met je bezig houd. Ik vind die schets nog maar zóó zóó de kleur die het lezen me gaf is er wel, maar de beweging is niet vlottend genoeg. ik zal er nog één moeten maken. en dan misschien nog een, nu is het een vrij goed geslaagde teekening. illustratie. die ik je bij gelegendheid met een toepasselijk bijschrift cadeau maken zal. zoo iets van: ‘aan mijn vriend albert Verwey. als een bewijs van erkentelijkheid van de eénige brief die ik van hem ontving in Spanje.’

De metselaars op dak beginnen te zingen. dat is een bewijs dat ze hun slaperigheid weggemetseld hebben. Nu ook komen er allerlei geluiden uit de stad van beneden oprijzen. 't is precies één groot rekken en geeuwen.

De paarden zijn er nog niet op als in een groote mop uitgewasschen zwart, daarboven komt de figuur van Hades tegen het nachtblauw van een spleet tusschen de rotswanden. en een vlek geel van zijn mantel. dat zijn de eenige donkere. geprononceerde kleuren, de rest zijn dwarrelende, twee streepen van schimmen. zal ik maar zeggen. in een fijne roezemoezigheid van lichtrose en bleek grijs. en mistig maanlicht. Zoo moest het er ten minste zijn. want je, ik kan dat woord maar niet goed spellen. ‘persephoné’ is verdraaid schimmig. er is wel iets van goed. nu ja. zoo wat zóó zóo.

Nu zal je weer zeggen. hè géél. je weet Looitje ik ben geen kleurensensitief, alweer zoo'n struikelblokkig woord; ik zeg. je bent dat wel. maar weet

het niet. of wil het niet weten. dus ga ik voort je te vertellen dat geel een sombre kleur is. Hè. geel een sombere kleur. Was Dante ook niet een kleurman. toen hij in zijn Inferno veroordeelden dolen liet onder het gewapper van een géle vlag?[5] Zet eens een gele citroen naast een perzik of blozende appel bijv. doe dat. en vertel me dan of geel een vrolijke kleur is.

Nu ga ik een kop chocolaad drinken als ontbijt.

Gisteren avond was ik op m'n stoel in slaap gevallen en toen regende het een beetje. dikke droppels. ze sprongen op mijn vensterbank en hebben me in slaap getokkeld zelfs is er een op m'n neus gesprongen. en die heeft me in m'n slaap een lange geschiedenis van Holland verteld. waar hij zeide. kort geleden nog tegen de ruiten getikt te hebben. o.a. in Amsterdam. Nassaukade 74.[6] Hemonystraat 25.[7] ook in Bussum[8] was hij geweest en verder overal. Hij heeft me veel verteld. maar klaagde er over. dat men in Holland altijd de ramen dichthield voor regendroppels. denkt daar eens om. als het weêr regent. hij kon er wel eens bij zijn. de droppel die uren lang. tot van morgen vier uur op m'n neus gezeten heeft.

Nu. een pootje, en de groeten aan allen. Is *Sam* door zijn examen gekomen. en vraag aan de uitgever der Gids.[9] of hij zich wat reppen wil met het sturen der 5de afleveringen

Je vriend

Jac. van Looy.

Van Michel Angelo later. en zoo niet. dan nog later met fotografien erbij. anders nooit.

Eindnoten:

1 Albert Verwey, 'Geëtste prentjes' (in: *Persephone en andere gedichten*, p. 69-70), waar boven staat: 'Niets is nu aangenamer dan in 'n koele kamer rooden wijn te slurpen bij kleine teugjes en met de pen op 't papier in 'n geärceerde schemering'.
2 'Doode uren'. Ibid. p. 46-48: 'Uren, blijft - gaat niet voorbij... // Mijn huis is blij met de melodij// Van uw voetjes, die gaan en komen,-// [...]
3 'Los Barachos' van Velasquez (verblijfplaats kopie onbekend).
4 Albert Verwey, 'Persephone'. Zie *Persephone en andere gedichten*, p. 14.
5 Van Looy vergist zich hier. De kleur van de vlag waarachter de gestorvenen in 'Inferno' III, VS 52 volgen, wordt niet genoemd.
6 Verwey's huisadres.
7 Kloos' huisadres, de voormalige kamer van Van Looy.
8 Het huisadres van Van Eeden.
9 W. Versluys, de uitgever van *De nieuwe gids*.

C.M. van Deventer aan A. Verwey [10.6.86][1]

Amice,

Ge bezit nog eenige boeken van mij: l'Oeuvre,[2] Adam Bede[3] en Madame Bovarie[4] (het exemplaar van Veth), die ik gaarne spoedig zou terug

hebben. Kunt ge ze even brengen dezer dagen? Ik hen na het eten bijna altijd te huis. [xxx] De uwe
Charley

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 Emile Zola, *L'oeuvre*. Paris 1886.
3 George Eliot [M.A. Evans], *Adam Bede*. Edingburgh 1859.
4 Gustave Flaubert, *Madame Bovary, moeurs de province*. Paris 1857.

De Amsterdammer / J. de Koo aan A. Verwey 11.6.86

De Amsterdammer, Dagblad voor Nederland. Hoofdredactie.[1]

Amsterdam, 11 Juni 1886[2]
Waarde Heer Verwey,
Mijn mederedacteur[3] staat er op, dat Gij Uw stuk[4] onderteekent. Het is voor 't Weekblad wel wat lang geworden; Is het wel noodig er een vervolg op te schrijven? Wat gij bewijzen wildet is meer dan voldoende bewezen. Splits dit stuk in tweën en maak er een slot aan voor de volgende week
Gaarne
Uw dw
J. de Koo

Eindnoten:

1 Voorgedrukte tekst.
2 ‘Amsterdam’ en ‘188’ zijn voorgedrukt.
3 Justus van Maurik.
4 Albert Verwey, ‘Het een en antler over “Julia”’ (2 delen). In: *De Amsterdammer. Weekblad voor Nederland* 10 (1886), nr. 468, d.d. 13-6 1886, p. 3 en nr. 469, d.d. 22-6 1886, p. 5-6.

J.C.G. Grasé aan A. Verwey 14.6.86

Wellington House. Eton Rd N-W. 14 June '86.

Dr Verwey,
I'll have one more honest try to get some answer out of you, if you are not too obstinate. First of all I have to tell you however, that I *never*

received yr pamphlet. I enquired here & the P.O. Authorities sent a man round, who told me that most likely the book has been returned to A'dam. You have roused my curiosity & *must* absolutely send me another copy at *once. Next*. I don't know whether you ever read the 19th Century. If not get the number for *May* & there you will find a most interesting article on the authorship of Shakespeares plays.[1] You have nodoubt *heard* of the Baconians before now, who want to make out that S. never wrote those dramas, but attribute them *all* wholesale to Francis Bacon. Bythebye that was a capital article on B[2] in Yr April number & if this new theory proves correct the author may add not a little to B's glory. Years ago this Baconian movement was started in England. Suddenly now from across the herringpond comes new light on the subject. A W. Donelly from Mass. publishes some remarkable facts he noticed in an Edition of the first Folio. Throughout it runs a 'Cipher' in italic words, numbers of pages, hyphenations etc, etc, which is no mere frivolous affair but tells in its way the latter part of Bacon's live & also the plots during Elizabeth's & James's reigns. The former ever racked Shakespear for the truth, but Bacon managed to save the disclosure. For fear of privacy Donelly has not yet published all his facts but in a few weeks perhaps *already*, he is in London & we shall see. If you can't get the may number 19th Cent, tell me & I can let you have it.

What about the sonnets & the article you wrote? Have you sent it to London?[3]

I have not yet had time to read through yr June number but anticipate much pleasure from it. I looked throug the 'Varia' & Nederl. Politiek.[4]

The powers of darkness seem to be on the increase in my poor Country. Look at the Belgian Elections! 97 against 45. And here in England the Liberals & Radicals have split most *hopelessly*. Even Bismarck has been obliged to eat 'humble-pie'. Must we really expect another triumph of priest & bigotry. God seems to be alive to the fact that he has lost an immense deal of prestige & has evidently made up his mind to inspire his followers with some extra quantity of zeal. Damm them *all*! I'm afraid however we shall have to fight a stiff round or two with clericalism.

You know I daresay, that I Cenci[5] was produced here. Sorry to say, as I had been rather poorly the week before I had not seen the papers nor had I found an opportunity of securing seats. So I did not go. However it appears that people did not appreciate it. As a drama as expression of the poets feelings a mastercy of language it is of course simply beautyful; but why such a *plot* should be represented on a *stage* & and in presence even of scores of young girls, I fail to see the reason. This criticism has passed in several instances into personalities & attacks on Shelley.

Don't you forget all about answering my letter this time Old boy, or I shall wire one fine afternoon.
Ever yours in voor- en tegenspoed.
J C G Grasé
Amen!

Eindnoten:

1 Percy M. Wallace, 'Mr. Donnelly's Shakespeare cipher'. In: *The nineteenth century* 19 (1886), nr. CXI, p. 697-709.
2 D.G. Jelgersma, 'Francis Bacon'. In: *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), deel II, p. 9-47.
3 Mogelijke toespeling op het artikel waarvan sprake is in A. VERWEY AAN J.C.G. GRASÉ, [begin april? 86].
4 Samuel [J.P. Veth], [recensie over Arti; F. van der Goes, over receptie *Julia*]. Ibid., p. 304-321 en Van der Klei [P.L. Tak], 'Nederlandsche politiek. Indrukken van den dag'. Ibid., p. 322-332.
5 P.B. Shelley, *The Cenci*. A tragedy in 5 acts. London 1819.

C.M. van Deventer aan A. Verwey [16.6.86][1]

Amice,
Donderdag avond komen de Samson's bij me. Hebt ge lust ook te komen? Ge kunt van die gelegenheid gebruik maken mede te brengen wat ge nog van mij hebt.
Doe mijn groeten aan onzen waarden vader, den Tijdgeest,[2] en vergeet vooral niet eenige berichten over hem mede te brengen.
De uwe
Charley

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 In Verwey's 'Toen de Gids werd opgericht...' (deel 2) komt de gepersonifieerde 'Tijdgeest' voor.

A. Verwey aan J. van Looy [17].6.86[1]

74 Nassaukade Amsterdam. Juni '86

Ma chère Clotilde,[2]
Vijf uur is wat vroeg voor me, het is al wonderlijk genoeg dat ik nu om 7 uur voor mijn raam zit. Als ik er uit kijk, - ik heb het opengeschoven - krijg ik niet eén maar wel tien regendroppels op mijn neus, waar er licht een uit Spanje bij is.[3] Ik wou dat hij me wat prestige verhalen deê, van groote ridderlijke menschen in schoudersmantels, met groote hoeden op,

de hand aan hun degen; van jonkvrouwen met poefjes aan de schouders van hun wit satijnen kleedje, waarvan de keurs fijn geplooid moet wezen en om het midden toegegordeld en de rok neerhangen zonder crinoline. Ik wou het, want ik ben wel eens vroolijker gestemd geweest, Looytje - pardon - ma chère Clotilde. Ah! ma chère Clotilde - Comme je soupire pour vos beaux yeux, pour les jouissances mystiques, que vous me cachez - ah! cruellement! tarata'ta' - zei je wat, Looytje? - De regendroppel? ja juist - de regendroppel uit Spanje zat op mijn neus - weg regendroppel.

De ridder met zijn zwaard van zoo even ligt op één knie voor een sofa - zijn zwaard maakt een hoek van 45° met het Moorsche tapijt - op den divan (natuurlijk - een divan) zit de jonkvrouw met de poefmouwtjes en 't hooge kapsel. Ze glimlacht, steekt haar kleine hand uit, vat de groote hand van den ridder, die haar eerbiedig drukt en kust - en dan zegt ze: Senor Giacome -

hè - weer die regendroppel: hij was voor mijn oog gaan zitten - bij wijze van tuinspiegel. Hij kwam uit Spanje - Satansche rare regendroppels, die jullie daar erop na houden.

Wou je zeggen dat ik niet trouw schrijf. Ik antwoord altijd op iederen brief dien ik krijg en jou schrijf *ik* altijd het eerste. Schalk, daar in Madrid.

Ik ben ontzaglijk gevleid door je verhaal van een Persephone-schets, waarin je meer kleur hebt dan ik in de scene zag toen ik ze schreef. Persephone heb ik met heel weinig kleur gemaakt. De hoofdtoon was grijs, van alle groepen, en het groen van den grond en het blauw van de lucht waren zoo getemperd dat ze 't grijs niet stoorden. Ik geloof niet dat het voor een dichter mogelijk is groote epische groepen erg kleurig te denken. Veel meer komt het hem aan op de groote lijnbewegingen. Maar zooals jij de groep in kwestie ziet - voor zoover ik dat zie [of] uit je brief kan opmaken - vind ik haar zeer mooi - van een geheel anderen indruk dan de mijne geeft, maar meér levend.

Geel *vind* ik een sombere kleur, als geel vroolijk is, is het bitter-vroolijk, sarkastisch. Ik geloof dat Dante[4] dat ook met zijn gele vlag bedoeld heeft.

Hier op mijn kamer(tje) heb ik het genoegen een schilderstuk van jou gewaardeerd penseel te bewonderen - Neem me niet kwalijk: ik heb gisteravond met V. Deyssel gewandeld en die heeft me een manie van beleefdheid aangeblazen - Prof. Allebé zei dat ik een van je studien kiezen mocht. Toen heb ik die boomgroep gekozen met den muilezel, die een rood wolletje aan zijn kop heeft en takkebossen langs zijn zij. Ik vind het zéér mooi en dank je wel ervoor. Het is toch goed dat ik die gekozen heb? - Ik zal er een verguld-eikenhouten lijst om laten maken en ze dan op mijn nieuwe kamer hangen. Ik ga namelijk verhuizen naar de Rozengracht 57., waar ik heel gauw een brief van je verwacht. Stuur echter tot 1 Juli als je soms schrijft - doe je 't? - naar Versluys. Hemonystraat 13. anders raakt hij misschien weg.

Van de brochure is een 2e druk noodig geweest. De eerste oplaag was 1000 ex. Het aantal abonnés is nu ruim 270, zoodat er voor 't volgend jaar wel 300 zullen zijn. Nu, Looytje, later meer. Ik ga naar de Bibliotheek - werken. Vanavond zijn Kloos, ik en Samson en zijn vrouw bij Chap op een afscheidsfuifje. Hij gaat naar Dordt.

Nu, een hand, hou je goed en geloof me
Je vriend
Albert. Verwey.

Eindnoten:

1 Datum ontleend aan poststempel.
2 Bijnaam voor Verwey van Van Looy en andersom. Zie ook J. VAN LOOY AAN A. VERWEY 20.10.86. Van Looy leerde in Genua de Nederlandse consul Van Ogtrop kennen, wiens nichtje en aangenomen dochter Clothilde heette.
3 Zie J. VAN LOOY AAN A. VERWEY 8.6.86.
4 Zie idem, noot 5.

A. de Vos aan A. Verwey 17.6.86

Gent, 17.6. '86.

Waarde Heer Verwey,

Ik dank U zeer voor de ontvangst van een exemplaar *Nieuwe Gids*, jongste afl.; en ben met Homunculus[1] in de war, jegens wien ik niet recht weet hoe ik mij best erkentelijk toonen kan. En toch heb ik daartoe reden, allereerst om zijne vrijmoedigheid in het afkeuren, waarvoor toch niemand zoo heel gaarne dankbaar is. Hem danken voor Zijnen lof is iets vrij bedenkelijk; het zou kunnen schijnen, alsof ik dien aanzien kon als een louter gunst, als een blijk van verdachte toegevendheid. En welke schrijver denkt niet volop, als eene schuld, al den lof te verdienen, welken men hem toedient? Iemand zeggen: ik dank u, omdat ge mij hebt geprezen; dat gaat nu toch niet. Neen, Homs. valt mij mede, omdat hij te mijnen opzichte zoo vriendelijk waarheidslievend blijkt.

En zie, het is hierom wellicht vooral dat het mij wat hard was hem van ‘heel wat slecht gecomponeerde, ook slecht geschreven hoofdstukken’[2] te zien gewagen, zonder even deze te willen aanduiden of eenige reden van dien veroordeeling te geven... Ik blijf ook in 't onzekere, waarom de drie verzen, welke hij uitkipte, mooier zijn dan de meeste andere, vooral uit *Natuur, Van den vulkaan*,[3] en dergelijke. Een wenk ware wellicht voldoende geweest om mij van de begoocheling te verlossen, waarin ik wegens de betrekkelijke hoedanigheden of gebreken dezer stukken gevangen zit.

Daarbij, oprecht gesproken, oncritisch kwam de zet mij voor: ‘Ik heb nooit gehoord dat hij al die groote liefde goed te zeggen wist’.[4] Wat kon het Homunc. schelen wat hij ervan gehoord had of niet? Hij heeft een

zelfstandig oordeel genoeg. Hij herinnerde zich misschien het artikel van Mr. Van Hall in *De Gids*[5] en heeft Max Rooses' art. in zijn *Derde Schetsenboek*[6] niet gelezen (namelijk aangaande mijn *In de natuur*).

Kortom, de losse Phantazij van Homunculus heeft, - als een vlugge zwaluw het spiegelvlak van den plas, - met hare vlerkpunten lichtjes, in 't zweven, de opperlaag mijner poëzie eens aangetikt, om verder in heur lieve lentelucht op en weg te tuimelen. Belangstellend en benieuwd volgt mijn blik de grillige buitelingen, de stoute vleugelstreken, scherend langs het gras of - om de torentoppen wiegend.

Hoogachtend en hartelijk
Uw dienstw. dnr
D Am. de Vos.

Eindnoten:

1 Homunculus [A. Verwey], 'Twee boeken van Wazenaar' [A. de Vos]. In: *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), deel II, p. 363-367.
2 Ibidem, p. 364.
3 Wazenaar [A. de Vos], *In de natuur*. Gent 1884 en *Van den vulkaan*. Gent z.j.
4 'Twee boeken van Wazenaar', p. 365.
5 N.N. [J.N. van Hall], recensie over Wazenaar, *In de natuur*. In: *De gids* 48 (1884), deel II, p. 197-198.
6 Max Rooses, 'In de natuur'. In: *In de natuur. Derde schetsenboek*. Haarlem 1886, p. 317-328.

A. Verwey aan F.W. van Eeden [20?.6.86][1]

Zondagmiddag

Beste Free,

Ik heb een paar verdrietige dagen gehad. Mijn broêr[2] kwam Woensdagavond thuis - had een bloedspuwing gehad en kreeg thuis nóg een. Ik had het lang verwacht, maar het was zoo verdrietig hem te zien met zijn bleeke teêre lichaam van nog-geen-twintig-jarigen teringlijder. Er is een dokter bij - Dr Langelaan, ik ken den man niet - en hij heeft sints dien avond niet meer opgegeven; wel kucht hij soms nog. Nu wou ik je allerlei raad vragen.

Kleine tusschenruimte. In dien tijd ben ik naar de huiskamer gegaan. Mijn broer is voor 't eerst op en zit naast me, poor boy.

Groote, erg vervelende tusschenruimte. Een reeks visites van ooms, tantes en geloovers in den Heer. - Hoe die ziekte kan dienstbaar worden gemaakt ter verheerlijking van Zijnen naam - dat het patient wel spijten zal de Kerk te hebben moeten verzuimen - godbeter't, patient, en ik ook, had wel aan wat anders te denken dan aan een kerk en een god, die Zijn *N*aam moet verheerlijken met ziekten.

Geef me wat raad, toe?

Wat mag hij eten? Wat is de beste levenswijs voor hem? Als hij weer loopen kan, namelijk.

De dokter - Dr Langelaan - zei dat hij naar 't Gooi moest, een maandje, om te wandelen. Is dat goed? Hoe duur is een tweetal kamers, met kost etc. Wil je dat eens informeeren? Misschien weet je 't al door je ijverige bemoeiingen in zake Sam.

Misschien kan je me van die dokters dingen niets nieuws zeggen omdat er weinig te zeggen is van die ziekte en nog minder van een patient die je niet gezien hebt.

Maar schrijf me toch maar, het kan me niet schelen wat, en laat Martha er de groeten onderbij zetten en schrijf wat goed is voor mijn broer net zoò als je schrijven zou wat goed is voor mij. Jullie Vriend

Albert. V

Eindnoten:

1 Datering op grond van A. VERWEY AAN F.W. VAN EEDEN [na 23.6.86] en de eeuwigdurende kalender: de aan de 23e voorafgaande zondag is 20 juni 1886.
2 Chris Verwey.

W. Doorenbos aan A. Verwey 22.6.86

Brussel-Elzene 22 Juni 1886 rue st George 3

Amice!

Gij deed mij genoegen met uwen brief en ik dank u voor de felicitatie. Ik ben te weinig bekend met hetgeen in tijdschriften en dagbladen van ons land geschreven wordt, om te weten in hoeverre de Julia-quaestie de gemoederen beroert. Het was mij dus aangenaam daar iets van te hooren. Wijl ik u van harte een goeden uitslag bij uwe litteraire ondernemingen toewensch, is het geen wonder dat ik mij soms er zeer bekommerd over maak, dat de krachten, waarover gij beschikken kunt of waarop, gij u verlaat, onvoldoende zullen blijken te wezen. De oude Gids had veel meer steun in den beginne. Thorbecke, Geel, Bake, Weyers en zooveel andere kundige en scherpziende mannen leverden er stukken.

Daarenboven waren de Letteroefeningen, die men zocht te dooden - dat gelukte - veel lager gezonken dan het standpunt van de oude Gids, die nu niet meer achteruitgaat.

Wat uwe brochure aangaat, dan denk ik dikwijls Overwinnen kunnen zij maar van de overwinning een goed gebruik maken verstaan zij nog niet. Gij deed als Achilles die Hektors lichaam driemalen om de muren van Troje sleepte.[1] Dat was echte haat en woede - maar gij hebt geen Hektor

verslagen, slechts gewone soldaten, en de manieren van kannibalen bevallen niet meer. Zelfs de goden hadden ook toen medelijden en hielden zijn lijk gaaf.[2] Denk er om, de lezers zullen met uwe slachtoffers medelijden krijgen en dit u wijten.

De wijze waarop gij Holda, die, getuige iemand die haar bezocht tijdens Julia haar in handen kwam, zeer verlegen was met het geschenk, er in hebt laten loopen en de Indiaansche wijze, waarop gij haar daarna scalpeerdet, vindt weinig of geen goedkeuring. Dergelijke manieren worden gemeenlijk door dezelfde manieren gevolgd en niemand heeft er bate bij. Uw stuk over: Toen de Gids enz. wordt meer gelezen en geprezen wegens de overtuiging, die er in doorstraalt en om de geestdrift, die er zich in uit, dan om het onderwerp zelve, dat weinigen belang in boezemt. Die het onderwerp wezenlijk willen kennen, kijken zelf.

Gaarne had ik gezien dat in de N.G. weer eens flinke recenzien geplaatst werden. Geen der tijdschriften of bladen levert ze, al has ik in de Tijdspiegel het beste stuk over de Canzonen van Bohl[3] en vroeger iets uitstekends van te Winkel.[4] In de Oude Gids gaf Dr. Wolff in der tijd voortreffelijke beoordeelingen.[5]

Doch dit is thans uit. De gewone manier schijnt te wezen: Een boek bevalt mij of bevalt mij niet. In beide gevallen zoek ik een paar argumenten om den lezer bekend te maken met de redenen waarom ik zoo of zoo gestemd ben. Menigmaal zou iemand, die op die wijze handelt en oprecht wilde zijn, moeten zeggen: Het bevalt mij niet omdat mijne digestie slecht was.

Gij schijnt een geloof aangenomen te hebben stemmingskunst, temperament, herediteit enz. zijn de slagwoorden van uwe dogmatiek. Het wordt weer de leer der erfzonde en het gevoel beslist als bij de kerkelijken het testimonium Spiritus Sancti[6] en dan wordt het mihi constat van prof. Doedes[7] een bewijs

Zonderlinge dingen laat gij ook den Tijdgeest doen. Wezenlijk begin ik te begrijpen waarom overal de orthodoxie zoo toeneemt. Het is de hartstocht, die voor honderd jaar de gruwelen der Fransche revolutie maar ook hare goede vruchten bracht.

Intusschen ben ik bang dat de dieren ons hun eerelidmaatschap zullen aanbieden, nu er tusschen redelijke en redelooze schepselen geen onderscheid meer gemaakt wordt.

Ik heb v. Deyssel contra Netscher[8] gelezen. Wat een zwakhoofd en warhoofd is die v.D. al heeft hij nog zoovele en nog zoo hooge aspiratiën. Ik kreeg waarlijk medelijden met hem, want hij schijnt het goed te meenen met onze litteratuur.

Het spijt mij dat B.H.[9] dood is, ook voor de N. Gidsianen; want hij joeg de charitinnen[10] niet weg, maar liet ze steeds, als van ouds, de Muzen

begeleiden. Gijl. schijnt meer v. Vloten in dit opzicht te volgen en uw toon herinnert aan de blauwboekjes[11] van vroeger eeuwen.

Wat de firma Zola en Comp. betreft, de N. Gids schijnt er een succursale van te worden en de noodige reclame ontbreekt niet.

Ik meen nog altijd dat de zoogenaamde naturalisten dienaren van Hermes, niet van Apollo,[12] zijn. Handigheid is de hoofdzaak, veelvlugheid van taal polulalie[13] is de hoofdzaak. Weinig zeggen en veel praten. In der tijd noemde ik Cats onze Ned. Zola van de 17de eeuw. Ik geloof het nog. Het platte en nuttige verrukt den gemeenen burger. Mij wasemt uit hun boeken één te scherpe hospitaals-geur tegen, een reuk, die dikwijls uit de zaal der venerische zieken alleen voortkomt: voor een medicus, voor een rechter van instructie, voor een commissaris van politie, voor een ernstigen philanthroop zijn de onderzoekingen van sociale ziekten noodig en nuttig. Ik hou niet van hospitalen en ga liever op de bergen en in de boschen. Dit is een quaestie van temperament zult gij zeggen, al verklaart zoon woord nog niets, maar ik las dezer dagen in de couranten van een man, die de lijken van jonge meisjes op de kerkhoven stal en er zijn lust op boette. De man staat thans te recht en - naar de berichten, - beroept hij zich op zijn temperament.

Hoe het zij, gij ziet dat ik nog niet bekeerd ben en naar hetgeen ik er van gelezen heb, niet belust het oog te slaan in de handigheden van Netscher of van Coopland. Het spijt mij echter dat die jongelui in geen beter gezelschap verkeeren, want ik geloof gaarne dat er dan wat van komen konde. Zeg niet de kunst blijft hetzelfde. Tot een schurkenstreek behoort soms meer talent dan tot een edele daad en toch houd ik het met den 2en.

Doch genoeg. Ik meende u eens oprecht te schrijven hoe ik thans de litteraire beweging bij u en ook hier, La Jeune Belgique, gevoel en waarom ik ze voor kortstondig houd. Mocht het niet zoo zijn, het zou mij van de schoonheid, waarin ik mij verheug, spijten.

Met de beste wenschen tt. W. D

Eindnoten:

1 Toespeling op Homerus, *Ilias* XXII 395 e.v., en XXIV 14 e.v.
2 Ibid. XXIV 33 e.v.
3 Audifax, 'Adelaar of kikvorsch. Eene leeken-critiek (mr. Joan Bohl, "Canzonen")'. In: *De tijdspiegel* 42 (1885), deel II p. 72-85.
4 Vermoedelijk: N.N., 'Nieuwe uitgaven en vertalingen' [over: Dr. Jan ten Brink, *Onze hedendaagsche letterkundigen*: N. Beets]. In: *De tijdspiegel* 40 (1883), deel III, p. 83-84.
5 Deze verschenen van 1859 tot 1884 in *De gids*.
6 Getuigenis van de Heilige Geest.
7 Berucht geworden uitspraak van de theoloog J.I. Doedes in zijn inaugurele oratie. In *De gids* van 1859 had Allard Pierson 'Mihi constat' (voor mij staat vast) 'professoraal-aanmatigend' genoemd en De Génestet wijdde er enkele van zijn 'lekedichtjes' aan, waaronder nr. XXIX met de titel 'Mihi constat'.
8 *Over literatuur. (de heer F. Netscher)*.
9 Conrad Busken Huet.
10 De gratiën (Chariten).
11 Volksleesboekjes (16e-18e eeuw) met blauw omslag.
12 Hermes: god van de handel; Apollo: god van de kunst.
13 Het verschijnsel van veel praten.

A. Verwey aan M.J.F.P.H. Erens 22.6.86[1]

Nassaukade 74
22 Juni '86.

Amice,
Ik had je graag nog eens opgezocht, maar deed het niet omdat je voor je examen zit. Daarom stuur ik je nu schriftelijk mijn beste wenschen voor je wèlslagen: ik hoop dat je er komen zult. Begin maar met te *gelooven* aan je succes - zul je? Kun je me nog even schrijven op welken dag het examen bepaald is - dan zul je me een groot genoegen doen.
Geloof me tot ziens
Yours truly
Albert Verwey

Eindnoten:

1 Afgedrukt naar getypt afschrift; origineel niet ter beschikking.

G.L. Kepper aan A. Verwey 23.6.86

Den welEd Heer Albert Verwey
Amsterdam

Naarden 23 Juni '86.

WelEd Heer!
In antwoord op Uw geacht schrijven heb ik het genoegen, U mede te deelen, dat ik voorzeker prijs stel op Uwe medewerking;[1] wanneer U de goedheid mocht willen hebben, de financiëele krachten eener nog jeugdige onderneming in aanmerking te nemen. De onmisbare rubrieken verslinden een aanzienlijk deel van het budget en het is mij thans nog niet bekend, in hoeverre op uitbreiding daarvan door mij kan worden aangedrongen.
De omvang van iedere causerie zou al niet meer dan een half vel druks kunnen bedragen. Gelieve mij te melden, welk honorarium door U zou verlangd worden. Ik zoude zoo gaarne ‘de Salon’ maken, wat zij wezen moet; maar ons landje is zoo klein en de concurrentie ten onzent zoo groot.
Vooral de weinige plaatsruimte belemmert zeer terwijl de kleine platen het allereerst om verbetering smeeken.
Ik gevoelde mij genoopt om openhartig aan te voeren de eenigste bezwaren, die voor het oogenblik mij zouden kunnen beletten, van Uwe vriendelijke offerte gebruik te maken.

Wil U alsnog nader met mij in correspondentie treden, dan zal mij dit bijzonder aangenaam zijn.
Hoogachtend
Uw zeer dienstwillige
George Kepper

Eindnoten:

1 Kepper sprak met Verwey af dat deze eer reeks van zes artikelen zou schrijven voor *De salon*. Verwey wilde per se onder pseudoniem schrijven, Kepper zag dat liever niet; niettemin verschenen de artikelen onder de naam A. de Mare: 'Literatuur en kritiek' (6 delen). In: *De salon* 2 (1886-1887), p. 60-66, 250-256, 505-511, 768-774; en jaargang 3 (1887-1888), p. 63-69 en 242-246.

A. Verwey aan F.W. van Eeden [na 23.6.86][1]

Beste Free,

Ik heb wel niet veel te schrijven, maar ik zal toch maar een brief beginnen. Met mijn broêr gaat het voorloopig hetzelfde. Hij eet goed, heeft goeden afgang, staat twee maal per dag op, blijft een paar uur in de huiskamer slaapt overdag een beetje en 's nachts geregeld zes uur (juist den tijd, waaraan hij gewend is) en kucht nu en dan, gisteren vrij veel, vandaag weinig. Hij heeft tegen den hoest roode poeders in plaats van de witte, die hij eerst had. Ik hoorde, tot mijn verwondering, deze week, dat Dr. Langelaan hem den eersten keer al onderzocht had, maar zooals hij, de dr mij zelf zei, zeer oppervlakkig, en zonder percussiehamer. Hij was van plan het dezer dagen weer te doen. Hij zei ook, dat Chris best zou doen niet meer te gaan werken als hij beter wordt.

Met verhuizen zullen wij kunnen wachten tot 8 Juli als dat noodig is. Maar dan moeten we weg. Koorts heeft Chris niet of niet noemenswaard. Minder dan de eerste dagen.

Ik ben dezer dagen veel thuis en ga de Letteroefeningen te lijf, als een monster dat onder de knie moet. Ik moet 40 jaargangen = 80 deelen excerpeeren eer Juli half uit is.[2] Ik heb nooit zo'n weet-woede gehad.

Ik heb Kepper in Naarden geschreven of hij mijn medewerking wil hebben voor de Salon. Hij heeft geantwoord en schijnt er wel aan te willen, als ik niet te veel honoraire vraag.

Netscher heeft zijn stuk[3] gestuurd. Het heeft veel goeds maar hier en daar stukken, die eruit moeten.

Kun je wat verzen schrijven voor het Aug. nummer?[4] We hebben niets meer. Ik zie nog geen duim van Demeter klaar. En kloos - misschien? - We hebben Dinsdag een vrij goeden Flanoravond gehad. Er waren: Rodenburgh, Goes, Chap, Kloos, Binger, Boeken, Gorter, Erens, Sam en ik.

Chap las zijn Aristophanische Comedie,[5] van vroeger, voor. Goes een stuk tegen de Rechters van D. Nieuwenhuis, waarvan hij een brochure[6] wil maken. Van dat stuk namelijk. Het is een knap stuk, lijkt me.

We hebben nu van al de menschen brieven gehad - Huets en Bosboom[7] bedoel ik.

Wanneer krijg ik eens een brief van jou? Je vergeet me toch niet door je drukke praktijk? Gedraagt Malmijn[8] zich wan en moet ze haast weg? Dag Martha - ik bedoel dag Free

Albert.

Brief is een dag in mijn zak gebleven. Nog niets van jou gehoord. Broer weer iets beter - geen koorts - lust om op te zijn - door 't gebruik van kersen een paar maal dunnere ontlasting gehad - eet goed. tt.

Eindnoten:

1 Datering op grond van Nijland-Verwey 1958 deel I, gegevens uit het Notulenboek van Flanor over de vergadering van 22 juni 1886 en ten slotte de hieraan voorafgaande brief G.L. KEPPER AAN A. VERWEY 23.6.86.
2 Ten behoeve van het derde deel van 'Toen de Gids werd opgericht...'
3 Frans Netscher, 'Het daghet uyt den oosten'. In: *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), deel II, p. 333-361.
4 Frederik van Eeden, 'Stemming'. Ibid., p. 478.
5 C.M. van Deventer, *Tramaanleg in enkelblik. Een satire*. Niet bewaard gebleven (Flanor-archief, UBA).
6 F. van der Goes, *Majesteits-schennis. (Het geding tegen den heer F. Domela Nieuwenhuis)*. Amsterdam 1886.
7 Reacties van mevrouw Busken Huet en haar zoon en van J. Bosboom naar aanleiding van het in *De nieuwe gids* verschenen 'In memoriam Busken Huet' en het 'In memoriam Bosboom-Toussaint'.
8 Konijn van F.W. van Eeden (mondelinge mededeling van Jan Fontijn).

A. Verwey aan G.L. Kepper [na 23.6.86][1]

Weledele Heer,

Uw schrijven van den 23sten dezer heb ik met genoegen gelezen en ben zoo vrij U in antwoord daarop het volgende voor te stellen.

Te beginnen met 1° Octr, (of vroeger, al naar U verlangt), begin ik met het bijdragen van stukjes van, door elkaar, een half vel druks groot.

Liefst zou ik, indien gij U daarmee kunt vereenigen tien stukjes bijdragen voor de 12 afleveringen; als honorarium zou ik u willen voorstellen *f* 15, - per artikel, d.i. indien ge tien opneemt, *f* 150, - per jaar.

Kunnen wij op den hier aangegeven grondslag een overeenkomst treffen, dan zal ik gaarne alles doen wat in mijn vermogen is om de belangen van de Salon te bevorderen.

In afwachting

blijf ik hoogachtend Uw dw die^{r} Albert Verwey

Eindnoten:

1 Concept; datering op grond van G.L. KEPPER AAN A. VERWEY 23.6.86.

A.S.C. Opzoomer aan A. Verwey [25.6.86][1]

Waarde Heer!

Onze stad is op dit oogenblik geheel vervuld van de feesten ter eere van 't 250 jarig bestaan der akademie,[2] en ofschoon ik zelf daaraan maar zeer matig deelneem, zoo zijn deze dagen toch druk, te druk althans om uw brief naar eisch te beantwoorden. Ik stel te veel belang in de vraagstukken, die gij daarin aanroert, om er niet gaarne uitvoeriger over te willen schrijven, dan ik nu kan doen. Waarschijnlijk ga ik achter in de volgende week voor eenige dagen naar Velp, en dan hoop ik u spoedig te schrijven. Wil mij dit uitstel ten goede houden. Met vriendschappelijken groet, noem ik mij:

Uw dw. A.O.

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 De Utrechtse universiteit.

F.W. van Eeden aan A. Verwey [30.6.86][1]

Als je mij nog helpen wil aan den proef - kom dan zo gauw als je kunt. Ik heb de revisie nog hier. Wij kunnen dan ook eens kijken naar een mogelijk verblijf voor je broer hier, als hij wat beter is.

tt

Fré

Als je niet kunt komen schrijf dan, dan stuur ik je nog een proef.

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.

A.S.C. Opzoomer aan A. Verwey 2.7.[86][1]

Velp. 2 Juli

Waarde Heer!

De Utrechtsche feestdrukte[2] is voorbij, en ik bevind mij in 't rustige Velp, waar zomergroen en zonneschijn 't nu recht bekoorlijk maken. Ik schreef u, dat ik van hieruit uw brief spoedig zou beantwoorden, en ik maak dus van dit stille morgenuurtje gebruik, om aan mijn verzekering te voldoen.

De vragen, die gij in uw brief aanroert, hebben mij even als u reeds lang ernstig bezig gehouden, en er is veel in uw opmerkingen, ik heb ook uw

stuk in het laatste N.G. Nr.[3] op't oog, waarmee ik gaarne instem. Toch kan ik niet geheel met u mee gaan, waar gij spreekt over 't ongeoorloofd gebruik maken van ‘woordcombinaties, zeggingswijzen, beeldspraak enz’, die reeds lang ook door anderen gebezigd zijn. Ik stem u toe, dat de aangehaalde plaats uit Mev. B. Wonderdokter[4] niet gelukkig is, ik vind die overdenkingen gerekt en ook niet bijzonder wel aangebracht, maar dat zij zich van uitdrukkingen bedient, als die gij onderschrapt:

‘lokte die stad uit om zich in feesttooi te dossen -

‘de heugelijke nieuwsmare van deze ongewachte uitkomst... enz’ hierin kan ik niets laakbaars vinden. Er is hier immers geen sprake van ‘'t weergeven der bewegingen van onze ziel.’ Zoodra het uitingen van gevoel geldt, mag geen schrijver conventioneel zijn, dat ben ik met u eens, ja, ik ga nog verder en zeg: geen schrijver, die waarachtig kunstenaar is, *kan* daar conventioneel zijn. Maar iedere roman heeft zijn bladzijden, die als 't ware tot voorbereiding, ook wel tot rustpunt dienen, en waarin uit den aard der zaak, niets bijzonders kan worden gezegd. Vindt gij nu, dat men zich om iets uiterst gewoons te zeggen, niet ook bedienen mag van de gewone woorden, die elk dadelijk begrijpt, en die het bewijs van hun juist zijn in hun algemeen zijn bezitten? Niemand zal bij een uitdrukking als ‘lokte die stad uit om zich in feesttooi te dossen,’ twijfelend vragen: wat is hier bedoeld? Hij heeft een feit, waaraan geen gewicht is verbonden, terloops vernomen; een zinsnede vol eigenaardige ‘woordvondsten’ zou den lezer daarbij doen stilstaan, en ik geloof dat noch schrijver, noch publiek deze vermoeienis van hersenen op den duur zouden kunnen uithouden, dat zij eindelijk het wezenlijke en onwezenlijke, of liever, want onwezenlijk is miskenning van 't belang der détails, en daaraan wil ik mij niet gaarne schuldig maken, dat zij dus hoofd en bijwerk met elkander zouden gaan verwarren. Gij kent zeker Macaulay's stuk over Madame d'Arblay,[5] vindt gij zijn opmerkingen over haar latere schrijfwijze, toen zij alles mooi en bijzonder wilde gaan zeggen, niet treffend? Ik geloof dat gij, als dichter sprekend, gelijk hebt, wanneer gij in de Lyriek - die gevoelsuiting bij uitnemendheid - het gebruikmaken van door anderen reeds gebezigde vormen ten strengste afkeurt, daar is het de eigen ziel, die moet spreken, maar de romanschrijver, hij die zooveel bladzijden moet schrijven, kan hij in al die duizendtallen van regels steeds iets zeggen dat nieuw, opmerkelijk, ongewoon van taal is? Ik acht zulks niet alleen onmogelijk, maar ook onwenschelijk. Groote virtuositeit in 't maken van nieuwe woorden is zeker een te waardeeren talent, maar loopt het niet gevaar in een spelen daarmee, in een gedachtenloos klanken vormen te ontaarden? Is het niet opmerkelijk dat Shakespeare gezegd wordt een der dichters te zijn, die de *minste* verscheidenheid van woorden gebruikte? - Ik weet niet hoe de roman, waarvan gij in uw stuk spreekt, de roman, die in het weergeven van

sensaties zou bestaan, zal wezen, en 't is zeer wel mogelijk, dat die mijn oordeel geheel wijzigen zou, maar ik kan mij dien nu alleen voorstellen als iets, wat mij in verwarring brengt, een opeenstapeling van beelden, zooals ik die in Netscher's herfstelijk woud vond, waar zooveel vergelijkingen zijn, dat ik ten slotte geen enkel beeld meer voor mij zag, het eene wischte het andere uit. - Gij onderscheidt kunst van waarneming, stemmingskunst en kunst van weergeven onzer sensaties, mij dunkt dat alleen de vereeniging dier eigenschappen volmaakte kunst zou mogen heeten, en dat ze aanwezig zijn in de beste werken van alle volken. Feith's Julia[6] is zoo weinig origineel dat het haast niet als proeve gelden kan, naar mij dunkt, ware het echter oorspronkelijk, dan zou 't inderdaad zuiver stemmingswerk zijn, maar is in Werther[7] niet even veel waarneming - waarneming van den tijd, van pas gebeurde feiten - als stemming? En zou niet ook hierin voor een deel zijn meerderheid boven de andere werken uit die periode gelezen zijn? Ik vind dat van al de werken van Mev. B. ‘het huis Lauernesse’ en ‘de Wonderdokter’ meest bezield en meest ‘lebenswahr’ zijn, zou dit niet ook daarin zijn verklaring vinden, dat b.v.b. Paul[8] en de Wonderdokter trekken van bekende personen moeten dragen, dus naast stemming ook waarneming zijn? -

Maar ik merk, dat mijn brief erg lang zou gaan worden, en dat ik dus aan 't woord: eindigen moet denken. Ik heb 't In Memoriam van Mev. B.,[9] nu zich dat tot een kort woord moet beperken, met instemming gelezen. Het beantwoorden van uw brief bracht met zich, dat ik soms van u verschilde, dit sluit niet uit, dat ik uw stuk met genoegen las, en met veel belangstelling het vervolg tegemoet zie; ik vond in het meegedeelde veel, dat mij tot overdenken stemde.

Zoo gij tijd hebt mij eens te schrijven, mijn adres is: Mej. H. Kolff. Velp (bij Arnhem.)

Met vriendschappelijken groet noem ik mij:

Uw dw.

Adèle Opzoomer.

Eindnoten:

1 Jaartal ontleend aan poststempel.
2 Zie A.S.C. OPZOOMER AAN A. VERWEY [25.6.86].
3 Albert Verwey, ‘Toen de Gids werd opgericht...‘ (deel 2)
4 A.L.G. Bosboom-Toussaint, *De Delftsche wonderdokter*. Amsterdam 1870, 1871.
5 T.B. Macaulay, ‘Madame d'Arblay’. In: *Historical essays*. London, z.j.
6 Rhijnvis Feith, *Julia* (1783).
7 Werther, hoofdpersonage in Johann Wolfgang von Goethe, *Die Leiden des jungen Werthers* (1774).
8 Paul van Mansfeld, personage in *Het huis Lauernesse*.
9 ‘In memoriam A.L.G. Bosboom-Toussaint’.

A. Verwey aan W.J.T. Kloos 2.7.86[1]

Bussum
2 Juli '86

Ik kom met den trein van 7.23 weer in Amstd. Kom, of aan den trein of bij me aan huis, zooals je wilt. Ik breng het stuk[2] van N. mee terug dat V. Eeden zeer goed vindt. Tot vanavond
tt
A.V.

V.E. gaat even naar Amsterd en neemt dezen briefk. mee, heeft geen tijd bij je aan te komen -

Eindnoten:

1 Briefkaart.
2 F. Netscher, 'Het daghet uyt den oosten'.

W.A. Paap aan A. Verwey [voor 3.7.86]'

A.
Het stuk[2] dat Huismans aan de N.G. heeft gezonden kan *niet* hetzelfde zijn als het stukje, getiteld La Bièvre in zijn Croquis parisiens.[3] Het laatste toch is maar 4 ½ (kleine) paginas groot.
Geef aan brenger dezes het stuk mee; dan kan ik het vergelijken.
De N.G. wordt daar door mij voor een buitenmodelschen flater behoed. Verbeel je dien brief van Kloos aan Huismans, en 't gezicht van Huismans als hij de bewering las, dat 20 pag's 't zelfde was als 4 ½!
Gegroet
W.P.

Eindnoten:

1 Datering op grond van A. VERWEY AAN F.W. VAN EEDEN 3.7.86.
2 J.K. Huysmans, 'La bièvre'. In: *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), deel II, p. 430-439.
3 J.K. Huysmans, *Croquis parisiens*. Paris 1886.

A. Verwey aan F.W. van Eeden 3.7.86

Zaterdagavond
3 Juli '86

Free,
Nu heb ik gister toch nog vergeten Netscher's stuk mee te nemen. Wil je

't me zoo gauw je kunt sturen - per ommegaande liefst en dan naar mijn thuis: Nassaukade. -

Paap vertelde me vandaag dat hij van plan was met Netscher een Weekblad opterichten, dat de N.G. zou steunen. Hij verzocht om onze medewerking. Ik heb voorgesteld van deze zaak eenigszins een redactiezaak te maken en op een vergadering de vraag te behandelen of en waar om het voor de N.G. nuttig en noodig kan zijn een weekblad naast zich te krijgen. Het zou niet kwaad zijn Paap te brengen tot eenigszins officieele verklaring van *de redenen, waarom dat blad moet worden opgericht*. Vind je ook niet?

In de Crocquis Littéraires van Huysmans komt, - zooals Kloos ontdekt heeft - een stukje voor, getiteld 'La Bièvre'. Paap heeft het nagezien en zegt dat dit een andere Bièvre moet zijn, want dat het schetsje in de Crocquis maar 4½ pag. groot is.

Vanmiddag kwam ik bij Versluys en sprak met hem over de maandelijksche uitgave, die hij heeft voorgesteld. Toen ik hem zei dat we in geen geval aflev. van 5 vel konden geven en als we meer geven ook den prijs moesten verhoogen, antwoordde hij dat hij het dàn veel raadzamer vond nog een jaar zòò door te gaan, omdat hij geloofde dat de kans op verlies door prijsverhooging + kleiner formaat grooter zou zijn dan die op winst door de verdubbeling der afleveringen. Dit advies was geheel in mijn geest en ik hoop dat we er allemaal het redelijke van inzien.

Versluys zei me dat je de gevraagde Ex. van je diss.[1] wel krijgen kon, maar dat er dan niets voor den handel overbleef. Het papier was op.

Zeg Martha dat ze niet moet denken dat ik boos ben omdat ze mijn aanteekeningen[2] gelezen heeft. Ze waren een uur uit mijn leven, zooals ieder artiest er wel eens meer een beleeft. Maar zul jullie er niemand ooit van spreken? Veth begon gelukkig pas, toen ik 't zag.

Mijn hartelijke groeten. Mijn broer gaat goed.

Albert

Veth heeft een Sonnet[3] gestuurd. Niet bijster. Vanavond een brief van Adèle Opz. Niets bijster, behalve het spoor

In het Weekblad[4] van vanavond staat een brief aan mij van een onbekend vernuft, dat beweert, dat als hij mijn Demeter leest, zooals ik gezegd heb (vorig weekblad)[5] dat hij lezen moet, dat hij het dan onzin vindt. Uit 'smans schrijfwijze is optemaken dat hij Dem, op alle manieren gelezen, onzin vindt. Arme hij? - !

Eindnoten:

1 F.W. van Eeden, *Kunstmatige voeding bij tuberculose*. Amsterdam 1886.
2 Wellicht *Autobiografische schets*, bewaard in het Verwey - archief (UBA).
3 Henric van Gooyen, 'Avonddroomen'. In: *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), deel II, p. 131.
4 Richard Heelman, 'Aan den heer Albert Verwey'. In: *De Amsterdammer. Weekblad voor Nederland* 10 (1886), nr. 471, d.d. 3-7 1886, p. 4.
5 Albert Verwey, 'Het een en ander over "Julia"' (2 delen). In: *De Amsterdammer. Weekblad voor Nederland* 10 (1886) nr. 469, d.d. 22-6 1886, p. 6.

A. Verwey aan M. van Vloten [op of vlak na 3.7.86][1]

Beste Martha,

Ik was bang dat je mocht denken dat ik boos ben omdat je die aanteekeningen gelezen hebt. Daarom schrijf ik je.

Ik had die bladzijden onbegrijpelijkerwijs vergeten en dacht er eerst weer aan toen ik zag dat Veth ze in handen nam. Toen je zei dat je ze gelezen had, werd ik meer getroffen dan ik merken liet - maar boos was ik niet, want er stond niets in dat dat ik je niet gezegd zou hebben als je dien ochtend gevraagd had wat er in me omging. Schoon ik niet weet of ik het had kúnnen zeggen; omdat het schrijven me een uur lang bezighield, en ik telkens het resultaat van allerlei stemmingen schreef. Ja, meer dan een uur moet het geweest zijn

Ik ben nog onder den indruk van dien morgen. Zeg het aan niemand over - behalve aan free natuurlijk - dat je iets weet van mijn intimiteiten met mijn innigste zelf. Ik geloof dat ik een gevoel van schaamte had toen je zei, dat je *dien* omgang gezien had. Mijn twijfel en mijn trots moeten voor mezelf blijven. Ik zal er verzen van maken die een enkele begrijpen zal als ik dood ben.

Niemand teekent[?] een zwaarder schuldbrief dan wie zulke intimiteit accepteert. Dat kan alleen een nageslacht doen.

Eindnoten:

1 Concept, niet ondertekend; datering op grond van A. VERWEY AAN F.W. VAN EEDEN 3.7.86.

G.J. Koopman aan A. Verwey 6.7.86

Cheribon, 6 Juli 1886
p-a. Hotel Hogezand

Amice,

Wel, wel hoe gaat 't; zoo langzamerhand hoor ik berichten van jullie Nieuwe Gidsmannen: 't is zoo ver, dat de nagalm wel wat zwak is. Ik dacht zoo, zouden die Hollantsche correspondenten van de Indische couranten nu nooit over die lui schrijven, maar jawel, daar begon 't in 't Batav.

Handelsblad[1] over F. van Eeden, dat ze nu toch wel wat jammer vonden van dien man, die heel veel beloofde voor de toekomst enz. dat-i nu verzeild was in zoo'n clubje en wilde hij wat degelijks worden, dat-i zich maar zoo gauw mogelijk moest afscheiden. Ik las toen meteen van de poets,[2] die jullie de ouwe pruiken gebakken hebben, hij was fijn! hoor. Verbeeld je eens ik kwam hier in dit kleine gat van Ch. eens in 'n boekwinkel daar zag ik waarlijk die Beoordeeling van de Hollantsche critiek[3] liggen, en dat hier in Ch. ook zag ik: Studies naar 't naakt model,[4] nu dat koop ik ook eens 'n goeien dag, maar 't zit er krap bij me aan, want ik verdien hier geen duit, al zit ik van 8-4 uur op 't kantoor. Ja, daar zit ik nu hier. Je weet ik ben weer niet geplaatst als Peereboom, Fokker c.s. nu ik ben er niet rouwig om. Toen ik aan den scharrel in Batavia of ik daar niet iets op kantoor vinden kon, want gouverneurschapdienst heb ik afgezeid, 't loopt hier op z'n end en dan is de handel nog maar 't beste en 't is toch maar de kwestie om geld te verdienen, want als ik geld zie, ben ik lekker. Veel gaat er hier niet om, alles is even beroerd. Je moet hier komen om eens armoede te zien. Het Javaansch Nieuwjaar, dat anders zoo vroolijk kan zijn, wat was 't dof, dit jaar; nu ja elk Javaan had 'n nieuw kleedje aan en de Regent[5] hield receptie en 'avonds bal: de kleine man schoot voetzoekers af, maar vroolijkheid geen spoor, 't is zoo gedrukt hier in Cheribon. Je kunt je niet verbeelden, wat dat hier voor 'n nest is, dat komt omdat de huizen hier veel te dicht op elkaar staan. De lui hebben hier altijd wat op elkaar te zeggen en zoo heb ik 't ook van de Cheribonners. 't Is hier daarbij vervloekt warm, heel anders als in Batavia en er waait hier langen tijd een droge, doorzettende wind, dat je lippen opdrogen en ik denk dat ik gekust ben. Mooie vrouwen heb je hier wel, als je goed toekijkt, maar niet zooals in Batavia; ze werken hier te hard en de zorgen staan op 't gezigt, en groeven er diepe kloven in, in Batavia waren ze allen vol en rond. Ze houwen hier veel van blauw. ([xxx])

Die de Bergh van de Amsterdammer zit ook in Indië, wat die voor moois vertellen zal aan jullie; overal feestelijk onthaald door de inlandsche grooten, althans in Solo; hij blijft overal maar 'n paar oogenblikken en hij zal jullie dus wel wat prachtigs opdisschen

Adieu

tàt G.J K

Eindnoten:

1 Het *Batavisch handelsblad* is niet in Nederland beschikbaar.
2 Julia-kwestie.
3 *De onbevoegdheid der Hollandsche literaire kritiek*.
4 Van Frans Netscher.
5 Raden Adipati Soera Adiningrat.

F.C.J. Netscher aan A. Verwey [8].7.86[1]

Sunda-straat 10
den Haag
9 Juli 86

Geachte Heer,

De zeldzaamheid van het feit, dat we in den laatsten tijd goed proza in onze literatuur te lezen krijgen, deed mij onwillekeurig - misschien - mijne uitdrukkingen[2] een weinig sterk kleuren. Ik hoop echter, dat gij de goede bedoeling van mijn schrijven niet bij de onhandigheid mijner expressies zult laten achterstaan.

Gij vraagt mij naar het beste van *Huysman*'s werken. Ontezeggelijk is het *En Ménage*,[3] dat én door komposizie, èn door psychologische analyse, én door artistieke behandeling in de eerste rij der hedendaagsche, fransche romans dient geplaatst te worden. Wilt gij hem als zuiver artiest leeren kennen, lees dan *Croquis parisiens*[4] (uitgave Vanier) of zijn *A Rebours*,[5] dat op een psychologische hypotese berust, maar waarin *Huysmans* zich in de volle schittering van zijn veelzijdig talent bloot geeft. Toch zou ik u willen aanraden het eerst *En ménage, Marthe*[6] en *Croquis* te lezen, en dan *A Rebours* en *L'art moderne*;[7] dit is de noodzakelijke volgorde, indien men niet in de kronkelingen zijner scheppingen verward wil raken.

Het is onmogelijk het niet met den heer *Prins* eens te wezen. Hij heeft in zijn opstel[8] eenige algemeene, banale waarheden over hem verteld, die u volstrekt geen beeld van zijn persoon en scheppingen kunnen geven; dat zult gij bij kennismaking zelf kunnen opmerken. Het talent van *Huysmans* bestaat uit duizenden facetten, en *Prins* heeft hem plompweg tusschen vier of vijf vlakken willen duwen. *Prins* heeft zijn temperament onvolledig begrepen, en zijne artisticiteit niet gevoeld. H: is een hyper-artiest, en Pr: een beschouwende geest; wat de een *begrijpen* wil, *gevoelt* de ander, en wat de ander *begrijpt*, wil de eerste *gevoelen*; er bestaat tusschen hen een voortdurend konflikt tusschen het koude verstand en het artistiek gevoel. Het laatste woord is nog niet over *Huysmans* gezegd.

Wat hebben de amsterdamsche kooplieden zich ploertig tegen den heer *Van der Goes*[9] aangesteld. Wie weet hoeveel vermomde Pinkhofs[10] hebben meegeduwd en meegeschreeuwd, en hoeveel rechters van gisteren morgen met het geld van weduwen en wezen op den loop gaan. Het is de vraag of vele hunner in zoo hoge mate den moed hunner opinies hebben als de heer V.d.G... Het is de triomf van den Van-Maurik-geest[11] in de maatschappij. Ik ben hoogst benieuwd en verlangend de bewuste brochure te lezen.

Het was mij hoogst aangenaam van den heer *Paap* te mogen vernemen, dat ons voornemen om een weekblad op te richten uw instemming gevon-

den had. Er bestaat naast *de Nieuwe Gids* plaats in overvloed voor ons weekblad, en wij moeten zorg gaan dragen, dat wij behoorlijke plaatsvervangers voor den *Spectator* e.g./c.s[?] in het leven roepen. Wij moeten ons, evenals *Domela Nieuwenhuis* den socialisten aanraadt, organiseeren, om, als de derde periode aanbreekt, gereed voor den strijd te wezen. Wij zullen het op zeer hoogen prijs stellen de blijken uwer ingenomenheid en medewerking te mogen ontvangen. Als de onderneming lukt, hopen wij honoraria uit te kunnen keeren, en zoodoende het onze te doen om het lot onzer jongere letterkundigen te helpen verbeteren. Ik, voor mij persoonlijk, hoop altijd aan uwe zijden meê te kunnen strijden, en verwacht, dat de redakzie van *de Nw Gids* ons weekblad steeds als een deel harer eigen onderneming zal beschouwen - twee ondernemingen, die in samenwerking het zelfde doel beoogen.

Vele groeten van
Uw dw dr.
Frans. Netscher

Eindnoten:

1 Datum ontleend aan poststempel.
2 Zie F.C.J. NETSCHER AAN A. VERWEY 4.6.86.
3 J.K. Huysmans, *En ménage*. Paris 1881.
4 *Croquis parisiens*. Paris 1886.
5 *A rebours*. Paris 1884.
6 *Marthe. Histoire d'une fille*. Paris 1876.
7 *L'art moderne*. Paris 1883.
8 Arij Prins, 'J.K. Huysmans'. In: *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), deel II, p. 219-231.
9 Na het verschijnen van de brochure van F. van der Goes, *Majesteits-schennis. Het geding tegen den heer F. Domela Nieuwenhuis*, Amsterdam 1886, werd de schrijver op 6 juli 1886, nadat in het avondblad van de *Nieuwe Amsterdamsche courant. Algemeen handelsblad* d.d. 6-7 1886 onder de titel 'De heer F. van der Goes' een redactioneel artikel was verschenen waarin 'de assuradeur' Van der Goes in verband werd gebracht met de auteur van het scherp veroordeelde *Majesteits-schennis*, door veront-waardigde Handelsblad-lezers van de Amsterdamse Beurs gejaagd. Daarop volgde wederom in het avondblad van de *Nieuwe Amsterdamsche courant. Algemeen handelsblad* d.d. 7-7 1886 een tendentieuze beschrijving van Van der Goes' positie op de beurs en deze actie der kooplieden. De redactie van *De nieuwe gids* nam het in 'Ingezonden stukken' in *De Amsterdammer. Dagblad voor Nederland* 4 (1886), d.d. 8-7 1886, p. 4 voor hem op, waarna nog twee 'Ingezonden stukken', waarvan de auteurs met F. van der Goes sympathiseerden, aan deze kwestie werden gewijd. (Zie ook W.A. PAAP AAN A. VERWEY [14.7.86], noot 2.)
10 L. Pincoffs was een vooraanstaand Rotterdamse politicus en zakenman, die in 1879 in grote financiële moeilijkheden raakte en naar Amerika vluchtte, wat leidde tot het bankroet van vele kleine schuldeisers en de val van het kabinet.
11 Justus van Maurik personifieerde voor Netscher blijkbaar de Nederlandse bourgeoismentaliteit. Als populair auteur werd hij door de Tachtigers aangevallen.

A. Aletrino aan A. Verwey [na 10.7.86][1]

Amsterdam 10 Juli 86. 's avonds 12 uur.

Ik heb u eenige minder aangename opmerkingen te maken. Door uw toedoen is het geschied dat mijn uitgang met Kitty[2] niet heeft plaats gehad. Ik weet geen woorden om mijn verbazing uit te drukken, hoe iemand zóó onhebbelijk, zóó ongeloofelijk ongepast durft handelen, als gij gehandeld hebt.[3] Ge zijt niet beter geweest dan iemand, die een bezoek brengende, een brief aan zijn gastheer gericht, opent, leest en verbrandt. Gij kunt geen excuus hebben; onnadenkendheid *is* er geen; de eenige force majeure is uw eigen wil geweest, en die wordt *niet* verontschuldigd door het feit, dat het niet uw ernstige bedoeling was mij ongerief te bezorgen-daarenboven was het misschien uw bedoeling wèl, doch daar gij uw zelven niet kent, zult gij dat niet meer weten, en niet van uw zelven gelooven.

Ik neem u kwalijk, en zeer kwalijk, dat gij onhebbelijk geweest zijt als geen mensch tegenover een ander zijn mag; ik neem u daarenboven kwalijk, dat gij mij een genoegen ontroofd hebt, waar op ik prijs stelde.

Dordrecht. Nieuwstraat.

De copie van mijn antwoord op dezen zal ik je wel eens sturen als je wilt. Verscheur dezen brief niet maar meld me wanneer ik hem eens kan komen halen bij je. Ik wenschte dan tevens een misverstand weg te praten.

Sam.

Eindnoten:

1 Brief van C.M. van Deventer door Aletrino aan Verwey doorgestuurd met onderschrift.
2 Kitty van Vloten. Betsy en Kitty van Vloten hadden via hun zuster Martha en haar verloofde/man Frederik van Eeden vele van Van Eedens vrienden leren kennen; zo ontstonden in een vrije, ongechaperonneerde sfeer kameraadschappen - bijvoorbeeld die van Betsy met Van der Goes, en die van Kitty met Aletrino en wat later met Verwey.
3 De afspraak die Kitty van Vloten met Van Deventer had om samen te lunchen, had zij, doordat ze met Verwey op een wandeling door de bossen bij Bussum verdwaald was, niet gestand kunnen doen. Niet Aletrino, maar Verwey was dus ‘de schuldige’.

J.C.G. Grasé aan A. Verwey 13.7.86

Wellington House
Eton Road. N.W.
13 Juli '86

Beste Verwey,

Vrijdag heb ik je p.p. het Meinummer vd. 19th Centy[1] gezonden. Het is niet mijn eigendom; gaarne zag ik het binnen een dag of 10 terug. O. Donelly is nog niet in London; maar ik meen dat hij in Augustus komt. Een Amerikaan, met wien ik in 't Br. Museum in kennis ben gekomen, verzekert me, dat hij geen pocher is, maar een welbekend magazijn-schrijver in the States.

Onze verkiezingen zijn goddank bijna over en de Grand Old Man[2] heeft zoo'n pak slaag gehad, als hem maar zelden meer in zijn leven zal te beurt vallen. Arme drommel! Home Rule is naar limbo gewezen, de Conservatieven zullen waarschijnlijk een meerderheid voor de andere partijen samen hebben. En dan; ik bibber als ik er aan denk, God help de arme Ieren; of anders dan moet dynamiet het doen. Ze hebben nooit niets uit de Britten gekregen zonder dreigen. Er zijn hier lui die waarachtig meenen dat Ieren met een dubbele hoeveelheid erf-zonde in de wereld komen. De Engelschman wil zoo graag zijn heelen hemel voor Saksers houden; Celten of andere ketters komen alleen met kaartjes binnen. Nu zijn ze weer in Burmah bezig: Geef mij je land in deze wereld, en ik geef je den bijbel, met een kaartje voor de volgende. Practiesch! Onze civilisatie (syphilisatie schrijven anderen het) is in den grond v.d. zaak beroerd dun klatergoud, bij de groote hoop. De ‘massa’ heeft nu weer eens een blijk van ‘brute force’ gegeven en Ierland kan weer wachten; omdat er onder de 5 millioen Ieren 1¼ zijn die niet tot Rome behooren. Daarom doen wat die 1¼ wenschen, hoor! De positivisten hebben een zwaar werk vóór zich in dit land van sekten en superstitie.

Ik ben eensklaps sedert 12 uren tot over mijn oren verliefd. Een Engelsche van Fransche afkomst en in New York City opgevoed. Verduveld mooie zwarte kijkertjes. Ongelukkig doen vrouwen en kinderen hier aan de politiek en *zij* leunt naar de zijde van haar vader over; Tory. Een goed kind dat naar. enz. Verdere gevolgen dan dat ik akelig rusteloos ben geworden, heb ik nog niet bespeurd; maar het ding is pas 12 uur oud; dus tijd genoeg om te groeien.

Morgen 14 dagen vertrek ik van hier en hoop dan een week of 7 in A'dam door te brengen.

Ik dank je zeer voor het pamphlet.[3] Ik heb gegierd van genot (alliteratie). Je hebt die lui er toch zoo machtig mooi doen inloopen. Als ik in Holland

ben moet ik met Julia kennis maken. Een deern meer of min doet er niet toe.
Yrs very truly
J C G Grasé.

Eindnoten:

1 Zie J.C.G. Grasé aan A. Verwey 14.6.86.
2 Minister-president Gladstone.
3 *De onbevoegdheid der Hollandsche literaire kritiek*.

W.A. Paap aan A. Verwey [14.7.86][1]

Alb.
Tot mijn grooten spijt kan ik je heden, Woensdag, avond al weer niet ontvangen. Ons colloquium moet dus uitgesteld worden tot Donderd of Vrijdag naar jou verkiezing. Beide avonden ben ik thuis. Neem een Amsterdammer mee. 'k Heb het stuk[2] gelezen maar bezit het niet
Willem Paap

Nassaukade 74
Albert Verwey

Eindnoten:

1 Datering op grond van A. VERWEY AAN F.W. VAN EEDEN 3.7.86, waaruit blijkt dat met het 'colloquium' de *Nieuwe gids*-vergadering van 9 juli 1886 wordt bedoeld. ('s-Gravesande 1955, p. 116).
2 Vermoedelijk: E. Brandsma, 'Onze vrijheid in gevaar' (In de rubriek 'Ingezonden stukken'). In: *De Amsterdammer. Dagblad voor Nederland* 4 (1886), d.d. 11/12-7 1886, p. 3 en 4. Of: B.J. Penning, 'Ingezonden stukken'. In: *De Amsterdammer. Dagblad voor Nederland* 4 (1886), d.d. 13-7 1886, p. 4.

A. Verwey aan J.P. Veth 17.7.86

Rozengracht 57.
Amsterdam
17 Juli '86

Carissime,
Ik voel me tegenwoordig zoo gelukkig gestemd, dat ik er niet toe komen kan iets anders te doen dan te gastgaan aan mijn aangename indrukken. En ik moet een zang van Demeter[1] maken en ik moet een brief schrijven aan jou.
Je hebt me een poosjen geleden heel blij gemaakt[2] en me heel wat zorg afgenomen door het meebrengen van wat ik nooit zoo zeer noodig had als de laatste weken: nu ik toch schrijf wou ik dat graag óok opschrijven.

Eén van de dingen, waarover ik je schrijven moet - eigenlijk het eenige, waarover ik *moet* - is het sonnet, dat je Kloos gestuurd hebt.[3] Op de vorige vergadering is de al-of niet-plaatsing aan Kl. en mij overgelaten. En het doet me genoegen je te kunnen schrijven dat we het - behoudens nietwaarschijnlijk plaatsgebrek - in de eerstvolgende aflevering zullen opnemen. De reden van het uitstel op de vergadering was deze: dat *ik* eerst aarzelde en niet dorst zeggen of ik het sonnet goed of niet-goed vond. Kloos had het meermalen gelezen en beweerde dat het hem bij herhaalde lezing meeviel. Ik heb het daarom gisteren weer en vandaag nog eens gelezen en moet zeggen, dat het me zéér is meegevallen. Maar tegelijkertijd geloof ik nu door het geven van het verschil tusschen eersten en tweeden indruk te kunnen zeggen wat er ontbreekt. Bij eerste lezing n.l. hinderden mij: 1° het slepende van regels 2 3 en 4. vooral ook in de rijmen van 2 en 3 uitkomende. 2° In reg. 6. trotsch man - dat plagiaat is uit het In Mem. van Goes,[4] die zijn combinaties met ‘man’ mij weer afhandig heeft gemaakt (dood man,[5] schoon, groot man) en 3° de grammatische onnauwkeurigheid van reg. 13, waar: ‘(om) hun vonnis af te wachten' zou beteekenen niet: dat *zij* hun vonnis afwachten, maar dat *jij* 't afwacht. Nu, de eerste aanmerking: daar is niets aan te veranderen, en er is misschien wel iets voor te zeggen: n.l: dat de stemming grijs, eentonig is *bedoeld*. Misschien komt dat slepende ook daarom alleen zoo uit, omdat de eerste, op zich zelf zeer fraaie regel veel opener en eenigszins elastisch van geluid is.

De tweede aanmerking is van mij persoonlijk te begrijpen, maar het vers is goed en jij hoeft je die dus niet aantetrekken.

De derde eindelijk: die wou ik je voorstellen te overwegen en te trachten, desnoods met wat verval van klank, den juisten zin in het vers te brengen. Je zoudt b.v. kunnen zeggen:

- die daar hun vonnis wachten, of iets van dien aard.

V. Eeden zei dat je in plaats van ‘richtend’ eerst ‘eenzaam Ik’ had. En Kloos vond daar iets voor. Maar *ik* ben er zéér voor ‘richtend’ te behouden. ‘Richtend’ is een explicatieve kwaliteit, die in zeer eng verband staat met de in het vorige woord genoemde. ‘Eenzaam’ zou er niets toe doen en niet eens juist zijn. Een ‘Ik’ in 't midden van zijn gedachten *is* niet eenzaam.

Ik hoop dat je meer van *dat soort* sonnetten maakt: wij hebben hier niets in dat genre en er is enorm veel moois in te doen. Ik geloof dat de hoofdzaken erin zijn: 1° het zijn in de stemming; dàt natuurlijk als altijd. 2° het vasthouden van den gedachten- of gevoelsgang. 3° (en dit is in de techniek van het vers de hoofdzaak) *het vullen* van *de regels met geluid*. Dit soort verzen duldt geen lange golvingen zooals ik in Demeter schrijf; ook geen teêre bevingen als in fijne lieriek. Voet na voet moet gevuld zijn. Dat is veel meer waard dan het inwerken van mooie rhythmengangen: de tegenover elkaar staande klanken constitueeren alle mogelijke rhythmen.

Je zult zeggen, dat die wijsheid je niets schelen kan. Ze geeft misschien ook al heel weinig als je voor je papier gaat zitten en verzen maakt.

Ik heb hier (uit Kloos' Album Etsclub)[6] de etsen van jou, der Kinderen en Zilcken hangen. Je weet dat ik verhuisd ben, is 't niet? Rozengracht 57.

Ik ben 't niet met je eens dat de ets van Zilcken zoo mooi is. Of liever ik vind haar niet mooi. Van de drie die ik hier heb, vind ik de jouwe verreweg de mooiste - d.w.z: de meest duidelijke reproductie van een stemming. Ieder uur van den dag dat ik ernaar kijk, krijg ik een zeer bepaald sentiment, dat ik in vets zou kunnen brengen. Ik geniet er van, ik verbeeld me dat ik er in ben, in dat landschap. Ik geef je toe dat mijn smaak in deze geen criterium is.

Een ander ding, waar ik dezer dagen van geniet is een schetsje dat Erens, als het werk van een kennis, heeft aangeboden voor de N.G.[7] Hij beweert dat het niet van hem is: daar zul je zelf gauw over kunnen oordeelen. Het is een ‘Begin van een partijtje’ en wel op een Havenbootje op den Amstel bij het Amstelhotel. De uitvoering is niet overal ‘fort’, maar de wijze van zien vind ik zeer ‘Supérieur’. Vooral de kleur, die ik uniek mooi vind. Ik lees het vijf maal achter elkaar en houd niet op met bewonderen. Ik heb Erens vreeselijk verlegen gemaakt door het uitbundig mooi te vinden en net te doen of ik niet eraan dacht dat het wel eens van hemzelf kon zijn.

De roman van V. Deyssel[8] is af, of zoo goed als af, en al aangeboden aan een uitgever.

Netscher gaat met Paap een Weekblad oprichten. Maar we hebben Paap ertoe gebracht zijn naam als redacteur niet op den titel te zetten. Ik hoop dat je, mocht je eraan meewerken, de N.G. geen schade zult laten lijden. Ik zal zorgen voor een Erratum, en we houden plaats open voor je beloofde Copy.

De gracht hier is goddelijk, op alle momenten. Tegenover me woont Voerman, dien ik al eens heb opgezocht. Rembrandt heeft ook hierover gewoond, is 't niet?

Ik ben weer bezig aan Demeter en heb daar groote plannen mee. Als 't goed gaat komt de tweede Zang in de Augustus aflevering tegelijk met jou sonnet.

Als Free me stallen kan kom ik in Augustus eens in de buurt - nu heb ik geen tijd.

Schrijf me gouw over je Sonnet - groet free en Martha en geloof me

yours very truly

Albert. Verwey

Goes is sints eenige dagen weer naar de Beurs geweest - dat is dus in orde. -

Eindnoten:

1 Pas gepubliceerd in: Verwey 1983, p. 119-127.
2 Veth heeft Verwey af en toe geldelijk gesteund.
3 Henric van Gooyen, ‘Zelfgevoel’. In: *De nieuwe gids* 2 (1886-1887), deel I, p. 150.
4 N.N. [F. van der Goes], ‘Busken Huet’. In: *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), deel II, p. 165.
5 ‘Rouw om het jaar’ en ‘In memoriam patris’ in *Persephone en andere gedichten* p. 39, 43 en 44.
6 In de zomer van 1886 verscheen de eerste portefeuille van De Nederlandsche Etsclub met dertien etsen bij Mouton in 's-Gravenhage.
7 F. Erens, ‘Het begin van een partijtje’. In: *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), deel II, p. 395-397.
8 *Een liefde*, die in 1887 bij C.L. Brinkman verscheen.

M.J.F.P.H. Erens aan A. Verwey [22.7.86][1]

Amice,
doe me het genoegen en kom morgen (Donderdag) tegen half elf of later zoo ge goedvindt, even bij me. Kloos had me je visite beloofd doch wachtte ik heden je te vergeefs.
Addio
t.t.
Trifouillard

Doe de groeten aan Faukon[2] S.V.P.

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 M.W. van der Valk.

J.P. Veth aan A. Verwey 22.7.86

Arnhem 22 Juli '86

Beste Albert,
Ik heb maar even tijd je voor je brief te bedanken en haar te beantwoorden in zoover dat noodig is! Ik vind je beschouwing over het sonnet[1] zeer juist. Het moede van regel 2, 3 en 4 was wel *gewild*. Van het plagiaat 'trotsch man' was ik mij bewust. Alleen meende ik dat het gepermitteerd was daar ik het in nieuwe combinatie aanwendde. Regel 13 is gemakkelijk te corrigeeren. Maak er van:
'Voor mijn gericht, en laat doe hen 't vonnis wachten.'
Ik vermoed (neem me niet kwalijk) dat je geinfluenceerd bent in je ongunstige opinie over Zilcken's ets. De nieuwlichters der schilderkunst[2] vinden haar niet veel. En eigenlijk ik ook niet. Toch zou ik haar in een kritiek bovenaan genoemd willen zien, omdat het de *meest compleete* ets is. Er is niet veel in, het is niet gròòt, maar het is homogeen goed werk. Witsen heeft 20-maal meer te zeggen maar hij stamelt soms.

Je oordeel over mijn ets is complimenteus maar onjuist. Je verwart het sentiment dat er achter zit met de expressie er van.

Nu nog iets anders: Het ‘stuk’[3] is nog niet af, en ik heb absoluut geen tijd. Ook is Witsen er in betrokken die lastig is. Ik kan dus niet belòven het te leveren, schoon ik àl mijn best nog zal doen. Ik hoop hiermede de N. G niet te dupeeren. 't Zou dan toch altijd de volgende afl komen.

Maar vedremo![4]

(A propos! Als je weer èrg om geld verlegen bent zeg het me dan *alsjeblieft*.)

In haast

tt

Jan Veth

Eindnoten:

1 Henric van Gooyen, ‘Zelfgevoel’. In: *De nieuwe gids* 2 (1886-1887), deel I, p. 150.
2 De schilders rond *De nieuwe gids* - onder wie E. Karsen, Van der Valk, Witsen en Veth zelf - waren allen ‘Stemming’-schilders en werkten minder traditioneel dan Zilcken.
3 W.J.v.W. [J.P. Veth en W.A. Witsen], ‘Een boek over kunst’ [over: Albert Wolff, *La capitale de l'art*. Paris 1886]. In: *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), deel II p. 461-468.
4 We zullen zien.

J.J.H. Verloop aan A. Verwey 24.7.86[1]

Amst 24-7 86

A

Daar ik geen tijd meer had om bij je te komen, wil ik je bij deze melden dat ik thans te Gorcum zit, ik kan dus morgen niet bij je komen. Gelieve de groeten te doen aan je familie

tt

J. Verloop

Eindnoten:

1 Briefkaart.

J. van Looy aan A. Verwey 30.7.86

Madrid 30 Juli 1886 Zondag

Albert.

Ik heb de heele morgen aan 't inpakken van mijn boeltje bezig geweest. Mijn werk verzendbaar gemaakt. enz. Dat gaat morgen of overmorgen naar Holland. en *ik* dan spoedig. woensdag denk ik. mijn reis beginnen

naar het Zuiden. In Toledo blijf ik de warmte wat afwachten om verder te gaan. daar kun je me dus schrijven. m'n adres daar zal zijn:

Gran Hospedaje del Universo

Barrio Rey 7. Toledo

Ik zou ook wel naar het Noorden gaan kunnen. wat me van verschillende zijden is geraden, maar, dan zou ik dat gedeelte van Spanje twee maal moeten doortrekken. Wat ik laat. omdat ik lui ben. en nog meer omdat het zooveel geld kost. Je moet bovendien weten, dat ik hier in Madrid dagen heb gehad van 108 graden Farenheit. 't Eenige wat me naar het Noorden zou doen gaan. is het ontloopen der andere helft der gouden medaille. onze vriend Dunselman namentlijk. Evenwel als elke medaille heeft een gelootte academische ook een keerzij. als is het alleen maar een *nuttige*. dat is: het nut dat men halen kan uit het gedwongen omgaan met onsimpatieke naturen. Je ziet. ik ben nóg altijd aan *'t inpakken* ik ben nog altijd bezig aan een vervelend werk.

En ik was eigentlijk begonnen met jou wat te praten om me die herrie van het lijf te schudden. maar jongenlief. *jij* weet wel. wat een kankerkracht er in *stof* zit. eigentlijk bedoel ik: *poussière*. maar op 't oogenblik weet ik daar geen goed woord voor. Zou 't *vuiligheid* mogen zijn?...

Denk nu niet dat ik aan simboliek *vuil* denk. ik meen wezentlijk echt stof... dan dat vuile. *goor*[?] voelende poeder. dat in de tijd van drie maanden. altijd langzaam en onzichtbaar vallend. tot een dikke laag geworden is. bijv. op een in een hoek geslingerde studie. of impressie. Anderen indrukken zijn gekomen en men heeft drie maanden verder geleefd; op een goeie dag, met een verhuisdag bijv. *stoft* men het *stof* weg. en dan komt dat stukje leven van je zelve. (want dat is het toch, niet waar?) voor den dag. zoo als ik me voorstel. dat het onbehagelijke gezicht van een pasgeboren kind er uit moet zien. als het drijft op het water van een gracht. waar het door een radelooze jonge moeder ingegooid is. Soms gebeurt het ook wel eens. dat men verwonderd staat. bij het wegdoen der stoflaag. over het frissche stukje leven. en dan betreurt men het. dat niet te hebben laten groeien. Nu, dat kan zelfs een jonge vrouw gebeuren. die een *onecht*? kind vermoord. als ze kalm geworden. naderhand denken gaat. Er is toch eigentlijk veel *stof* in de wereld. Zou de wereld zonder *stof* goed zijn? En wie maken het meeste *stof*. zij die *niet* weten. dat ze met elk van hun voetstappen een ander *stof* in de oogen strooien. of zij die *wel* weten wat *stof* is, maar *stof* veroorzaken door het onophoudelijk wegvegen van stof. Laten we dit stofpraatje maar eindigen met de wetenschap dat *stof* in de zon *mooi* is en als de kinderen zingen.

Uivertje - Stuivertje. *Stof*

Jij bent en eerlijk en zuiver van *of* -

Geteld.

Ja. Albertje, dat is zoo. en de wereld is *niet* in *zes dagen* gemaakt.

Onder. wat ik vond. behoorde ook die impressie uit Persefoné.[1] die vond ik echter niet in een hoek. maar vastgeplakt op een raampje. Je moet je dat raampje voorstellen als een *Ui*, de eerste laag die ik wegnam. was een studie naar de *natuur*. nuchter. daardoor mislukt misschien. hij heeft zijn dienst gedaan, en gaat in de koffer bij een heele rol mij geboren kinderen uit Italie. De tweede laag was een impressie in aquarel. uit 't hoofd geteekend waar ik aan hecht. omdat *ik* het mooi vond in de natuur. De derde laag was een dollemanstreek, maar in de natuur *ook mooi*. de vierde laag was de persefoné impressie. Toen ik die *ui* aldus *gepeld* had. heb ik besloten. dat vierde laagje maar bij de *rest* te doen. wat ik wegzenden zal

Ga dus. bijv. over drie weken. naar mijnheer Allebé. en vraag hem die *illustratie*. ik heb hem gezegd. dat hij je *die* moest geven. Als je hem dan netjes vierkant snijden laat. geeft ik je hem cadeau, zonder dat *één* mensch er zich over behoeft te ergeren. of oordeel te vellen, op dezelfde manier zooals ik je bij m'n terugkomst wel eens een potje bier aanbieden zal. hoop ik. Smaakt je dat bier niet. dan zult je mij niet boos maken door *het* te zeggen. of het potje leeg gooien op de grond. er is bier genoeg in de wereld. Hier kan men zelfs Heinekenbier krijgen.

Ik stuur voornamentlijk twee groote copiën weg (mijn taak). Als ik je vertelde wat daar aan vast zit, hoeveel *vloeken*. hoeveel onplezierige oogenblikken, zou je me zeggen. zooals je me dat in Italie zoo vriendschappelijk was te zeggen. dat ‘klagen niet te pas komt’.[2] *Ik* zou er meê kunnen bewijzen. dat ik omstandigheden onder de oogen weet te zien. en och, al klaag je nog zoo hard. de kousen komen *toch* klaar

't Is een stoffige brief. en ik die me voorgenomen had eens heel *mooi* te schrijven. Voor een andere maal. Albertje. jij geeft me altijd een *brief* terug. en je hebt me bovendien nog nooit lastig gevallen. of in mijn zwakke plaatsen gegriefd. *Ik* ben lang geen ‘*God* in 't diepst van mijn gedachten’.[3] heel dikwijls minder dan ...nu... ja. wat staat er wel tegenover een God. een mensch?

Michel Angelo *was* een God. zooals een mensch is. die bovenmatig uit steekt hoog boven anderen. Er is hier in 't Museum een schilderijtje in olieverf van *hem*, zoo *niks. in vergelijking* en *toch* behoorend bij de cyclus die eindigd in het plafond der Chapelle Sistine en in zijn Tombe der Medicis

Velasquez was een erg *groot* schilder. een *verbazend. knap* schilder die zijn mooiste dingen maakte toen hij op z'n oudst was.

Zie je. dat zijn zoo van die dingen waar ik me hier in mijn eentje wat meê tracht op te vrolijken. Ik leer er uit. dat zelfs menschen die erkend groot zijn. zelfs in vergelijking *goden* schijnen de algemeene natuurwetten niet hebben kunnen ontloopen. en groeien moesten of ze wilde of niet.

Meesterstukken. een braaf woord. zijn *geworden*. Dus. laten we worden en geen meesterstukken willen *maken*.

Wordt men tenslotte *niets*. of weinig 't is voor een nakomeling misschien makkelijker te *worden*.

Nu is absoluut het stof van m'n kleêren, maar nu heb ik je niet heel veel meer te schrijven.

Jongen. de vrouwtjes zijn hier zoo voorbeeldig mooi. Het Spaansche volkje is zoo... eigenaardig interessant. 't is hier *moeielijker dan ergens anders* wat redelijks te doen.

De laatste dagen zat ik in een beestenspel te wachten tot de copiën droog waren. aardige lui, een *heel aardige* jonge vrouw, prachtige leeuw. meesterlijke apen. goed humeur, erg warm, slangen die eieren lagen, en paar goede croquitjes gemaakt, en me heel weinig verveeld, veel geknoeid!

Ziedaar in 't kort de laatste dagen. die in Holland zoo rumoerig waren.[4]

Ik ben er van geschrokken. en zooals Allebé terecht aanmerkte. ‘Als ik zoo iets in 't buitenland hoorde, zou ik het niet willen gelooven.’ 't Klinkt zoo vreemd *Hollandsche barricaden*. paling trekken is *niet* vreemd.

Maar wie weet. hoeveel verwondering de tijden die komen, nog geven zullen. *Verwondering* eindigd soms in *bewondering*. Wat jammer dat de Jordaan zoo 'n domme kracht is.

Ik wou je nag een paar sonnetten er bij doen. maar 't word donker. Dus tot straksch.

Nu is het straksch. en als jij dezelfde indruk krijgt van dezen als ik toen ik haar overlas. dan zeg je: Die Looy is een onnoosele bloed. en hij vertelt allemaal dingen als of het heel wat was, die ik al wist. toen ik nog niet geboren was.

Nu. dat doet er ook *niets* toe. ik heb je wat van mij verteld. Doet gij insgelijks. Stuur me ook als je wilt p.o. *Barrio Rey. 7 Toledo* het zesde nummer der Gids.[5]

Nu nog met een hand. Wat ik je bidden mag. Lees Don Quichotte.[6]

Je vriend

Jac. v. Looy

Doe mijn groeten aan *Aletrino vooral*. Ik *moet* hem schrijven en *'k zal* het doen. als je mij zijn adres *zegt*: anders zal 'k hem sturen adres Hemoneyst. 13.[7]

Ik stuur je deze twee sonnetten[8] van de laatste tijd. die ik onderstel dat je in elk geval lezen zult willen. Zeg me. wat er aan mankeert. Want. al stuur ik een heele Odyssee aan de Gids Secretaris.[9] dan krijg ik toch geen antwoord. zelfs niet eens in de *‘Brievenbus der Gids’*.

Lees ze maar als een vervolg der nieuwtjes dat is beter. dan behoef je ze te beschouwen als iets *ernstigs*. en dat *was* de bedoeling. Hoe gaat het met de barricaden? Vertel me ook wat je denkt van de illustratie die lang niet goed is. maar 'k zou haar over moeten maken. en daar heb ik nu geen lust in.

Adios. ik ga wat wandelen. morgen of later de sonnetten.

Eindnoten:

1 Illustratie bij Verwey's ‘Persephone’. Zie ook J. VAN LOOY AAN A. VERWEY 8.6.86 en A. VERWEY AAN J. VAN LOOY [17].6.86.
2 Zie A. VERWEY AAN J. VAN LOOY 19.11.85.
3 Willem Kloos, ‘Sonnet’. In: *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), deel II, p. 132.
4 Het palingoproer (25-27 juli 1886): in de Amsterdamse Jordaan werd het palingtrekken door de politie verboden en toen dit traditionele volksvermaak toch door werd gezet sloeg de politie op de menigte in met tachtig doden en gewonden als gevolg.
5 *De nieuwe gids*.
6 M. de Cervantes Saavedra, *Don Quijote* (1605-1615).
7 Adres van W. Versluys (secretariaat *De nieuwe gids*)
8 Nadere gegevens ontbreken.
9 Kloos.

G.L. Kepper aan A. Verwey 1.8.86

Naarden 1 Aug. '86.

WelEd Heer!

Wij zouden Uwe offerte wel aannemen; maar... een honorarium berekend naar *f* 30.- per vel kunnen wij verder nog niet uitkeeren; vooral daar voor Uwe bijdragen uitbreiding van den omvang noodig is, wil ook plaatsruimte niet een beletsel zijn.[1]

Wil toch gelooven, dat wij bedoelde Bijdragen het door U gevraagde honorarium *gaarne* zouden toekennen en dit ook weldra hopen te kunnen doen.

Voor den eerstvolgenden jaargang kunnen wij U voor de acht stukjes van ongeveer een half vel niet meer offreeren dan tien gulden per stuk; in de hoop[?] dat zulks niet een beletsel voor U zal zijn, Uwe medewerking te verleenen. Is U daartoe alsnog bereid, meld het mij dan *svp. per keerende*; zoo mede den algemeenen titel der *Causeriën over aesthetische en literaire onderwerpen* en den door U te kiezen pseudoniem.

Ik hoop althans, dat de honorarium-quaestie U niet moge weêrhouden, die medewerking te verleenen; zoodra maar eenigszins doenlijk zal daarin verbetering worden gebracht.

Geloof mij inmiddels, hoogachtend,
Uw Dienstwillige
George Kepper

Den WelEd Heer Albert Verwey
te
Amsterdam.

Eindnoten:

1 Zie G.L. KEPPER AAN A. VERWEY 23.6.86.

K.J.L. Alberdingk Thijm aan A. Verwey 6.8.86[1]

Am., 6 Aug. 1886

Amice,
Dank je zeer voor den overdruk van Cor Cordium.[2]
tt
Karel Alb. Thijm

Eindnoten:

1 Briefkaart.
2 Albert Verwey, 'Cor cordium'. In: *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), deel II, p. 469-477.

De Amsterdammer / M. van de Willigen[1] aan a. verwey [6.8.86][2]

WelEd Heer!
Daar ik in de meening was dat Uw Stuk in de Amsterd. Weekbl.[3] gratis werd opgenomen zoo verzocht ik U niet, Uw declaratie te zenden, ik zal er echter met den Heer Holkema, die op het oogenblik niet in stad is, over spreken, U ontvangt dan mee nader bericht. -
Hoogachtend.
M v d Willigen

Eindnoten:

1 Niet geïdentificeerd medewerker aan *De Amsterdammer. Weekblad voor Nederland*.
2 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
3 'Het een en ander over "Julia"'.

A. Verwey aan A.S.C. Opzoomer 6.8.86[1]

Rozengracht 57
Amsterdm 6 Aug '86

Waarde Juffrouw Opzoomer,
De datum van uw brief (2 Juli) is een groot verwijt voor me. Nu ik de drukten van verhuizen, schrijven en proeven nazien achter me heb schrik ik van de onbeleefdheden die ik heb begaan door het beantwoorden van brieven uittestellen van den eenen dag op den anderen. Ik hoop dat U mij uit medelijden met zoveel verschillende 'drukten' dat uitstellen vergeven zult.
Uw uitvoerig antwoord op mijn eerste schrijven was mij bovenmate aangenaam.

Uw opmerking dat men kunst van stemming en kunst van waarneming op den duur niet kan scheiden bracht mij tot denken, en ik kwam tot de overtuiging dat ik in mijn vorig opstel[2] dogmatisch-onnauwkeurig met mijn indeeling was geweest. Evenmin zonder waarneming als zonder stemmingen, is de wording van eenige groote kunst denkbaar.

Maar wat ik bedoelde is het volgende.

Alle schrijvers-in-'t-groot-schrijvers, die menschen maakten, in boeken of dramaas, maakten die menschen *geheel of nagenoeg* òf *in 't geheel niet of weinig* lijkende op de menschen eener waarneembare werklijkheid. Andere uitersten zijn niet mogelijk.

De menschen in Sara Burgerhart[3] lijken *geheel of nagenoeg*, de duivels van Dante lijken *in't geheel niet* op de menschen en wezens eener waarneembare werklijkheid. In de schilderkunst eveneens: Rembrandts Staalmeesters zijn geheel of nagenoeg reëel - Michel Angelo's reuzen zijn alles behalve reëel.

Nu, de menschen van de eerste soort zeggen, als van zelf spreekt: Hoofddoel van de Kunst is lijken op de werklijkheid. Die van de tweede soort zeggen, als ook van zelf spreekt: de werklijkheid kan ons niets schelen - Hoofddoel van de Kunst is: weergeven der stemmingen, waarvan mijn menschen de belichaming zijn. *Die* menschen kunnen, naar den aard der stemmingen, zoo fantastisch zijn als M. Angelo ze schilderde of zoo weinig menschelijk als de duivels van Milton.[4]

Ik bedoel dus dit te zeggen: dat er een principieel onderscheid in de kunst, ook in de romankunst bestaat en dat men dat kan formuleeren door te zeggen: Er is *waarnemings*kunst en er is *stemmings*kunst.

Als ik van oude termen hield zou ik de woorden realisme en idealisme misschien met schik[5] kunnen te pas brengen.

Het werk van Mevr Bosboom nu heb ik in *dien* zin Stemmingskunst genoemd. Daar komt waarneming in voor, soms zelf zéer directe waarneming, maar ik geloof niet dat het het hoofddoel was van mevr B. werk te maken dat leek op de een of andere waarneembare realiteit. Hoofdzaak was haar m.i. het belichamen van de stemmingen en de ideeen, die haar, het leven door, de liefste zijn geweest.

Ik hechtte er veel aan uw oordeel te hooren over deze dingen omdat ik geloof dat die Stemmingskunst hier in Nederland, in roman of drama een groote toekomst hebben zal. Het tegenwoordige zou reeds grooter zijn, meen ik, als Mev Bosboom de kunst had verstaan *nauwkeurig* te schrijven wat in haar omging

Eindnoten:

1 Laatste van twee concepten; niet voltooid.
2 Albert Verwey, ‘Toen de Gids werd opgericht...’ (deel 2).
3 E. Bekker, Wed. ds. Wolff, en A. Deken, *Historie van mejuffrouw Sara Burgerhart* (1782).
4 John Milton, *Paradise Lost* (1667).
5 Geschikt.

C.M. van Deventer aan A. Verwey [7.8.86][1]

Amice,

Ik dank u voor het afdrukje. Ik had tot dusver slechts korten tijd beschikbaar tot lezing van de N. G, doch geloof dat over het algemeen de slotaflevering van dit jaar schitterend is; misschien de fraaiste die het jaar heeft opgeleverd. Kloos was zeker in zijn schik dat hij aan Hofdijk nog een goeden kant ontdekte.[2] Looy[3] is uitstekend, niet waar. Buitendijk[4] voor het eerst superieur. En ik zal maar niet zeggen hoe schoon ik bij eerste lezing C.C.[5] vond.

Ik houd mij aanbevolen voor verdere toezending van afdr.; dat zal me in de provincie goed doen.

Groet de luidjes voor

Charley

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 N.N. [W.J.T. Kloos], 'Literaire kroniek' [recensie over werk van W.J. Hofdijk]. In: *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), deel II, p. 479-496.
3 Jac. van Looy, 'Een mislukte dag'. Ibid., p. 410-417.
4 G. Buitendijk [J. van den Broek], 'Baboe Dalima'. Ibid., p. 398-409.
5 'Cor cordium'.

G.L. Kepper aan A. Verwey 7.8.86

Naarden 7 Augustus '86.

WelEd Heer!

Gaarne vereenigen wij ons met Uw voorstel, om in stede van acht dan *zes* bijdragen van Uwe hand in 'de Salon' op te nemen; hetgeen dan om de andere maand geregeld zoo kunnen geschieden.

Wij achten het echter wenschelijk, om Uw naam te vermelden; daar de ondervinding geleerd heeft, dat dergelijke aesthetische en critische beschouwingen onder pseudoniem[1] niet de aandacht trekken, welke zij verdienen. Trouwens, ik heb er nooit tegen opgezien, om troef te bekennen.

Zoo mogelijk, zoude ik gaarne *einde dezer maand*, of in de éérste dagen van de volgende, Uw eerste copij tegemoet zien.

Geloof mij inmiddels hoogachtend

Uw dienstwillige

George Kepper

Eindnoten:

1 Verwey's artikelenreeks in *De salon* verscheen onder het pseudoniem A. de Mare.

M.B. Mendes da Costa aan A. Verwey [7.8.86][1]

Amice,
Voor het mij gezondene mijn hartelijken dank. Ge begrijpt dat ik nog geen tijd heb gehad er zoo mee kennis te maken als uw merkwaardig werk verdiend. Ik waag het dan ook nog niet er nu reeds een beslist oordeel over uit te spreken en zeg dus alleen nog maar dat de enkele oogenblikken, die ik er aan heb kunnen wijden, genotvol waren. Intusschen hoop ik u spoedig eens te ontmoeten. Na groeten als steeds
tt
M.B. Mendes da Costa

P.S. Komt de uitdrukking *Cor Cordium* in een Roomsch kerkgezang of zooiets voor?

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.

J.C. Singels aan A. Verwey 7.8.86[1]

Scheveningen 7. Aug 86.

Ik ben in mijn schik met de afdruk van uw Cor Cordium en dank er U voor. Ik las en voelde het, en genoot er van. -
Met mijn beste groeten voor U
J C. Jolles Singels.

Eindnoten:

1 Briefkaart.

W.A. Witsen aan A. Verwey 7.8.86

Ewijkshoeve[1] 7 aug '86.

Verwey,
'kheb er altijd 'n hekel aan gehad om iemand in z'n gezicht te zeggen dat 'k iets erg mooi van hem vind - 't doet er ook zoo niets toe. Mijn lof is jou niets - en dat is zeer natuurlijk. Toen je gedichten uitgekomen waren en 'k je eens tegenkwam, durfde 'k je er niet over spreken, hoewel m'n hand onwillekeurig wat hartelijker was, misschien. - Uit de verte, zonder omgang met artiesten, alleen met mijn werk - ga 'k met spanning na al wat er gebeurt in 't jonge Holland en m'n hart juicht in de heerlijkheid van de

goddelijke kunst. En nu wil 'k je alleen nog even zeggen dat 'n genot zóo intens als 'k had bij 't lezen van je laatste verzen, voor mij zeldzaam is geweest. Tot ziens
Willem Witsen

'tis vervloekt slecht gezegd maar 'k kan 't op 'toogenblik niet beter. -

Eindnoten:

1 Het buiten van Witsens vader in de buurt van Baarn.

De Amsterdammer / T. van Holkema aan A. Verwey 9.8.86

Tj. Van Holkema
Uitgever
Keizersgracht bij het Molenpad 436[1]

Amsterdam,[2] 9 Aug 1886

WelEd. Heer Albert Verweij
In vervolg op mijn briefk. van gepasseerde week, deel ik U mede dat het Stuk[3] door U ingezonden voor het Weekblad is beschouwd geworden als zijnde gratis afgestaan, in het tegenovergestelde geval was het niet opgenomen.
Ik twijfel niet of U zal hiermede genoegen nemen en heb de eer te zijn
Hoogachtend
Uw dwillige
po Tj. van Holkema
P.G. Huijbers[?]

Eindnoten:

1 Voorgedrukte tekst.
2 Voorgedrukte tekst; hetzelfde geldt voor '188'.
3 Albert Verwey, 'Het een en ander over "Julia"'.

F. van der Goes aan A. Verwey [10.8.86][1]

Maandagavond

Amice,
Kom liever me morgen ochtend halen van huis, gewonen tijd; ik heb Heineken gesproken.
tt.
F v d G.

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.

J.C.G. Grasé aan A. Verwey [10.8.86][1]

Have you yet returned the May number of the 19th Century to Mr Payne? Wellington House etc.[2]
If not kindly do so *at once*, as it is one of a series, ready for binding about this time

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel. Niet ondertekend, maar in het handschrift van Grasé.
2 Mr. Payne's adres is hetzelfde als dat van Grasé in Engeland.

G.L. Kepper aan A. Verwey 10.8.86[1]

Naarden 10 Aug. '86.

WelEd Heer!
uwe geëerde van *gisteren* kwam in mijn bezit; met Uw nader voorstel kan ik mij wel vereenigen.
Gelieve nu nog, met een enkel woord, den pseudoniem optegeven.
Hoogachtend
Uw diensw.,
George Kepper

Eindnoten:

1 Briefkaart.

A. Verwey aan W.A. Witsen 10.8.86

Rozengracht 57
Amsterdam
10 Augs '86

Witsen,
Ik kom je bedanken voor je brief. Niet omdat je me daarin zegt dat je mijn verzen mooi vindt. Maar omdat je dat mooi-vinden hebt omgezet in hartelijkheid voor mij. Dat doen heel weinig menschen.
Dat jij dat gedaan hebt zou me bijna er mee verzoenen dat ik een gedicht heb uitgegeven, dat niet geschreven is voor 't publiek.
yours truly
Albert. Verwey

A.J.M. Diepenbrock aan A. Verwey 15.8.86

Amice.
Het spijt me dat je me niet thuis hebt gevonden. Gisteren avond teruggekeerd, van Dieren waar ik een week gelogeerd ben geweest vernam ik je bezoek. Morgen vertrek ik om de laatste voorstellingen te Bayreuth bij te wonen. Ik denk een dag of 12 uit te blijven. Dus tot later! 'Cor cordium' is een nieuwe overwinning. Wees van harte gefeliciteerd met de schepping van dit nieuwe en stoute visioen.
tt
A. Diepenbrock.

G.L. Kepper aan A. Verwey 15.8.86

Naarden 15 Augustus '86.

WelEd Heer!
Gelieve de goedheid te hebben, mij op te geven, onder *welken* pseudoniem Uwe bijdragen voor 'de Salon' zullen geschreven worden; ik dien dit te weten, daar ik er melding van maak in het Prospectus, dat *ter perse* is.
In afwachting, hoogachtend
Uw dw dienaar
George Kepper

J. van Looy aan A. Verwey 15.8.86[1]

Toledo 15 Aug. 86.

Albert.
Hartelijk dànk voor je zending. hier in deze vegeteerende omgeving heb ik je vers dubbel genoten. 't is zoo vreemd weer eens iets te hooren of te voelen dat niet alleen van buiten komt. Morgen ga ik naar Aranjuez. en vandaar *naar Val de peñas*. dan ben ik in het hartje van La Manche *Montiel. Toboso*. Die plaatsjes behooren niet bij de route. dus behoef ik daar niet anders naar toe te gaan als voor plesier. O. Kerel. die goddelijke Don Quichotte de la Manche. Ken je dat boek? Ik vind het tegenwoordig bijna een *meesterstuk* der *meesterstukken*. Maar lees het. en dan zult je misschien ook daarin *veel akelig veel oude* gedachten vinden. Overigens is 't gezellig heet. dus werken *niet veel*. als het wat minder warm word schrijf ik je eens een lange brief. omdat jij de *eenige* bent die ik tegenwoordig zonder bij gedachten schrijven kan. Het zal jou misschien moeielijk vallen te ant-

woorden. want ik ben tegenwoordig even dolend als don Quichotte. Toledo is interessant genoeg om er een jaar te blijven. en dan langzamerhand *wat* te werken. Heerlijke kudde geiten die de rotsen afkomen. onzichtbaar in de stof, troepen stieren. die me s'avonds de rotsen opjagen,... Dat kan je allemaal schilderachtig lezen in die onvergetelijke *Hidalgo historie*. en dan die Sancho Panzo... Denkt er aan eens naar Allebé te gaan en die illustratie te vragen. Is er geen Gids uitgekomen deze maand. Wat een vragen. 't is één uur op 't oogenblik en alles slaapt. Van morgen hoorde ik een mis in de cathedraal. waar de organist allerlei deuntjes tusschen z'n gewijde muziek moffelde. 't is een trotsch gevoel alleen te kunnen blijven staan waar allen knielen. Nu 't ga je gezegend. en mijn sonnetten zal 'k maar voor me houden

Va Usted Con Dios.[2] zooals ze hier zeggen
Amen. Je toegenegen
Jac. v Looy

Eindnoten:

1 Briefkaart.
2 Ga met God.

W. Doorenbos aan A. Verwey 16.8.86

Ixelles Lez Bruxelles 16 Aug 1886

Amice!

Het is reeds lang mijn voornemen geweest u te bedanken voor de toezending van Uw Cor Cordium. Ik verheugde er mij zeer in. Want mij schijnt het diep gedacht fijn gevoeld en fraai gezegd. De beelden zijn niet overbodig en gaan de grenzen niet over - al raken zij ze - van hetgeen bij allegorie geoorloofd is. Eigenaardig is het dat thans weer een soort van poezie en van zegswijzen opdoemt, dat in het laatste gedeelte der Middeleeuwen geboren werd en kracht kreeg. Dit geldt echter juist niet van Cor cordium bijzonder, al klonk mij er iets Dantesk in. De N.G. beviel mij deze keer veel beter dan het vorige nummer. Netscher[1] heeft nog wel een temperatuur van 40° en is dus niet aansprakelijk voor de opborrelingen van zijne Fransche aspiratien. Wat zouden b.v. Dante en Milton, wat Lessing en Goethe zeggen over de algemeenheden van bl. 341. Hoe komiek miskent hij den overwegenden invloed van onze republiek op allerlei gebied (om dit lieve woord te gebruiken) in de 17de en 18de eeuw. Doch ik geloof niet aan Netscher, zelfs niet dat hij een naturalist is, zoo iemand moet dicht bij het realisme staan. Gij weet overigens dat ik in verdichte verhalen liever fantasiebeelden dan zoogenaamde wetenschap verlang. Darwin leert mij de verschijnselen der herediteit. Zola vertrouw ik hierin weinig en zijne

verdichtselen vond ik tot dusverre langdradig en eentonig. Doch hierover nu maar niet meer.

Lotsy's stuk[2] beviel mij vrij goed. Hij is met zijne bepaling van philosophie op den goeden weg en scherpzinnig weet hij zijne meeningen te ontwikkelen. In de stukjes van Erens[3] en van Looy[4] kan ik niets dan stijloefeningen zien, zooals die vooral op de Fransche Athenaea of op de hoogere meisjesscholen in groot aantal om den prijs geschreven worden.

Nederl. politiek[5] beviel mij goed. La Bièvre[6] is weer rethoriek, fraai en kunstig mischien, maar vervelend. *Een Nieuwe Gids*[7] is een geestig of een scherpzinnig stuk. Ik weet het niet, want ik las Quacks socialistische verrijzing[8] niet.

Een boek over kunst[9] is weer 40° temperatuur. W zegt weinig maar gooit veel wilde woorden weg. Over Hofdijk[10] is een fragment, waarmee ik het eens ben, maar blijft een fragment, dat, zooals veel bij de N. Gids, in een dialect geschreven is, dat het proza der vorige eeuwen herinnert. Het krioelt van bastaard woorden, aan 't latijn ontleend en zal dus voor velen eerst verstaanbaar worden, als het in 't Nederlandsch vertaald is. De *Varia*[11] zijn in den toon van den ouden van Vloten geschreven, en blaffen was waarlijk niet noodig om Arnold Isings theoriën te bestrijden. Tegen Damas had men niets of iets zeer geestigs moeten zeggen.

Geweld baat slechts zelden en open duur wint de geest het. Juist niet de tijdgeest, die een veelkoppig monster is en dus allerlei aangezichten heeft

Zie hier weer vrijweg mijne meening.

Gij moet niet denken dat ik tegen de N. Gids mij verzetten wil, maar het zoude mij toch genoegen doen, als De Toon er van en ook de gedachten er in wat minder overeenkwamen met hetgeen men zoo dagelijksch in Fransche en Belgische geschriften te lezen krijgt.

Kent gij Hettners geschriften.[12] Mij dunkt zij wegen wel op tegen Sainte Beuve en Taine. Waardeert gij niet de Zusters[13] van Potgieter die geheel realistisch zijn?

Wilt gij naturalisme lezen, zooals ik het goedkeur, dat zie men: Blücher van J. Scherr[14] in. Die man is nergens bang voor, zegt alles, en schrijft prettig historie geen halve fantasie en halve waarheid, naar 't uitkomt.

Van en voor u hoop ik, dat gij steeds naar boven streeft en de moerassen aan de liefhebbers overlaat, ook blijken de nugae sonorae,[15] waar Horatius van spreekt, u op den duur niet te voldoen.

tt

W. D

Gisteren is de manifestatie[16] allerliefst rustig geweest. Allen hadden er pleizier in dat de roode vlaggen en de scherpe republikeinsche liederen zoo vrij geduld werden, midden door en langs eene residentie stad. In de zaak zelve schijnen verbeelding en inbeelding de machtigste elementen.

Eindnoten:

1 Frans Netscher, ‘Het daghet uyt den oosten’. In: *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), deel II, p. 333-362.
2 M.C.L. Lotsij, ‘Twee blikken op het maatschappelijk leven’. Ibid., p. 362-394.
3 F. Erens, ‘Het begin van een partijtje’. Ibid., p. 395-398.
4 Jac. van Looy, ‘Een mislukte dag’. Ibid., p. 410-418.
5 Van de Klei [P.L. Tak], ‘Nederlandsche politiek’. Ibid., p. 418-430.
6 J.K. Huysmans, ‘La bièvre’. Ibid., p. 430-440.
7 Ph. Hack van Outheusden [F. van der Goes], ‘Een nieuwe Gids’. Ibid., p. 440-461.
8 H.P.G. Quack, ‘Sociale politiek. Rede bij het aanvaarden van het hoogleeraarsambt te Amsterdam‘. In: *De gids* 49 (1885), deel IV, oktober 1885, p. 139-164.
9 W.J.v.W. [J.P. Veth en W.A. Witsen], ‘Een boek over kunst’ [over: Albert Wolff, *La capitale de l'Art*]. In: *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), deel II, p. 461-469.
10 N.N. [W.J.T. Kloos], ‘Literaire kroniek’, recensie over werk van W.J. Hofdijk. Ibid., p. 479-497.
11 F.N. [F.C.J. Netscher], F.v.E. [F.W. van Eeden] en Ch.M. van Deventer, ‘Varia’ [over resp. een recensie van A. Ising sr. over: E. Zola, *L'oeuvre*, een recensie van Damas over: L. van Deyssel, *Over literatuur. (de heer F. Netscher)*, en een recensie over: J.J. Le Roy's *Grondbegrippen en grondstellingen der natuurkunde*.]
12 Hermann Hettner, *Literaturgeschichte des achtzehnten Jahrhunderts*. Braunschweig 1856-1864.
13 E.J. Potgieter, *De zusters*. In: *Proza 1837-1845*, deel I, zesde druk, Haarlem 1885, p. 54-223.
14 J. Scherr, *Blücher: seine Zeit und sein Leben*. Leipzig 1862-1863.
15 Welluidende onbenulligheden (*Ars poetica*, 322; in veel edities ‘canorae’).

16 Betoging van de Belgische werkliedenpartij voor algemeen kiesrecht (*De Amsterdammer. Dagblad voor Nederland*, d.d. 14-8 1886, p. 3, en 16-8 1886, p. 5).

J. van Looy aan A. Verwey 16.8.86

Toledo, 16 Aug. 1886.

Albertje.

Uit puur plesier ga ik maar weêr wat aan je schrijven. 't Zijn de uren der *Siesta* en je zult me toestemmen dat die met slapen niet beter besteed zijn. Bovendien ga ik van avond voort.

Kerel, ik wou dat 'k duizend jaar worden kon. Dat zijn zoo van die onzinnige wenschen. die bij me opkomen, als ik dan maar één schilderij maken kon. dat nèt zoo brandend was. als alles. wat tegenwoordig brandt in mijn nek, op mijn hoofd. en onder mijn huid. Amen.

Jij, die Mexico gezien hebt. dat toen eigentlijk een verdwaald zusterkind van dat dorre Spanje is. jij zult wel kunnen begrijpen. hoe ik op 't oogenblik zoo in brand sta. O, dat vervloekte Holland. waar ik *hier* door aan een lijn loopen moet. Ik verzeker je. dat. als ik een jaar *hier* was. in Toledo bijv. ik misschien één goed schilderij maken zou... Nu ga ik eenvoudig weg. omdat ik het niet uithouden kan. *en ook* omdat die zoetsappige Dunselman me op en top verveelt.

Het gewone gevolg van dergelijke zaken is. dat ik zoo goed als niets doe. Ik kijk dat trillen van de zon aan. voor mijn oogen gaan al die malle

Spanjaarden voorbij. en dan doe ik een haal aan m'n sigaar en zeg: ‘'t is mooi. 't is veel te mooi voor een Hollander.’ Zie je, dat komt er van. Spanje. beoordeeld naar de anderhalve week. die ik *hier* was. is wat men fatsoenlijkshalve *romantiek* noemt... wat men hier *gewoon* ziet. Somtijds. precies. juist. zooals het in de natuur is. lijkt op Hollandsch onnatuur. 't Spijt me dat ik dat niet bewijzen kan. omdat men bijv. om *ezel* te zeggen. goed, juist. mooi. een vrij lange tijd noodig heeft. en dan bovendien nog de kans. dat een ander zegt: *ik* begrijp je *ezel* niet. 't kan net zoo goed een *bok* zijn.

Nu. jij die in Mexico geweest zijt. zult nu wel begrijpen. waarom ik eenige oogenblikken geleden duizend jaar worden wou.

Ik schrijf je te liever. omdat er deze maal geen reden is. om antwoord terug te verlangen. Met de beste wil van de wereld kun je me in de eerste dagen niet schrijven. Als ik van Arajuez wegga. zal er wel een 3 weken voorbij gegaan zijn. eer ik in Cordoba ben. Daar vind ik dan vast een brief van je; poste restante, zoo niet, ook goed.

Wil je het wagen. Aranjuez. poste restante. des te liever.

Gisteren heb ik weêr een furieuse brief geschreven. naar Holland. 't is zoo dondersch onzinnig. iemand met 1200 naar Spanje te sturen.[1] Ik heb zeker nu al meer dan 1500 uitgegeven. 't Leven is hier duur en vrij aartsvaderlijk. Holland is een *lam half* land. en daarom ook weten de meeste Hollanders niet. dat ze suf zijn. Er moest maar weêr eens een flinke oorlog of pest komen. dan dan zou men misschien wat minder, o hemeltje lief. o je mi. achtig zijn

Eigentlijk ben ik een beroerd exemplaar van een mensch. en 't word me hoe langer hoe helderder. dat ik verongelukken zal. als een hond die 't verzuipen niet waard is.

Ook goed, weet je wie knappe lui waren de Mooren. en daarom zijn ze door de Christelijkste aller Christelijke regeringen weggejaagd. Er spreekt uit die brokstukken van de kunst die ze nalieten (en die zijn hier nog zeer *sporadisch*) een intellect zoo hoog. een vinding die aan't wonderlijke grenst. en daarbij een verstand. even gezond en logisch als 2x2 is vier. Ongelukkig is dat allemaal architektuur of zooiets. en daar kijkt een schilder niet na.

Er komt een windje opzette. sinds eenige dagen komen er kleine witte wolkjes in de lucht. en de Spanjaarden zeggen. dat de regen spoedig komen zal. dan word ik van zelve rustiger. en dan krijg ik zeker ook zooveel ongedurigheden niet meer over me. Ik verlang voor geen haar naar Holland. maar wel dikwijls naar wat rust.

Nu, mijn beste. ga ik naar huis. en dan boven op een rots leggen. Vlak voor me staat daar de ruine van een oud Moorsch kasteel. die tegenwoordig tot stal is ingericht voor stieren. die komen tegen de avond thuis, dan hoor ik. onder me, de bel van de koe die voorloopt, de *hu's* van de mannen.

en dan wordt de natuur zoo intiem tegen den avond, dat het schande wezen zou. daar iets van uit 't hoofd te willen maken. 'k heb het een weinig geprobeerd. maar te vergeefsch. 't is niet mogelijk op reizen als de mijne iets anders als studietjes te maken. en dat spijt me *innig*.

Hou je goed. en doe mijn groeten aan Van Eden en zijn vrouwtje. van morgen vond ik zijn portret tusschen een boek. en daarom denk ik aan hem. Tot mijn spijt weet ik je adres niet en verbaas je niet. als je me soms. onverwacht in de Kalverstraat loopen ziet.

Je vriend
Jac. van Looy

Eindnoten:

1 Zie J. VAN LOOY AAN A. VERWEY 13.10.85.

A. Prins aan A. Verwey [17.8.86][1]

Geachte Heer,

Ik ontving Uw gedicht *Cor Cordium*, hetwelk ik met veel genoegen heb gelezen, en dank u dan ook ten zeerste voor de toezending.

Zooals u weet houd ik evenveel van een knap realistisch werk als van een sonnet of een gedicht in proza, waaruit fijn artistiek gevoel spreekt, want het doet er niet toe wat men schrijft mits het met talent gedaan is. -

Na beleefde groeten
Uw dw dr
Arij Prins

Mag ik u een vraag doen? Waar hebt u Cor Cordium laten drukken, en wat zijn de kosten. Ik wensch namelijk een novelle[2] in hetzelfde formaat voor mijn vrienden uittegeven. Mouton de uitgever en drukker heeft mij van ± *f* 30 à 40 gesproken. Ik vind dit echter te veel. Bij voorbaat dank.

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 Prins was van plan een novelle te schrijven over een beruchte straat in Hamburg.

J.J. van Laar aan A. Verwey 18.8.86

Middelburg. 18 Augustus 1886.

Amice Verwey. -

Met zeér veel belangstelling en instemming heb ik je stuk; ‘Toen de Gids werd opgericht... in de 4e en 5e Aflevering van de nieuwe Gids gelezen en

bestudeerd. Ik hoop spoedig vervolgen daarvan te lezen te krijgen.

Mij dunkt, er is veèl lezen, veèl nadenken, veèl vergelijken noodig geweest, om dat stuk te schrijven. Het is heel duidelijk en fraai gesteld. Ik heb werkelijk een beeld voor oogen van de 18e eeuw en zijn overleiding in de 19e...

Toch zijn mij enkele dingen onduidelijk gebleven. - Dat zal wel komen, wijl ik geen letterkundige van professie ben en vele technische uitdrukkingen, om ze zoo te noemen, mij niet gelaüfig genoeg zijn...

Ik zal hier eenige punten opnoemen, die mij onduidelijk zijn, en waar ik nog verward zit. Als ge dan eens tijd hebt, zult ge mij zeker wel eens willen bijlichten. Meér licht!

1e Ge spreekt van een Kunst van *Waarneming* en een van *Gedachten*. - Wat de eerste is, begrijp ik; maar niet duidelijk is het mij wat de Kunst van *Gedachten* is. - Komt daar *in 't geheel geen* waarneming bij te pas? Is zij *scherp* van de eerste Kunst onderscheiden?

2e Wat verstaat ge toch *precies* onder *Individualisten*? Zijn dat menschen die zich van de impressionistische taal der sensatie bedienen (Flaubert Zola) òf menschen, die de sensatie langzamerhand in de plaats van de Werkelijkheid gesteld hebben (de Goncourts)? Of wel beide? Dragen de laatste soort soms nog een afzonderlijke naam, zooiets als *Sensitivisten*? -

En nog iets, worden die namen alleén toegepast op de *Waarnemings*kunstenaars of ook op de *Gedachten*kunstenaars. Bestudeert *Stemmingskunst* precies hetzelfde als Individualisme? Draagt de zg *Moderne* Stemmingskunst nog een andere naam? (De Kunst van Shelley. bv)

3e Zijn er ook anderen als romanschrijvers, dichters bv, onder de waarnemingskunstenaars?

Zijn de Gedachtenkunstenaars altijd poëten? Geen prozaschrijvers? -

4e Waartoe behooren Shelley, Keats, Wordsworth, Mrs Browning? Tot de Stemmingskunstenaars of reeds tot de Moderne Stemmingskunstenaars (in den plaats stelling der sensatie voor de werkelijkheid) Noem eens eenige voorname poëten van de *gewoone* stemmingskunst.

5e Is het *Sentimentalisme* een stemmingskunst? Het is eigenlijk een kunst der waarneming, maar *verward* door de nieuw aanstormende gedachten van het eind der 18e eeuw,... goed, maar waardoor is die waarnemingskunst dan een stemmingskunst geworden?, door de gedachten?

6e *De Romantiek* is dat eigenlijk een Gedachtenkunst? (Maar een *opgewonden* uiting door den invloed der Nieuwe Gedachten)?

7e Begrijp ik hier goed dat *Flaubert* de *gevoelde* werkelijkheid *zonder* hartstocht kon opschrijven. Is dat mogelijk?

8e Geef eens een goede definitie van *Klassicisme*?

Zie zoo, dit zijn mijne bezwaren. - Zoo ge ziet, van louter formeelen aard.

De verwarring ontstaat hoofdzakelijk, doordat er geen *Uniformiteit* heerst in het gebruiken van sommige termen. Ook heb ik nooit een goede mij bevredigende definitie gehoord of gelezen van *Klassicisme*. Ik *weet* wel wat het zeggen wil, en *voel* het ook wel, maar de heeren letterkundigen zullen mij wijsmaken, dat ik het *niet* weet.

Beantwoord deze vragen nu eens in een vrij oogenblikje. Hoe eerder hoe liever, natuurlijk.

Mij dunkt, het moet je een passie zijn, een mede gevoeler op den goeden weg te helpen en de duisternis van de oogen te lichten.

Cor cordium vind ik zeer mooi.

Geloof mij inmiddels steeds je belangstellende

J.J. van Laar.

W.A. Paap aan A. Verwey [18].8.86[1]

Amsterdam Aug. '86.

Verwey,

Ingesloten zend ik je de opgaven van Kloos terug, en bovendien ontvang je een relaas van de uitgaven.[2] Wees zoo goed in overleg met kloos in te vullen de posten voor Buitendijk en Poelman. De boekenrekening van Buitendijk is begrepen in het door mij opgegeven bedrag voor boeken.

Voeg ook, als 't zoo spoedig kan, de ontbrekende posten der drukkosten in. Clausen kan je dit natuurlijk opgeven. Des noods kan 't daar ook zonder; want men kan aannemen dat die onkosten gemiddeld (dunkt mij althans) een *f* 220 bedragen.

Groeten

Paap

Een afschrift van deze beide verslagen breng ik aanstond naar Schröder.

Geef jij het ingevulde maar aan De Lange.

Bijlage

De Nieuwe Gids 1885-86

Aangevangen 1 Oct. 1885 met 53 inteekenaars

Aantal inteekenaren op 1 Nov. '85 116

Aantal inteekenaren op 1 Dec. 85 135 Aflevering II.

Aantal inteekenaren op 1 Jan 86 190

Aantal inteekenaren op 1 Feb. 86 209 Afl. III.

Aantal inteekenaren op 1 Mrt. 86 229

Aantal inteekenaren op 1 April 86 234 Afl. IV.

Aantal inteekenaren op 1 Mei 86 247

Aantal inteekenaren op 1 Juni 86 263 Afl. V.

Aantal inteekenaren op 1 Juli 86 274

Aantal inteekenaren op 1 Aug. 86 280 Afl. VI.

De onbevoegdheid der Holl. literaire critiek is verschenen op 7 Mei 1886

Majesteits-schennis is verschenen op 3 Juli 86.

Tot dusverre hebben veertien abonné's bedankt en zijn er *voor den nieuwen jaargang* negen bijgekomen.

17 Augustus 1886. Willem Kloos.

Eindnoten:

1 Brief met bijlage, die hier onder de brief is afgedrukt. Datum ontleend aan poststempel.
2 De vijf redacteuren waren tevens eigenaars van *De nieuwe gids* en dus aansprakelijk voor de schulden van het blad. Onder aandrang van de andere redacteuren besloot Paap uit de redactie te treden (zie A. VERWEY AAN F.W. VAN EEDEN [18.8.86]). Voor de vaststelling van Paaps aandeel werden twee taxateurs aangewezen, van de kant van de redactie de boekhandelaar Allert de Lange, door Paap J.C. Schröder, eveneens boekhandelaar. Zij moesten uiteraard inzicht krijgen in de financiën van *De nieuwe gids*.

A. Verwey aan F.W. van Eeden [18.8.86][1]

Care,

Je zult waarschijnlijk nieuwsgierig zijn naar het verloop der zaken.[2] Zooals je misschien weet is Goes, naar zijn gewoonte van alles te onpas. te doen, een pleizierreisje van acht dagen naar Doorn etc gaan maken. Ik zit tot over de ooren in 't werk en draaf, dus gekostumeerd - in 't figuurlijke - door de zandwegen van 't geval P.[3] Ik heb met Allart de Lange afgesproken dat hij morgen ontvangen zal 1° een verslag van den Penningmeester.[4] 2° een gedetailleerd verslag van den Uitgever.[5] Paap heeft me beloofd voor het eerste te zullen zorgen en zijnerzijds binnen twee dagen een Taxateur aantewijzen. Versluys heb ik opgedragen voor twee copieën van zijn verslag zorg te dragen.

Paap heeft allerlei met mij bepraat. Ik heb hem ronduit gezegd dat de groote reden, waarom ik en ook jullie niet langer met hem in een Red. wou zitten, dáarin lag, dat hij 1° aanleiding gaf tot onaangenaamheden, die de zaak schade deden en 2° op allerlei wijzen zijn onverschilligheid toonde

jegens ons en de N.G. Hij was zeer goedig en gaf toe dat hij dikwijls onaangenaam tegen ons geweest was. Hij weet veel van het onaangename van onzen omgang aan het voortdurend aanwezig zijn van misverstand of liever: gebrek aan goedigheid en verlangen naar overeenstemming. Hij was persoonlijk zeer aangedaan door het afbreken van een verhouding, waaraan hij om allerlei redenen gehecht was. Zijn stem en blik tegen mij waren op sommige momenten zéer goed.

Ik schrijf je dat allemaal niet, omdat ik jou of mijzelf gunstiger voor P. stemmen wil. We weten allebei dat stemmingen passant zijn en dat één stemming nog minder een mensch maakt dan één jas. 'n stemming - 'n jas. Maar ik schrijf je dit omdat ik èn voor jou èn voor mezelf in 't vervolg me wil herinneren dat Paap ook wel zóó (zie boven) tegen me geweest is.

Als ik, waarschijnlijk in het begin van de volgende week, het Rapport van de Taxateurs in handen heb, zou ik graag dadelijk vergaderen. Behalve dat Rapport zullen op die Vergadering moeten behandeld worden 1° Eventueele voorstellen tot keuze van een nieuwen Redacteur of Redacteur-Eigenaar 2° het opmaken van een Prospectus.

Er zijn 14 opzeggingen op 293 abonnés.

Groet Martha en wandel plezierig.

Albert.

Eindnoten:

1 Concept; datering op grond van W.A. PAAP AAN A. VERWEY [18].8.86.
2 Het uittreden van Paap als redacteur.
3 Paap.
4 Paap.
5 Versluys.

F. van der Goes aan A. Verwey 19.8.86[1]

Doorn, 19 Aug. '86.

Amice,

Ik ben op weg een deel van de atmosfeer te worden, een stuk van de natuur, als een dier of zoo. Het is wel vreemd, te merken dat er een wereld van geluiden en geuren bestaat geheel anders dan de gewone verzameling van reuk en klank. Het huisje is heerlijk gelegen in een boschje dat uit de meest verschillende soorten van boomen en struiken bestaat; met een collectie tinten van groen die elk oogenblik verandert. - Niets doen dan niets doen is het plezierigste wat men doen kan. - Ik denk een beetje over een politiek stuk;[2] dat is alles waar ik over denk nu en dan.

F v d G.

Eindnoten:

1 Briefkaart.
2 Vermoedelijk: Ph. Hack van Outheusden [F. van der Goes], 'Politiek en grammatica'. In: *De nieuwe gids* 2 (1886-1887], deel I, p. 115-132.

W.A. Paap aan A. Verwey [20].8.86[1]

Amsterdam Aug. '86.

Verwey, -
Heb de goedheid morgen even bij mij te komen. Het is mij namelijk niet duidelijk hoe je de opgaaf der onkosten wenscht, summier of in details. De haast van De Lange's vertrek uit Amsterdam is niet zoo groot als 't lijkt, wijl wij natuurlijk ook wel zonder hem tot een scheiding[2] kunnen komen.
Groetend
Willem Paap

Eindnoten:

1 Datum ontleend aan poststempel.
2 Zie A. VERWEY AAN F.W. VAN EEDEN [18.8.86], noot 2.

A. Verwey aan F. van der Goes [20.8.86][1]

Beste,
à propos, wie is de beste etser? Een besteeds(t)er. Verder geen nieuws. Alleen wat ouds, nl. dat Paap wat uit zijn humeur is. Stuur me s.v.p. per postwissel vijf pop op voorschot 1 Sept zoo spoedig mogelijk, maar adresseer Hemonystraat 13 en geloof mij steeds je waarde A.V.

Blijf niet te lang weg

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.

A. Verwey aan F. van der Goes 20.8.86

Hotel de Leeuwerik
J. Schrederhof
Haarlem[1]

20 Augs '86

Amice,
't Is te hopen dat je nog altijd op weg bent om een deel van de atmosfeer te worden. Als je 't wordt zal de atmosfeer er niet op verbeteren. Ik zit hier in de Leeuwerik en drink ou'e klare. Sints jij weg bent voel ik zeer sterk dat ik een deel van de N.G. een stuk van de Redactie, ben; vooral voel ik het

aan mijn zolen. Niet dat ik de zaken aan mijn schoen lap; dat heb jij me wel onmogelijk gemaakt. Wel zal ik morgen mijn schoenen moeten laten lappen van weg de groote slijtage, ontstaan door het aantal wandelingen, dat ik van Paap naar Versluys, van Versl. naar Clausen, van Clausen naar de Lange en van de Lange naar Schröder moet maken. Paap n.l. heeft Schröder gesteld en is zoo nonchalant met de opgave van uitgaven etc, dat ik alles zelf moet naloopen. Dat is zeer bedroevend.

Waarschijnlijk zullen de heeren adviseurs voorstellen P's schuld overtenemen in ruil voor den Titel.[2] En ik heb Schröder te kennen gegeven dat een soortgelijk voorstel der Redactie niet stellig onaangenaam zou zijn. Schröder vertelde me dat naar zijne en de Lange's berekening de drukkosten veel te hoog zijn. Ik zal op de volgende vergadering voorstellen maatregelen te nemen om ze lager te maken.

Ik correspondeer met Paap en krijg brieven, die beginnen met ‘Verwey’ en eindigen met ‘Paap’

Maandagavond zal ik waarschijnlijk het Voorstel van de Lange ontvangen en wou dan Dinsdagavond vergaderen in Bussum. Maak dat je tegen dien tijd de Maatschap met de atmosfeer op zegt.

Ik heb hier een visite gemaakt bij de familie v. Eeden en trof daar de familie Niet-thuis; ik voelde geen lust met die familie kennis te maken

Je mede-deel van de Redactie

Albert. V.

Eindnoten:

1 Voorgedrukte tekst.

2 Onduidelijk wat dit betekent, aangezien het oorspronkelijke contract tussen uitgever en redactie van *De nieuwe gids* ontbreekt. Paap had het opgemaakt. ('s-Gravesande 1955, p. 26-27). Waarschijnlijk gaat het om de titel ‘eigenaar’.

A. Verwey aan M. van Vloten 21.8.86

Rozengracht 57.

21 Augs '86

Beste Martha,

Ik heb een verschrikkelijken lust om een weekje in Bussum te wezen. Kun je me logeeren, dan pak ik Maandagochtend mijn koffertje en mijn biezen. Ik zal heel zoet en lief wezen en alle ochtenden heel hard werken en free niet storen. Ook slaap ik desnoods onder de verandah - veranda - ha - hoort die h daar? Je hebt een veranda, kijk dan even of hij met of zonder h is. Ik lees op 't oogenblik Buch-holz[1] en vind dat goede schrijvers van ander hout zijn vervaardigd. Ook lees ik Shakespeare, Klopstock en meer der-

gelijke groote mannen. Klopstock[2] heeft God en al zijn Engelen sentimenteel gemaakt: dat is erg vroolijk.

O Mijne vrienden! onbeschrijfelijk veel hebben wij in *Helmers* verloren! Neem me niet kwalijk: ik ben aan 't excerpeeren van een redevoering over Helmers,[3] die me niet uit mijn hoofd wil. 't Spijt me verschrikkelijk, dat ik niet meer Latijn heb gelezen: want ik heb 'n idee, dat die man alle mogelijke auteurs geplunderd heeft om een taal te krijgen voor zijn verzen. Maar aangezien ik niet geloof dat hij Latijn verstond zal hij de een of andere *vertaling* (van Horatius) hebben geraadpleegd. Ja, vooral Horatius, denk ik.

Paap is weer op o^{o}. Hij schrijft me brieven, beginnende met Verwey, en eindigende met Paap. Ook is hij zeer nonchalant.

Kloos bestudeert Aeschylus met artistieke oogmerken, en bij-oogmerken met het oog op een prozastuk.

Goes zit in Doorn in een huisje, midden in een boschje vol boompjes en struikjes, waarin hij denkt aan een stukje voor het Nieuwe Gidsje, een politiek stukje.

De Koo - zeg dat aan je man, die niets van zich hooren laat - heeft een groot stuk voor ons klaar, onder een strikt pseudonym[4]

Dag, dag

Albert

O ja, schrijf me even of 't goed is of schrijf me niet, dan kom ik ook.

Eindnoten:

1 Vermoedelijk P.F.F. Buchholz.
2 F.G. Klopstock, *Der Messias* (1774).
3 Zie Albert Verwey, 'Toen de Gids werd opgericht...' (deel 3). In: *De nieuwe gids* 2 (1886-1887), deel I, p. 80.
4 Diederik van Amstel [J. de Koo], 'Het palingoproer'. Ibid., p. 1-25.

M. van Vloten aan A. Verwey 21.8.86[1]

Bussum 21-8 86

Pak jij je koffertje maar, hoor! Wij zullen je Maandag wachten en je moogt je weekje blijven.

Martha v E.

Eindnoten:

1 Briefkaart.

A. Verwey aan W. Versluys[1] 22.8.86

Rozengracht 57
Amsterdam
22 Augs '86

Geachte Heer,

Daar ik morgen voor een poosje naar Bussum ga en u dus persoonlijk niet meer over de zaak kan spreken, schrijf ik u het volgende.

Toen ik van den week bij den heer Schröder was heb ik hem nader ingelicht over den staat der uitgaven.[2] Ik heb n.l. den hr S. medegedeeld, 1° dat de toelage aan den Secretaris,[3] die op 't oogenblik slechts *ƒ* 300, - 's jaars bedraagt, een zeer noodzakelijke en volstrekt geen luxe-uitgave is geweest. Dat in tegendeel die toelage gedurende de volgende jaren aanmerkelijk zal moeten worden vergroot, en 2° dat de post voor honorarium dit jaar alleen daarom zoo onbeduidend is, omdat wij verscheidene medewerkers voorloopig *niet* of *karig* gehonoreerd hebben zoo dat ook deze post voor volgende jaren grooter zal zijn.

Ik kan u tevens mededeelen, wat ik bij den hr. S. vergeten heb dat wij met den hr. Buitendijk gecontracteerd hebben hem dit jaar aan boekwerken toe te staan een waarde van (maximum) *ƒ* 100, - zoodat de mogelijkheid bestaat dat genoemde heer, die tot nu slechts een rekening van *ƒ* 20 [stuurde], dus toch onzer[?] aan het eind van dit jaar een tweede rekening zal zenden. Ik schrijf u dit alleen ter wille van de volledigheid.

De heer Clausen zei mij dat hij u de rekeningen der laatste afleveringen gestuurd heeft. Wilt u zoo goed zijn mij, na uwe conferentie met den heer S. tegelijk met den uitslag Uwer besprekingen, die rekeningen toe te zenden aan het adres van den heer Dr. F. van Eeden, Arts te Bussum.

De heer S. zei mij dat U beiden van meening waart dat de drukkosten veel te hoog waren berekend. - Als dat zoo is, wilde ik daarin gaarne verandering brengen. Indien u de goedheid zoudt willen hebben mij daarin van uwen raad te dienen en mij b.v. de adressen van eenige bij u goed bekende drukkers op te geven, dan zult ge mij daardoor een grooten dienst bewijzen.

In afwachting blijf ik na beleefde groeten
Hoogachtend
Uw dwdr
Albert. Verwey

Eindnoten:

1 Concept.
2 Zie W.A. PAAP AAN A. VERWEY [18].8.1886, noot 2.
3 Kloos.

W.J.T. Kloos aan A. Verwey [24.8.86][1]

Amice,

Het spijt mij vreeselijk, maar ik ben in de onmogelijkheid je die boeken[2] te sturen, daar ik niet weet hoeveel v. Gend en Loos kost en ik niet het risico wil loopen van een mal figuur te slaan. Ik schrijf je dit zoo laat, omdat ik dit eerst ben gaan denken, toen ik tot het feit van de commissie zelve kwam, en alles wat ik er voor noodig had overwoog: Er is niemand hier van wien ik het geld kan vragen: Goes heb ik nog niets van gemerkt. Buitendien: is er zoo heel veel mee verloren? Eer dat je, met de langzame bestelling van v. Gend en Loos die boeken zoudt hebben, is het Woensdagavond of misschien wel Donderdag. Als jij nu Donderdag even in de stad komt om ze zelf te halen, kost je dat evenveel en je hebt ze op den zelfden tijd, als in het andere geval. Adieu, amuseer je meer dan ik het doe. Voor vergaderingen moeten jullie maar hier komen.

Adieu. in haast tt Kloos.

Eindnoten:

1 Datum ontleend aan poststempel.
2 Nadere gegevens ontbreken.

A. Verwey aan C. Verwey [25.8.86][1]

Bussum.

Woensdagochtend.

Beste Chris,

Ik geniet hier allerlei landelijke genoegens bij elkander. Ik ontbijt in den tuin, ik zwem in een meer, ik werk met openslaande ramen naast me, en ik slaap van elven tot zessen na het gebruik van dikke melk. Voór het ontbijt schrijf ik een brief, gister één, vandaag een, morgen een, zoodat ieder zijn beurt krijgt. Na het ontbijt ga ik werken tot de koffie en na de koffie tot half vier, vier uur. Dan gaan we zwemmen en eten om half zes. Daarna gaan we wandelen. Gister heeft het hier geönweerd, en kon er van 't wandelen niets komen. Nu drijnt het nog een beetje.

Als je me nu helpt hopen dat het gauw mooi weer wordt, dan mag je *Vrijdag* ochtend om 10.17 in den trein stappen, waarin je mij hebt zien wegdragen. Je bent hier te koffiedrinken en te eten gevraagd, en ik zal je halen als je aankomt. Nu moet je als je komt een kaartje *2e klas* nemen: anders ben je niet secuur dat je niet erg op den tocht en in den rook zit. Want je moet oppassen, dat je een wagon niet-rooken neemt - en de menschen verhinderen twee raampjes over elkaar open te zetten. Let *vooral* op niet-rooken, voor je erin stapt. Vergeet niet een *retour* te nemen, anders kost het je meer.

Als Moe er een heeft wou ik graag dat je een boord voor me meebracht. Vandaag moet ik de schoone, die ik bij me heb omdoen. De schoenen had ik graag morgen reeds gestuurd omdat ik Donderdag avond nog al ver denk te wandelen en die ik aanheb niet prettig zijn.

Als 't Vrijdag regent, schrijf ik je wel: misschien is er dan nog wel een andere dag te vinden.

Als er soms brieven voor me zijn had ik wel graag dat je 't adres doorschrapte en veranderde in ‘adres den Heer Dr F. van Eeden, Arts te Bussum’, en ze zoo in de bus gooide.

Ik ben benieuwd iets van huis te hooren. Als je dus overmorgen (Vrijdag) door den regen verhinderd mocht worden schrijf me dan eens wat.

Gaat alles wel en ben je voorzichtig. Hoe is 't met Anna der keel.

Kus Moe en de zusjes en jezelf van

Albert

Eindnoten:

1 Datering op grond van M. VAN VLOTEN AAN A. VERWEY 21.8.86.

W.J.T. Kloos aan A. Verwey [26.8.86][1]

Leesmuseum
Amsterdam[2]

Beste Albert,

Ik kom morgen (Vrijdag). Zorg, als je kunt, dat er niemand is, want ik houd niet van veel gezelschap.

Yours

Willem.

Eindnoten:

1 Datum ontleend aan poststempel.
2 Voorgedrukte tekst.

F.C.J. Netscher aan A. Verwey 28.8.86

Sunda-straat 10
's Gravenhage
28 Augustus 86

Geachte Heer!

Door drukke werkzaamheden en tengevolge van verschillende bezoeken was ik tot nu toe verhinderd u eerder mijn dank te betuigen voor de toezending van uw *Cor Cordium*. Ik heb het met de zelfde belangstelling als

al uw vorig werk gelezen, en van verschillende gedeelten heb ik waar genoten.

Ik mag u niet loochenen, dat het mij spijt, dat er tusschen ons een afscheiding heeft plaats gegrepen. Alleen de behoefte voor anderen en voor ons zelf om een orgaan te bezitten, waarin wij bij voorkomende gelegenheden eene vrijheid van spreken konden verleenen, die ons *nergens* elders zou verleend worden, heeft ons tot de oprichting van een nieuw blad doen besluiten.[1] Mijne waardeering na al het gebeurde der laatste weken is echter in 't geheel niet veranderd; dat verzeker ik u op mijn woord.

Het deed mij leed in een brief van den heer *Kloos* de meening te vinden uitgesproken, dat wij ons ter eeniger tijd tegen de N.G. zouden keeren. Dit is een wantrouwen, waartoe ik meen geen aanleiding te hebben gegeven. Zooals ik mij bij verschillende gelegenheden over het streven en het werk van de N.G. heb uitgelaten, deed toch iets anders vermoeden. Het schijnt echter noodig te wezen, dat ik nogmaals herhaal hetgeen ik reeds vele malen gezegd en geschreven heb. Zolang ik in de redakzie van het nieuwe blad zitting heb, zullen de tegenstanders van de N.G. bij ons geen plaatsruimte vinden. Integendeel zullen wij onze kolommen openstellen voor hen, die naar het noodig en mogelijk is, uw streven in de kunst en uwe onderneming willen steunen en verdedigen. Deze verklaring bezegel ik met mijn mannewoord, en zij is de betuiging mijner kunstsympathie. Niet van mij is de beweging uitgegaan, die mijne medewerking aan de N.G. verwijderd heeft. En na al het gebeurde zou ik nog wel willen vragen ‘waartoe al die politiek?’ Waarom is 't ons te doen? Om de kunst of niet? Nog eens, ik heb het wantrouwend geschrijf maar niet kunnen begrijpen.

Is uwe opinie even weinig als de mijne veranderd, dan zeg ik, dat wanneer gij ons met uw werk wilt steunen, wij dit zullen waardeeren en er ons gelukkig mee zullen achten.

Steeds achtend

Frans. Netscher

Eindnoten:

1 Dit plan is niet gerealiseerd.

W.J.T. Kloos aan A. Verwey [11.9.86][1]

Amice,

Zaterdag morgen vergadering te twaalf uur bij van Eeden.

tt

W.K.

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.

Flanor / H.J. Boeken aan A. Verwey [27.9.86][1]

Flanor 28 Sept

1. Verkiezing[2]
2. U & Verantwoord. vd penningm[3]

Boeken

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 Vermoedelijk niet doorgegaan op deze laatste (namelijk in notulenboek in het Flanor-archief niet meer genoemde) vergadering van Flanor.
3 S.J. Bouberg Wilson.

A. Derkinderen aan A. Verwey [28.9.86][1]

Waarde Verweij!

Ik heb je misschien, buiten mijn schuld, een vergeefsche wandeling laten maken. Wij hadden afgesproken, dat Ge mijn schilderij[2] eens zoudt komen zien, doch ik ben een dag of veertien ongesteld geweest, zoodat van werken geen sprake was. Indien Ge in dien tijd aan mijn atelier zijt geweest, dan spijt me dit erg. Komt Ge nog niet eens aan loopen?

Dat Ge 't schilderij nog niet gezien hebt is in zooverre goed, dat 't feitelijk nog ontoonbaar is. Ik ben nu zoo goed als herstelt en vol van de beste voornemens om 't eens een flink end vooruit te brengen.

t.t.

Derkinderen.

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 Derkinderen kreeg in 1883 een opdracht voor ‘De processie van het Heilige Sacrament van Mirakel’ voor de Begijnhofkerk in Amsterdam; hij werkte hier vier jaar aan. Wellicht duidt hij hier op een deel uit deze ‘Processie’. Ook maakte hij in 1886 een olieverfschilderij ‘Gestorven kindje’, waarop het na vier maanden gestorven zoontje van zijn zwager W.B.G. Molkenboer staat afgebeeld.

W.J.T. Kloos aan A. Verwey [28.9.86][1]

Amice,

Denk er s.v.p. om, dat je onmiddellijk na ontvangst dezer briefkaart een prospectus[2] schrijft en dat om 12 uur bij den hr. Versluys bezorgt. Anders zullen we eerst Zaterdag kunnen uitkomen.

tt

W.K.

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 Voor de tweede jaargang van *De nieuwe gids*.

A. Verwey aan F.W. van Eeden [op of vlak na 30.9.86][1]

Beste Free,

free is bedroefd, en free moet niet bedroefd zijn. Dat Humpty[2] weg is, is verdrietig, maar ómdat het verdrietig is zal het prettig zijn, als Humpty weêrom komt, wat hij wel doen zal en misschien al gedaan heeft. Dat hoop ik. En omdat je stukkie[3] niet goed is? Luister, dat is zoo. Als iemand iets schrijft, goed of slecht: het zijn *zijn* gedachten; als iemand schrijft zoo als jij en ik, nauwkeurig, dan zijn het zijn gedachten en ze zijn interessant voor ieder die probeert ze te verstaan. Jou stuk is interessant voor mij en ik geniet ervan, - omdat het een stuk is van jou, ook een stuk van je ziel, bedoel ik. Maar *dit* stuk moest niet alleen interessant zijn voor mij, maar voor heel veel menschen. En wanneer gaan die luisteren? Als jij zachtjes praat in je zelf, of als je praat met Martha, of met mij, als we dicht bij elkaar zitten?

Neen, niewaar? De menschen gaan pas luisteren, als je luid praat met klinkende stem, of innig, doordringend, met een mooien hartstocht en gebaren. Dan pas. Of wij al heel nauwkeurig en bedaard gedachten zeggen die interessant zijn, daarom geven de menschen niets. De menschen *willen* een stem, die tot ze doordringt, en daar hebben ze gelijk in, want zij zijn ‘de menschen’.

Nu, jij hebt in je stuk gepraat met Altera en Altera heeft het stellig heel aardig gevonden, zoo als ik het ook heel aardig vind.

Dat de menschen niet konden komen luisteren ligt aan de toonhoogte van je stem. Daarom zeg ik dat je niet droevig moet zijn. Want ga over dezelfde dingen praten, niet met grapjes, volstrekt niet noodig, maar *met een stem, alsof jij en Altara niet met elkander maar voor ‘de menschen’ praten*, dan heb je gedaan wat je doen wou. Zul je, free? En niet droevig zijn? Doen wat je nu misschien zult kunnen, neen: zeker - nu je weet, dat ik je stuk begrepen en ervan genoten heb, al vond ik dat het publiek er niet van genieten kón. Maar je mag niet meer zeggen dat ik versregels heb gemaakt, die ik niet gemaakt heb, hoor! Dag. -

Eindnoten:

1 Niet ondertekend; datering op grond van een brief van F.W. van Eeden aan J. van Looy d.d. 27-9 1886, voortgezet op 1-10 1886 (*Kunstenaarsbrieven* (F. van Eeden, Alph. Diepenbrock, Jac. van Looy, Jan Veth, Is. Israels, Jan Toorop). Uitgegeven door Hans van Eeden en H.W. van Tricht. Amsterdam 1937, p.41).

2 Het hondje van Van Eeden.

3 *Dialoog tussen ego en altera*. Niet gepubliceerd manuscript (Van Eeden- archief, UBA).

A. Verwey aan J.P. Veth 2.10.86

Rozengracht 57
Amsterdm
2 Octr '86

Beste Veth,

Ik ga weer doen wat ik niet laten kan - *om geld vragen*. Ik heb álles gedaan wat ik kón: ik heb gewerkt als een paard, genoeg om stukken te kunnen schrijven voor zes afleveringen achter elkander, maar ik kan met dat al geen geld genoeg bij elkaar brengen om deze drie maanden te zorgen voor mijn 'huislast'. Ik heb *dertig* gulden meer noodig dan de honderd, die ik bij elkaar kreeg. Kun je me eraan helpen, geheel of gedeeltelijk? Maar doe me 't pleizier en als er iets is, dat je zelf *niet* doen kunt en toch graag gedaan wilt hebben, vraag het *mij* dan. En word er niet boos om, dat ik het beroerd vind *om geld te vragen*, al weet ik dat jij het, als je 't geven kunt, van harte geeft. En verscheur dezen brief maar, dan schrijf ik je een vroolijker hierna. Dag Veth.

Albert

A. Verwey aan J.P. Veth 5.10.86

Rozengracht 57
Amsterd 5 Octr '86

Ik dank je wel, Veth. Je doet me meer goed door je hulp van tegenwoordig dan ik vermoedelijk ooit voor jou zal kunnen doen.

Dezer dagen heb ik een beetje vacantie, omdat ik me weer wat moe voelde toen mijn stuk[1] af was. Nu gaat het al beter. Gister ochtend ben ik met Valk naar het Museum[2] geweest. Valk leert me sints eenigen tijd de natuur zien, d.w.z. meer opzettelijk het mooie van het leelijke onderscheiden. En ik doe mijn best een goed leerling te wezen. Het lijkt me dat het zien van de natuur identiek is met het zien van schilderijen. Is dat zoo?

We hebben onvoegzaam zwaar gelachen voor een partijtje wilde beesten van Zürcher,[3] waarvan Valk zei dat ze allemaal van 't zelfde soort oude lappen gemaakt waren, wat ik heel juist vond. Zürcher had Paap een stuk of vier van dat slag cadeau gedaan en toen ik die verleden week zag, dacht ik dat hij P. had beetgehad. Maar dat schijnt niet zoo.

Wat zou er op zoo'n tentoonstelling mateloos te genieten zijn, als al wat er hing, waar was. Ik hèb hier veel genoten, maar van weinig schilderijen. Ik heb genoten van J. Maris.[4] Die is een groot man; maar ik durf niets goeds

van hem zeggen uit vrees banaal te zijn. Voor mij lijkt zijn techniek op die van Shakespere, rijk, reêel en intiem. - Breitner's huzaren[5] enthousiasmeerden me: ik hoorde ze. Het is jammer dat Hoynk's gekleurde mannetjes[6] er niet naast hangen. Ter Meulen's Schaapjes in 't bosch[7] vond ik mooi genoeg om er 'n mooien morgen voor te verdroomen.

Ik had veel te danken aan Valk, die me overal dingen wees, waar ik zelf zoo niet op lette. Ik ga er nog eens met hem heen om Willem Maris, Mauve, Neuhuys, Tholen etc op nieuw te bekijken. W. Maris en een stukje van Mauve hangen zoo dicht bij J. Maris's molen,[8] dat ik er niets van genieten kon. De andere Mauve hangt naast Ter Meulen, en ik begrijp Mauve nog niet best.

Over jou en je schilderij[9] heb ik sints ik het in Laren zag, veel nagedacht. En als ik nu ga schrijven geloof ik dat ik je minder een oordeel dan gedachten over je werk zal geven. Waarschijnlijk voor het meerendeel gedachten, die je zelf al lang vóór mij hebt bedacht. En als ik je nu geluk wensch met wat ik geloof dat een groote vooruitgang is, dan zegt dat niets als ik je niet eerst alles heb verteld, wat ik meen en denk en vermoed over schilderen in 't algemeen en jou schilderen in het bizonder. Nu, in een brief gaat dat niet, en omdat ik toch zoo dol graag - in mijn eigen belang - over al die dingen met je praten wou, zou ik graag een dag in Bussum of Laren komen; als je maar even schrijft waar je bent. Misschien is Bussum het best, want ik heb free ook een dag beloofd. Wil je dat doen? Schrijf me dan even per ommegaande.

Ik maak je mijn compliment over den mooien hals van juffr. Moes.[10]

O ja; je hebt me eens afdrukken van je etsen beloofd: van je laatste, die je aan Der Kinderen hebt gestuurd kreeg ik er heél graag een. Krijg ik?

Valk is aan 't schrijven van Kritieken voor de Amsterdammer.[11] Zijn eerste stuk is een ontboezeming over de Kunst, zeer frisch geschreven, maar waarvan ik twijfel of de Amsterdammer het op zal nemen. Als jij niet voor ons over de Tentst schrijft,[12] zou de zijne dan misschien kunnen dienen. Ik zou daar graag nog eens met je over spreken.

Kan Der Kinderen schrijven?

Mijn laatste werk[13] heb ik je gestuurd, in afdruk. Ik vermoed dat weinig menschen dat stuk mooi zullen vinden en ik met mijn sympathie ervoor ‘a solitary man’ zal wezen. Stellig heb ik nooit iets gemaakt, waar ik zooveel in verwerkt heb. -

Ik stuur dezen naar Bussum. Groet, als je daar bent, free en Martha en spreek af wanneer ik komen zal en schrijf me p.o. Ik blijf je vriend

Albert. Verwey

Eindnoten:

1 Albert Verwey, ‘Toen de Gids werd opgericht...’ (deel 3). In: *De nieuwe gids* 2 (1886-1887), deel I, p. 52-90.
2 Rijksmuseum; naast de Rijkscollectie hing daar ook (inbruikleen) de collectie van de ‘Vereeniging tot het vormen van een openbare verzameling van hedendaagsche kunst’. In 1895 is deze collectie naar het Stedelijk Museum Amsterdam verplaatst.
3 A.F. Zürcher, ‘Uw koninkrijk kome’ (olieverf, Stedelijk Museum, Amsterdam).
4 Nadere gegevens ontbreken.
5 G.H. Breitner, ‘Rijdende artillerie in 't duin’ (1886, olieverf, Rijksmuseum, Amsterdam).
6 J. Hoynck van Papendrecht schilderde ook artillerie, maar veel academischer.
7 F.P. ter Meulen, ‘In het bosch’ (1886, olieverf, Rijksmuseum, Amsterdam).
8 Nadere gegevens ontbreken.
9 Doek dat op de ‘Driejaarlijksche Tentoonstelling’ van de stad Amsterdam bij Arti et Amicitiae hing (olieverf; verblijfplaats onbekend).
10 Portret in olieverf door Veth van Wally Moes dat ook bij Arti hing (afb. in Bijl de Vroe 1987, p. 141; verblijfplaats niet genoemd).
11 J. Stemming [M.W. van der Valk], ‘De stedelijke tentoonstelling van schilderijen’ (7 delen) in: *De Amsterdammer. Dagblad voor Nederland* 4 (1886), d.d. 8-10 1886, p. 3; d.d. 13-10 1886, p.3; d.d. 17/18-10 1886, p. 3; d.d. 21-10 1886, p. 3; d.d. 31-10/1-11 1886, p. 3; d.d. 4-11 1886, p.9 en d.d. 7/8-11 1886, p. 3.
12 Veth deed dat wel: J. Staphorst [J.P. Veth] ‘Nabetrachtingen over de driejaarlijksche tentoonstelling’. In: *De nieuwe gids* 2 (1886-1887), deel I, p. 294-306.
13 Zie noot 1.

K.J.L. Alberdingk Thijm aan A. Verwey 8.10.86

Am., 8 Okt. '86
N.Z. Vbw. 161 -

Amice,

Dank je wel voor de toezending van 'Gedachten over Holl. letteren'.[1] Onder de vele engelen, die in dit stuk weêr uit je mond zijn gekomen, geldt voor mij de tirade over de betrekkelijk weinige woorden, die een goed dichter gebruiken zal.[2]

Ook heb ik met veel genot het stuk van J. Stemming in het Dagblad[3] gelezen.

tt
Karel Alb. Thijm

Eindnoten:

1 De ondertitel van 'Toen de Gids werd opgericht...', in: *De nieuwe gids* 2 (1886-1887), deel I, p. 52-90, luidde 'Gedachten over Hollandsche letteren 1800-1830'.
2 Ibidem, p. 81: 'Een goed dichter zal bij voorkeur met weinig woorden werken, omdat een groot deel der woorden, in iedere taal, op zich zelf reeds een figuurlijke beteekenis hebben, waardoor ze voor wie nauwkeurig wil schrijven onbruikbaar zijn.'
3 Zie A. VERWEY AAN J.P. VETH 5.10.86, noot 11.

A. Verwey aan K.J.L. Alberdingk Thijm 10.10.86

Rozengracht 57
10 Octr. '86

Amice,
Ik kan niet nalaten je mijn dank te betuigen voor de meêdeeling van het genot dat je gesmaakt hebt bij het lezen van het stukje van J. Stemming, in het Dagblad.[1]
Ik deel je in vertrouwen mee, dat ik dezer dagen immens heb genoten van de hoofdartikelen in de Amsterdammer, Dagblad, geteekend H.J.v.d. Mandele.[2]
Geloof me, onder aanbeveling,
tt
Albert Verwey

Eindnoten:

1 Verwey maakt hier een grapje door Alberdingk Thijm te bedanken voor lof die niet aan zijn adres gericht is: Van der Valk was immers de schrijver van dit artikel (zie K.J.L. ALBERDINGK THIJM AAN A. VERWEY 8.10.86). Bij zijn complimenten aan Thijm met iets wat hij niet geschreven had, herhaalt hij het grapje.
2 H.J.v.d. Mandele, 'De marine op de Indische staatsbegroting voor 1887' (2 delen). In: *De Amsterdammer. Dagblad voor Nederland* 4 (1886), d.d. 8-10 1886, p. 1 en d.d. 9-10 1886, p. 1.

F.C.J. Netscher aan A. Verwey 11.10.86[1]

's Gravenhage, Sunda-str 10
11 Okt:-86

Geachte Heer!
Ik heb u nog steeds dank te zeggen voor uwe vriendelijke attentie.[2] Ik behoef u niet op nieuw te verzekeren, dat ik er u hoogst erkentelijk voor ben, en dat uw artikel door mij met klimmende belangstelling gelezen is geworden. Liefst onthoud ik mij van alle banale loftuitingen op stijl, inhoud enz:; dat zou mij tegenover u niet voegen. Gij weet, dat ik sinds lang tot uwe meest oprechte bewonderaars heb behoord, en ik geloof in staat te wezen uwe verdiensten op prijs te stellen. Ik geloof zelfs te mogen voorspellen, dat wanneer naderhand over de letterkundige beweging van het jaar '85 geschreven wordt, uwe sonnetten en dít artikel tot de voornaamste punten zullen behooren. Dat Het Vaderland in zijn laatste artikel over den Nw Gids,[3] gelijk zijne kollega's, uw werk niet weet te apprecieeren, is voor mij een gunstig teeken: het bewijst gelukkig, dat u geen allemans-kunst

schrijft. Hoeveel vervolgen is u nog voornemens aan uw artikel te geven, en wat zult u in het volgende gedeelte behandelen? Wanneer het voltooid is, geeft u het toch zeker, met de aanteekeningen, afzonderlijk uit; het zou eene prachtige brochure vormen.

Mogelijk heeft u reeds vernomen, dat het plan van den heer Paap en mij, om dit najaar een veertiendaagsch blad uit te geven, niet tot verwezenlijking komen zal. Vroeger heb ik reeds met u over deze zaak gekorrespondeerd, en gij weet, dat zij tot eene kleine verwijdering tusschen ons aanleiding heeft gegeven, die zooals ik u schreef, toenmaals reeds door mij betreurd werd. De oorzaak, die mogelijke kwesties in het leven had kunnen roepen, is dus nu uit den weg geruimd, en daarmeê is, geloof ik, wanneer ik tenminste mijne eigen gevoelens raadpleeg, tegelijkertijd de reden dezer verwijdering van de baan verdwenen. Het was toch hier geen persoonlijke kwestie tusschen de leden uwer redaktie individueel en mij, maar wij verschilden eenvoudig van inzichten over een zaak, die noch met het letterkundig streven van den Nw Gids, noch met mijne kunstopvatting iets uitstaande had: een meeningsverschil over een publikatie-middel, en niet over onze artistieke geloofsbelijdenis. Een voorzorg, die ik toenmaals tegenover ons niet genoegzaam gemotiveerd achtte, deed uwe redaktie eene gereserveerde houding aannemen. Het getij is nu echter veranderd, en de bakens kunnen verzet worden. Het is daarom, dat ik thands geen bezwaar meer zou hebben wederom aan uwe zij' in den Nw Gids meê te werken, geheel op den ouden voet als vroeger. Mocht uwe redaktie even zoo als ik over deze zaak denken, dan zal ik zorgdragen vóór het einde dezer maand door daden mijne woorden te staven.

Geloof mij steeds
Uw dw dr
Frans. Netscher

Eindnoten:

1 Deze brief is abusievelijk in het Van Eeden-archief terechtgekomen als een brief van Netscher aan Van Eeden, doordat Verwey hem aan Van Eeden ter lezing toestuurde in A. VERWEY AAN F.W. VAN EEDEN [18.10.86].
2 Overdrukje van: Albert Verwey, ‘Toen de Gids werd opgericht...’ (deel 3).
3 Een bespreking van het eerste nummer van de tweede jaargang van *De nieuwe gids* in: *Het vaderland* d.d. 9-10 1886 (eerste blad) waarin *De nieuwe gids* halfslachtigheid in politieke kwesties verweten werd.

A. Verwey aan F.C.J. Netscher [na 11.10.86][1]

Waarde Heer,

Uw brief van den - 1.1., zoo overvloeijende van aangename woorden en beminnelijke sentimenten mijwaarts, heb ik met evenveel genoegen als erkentelijkheid doorlezen -

Gij zegt dat het u leeddoet, U sints eenigen tijd verwijderd te voelen van mij en mijne vrienden, de N. Gidsredacteuren. Gij zijt waarlijk te beleefd en maakt mij tot uw schuldenaar. Ik vraag verschooning voor de verdrietige stemming, waarin gij, ook door mijn toedoen, verkeerd hebt.

Het doet mij genoegen te vernemen dat gij spoedig weer iets voor ons tijdschrift hoopt in te zenden. Novellistische literatuur hebben wij maar weinig en wij zullen zeer verheugd zijn indien gij iets voor die rubriek wilt zenden, zoodra het U gelegen komt. Het honorarium voor onze medewerkers hebben wij voor dit jaar bepaald op *f* 25.-, waarmede ik niet twijfel of gij zult, wat u betreft, genoegen nemen - Hij had verleden jaar *f* 30.-[2]

Sta mij toe U mijn leedwezen te betuigen over het niet in vervulling gaan der plannen voor Uw Weekblad. Ik had gaarne, omstreeks dezer tijd de lectuur ervan genoten, en hoop nog, dat gij uw voornemens niet voorgoed hebt in de doos gedaan.

Geloof mij, inmiddels met alle achting.

Eindnoten:

1 Afschrift, meegestuurd door Verwey in A. VERWEY AAN F.W. VAN EEDEN [18.10.86]; datering op grond van F.C.J. NETSCHER AAN A. VERWEY 11.10.86, waar deze woorden een reactie op zijn.
2 Deze laatste zin is een toevoeging aan Verwey voor Van Eeden.

C.M. van Deventer aan A. Verwey 12.10.86

Goes 12 Oct. 86

Beste Appie,

Om je te laten zien dat het mij een genoegen was van je te hooren, zal ik niet lang talmen met antwoorden. Da ut des[1] is vooral in de correspondentie een goede spreuk. Alleen Kloos daat maar dest niet. Ge kunt begrijpen hoezeer ik reeds verslikdorpt[?] ben als je hoort dat ik eenige minuten noodig had om te snappen waarom jij dicht bij Goes woont. Maar toen ik het begreep, o, wat heb ik toen gelachen.

Ik ben je intusschen zeer dankbaar voor je buurpraatje. Het is wel aardig, he, als je zoo mekaar door het raam de krant kunt aanreiken, of in negligé komen ontbijten.

Ik heb het nu ongelooflijk druk, en zoo goed als geen tijd om iets anders te doen dan lesgeven of mij daarvoor te prepareeren. Stel je zelf in 't geval dat je in eens wijsheid moet verkoopen over zoogdieren, weekdieren en vogels, waarvan je bijna niets weet, en je zult voelen hoe mijn leven is.

Werkelijk is de N.G.[2] wel wat te politiek ditmaal. Ook is het niet netjes

om een artikel tegen het Handelsblad[3] te schrijven, al is dat nog al aardig gedaan.

In Staphorst[4] had ik Veth niet dadelijk herkend; ik vind zijn stuk zoowel flink in oordeel als in toon, doch zonder het onaangename dat onze vriend wel eens vertoonde.

Veth schreef me als groot geheim dat Valk de auteur was der Kritiek in de A.[5] Ik heb voorts met groot genoegen gemerkt, dat jij een even juist, als gevormd oordeel over schilderijen hebt, en ik maak je mijn compliment over den spoed waarmede het vermogen tot kritiseeren je eigendom is geworden.

Verbeeld je dat een mijner collega's hier met den Prometheus[6] dweept, en over 't algemeen tehuis is in de moderne Engelsche literatuur. Een andere collega is geabonneerd op de N.G., die hij niet alleen ontvangt doch ook leest, zooals hij veel koopt en leest, en toch merk je er niets van in zijn praten. Hoe is dat mogelijk?

Je moet me nooit schrijven zonder te melden hoeveel abonnés er zijn. Ook wilde ik graag weten hoe de onderhandelingen met Paap zijn geloopen. Je schreeft wel over het resultaat, doch niet van de onderhandelingen zelf.

Ten slotte houd ik mij aanbevoolen voor berichten, zooals een dorstige zich aanbevolen houdt voor water. Ik had nog *niets* uit A. gehoord, sinds mijn vertrek hierheen, uitgezonderd een brief van Martha en die kwam uit Bussum. Is Tréfouillard nog in A.?

Groet allen van

Charles v Deventer

Eindnoten:

1 Van Deventer lijkt te bedoelen *do ut des*: ik geef opdat gij geeft.
2 *De nieuwe gids* 2 (1886-1887), deel I, nr. 1, oktober 1886.
3 Diederik van Amstel [J. de Koo], 'Het palingoproer'. Ibid., p. 1-25.
4 J. Staphorst [J.P. Veth], 'Tentoonstelling der Hollandsche Teekenmaatschappij. Iets over Alma Tadema'. Ibid., p.91-96.
5 Zie A. VERWEY AAN J.P. VETH 5.10.86, noot 11.
6 P.B. Shelley, *Prometheus unbound* (1820).

A. Verwey aan J. van Looy [voor 14].10.86[1]

Rozengracht 57.

Amsterd. Octr 86

Beste Looy,

Ik heb je een verschrikkelijk langen tijd niet geschreven en dat vind ik beroerd, want jij schrijft mij zoo veel en zoo prettig uit Madrid en Toledo.

Maar je zult als je dezen brief leest, ook de N.G. wel gekregen hebben. En daar ligt mijn excuus in, in den vorm van een stuk, waar ik verschrikkelijk voor gemerkt heb. Ik heb de lastige gewoonte van niet veel dingen te gelijk te kunnen doen: als ik een stuk schrijf, schrijf ik geen brieven en omgekeerd.

Je zult gemerkt hebben dat Paap uit de redactie is. Vriendschappelijk en met wederzijdsch goedvinden. We zullen nu een harden dobber hebben met zijn vieren. Vooral omdat het publiek het eerste jaar bij verrassing genomen is, maar nu tot bedaren komt.

Wij ook: wij hebben in dat eerste jaar met armen en beenen gedanst door onze mooie voornemens, net kinderen. Nu langzamerhand hebben we gemerkt dat dat dansen heel mooi was, maar dat we hard moeten werken met onze handen en hoofden, om dingen te doen, die wat langer zullen mooi blijven dan een dans. Ik ben aan 't tillen gegaan van de blokken waar ik mee bouwen moet en ik heb gemerkt dat er afgedonderd zware stukken moeten getild worden eer ik beginnen kan aan mijn mooie huis. Ik heb een gevoel - jij hebt het mogelijk ook al gekend - of ik een jaar of wat ornamentjes geteekend en behangselpapier gemaakt heb - en nu pas ben gaan begrijpen, dat een paleis niet gemaakt wordt van ornamentjes en behangselpapier. Wij hebben mooi praten: daar ligt *de* Natuur, geef haar weer met je verf, met je woorden. Onzin, zoolang wij niet kant en klaar *onze* Natuur in ons hebben, de Natuur, waar ons heele verstand zoowel als ons heele gevoel vrede mee heeft en in leven wil. En ik ken nog den Hollandschen artist van dit geslacht niet, die zeggen kan: Ik heb *mijn* natuur klaar.

Dat is de hoofdzaak. En of je dan in Spanje of in Holland zit, of je schilder bent of dichter: werk maar totdat die wereld klaar is, die je zult doen zien aan de menschen, schoon die ze, als ze maar groot is, zoo min zullen begrijpen, als er één mensch na Shakespere geweest is, van toen tot nu, die *zijn* wereld begreep.

Ik schrijf je zulke dingen, en geen andere, omdat ik weet, dat iedereen je zal praten over bijzaken, *die óok goed zijn*, - maar die soms voor de hoofdzaak komen, als vleêrmuizen voor de zon. Werk, met ál je gevoel, maar ook met ál je verstand, tot het klaarmaken van je zelven, en doe verder: alléén wat je niet laten kunt. Want het is tijd verspillen te denken aan de kleine dingen van het leven - voorzoover ze *niet noodig* zijn; - zoolang men nog niet klaar is met het eéne vóor alles noodige.

Maar wie dat doet moet al zijn kleine stemmingen klein houden en ook zijn groote de baas zijn, als het noodig is.

Ik vind het bedonderd dat ik altijd aan het preeken raak. Maar ik kan het niet helpen. Ik zie de menschen zooveel dingen doen, die ze *niet* moesten doen, dat ik mezelf en anderen altijd vóor alles wil herinneren wat we wèl doen moeten.

Ik moet je nog bedanken voor je fantasie,[2] die ik van Allebé gehaald heb. Ik vind het heel prettig ze op mijn kamer te hebben hangen, al lijkt ze niets op de schimmen zooals ik ze gezien heb. De wijze waarop het licht valt vind ik er heel mooi in, maar je weet dat ik geen kunst-criticus ben.

Kloos laat je groeten, maar tot schrijven komt hij niet dat is nu eenmaal zijn zwak.

Schrijf je nog wat? Van Eeden vertelde me dat Veth of hij - wie ook weer? verzen van je had gekregen. Als ik van de week in Bussum kom hoop ik die te zien. -

Schrijf me nog eens gauw en lees me maar de les als ik te veel gepreekt heb.

Van harte gegroet en als altijd Je vriend

Albert. Verwey

Eindnoten:

1 Datering op grond van J. VAN LOOY AAN A. VERWEY [14.10.86].
2 Door Van Looy gemaakte pastel naar aanleiding van Verwey's schimmen in ‘Persephone’ (zie ook J. VAN LOOY AAN A. VERWEY 30.7.86) (Privé-bezit familie Verwey).

J. van Looy aan A. Verwey [14.10.86][1]

Albert

Hartelijk dank voor je brief waar ik het heelemaal meê eens ben. Van de Nieuwe Gids merk ik niets. schoon ik alle morgen informeren ga. of er wat gekomen is. Misschien is het wel bij het voornemen gebleven . Zoudt je dat niet eens vragen willen. Van tijd tot tijd hoor ik wel dat iets wegraakt. maar zelve heb ik die ondervinding nog weinig gehad. hoogstens een of twee malen. en dan nog meestal verzuim van mezelve. Hier ontvang ik soms nog brieven uit Alcazar, van een maand of weken geleden. die de postmerken dragen van al de plaatsen waar ik geweest ben. Andalusie is naar zijn klimaat te oordeelen. een gezegend land. altijd zon. Ik begin nu van alle kanten. familje vrienden. Directeur.[2] Commissie[3] enz. de raad te krijgen. weêrom te keeren. Wie weet. Ik doe niets goeds. verdonder een boel geld. en als ik een poosje geschilderd heb aan een eenvoudig studie in mijn kamer moet ik naar de binnenplaats loopen. om te zien. wat ik eigentlijk gedaan heb. Zeer interessant. Nu 't ga je goed. en misschien schrijf ik nog wel eens wat. als ik niet te lui ben. Een hartelijke hand

Je Jac. v. Looy

Stuur me eens een krant over de schilderijen expositie[4] of een Catalogus of iets dergelijks.

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 Van de Rijksacademie van Beeldende Kunsten te Amsterdam, A. Allebé.
3 Commissie van Toezicht van de Rijks-academie van Beeldende Kunsten te Amsterdam, die Van Looy had voorgedragen aan de minister voor de Prix de Rome.
4 Najaarstentoonstelling van levende meesters bij Maatschappij Arti et Amicitiae in Amsterdam.

F.W. van Eeden aan A. Verwey 15.10.86

15 Oct 86

Beste der Albertjes,

wil je mij nog eens plezier doen? Hierbij stuur ik je een catalogus van boeken - ik heb altijd boeken willen koopen op verkoopingen en het is mij nooit gelukt - ik heb gemerkt dat jij er nog al slag van hebt - ben je van plan naar deze verkooping heen te gaan? Neem dan deze catalogus mee en tracht te koopen wat er aangestreept en vooral wat aangekruist staat - als je merkt dat het een koopje is. Je moet doen alsof het voor jezelf was - wat de prijs betreft. Als het jou te duur zou zijn, wil ik het ook niet hebben. Die filosofische werken had ik meest allen graag, ook Sainte-Beuve en Confucius. Misschien is er wel van jou gading ook bij. Als je het niet doen kunt en niemand anders weet, schrijf het mij dan. Dan zal ik er iets op bedenken. Ik kan geen commissie aan den verkooper opdragen, omdat ik de prijzen niet bepalen kan zonder de boeken gezien te hebben.

Ik kan je gelukkig goede berichten melden omtrent mijn werk. Ik ben weer met veel ijver aan den gang en maak aanspraak op één vel[1] in de volgende aflevering. Ik heb den dialoogvorm er aan gegeven en geloof nu wel dat de zaak gezond is. Ikzelf voel mij ten minste heel gezond.

Het is hier weergaloos gezellig in huis - en nu ik mijn ziel ook weer behoorlijk gestoffeerd heb met plannen en werksaamheden - krijg ik langsamerhand het gelukkige gevoel dat ik verwacht had hier te zullen hebben

Het is het gevoel van een stille huiskamer tegen schemering, met bruine bladeren en een koperig avondlicht buiten, en binnen een klein turfvuurtje dat zoo stilletjes met zijn eigen vlammetjes speelt en een klok die zacht in zichzelven tikt.

Zoo is het niet altijd - ik wandel ook op de hei, onder de groote wolken midden in de grijsheid en de herfstbladen - maar die eerste stemming is het zuiverst, komt altijd terug en is rijk en vol en gelukkig.

Ik heb plezier in mijnheer Stemming[2] - wacht maar! er zullen er wel meer komen die leeren schrijven omdat ze voelen. Als hij weet, dat ik weet, dat hij het is - zeg hem dan dat ik het erg goed van hem vind.

Heb je al wat over de schilderijen, van je zelven?

Verzen heb ik niet voor de volgende keer - ik heb ze wel maar die kan ik

niet geven.[3] Ik moet nog zorgen voor die lezing.[4] Ik zal maar kalm mijn eigen weg gaan - en lezen wat mijn oog vind om te lezen. Heb je gezien, F. Netscher in 't bestuur van Oefening[5] met Vosmaer en de Nachtwacht[6] - *dat* beteekent toch meer eerzucht en toeleg dan beginselen. Nu zullen wij een kormiek servetje[7] hebben.

Wat heeft Huët toch een massa geprofeteerd... Soms zie je met zooveel woorden de N.G. beschreven staan - precies als de Messias door Jesaïa. Alleen geloofde Jesaia in de Messias en Huët niet in de N.G. 'Als er een kwam moest hij zóó zijn, zei hij - maar hij komt niet.'[8] Schrijf eens wil je? je Fré

Eindnoten:

1 Frederik van Eeden, 'Het krabbetje en de gerechtigheid'. In: *De nieuwe gids* 2 (1886-1887), deel I, p.141-149.
2 Zie A. VERWEY AAN J.P. VETH 5.10.86, noot 11.
3 Wel bevatte het decembernummer een lang gedicht: Frederik van Eeden, 'Finis'. In: *De nieuwe gids* 2 (1886-1887), deel I, p. 151-154.
4 Vermoedelijk: Frederik van Eeden, 'Het hypnotisme en de wonderen'. Ibid., p. 246-268.
5 Oefening Kweekt Kennis, Haags letterkundig genootschap waarvan 'gezeten' burgers lid waren. Zie ook F.W. VAN EEDEN AAN A. VERWEY 29.11.86, noot 6.
6 Nadere gegevens ontbreken.
7 Souper na afloop van een vergadering van Oefening Kweekt Kennis, waar men geïmproviseerde causerieën hield.
8 Nadere gegevens ontbreken. Mogelijk heeft Huet dit tijdens het bezoek van Van Eeden gezegd.

A. Verwey aan F.W. van Eeden [18.10.86][1]

Rozengracht 57.

Beste free,

De boeken zal ik trachten voor je te koopen. Ik dacht er toch heen te gaan. De Ideeën van Multatuli heb ik niet kunnen krijgen; er waren studenten van het eerste jaar, die belletrie kochten voor boven op hun 'penant kastje'.

Heerlijken brief gehad van Netscher. Hij gaat hierbij met mijn antwoord. Ik heb hem nú *niet* willen sparen, den domkop.

Heb zoo pas kloos hier gehad - was in boos humeur - den heelen middag hier gëijsbeerd. Het is er koud genoeg voor.

Prettig dat je Schrijverij goed gaat. Ik kom eens gauw een middagje kijken, als ik ook wat heb. Ik ben begonnen en ga vanavond voort. Ik heb zoo'n verschrikkelijken hekel aan mijn eigen stijl gekregen en als ik niet wat nieuws vind word ik molenaar - Enfin, 't staat er. Mijn familie is jarig en dat maakt me zenuwachtig. Ik bedoel mijn zuster,[2] die familie van me is. Ik ben vanmorgen bij Voerman geweest en veel mooie studies gezien (hebik). Want die zin was niet correct (Daarom schrijf ik (heb-ik)).
Voerman

heeft me gezegd dat het eenig doel van een artist is iets schoons te maken. Maar hij had pas ontbeten en er lagen eierdoppen. Daarom zei ik ‘ja’ tegen hem. Ik heb hem ook uitgelegd dat de brochure van Thijm[3] gelijk is aan een palet vol verf. Hij sprak me hierin niet tegen. Toen voelde ik me gevleid.

Weet je waarom jullie gelukkig bent? Omdat je geen menschen om je heen hebt, die je hinderen. Geluk is evenwicht van invloeden aan den aangenamen kant. Een mensch moet altijd wat overtollig gewicht in zijn ziel hebben om in de schaal te leggen aan de binnenzij als er iets beroerds in de schaal aan de buitenzij valt. Ik equilibreer zonder ophouden, maar het kost me soms veel van 't gewicht, dat ik in mijn ziel heb.

Ik heb voor een paar gulden een kompleten Voltaire gekocht in deeltjes, zooals jullie hebt, 125 deeltjes.[4]

Schrijf me nog eens, jij of Martha, van hoe prettig het is in een huiskamer bij het theelichtje. Ik schei nu uit en groet jullie heel hartelijk

Je Albert

Krijg nog juist een briefkaart van Looy. Familie, Kennissen, Directeur en Kommissie raden hem allen weerom te komen. En hij is er wel geneigd toe.

Eindnoten:

1 Datering op grond van gedateerd concept.
2 Margreet Verwey.
3 *Over literatuur. (de peer F. Netscher)*.
4 Editie niet bekend.

J.P. Veth aan A. Verwey [19.10.86][1]

Laren Maandagavond

Beste Albert.

Zend s.v p een prospectus van den tweeden jaargang van de N.G aan den
Heer W.C. Robinson -Engelsch Consul
Binnenkant v-d Bantammerstraat
en aan den Heer F.P. ter Meulen
Kunstschilder 's Hage
en aan mej van Harpen-Kuyper te Apeldoorn
Zend er mij als je toch aan 't zenden bent ook een paar
tt
Jan V.

Eindnoten:

1 Datum ontleend aan poststempel.

J. van Looy aan A. Verwey 20.10.86[1]

Granada 20 Okt. 1886.

Beste Tante[2]
Ik ga U even een teeken geven. dat ik nog niet dood ben. 't is hier een vrij saaie boel. al hebben Hollandsche dichters de schoonheid van Andalusie bezongen[3] nog mooier. dan ‘er liep eens een patertje langs de kant’.[4] Zoo'n verrukking is altijd het mooist als men van zijn onderwerp niets gezien heeft. Wat U ook vreemd zult vinden. is dat de hemel sinds eenige dagen zijn zakken omkeert en ongeneeslijk veel water naar de laagte smijt, dien ten gevolge staat dit *Alhambra*[5] vrij wel rondom in de modder. Ik peuter zoo'n beetje naar een jonge zigeunerin die ik eerstdaagsch tot mijn vrouw denk te verheffen. Haar man? is soldaat in een verre stad dus nu zit ze jammerlijk te pruilen. Ze zegt echter dat ik naar de hel ga. omdat ik geen Christen ben. ze bedoelt geen Katoliek. en al mompel ik dan al zooiets van *goedertierenheid*. of. *bij ons in Holland gaat geen mensch naar de hel*. 't geeft niks, slim is ze genoeg. dat zou mij in de echtelijke staat goed te pas komen. Nu ze geld verdient, met poseren. komt ze alle dagen met een nieuw stuk goed aan. En zegt dan de oude rommel verloren heeft. Zoo van morgen, kwam ze met een nieuwe omslagdoek, vuurrood als een gemeniede emmer. toen ik naar de oude vroeg. zei ze: ‘die heb ik verloren - heertje.’ Wat zal ze nu morgen meêbrengen. want ze heeft de geheelen dag zitten te pruttelen tegen haar bruin jong over nieuwe schoenen. rok. enz. nu schoenen kunnen me niets schelen, dat is net een aapje, dat jonge kind. erg lief. en zij zingt wiegeliedjes. als een dronken polderwerker. dat zou men van zoo'n bijna fijn (in ernst) kopje niet verwachten. Haar zuigeling heet Jesusa. zij Maria en dan is er nog een verwilderde zuster op. die heet Josefa - een heilig famielitje. o wee. ik heb voor de subsidie[6] bedankt. en zit eerdaagsch op droog zaad. Nu, vertrouwen maar. God is groot
Uw toegenegen Neef
Jac v. Looy

als ze nog niet dood zijn laat ze dan een jongen een pot vol kikkers vangen[7]
Veel groeten aan allen

Eindnoten:

1 Briefkaart.
2 Zie A. VERWEY AAN J. VAN LOOY[17].6.86, noot 2.
3 Nadere gegevens ontbreken.
4 ‘Daar ging een patertje langs de kant’ is een anoniem Nederlands volksliedje.
5 Van Looy had toestemming om in het Alhambra in Granada te werken.
6 Subsidie van de staat, die niet alleen zeer klein was, maar ook verplichtte tot een bepaalde reisroute, wat Van Looy tegenstond.
7 Van Looy verwijst hiermee vermoedelijk naar ‘de vrienden’, die hij in verschillende brieven ‘dood’ noemde omdat ze hem naar zijn idee te weinig schreven.

A. Verwey aan K.J.L. Alberdingk Thijm 24.10.86

Rozengracht, 57
24 Octr. '86

Amice,
Sta me toe je te feliciteeren met de poëtische bijdrage 'Aan Possart' in 't laatste Weekblad, geteekend D. van den IJsel.[1] Houd me ten goede dat de familiare klank van dien naam me aan je beminnelijke pen herinnerde.
Met collegiale gevoelens
tt
Albert Verwey

Eindnoten:

1 Zie voor het karakter van deze felicitatie A. VERWEY AAN K.J.L. ALBERDINGK THIJM 10.10.86; verwezen wordt naar D. van den Ysel, 'Ernst Possart'. In: *De Amsterdammer. Weekblad voor Nederland* 10 (1886), nr.487, d.d. 24-10 1886, p.7.

K.J.L. Alberdingk Thijm aan A. Verwey 27.10.86

Am., 27 Okt. '86
N.Z. Voorbw. 161 -

Amice,
Ik bedank je zeer voor de felicitatie met mijn poëtische hulde aan Possart. Het is mij zeer aangenaam, dat deze dichterlijke proeve in Uw smaak valt.
Zoû het te vrij zijn, indien ik ook aan u bij een volgende gelegenheid, iets dichterlijks vroeg te wijden?
Steeds
tt
Karel Alb. Thijm

A. Verwey aan F.W. van Eeden 27.10.86

Am. 27 Octr '86

Beste free,
Ik zal je eerst even wat zaken schrijven.
Gister en eergister heb ik voor je gekocht:

Guérin. Esquisse d'une Constitut.[1] –	*f* 0.70.
J. d'Argis. Le roman de l'hist[2]	.60

Guérin. Esquisse d'une Constitut.[1] -	*f* 0.70.
J. d'Argis. Le roman de l'hist[2]	.60

Troyon. Monum. dé l'Antiq.[3]		.60
Michelet Oeuvres 2 vol.[4]		1.–
Maxime du Camp. Le Nil. Egypt etc[5]	}	.90
E. Gellion Danglar. Lettres Sur l'Eg.[6]		
Channes. Cinq mois au Cairo[7]		
Vincens, William Penn[8]	}	.40
Laugel. Lord Palmerston et Russel[9]		
Mignet. Franklin[10]		
Mirabeau. Mémoires. 12 vol.[11]		1.25.
Tafereel v-d verderf. oogmerken van Nap.[12]	}	.30
Le prophète Jonas[13] 4 vol.		
Chateaubriand. N. Bonap. etc[14]		
	27 dln.	*f* 5.75
	27 dln	*f* 5.75
Bentham. La relig. nat.[15]	}	.60
E. de Hartmann. La relig. de l'aven.[16]		
Poiret. Le Bouddha et le Christ[17]		
Descartes. Princ. philos.		
Diss. de méthode dioptr.[18]		
2 tom. 1 vol. –		.80
Dionys. L'ame, son exist etc.[19]	}	.50
Simonin. Traité de psych.[20]		
Domet de Vorges. Métaphysique[21]		
Spencer. Classification[22] 6 vol		.60
de Strada. Méthode gén. etc[23]	}	.60
Espinas. La philos. experim[24]		
H. Marion. Locke[25] 5 vol		
Ribot. Schopenhauer[26]		
Janet. Le matérialisme.[27]	}	.50
Herzen. Phsiologie de la vol.[28] 6 vol		
Bourdet Vocabulair[29]		
Renan. Dialogues et fragm[30]		1.–
Ribot. psycholog Angl.[31]		.60.
St. Miel. Essais Relig.[32]		80
	53 dln	11.75

Troyon. Monum. dé l'Antiq.[3]	.60
Michelet Oeuvres 2 vol.[4]	1.-
Maxime du Camp. Le Nil. Egypt etc[5]	}
E. Gellion Danglar. Lettres Sur l'Eg.[6]	}.90
Channes. Cinq mois au Cairo[7]	}
Vincens, William Penn[8]	}

Laugel. Lord Palmerston et Russel[9]		}.40
Mignet. Franklin[10]		}
Mirabeau. Mémoires. 12 vol.[11]		1.25.
Tafereel v-d verderf. oogmerken van Nap.[12]		}
Le prophète Jonas[13] 4 vol.		}.30
Chateaubriand. N. Bonap. etc[14]		}
	27 dln.	*ƒ* 5.75
	27 dln.	*ƒ* 5.75
Bentham. La relig. nat.[15]		}
E. de Hartmann. La relig. de l'aven.[16]		}.60
Poiret. Le Bouddha et le Christ[17]		}
Descartes. Princ. philos.		
Diss. de méthode dioptr.[18]		
2 tom. 1 vol. -		.80
Dionys. L'ame, son exist etc. [19]		}
Simonin. Traité de psych.[20]		}.50
Domet de Vorges. Métaphysique[21]		}
Spencer. Classification[22] 6 vol		.60
de Strada. Méthode gén. etc[23]		}
Espinas. La philos. experim[24]		}
H. Marion. Locke[25] 5 vol		}.60
Ribot. Schopenhauer[26]		}
Janet. Le matérialisme.[27]		}
Herzen. Phsiologie de la vol.[28] 6 vol		}.50
Bourdet Vocabulair[29]		}
Renan. Dialogues et fragm[30]		1.-
Ribot. psycholog Angl.[31]		.60.
St. Miel. Essais Relig.[32]		80
53 dln	11.75	

Daar komt nu bij 10% van 11.75. d.i. 1.17^5 zoodat dit partijtje kost *ƒ* 12.92^5.
Maar ik zie daar dat ik nog vergeten heb

D. Stern. (Mad. d'Agoult) Mes Souvenirs[33] E. Tanier et C. le Seune. Les mém. de Cendridon[34]	.60
D. Stern, Hist. de la Rev. de 1848. 3 dln.[35]	1.10
	1.70
	17
	1.87

D. Stern. (Mad. d'Agoult) Mes Souvenirs[33] }
E. Tanier et C. le Seune. }.60
Les mém. de Cendridon[34] }
D. Stern, Hist. de la Rev. de 1848. 3 dln.[35] 1.10

1.70
17
1.87

zoodat het geheel wordt.
58 dln tegen 12.92^5 + 1.87
- *f* 14.79^5

Ik heb bij Bom goedkóoper gekocht, maar deze prijzen zijn voor een verkooping, tamelijk matig, en van de laagste, die op deze verkooping besteed zijn.

Verscheidene, die te hoog gingen heb ik laten loopen, twee medische werken en verder:

Testut. Le livre bleu.[36]

de nos 215.16.17.24. en 27, die ieder 90 cts opbrachten,

Thièrs[37] die voor *f* 2.50 wegging (Goes heeft er een gekocht (ongebonden) bij Bom, voor 30 cts)

de Heilige Boeken der Chineezen[38]

Colerus Leven van Spinoza[39] (een klein boekje van 1880) het ging voor 60 cts weg, maar komt genoeg voor om er zooveel niet voor te geven.

En een pakje philosophie dat voor 90 cts ging, terwijl ik voor zulke pakjes van 50 tot 60 cts gaf.

Ik hoop dus dat je over mijn bemoeiingen tot dusver tevreden zult wezen

Ik heb nu nog een tiental no staan voor Woensdag (vandaag) en Donderdag.

Ze liggen nog allemaal bij v. Looy.[40] Als je me voor Vrijdagmorgen geld kunt sturen, zou ik dat graag hebben, voor ik ze er van daan haal. Misschien kom ik ze dan zelf brengen - Vrijdag. Heb je 't geld niet bij de hand, dan hindert dat niet, als er maar 14 dagen na den verkoop over beschikt kan worden.

Schrijf me dat even. -

Tot zoover de zaken

Literair nieuws is er niet veel. We werken nog al, zelfs kloos af en toe. Het 1e dl van Boswell[41] heb ik uit en zal ik Vrijdag meebrengen. Johnsons conversatie is het beste wat hij had. Ik lees ook zijn Rambler[42] en den

Idler,[43] die zeer interessant en zeer knap zijn, maar niet als zijn conversatie. Ook heb ik Rasselas[44] besteld en al de werken van Goldsmith[45] gekocht voor ½ in Dick's ed. gebonden. Ik vind dat Huet nu en dan wèl een buitenlandsch auteur is. En als Criticus voor zijn periode zoo bevoegd mogelijk. Ik ontving Prof. v. Hamels biografie van Huet.[46] Er blijkt zeer uit hoe sérieus H. geweest is. En ook hoe weinig v. Hamel van Huets humor begreep. Het is een gek ding, dat H. bij zijn leven nooit begrepen is. Dat moet hem veel verdriet en veel trots hebben gegeven. Ook: dat niemand zijn grooten vooruitgang gezien heeft. kloos, toen hij hem den lof gaf in zijn kroniek, dat hij de eenige was, die denken en schrijven kon, moet hem het hart hebben gestolen, want het is stellig een van zijn eigen liefste gedachten geweest, dat hij dit was. Over zijn stuk in de Lantaarn, over Jonckbloet, [47] hebben ook wij zeer verkeerd, want zeer oppervlakkig, geoordeeld. En ik heb er spijt van dat goes onze meening van toen in de Amsterdr[48] heeft geuit. In het gedachtenleven van de menschen liggen zijn werken niet als een mooie, zinnelijke, maar als een zeer rijke, zeer belangrijke wereld, en ik weet weinig Hollanders, en geen onder ons, van wie ik dat zeggen kan. Zijn genot lag in een redeneering, veelvuldiger dan in een sensatie, maar zóo redeneeren kleine menschen niet.

Je ziet, dat ik apologeer tegen over den dooden Huët, voor wat ik verkeerd dacht van den levenden. De dooden vergeven graag, als de levenden maar begrijpen. Sic transit.[49] - Iets anders dan gloria, maar niet iets minder.

Je Albert.

Eindnoten:

1 Mathurin Guérin, *Esquisse d'une constitution democratique*. Paris 1876.
2 Jules d'Argis, *Le roman de l'histoire*. Paris 1873.
3 Frédéric Troyon, *Monuments de l'antiquité dans l'Europe barbare, suivis d'une statistique des antiquités de la Suisse occidentale et d'une notice sur les antiquités du canton de Vaud*. Lausanne 1868.
4 Jules Michelet, *Oeuvres*. Tome I, II. Bruxelles 1840.
5 Maxime Du Camp, *Le Nil (Egypte et Nubie)*. Paris 1877[4] - 1e druk 1854.
6 Eugène Gellion-Danglard, *Lettres sur l'Egypte contemporaine (1865-1875)*. Paris 1876.
7 Nadere gegevens ontbreken.
8 C. Vincens, *William Penn*. Paris 1877.
9 A. Laugel, *Lord Palmerston and Lord Russell.* s.l. 1877
10 François A.A. Mignet, *Vie de Franklin*. Paris 1869 - 1e druk 1848.
11 Honoré Mirabeau, *Mémoires biografiques, littér. et polit. Préc. d'une étude sur Mirabeau par V. Hugo*. 12 tomes. Bruxelles 1834-36.
12 *Tafereel van de verderfelijke oogmerken van Napoleon Bonaparte, zijne oorlogen in Spanje en in Rusland, en de vernieling van zijne krijgsmagt.* Uit het Hoogduitsch. Haarlem 1814.
13 Nadere gegevens ontbreken.
14 [F.A. de] Chateaubriand, *De Buonaparte et des Bourbons*. Avec une préface par Victor de Laprach. Lyon 1872 - 1e druk 1814.
15 J. Bentha, *La religion naturelle, son influence sur le bonheur du genre humain d' après les papiers de Jérémie Bentham*, par George Grote. Paris 1875.
16 E. de Hartmann, *La religion de l'avenir*. 1881[3] - 1e druk 1874.
17 Nadere gegevens ontbreken.
18 [R.] Descartes, *Les principes de la philosophie*. (1647) [R.] Descartes, *Discours de la methode... Plus la dioptrique et les meteores, qui sont des essais de cette methode*. (1668).
19 Nadere gegevens ontbreken.
20 A.-H. Simonin, *Psychologie humaine. Deuxième série. Traité de psychologie; phénomène de la pensée et faculté de l'âme*. Paris 1876.
21 E.-C.-E. Domet de Vorges, *La métaphysique en présence des sciences, essai sur la nécessité d'une philosophie fondamentale*. Paris 1875.
22 H. Spencer, *Classification des sciences*. Paris 1881[3] - 1e druk 1875.
23 Nadere gegevens ontbreken.
24 A. Espinas, *La philosophie expérimentale en Italie, origines, état actuel*. Paris 1880.
25 F.M.H. Marion, *J. Locke, sa vie et son oeuvre d'après des documents nouveaux*. Paris 1878.
26 Th. Ribot, *La philosophie de Schopenhauer*. Paris 1874.
27 P.A. Janet, *Le matérialisme contemporain*. s.l., 1875[3]- 1e druk 1864.
28 A.A. Herzen, *Physiologie de la volonté*. Paris 1874.
29 Dr. E. Bourdet, *Vocabulaire des principeaux termes de la philosophie positive, avec notices biografiques appartenant au calendrier positiviste*. Paris 1875.

30 E. Renan, *Dialogues et fragments philosophiques*. Paris 1876.
31 Th. Ribot, *La psychologie anglaise contemporaine*. Paris 1875.
32 Nadere gegevens ontbreken.
33 Daniel Stern, *Mes souvenirs, 1806-1833*. Paris 1880[3] - 1e druk 1877.
34 Nadere gegevens ontbreken.
35 D. Stern, *Histoire de la révolution de 1848*. 3 tom. Paris 1850-1853.
36 O. Testut, *Le livre bleu de l'Internationale, rapports et documents officiels lus aux congrès de Lausanne, Bruxelles et Bade par le Conseil général de Londres et par les délégués de toutes les sections de l'Internationale*. Paris 1871.
37 Waarschijnlijk: Adolphe Thiers, *Histoire de la Révolution française*. Bruxelles 1860 - 1e druk 1823-1827.
38 Confucius, *De heilige boeken der Chineezen*. Haarlem 1862.
39 [B. de] Spinoza, *Oeuvres, traduites par Em. Saisset*. Avec une introduction. Ire Serie: Introduction, Vie de Spinoza [par Colerus], Théologie de Sp. Paris 1842. Klaarblijkelijk is Colerus, *Vie de Spinoza* apart verschenen in 1880.
40 Boekhandelaar S.L. van Looy, Leliegracht 12 Amsterdam.
41 James Boswell, *The life of Samuel Johnson LL.D.* Edinburgh, 1884[7] - 1e druk 1791. Boswell heeft de in de biografie opgenomen gesprekken die hij met Johnson voerde, in een apart boek uitgegeven: [Jam.] Boswell, *Dr. Johnson's table-talk: containing aphorisms on literature, life, and manners; with anecdotes of distinguished persons; sel. and arr. from Boswell's Life of Johnson* (1798).
42 Samuel Johnson, *The rambler* (1750-1752).
43 Samuel Johnson, *The idler* (1758-1760).
44 Samuel Johnson, *Rasselas, prince of Abyssinia, a tale* (1759).
45 *The works of Oliver Goldsmith*. London 1869.
46 A.G. van Hamel, *Conrad Busken Huet*. [Haarlem] 1886.
47 Cd. B[usken] Huet, 'Dr. Jonckbloet'. In: *De lantaarn* 1 (1885), nr. 16, d.d. 15-8 1885, p. 1-6.
48 F.v.d.G. [F. van der Goes], 'Gevierde auteurs'.
49 De Latijnse zegswijze luidt: *sic transit gloria mundi*: zo vergaat de heerlijkheid der wereld.

A. Verwey aan K.J.L. Alberdingk Thijm [na 27.10.86]

[1]

Amice,

't Kost me moeite de woorden te vinden die noodig zijn om je beleefde vraag[2] te beantwoorden, zooals 't hoort.

Mijn naam is niet geschikt, geloof ik, om, als titel, behoorlijk te harmo-

nieeren in het concert van je tweede lofdicht. Een doop in de wateren van den IJsel[3] zou mij misschien verfrisschen, maar ik zou geen goed figuur slaan onder de wijding.

Intusschen behoef ik je niet te verzekeren dat de bedoelde dichterlijke attentie me, ondanks alles, buitengemeen aangenaam belooft te zijn.

Als altijd ben ik,
tt
Albert Verwey

Eindnoten:

1 Datering op grond van K.J.L. ALBERDINGK THIJM AAN A. VERWEY 27.10.86.
2 Zie K.J.L. ALBERDINGK THIJM AAN A. VERWEY 27.10.86.
3 Zie K.J.L. ALBERDINGK THIJM AAN A. VERWEY 27.10.86.

F.W. van Eeden aan A. Verwey 28.10.86

Bussum
28.10.86

Je bent een extra ordinair braaf Albertje - en ik ben erg blij met al de boeken - er zijn er bij waarop ik zeer gesteld was. De Ribot's[1] b.v. Hierbij stuur ik je *f* 60. - als ze ten minste niet uit de brief gestolen zijn. Ik *stuur* ze je zeker - en hoop dat je ze ook krijgt. Van die 60 krijgt Sulpke's boekhandel in de Kalverstraat (S. Koelinga) cr *f* 41. en nog wat centen. Volmaak je goedheid door er even langs te gaan en mijn jaarrekening van '85 te betalen en de kwitantie mee te brengen, als je hierkomt. Van 't geen je overhoudt kun je net de boeken en je reisgeld betalen. Ik hoop dat je dezen bij tijds krijgt en dat wij je morgen Vrijdag tegen de koffie zullen zien. Je zult al die boeken wel niet mee kunnen brengen - maar ik ben blij met alles wat je brengt.

Het gaat hier goed - ik ben bizonder gelukkig en vroolijk - de laatste dagen was de praktijk ook wat drukker en ik werk geregeld - psychologie[2] en mijn comedie[3]. Ik lees George Eliot's leven door Cross,[4] - en heb ook de laatste bundel van Huet[5] gekregen. Ik ben blij met dien man. Laat het stukje over de Critici[6] maar ongedrukt, als er genoeg copie is - ik ben zoo veranderd van binnen, dat ik al mijn gedachten die een maand oud zijn ‘mean and narrow’ vind. Ik heb het geschreven om iets te schrijven,- omdat ik het zonder schrijven niet houden kon. Nu hoeft het niet meer - en zulke producten moet men niet publiek maken. Dat zijn misbakseltjes - gevormd voordat de oven heet was. Ik ben er erg op gesteld alle copy te lezen voor de volgende aflevering, als het eenigzins kan. Wij moeten niet slabakken - één stukje van Lotsy[7] had eigenlijk niet geplaatst moeten worden.

Ik heb een kostelijke inzending[8] van mijnheer Vogel uit Amerongen - als hij boven de 15 is, is hij niet goed.

Dag
Free.

Eindnoten:

1 T. Ribot, *La philosophie de Schopenhauer*. Paris 1874; T. Ribot, *La psychologie Anglaise contemporaine*. Paris 1875.
2 In *De nieuwe gids* 2 (1886-1887), deel I, p. 246-269, verscheen: Frederik van Eeden, 'Het hypnotisme en de wonderen' met het onderschrift: 'Bussum, November 1886.'
3 F.W. van Eeden, 'Don Torribio. Eene comedie'. Ibid., p. 335-408.
4 J.W. Cross, *George Eliot's life as related in her letters and journals*. Arranged and edited by her husband -. s.l., 1885.
5 C. Busken Huet, *Litterarische fantasiën en kritieken*. Twee en twintigste deel. Haarlem 1886.
6 'Onze goede critici'. Ongepubliceerd artikel (Van Eeden-archief, UBA).
7 M.C.L. Lotsij, 'Nieuwe politieke boeken' of 'Wetenschappelijke grootheidswaanzin'. In: *De nieuwe gids* 2 (1886-1887), deel I, resp. p. 26-36 en p. 97-114.
8 Nadere gegevens ontbreken.

W.A. Paap aan A. Verwey [?].10.86

Amsterdam Oct. '86.

Albert,

Gaarne zou ik de Amsterdammers, waarin de artikelen van J. Stemming[1] zijn opgenomen, spoedig ontvangen. Wees daarom zoo goed, als je bij de komst van dit briefje thuis bent en het je voegt, ze aan brenger dezes mede te geven.

Mocht je het koud hebben op je kamer, dan is mijn tempeltje voor je disponibel. -

Adieu.
W.A.P.

Eindnoten:

1 J. Stemming [M.W. van der Valk], 'De stedelijke tentoonstelling van schilderijen' (7 delen).

F.C.J. Netscher aan A. Verwey 1.11.86

's Gravenhage
Sunda-straat 10
Nov: 1-86

Waarde Heer!

Hierbij neem ik de vrijheid U eene kleine bijdrage[1] voor de a.s. afl: van

de Nieiuwe-Gids toe te zenden, in het genre van de vorige door u opgenomen schetsen. Ik zend ze u toe in plaats van aan den Sekretaris der redakzie,[2] omdat ik het eerst met u over deze aangelegenheid in briefwisseling ben geweest. Tevens wenschte ik u een verzoek te doen. Indertijd is het gerucht verspreid, dat de redakteuren van de N.G., hoewel het met mijn kunst niet eens zijnde, mijne bijdragen als een noodzakelijk kwaad opnamen, en zij afwijzen zouden zoodra het hun tijdschrift goed ging. Aan dit praatje heb ik geen geloof kunnen hechten, maar ik heb het ook de waereld niet uit kunnen helpen. Zoudt gij, of een uwer mederedakteuren, er nu bezwaar tegen hebben mij schriftelijk eene loochenstraffing van dit gerucht te geven. Daarmeê zou mijne medewerking zuiver gesteld wezen, en kon ik desnoods dat schrijven voor *partikulier* gebruik ter vernietiging van dat gerucht toonen. Ik meen te mogen veronderstellen, dat er van uwe zijde geen het minste bezwaar tegen de inwilliging van dit verzoek zal bestaan.

De kleine omvang mijner bijdrage in aanmerking genomen geloof ik, dat er nog wel ruimte in de December afl: voor te vinden zal wezen.

Als steeds achtend
Uw dienstw.
Frans. Netscher

Eindnoten:

1 'Een bal'. Niet in *De nieuwe gids* verschenen. (Zie A. VERWEY AAN F.C.J. NETSCHER 9.11.86).
2 Kloos.

J.C.G. Grasé aan A. Verwey 5.11.86

Wellington House.
Eton Road. N.W.
5 November, 1886.

Dr Verwey,

I am ashamed to own that I addressed an envelope to you a *fortnight* after I reached London. It has been reproaching me ever since. I thought of including some scrawl in yr Shakespeare; but after it had gone, there was the same woeful look about this identical envelop as before. It was maddening; so I put it away for some time. Tonight it has been literally swearing at me for neglect of duty to a friend, far, far away! Having some leasure time at my disposal I resolved to clean myself from this lasting reproach on my fair fame. I have now fairly begun an epistle & am afraid fairly filled up 2 pages with twaddle. I am glad to see that you are pleased with the reprint;[1] but I cannot at the present moment give you any further information *re* Donelly, as nothing has transpired since of his whereabouts.

A late apology is rather a lame sort of thing & yet I cannot go on before having offered my excuses for not returning yr call before I left Amsterdam; not only as a matter of courtesy, but because I like it. However I went away at least a week before I expected to go & so was obliged to give up many our[?] engagement & disappointed myself very much.

The Nieuwe Gids is as interesting as usual to me, & I am by no means sorry that I have subscribed. I found the article on the riots[2] very much to my taste, & am glad to see that there is a reform ahead for that body.[3] Is it going te be carried out on the lines suggested by the N.G. on the Handelsblad? I can't find any details in the English papers. I always take most interest in the political part of the magazine; because I know nothing whatever about Dutch literature, I own it to my shame; at the same time I admire your hard work & am delighted with the success yr paper continues to meet with. The views of your body are so exactly identical with mine, that I seldom differ from their doctrines. Pity that there is so little *pure* politics in our country. Here you can argue with a man on any social or political object, without being obliged to differ from him on religious opinion or to have any such thing at all. In Holland, there are still so many people, who believe that, de vreeze des Heeren is het begin aller wijsheid,[4] & who would sooner be taught geography from the bible, than say book-keeping or read Huet. There may be great deal of bash & exaggeration in the talk of ordinary English men about Russia, Constantinopel, Socialism & Cambridge lectures; but there *is* more life here than in A'dam, without the horrible curses & solemn faces drown by the disputing parties in ‘kerk of staat.’

I just mentioned Cambridge lectures. I am not aware of any dutch paper being in the habit of chronicling Eng. literary news, but I suppose that you have heard somehow from this great cry raised by the Quarterly[5] against Mr Gosse, the professor in English Literature at the Univ. of Cambridge. This poor fellow, a literary amateur, has to the lasting disgrace of his University, published a book with the sanction of the fellows, on poetry from Shakespeare to Pope in which he appears to have blundered in the most elementary facts about dates & authors.

The Quarterly devotes whole pages to mistakes in dates, in the book, about such men as Hobbes & Corneille. Statements as f.i. ‘the dactyli & anapaestic movements were entirely unknown to the Elizabethans’, make the book conspicuous *somehow*.

I shall be in Amsterdam within a fortnight. If you want anything from London, you had better let me know at once. Believe me ever yr sincerely

Grasé

Hope my letter does not wake you unusually early on Sunday morning.

Eindnoten:

1 Vermoedelijk het overdrukje van Percy M. Wallace, ‘Mr. Donnelly's Shakespeare cipher’. Zie: J.C. GRASÉ AAN A. VERWEY 14.6.86, noot 1.
2 Diederik van Amstel [J. de Koo], ‘Het palingoproer’. In: *De nieuwe gids* 2 (1886-1887), deel I, p. 1-25.
3 In september 1886 werd op aandrang van verschillende politieke partijen in het parlement de regering bereid gevonden een parlementaire enquête in te stellen met betrekking tot sociale wetgeving (*De Amsterdammer. Weekblad voor Nederland* 9 (1886), nr. 481, p. 1.).
4 Spreuken 12:1.
5 N.N., ‘English Literature at the Universities’ [over: *From Shakespeare to Pope. An inquiry into the causes and phenomena of the rise of classical poetry in England*. By Edmond Gosse, Clark Lecturer on English Literature at the University of Cambridge. Cambridge: at the University Press. 1885]. In: *The quarterly review* 77 (1886), nr.326, juli-oktober 1886, p.290-329.

G.L. Kepper aan A. Verwey 5.11.86

Naarden 5 November '86.

Den WelEd Heer Albert Verwey
te
Amsterdam

WelEd Heer!
Beleefd verzoek ik U, mij Uwe bijdrage[1] deze maand uiterlijk den 15en te doen toekomen. Gaarne ook vernam ik bij gelegenheid op welke wijze U het honorarium wenscht vereffend te zien; na de *zesde*. bijdrage, ofwel in termijnen.
Hoogachtend,
Uw dienstwillige
George Kepper

Eindnoten:

1 'Literatuur en kritiek' (deel 2). In: *De salon* 2 (1886-1887), alf. 3, p. 250-256.

A. Prins aan A. Verwey 5.11.86

Hamburg 5 Novr. '86
Alter Jungfernstieg 25III

Waarde Heer Verwey
Ik moet beginnen met mij bij a te verontschuldigen, dat ik uw brief van den 6n. Octr zoo lang onbeantwoord heb gelaten.
Drukke bezigheden en beslommeringen, veroorzaakt door het verhuizen (dit is de 3de maal in een jaar, zoodat ik iets van den wandelenden jood krijg), zijn de oorzaak van het uitstel. -

Ik dank u wel voor uw vriendelijk aanbod om met uw drukker over mijn Novelle[1], te spreken, voorloopig zal ik er echter geen gebruik van maken, daar ik met de uitgave v - mijn nieuwe Novellen[2] wil wachten tot ze een boekdeel vormen. Later hoop ik u dus over de zaak te spreken -

Ik lees thans *L'opium*[3] van den bekenden Paul Bonnetain; er komen knappe beschrijvingen in, maar het boek is 1° veel te lang en 2° (m.i. een groote fout) geschreven met de bijbedoeling door het onderwerp (de fransche overheersching in Tonkin) succes te hebben. Het is wat Figaroachtig. -

Verder is de echtbreuk, of liever liefdesgeschiedenis, want het komt zoo ver niet, gesneden naar Flaubert's modellen - dus ook al niet nieuw. Maar dit alles neemt niet weg dat B. - talent heeft.

Den 10n. verschijnt *Le Desespere*,[4] het vreemde werk v - Leon Bloy en indien ik het een beetje spoedig uit Parijs ontvang, hoop ik er den Heer Kloos nog voor het decr nr v-d *N Gids* een artikeltje over te zenden.[5] -

Waaraan werkt u thans? Ik schrijf een novelle[6] van een 10tal bladz druk - een reisherinnering - ik schiet echter niet hard op - iedere bladzijde is zeker 5 á 6 maal overgeschreven & gewijzigd, en nog blijf ik ontevreden.

Het eind zal dan ook wel zijn, dat ik de novelle doodwerk. - Het gaat ons allen zoo; hoe ouder men wordt, hoe meer men meedenkt en studeert, des te hooger eischen stelt men aan zichzelf en des te moeielijker werkt men.

Daarbij komt, dat men hoe langer hoe meer overtuigd wordt van het nuttelooze van het bekrabbelen van een stapeltje wit papier - en dit is zeker ook geen stut om staande te blijven. -

Na hartelijke Groeten
Steeds
Uw dw dr
Arij Prins

In Decr. a.s. kom ik te Amstm - ik hoop u dan ook te zien. -

Eindnoten:

1 Nadere gegevens ontbreken.
2 Arij Prins, *Een koning* (Verhalen). Amsterdam 1897.
3 P. Bonnetain, *L'opium*. Paris 1886.
4 Léon Bloy, *Le désespéré*. Paris 1886.
5 Niet in *De nieuwe gids* verschenen.
6 Arij Prins, ‘Fantasie‘. In: *De nieuwe gids* 2 (1886-1887), deel II, p. 2-12.

A. Verwey aan F.C.J. Netscher 9.11.86[1]

Rozengracht 57
Amsterdam.
9 Novr '86

Waarde Heer,

Uw brief van 1° Novr 11., heb ik met de nevensgaande schets Een Bal[2] ontvangen en gelezen.

Houd me ten goede dat ik u daarop, voorloopig, met niet-officieel schrijven antwoord. Ik bracht n.l. Uwe inzending nog niet op een redactievergadering; en ik wou u afraden mij daarteo vergunning te geven. Als ik zeg dat het mij evenmin als indertijd 'Eene Ontmoeting',[3] geschikt lijkt om in de 'De Nieuwe Gids' te worden opgenomen; - dan geloofik mijn redenen voor dat advies U te hebben medegedeeld.

Zooals ik reeds opmerkte, is deze brief geheel persoonlijk en beweer ik niet namens mijne mede-redacteuren te spreken. Wanneer ge dus verlangt, dat ik uw stukje op de volgende vergadering doe bespreken, dan zal ik gaarne de zorg daarvoor op mij nemen.

U schrijft me dat er een gerucht gaat als zou de N.G. Redactie uwe bijdragen als 'een noodzakelijk kwaad' - vergeef me de onaangename woorden, - en niet om hun letterkundige verdiensten hebben gedrukt. Voor zoover mij bekend is - en het is me een genoegen u door deze verklaring gerust te stellen - voor zoover mij bekend is, is de Redactie van de Nieuwe Gids nog niet afgeweken van haar eerst beginsel: geen andere letterkundige bijdragen in haar Tijdschrift te plaatsen, dan die haar toeschijnen *van letterkundige waarde* te zijn. Noch uit mijne kennis van de genomen besluiten, noch uit de notulen der vergaderingen blijkt mij dat de Redactie voor úwe bijdragen eene uitzondering zou hebben gemaakt.

Of de redactie het met al de meeningen van hun medewerkers eens is, - dat is een vraag, die tot nu toe bij het al of niet aannemen van hunne bijdragen niet of eerst in de tweede plaats gesteld wordt. Ook geloof ik dat ze door elk der redacteuren verschillend zou beantwoord worden.

Ik hoop dat ge u noch door onjuiste geruchten noch door eene vrijmoedige meening over eene of andere inzending zult laten afschrikken om nu en dan iets te zenden dat geschikt is voor de N.G. Nu blijf ik in afwachting van uw antwoord, met veel groeten en alle achting uw dienstw

Eindnoten:

1 Concept.
2 'Een bal'. Niet gepubliceerd in *De nieuwe gids*; wel in Frans Netscher, *Menschen om ons*. Bundel novellen. 's-Gravenhage 1888, p.26-32.
3 'Eene ontmoeting'. Nooit gepubliceerd.

G.J. Koopman aan A. Verwey 10.11.86

Cheribon, 10 November 1886

Amice,

't Is al weer lang geleden, sints ik je 't laatst schreef, in dien tijd ontving ik jullie beider[1] epistels van welken datum zal ik maar niet vertellen.

't Is op Cheribon erg stil, maar stiller nog als in 't binnenland, want hier weet je, dat je in 'n stad leeft, maar je merkt er niets van. 't Is nu avond en tusschen al die stilte. Je kent die nog niet, die tropische stilte, dat zalig nietsdoen van de natuur, alleen afgebroken door het gekriek van de krekels en nu en dan het oehoe! van een uil. Dan is 't 'n tijd om herinneringen op te halen en ik doe dat dikwijls, maar over jou en de anderen in Amsterdam hoor ik niet spreken, want wie kent jelui leer in Indië; 't is hier verbazend primitief, daar is nog heel wat lijden noodig om de luitjes hier te doen ontwikkelen, misschien ontwikkelen ze hier heelemaal niet, want 't is 'n tour de force om zich boven het klimaat te verheffen en jou b.v. één brief te schrijven, maar ik doe 't toch ik zit dan ook trouwens in Indisch negligé. Als je hier dat ziet, hoe kleine kinderen groot worden, kan je je niet begrijpen, dat hier zulke groote boomen kunnen groeien, want de lui zijn hier aartsdom en volgen verschrikkelijk de sleur. Geldverdienen is de hoofdleer, en geld is dan ook 'n goed ding en als ze dan 'n duitje bij elkaar hebben, dan smeren ze 'm, in deze slechte tijden blijven ze echter grooten deels hier of zij, die hun duiten hier nog in ondernemingen hebben, en lekker in Holland denken te blijven, keeren hals over kop terug, om de zaak in order te brengen. Waar dat op uit moet loopen, weet ik niet of ik zal maar niet weten, de suikerfabrieken maken Òf geen winst Òf verliezen, een heeleboel van die dingen komen in handen van Chineezen, die tegenwoordig nog geld hebben, en wat er dan van zoo'n streek terecht komt, kan de omtrek van Batavia getuigen; opium, dobbelspel, knevelarij verval enz. Daar hoor ik 't Wilhelmus spelen, daar komt de resident aan, je moet weten, hier in de kroeg (societeit) dicht bij, wordt 'n goochelpartij gegeven, en in die stilte hoor je niets anders dan het roffelen van de trommel en het snerpen van de trompet, die op hun beurt iemand 'n idee geven van muziek; zoo'n orkest, door inlanders gespeeld, noemen ze in Indië een ronzebons. Bij geen groote partij ontbreekt dat ding, want daar moet je op dansen, en het moet de feestelijkheid opluisteren (oplawaaien). Er is hier niets te doen, op 'n andere plaats is 't vroolijk, hier niet. Dat hangt veel van de menschen af; daar zijn hier voor een paar jaar verschrikkelijke standjes geweest, je hadt hier twee partijen voor en tegen 'n persoon, die 'n vonnis achter den rug had wegens het onteeren van een meisje (inlandsche) beneden de jaren. Nu gebeurt dat in Indië zeer veel, maar dit maal had het

meisje haar vader er niet bij gelaten maar dien onteerder aangeklaagd. De resident koos toen partij voor den man, daar hadt je de poppen aan 't dansen en nog meer kwam er bij; die res. is toen ontslagen, hij heette Faes, onlangs schreef hij nog in de Ind. Gids.[2] Sedert die standjes is hier reactie gekomen en heb je hier twee coteriën; 't is hier op de enkele partijen, die hier voorkomen, ontzettend saai. Als nu de nieuwe resident[3] maar 'n flinke vent was, maar die vent laat zich zoo op de kop zitten, vooral door zijn vrouw. Ik zal je, om 'n staaltje van haar tingk's (grillen) 'n idee te geven, eens wat vertellen. Ik zat bij den apteker hier na 'n groote wandeling wat te klessen. Mevrouw en Mijnheer waren in pontificaal en vertelden mij, dat des residents zoon hun 'n visite zou komen maken. Na eenige oogenblikken komt het rijtuig voor van den res.; daaruit stijgen hijzelf, zijn vrouw en zijn zoon. De twee eersten waren onverwacht mee gekomen o, dacht ik, dat wordt bliksems vervelend, dat had ik bij henzelf aan huis reeds ondervonden. Mevrouw de residentsche knijpt al haar oogen dicht, toen zij mij zag, omdat zij beweert het schitteren van voorwerpen niet te kunnen velen; hier was 't mijn bril. Zij goat zitten; ‘ik zal maar over die tafel een kleed leggen.’, zegt ze en doet haar meegebrachte sjaal over de marmeren tafel. In dien tijd kijken Mr en Mevr. de apteker rond of iets de residentsche ook zou hinderen. ‘Mevrouw, wil U soms nog 'n lamp hebben’, er brandden nota bene al lampen genoeg in het kleine voorgalerijtje. ‘Ja, daar zou U mij 'n groot plezier mee doen,’ zei de residentsche. De jongen wordt bevolen'n staande lamp te brengen maar o wee! daar is geen matglazen kap op, maar die is gauw opgescharreld. Er wordt' n gesprek gehouden, zoo hortend en stootend als mogelijk is. De gastheer kijkt weer rond of er niet iets hindert, want de residentsche praat met de gastvrouw, terwijl zij al wiegelend de waaier voor haar gezicht houdt. Ach! De gastvrouw had 'n zwarte japon aan, met gitten en die glinsterden zoo! Daar wordt 'n zakdoek voor gedaan en men ziet iemand met een wit bovenlijf Daar is nog meer, die sleutels hinderden zoo, dan maar in de zak gestopt; nu was 't nog niet goed, stilletjes hoorde ik de residentsche tot de gastvrouw zeggen: ‘die bril van Mr Koopman hindert me zoo!’ en ik kreeg niets van dat gezicht te zien, want die waaier wiegelde er altijd maar voor. De resident sprak: ‘ja dat weten we al, die kan Mr. K. niet afzetten,’ en ik bot daarop: ‘Neen, want dan kan ik U niet zien.’ Net of me dat wat schelen kon! Toen had Mevrouw het koud, des residents oppasser werd geroepen en deze bracht Mevrouws plaid, waarin zij het onderlijf geheel in verborg, het was nota bene, oostmoessonweer om te stikken. Het begon mij gauw te vervelen en ik nam mijn congé, 'n heerlijke avend! Nu zulke dingen gebeuren hier bij die waardigheidsbekleeders slag op slag! Het zijn altemaal ellendige bagatellen, en van de groote dingen komt niets terecht. Ik kan me waarachtig niet begrijpen, hoe de boel hier nog marcheert. Al die lui van het binnen-

landsch bestuur, ik was ook bijna in dat kader gekomen, zijn halve afgoden, zoowel van inlanders als van europeanen; de laatste schelden wel op hen, maar kijken ze toch naar de oogen, want daar is slecht kersen met hen te eten, je hangt hier heelemaal van die amtenaren af, je kunt zonder hen bijna niets beginnen, vooral als je in 't binnenland zit. Daar zit me nu mijn waarde oudeheer (deze is administrateur van 'n suikerfabriek[4] hier in Ch.) 'n controleur,[5] die mijn Pa in alle mogelijke dingen dwarsboomt en allerlei onzinnigheên uithaalt. Daarbij weet hij den resident zoo te lijmen, dat-i deze wel om z'n vinger kan draaien. Maar toch geloof ik, dat we ze volstrekt nog niet kunnen missen, uit gebrek aan iets beters! Wat wil je er voor in de plaats stellen? Maar ze moesten die lui wat meer op de handen kijken! Zoo is 't 'n schandaal! Weet je wel dat er door al die controleurs, die hier zijn, al verduiveld weinig gepraesteerd wordt, alleen omdat je zoo'n lammen resident als hun superieur hebt.

Van de week heb ik weer eens na'n paar maanden eens muziek gemaakt, heerlijk! die Cheribonners zijn waarlijk al niet muzikaal ook, 't is jammer ik heb geen piano in mijn buurt, enfin ik zing zonder dat getingeltangel.

't Is nu lekker, we hebben flink regen! 't Kan hier goddeloos warm zijn, daarbij in zeewater baden! dat is 'n misdaad in Indië, geloof me!

Die Julia kwestie vind ik verduiveld goed! Zoo'n streek is geloof ik nog nooit in de literatuur gedaan, die brochure lijkt wel wat overhaastig geschreven te zijn. Die Schetsen van Netscher[6] zijn bij mij in 't leesgezelschap, de beelden van Cooplandt[7] heb ik zoowat gelezen; de schilderingen vind ik wel wat, *ik* had ze wat scherper willen hebben, maar ik houd er voor, dat stemming en plastiek door elkander zitten.

Je bundel[8] ben ik aan het lezen, er kwamen heel wat gedachten aan vroeger bij me op, oordeelen er over doe ik niet, ik maak me niet graag belachelijk, ik geniet alleen. Ik hoop van de Amst. gebeurtenissen wat naders van je te hooren. Woon je nog altijd op dat zolderkamertje met dat gezicht over dat water en die pont; 't is makkelijker de vleugels uit dat bovenkamertje te slaan dan ergens anders.

Ik hoor die ronzebons, 'n marsch, waar de grond van dreunt, zeker om de aardslang wakker te maken, dan krijgen we weer aardbeving, als zij zich omkeert om te gaan verliggen. Wien Neerlandts bloed![9] 't is uit! hoor, verdomde lol hebben de lui weer gehad.

Nu, adieu, groet Heinsius en van Hell en wees de hand gedrukt

van je vriend

G J Koopman Jr

Eindnoten:

1 Verwey en vermoedelijk Heinsius of Van Hell gezien het slot van de brief.
2 J. Faes, 'De landen Kandanghauer en Indramajoe West in de residentie Cheribon en het land Tjiomas in de afdeeling Buitenzorg'. In: *Indische gids* 8 (1886), deel II, p. 1323-1380.
3 P.J.A. Spaan.
4 Sindang laoet, suikeronderneming.
5 J.F.N. van Oosterzee.
6 Frans Netscher, *Studie's naar het naaktmodel*. Met penteekeningen van P. Josselin de jong. 's-Gravenhage 1886.
7 A. Cooplandt [A. Prins], *Uit het leven*. Met etsen van Mej. B. van Houten en Ph. Zilcken. 's-Gravenhage [1885].
8 Vermoedelijk *Persephone en andere gedichten*.
9 'Wien Neêrlandsch bloed' van Hendrik Tollens Czn. was het semi-officiële volkslied.

F.C.J. Netscher aan A. Verwey [12.11.86][1]

's Gravenhage
Sunda-straat 10
's Hage.

Waarde Heer!

Dank voor uw schrijven. De raad, die u mij gegeven hebt, is waarschijnlijk goed, en ik geloof gerust uwe opinie als die van uwe mede-redakteuren ook te kunnen beschouwen. Wilt u daarom zoo vriendelijk wezen mijne schets niet in de redakzie-vergadering te brengen, maar ze mij bij gelegenheid terug te zenden? Gaarne zal ik voor een der volgende afleveringen van de N.G. eene bijdrage afstaan; ik heb op het oogenblik veel en pressant werk onder handen, zoodat ik niet met zekerheid zeggen kan wanneer ik iets geschikts klaar zal hebben; ik zal evenwel mijn best doen voor de aanstaande (Februari-aflev:) aflevering. Hoe gaat het met't aantal abonnés?

De verzekering van den goeden trouw uwer redakzie was voor mij persoonlijk overbodig; de handelwijze der redakteuren tegenover mij was nooit van dien aard geweest, dat zij eenigen grond van waarheid aan de loopende geruchten kon schenken. Maar er waren menschen, die er met gretigheid misbruik van maakten, en tegenover denzulken is uw schrijven voor mij een talisman.

Met vrienschappelijke groeten
Uw dw dr
Frans. Netscher

Eindnoten:

1 Datum ontleend aan poststempel.

F. vand er Goes aan A. Verwey 16.11.86

Am., 16 Novr. 86

Den Heer Alb Verwey, Alhier.

Amice,
Wil je zoo goed zijn alles bij elkaar te zoeken dat je nog hebt van finantieele stukken voor de N.G. Ik wou een behoorlijke balans opmaken van het afgeloopen jaar. Dat is hoognoodig om de operatiën uittevoeren die we besproken hebben. - Woensdag of Donderdag nà de tooneelschool,[1] kom ik even bij je aan.
tt.
F v d G.

Eindnoten:

1 Van der Goes gaf les aan de tooneelschool in Amsterdam.

F.W. van Eeden aan A. Verwey 29.11.86

Bussum
29 Nov 86

Albertje
Gisteren in den Haag geweest - komplimenten van Netscher. Met Januari komt er een novelle[1], van hem. voor de N.G. Hij sprak met veel satisfactie over de correspondentie met jou. Ja, zei hij, Verwey is altijd zoo vriendelijk tegen mij - hij stuurt mij afdrukjes van zijn verzen. Dit was hooge ernst. Heusch jelui begrijpen dien jongen nog maar half. Er loopt geen beter kind op twee beenen. 't Is een nette uitgave van Paap, - op zwaar papier. Het paapt al wat er aan is. Groote plannen, zelfvertrouwen, een oordeel als een windwijzer en een bloed voor wie hem aandurft. Maar ik hou toch van hem, - en ik wou dat hij een roeping had tot billarten of schijfschieten of muziek - als 't maar geen literaire was, want dat maakt hem zoo raar.

Mouton is een best mensch - ik wou die wel houden als uitgever. Een eerlijke eenvoudige man. Veth en ik lachtten om de krokodillen[2] van Cosman, - toen slaakte Mouten de naïve verzuchting: ”'t Is om den kluts kwijt te taken, is *die* nu ook al niets. Zoo hoor je dat het mooi is en direct daarop heet het prullarie. Met van Logchem ging het ook zoo’. Op de vraag van wie hij dat dan hoorde, antwoordde hij, van Netscher en Coopland. Hm! hm! Wij hebben genoegelijk samen gedelicateerd,[3] uitgever, teekenaar en auteur.

Proef! proef! proef! - hou je mond maar, schreeuwleelijk! - zijn je twee laatste pagina's[4] al af? - (dit is tegen Goes) Ik was natuurlijk juist naar den Haag vertrokken toen de proef[5] kwam. Ik had twee dagen in spanning gezeten - of hij nog bijtijds zou komen. Maar jawel!

Wil jij nu de revisie corrigeeren? Bij de mededeeling van het 'steenengooien' staat 'treffende waarschijnlijkheid' - schrap daar 'treffende' door. In de noot over Apollonius staat 'beschrijft deze kunst', verander dat in: 'erkent om dit vermogen hun wijsheid als de hoogste'.

Zoo zul je me plezier doen. Ik ga waarschijnlijk met Veth een nacht in het spookhuis te Halfweg doorbrengen, ik heb den dominé al geschreven. Daar zullen we plezier van beleven. Ik neem de krokodillen vijver mee,[6] - daar bezweer ik alle spoken mee, denk ik. Een knap spook dat er niet om lacht. Ik bied het bijgaande Varium aan - Heb je al versjes?

Al de praatjes van Netscher zijn waar,[7]-uit Oefening kweekt kennis. Hoe hij er nog plezier in heeft, snap ik niet.

Zeg aan Versluys dat er nog verscheiden Grassprietjes bij opschieten voor den 2en druk - en dat hij meer moet adverteeren. De N.G. en de 'Student'.[8]

Wij maken het hier wel en groeten jou en Wimmel[9] en de schreeuwleelijk[10] heel amicaal
Fré

Naschrift op het artikel van G. van Amstel[11] (*vorige afl.*) Ach! mocht het droevig palingoproer de palingenese[12] zijn der Amsterdamsche politiemacht!

Eindnoten:

1 Verscheen in april 1887: Frans Netscher, 'Een incident'. In: *De nieuwe gids* 2 (1886-1887), deel II, p.13-46.
2 Vermoedelijke verwijzing naar: H. Cosman, *Nosca*. Een gedicht. Amsterdam 1886.
3 Zijn zeer prettig bij elkaar geweest.
4 Vermoedelijk: F.v.d.G. [F. van der Goes], 'Nadere proeve van literatuurgeschiedenis; Voltaire over Shakespeare' (deel I). In: *De nieuwe gids* 2 (1886-1887), deel I, p. 184-213.
5 'Het hypnotisme en de wonderen'.
6 Mogelijk een grap.
7 Netscher was bestuurslid van het Haagse genootschap Oefening Kweekt Kennis geworden, maar dat tegen de zin van de meeste andere bestuursleden.
8 *De student thuis*.
9 Kloos.
10 Van der Goes.
11 Diederik van Amstel [J. de Koo], 'Het palingoproer'.
12 Geestelijke wedergeboorte.

J. Jesserun de Mesquita aan A. Verwey [29.11.86][1]

20 MJKosterstraat

Amice!
Ik wou Sam op St Nikolaas wat sturen, maar hij is bij de van Vlotens, zou jij me hun adres op willen geven?
Bij voorbaat bedankt
t.t.
J. Jessurun de Mesquita

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.

W.A. Paap aan A. Verwey [?].11.86
Amsterdam Nov. '86.

V.
Heeft Kloos je gezegd, dat je om je familieaangelegenheden[1] in orde te krijgen naar den Kantonrechter moet gaan? Als je meer inlichtingen wenscht kom dan even bij me.
Kom mij in elk geval, als het je voegt het gesprek met den kantonrechter vertellen. 'K Ben nieuwsgierig naar den afloop.
Adieu
Paap

Eindnoten:

1 Nadere gegevens ontbreken.

F.C.J. Netscher aan A. Verwey 3.12.86

's Gravenhage//Sunda-straat 10
3 Dec: '86

Geachte Heer!
Ik ben op 't oogenblik bezig aan een bijdrage[1] voor de volgende afl: van de N.G.. Ik hoop ze bij tijds gereed te hebben. Wanneer ik ze vóór 10 Januari inzend, is 't immers nog tijds genoeg? Ik denk, dat ze 2 à 2,5 vel zal worden.
Kloos heeft eer van zijn werk;[2] die fratsenmakers in onze Kunst moeten ieder hun beurt hebben. 't Zou partijdig geschenen hebben, indien na den

grooten Bohl[3] ook den grooten Schaepman de ooren niet eens waren gewasschen. Die rhetorische franjevlechter met zijn overdreven reputatie heeft me al twee jaar in de Kamer verveeld. Wanneer men zooals ik veroordeeld is dien bulderaar altijd te moeten aanhooren, is 't een heerlijk genot hem eens bij zijn dikken nek te zien pakken, en te hooren zeggen: Koest, schreeuwleelijk, houd je eerwaarden bek eens! De Karakteristiek van zijn persoon en zijn werk zijn uitstekend getroffen.

Aletrino[4] is thans oneindig veel beter dan den vorigen keer. Gelukkig dat we ditmaal geen Lotsyanisme[5] te slikken hebben gekregen. Hoe komt die man toch in de N.G.? Hij is een even groote schreeuwert als zijn Eerwaarde; hij is walgelijk van domme schreeuwleelijkheid. Ik begrijp niet, dat V.d. Goes met hem wil samenwerken.

Prins wil voor de Rev: Indépendante een artikel over onze literatuur schrijven, en vroeg mij onlangs om inlichtingen. Ik raadde hem toen aan te wachten, totdat Van Deyssels roman uit was, omdat dit wel het voornaamste evenement van dezen winter zal wezen. Het zal hem nu zeker spijten dat zijn werk zoo laat komt. De titel is immers 'Een Liefde'?

Couperus bereidt geen verrassingen voor. Zijn bundel[6] is een heruitgave van zijne gedichten uit *de Gids, Spectator* enz.

Cosman[7] komt zeker in Februari aan de beurt. Arme *Kloos*, die al die letterkundigen kantkoek eten moet!

Ik durf U aan te raden Virg: Lovelings '*Sophie*'[8] eens te lezen. Volgens mijn opvatting is dit het beste proza werk, dat in de laatste jaren in Holland geschreven is

Groetend
Uw dw dr
Frans. Netscher

Eindnoten:

1 Zie F. W. VAN EEDEN AAN A. VERWEY 29.11.86, noot 1.
2 N.N. [W.J.T. Kloos], recensie over: H.J.A.M. Schaepman, *Aya Sofia*. In: *De nieuwe gids* 2 (1886-1887), deel I, p.316-328.
3 N.N. [W.J.T. Kloos], recensie over: Joan Bohl, *Canzonen*. In: *De nieuwe gids* 1 (1885), deel I, p.486-506.
4 Aletrino, 'Een dag van regen'. In: *De nieuwe gids* 2 (1886-1887), deel I, p.230-232.
5 Lotsy had sinds het tweede mummer bijdragen van politiek-filosofische aard aan *De nieuwe gids* geleverd.
6 Louis Couperus, *Orchideeën*. Amsterdam 1886.
7 N.N. [W.J.T. Kloos], recensie over: H. Cosman, *Nosca*. In: *De nieuwe gids* 2 (1886-1887), deel I, p. 470-478.
8 Virginie Loveling, *Sophie*. Gent 1885.

A.S.C. Opzoomer aan A. Verwey [4.12.86][1]

Waarde Heer!

Wilt gij een dankhetuiging, die zoo laat tot u komt, nog wet aannemen?

Het is al geruimen tijd geleden, dat ik uw gedicht[2] en brief ontving, en voor beide heb ik u nog geen woord van dank gezegd. Ik wil u maar niet vervelen met een opsomming van redenen, die tot excuus voor mijn verzuim zouden kunnen dienen, maar liever gun weg schuld bekennen, en dan bij deze mijn schade trachten intehalen.

Uw gedicht toch heb ik met te veel belangstelling gelezen, om er niet gaarne met u over te praten, en u er een vraag over voorteleggen, die het bij mij heeft opgewekt. Mag ik dat doen? Ik had eerst gedacht u misschien in 't najaar persoonlijk te zullen ontmoeten - ook een van de redenen, waarom ik toen mijn schrijven uitstelde - doch er kwam verandering van logeerplannen, en daar ik nu althans de eerste weken nog wel niet naar Amsterd. zal gaan, wil ik ook niet op een mondelinge conversatie wachten, alvorens u mijn toch al zoo laten dank te zeggen, en u de bedoelde vraag te doen.

> Wat is dat Zelf, dat gij aanroept en waarvan gij zegt
> ‘Zoo zal hij schreien, die zijn Zelf vergeet,
> En meer dan Zelf liefde van menschen mint,
> Alsof die meer dan 's levens Leven waar,’

Over die regels heb ik gedacht, en ik heb ze trachten te beantwoorden uit het gedicht zelf, reeds uit den aanhef, ‘ziel van mijn ziel, Leven dat in mij woont,’ maar ik geloof niet dat mijn voorstelling de juiste is, want zij is een troostelooze, en de ewe moet een bemoedigende en verheffende wezen. Zou werkelijk eenzaamheid, los zijn van alle banden met menschen, het ideall zijn, wat boven alle streven naar liefde en gemeenschap staat? Ik kan mij dit Zelf, dit boven de liefde staande Zelf, - en 't is toch een schoone liefde die gij beschrijft in woorden als

‘toen zag ik eene, een vrouw, wier liefste ziel

Blonk in haar ooren...’ enz - niet voorstellen, niet gelooven, dat het alleen zijn de ideale slotsom onzer samenleving zou moeten zijn. Is het verdragen van menschen niet schooner dan het ontvluchten? Zal dit Zelf niet zelfzuchtig wezen in zijn isolement? Ik wilde u dit vragen, omdat ik uw Cor Cordium gaarne volkomen begrijpen wilde, omdat er zoo vele regels in zijn, die tot mij spreken, omdat het geen gerijmd proza, maar poezie, dus gevoel, verkondigt, en ik, het lezend, de gewaarwording had van iets dat, schoon niet altijd door mij verstaan, toch steeds de behoefte in mij opwekte om het te gevoelen in zijn wenschen en denkbeelden, die iets anders beoogen dan holle, verstandelijke nuchterheid. Gij hebt mij eens gezegd dat gij slechts met moeite over uw eigen werk spreekt - iets wat ik zoo volkomen begrijp - mocht ik u toch die vraag stellen, die den wensch uit, dat gij zulks zoudt doen? Zie erin wat zij is, het verlangen om uw werk te kennen, zooals gij het gekend wilt hebben en wil mij, waar gij tijd en lust daartoe gevoelt, weer eens schrijven. Ik ben een te slechte correspondente

om volkomen beterschap te durven beloven, maar hoop toch het niet weer zoo erg te maken.
Met vriendschappelijken groet noem ik mij
Uw dw. Adèle. O.

Eindnoten:

1 Datum ontleend aan poststempel.
2 ‘Cor cordium’.

G.L. Kepper aan A. Verwey 16.12.86

Naarden 16 Dec. '86.

WelEd Heer!
Uw vorig schrijven is door mij naar behooren ontvangen. Het drukken van de December-aflevering[1] heeft, onafhankelijk van mijn toedoen, vertraging ondergaan; zij is echter afgedrukt.
Hoogachtend
Uw dienstwillige
George Kepper

Eindnoten:

1 *De salon* 2 (1886-1887), nr.3, december 1886.

J. van Looy aan A. Verwey [omstreeks 17.12.86][1]

Ik ben je adres kwijt geraakt dus Kloos zal wel zoo goed wezen je deze te geven. Soms kan ik erg verlangend zijn eenige bekende gezichten te zien. Nu dat komt wel. Zijn jullie erg verandert. Heb je rimpels in je gezicht gekregen en grijze haren op je hoofd? Niet. ìk wel. alleen mijn gezicht blijft volle maanachtig, en zoo men zegt jeugdig uit zien. maar de grijze haren zijn er. gelukkig vallen ze uit en maken plaats voor frissche roode stekskens, dus eeuwige jeugd. Is er sneeuw in Holland en veel wind. Vandaag is het hier voor 't eerst een weinig koud, en dan zijn de Spanjaarden nog onbewegelijker als 't mogelijk is.

In Tanger heb ik Salammbo[2] van Flaubert o.a ook genoten. dat is goed, en dubbel belangrijk schijnt me een werk te genieten in de omgeving ongeveer waar het geboren werd. Allebé zal me Atta Troll[3] sturen dat is voor dePyrenëen. Flaubert was een kranige kerel. dat is zeker. 't is zoo aardig te zien al die kleine gegevens goed gerangschikt. Carthago heb ik niet gezien. reizen kost geld-en veel zien maakt onrustig. onbestemd.
Nu tot later
Jac v. Looy

Zal ik in Madrid het nummer der Gids vinden?

Eindnoten:

1 Van Looy was op 17 december 1886 terug uit Tanger in Sevilla, vanwaar hij op 22 december naar Madrid terug reisde (Winkels 1982 en J. VAN LOOY AAN A. VERWEY 22.12.86).
2 Gustave Flaubert, *Salammbô* (1863).
3 H. Heine, *Atta Troll* (1849).

A. Rössing aan A. Verwey 20.12.86

Amsterdam 20 Dec '86

WelEd. Heer,
Tot nog toe is door mij verzuimd u een afrekening te zenden van hetgeen in 1885 van Persephone is verkocht. Die afrekening lag echter gereed en zult U hieronder vinden.

Onkosten:	
papier...	*ƒ* 54-
Omslag papier.	10.-
Drukken van het boekje.	50.-
Drukken ½ vel Voorwerk in 2 kleuren	8.-
Drukken Omslag.	7.
brocheeren.	6.-
Onkosten Verzending Vrachten. etc.	5.50
Advertentiën ±	25.-

	ƒ 165.50
Verkocht bij vooruitbestelling met 10% extra[?] rabat en premiën.	
85-81 à 90c	*ƒ* 72.90
Nagevraagd. 46 à 1.-	46.-

	118.90

Nadeelig Saldo	*ƒ* 46.60

Wat er van het boekje in 1886 verkocht is kan ik nog niet opmaken, ik kan u dit eerst in 1887. opgeven.
Zooals u weet hebt u ook nog eenige exemplaren voor uwe rekening gehad.
Wenscht u nu af te rekenen dan is mij dat wel. Verkiest u te wachten tot het volgend jaar dan neem ik daar ook genoegen mede.

Wilt u mij over de afrekening spreken dan zal ik zorgen morgen Dinsdag tusschen 1 uur en half 2 te huis te zijn.
Hoogachtend
UEd Dw Dr
A Rössing.

A. Verwey aan A.S.C. Opzoomer 20.12.86[1]

Leesmuseum
Amsterdam[2]

Rozengracht 57
Amsterdam.
20 Decr 86

Waarde juffrouw Opzoomer,

Ik weet niet of ik goed doe U te schrijven, dat die voorstelling, die u troosteloos noemt, wèl de voorstelling is, die men zich maken moet van Cor Cordium. De regels, die U in uw brief geciteerd hebt, *zijn* de conclusie van wat ik te zeggen had, en de eenig-mogelijke, dunkt mij, voor ieder, die een adoratie schrijft van zijn Zelf.

Maar het spijt mij dat u ze troosteloos vindt; wat ze niet zijn voor mij. Als u ze troosteloos vindt, zult u het heele leven troosteloos moeten vinden, want de waarheid *in* Cor Cordium is dat *ik* mijn Zelf meer dan alles liefheb, maar de waarheid *achter* Cor Cordium is dat *niemand* iets anders meer *kan* liefhebben dan zichzelf. De philosophen noemen dit: dat het egoïsme de hoofdkracht van alle leven is. De philosophen weten dit met hun verstand, maar voelen het niet. De poëten zijn in de wereld om te voelen en te betuigen, dat wij niets kunnen doen dan uit groote liefde tot dit lichaam, dat eerst verlangt niet dood te gaan en daarna het verdere: d.i: wat noodig is om niet dood te gaan. Wij spreken en werken en voeden ons, en óok hebben wij lief, maar uit liefde tot dat lichaam, dat leven wil. *Die* liefde is ónbewust in *alle* menschen, maar de dichters moeten zich bewust maken wat anderen *niet* bewust wordt.

Niet in het liefhebben van anderen ligt de misdaad, maar in de dwaasheid te gelooven dat wij liefhebben ánders dan om onszelf. Maar in het ‘vergeten’ van Zelf, in het onbewust laten worden, wat bewust moest blijven.

Daarom hoeft ‘het alleen-zijn’ *niet* ‘de ideale slotsom onzer samenleving’ te zijn. Integendeel. wij kúnnen niet leven alléén.

Daarom is ‘het verdragen van menschen’ sóms stellig schooner, d.i.

verstandiger, dan ‘het ontvluchten’. Daarom zal Zelf niet altijd ‘Zelf-zuchtig’ behoeven te zijn, in de gewone beteekenis, koud, weinig gevend aan anderen.

U ziet, dat ik niet troosteloos ben. Begrijpen maakt niet troosteloos, goddank! Juist Cor Cordium heb ik zóo lief - liever dan ál wat ik maakte - dat ik heél lang nog, niet zal ophouden met het beter te maken dan het geworden is.

Ik hoop dat u niet meer neerslachtig zult worden, als u soms nog eens Cor Cordium leest. Maar ik dank u, dat ge mij zoo ronduit uwe gedachten erover hebt meegedeeld. U hebt me daardoor de gelegenheid gegeven, aangename gedachten weer wakker te maken, die ik nu merkte, dat nog maar half in slaap waren gegaan.

Indien u mij het genoegen wilt doen bij gelegenheid nog eens te schrijven, zal mij dat zeer aangenaam zijn. Inmiddels blijf ik met vriendschappelijke groeten Uw dienstwillige

Albert. Verwey

Eindnoten:

1 Concept of onverstuurde brief.
2 Voorgedrukte tekst.

M. van Vloten aan A. Verwey 21.12.86[1]

Bussum Dinsdag 21-12 86.

Amice,

Maak ons Zaterdag a.s. (1e Kerstdag) gelukkig met je aangenaam bijzijn. Sam komt met een kalkoen en eenige familieleden. (de laatste niet van Sam maar van ons) Als je komt is antwoord onnoodig.
Gegroet

Martha.

Free vraagt of je morgen om *half 4* in 't Palais Royal komt; Chap zal er ook zijn.

Eindnoten:

1 Briefkaart.

J. van Looy aan A. Verwey 22.12.86

Sevilla 22 Dec. 1886.

Albert

Van nacht ga ik met de sneltrein naar Madrid. en ik wil niet weggaan uit

Andalusie. vooraleer je, wat ik beloofd heb in der tijd, geschreven te hebben. Je behoeft mijn brief niet te beantwoorden. ik schrijf alleen omdat me dat op 't oogenblik zoo in 't hoofd komt.

Ik ben hier nu weêr 4 dagen. en leef en vegeteer als een echte Spanjaard. Er zijn oogenblikken dat ik me verbeeld. de eenige man in Sevilla te zijn die wat in zijn hoofd omdraagt. dan slenter ik maar wat rond. haal uit de schuilhoeken van mijn vol pakhuis een of ander, en wandel. de steenen met m'n paraplui slaande. rond als een prins. tusschen die nette. van buiten niets zeggende witte huizen, mijn eigen gedachten en verbeeldingen herkauwend. verterend. en ook dikwijls klaar afvoerend. Nog geen week geleden was ik in *Tanger*. Ik had me in Cadix ingescheept s' nachts. machinaal dof van vier dagen wachtens in dat dooie klooster. dat Cadix heet. waar je niet uit loopen kan omdat het met een smalle strook aan land vastlegd. Byron heeft daarin gelegendheid gevonden te zeggen: die smalle strook is een kabel waaraan het schip *Cadix* vastgemeerd ligt.[1] Goed... alles wel. maar ik voor mij vind het erg jammer. dat het schip niet wat meer schommelt. Aan boord werd ik langsamerhand beter. lucht en water. alles. bracht me weêr in bezinning dat er toch overal wat rond te kijken is. en s'morgens werd ik wakker. aan de zee van Tanger. Ja. zie je. ik heb niet het minste plan. je allerlei indrukken te gaan vertellen. had ik dat voornemen maar. Ik herinner me een brief die je me eens schreef. in Venetie. waarin je sprak als iemand die dol is op kleurige gekostumeerde. door elkaâr kroelende menschen. zelfs noemde je toen vloten op met vaandels enz. enz. allemaal dingen. die opkomen in een vol hoofd. dat geen raad weet zijn eigen inboedel te verwerken. Je bent in dit jaar veel gegroeid. meen ik. in 't kort; maar als je nog eens weêr zoo'n begeerte krijgt. neemt dan een kaartje naar Marseille. scheep je daar in op een boot van de Frans-Atlantique en in vijf dagen ben je in *Tanger*. met een kort verblijf op de koop toe in *Oran*. Dan zal je zien. wat je vroeger wilde zien. en wat je wel weêr eens willen zal als de grauwe hemel van Holland. drie maanden lang. boven je moede hersens gehangen heeft. Ik begin tegenwoordig het kleinste wolkje boven mijn hoofd te voelen. Ik schreef Mr Allebé daarvandaan een brief onder de eerste indruk en hier vond ik een brief van hem. met de tijding dat die brief *kleurvol* was.

Van achteren afgezien ben ik toch wel een knappe jongen. Bijna iedereen zegt dat en *iedereen* is toch nog al een groote hoop. Maar om op *Tanger* terugtekomen. waar ik bijna een maand doorbracht om de eenvoudige reden. dat ik niet wegkomen kon bijna. Je mag dit uitleggen als je wilt. je uitleg zal altijd juist zijn. Mijn eerste blik in dat woelige Tanger zou ik graag vergelijken bij de indruk. die iemand krijgt. die lang gekeken heeft op zaken. waar hij door de malle constructie van zijn gestel (want dat is zoo. *overal is mooi*) weinig zag. en die in eens door de goedgunstige hand

van een schoone fee of jufvrouw uit een *kijkspel*, zooals *wij* vroeger die kermisgelegendheden noemde, enfin een vreemde jufvrouw, een soort saltimbanque. een koorddanseres. weet ik veel, die in eens, zei ik. een groote kaleidoskoop voor de oogen geschoven word. hij ziet wat. kleurig, bont. rommelig. de jufvrouw schommelt met de hand, de beelden breken. vallen uit één. maar vormen nieuwen die op hun beurt weêr uit een vallen en anderen geven. en zoo gaat het door, men staat verbaasd, beteuterd. men weet niet wat, men grijpt. de beelden vliegen: men grijpt nog eens. door zijn malle constructie gedwongen tot grijpen, en men grijpt en blijft grijpen. zoolang tot men eindelijk zóó suf word. en wegloopt naar een dikke biefstuk. naar iets waar houvast aan is. Dat zijn zoo wat de eerste indrukken. dan komt de werking van de biefstuk. men begint te begrijpen dat die beelden *erg* vluchtig zijn. het verteringsproces gaat voort. men vermoedt eerst orde, dan krachten. later stroomingen achter die rommel. men *ziet* niet *alleen* meer. men *luistert.* alle zintuigen beginnen te werken. *men* denkt. men slaat aan 't peinzen en dan komt er op een goeie dag een stoomboot. men scheept zich in en wordt weêr wakker. Dan schijnt alles niet waar geweest te zijn. maar. al heeft men instinktmatig gegrepen. gegrepen heeft men. en enkele dingen zullen de droomen van een oogenblik lang levendig houden van die *men* al ziet iemand anders dat niet. omdat hij die droomen niet gedroomd heeft.

Amen.

Dus morgen ben ik in Madrid. en blijf daar wachten omdat Mr Allebé me geld sturen wil. dan ga ik op reis naar Holland. binnen eenige maanden zal ik dus eindelijk wel weêr thuis zijn. En dan. wat? Wie maar de goeie God laat zorgen...[2] enz.

Je toegenegen. Jac v Looy

Groeten aan allen die gegroet willen zijn.

Eindnoten:

1 Vergelijk Lord Byron, *Don Juan* (1819-1824), canto II, vs. 774-800.
2 Regel uit Gezang 17 van de bundel *Evangelische gezangen* van de Nederlandse Hervormde Kerk, die sinds 1805 in gebruik was.

W.A. Paap aan A. Verwey [voor 27].12.86[1]

Amsterdam Dec. '86.

Albertje,

Maandag avond komen eenige der grootste mannen van Nederland bij mij samen om den heer Prins te huldigen. Wijl ik zelf tegenwoordig met

een molentje in mijn hoofd loop, dat niets dan wetsartikelen en beroerdigheid maalt, herinner ik mij niet of ik je dat reeds gezegd had. Mogelijk is dus dit briefje niet overbodig.
Je komt natuurlijk?
Te zes uur eten P. & ik bij mij en verder blijven we op mijn kamer.
Adieu.
Je
Paap

Eindnoten:

1 Op 27 december 1886 ontving Paap, naast Prins, Kloos, Verwey, Van der Goes, Erens, Alberdingk Thijm en Van Deventer (Prick 1971, p. 81).

W.J.T. Kloos aan A. Verwey [?.?.86?][1]

Dear,
Ik ben om ½ 8 terug. Paap was hier van middag en vroeg of ik kwam thee drinken en een advertentie N.G. opstellen. Ik heb het toen zoo geschikt, dan heb ik een reden om weg te gaan.
yours.
Willem

Eindnoten:

1 Blijkens dit briefje was Paap aankomend redacteur van *De nieuwe gids*, of nóg redacteur, wat wil zeggen dat deze brief vóór het eerste nummer van *De nieuwe gids* gedateerd moet worden of enige tijd vóór de tweede jaargang.

A. Verwey aan J.P. Veth [1.1.87][1]

Amice,
Ik had graag ook meê gewild naar Wisselingh,[2] maar ik weet niet of de hr W. gesteld is op zoo veel bezoek. En ook geloof ik dat free liever alleen met jou is. Maar als je eens gelegenheid hebt mij mee te nemen, zul me dat veel genoegen doen. Looy schreef me uit Sevilla deze week. komt over *eenige maanden*. Veel geluk in 't nieuwen jaar. free zijn komedie[3] is goed. 't 5e bedrijf *heel* knap.
tt
Albert.

Ik krijg daar juist uitnoodiging Etsclub;[4] dus tot ziens in den Haag, den 6en.

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 E.J. van Wisselingh was een Amsterdamse kunsthandelaar die het werk van Veth c.s. te koop aanbood.
3 F.W. van Eeden, 'Don torribio. Eene comedie'. In: *De nieuwe gids* 2 (1886-1887), deel I, p.335-408.
4 Voor de opening van een tentoonstelling van De Nederlandsche Etsclub d.d. 6-1 1887 in zaal Mesdag, Den Haag.

[1887]

I.L. Israels aan A. Verwey [3 of 4.1.87][1]

Amice
wat zeg je van 't succès, dat Veth en ik gehad hebben met onze propaganda voor de N.G. in den Haag!
5 nieuwe zieltjes en nog een paar in spe.
Ik moet even naar Groningen, voor een familiebegrafenis. Hoop je gauw te zien.
Isaac Israels.

Eindnoten:

1 Datering op grond van de overlijdensaankondiging d.d. 5-1 1887 van R. Schaap-Hijmans, tante van Isaac Israels.

A. Verwey aan J.P. Veth [4.1.87][1]

Rozengrt 57

Amice,
Sta me toe je te loven voor je Haagsche propaganda. Vijf zieltjes, schreef Israels, en ik voeg erbij: één van die ziel*tjes* is een Zil*cken*. Vergeef de woordspeling. Het kan wel zijn, dat ik, hoe dankhaar ook voor de invitatie, met Valk (en derkinderen) *Vrijdag* naar den Haag ga. Wat raad je me? Vrijdag ben *jij* er toch zeker ook nog, nietwaar? en je hebt dan allicht meer tijd. -
Den dag toen jullie *vijf* abonnés hebt aangebracht, had Versluys er *vier*. Er komen er door elkaar 3 a 4 per dag. Tot ziens
Albert. V.

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.

J.J.C. Fischer aan A. Verwey [8.1.87][1]

Zaterd. 7 uur.

Van avond word ik verhinderd te komen en Zondagavond waarschijnlijk ook. Ik hoop U echter Maandagavond (half 7) even te komen bezoeken.
Hoogachtend.
J.J C. Fischer

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.

J. van Looy aan A. Verwey 21.1.87

Paris 21 Jan. 1886[1]

Mijn waarde.

Aan die verraderlijke aanhef[2] zult je merken. dat ik wezentlijk in Parijs ben. Vier dagen al, en al die tijd deed ik niets anders dan loopen. draven. kijken schrijven slapen. *eten* neemt in mijn leven zoo weinig tijd in beslag. dat ik dat maar weglaten zal. Behalve slapend. breng ik al die tijd door onafgebroken rookend. Soms verdwaal ik in een plaats waar niet gerookt worden mag. Kerken. museums theathers, kerken heel weinig. museums een beetje weer. theathers alle avonden; 's morgens om negen uur trek ik mijn vierde verdieping kamertje uit. waar ik billijk en zacht inslaap dadelijk. als 'k s'avonds om twaalf uur er in aankom. Ziedaar. ten minste een zeer schuldeloos bestaan.

De eerste dagen was ik in Parijs eenvoudig een beetje suf... Als je wel eens in een katoenspinnerij bent geweest. zult je je herinneren. de indruk die dat rrrrr geluid van draaiende machines op je maakte. Zoo ging het ook mij, in die wonderlijke machine Parijs. Nu begin ik er een weinig aan te wennen. en een weinig te begrijpen. dat die machine niet van zelve loopt. Je zult me vergeven. als ik je allerlei kunstoverdenkingen bespaar, om den zeer begrijpelijke reden. dat ik van dergelijke hoogheden nog nooit anders dan nonsens gezegd heb.

Laat ik liever maar wat door praten. en mijn middagmaal langzaam in een brief omteren. bovendien voel ik me op 't oogenblik zelve zoo'n klein wieltje in die machine, dat al wat ik zou willen zeggen. allemaal lijken zou op *gesnor*.

Tot mijn groote spijt is het vervloekt grijs en mistig weêr. een droog grijs. die maakt dat ik bijna altijd als in een ruimte loop. als je dan een eindje hebt voortgestapt, komt er in eens een gevel of zoo iets voor je neus. en zoo

gaat het maar door. Daarbij griezelig koud... en een hemel als een deventerkoek. zoo taai. Wat zag ik vandaag ook weêr? Eerst ben ik gegaan langs lange boulevards met drukkigheden van rijtuigen en menschen die haast hebben. Toen kwam ik aan het Trocadero. met een vloeipapierachtige ruimte er achter (vergeet niet dat het mistte vrij hevig van morgen). Toen ging ik langs mooie beelden. en kwam aan de Seine. die bracht me de Morgue te binnen. Aan een blauwgekielde man vroeg ik de weg. Hij vroeg me of ik te voet ging. '*'k ga altijd te voet*.' zei ik. Goed zei de man. 'altijd maar recht door 't is een goed uur gaans. tegenover het *Stadhuis*.' Ik ging het muurtje langs der Seine. dat altijd daar maar stevig. vierkant voor mijn neus begon, en uitliep in niets. Beneden in het groene water gleden de stoombootjes snel voorbij. vooruit en naar achteren. Eindelijk kom ik aan het stadhuis en vind de *Morgue*. Er lag een man op de plank achter de glazen. Hij zag er uit als een wassen pop. welgedaan. met een vrij vergenoegd gezicht. voor aan de straat hingen fotografien van vroegeren verdronkenen. allen genummerd. allen met dezelfde familletrek. Ik heb ze lang bekeken en ook de menschen die er voor stonden. Er waren ook enkelen kleedingstukken op teenen manden gehangen. achter de glazen, of kleine snippertjes goed. als staaltjes naast elkaêr. in een lijst; een stukje van de das, een stukje van het boezeroen. een stukje van de broek. etc. etc. enfin een costume complête. Toen ben ik even in de Notre Dame geweest. daar was het erg donker. Toen ben ik een brug overgestoken. onder veel gemor en gedraaf gekomen in de magazijnen der Louvre. De mist was wat minder geworden. en binnen hield de mist heelemaal op. alles vlamde van licht. ik ging tusschen veel drukte van kleuren en menschen langs bonte etalages. iedere keer wat anders iedere keer in een andere atmosfeer, nu een zeeplucht, dan reukwerken, linnengoed. en altijd langs nette zwarte heeren met vergenoegde gezichten als die man in de Morgue. en nummers overal. Een étalage met kinderspeelgoed hield me een poosje bezig. achter me draaide een man een orgeltje. iedere maal een andere wijs. Toen ben ik weêr in de grijsheid gekomen... schuins, rechts tusschen paarden en omnibussen door kwam ik aan de Hallen. Daar was 't erg stil. de vrouwen sliepen tusschen hun manden met groenten. de handen onder 't blauwe boezelaar. Daar wêer vandaan, een andere straat in, andere drukte andere boulevard, waar mannen achter mekaar liepen met een mal pak aan, een kleurige reclame aan een stok over den schouder; totdat ik eindelijk goed en wel zat in een café en een glas koffie bestelde. Toen heb ik een adresboek gevraagd. en gezien dat Zola woont: Rue de Boulogne 23.

Gisteren avond zag ik 'Comtesse Sarah' van *Ohnet*.[3] 't was warm in de hoogte. en als er beneden van het theather een gil of zooiets opsteeg sloegen een hoop zwarte mannen als dollen in hun handen. Vandaag zag ik aan de kiosken het portret der kunstenares *Jeanne Hading*. die de hoofdrol ge-

créëerd heeft, tis een fijn kopje. en ze speelde dunkt me. veels te goed voor die vrij banale geschiedenis vol met allerlei onverklaarbare leegten, 't is toch wel aardig. die comediantjes allerlei mooijigheden te hooren zeggen.

... ‘Et n'oubliez jamais. que le dernier jour de notre amour sera la dernière jour de ma vie.’ ik dacht een oogenblik de stem van Sarah Bernardt te hooren. Bij het uitgaan begon het gesnor weêr voor me, en ik hoorde krantenjongens roepen Le courrier du soir. dix centimes... pour deux sous. l'incident Cassagnac.[4]... deux oranges pour trois sous. schreeuwende vrouwen. rrrrr... om twaalf uur lag ik tusschen de dekens.

Dat is tot dusver mijn indruk van Parijs. De massa is overweldigend zonder direkt me diep te treffen. Overal wat ik zie. op straat. heerscht hetzelfde karakter. 't karakter van een wonderlijk goed gedresseerde machine. Die indruk is nog te voortdurend. om aanleiding te geven tot veel maken van onderscheid. Ik heb maar ééne aanbeveling hier in Parijs voor een Hollandsche heer[5] die veel van schilderkunst houdt en die woont vèr buiten Parijs. ik schreef hem gisteren een briefje. en wacht antwoord. Als ik de moed heb. ga ik een visite maken bij M Zola. Zijn fotegrafie is niet zoo erg *bar*, kan geen van jullie me een aanbeveling verschaffen. vraag eens aan van Deyssel of Goes of Keesje voor me. In de revue Illustré staat een interessante reisbeschrijving van *Huysmans* in Holland.[6] die zijn naam kon ik niet vinden in het adresboek. Ach. 't zijn allemaal maar dingen voor de leus. schoon het kennen van een mensch hier me veel plezier zou doen. Nu. houdt je goed

tot ziens
Jac van Looy

Mijn adres is poste restante.

Eindnoten:

1 Abusievelijk schreef Van Looy 1886 in plaats van 1887.
2 Kennelijk bedoelt Van Looy met aanhef ‘Paris’.
3 Georges Ohnet, *La comtesse Sarah*. Pièce en 5 actes, waarvan de première op 15 januari 1887 in Parijs plaatsvond.
4 Nadere gegevens ontbreken.
5 D. Franken.
6 J.-K. Huysmans, ‘En Hollande’. In: *Revue illustrée* 1 (1886-1887), tome 3, décembre 1886-juin 1887, p. 17-22, 94-100.

G.L. Kepper aan A. Verwey 22.1.87

Naarden 22 Januari '87

Geachte Heer!

Veelzijdige bezigheden waren oorzaak, dat ik Uwe jongste letteren niet

eer beantwoordde; het ongeregeld uitkomen van '*de Salon*' was een gevolg van veel werk op de drukkerij, hetgeen tot vertraging leidde.

De uitgever[1] echter heeft mij toegezegd, dat dit verder zou worden voorkomen.

De *5e* aflevering is ter perse; gaarne zie ik daarvoor alsnog Uwe bijdrage tegemoet.

Met de meeste achting

Uw dw dienaar

George Kepper

Eindnoten:

1 D.S. Slotboom.

A.J. Derkinderen aan A. Verwey 29.1.87

Amsterdam 29 Jan. 1887.

Beste Verwey:

In de hoop van je tijdroovende bemoeiingen[1] besparen, moet ik je even, in grooten haast (mijn model wacht) wat schrijven: De subsidie die ik van het Rijk zou aanvragen is mij door Particulieren aangeboden, onder deze simpele voorwaarden, dat ik er zoo min mogelijk over spreken zou en zeker aan niemand zou zeggen van wien de ondersteuning nu was gekomen.

Dat maakt de zaak wel eenvoudiger en den steun van Kamerleden enz. onnoodig.

Ik ben je niettemin Zeer dankbaar voor je hulpvaardigheid.

Ik vertrek eerst over een dag of tien: voor dien tijd kom ik bepaald bij je.

tt.

Toonderkinderen

Eindnoten:

1 Derkinderen had een poging gedaan om via Van Eeden de steun van een oom van Martha van Vloten te vragen om een rijkssubsidie te bemachtigen; deze mr. Jan van Gennep was nl. lid van de Tweede Kamer (zie A. VERWEY AAN F.W. VAN EEDEN [30.1.87]).

A. Verwey aan K. van Vloten 29.1.87

Rozengracht 57
Amsterdam
29 Jany '87

Mon cher Philippe,[1]

Wil je bijgaand boek[2] en verzen[3] als een herinnering aan de kerstdagen aannemen? De verzen zijn mijn levensgeschiedenis van ná het kerstfeest - en de pret, die ik me voorstel is een bezoek in Haarlem, nog wel zoo zeer als het schrijven van verzen.

Mag ik woensdag komen? En convenieert het mama als ik dan blijf eten?

Ik heb de verzen in de N.G gezet,[4] maar had geen tijd je verlof te vragen je naam erboven te drukken. Ik zend je een ex. waarin ik de opdracht schrijf. Later, in een bundel, hoop ik dat je me de gedrukte opdracht zult toestaan.

Schrijf je me even of Woensdag goed is en hoe laat?
Ik ben erg in mijn schik. Dag
Ta Philippine

Antwoord me *niet* per briefkaart. Het maakt me zenuwachtig als buren of huisgenooten lezen wat hun niet aangaat.

Eindnoten:

1 Deze benaming vond haar oorsprong misschien in een filippine, die Verwey en Kitty van Vloten sinds zij Kerstmis 1886 bij Van Eeden en Martha van Eeden-van Vloten vierden, onderhouden hebben. Zie ook de ondertekening.
2 Nadere gegevens ontbreken.
3 Albert Verwey, 'Als een klein meisje, dat haar plicht zóo voelt,' en 'Maar als dat kind, als ze in haar bedje ligt,' (in het Verwey-archief in brief ingesloten).
4 Albert Verwey, 'Twee sonnetten'. In: *De nieuwe gids* 2 (1886-1887), deel I, p.468-469.

G.L. Kepper aan A. Verwey 30.1.87[1]

Naarden 30 Januari '87.

Geachte Heer!

Wil svp. zoodra eenigszins doenlijk Uwe Copij zenden; wij wachten er op.
Hoogachtend
Uw dienstwillige
George Kepper

Eindnoten:

1 Briefkaart.

A. Verwey aan F.W. van Eeden [30.1.87][1]

Beste free,

Je zult de aflevering[2] wel ongeveer te gelijk met dezen ontvangen, en zien dat het stuk van Goes[3] er niet in staat. Je hebt misschien begrepen dat zijn brief aan jou het gevolg was van een gesprek dat ik met hem gehad heb. Hij was al van plan het terug te trekken toen hij je schreef, en bedoelde dien brief eigenlijk als een laatste poging om je te vermurwen.

Wat zeg je van mijn verzen?[4]

Hierbij sluit ik je een brief in van Derkinderen.[5] Het spijt me dat je de moeite bij oom van G. vergeefs hebt gedaan; schoon ik blij ben voor hem, dat hij gaan kan.

Het is nu Zondagavond en de aflevering wordt morgen ochtend verzonden. Op tijd dus. - Ik laat gauw meer hooren.

Je Albert.

Eindnoten:

1 Datering op grond van bijgesloten brief A.J. DERKINDEREN AAN A. VERWEY 29.1.87 en de eeuwigdurende kalender: de eerste zondag na 29 januari 1887 is 30 januari 1887.
2 *De nieuwe gids* 2 (1886-1887), nr. 3, februari 1887.
3 Van der Goes had een stuk geschreven dat te radicaal was naar de mening van de andere redactieleden; om die reden verscheen het niet in *De nieuwe gids* 2 (1886-1887), nr. 3, februari 1887. In het daarop volgende nummer publiceerde hij wellicht het in januari teruggenomen en herschreven stuk: Ph. Hack van Outheusden [F. van der Goes], 'Sociale onrechtvaardigheid'. In: *De nieuwe gids* 2 (1886-1887), deel II, p.73-91.
4 'Twee Sonnetten'.
5 Zie noot 1.

M.C.M. de Groot aan A. Verwey 31.1.87

Schiedam 31 Jan. 1887.

Hooggeachte Heer Verwey!

Ingesloten zend ik U *ƒ* 175.- als
bankb. AY 4849... *ƒ* 100.-
muntb. 4907 F... *ƒ* 50.-
bankb. GF 8714... *ƒ* 25.- *ƒ* 175.-

De ontbrekende *ƒ* 25. - zal Israels U voor mijn rekening[1] ter hand stellen.

Ik hoop binnen kort met U te kunnen kennis maken, maar een reis naar Amsterdam kost veel tijd en geld en dit hield mij tot nog toe terug. Mocht U soms bij toeval eens meer in de buurt komen, dan beveel ik mij voor Uw bericht zeer aan. Wij kunnen elkaar dan daar eens ontmoeten. Overigens denk ik een der eerstvolgende 3 Zondagen naar Amsterdam te komen.

Ontvangstbericht van deze zal mij aangenaam zijn.
Groet s.v.p. Israels bij gelegenheid.
Met hoogachting
M.C.M. de Groot.

Eindnoten:

1 Isaac Israels was bevriend met De Groot; door zijn bemiddeling kreeg Verwey de financiële steun: maandelijkse bedragen van *ƒ* 50, - met een startbedrag van *ƒ* 200, - tot een totaal van *ƒ* 1000, -. Tot Verwey deze geldelijke ondersteuning van De Groot kreeg en nadat hij van kantoor was gegaan, leefde hij van de ± *ƒ* 200, - die de stukken voor *De nieuwe gids* hem jaarlijks opleverden, naast de 'toelage' die Jan Verloop hem gaf en de 'tijdelijke hulp' van Jan Veth (brief A. Verwey aan F.W. van Eeden d.d. januari 1889, Van-Eedenarchief, UBA).

W.A. Witsen aan A. Verwey 2.2.87

Ewijkshoeve 2 febr '87.

Albert,
Ik zat van morgen in de bibliotheek van Arti; de N.G. lag voor me - 'k had je stuk[1] gelezen en zat te denken en naar buiten te kijken in den mooien zonneschijn. Ik was blij en voelde alles wat 'k mooi vind en lief heb om me heen - en 'k hoorde 'n muziek van woorden die 'k aan jou schrijven wou omdat 'k blij ben in één tijd te leven met jou.
en nu 'k dat schrijven wil heb 'k 'n heel beroerde sensatie omdat 'k onmachtig ben te zeggen wat 'k je zeggen wilde -
is dat dwaas? tot ziens
Willem Witsen

Eindnoten:

1 'Toen de Gids werd opgericht...' (deel 3).

A. Verwey aan W.A. Witsen 5.2.87

Rozengracht 57
Amsterdam.
5 feby '87.

Denk je dat het dwaas is als je iets niet zeggen kunt? Het zou er raar uitzien als we ieder gevoel zoo maar konden uitbrengen met dat schamele zoodje woorden van een taal. Ik geloof juist dat de groote les voor een schrijver bestaat in de ondervinding dát men maar zoo weinig schrijven kán, - en

zijn groote wetenschap in te weten wat dat weinige is, - en zijn groote wijsheid in niet meer te verlangen dan dat weinige. -

Maar ik ben blij dat je door het lezen van mijn werk *iets voelt* dat je niet dadelijk zeggen kunt. Voelen is toch ook alles, nietwaar? tot ziens, Willem.

Albert. Verwey

Ik stuur je tegelijk een overdrukje.

J.C. Singels aan A. Verwey [8.2.87][1]

Vriendelijk dank ik U voor de toezending van uw werk.[2]

J C. Jolles Singels

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 'Toen de Gids werd opgericht...' (deel 3).

A. Verwey aan J.P. Veth 8.2.87

Rozengracht 57

Amsterdam.

8 febr '87

Beste Jan-Piet,

Je sprak me de laatste maal in Amsterdam - je weet wel: in de Bodega - van inlichtingen over Huets verhouding tot de Gidsredactie en de oorzaken van zijn uittreding, - die je oom[1] in staat en geneigd zou zijn op schrift te stellen. -

Ik heb nu eenigszins den hoofdzakelijken inhoud vastgesteld van de gegevens, waaruit ik mijn studie[2] zal moeten saamstellen en daaronder ook, wat ik van iemand als je oom, die indertijd Gidsredacteur was, graag wou te weten komen.

Dat is: 1° de verhouding van Huet tot Potgieter, zooveel die bemerkbaar was. 2° de officieele en officieuse verhouding van Huet tot de andere redacteuren. 3° het oordeel van de redactie en vooral van je oom-zelf over Huet gedurende deze redacteurs-tijd - 4° hoe zich de zaken van zijn conflict met de redactie en de uittreding van hem en Potgieter hebben toegedragen. - Kun je inlichtingen over die vier punten van je oom op schrift[3] krijgen, dan zul je me heel veel genoegen doen. Tot inlichting voor jou, die je misschien van dienst kan zijn, schrijf ik hier nog bij dat ik vier maanden of langer aan het bijeenbrengen van gegevens denk te besteden en niet zal ophouden

voor ik voorzien ben van *alle wetenswaardigheden*, waardoor Huet beter kan worden gekend.

Voorlopig heb ik een uitvoerigen brief geschreven aan Chap, met het doel om me door hem in verbinding te stellen met Huets familie en op het spoor te komen van illustratieve feiten en herinneringen, die voor het publiek niet bekend zijn. Kun je me in die richting steunen, doe het dan. Maar laat eerst Chap begaan.

Het kan zijn dat ik - dat hangt af van wat Chap me schrijven zal - dat ik binnen kort in Dordt kom om mevr van Deventer[4] te spreken. Ook Huets jeugd interesseert me zeer. -

Je ziet dat het schrijven van dit stuk me meer ter harte gaat dan iets wat ik vroeger geschreven heb. Dat is ook zoo. Ik wou er mijn proefstuk van maken. En daarom zou ik heel blij zijn als ik van alle kanten zooveel ondersteuning krijg, als ik wel zal moeten ondervinden om het stuk te maken tot wat het moet zijn -

Als ik het antwoord van Chap heb schrijf ik je weer. Van harte gegroet.

Albert

Eindnoten:

1 P.J. Veth.
2 Een studie over Conrad Busken Huet van de hand van Verwey is nooit verschenen.
3 In het Verwey-archief is geen brief of document van P.J. Veth teruggevonden.
4 A.M. van Deventer-Busken Huet, een zuster van Conrad Busken Huet.

C.M. van Deventer aan A. Verwey 9.2.87

Goes 9 Febr. 87

Amice,

Ik ben eigenlijk niet erg gestemd tot correspondentie, zittende ik met een zieken kies en een dik wordende wang, 't geen geen aangenaam gezelschap is, doch om van belangstelling te getuigen, zal je alvast wat schrijven.

Vooreerst geef ik je in overweging, of je je studie niet zoudt uitstellen. Dyserinck is geruimen tijd bezig aan een biografische monografie,[1] die zeker aan volledigheid niets te kort zal schieten, en ik meen dat mijn tante aan[?] het uitgeven van brieven[2] aan het werk is.

Wat zijn werken betreft, een schoonzuster[3] van mijn oom, wier man[4] eenige maanden geleden gestorven is, bezit als ik het wel heb, een nagenoeg volledige verzameling van mijn ooms werken. Haar man had zich veel moeite gegeven alles bijeen te krijgen. Of zij je echter zal willen helpen weet ik niet. Zij doet niet aan literatuur, en haar man was violent tegen de N.G.

In de biblioth. van van Vloten zal je veel kunnen vinden wat je niet hebt. Ikzelf bezit alleen een deeltje met voordrachten in de concertzaal in Haarlem gehouden.[5] Doch ik kan je helpen aan een interessant document. Mijn moeder bezit het eerste werk van eenigen omvang van haar broeder, nl. de notulen van een voetreis van het dispuut Belgicis,[6] waarvan mijn oom secretaris was. Er zijn teekeningen bij van Vosmaer. Enkele gedeelten zijn uitgegeven in het boekje van Thrasybulus.[7] Doch het zal je een indruk geven van joligheid, die je misschien niet verwacht had. Ik ga de volgende week naar Dordt, en zal mijn moeder daarover en over andere zaken spreken. In hoe ver zij lust heeft overigens mede te werken, weet ik niet. Misschien vindt zij jou niet de aangewezen persoon om over haar broeder te schrijven.

Bij gelegenheid schrijf ik je uitvoeriger en mijn eigen herinneringen. Ook heb ik wel brieven, die je misschien van dienst kunnen zijn.
Groet de luidjes
Charley

Je breiend meisje is charmant[8]

Eindnoten:

1 Nooit gepubliceerd.
2 C. Busken Huet, *Brieven. Uitgeg. door zijne vrouw en zijn zoon*. Haarlem 1890.
3 E. Busken Huet-de Zwaan.
4 Pierre Busken Huet.
5 Cd. Busken Huet, *Toespraken, gehouden in de Concertzaal in Haarlem*. Amsterdam 1863.
6 C. Busken Huet, *Notulen van een voetreis door het dispuut Belgicis Litteris Sacrum*. RU Leiden. Zie ook: Nop Maas (met medewerking van F.L. Bastet en J.F. Heijbroek), *De literaire wereld van Carel Vosmaer. Een documentaire*. 's-Gravenhage 1989, p. 31-32.
7 Thrasybulus [C. Busken Huet], 'Een dispuut op reis'. In: *Groen en rijp*. Haarlem 1854, p. 30-43.
8 'Twee sonnetten'.

A. Verwey aan K.J.L. Alberdingk Thijm 11.2.[87][1]

Rozengracht 57
11 febr.

Amice,
Ik zal graag gebruik maken van je vriendelijk aanbod van een Introductie voor de Boekerij van je vader in het Museum.[2] Wil je me òf berichten, wanneer ik ze bij je halen kan, of zoo goed zijn ze me thuis te sturen?
Bij voorbaat mijn dank
tt
Albert Verwey

Eindnoten:

1 Jaardatum op grond van Prick 1981.
2 J.A. Alberdingk Thijm had kort na de opening van het Rijksmuseum in 1885 een groot deel van zijn bibliotheek daar in bruikleen afgestaan.

K.J.L. Alberdingk Thijm aan A. Verwey 11.2.87

Am., 11 febr. '87
N.Z. Vbw. 161 -

Amice,
Hierbij heb ik het voorrecht u een introduktie-brief van mijn vader voor den Muzeum-bibliothekaris te zenden. Mocht gij werken uit de bibliotheek ter leen willen hebben, wees dan zoo vriendelijk mij daarvan de namen op te geven. Ik zal u dan een door mijn vader onderteekende quitantie kunnen zenden, wáarop alleen gij de verlangde boeken krijgen kunt.
Met vriendschappelijke gevoelens,
Karel Alb. Thijm

P.S. De toegang tot de Bibliotheek is door de tweede groote deur aan den rechter zijgevel van het Muzeum. Op die deur staat: 'Architect der Muzeumgebouwen'. Gij gaat de trap op, twee hoog, en tikt aan de geheel houten deur vóor u.

G.H. Priem aan A. Verwey 13.2.87

Amersfoort 13 Febr. 1887.

WelEdele Heer!
De gewone regel bracht zeker mede dat ik mij tot den Heer Kloos wendde, maar enfin, ik houd van excepties, ook al waren er minder motiven voor te vinden dan voor deze. De Heer Kloos is waarschijnlijk tè bezig om den tijd te kunnen vinden den leergragen apprenti nu en dan eens een wenk te geven, waarnaar ik werkelijk zoo lang had uitgezien. Ik kan mij toch met den besten wil van de wereld niet voorstellen dat ik geen wenken meer noodig heb. Ik *voel* te goed dat Uw kunst de mijne is, d.w.z. dat wij het zelfde ideaal voor oogen hebben; wie van dat ideaal het verst verwijderd is... maar bij veel studie zal ik den weg zeker verder bewandelen kunnen om òok dat schoone ideaal naderbij te komen. Meen niet dat ik dit van den Heer Kloos hierboven uit boosheid zeg, heusch niet, Gij moet me

op m'n woord gelooven. Maar terzake, ik zend U hierbij een Sonnet,[1] *misschien* vindt U 't een plaatsje in den N.G. waardig, in dat geval zou ik U beleefd een klein lettertje terug verzoeken, in een ander geval is dit laatste mij evenzeer héel welkom!

Betuig svp. den Heeren Kloos en Van Eeden mijn oprechte sympathie en hoogachting en wees zelf overtuigd van de meest waardeerende gevoelens van

UEdr.

G.H. Priem.

Sonnet

door

G.H. Priem.

Daar klinken stemmen in den blauwen nacht...
Ik luister stil of ik háar stem niet hoor...
Het kwam me, als een schoon beeld in droomen, voor
Dat zij daar zijn moest in dienzelfden nacht.

Maar als de klank dier stemmen zich verloor
In 't donker, en ik eenzaam bleef en dacht
Dat zij nièt komen zou, toen klonk heel zacht
Haar stille stap de leêge lanen door.

Het licht schemerde op 't voetpad, langs den muur,
Aan de overzij, gleed bleek een vage schijn,
Als gouden rook, maar die geen licht mocht zijn.

En in dien gouden nevel, in dat uur,
Van passie, - als een geest komt, - stil en zacht,
Zóó moest zij tot mij komen in dièn nacht.

Eindnoten:

1 Gepubliceerd in: G.H. Priem, *Sonnetten en zangen*. Amersfoort 1891, p. 15.

J.C.G. Grasé aan A. Verwey 15.2.87

Wellington House
Eton Road. N-W.
15 February '87

Dear Verwey,

I have not had anything to write to you, so I have not bothered you or myself with nonsense. I enclose a piece of critisism!! on Dowden Shelley,[1] fom which you may gather some information.

I did not succeed in my application for Leiden & am again disappointed with Middelburg, but I believe in Bruce with the spider.[2]

Nil desperandum![3]

Latin, you see. I am getting on with my study of that tongue & the merely mastering rudimentary knowledge like it very much. I always have preferred phonology & language-study to the real study of literature. I can't help myself & don't believe any of the nonsense, written about *cultivating* taste. Such humbug. I'll stick to *my* particular liking, comparative grammar is *my* delight.

As I know your views on *sound* & its meaning I copy here a peculiar piece of american 'bash', which I trust may give you as much amusement as it did to me: The Jabberwocky.[4]

> Beware the Jabberwock, my son, The jaws that bite, the claws that catch.
> Beware the jub-jub-bird & shun, The fumious Bandersnatch!
>
> He took his vorpal sword in hand And 'long the monsome road he sought.
> He rested by the tum-tum tree And stood awhile in thought.
>
> And as in uffish thoughts he stood, The jabberwock with eyes of flame
> Came whiffling up the tulgy wood And burbled as he came.
>
> One two, one two, & through & through His vorpal blade went snickersnack.
> He left him dead & with his head, He came galumphing back.
>
> And hast thou slain the Jabberwock? Come to my arms, my beamish boy!
> O, pranjious day! Caloo, Calaa! He chortled in his joy!

If you read this aloud & don't fancy that you understand some of it. If you can't see him *galumphing* back & appreciate the *beamish*, I am much mistaken. Believe me Ever Yrs sincerly

J C G Grasé.

Eindnoten:

1 E. Dowden, *The life of Percy Bysshe Shelley*. 2 vol. London 1886.
2 Niet geïdentificeerd.
3 Niet gewanhoopt.
4 Lewis Carroll, 'Jabberwocky'. In: *Trough the looking-glass*. London 1898 (1872). (Er is geen exemplaar van voor 1898 in UBA aanwezig.) De tekst van deze versie verschilt op verschillende punten van die in de uitgave van 1898.

J.B. Kam aan A. Verwey 16.2.87

Delft 16 Feb 1887

Mijn Waarde.

Ik kreeg eenigen tijd geleden mijn bijdrage terug met een brief van v.d. Goes. - Een heel verhaal er in. Hem was opgedragen in de Redactie vergadering verslag er over uit te brengen, achtte het niet op zijn plaats in de N.G. beter in het weekblad van den heer Kerdijk[1] en nog zoo wat. En jij zei me dat je 't met Kloos had doorgelezen, dat je het met kortingen had willen plaatsen, vroeg mij of ik het nog voor het volgend nummer geschikt achtte enz.

Wie reimt sick das?

Was het een leugentje van v.d G om hef gewicht van de N.G uit laten komen (redactie vergadering verslag uitbrengen)? Of was het een domme listigheid van Kloos om een excuus te vinden voor het niet spoedig terug zenden? Of was het werkelijk de meening van de redactie dat het stuk niet deugde?

Oprechtheid mijn waarde is een zeldzame deugd. Ik dacht dat de N. Gids redacteuren die in hooge mate bezaten te oordeelen naar hun oordeelen, een van de voorname redenen waarom ik de N.G zoo apprecieer - t Is mogelijk dat in de praktijk oprechtheid niet te gebruiken is. Ik wil het zelfs web gelooven, maar laat ik je de verzekering geven dat je er bij mij en mijn vrienden, je kent ze, Steinmetz, Israëls, de Groot en mijn broers[2] nooit ‘doekjes om hoeft te winden’

Neem mij niet kwalijk als ik mij vergis maar dan zit den fout in slordigheid, een fataal ding.

Ik ga steeds voort propaganda voor jelui te maken. Och kon ik maar van jou leeren je verzen goed voor te lezen wat zou mij dat helpen. Daar zijn hier veel goede menschen, veel zieltjes te winnen maar ze zitten zoo overvol met Conventie

Maar ik schiet toch op. Met een flink stootje zoude gij er zijn. Kon ik maar goed lezen...

Wanneer hoor ik eens wat uit ‘Cor cordium’ van je en ‘Genoten vreugde’ en ‘In memoriam Patris’[3]

Zaterdag komt de Groot, jammer dat ik niet mee kan komen, maar ik moet voor eigen zaken op reis.
Laat mij toch ook eens wat van je hooren; ik sta hier zoo alleen
je
J B Kam,

Doe de groeten aan Israëls en Kloos.

Eindnoten:

1 *Het sociaal weekblad*.
2 Adrianus Cornelis en Willem Hendrik Kam.
3 'Genoten vreugde' en 'In memoriam patris'. In: *Persephone en andere gedichten*, p. 72-73 en p. 42-45.

A. Verwey aan K.J.L. Alberdingk Thijm 16.2.87

Leesmuseum
Amsterdam[1]

Rozengracht 57
Amst. 16 febr. '87

Amice,
de boeken, die ik graag voor een poos uit de verzameling van je vader ter leen had zijn de volgende:

1. Ada van Holland door Cd.B.H.[2]
2. de Genestet door Cd.B.H.[3]
3. Aan Mevr. Bosboom-toussaint door Cd.B.H.[4]
4. Aan Mevr. Bosboom-toussaint door Mr. W. van der Jagt.[5]
5. Nederl. Letterkunde. Voorlezingen door Cd.B.H.[6]
6. Een woord aan Cd Busken Huet door M. Cohen Stuart.[7]
7. Beschouwingen over een Gidsartikel van Cd.B.H.[8]
8. Du Théatre religieux (Een overdruk)[9]
9. De Thomas-kwestie (Een overdruk)[10]
10. De terugkeer van Golgotha door Cd.B.H.[11]
11. Jacques Saurin et Théodore Huet[12]
12. Alcestis - met een voorrede door Cd.B.H.[13]
13. Van Vloten. Varia 4 blz.[14]

Als je vader zoo vriendelijk wil zijn me een kwitantie voor zooveel boeken op eenmaal toetestaan zal mijn onbescheidenheid in het vragen me niet groot lijken naast zijn grootere som van welwillendheid in het geven. Mag

ik je verzoeken hem, zoo voor introductie als kwitantie mijn beleefden dank over te brengen?
In afwachting blijf ik, je dankend voor je vriendelijke bemiddeling,
tt
Albert Verwey

Eindnoten:

1 Voorgedrukte tekst.
2 Cd. Busken Huet, *Ada van Holland. Historisch-litterarische schets*. Leiden 1886.
3 Cd. Busken Huet, 'P.A. De Génestet', overdruk uit *De Nederlandsche spectator* no 28 (13 juli 1861).
4 Cd. Busken Huet, *Ann Mevrouw Bosboom-Toussaint*. Haarlem 1862 [bevat een antwoord op A.L.G. Bosboom-Toussaint, *De terugkeer van Golgotha, voorafgegaan door een woord aan Cd Busken Huet*. Uitgegeven ten voordeele van het Asyl Steenbeek. Amsterdam 1862].
5 W. van der Jagt, *Aan Mevr. Bosboom-Toussaint*. 's-Gravenhage 1862.
6 J.A. Alb[erdingk] Th[ijm], 'Voorlezingen van den Heer Cd. Busken Huet I-IX', overdruk uit het *Zondagsblad, maandelijksche uitgave*, december 1860-maart 1861.
7 M. Cohen Stuart, *Een woord aan Cd. Busken Huet*. Rotterdam 1862.
8 [N.N.], *Beschouwingen over een Gids-artikel van Cd. Busken Huet*. (Ondertekend: ''s Hage 29 Januarij 1865'.) 's-Gravenhage 1865.
9 Mogelijk is bedoeld 'La Hollande religieuse', overdruk uit *La seule chose nécessaire. Recueil mensuel*. Publié sous la direction de Cd. Busken Huet. Haarlem 1856-1857.
10 Cd. Busken Huet, 'De Thomas-kwestie'. In: *De gids* 25 (1861), II, p. 438-476.
11 Zie noot 4.
12 Cd. Busken Huet, *Jacques Saurin et Théodore Huet. Proeve van kerkgeschiedkundige kritiek*. Haarlem 1855.
13 [N.N. = B.W. Cornish], *Alcestis*. Met eene voorrede van Cd. Busken Huet. Batavia 1874.
14 Nadere gegevens ontbreken.

F. van der Goes aan A. Verwey 25.2.87

Am., 25 febr. '87. -

Den Heere Albert Verwey
Alhier

Amice,
Gisterenavond heeft het bestuur van De Unie besloten een Multatuli-avond[1] te organiseeren. Om dat behoorlijk tot stand te brengen, wenscht men door een commissie te worden geholpen, bestaande uit:
een musicus (de Lange) een acteur (D. Haspels)
een letterkundige (jij) een journalist (Tak)
een vriend van Dekker (Paap)
Ziedaar. Donderdag avond vergadering, nader te convoceeren. Eerst zal een officieel démenti worden gegeven aan het courantenbericht[2] dat wij[3] Soc. - Dem. zijn. -
tt
F v d G.

Eindnoten:

1 E. Douwes Dekker was op 19 februari 1887 overleden. Of deze Multatuli-avond plaats gevonden heeft, is niet bekend.
2 N.N., 'De Unie'. In: *De Amsterdammer. Dagblad voor Nederland* 5 (1887), d.d. 27 en 28-2 1887, p. 2, en 12-3 1887, p. 2-3.

3 De leden van vereniging *De Unie*, 'vereeniging tot opwekking van staatkundig leven en bevordering van maatschappelijke belangen'. *De Unie* distantieerde zich van het socialisme en noemde zich 'radicaal'. Zij richtte zich op burgers zonder stemrecht (en niet op arbeiders).

A. Verwey aan K. van Vloten 25.2.87[1]

Leesmuseum
Amsterdam[2]

Rozengracht 57.
Amsterd. 25 feby '87

Waarde Kitty,

a.s. Dinsdag, mag ik dan komen? Dan wou ik eerst graag even op de Bibliotheek[3] zijn, dan koffiedrinken, dan wandelen - en als *die* dag niet goed is, schrijf me dan een anderen en als er geen een goed is dan ben ik boos op je.

Ik heb juist een brief aan den jeugdigen Priem achter mijn pen. De jeugdige Priem is de dichter, dien ik goeden raad geef. In ruil daarvoor krijg ik dan slechte verzen. 't Is verschrikkelijk.

Even verschrikkelijk is de geestdrift en verontwaardiging[4] van mijn Amsterdamsche vrienden. Ze beweren dat ze als leden van de maatschappij etc - en in die kwaliteit wandelen we overdag naar het Waterloo-plein, en brullen elkaar 's avonds de verslagen van de Amsterdammer voor. Ik voel dat lidmaatschap zoo niet en moet erg veel lachen - la sottise humaine.

Het spijt me dat ik Vrijdag niet in Bussum[5] gekomen ben, maar ik dorst niet omdat ik niet was gevraagd.

O ja, niet durven. Ik herinner me niet ooit zoo confuus te zijn geweest als Maandagavond. Een muziekuitvoering[6] met een vers van me erbij, uit den bundel, - een avond vol angsten, vanwege de beleefdheden, die ik had te beantwoorden. Ik heb tien minuten op een stoel achter een deur gezeten en niets gezeid.

Eindnoten:

1 Concept.
2 Voorgedrukte tekst.
3 Van J. van Vloten, de overleden vader van K. van Vloten.
4 Over de volksoplopen van koningsgezinden sinds de avond van de dag waarop Koning Willem III zijn 70ste verjaardag vierde, 19 februari 1887, voor het socialisten-koffiehuis De leeuw van Waterloo en het woonhuis van caféhouder Penning aan het Waterlooplein, waar avonden achtereen de politie toekeek bij het stukslaan van ruiten en mishandelen van ‘rooien‘ (*De Amsterdammer. Dagblad voor Nederland*, d.d. 21-2 t/m 26-2 1887).
5 Ten huize van de Van Eedens.
6 Nadere gegevens ontbreken.

W.A. Paap aan A. Verwey [na 25.2.87?][1]

Alb.

Van Kloos hoor ik, dat je gister bij mij bent geweest om over de Unie te spreken. Kloos zei, dat jullie van avond na den eten weer bij me zoudt komen.

Als je eenigszins kunt, doe dat dan; ik wilde gaarne even met je praten.

Gegroet

Paap

Eindnoten:

1 Datering op grond van F. VAN DER GOES AAN A. VERWEY 25.2.87 en voornamelijk A. VERWEY AAN F. VAN DER GOES 2.3.87?].

M.C.M. de Groot aan A. Verwey 28.2.87

S. 28-2 '87.

Amice!

Ingesloten *ƒ* 50. =,[1] waarvan ik de goede ontvangst gaarne zal vernemen.

Nog steeds ontbreken mij de afleveringen van den N.G.! Ge moogt toch waarlijk wel zorgen voor wat meer nauwkeurigheid. Ge zult anders de onderneming onnoodig zeer benadeelen.

Doe mijn groeten aan de kennissen, vooral aan Israels.

Waarschijnlijk zult ge binnen kort een stuk[2] van mijn vriend Steinmetz ontvangen ter plaatsing in den N.G. Ik hoop zeer, dat het de redactie van voldoende waarde zal toeschijnen, om het op te nemen. Trouwens zijn eigenschappen in aanmerking genomen, koester ik geen groote vrees voor een weigering. Meld mij eens, zoo daartegen geen beroepsbezwaren bestaan, jullie meening over 't stuk. Dat interesseert mij zeer.

Steeds je

M.C.M. de Groot.

Eindnoten:

1 Zie M.C.M. DE GROOT AAN A. VERWEY 31.1.87.

2 Nadere gegevens ontbreken.

C.M. van Deventer aan A. Verwey 1.3.87

Goes 1 Maart. 87

Amice,
Mijn moeder[1] verzend dezer dagen aan uw adres het boek Belgicis.[2] Het is niet het schrift van mijn oom doch een copie. De teekeningen zijn van Vosmaer.
Gij zult wel in 't oog houden dat gij het boek slechts tijdelijk in bruikleen ontvangt, en dat op uw goede verzorging wordt gerekend.
tt
Charles van Deventer

Bij gelegenheid schrijf ik u meet. Ge moet in de bibliotheek van v Vloten zoeken naar het boekje van mijn oom over Jacques Saurin en Theodore Huet.[3] Dat is zijn eerste pennevrucht geweest van eenige beteekenis.

Eindnoten:

1 A.M. van Deventer-Busken Huet.
2 Zie C.M. VAN DEVENTER AAN A. VERWEY 9.2.87.
3 C. Busken Huet, *Jacques Saurin en Théodore Huet. Proeve van kerkgeschiedkundige kritiek*. Haarlem 1855.

F. van der Goes aan A. Verwey 1.3.87

Am 1 Maart 1887. -

Den Heere Albert Verwey
Alhier

Amice,
De vergadering van de Unie[1] heeft plaats Donderdag a.s. 9 uur, Café Willemsen.
tt.
F v d G.

Eindnoten:

1 Over het organiseren van een Multatuli-avond. Zie F. VAN DER GOES AAN A. VERWEY 25.2.87.

A. Verwey aan F.W. van Eeden [1.3.87][1]

Beste Free,
Ik veroorloof me het genoegen je, namens Witsen, uittenoodigen tot bijwoning van een fuif, ter eere van Looy[2] in het atelier van van der Valk. Schrijf me even, *maar onder envelop*, wanneer je hier aankomt, dan kan Kloos of ik je halen. De fuif zal zijn Donderdag avond om 8 uur. Tot ziens
Albert.

Er komen, Valk, Witsen, Looy, Breitner, kloos, Karssen, Aletrino, Erens, jij en ik.

Eindnoten:

1 Datering op grond van F.W. VAN EEDEN AAN A. VERWEY, 2.3.87 en A. VERWEY AAN M.J.F.P.H. ERENS 1.3.87, waarin dezelfde uitnodiging wordt gedaan.
2 Ter ere van Van Looy's terugkomst uit Parijs, waar hij zijn Prix de Rome-reis had beëindigd.

A. Verwey aan M.J.F.P.H. Erens 1.3.87

Rozengracht 57
Amst. 1 Mrt '87

Amice Trifouillard,
Ik heb hierbij het genoegen je namens *Willem Witsen* uittenoodigen tot bijwoning van een fuif, die ter viering van *Looy's* terugkomst, zal gegeven worden op *Donderdag 3 Maart a.s.*, des avonds te 8 ure of en later (liefst om 8 uur, maar later is ook good) in het atelier van Van der Valk, aan den Amsteldijk.
Misschien kom ik je voor dien tijd nog zien.
Your very truly
Albert V.

A. Aletrino aan A. Verwey 2.3.87

Binnengasthuis. 2.3.87.

Amicissime,
ik ben nog nooit bij Valk geweest en zou me aangenaam gekitteld voelen wanneer jelui me wilden komen halen. Kom dus morgen avond eerst thee bij me drinken misschien komt Valk zelf ook wel bij me.

T'adres van de boekbinder is: Vermeer[?], Rusland, ik schrijf altijd aan dat adres en 't komt terecht. Zelf ben ik nooit bij den man geweest. Ik geloof hij heeft zijn werkplaats in dat Bijbelgebouw[1] op den hoek.

Na groeten
tt
Sam

Eindnoten:

1 Bijbelbinderij, boekhandel en uitgeverij J. Brandt & Zoon.

F.W. van Eeden aan A. Verwey 2.3.87

Bussum 2 Maart 87

Beste Albert!

Ik wou Donderdag heel graag komen. Het is echter mogelijk dat mijn ziekjes het mij beletten.

Als je echter om 7 uur 20 min aan den trein wilt komen is er veel kans dat je daar vindt: je toegenegen

Free.

A. Verwey aan F. van der Goes [2.3.87?][1]

Woensdagavond '85

Amice,

Ik zal stellig niet in staat zijn op eenigerlei wijze *mee te werken* aan het organiseren van een Multatuli avond. In principe ben ik *niet* voór de plechtigheid en ik heb lust noch tijd eenig tijdroovend werk te doen ten pleiziere van anderen. Kan ik door het uitkiezen van fragmenten of door iets anders dat weinig tijd kost, van dienst zijn, dan doe ik dat graag; - maar daarvoor hoef ik niet optetreden als Commissie-lid. Ook hoeft mijn naam daarvoor niet officieel genoemd te worden. Morgen kom ik dus maar niet. Paap komt wel en *in hoofdzaak* ben ik het met zijn opvatting in dezen eens. Tot ziens

tt
Albert Verwey

Eindnoten:

1 Datering op grond van F. VAN DER GOES AAN A. VERWEY 25.2.87 en met behulp van de eeuwigdurende kalender: 25 februari 1887 was een vrijdag. De eerste woensdag was 2 maart. Ondanks de jaardatering ‘85’ moet deze brief in 1887 geschreven zijn.

W.J.T. Kloos aan A. Verwey [9.3.87][1]

Albert,
ik herinner me daar, dat ik morgen (Donderdag) naar het kerkhof moet om 3 uur. Ik kom daarom morgen avond bij je, om half zeven. Ik heb zeer veel te vertellen. Ik schrijf dit tegen den wind in de Constantijn Hstraat[2]
tt
Willem

Eindnoten:

1 Briefkaart; datering met behulp van poststempel (10-3 1887). De briefkaart is geschreven op 9 maart 1887, aangezien 10 maart op een donderdag viel.
2 Constantijn Huygensstraat.

E.B. Koster aan A. Verwey 14.3.87

Noordwijk-Binnen 14 Maart '87.

Waarde heer Verweij,
Getrouw aan mijn belofte zend ik u bij dezen de vertaling van de 1ste strophe van uw gedicht ‘Cor Cordium’,[1] in de hoop dat ik niet te ver achter 't oorspronkelijk ben gebleven.

Soul of my Soul! Life dwelling within me
Many-named Mystery, which I do call
Mine Own self and my Being, - that showest thee
Always another and thine own deep fall
Decreeest thyself and this my body makest
The lute of thy sweet words, the instrument
Thou playest, scatt'ring through the earth's extent
Thy melodies whilst from its sleep thou shakest
Humanity near and afar: - I call on thee
That thou may'st speak and from my lips invite
Summer of song, which o'er the earth will flee,
And I not mine, but only thy words write.

Nu ik toch eenmaal aan 't copieeren ben, volge hier 't begin der tweede strophe.

I always sought thee and I always tried
To listen to thy words, but like to one
Who stands at the sea-coast and ever hears

The murmuring waters and on ev'ry side
Waves breaking, and his feet do tread upon
Sharp-cracking shells; - and eagerly his ears
He bends to seize in all those sounds one sound

Tot zoover loopt mijne proeve. In str. I heb ik *decreeest* 2sylbig genomen, wat wel mag omdat de *e* van de buigingsuitgang haast niet gehoord wordt; in 't volgende vers kan voor *lute* ook gelezen worden *lyre*, (Vgl. Shelley's Ode to the Ww.: Make me thy lyre. De laatste regels van de eerste str. van uw gedicht herinneren aan de laatste str. van Shelley's Ode.)[2] Verder heb ik hier en daar een weinig gewijzigd ter wille van't metrum, zoo: *sweet words, summer of song* dat eigenlijk niet in 't origineel staat.

Ik wil niet eindigen voor u, mocht 't zijn in eenigszins dragelijke verzen,[3] te hebben gezegd wat ik wensch dat ge zult gevoelen.

Ik laaf mijn ziel aan eene diepe rust,
Zoó diep, dat mijne bruisende gedachten,
Die anders, mij verscheurend, dwang verachten
Zich leeg'ren in mijn brein, tot vreê gesust.

Ik wijk in stille mijm'ring naar de kust,
Niets hoorend dan de eentonig-somb're klachten
Der wijde zee, die eeuwig schijnt te smachten
Naar mìjne rust, diep, kalm en zelfbewust.

Moog het ook weldra ù gegeven zijn,
Na maanden van geduldig, moeilijk werken,
Rust, als ik thans, en kalmte te genieten.

Dan zullen uwe dagen henenvlieten
In zoet gepeins; nauw'lijks zult gij bemerken
Dat 't leven leven is en niet een schijn.

En nu eindig ik in de hoop spoedig ook iets van u te hooren en noem me
Uw toegen. & dienstw.
E B Koster

Eindnoten:

1 Deze vertaling is niet gepubliceerd.
2 'Ode to the west wind'. In: *The complete poetical works of Percy Bysshe Shelley*. Ed. William Michael Rossetti. Vol. III. London 1881, p. 48-50.
3 Zie: Edward B. Koster, 'Rust.' In: *Gedichten*. Amsterdam/Leiden [1888], p. 44-45. Met opdracht: 'Aan Albert Verwey'.

G. Willeumier aan A. Verwey 16.3.[87][1]

Middelburg, 16 Maart

Weledel Heer,

Mag ik mijzelve aan U voorstellen als eene der ‘Nieuwe Gids’ lezers?...

Ik leg juist uw artikel ‘De Gids nu hij vijftig jaar is’ uit de hand en een onweerstaanbare lust maakt zich van mij meester om uwe opinie te vragen over gedichten, die ik zond aan... (ik zal maar geen namen noemen!) en die ze afkeurden, - gedichten, die *ik* tòch mooi vind ('t kan partijdigheid zijn!) maar waarover ik zoo gaarne uw oordeel zou weten...

Daàrom, omdat ik met zoo innig welbehagen, - sympathie, mag ik zeggen? - genoemd artikel las; omdat ik voel dat gij gelijk hebt; dat de een - Gids - zoekenden, van U zullen kunnen leeren, in het met oordeel lezen, het vormen van hun smaak. enz. enz. Nu vraag ik niet van U een kritiek; not a bit of it! - 't Zou voor't minst onbeleefd zijn, zoó beslag te leggen op uwen tijd, 't geen ik tòch al doe maar U te vragen de gedichtjes - plus mijn schrijven - te lezen. Ik kom alleen met vriendelijke verzoek: zie ze eens in, in een verloren oogenblik; doe ze weer in 't couvert zoo ze naar uw oordeel van nul en gener waarden zijn, en - is er iets goeds aan, dan, ja dàn, wees zoo beleefd en doe eener lezeres den dienst een enkele op- en aanmerking te maken.

Ik wensch u verder veel tijd toe en lust om ‘dingen te maken, mooi en genotrijk voor de menschen die het beste wenschen voor (uwe) vrienden en (U.)’

Met de meeste achting heb ik de eer te zijn

uwe dw

Guillette de Lange

Eindnoten:

1 Jaardatering op grond van verschijningsdatum van ‘De Gids nu hij vijftig jaar is’.

G. Willeumier aan A. Verwey [na 17.3.87][1]

Weledel heer,

Vergunt Gij mij nu nog U met een enkel woord dank te zeggen voor uw schrijven? Ik waardeer het zéer dat gij zoo uitvoerig, zoo welwillend mijn vraag hebt beantwoord, te meet, nu gij, helaas! *niet* ‘mooi’ vondt. Doch *mooi*... zóoveel vroeg ik niet; 't was alleen: is er iets goeds in; eénig goed element? Maar - 't is waar - gij *hebt* dit gezegd, uw hoffelijkheid heeft mij critiek willen besparen en uw conclusie is bevredigend, - voor *mij*, voor wie de verzen geschreven zijn -, en wáar is het ook ‘de dichter(es) heeft niet letterkundig werk willen maken.’...

Aardig, dat een zelfde persoon kan ingenomen zijn met *deze* (vergeef mij!) poëzie, en *uw* ‘Twee sonnetten’... Mijn liefde voor mijn gedichtjes is, ondanks uw àfkeuren, dezelfde gebleven, en uw ‘klein meisje’ heeft meer indruk gemaakt dan, in langen tijd, éenig gedicht.

Dat staat mij voor den geest als een genrestukje van een onzer bekende schilders, een stukje natuur, met woorden in beeld gebracht...

Die opmerking kwetst, of ergert, U niet?...

Met de meeste achting en erkentelijkheid en blijvende belangstelling in Uw werk

Uwe dw

Guill. de Lange W.

Eindnoten:

1 Datering op grond van G. WILLEUMIER AAN A. VERWEY 16.3.87, aannemend dat Verwey niet al te lang na ontvangst van de gedichten heeft gereageerd.

F.W. van Eeden aan A. Verwey [25.3.87][1]

Ik kom morgen in A. bij Tetterode[2] eten en na het eten jou halen om te vergaderen bij Goes. Waarschuw Israëls, dat ik hem ergens vinden kan, dan breng ik Bilders[3] mee

tot morgen

Frée

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 Vermoedelijk L.A. van Tetterode.
3 *Brieven en dagboek van A.G. Bilders, geboren 9 december 1838, overladen 8 maart 1865*. Uitgeg. door Johannes Kneppelhout. Leiden 1876.

F.W. van Eeden aan A. Verwey [26.3.87][1]

Ik heb Bilders bij Goes achtergelaten. Zeg aan Israëls dat hij het daar vinden kan maar spoedig voordat het wegraakt in de boekenkasten van Goes.

Ik wou graag een proef hebben van mijn stukje[2] - ook moet er mijn naam nog bij

Ik heb Kam geschreven.

Adieu

Free

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 Frederik van Eeden, ‘Een boek over spiritisme en magnetisme‘ [over: A.J. Riko, *Humbug en ernst*]. In: *De nieuwe gids* 2 (1886-1887), deel II, p. 111-118.

C.M. van Deventer aan A. Verwey 29.3.87

Goes 29 Maart 87

Beste Albertje

Ik ben zeer in mijn schik met jelui besluit,[1] en vergeef daarom het minder snelle antwoord welks uitblijven mij meer dan één beroerte van woede bezorgd heeft.

Welke bijzonderheden zou ik je nog melden? Ik kom Vrijdagavond in Dordt, kom jelui dan Zaterdag; er komen treinen aan op vele uren; je zult ze in een boekje vinden, waaruit men beter het arriveeren der treinen dan de grieksche taal en letterkunde kan leeren. Meld mij het uur van komst. Adresseer het naar Dordt. Ik behoef niet van te voren kamers te bestellen, zóó veel vreemdeling loopen Dordt niet plat.

Waarom komt Giaccomo[2] niet mede? Ik verlang zeer hem te zien, en ben niet zeker, dat ik na de vacantie nog Amsterdam bezoek.

Is Kloos met Veth weder op voet van spreken? Dat zou wel zoo geschikt zijn; ofschoon, ik weet niet eens of Jantje in Dordt is.

Zou je kunnen zorgen dat er van deze aflevering[3] een exemplaar wordt gestuurd naar Dr. W. Pleeste[?] te Leiden, en Dr. W. Schoor te Leeuwarden?

Zeg Kloos dat ik een mooie das voor hem heb.

Charles van Deventer

Eindnoten:

1 Besluit van Verwey en kloos om mevrouw Van Deventer-Busken Huet in Dordrecht te bezoeken.
2 Van Looy.
3 *De nieuwe gids* 2 (1886-1887), nr. 4, april 1887.

M.C.M. de Groot aan A. Verwey 31.3.87

S. 31-3 '87.

Amice!

Ingesloten muntb. *ƒ* 50. - No 09803 A, waarvan ik goede ontvangst hoop te vernemen.

Is er niets nieuws in Amst? Zeg eens aan Israels, dat we met ongeduld eenig bericht wachten en vooral het artikel van Steinmetz.[1]

Hier is alles de oude, saaie boel. Ik heb lust weder eens naar arti te komen. Misschien met Paschen.

Zij gegroet!

M d G.

Eindnoten:

1 Zie M.C.M. DE GROOT AAN A. VERWEY 28.2.87.

M.C.M. de Groot aan A. Verwey 3.4.87

S. 3-4 '87.

Amice!
Ik ontving nog geen antwoord op mijn schrijven van 31 Mrt. Is je dat niet geworden?
t.t.
M d G.

C.M. van Deventer aan A. Verwey 17.4.87

Goes 17 April 87

Amice,
Zend mij asjeblieft per omgaande een exemplaar van de vorige aflevering vd N G waar mijn stukje over Berthelot[1] in staat. Ik wilde het aan hem sturen, want ik ga solliciteeren naar een plaats aan de Universiteit van Algiers (sic), en moet dan bij hem aankloppen.
Charley

Eindnoten:

1 Ch.M.v.D., 'Iets over de verhouding tusschen Fransche en Duitsche scheikunde' [over: M. Berthelot, *Science et philosophie*]. In: *De nieuwe gids* 2 (1886-1887), deel I, 486-490

A. Allebé aan A. Verwey [19].4.87[1]

Amsterdam, April 1887.

De ondergetekende, Directeur van de Rijks-Academie van Beeldende Kunsten alhier, heeft de eer U uit te noodigen in het gebouw der voormelde Academie, op Zaterdag den 23sten of Zondag den 24sten April e.k., des namiddags tusschen 1 en 4 uur, ter bezichtiging van de copijen, schilderijen en studiën door de Heeren Jac. van Looy en Jan Dunselman vervaardigd op hunne kunstreizen door Spanje, in 1886.
De directeur der Rijks-Academie voormeld,
August Allebé.

Eindnoten:

1 Circulaire; datum ontleend aan poststempel.

C.M. van Deventer aan A. Verwey [20.4.87][1]

Albertje,

je bent een domme jongen; ik heb niet gevraagd om de laatste, doch om de vóórlaatste N.G., waarin mijn stukje over Berthelot staat, het Februari nommer.

Denk jullie ook om het boekje van *Was*[2] aan te vragen. Ik heb het in leen gehad en kan er waarschijnlijk een stuk[3] over maken voor de volgende aflevering; doch ik heb het boek zelf noodig.

tt

Charley

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 H. Was, *Plato's Symposion. Eene erotische studie*. Arnhem 1887
3 Dit stuk verscheen onder de titel 'Iets over den eros van Plato' in *De nieuwe gids* 3 (1887-1888), deel I, p. 89-97.

M.C.M. de Groot aan A. Verwey 30.4.87

Schiedam 30-4 '87.

Mijn waarde!

Ingesloten een muntbiljet van *f 50*. -

02012 E

waarvan ik de goede ontvangst gaarne zal vernemen.

Van de week heeft J.B. Kam 't stuk van Steinmetz gekregen. Misschien spreken we er later samen nog wel eens over. Heeft Kloos reeds zijn oordeel aan den schrijver overgebracht? Heel vlug schijnt hij in dergelijke zaken niet te wezen.

Doe vooral mijn groeten aan Israels en zeg hem, dat hij eens wat van zich hooren laat.

Adio.

M.C.M. de Groot.

F.W. van Eeden aan A. Verwey [14.5.87][1]

Je hebt misschien al gehoord dat er bij al de Humpty's[2] en Malmijntje[3] en kuikens nog een Hansje is gekomen. Gister avond kwam hij, om half negen, na zijn arme, lieve moeder vreesselijk gemarteld te hebben. Nu is gelukkig alles wel.

Wat is dat raar - zoo'n menschbeestje in huis. Maar leelijk is hij, onze Hans.

Als het goed blijft gaan, kom ik nu gauw weer eens in Amsterdam. Wil je het aan de schilders zeggen, en aan Goes en Erens enz. enz. Anders moet ik zooveel gelijksoortige briefkaarten schrijven
veel groeten Free

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 Humpty, het hondje van Van Eeden, en vermoedelijk een of meer andere honden.
3 Een konijn.

G.H. Priem aan A. Verwey [tussen eind 2.87 en half 5.87][1]

WelEdele Heer!
Zooals Gij zien zult heb ik mijn krachten aan een Sonnet No. 2 beproefd. Ik hoop dat 't diè sporen van 'vooruitgang' zal toonen, die de beide[2] een plaatsje in den N.G. zullen doen winnen.
Hartelijk dank voor Uw schrijven, ik hoop met de mij gegeven wenken m'n voordeel te doen.
Inmiddels met de meeste hoogachtig
UEdr-
G.H. Priem

Amersfoort.

Eindnoten:

1 Datering op grond van G.H. PRIEM AAN A. VERWEY [na 1.6.87], waarin gerefereerd wordt aan 'onderstaand sonnet' als niet opgenomen in het nummer van *De nieuwe gids* 2 (1886-1887), nr. 5, juni 1887 en op grond van G.H. PRIEM AAN A. VERWEY 13.2.87.
2 Zie G.H. PRIEM AAN A. VERWEY 13.2.87.

F. van Eeden aan A. Verwey 18.5.87

Woensdag 18.5.87.

Ik vind dat nu toch zoo'n mooi present voor mijn Hansje,[1] zoo'n mooi heeft hij er van niemand gekregen, en wij zoo'n aardigen brief niet.
Ik wou je daar morgen voor bedanken - mijn trein gaat 4.6 uit Bussum, is dus half vijf ongeveer in A. Ik moet naar een diner en kan je dus maar even zien. Ik ben nag moe van de vorige week, en mijn werk gaat slecht. Mijn zoon en zijn lieve moeder zijn heel wel. Het is een vroolijk troepje boven, zoo zonnig en frisch, en heel veel bloemen. Jou versje en een vlinder zijn aan zijn wieg geprikt.
tot morgen
Free.

Deze kaart gaat te laat weg, door de zondag.[2] Ik zal je nog wel eens schrijven wanneer ik kom F.

Eindnoten:

1 Mogelijk ‘Een liedje voor Hans’, voor het eerst verschenen in *Verzamelde gedichten*. Amsterdam 1889, p. 151-152.
2 Donderdag 19 mei 1887 was een hemelvaartsdag.

J.J.H. Verloop aan A. Verwey 19.5.87[1]

Amst 19-5 87

A!
Daar ik de stad uitga, kan ik je heden niet afwachten of bij je komen
J Verloop

Eindnoten:

1 Briefkaart.

M. van Vloten aan A. Verwey[1] 19.5.87

Bussum 19 Mei 87.

Albertje lief,
ik heb gehuild bij je versje en je brief en ik moet er je nu even voor bedanken. Hansje is heel blij met zijn oom Albert en verlangt hem eens te zien heel gauw en hij woû zoo graâg veel versjes hooren zijn leven lang; maar oom Albert moet niet denken dat hij zelf Albertliedjes zal zingen want dan zou het zoo tegenvallen en dan zou oom Albert minder van Hansje gaan houden, en dat zou Hansje verdriet doer; hij woû wel zoo erg graâg zingen later maar als hij dat niet kon...

Eindnoten:

1 Niet ondertekend, maar in het handschrift van M. van Vloten.

G.L. Kepper aan A. Verwey 20.5.87

Naarden 20 Mei '87.

WelEd Heer!
Ik haast mij, Uwe letteren van gisteren te beantwoorden; dat die van 29 April jl. door mij onbeantwoord bleven, was een gevolg van de omstandigheid, dat ik die aan den uitgever opzond.

Hoogstwaarschijnlijk is het den heer Slotboom door 't hoofd gegaan; ik zal hem dezer dagen eraan herinneren en uitnoodigen, het bedrag[1] U over te maken.

Hoogachtend,
Uw dw dienaar
George Kepper

Den WelEd Heer Alb. Verwey,
te
Amsterdam.

Eindnoten:

1 Zie G.L. KEPPER AAN A. VERWEY 23.6.86.

F.W. van Eeden aan A. Verwey [21.5.87][1]

Ik kom morgen (Zaterdag) om 2 uur 40 in Amsterdam. Hier is alles wel Free

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.

A. Verwey aan K. van Vloten 22.5.87

Rozengracht 57
Amsterdam.
22 Mei 1887

Waarde Kitty.

Zou je even voor me willen nakijken of er uit de Biblioth. ontbreekt een brochure Aan C. Busken Huet,[1] naar aanleiding van zijn opstel Een avond aan 't hof.[2] 's Gravenhage W.P. van Stockum. Ik ben bezig geweest de bescheiden omtrent Huet te catalogiseeren, die ik van alle oorden bij elkaar gesleept heb, en weet nu niet of die brochure jullie of Alb. Thijm toekomt.

Ik heb lang niets van me laten hooren, maar neem het me niet kwalijk - zul je niet? Poëten moesten alleen in de wereld gaan als ze pas wat moois hadden gedaan of het heel gauw gingen doen: dán alleen zijn ze tevreden met zichzelf en gelukkig voor anderen. Maar als ik mag, wil ik graag weer eens gauw in Haarlem komen: dan zullen we de Bibl. en de duinen nog eens ondersteboven halen. In 't begin van den volgenden maand. Heb je Hans[3] al gezien? Ik mag lijen dat hij gauw praten leert. Martha zat gister voor't eerst op. Dag Kit. Schrijf je me even over die Brochure? Dag dag.

Albert.

Eindnoten:

1 N.N. [J. Kneppelhout], *Ann C. Busken Huet, naar aanleiding van zijn opstel 'Ann het hof' opgenomen in den Gids*. 's Gravenhage 1865.
2 Cd. Busken Huet, 'Een avond aan het hof. December 1864'. In: *De gids* 29 (1865), deel I, p. 115-131.
3 Hans van Eeden.

G.L. Kepper aan A. Verwey 24.5.87

Naarden 24 Mei '87.

WelEd Heer!
Gisteren was ik afwezig en ontving eerst heden middag uw geacht schrijven; een enkel woord om U te melden, dat zoo mogelijk aan het daarin gestelde[1] zal worden voldaan, doch *dat ik er niet voor durf instaan*.
Wij zijn in dit opzichtafhankelijk van onze medewerkers en o.a. Prof. Alberdingk Thijm zendt zijne copij soms wat laat.
Maar, zooals gezegd, ik animeer den uitgever om *het mogelijke* te doen.
Hoogachtend,
Uw dienstwillige
George Kepper

Eindnoten:

1 Nadere gegevens ontbreken.

M.C.M. de Groot aan A. Verwey 1.6.87

Schiedam 1 Juni 1887.

Amice!
Ingesloten een muntbiljet van *f* 50. -, No 03136 I, dat ik je Maandag vergat te overhandigen. Meld mij even de goede ontvangst.
Steeds
t.t.
M.C.M. de Groot

J.J.C. Fischer aan A. Verwey [na 1.6.87][1]

Amice,
Kun je mij ook aan een boek met (niet over) Nederl. woordafleidingen (Brill[2] bijv. geeft er veel; maar ik wil 'm niet koopen; díé[?] boeken zijn alle duur.)[3] helpen? Maandag morg. 'n uur of 10 kom ik eens bij je aan.

Tot maandag dan.

Eindnoten:

1 Niet ondertekend, maar in het handschrift van Fischer. Datering op grond van het feit dat dit briefje geschreven is op de achterkant van een circulaire van de Universiteits-bibliotheek Amsterdam die gedateerd is 1-6 1887.
2 W.G. Brill, *Nederl. spraakleer, ten gebruike bij inrigtingen van hooger onderwijs* (3 delen). Deel I: Klankleer, woordvorming, aard en verbuiging der woorden. Leiden, 1871[4] - 1e druk 1863.
3 Deze zin is in de tekst toegevoegd; voor de leesbaarheid zijn hier ronde haken toegevoegd.

G.H. Priem aan A. Verwey [na 1.6.87][1]

WelEdele Heer,

Waarom gij mijn laatste sonnet[2] *niet* in de N. Gids hebt opgenomen, begrijp ik zeer goed. Reeds in den aanvang waar ik de *maan* bij *eene bloem* vergelijk spreek ik van haar *hoornen*, ik geloof evenwel dat enkele regels goed waren als ‘den gouden hemel *droppelend* van licht’ en ‘en tusschen licht en halflicht zag ik zijn - Schoone oogen stralen en hij zag mij aan’. - Wanneer deze regels *niet* goed zijn, zou ik U willen verzoeken mij te schrijven *waarom* Gij ze afkeurt, wanneer Gij U die moeite mocht willen getroosten zoudt Gij mij daardoor den weg kunnen wijzen dien ik bewandelen moet om in 't vervolg niet weer zulke nonsens te schrijven. Zie, 't gaat wel om uit dingen die men in 't *algemeen* over kunst zegt het onderscheid tussen kunst en quasi kunst ook in *'t algemeen* te begrijpen, vandaar dat ik mij zeer goed in staat achtte den bundel van Mevr. Knuttel in de Leeswijzer[3] te recenseren, maar wanneer dit verschil wat fijner wordt moet ik aan mijn weinige *gehooroefening* toeschrijven dat ik nonsens of voor 't minst niet-artistieke dingen zeg. Ik voel vaak te veel te gelijk en als ik één ding goed voel, voel ik dit vaag en slechts met veel moeite kan ik het een weinig determineeren. Dat alles hebt gij zeker ook gehad in Uw overgangsperiode, toen de tijd van TenKatensche ulevers versjes moest wijken voor meer artistieke uitingen.

Wanneer ik iets zie, tracht ik het *goed* te zien, ik let op vorm, op kleur, op geluid, op alles wat mij een vaster indruk kan geven. Nog vaak spelen mij die droomerige wolkjes voor de oogen. Ik had mij aangewend - ik geloof dat dit slechte dichters maakt - om *niet* naar buiten te zien wat daàr was, ik liep droomende langs den weg, ik zag boomen noch menschen of alleen in zooverre als noodig was om er niet tegenaan te loopen. Ik begin - dankzij de N.G. - een bepaalder idée omtrent kunst te krijgen, ik begin 't Naturalisme mooi te vinden, dat is een goed teeken omdat ik ook voel *waarom* het mooi is.

Ik lees Zola in vrije uren, ik ben een dag vroolijk als ik lees dat de klank van haar stem naar beneden *viel*.

Wat die ‘Zomernacht’[4] betreft, die ik U toezond, 't zijn twee Heiniaan-

tjes, de idée van het eerste kwam mij + de klank niet onaardig voor, ik heb soortgelijke in Helène Swart's Blauwe Bloemen[5] gevonden, wat het tweede betreft dat is volgens mij zonder eenige verdienste. 't Is niet gemakkelijk van alles wat een TenKatiaanschen dichter maakt te ontdoen, vooral niet wanneer men, zooals ik, onder 't gehoor van leeraren die ik heb hooren zeggen dat Fiore[6] op 't oogenblik onze grootste dichter was. Doordat ik niet beter wist of 't wàs zoo - ik vond ten Kate enz. nog veel vervelender en had met Hooft, Vondel enz. nog geen kennis gemaakt - besloot ik hem na te volgen; ik werd zoodoende een ijverige bewonderaar van de bonte prullen van Mr. v. Loghem tot... ik Jacques Perk[7] bij toeval kocht. Toen was 't uit, ik maakte in die dagen mijn 'Verloren Godheid'[8] en kreeg juist kennis aan den Heer Kloos. Na dien tijd heb ik nog wèl eens prullen gemaakt, zeer zeker, maar toch *veel* versjes hebben de lui niet van me gelezen. In de Salon[9] verschijnt eerstdaags een beroerd *slecht* van me, dat komt doordien ik geen tijd had een goed te maken en de Heer Kepper mij een weinig haastte. Ook heeft de Salon nog een prozastukje van me 'Goudmanteltje' in den geest van Vosmaers Idylle. [10] De Leeswijzer vroeg mij mijn medewerking, ik dacht dit niet af te moeten wijzen. Nu toch zou ik geledenheid hebben ook *hier* baan te breken voor het goede, uit mijn recensie van Knuttel zal u dit duidelijk worden. Ik zal zooveel mogelijk oppassen geen domheden te zeggen, dat ik òok heel lastig afteleeren. Waarom ik *u* schrijf en niet den Heer Kloos komt wel hierdoor. Ik zou 't bepaald heerlijk vinden nog eens een enkel lettertje terug te ontvangen, dat zou mij sterker maken; ik voel dat ik niet altijd een lor zal blijven, ik wil al mijn krachten inspannen om een beter auteur te worden dan Sm. Kleine,[11] maar 't is niet prettig altijd maar door te klauteren tegen den steilen berg op als men nu en dan niet eens een stem hoort of een teken ziet ter aanmoediging van hen die reeds vooruitgaan. Ik zal hard loopen, heel hard loopen want ik weet dat Gij niet op mij wachten kunt. De Heer Kloos is secr. en daardoor zeker veel drukker. Ik hoop dat hij begrijpen zal dat ik dit niet zeg uit eenige boosheid, ik kan niet boos zijn op iemand die de groote machtige kunst liefheeft. Ik kan u zoo niet àlles zeggen, dan zou ik U mogelijk te kinderachtig lijken, maar geloof me, ik hou dol, dol veel van Uw kunst, van alle waarachtige kunst. Hiernevens zend ik U nog een Sonnet, de *eerste vier* vind ik de mooiste.

Misschien zal het een paartje vormen met het andere van 'Daar klinken stemmen in den blauwen nacht';[12] geschikt voor de N.G. Zeg Frederik van Eeden dat ik hem de hand te pletter wensch te drukken voor zijn Douwes Dekker,[13] mogelijk was hij hierop minder gesteld, dan wat zachter maar toch warm, heèl warm. Breng ook den Heer Kloos mijn hartelijken groet, zeg hem dat het eerste waar ik steeds naar blader 'de Kroniek' is en geloof zelf mij steeds met hoogachting en sympathie

G.H. Priem

Eindnoten:

1 Datering op grond van: Frederik van Eeden, 'Eduard Douwes Dekker'. In: *De nieuwe gids* 2 (1886-1887), deel II, p. 269-285; de inhoud van de brief wijst erop dat Priem hem snel na ontvangst van *De nieuwe gids* geschreven heeft.
2 Zie G.H. PRIEM AAN A. VERWEY [tussen eind 2.87 en half 5.87].
3 Niet gepubliceerd.
4 G.H. Priem, 'Zomernacht'. In: *Nederland* 38 (1887), deel II, p. 106-107.
5 Hélène Swarth, *Blauwe bloemen*. Utrecht 1884.
6 Fiore della Neve [M.G.L. van Loghem].
7 Jacques Perk, *Gedichten*. Met een voorrede van C. Vosmaer en een inleiding van Willem Kloos. Sneek 1882.
8 G.H. Priem, 'Verloren godheid'. In: *De salon* 1 (1886), p. 87
9 Nadere gegevens ontbreken (tweede jaargang van *De salon* niet in Nederland bewaard).
10 C. Vosmaer, *Nanno. Eene Grieksche idylle*. 's Gravenhage 1883.
11 F. Smit Kleine.
12 G.H. Priem, 'Daar klinken stemmen in den blauwen nacht'. In: *Sonnetten en zangen*. Amersfoort 1891, p. 15.
13 Zie noot 1.

I.L. Israels aan A. Verwey [3.6.87][1]

Amice Albert
'k zou je graag eens spreken. Wil je dus eens aankomen? Zoo mogelijk dan morgen of overmorgenavond (niet overdag liefst). Schrijf me vooruit.
Salut
Israels

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.

W.J.T. Kloos aan A. Verwey [3.6.87][1]

Albert,
ik moet noodzakelijk een revisie zien van de Kroniek.[2] Veth heeft mij op een aantal slordigheden opmerkzaam gemaakt, zoodat ik de revisie met de vuile proef moet vergelijken. Je krijgt dus geen proef, maar ik ben om negen uur bij Clausen.
Willem

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 N.N. [W.J.T. Kloos], 'Literaire kroniek'. In: *De nieuwe gids* 2 (1886-1887), deel II, p. 305-320.

A. Verwey aan K. van Vloten 4.6.87

4 Juni '87

Kitty,

als 't goed is kom ik Dinsdag of Woensdag; wat je 't liefste hebt. Als ik niets van je hoor kom ik Dinsdag, tegen koffietijd. - Van de week ben ik in Bussum geweest en heb Hans gezien. Goeie God, wat is dat heerlijk, zoo'n kind. Dát heeft een groot mensch niet, dat totaal onbewust ondergaan van nooit gevoelde indrukken. Ik heb hem een heelen tijd bekeken: ik geloof dat het wel doenlijk is het karakter te begrijpen van zoo'n kind. Héel wel doenlijk.

De N.G. komt vandaag eerst van de pers en komt morgen waarschijnlijk in Haarlem. Ik heb er niets in dan een vers:[1] stukken maken kan ik niet meer.

Ik heb in Bussum de grootste zonde begaan, die een zuigeling-bezichtigend volwassene begaan kan, n.l. de baker geen fooi gegeven. Over zulke vergeetachtigheden heb ik gewoonlijk twee weken voortgezette wroeging en nog na een jaar een heimelijken blos nu en dan.

Als je op reis bent - wat ga je gauw, - zal ik je al mijn maatschappelijke zonden schrijven: geef me dan raad en troost me. Morgen ga ik naar den Haag, met Witsen, om schilderijen te zien. Als ik kon ging ik ook naar Parijs. Millet,[2] weet je.

Over die brochure[3] die niet door meneer Hockum geschreven, maar bij *Van Sto*ckum gedrukt is, ben ik nog niet gerust. Maar dat zal ik wel bij jullie nazien.

Heb je gezien de Kleine Johannes.[4] De omslag is heel mooi - wel zoo fijn als de band vind ik en het houtsnee-konijntje[5] is heel goed, vind je niet?

Dag Kit, tot gauw, en dan wandelen. Albert.

Eindnoten:

1 Albert Verwey, 'Bij een trouw-mis'. In: *De nieuwe gids* 2 (1886-1887), deel II, p. 304.
2 Millet-tentoonstelling in de Ecole des Beaux Arts.
3 N.N. [J. Kneppelhout], 'Aan C. Busken Huet, naar aanleiding van zijn opstel "Aan het hof", opgenomen in den Gids'. 's Gravenhage 1865.
4 Frederik van Eeden, *De kleine Johannes*. Den Haag 1887.
5 Omslag en band van de hand van J.P. Veth.

Flanor / H.J. Boeken aan A. Verwey [6.6.87][1]

Flanor: Verg. 7 Juni 8½ u Kars.[2]

Voorstel van v d Goes tot reorganisatie van het gezelschap,

H B[3]

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 De Karseboom.
3 Nadere gegevens ontbreken; de laatste notulen van Flanor dateren van 22 juni 1886.

A. Verwey aan M.C.M. de Groot [6.6.87][1]

Amice,

Je zult dit schrijven wel heel dwaas moeten vinden. Er staat iets in over jouw finantiën en daar kun je op antwoorden: Heb ik jou ooit iets van mijn finantiën verteld? Er staat iets in over het al dan niet voortgaan met geldgeven aan mij, - en daar kun je boos bij warden en vragen of ik denk dat je je woord niet zult houden en het geld niet geven dat je hebt beloofd. -

Maar, Israëls heeft me verteld dat het niet goed gaat met je geldzaken, en nu dachten we of het misschien zoo weinig goed er mee ging, dat het je moeielijk vallen zou met je hulp aan mij voorttegaan. Kijk als dat waar is, dan is er geen sprake van dat je mij iets beloofd hebt, - dan zou het van mij unfair zijn, vind ik, misbruik te maken van je schroom om er zelf over te spreken, - dan is het, dunkt mij, niet meer dan natuurlijk dat ik je schrijf, zoo gauw mogelijk. Acht je niet gebonden om aan mij te geven wat je zelf niet missen kunt. Ik ben dankbaar voor wat je gedaan hebt en zal trachten - al kost het moeite - zóo gauw uit de zorgen te komen als ik hoop dat jij er uit zult zijn.

Nu kon ik ophouden, als ik niet tot mijn spijt nóg een opmerking had gemaakt toen ik met Israels sprak. En wel deze: dat me uit enkele beweringen van Israëls scheen te blijken dat hij dat gesprek met mij begonnen was naar aanleiding van een schrijven of op verzoek van onzen wederzijdschen vriend J.B. Kam; - en dat de bedoeling van Kam eigenlijk niet zoozeer déze was, te zeggen dat jij het geld voortaan moeielijk meer zou kunnen geven, - dan wel: dat je zaken niet meer in zóo goeden toestand verkeerden, dat je geld zou kunnen uitgeven, *dat eigenlijk maar half goed werd besteed*. -

Ik weet niet of dit de bedoeling was van Kam; ik wil voorlopig niet aannemen dat bij jou zelf een dergelijke bedoeling zou bestaan.

Ik heb juist indertijd jou wijze van geldgeven daarom zoo aangenaam gevonden, omdat er in het geven van dat geld aan iemand, dien je niet kende, iets ronds[?] en vertrouwelijks lag, dat ik mijzelf beloofde meer nog dan de geldelijke hulp te zullen op prijs stellen. Nu zou het pijnlijk zijn voor me, een gevoel van wantrouwen tegen me te onderstellen bij jou.

Als dat bij je bestond dan zou het niet *mijn* taak zijn mijzelf mooi te maken om geld te krijgen dat je me *niet* zou geven uit je zelf. Al mijn vrienden, geloof ik, zouden dàn getuigenis voor mij kunnen doen.

Dat het geld *goed* aan mij besteed is, het staat niet aan mij dat te bewij-

zen. Maar *hoe ik het tot nu toe besteed hèb*, dat kan ik in ieder geval, 'tzij je 't geld al of niet zult geven, - voor je opschrijven, als een serie van vriendschappelijke mededeelingen, die ik je verzoek niet aan anderen te laten zien.

Toen ik het geld vroeg deed ik dat, in 't algemeen, om een tijdlang ongestoord te kunnen arbeiden, en in 't bizonder: om een kamer te kunnen huren en buitenshuis te gaan wonen.

De reden waarom ik dat laatste niet gedaan heb is deze: dat mijn moeder, die in 't eerst zich niet erg tegen mijn plan had uitgelaten, toen ik haar vroeg om een decisief antwoord, mij dit voor antwoord gaf: ‘als je uit huis gaat dan kun je thuis ook niet komen eten.’ -

Je begrijpt dat het uit huis gaan mij toen finaal ón-mogelijk was. Bleef over: zorgen dat ik het geld dat ik van je kreeg gebruikte, om, nu dan in huis blijvende, zoo rustig mogelijk te kunnen arbeiden. Dat heb ik gedaan 1. door oude [?] rekeningen te voldoen 2. door mijn moeder kostgeld te betalen, in zooverre voldoende dat ze geen aanleiding meer had me voortdurend lastig te vallen met geldzaken. 3. mezelf niet meer te dwingen tot het schrijven van stukken die ik schreef om geld te verdienen, maar die mijn gestel zoo aantastten, dat ik al twee maal veertig dagen had moeten wandelen om mijn hersenen rust te geven. 4. om me de boeken aanteschaffen, die ik voor serieuse uitgebreide studie noodig had en nooit had kunnen koopen. Het gevoeg van alles is geweest, dat ik voor mezelf het gevoel heb in een half jaar in kennis van veel zaken en begrip van een groot studievak meer vorderingen gemaakt te hebben dan in twee heele jaren daarvoór.

Al zou ik morgen weer ál de zorgen weerom krijgen die ik vroeger voortdurend gehad heb, dan zal ik toch de overtuiging kunnen behouden dat je hulp van veel beteekenis voor me is geweest.

Vergeef me dat ik, misschien heelemaal buiten je bedoeling, je met zoo'n langen brief vervuld heb en geloof me, als altijd

tt

A.V.[2]

Eindnoten:

1 Concept; datering op grond van M.C.M. DE GROOT AAN A. VERWEY 9.6.87 en met behulp van de eeuwigdurende kalender.
2 De laatste twee alinea's (van: ‘Al zou ik’ tot en met de ondertekening) zijn met enkele halen doorgestreept.

M.C.M. de Groot aan A. Verwey 9.6.87

Schiedam 9 Juni 1887.

Mijn waarde!

Zeer veel genoegen deed mij de ontvangst van je brief van Maandag, al deed het mij onaangenaam aan, je genoodzaakt te zien tot verdediging van je zelf. Maar zeer stel ik op prijs de betoonde openhartigheid. Ik ben verliefd op juistheid - misschien omdat ze zoo zeldzaam is - juistheid van begrip, juistheid van uitdrukking, juiste kennis van de stelling, die de menschen tegenover elkaar innemen. Ik wil dan ook in openhartigheid je mindere niet zijn.

Mijn plan de campagne voor het leven is, al mijn krachten, dus ook mijn geld, te besteden voor het scheppen van 't meest mogelijke geluk. Maar ik voel dan ook zeer sterk de verantwoordelijkheid voor het goed, het zoo goed mògelijk besteden van mijn geld. Er is zoò ontzettend veel te doen en mijn middelen zijn zoò beperkt, dat het me ondragelijk is, dat de vruchten van mijnen arbeid minder goed, laat staan slecht zouden worden gebruikt.

Dat dit nu bij jou 't geval nièt was, ziedaar waarvan ik niet overtuigd was de laatste weken. Twijfelen aan 't goed-besteed-zijn zou te positief uitgedrukt wezen. De moreele *zekerheid* ontbrak me. Te verklaren is dit door de volgende omstandigheden:

1° dat ik je zoo weinig ken en spreek

2° dat ik Israels, mijn grooten raadsman in deze, een weinig helderen blik in geldzaken toeschrijf; m.i. springt hij met geld te luchthartig en zonder veel overleg om.

3° dat van dat gaan wonen op kamers, waarvoor de steun vooral dienen moest, niets kwam zonder dat ik daarvoor eenige reden hoorde. Meer dan eens heb ik Israels afgevraagd, of ik werkelijk een goed werk deed, o.a. zeer ernstig verleden week, toen ik in Amst. was. Zijn antwoord stelde mij bijna geheel gerust.

J.B. Kam, voor wien ik geen geheimen heb, sprak ik wel eens over de zaak; ook hij was niet overtuigd. Toen ik hem nu onlangs den minder goeden gang mijner zaken meedeelde, vond hij daarin aanleiding tot het schrijven van den bewusten brief aan Israels. Kam neemt die dingen ernstig en streng op; ik zal de laatste zijn dit af te keuren. En zijn intieme houding tegenover Israels en mij in aanmerking nemende, schijnt mij zijn stap volkomen te rechtvaardigen.

Je uiteenzetting heeft me echter volkomen voldaan en me van een drukkend gevoel verlost, voor zoover dat na de verklaring van I. nog bestond. Ik zeg je er dus hartelijk dank voor. En mijn zaken gaan gelukkig zòo niet, dat het me onmogelijk zou vallen, mijn belofte na te komen. Ik zal moeite

hebben, dit jaar de eindjes aan elkaar te knoopen, maar desnoods moet maar iets worden ingebrokt.

Naar menschelijke berekening zal ik je kunnen geven de afgesproken som en nu ik de overtuiging heb, dat het werkelijk helpt een begaafd man tot studie en produceeren in staat te stellen, voel ik me gelukkig er toe de gelegenheid te hebben.

Het spreekt van zelf, dat je mededeelingen stipt vertrouwelijk zijn.

Zoo ge dit wenschelijk vindt, laat dan dezen brief aan I. lezen. Hij heeft dan meteen antwoord op zijn schrijven aan mij, behelzende in hoofdzaak, hetgeen *gij* me meer uitgewerkt hebt geschreven. In elk geval vertelt ge hem wel de quintessenz van dit mijn schrijven.

Het stuk van v. Eeden over Dekker,[1] vind ik bijzonder goed; ook dat van vdKley[2] is flink. Alleen dat eeuwige dweepen met algemeen kiesrecht![3] Uit hue toon (Tak en vd Goes meen ik) zou men opmaken, dat ze groot heil erin zien en toch kan ik dat moeilijk van hen aannemen. Op de ondervinding in naburige rijken kunnen ze zich toch moeilijk beroepen! Enfin, alg. stemr. verdient m.i. ni cet excès d'honneur, ni cette indignité.

Die boel kan jou zeker al heel weinig schelen, althans je bemoeit je er heel wijselijk niet mee. Mijn beste wenschen voor je werk, in menig opzicht heel wat schooner en heilbrengender dan die politiekerei! - De andere stukken nog niet gelezen.

Groet Isaac van mij en geloof me
steeds je
M.C.M. de Groot.

Overstelpende drukte belette me tot mijn spijt je eerder te antwoorden.

Eindnoten:

1 Frederik van Eeden, ‘Eduard Douwes Dekker’. In: *De nieuwe gids* 2 (1886-1887), deel II, p. 269-285.
2 Van de Klei [P.L. Tak], ‘Nederlandsche politiek. Indrukken van den dag’. Ibid., p. 260-268.
3 Zie noot 2 en Ph. Hack van Outheusden [F. van der Goes], ‘Le bourgeois-gentilhomme’. Ibid., p. 286-298.

J.C. Singels aan A. Verwey 11.6.87[1]

Ik dank U vriendelijk voor het mij toegezondene[2]
J.C. Jolles
Singels

11 Juni 87

Eindnoten:

1 Briefkaart.
2 Vermoedelijk een overdrukje van Albert Verwey, ‘Literatuur en kritiek’ (deel 4). In: *De salon* 2 (1887), p. 768-774.

J.J.C. Fischer aan A. Verwey [13.6.87][1]

Amice,
liever kom ik Vrijdag of Zaterdag eens ('s avonds). Ook Woensdag zou me goed zijn, maar even als Dinsdag, niet bijzonder. Vrijdag en Zaterdag, en voorts alle dagen, ben ik van 12 uur af geheel vrij. Dus...?
tt.
Joh. F.
Hem.str.[2] 46!

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 Hemonystraat.

F.W. van Eeden aan A. Verwey 23.6.87

Bussum
23.6.87

Albertje -
bedankt voor je afdrukje.[1] Ditmaal was een afdrukje zeer gewenscht. Ik vind het een goed ding maar ik geef je toe dat het niet af is. Men, dat is: de domme men, zal het niet begrijpen en het verwarren met zijn eigen opinietjes, die bijna net zoo klinken en er mijlenver af staan. Ik weet niet voor wie dit geschreven moet zijn, - vooral niet voor minder dan een N.G. publiek. Zoo lang de wereld draait hebben de kritici gesproken van ‘nauwkeurige observatie’ en gezegd dat een dichter daarvan iets vertoonen moest. Men noemde dat de natuur bespieden of op heeterdaad betrappen of zooiets. Men bedoelde daarmee dat de dichter goed geinformeerd behoorde te zijn omtrent de dingen waarover hij het had. Dit klinkt precies als 't geen jij zegt maar 't was heel wat anders. Bilderdijkianen zullen bijvoorbeeld de Ziekte der Geleerden[2] aanhalen om te bewijzen dat hij goed op de hoogte was van zijn onderwerpen. Meer voorbeelden van zoo'n betrapte natuur geeft hun Tollens onder anderen met zijn goddelijk vuurwerk op Nova Zembla.[3] Ook Schiller's Tauchet[4] zullen ze je voorhouden
Und es wallet und woget und brauschet und zischt
Dat Tollens nooit het Noorderlicht en Schiller nooit de zee zag maakt de zaak nog mooier naar het oude idee. Dat was inspiratie.
Je hebt de verwarring nog grooter gemaakt door hetgeen je van Vondel zegt - dat hij wijsheid ging opdoen bij zeelui en timmerlui. Dat past precies in de oude voorstelling, dat kunnen Tollens, Bilderdijk en een menigte andere menschen ook gedaan hebben zonder dat zij er ooit een mooi vers door maakten.

Bij het versje van Vondel[5] begint de zaak ingewikkeld te worden. Een oude kritikus zou precies zulk een voorbeeld aanhalen en zeggen: ‘kijkhoe hoed keek Vondel uit zijn oogen, - de dauwdroppels liggen als paarlen op de bladen, - om de klaverwey staan boomen, - een doornheg om het koren, - de koolhof is afgetuind, - zeg eens dat het niet waar is?’

Maar een minder naïf mensch uit onzen tijd, een Multatuliaan bijvoorbeeld - die geen verzen kan voelen, zal er om lachen en beweren dat zijn melkboer er nog veel meer van weet en dat je een jammerlijke stommerik moet zijn om niet te zien dat dorens steklig zijn en visschen spartelen.

Bij Potgieter[6] begint de verwarring pas recht duidelijk te worden. Voor een ouderwetsch beoordeelaar ben je hier stapelgek. Dat iemand goed naar een vogel heeft moeten kijken om die twee laatste regels over de naar 't empyreum vliegende ziel te kunnen schrijven, lijkt hem even zot als dat Goethe naar een bezemsteel had behooren te kijken om goed zijn Walpurgisnacht[7] te schrijven.

Voor ons daarentegen wordt nu je bedoeling eerst duidelijk. Wij begrijpen nu waarom je Vondel's rei aanhaalt. Ik vond dat vers aller liefst, maar niet om hetgeen de ouderen observatie noemen, dat is het opsommen van dingen die geen leugens zijn. Jij meent dat in de verzen zelf het karakter zit van de dingen die er mee bedoeld zijn. Ja, dat voel ik - maar dat is uiterst subtiel - en wie *dat* in Vondels verzen voelt - die - nu ja die leest de Salon niet. Voor die menschen heb je ook niet geschreven.

Ik verzeker je, dat bijna allen die je stukje lezen bij den aanhef[8] tevreden zullen knikken - omdat ze het verkeerd verstaan - en dan bij Potgieter en de waaiende zonnevlagen den kluts op eens finaal zullen kwijt raken.

Ik heb je dit geschreven omdat ik weet dat je veel moderner bent dan ik. Dat ik dichter sta bij de menschen tegen wie je 't hebt in dit stukje. En dat ik daarom misschien beter kan beoordeelen wat zij zullen vatten en wat niet

Je zegt dikwijls dingen die werkelijk heel nieuw zijn, maar oppervlakkig precies gelijken op hetgeen al honderdmaal verkeerd is gezegd. Dit ligt natuurlijk dikwijls aan den lezer en is niet jou zaak, - maar hier in dit stukje ligt het aan jou, geloof ik. In het eerste gedeelte spreek je duidelijk over het *weten* van *bizonderheden*, in het volgende over het *voelen* van het *karakter* der dingen zoodat men er verzen van maken kan.

Dat het stukje mooi Hollands is, heeft Kloos[9] je al op deftige en afdoende wijze aan 't verstand gebracht, ik heb daar niets af of bij te doen.

Veel meet heb ik niet te schrijven. Trifouillard's bezoek was mij heel aangenaam. Eergisteren was ik bij het vuurwerk[10] in Amsterdam in een duiveschieters-gezelschap.

Van een onbekende[11] uit Zalt-Bommel kreeg ik een goedig opgewonden brief over Johannes.

Het is hier heerlijk en de waterlelies bloeien. Ik lig er uren naar te kijken.

Zeg aan Jan Piet dat ik een heusch spookhuis ontdekt heb, het spookt er al 40 jaar, het is al herhaaldelijk onderzocht maar het houdt niet op. Ik ga er gauw eens een nacht doorbrengen.

Zeg aan Kloos dat hij een kwiebes is - omdat hij nu in eens zoo lang wegblijft. Als hij niet gauw komt laat ik Hans al zijn sonnetten van buiten leeren om voor hem te declameeren.

Veel groeten

Free

Eindnoten:

1 'Literatuur en kritiek' (deel 4). In: *De salon* 2 (1887), p. 768-774.
2 Willem Bilderdijk, *De ziekte der geleerden*. Gedicht in zes zangen. Schiedam 1853 [1e druk 1807].
3 Hendrik Tollens Cz, *Tafereel van de overwintering der Hollanders op Nova Zembla, in de jaren 1596 en 1597*. Leyden 1822.
4 J.C.F. (von) Schiller, 'Der Taucher' (1797). In: *Gedichte and Erzählungen*. Leipzig z.j., p. 241-245.
5 Vondels 'Rey van Eubéers' in *Palamedes* (1625).
6 Op p. 772 begint Verwey over Potgieters *Florence*.
7 J.W. von Goethe, 'Die Walpurgisnacht'. In: *Faust. Eine Tragödie*, 2 delen (1808-1832).
8 'Men moet, om de woorden goed te gebruiken, de zaken kennen, die benoemd worden door die woorden' (p. 768).
9 N.N. [W.J.T. Kloos], recensie over A. de Mare, 'Literatuur en kritiek'. In: *De nieuwe gids* 2 (1886-1887), deel II, p. 309-312.
10 Ter gelegenheid van het 255-jarig bestaan van de Amsterdamse universiteit.
11 Brief niet bewaard in het Van Eeden-archief

A. Verwey aan F.W. van Eeden 27.6.87

27 Juni '87

Beste Free,

Laat ik je opmerking over mijn stukje[1] even zóó formuleeren: A. de Mare gebruikt het woord observatie en bedoelt daarmee begrijpende gevoelige observatie; - het publiek gebruikt het woord observatie en bedoelt daarmee ón-gevoelige allemans-observatie; - als A. de Mare dus zegt: observatie, dan knikt publiek: ja, net wat ik zeggen wou;-maar als A. de Mare met een gedicht aankomt en zegt: en daar heb je die observatie nu, - dan roept publiek: nee, als dát observatie is dan begrijp ik niet wat je bedoelt. Ergo: als A. de Mare niet van plan was het publiek eerst te laten denken dat het hem wèl begreep en daárna te laten voelen dat het hem niet begreep, dan had A. de Mare liever van den beginne aan moeten zeggen dat observatie voor hém wat anders was dan voor het publiek.

Is dat je bedoeling niet, free?

Als dat zoo is, dan geloof ik dat ik het volmaakt met je eens ben. Dat stukje van mij in den Salon is van het begin af alleen recht verstaanbaar voor de menschen die weten wat ik onder observatie versta.

Maar nu, in hoeverre is dat een fout?

1° In den Salon is het in 't geheel geen fout, want daar is dit stukje het vervolg van drie andere, waarin ik tot vervelens toe over de hoofdzakelijkheid van het gevoel gesproken heb.

2° Voor de lezers van de N.G. die het in fragment en de enkele kennissen, die het heelemaal lezen, kan het ook geen fout zijn; want voor die is mijn bedoeling duidelijk genoeg.

3° Als stukje op zichzelf, zóó gepubliceerd, daarin zou het een fout kunnen wezen, de fout van onverstaanbaarheid voor het grootste deel van de menschen - (maar die fout zou het - dat moet je me toegeven - met alle schriften van min of meer partijstrekking gemeen hebben) - het zou er een fout in wezen als ik het opzichzelf *had* uitgegeven, - wat ik niet *heb*, - of in worden, als ik het als zoodanig *zou* uitgeven - wat ik niet *zál*.

Je ziet - ik kom hierop neer: dat ik vind dat je heel logisch en verstandig de bezwaren geformuleerd hebt van een heele categorie van menschen, - maar van menschen, die juist in dit speciale geval *niet bestaan*. Lezers, die dit stukje lezen als iets opzich zelf, *zijn* er niet.

Je noemt de kwestie in je brief *subtiel, zéér subtiel* en dáarom niet geschikt voor Salon-lezers. Dát is wat anders. Zeg je dat de dingen die ik schrijf voor die lezers nog niet te begrijpen zijn, dan heb ik daar niets tegen aan te voeren. Maar doen wij dát niet allemaal? Is de heele N.G. wel iets anders dan een poging om de menschen te *bekeeren* tot het begrijpelijk vinden van het eerst-ónbegrijpbare? Is zelfs het goede van nieuwe idees niet voornamelijk goed en nieuw daarom, dat het eérst niet begrepen en daarna als wel begrepen geaccepteerd wordt? Is het te hoog gaan voor zijn lezers dan wel een fout? Ik zou het haast een deugd willen noemen als ik op 't oogenblik een ander - jou b.v. - verdedigde, en niet mezelf. - Op deze tirade hoor ik je al antwoorden 'Est modus in rebus'[2] - en je hebt er gelijk in.

Ik ben blij dat we weer eens aan 't briefschrijven geraakt zijn. Ik verlies er de gewoonte van. Weet je wat ik zag van de week? Multatuli's eerste Idee[3] begint met: 'Misschien' - Hoor eens: *Misschien is niets waar*. Hoe vind je hem? en dan er achter: *en zelfs dat niet*. Dat *zelfs* is onhetaalbaar, zelfs een onjuistheid niet waar. Lieve hemel, wat moet dan wèl waar wezen. Lees het eens na. Wat verder op zegt hij dat hij *misschien* verkeerd deed zijn 1e. Idee te beginnen met *misschien*.[4]

Ik wou graag Woensdag vergaderen maar schrijf je daar nog wel over groet Martha en juffr Scheltema en Hans.

Je Albert

Het bloemen-corso[5] was belachelijk.

Eindnoten:

1 'Literatuur en kritiek' (deel 4).
2 Er is een maat in alle dingen (Horatius *Satirae* 11, v. 106).
3 Multatuli, 'Idee I'. In: *Ideën*. Deel I. Amsterdam 1872, p.3.
4 Niet teruggevonden.
5 In het kader van de studentenfeesten ter gelegenheid van het 255-jarig bestaan van de Universiteit (*De Amsterdammer. Dagblad voor Nederland* 5 (1887), d.d. 26 en 27-6 1887).

M.C.M. de Groot aan A. Verwey 30.6.87
S. 30-6 '87.

Mijn waarde!
Ingesloten muntbiljet *ƒ* 50. - No 15 F, waarvan ontvangstbericht mij aangenaam zal zijn. Zend dat echter, zoo ge een briefkaart gebruikt, in zulke bewoordingen, dat *men* niets kan opmaken omtrent onze verhouding. Nog liever, zet maar een streepje in den linker bovenhoek van de briefkaart, zooals ik op dit blad heb gedaan, als bewijs van de goede ontvangst.
Groet Israels en geloof mij steeds je
M d G.

A. Verwey aan K. van Vloten 3.7.87

Rozengracht 57
Amsterdam
3 Juli '87

Beste Kitty,
Er gebeurt hier weinig gewichtigs en het beste wat ik je geven kan is een beetje gebabbel uit Holland,[1] een beetje gekrabbel zooals het me voor de pen komt. Ik ben op 't oogenblik nog al gestemd voor briefschrijven en vind het heel aardig die grappige zwarte woordjes elkaar te zien naloopen op mijn papier. Schrijven, zoo maar, at random, is daarom zoo aangenaam, geloof ik, omdat het zwarte woord op 't papier onmiddellijk een ander suggestionneert in je, dat je als een zwart verrassinkje staat aan te kijken als het óok uit de pen is. Het lijkt me dat verrast worden een groote factor in 't menschelijk genieten is. Hetzelfde, onder andere, wat ik zeg van dat zoo maar schrijven is oòk waar, en nog zichtbaarder waar van het schrijven in rijmende verzen. Een rijmwoord suggestionneert een ander woord zoo goed als een niet-rijmwoord, maar het daardoor gesuggestionneerde verrast niet alleen door zijn verschijning als nieuw woord, maar ook door zijn

verschijning als rijm. Ook voor den lezer, dunkt me, zal het genot van een rijm-gedicht voor een goed deel in de reeks van welluidende verrassingen gelegen zijn, die het gebruik van rijmen doet ontstaan.

De vorming van gedachten uit andere, - woorden-reeksen uit reeksen - is ontzaggelijk onnaspeurbaar. Nu ik schrijf, zoo spelend weg, ben ik door mijn eigen volzinnen, hier voor me, zoo verrast als ik zou zijn over het verschijnen van een verren vriend - of vriendin - op mijn kamer. En eigenlijk is het met het best overdachte werk niet veel anders. Wij zeggen dan dat wij weten wat wij willen opschrijven. Maar het is er een weten naar. Een schemerende lijn als de beving van een groot gebaar op de lucht - een vage groepenvorm hoogstens van meer of minder lichte fantasiën, - als we logische redeneeringen gaan maken een rijtje half en half nauwkeurige woorden, - dát weten we, ja. Maar het eigenlijke van iedere gedachte, de rimpeling van fijnere rhythmen, den scherpen vorm van elk beeld - we zouden ze niet maken als we ze wisten. V. Deyssel zegt juist in zijn brochure[2] dat een goed artist door zijn eigen werk overdonderd wordt als hij het overleest. Dat is zoo.

Wij laten ons wel graag verrassen en we zijn gelukkig als iedere verrassing mooi is en ons niet onrustig maakt. *Ieder* nieuw moment leven is een deel dat we nog *niet* gekend hebben-*ieder*, geloof je 't niet? Ieder van onze daden is ook een *nieuwe* daad, een *nieuwe* openbaring *ván* het leven *in* het leven en daarom iets wonderlijk-heerlijks.

Ik laat zoo graag soms mijn gedachten gaan, zóo maar, in een brief dan als ik het doen durf, want de mooie verrassende gedachten gaan als groote bloemen open aan een reeks van gewone kleine, die als stengels en bladen eraan zijn.

Zul je nu ook eens iets laten hooren? Reis wel.

Albert

Eindnoten:

1 Kitty van Vloten verbleef in Oslo.
2 *Over literatuur. (de heer F. Netscher)*, p.47.

A. Verwey aan K. van Vloten 14.7.87

Rozengrt
Amsterdam
14 Juli '87

Beste Kitty,

je merkt wel dat ik een slecht briefschrijver ben. Wel is het niet zoo erg als je denken zult, want dit is de derde dien ik schrijf aan je, maar de eerste die ik zal wegsturen. Je hebt het me wel lastig gemaakt door me je adressen

niet te sturen. Ik heb vijf visites bij Sam achter den rug nu ik dit adres heb, waar ik nog bij tijds van gebruik kon maken. Als je me wou noodzaken Sam wat meer optezoeken dan heb je je doel bereikt. Maar nu heb ik twee brieven voor niets geschreven, omdat ik nooit over me kan krijgen een brief wegtesturen, die langer dan een dag geleden geschreven is. Je zult dezen wel zoowat tegelijk krijgen met Betsy,[1] die immers vandaag ook naar dat land gaat, doet ze niet?

Je moet me niet kwalijk nemen als ik in dezen brief weer over me zelf schrijf. Zaken die jou en mij interesseeren zijn er niet en van de menschen weet ik tegenwoordig niet veel, en wou wel dat ik er nog minder van wist.

Ik ben bezig met Perk en doorsnuffel zijn oude papieren.[2] Dat maakt heel wat herinneringen wakker, - ik lees nu wat ik eerst van hooren zeggen wist. Ze zijn mooi, maar niet vroolijk. Ze laten je zoo ijselijk erg voelen dat het end van alles de dood is, en dat is een gevoel dat men wel niet te dikwijls uiten mag in het leven - voor zijn eigen bestwil - maar dat als het komt ongelukkig verdrietig en om te huilen is. Het leven is mooi, zoo mooi dat het heel wat verdriet waard is het te bemachtigen en altijd bij je te dragen in je ziel; - maar soms kan het toch moê maken. Soms wou ik wel dat ik het niet zoo voelen kon, dat het me niet kon schelen hoe de dingen waren, dat ik niet zoo'n grooten dorst had naar dat zelf heel mooi zijn saâm met het leven, - dat ik *gewoon* was - een heel gewoon mensch met een heel goed humeur-want goed humeur dat is het beste wat er is op de wereld.

Zeg maar niets tegen me en laat me stil uitpraten. Als je 't gelezen hebt doe dan of ik niets geschreven heb. Als ik zoo niet eens in een brief praat, dan doe ik het nooit; en *nooit* is zoo alleverschrikkelijkst lang, Kitty.

Ik ben vandaag moe, maar dat wordt gauw beter. Het leven is soms wat hardhandig en dan zeggen wij dat het misère is, maar dat is niet zoo - de misère zit in ons, die nog te zwak zijn voor het leven. Een mensch, die te zwak is voor het leven. Dat moest een contradictie zijn, maar 't is het niet. Lang niet. Ik heb nu een gevoel of ik een meisje ben. En dat is heel erg, zeggen die mannelijke menschen, die nooit gevoel hebben en dus dát gevoel óok niet. Een man moet geen meisje zijn. Ze hebben eigenlijk wel gelijk, die brave menschen. Maar ik schrijf nu ook een brief, waarin ik maar eens ben wat ik ben op 't oogenblik. Op 't oogenblik want wat ik straks zal zijn weet ik óok niet. Dat is wéer zoo'n voorbeeld van iets dat doodgaat. De mensch van ieder oogenblik gaat ieder oogenblik dood en dan komt er weer een ander totdat er geen een meer komt.

Het schrijven maakt me niet vroolijker. Als deze op de post komt, en je ontvangt hem, lees hem dan en leg hem weg, en wees niet boos dat ik je zulke chagrijnige overpeinzingen stuur. Schrijf mij maar eens wat vroolijkers. Ik doe 't een volgend maal ook. Dag. Albert.

Ik vind daar nog een vorigen brief[3] en zal hem er maar bij doen. Die is goddank niet zoo melancholiek.
Dag

Eindnoten:

1 Kitty's zusje, Betsy van Vloten.
2 Vergelijk W.J.T. KLOOS AAN A. VERWEY 16.10.88 waarin Kloos de oude papieren van Perk terugvraagt.
3 A. VERWEY AAN K. VAN VLOTEN 3.7.87.

G.L. Kepper aan A. Verwey 17.7.87

Naarden 17 Juli '87

Geachte Heer!
Ik verzuimde nog, met een enkel woord U vriendelijk te darken voor de toezending van 'Nieuwe Gids'. Gaarne zien wij Uwe Copij voor deze maand eenigszins tijdig te gemoet.
K.

J.J.H. Verloop aan A. Verwey 18.7.87[1]

Amstr 18-7 87

A!
Bij deze bericht ik je, dat ik gunstige tijding[2] uit den Haag heb gekregen Jan V...

Eindnoten:

1 Briefkaart.
2 Nadere gegevens ontbreken.

A. Verwey aan F.W. van Eeden 18.7.87

18-7-'87.

Beste free,
Nu hebben we twee adviezen,[1] een van de Koo en een van Tak. Maar de een zegt juist wat de ander niet zeggenswaardig vindt. De Koo raadt aan, Tak raadt af. We zullen dus met zijn vieren[2] moeten raadplegen en besluiten. Woensdag is misschien een goede dag. Schrijf me even p.o. wat je liefst hebt, Woensdag of een anderen dag, bij Goes, of bij jou.
Ik hoor en zie niet anders dan Perk en ben vol van *zijn* verzen en *mijn* proza.[3] De komplimenten van mijn broer aan jullie. En mijn dank.

Hij heeft een aangenamen rustigen dag gehad[4] zei hij. Kus Hans van me. Dag.

Eindnoten:

1 Met betrekking tot de vraag of *De nieuwe gids* in de toekomst maandelijks of tweemaandelijks zou moeten verschijnen.
2 De redactie.
3 Verwey was bezig met de reeks 'Literatuur en kritiek' (6 delen) in *De salon*.
4 Chris Verwey was op verzoek van Albert Verwey door Van Eeden onderzocht.

J.J.H. Verloop aan A. Verwey 21.7.87[1]

Amst 21-7 87

A!
Aangezien ik hedenavond niet thuis ben, kan ik je niet afwachten.
tt
J J H Ve...

Eindnoten:

1 Briefkaart.

A. Verwey aan K. van Vloten 25.7.87

Rozengr 57. Amstrd
25 Juli '87
Dank je wel voor je brief, Kit. Hij was heel mooi. Het aardigst vond ik dien jongen Laplander, die 's nachts in het oude Testament lag te lezen. Juist den nacht voor den ochtend, waar op ik je brief kreeg had ik ook in het oude Testament gelezen; - van één uur totdat de zon opkwam. Dat is een boek, dat boek Genesis. Eigenlijk is het geen boek meer: die groote geschiedenis van de Aartsvaders is zoo reusachtig, dat het boek eronder verdwijnt. We staan geslagen voor die trekkende visioenen en bladeren al kijkend in een boek, maar zonder erbij te denken dat die heerlijkheid allemaal uit dat boek komt. Het visioen is de werkelijkheid, het boek is een gezichtsbedrog. Het is het zooveel te meer omdat we niet aan een auteur ervan hoeven te denken - Mozes nu ja; - en ook heeft het niets gemeens met wat wij, Europeanen, gewoon zijn als boeken te kennen. De beste moderne boeken, ook die van Shakespeare, hebben veel te veel het voorkomen van kunst te zijn. De menschen die ze maakten voelden onder het maken te veel dat ze kunst maakten, dat ze iets schreven dat eigenlijk niet volkomen waar was. Genesis, - de heele Pentateuch[1] - is geschreven, is *geworden* buiten dat menschelijk Kunst-bewustzijn om. Het is ontstaan onder het gevoel van *waar* te

zijn, zoo waar dat de werklijke feiten-wereld zelf niet waarder kon zijn dan die verbeeldings-wereld van god-gevallige Aartsvaders. ‘En de *Heere* zeide tot Abraham’ - ja, welzeker, waarom niet, is dat niet waar, waar als de wereld, die we met oogen zien, dat ‘de Heere’ *altijd* sprak tot Abraham? Wist de Heere niet dat Sarai een Zoon zou krijgen, toen ze al zoo oud was? En kwamen de engelen niet in Sodom om Loth en zijn familie te redden uit de verbranding? En kwam een Engel niet tot Jacob, toen hij weg moest van Laban, en God met een heir van engelen op trappen in een droom, en God aan de beek - toen de heup van Israel[2] verrukt werd? Was dat niet waar?

Heine zegt dat de Bijbel geschreven [is] in de ‘stijl van een notitieboekje, met de gewoonheid waarmee wij een waschlijst schrijven.’[3] Dat is niet heelemaal juist. Maar dit is er juist in: De Hebreeuwen die den Bijbel gemaakt hebben (Het O.T.) geloofden evenzeer aan de waarheid van wat zij schreven als wij aan die van onze beurs-notities en waschlijsten, en ze voeden die waarheid even natuurlijk.

Shakespere had datzelfde soms, gaat Heine voort. Dat is waar en wel op die plaatsen waar hij absoluut thuis en op zijn gemak was in zijn verbeelding en het bewustzijn verloor dat ze zijn verbeelding was, en iets ander dan reeel, feitelijk-waar.

Het is vervelend dat ik altijd zoo ga uitweiden over dingen die je misschien niet interesseeren, maar je moet maar denken: jij schrijft over de wereld waar jij in bent, Laplanders, rotsen, watervallen en denne-bosschen; - ik schrijf over de mijne: den Bijbel, Heine, Shakspere etc - ze zijn allebei mooi, die werelden, en we moeten het moois maar van weerskanten uitruilen, dan hebben we aan alles wat.

Dat was een aardige opmerking van je, over die menschen in de Laphut: ‘Het zijn goede menschen; de armoede en de gevaren hebben ze goed gemaakt.’ Ik zou wenschen arm en in gevaren te zijn als ik dáardoor goed worden kon.

Ik geef je te raden wie dit geschreven heeft, óok nadat hij over den Bijbel geschreven had: ‘Man hat keine Palmen, und Kameele nöthig um gut zu sein und gut sein ist besser denn Schönheit.’[4]

Je zult me met een volgenden brief heel blij maken; ik ontvang er graag en heb lang niet geweten dat ik zóo graag antwoord. Groet Betsy van me als die bij je is, en wees blij en leg mooie dingen weg in jezelf - een geestelijk opleggen is dikwijls noodiger dan een wereldlijk, - voor de kwade dagen van verdriet en leelijkheid, die niet veel huizen van ons af wonen, gewoonlijk - Dag Kitty. Neen, ik ben niet melancholiek meer - Albert

Eindnoten:

1 De vijf boeken van Mozes: Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri en Deuteronomium. De geschiedenissen waaraan Verwey refereert, komen alle voor in Genesis.
2 Jacob.
3 H. Heine, ‘Ludwig Börne. Eine Denkschrift’. Zweites Buch. In: *Heinrich Heines Sämtliche Werke* (10 delen en register). Leipzig 1913 (1840), p. 396-397: ‘In der Bibel erscheint auch keine Spur von Kunst; das ist der Stil eines Notizenbuchs, worin der absolute Geist, gleichsam ohne alle individuelle menschliche Beihülfe, die Tagesvorfälle eingezeichnet, ungefahr mit derselben tatsächlichen Treue, womit wir unsere Waschzettel schreiben.’
4 Niet geïdentificeerd.

A. Verwey aan F.W. van Eeden [26?.7?.87][1]

Rozengr 57
Dinsdag.

free,
Morgenavond hebben we afgesproken bij Goes te vergaderen - 7 uur - Tak gaat morgen naar Aken, zoodat de Kwestie van Exploidatie etc niet onder zijn voorlichting en dus alleen provisionneel kan besproken worden.[2] Maar een andere, op 't oogenblik meer pressante is de vraag hoe we de volgende aflevering[3] zullen vullen. Tot nu toe is er niets - en erger, er is niets te wachten. Het kan er dus op uitloopen, dat wij *moeten* schrijven. En wat *moet, moet*. Kom dus morgen 7 uur bij Goes of telegrafeer mij als je vroeger komt. Begin maar vast te denken aan je tweede stuk over Multatuli. Groet de huisgenooten
Albert.

Eindnoten:

1 Datering op grond van verschillende feiten: A. VERWEY AAN M.C.M. DE GROOT 2.8.87 waaruit blijkt dat Tak terug is uit Aken; Verwey leverde vier bijdragen aan *De nieuwe gids* 3 (1887-1888), nr. 1, oktober 1887, wat op een tekort aan kopij van buitenaf duidt; het eerste stuk van Van Eeden over Multatuli stond in het juni-nummer van 1887; het ligt voor de hand dat het volgende nummer in het vizier komt als het voorafgaande klaar is. De meest waarschijnlijke datum is daarom dinsdag 26 juli.
2 Geen nadere gegevens over beide zaken bekend.
3 *De nieuwe gids* 3 (1887-1888), nr. 1, oktober 1887.

M.C.M. de Groot aan A. Verwey 1.8.87

S. 1-8 '87.

Amice!
Hierbij *f* 50. - muntb. F 2478 waarvan ik de goede ontvangst omgaand hoop te vernemen.
Zeg eens aan Israëls dat ik hem spoedig hier hoop te zien; hij heeft

namelijk aan zijn neef,[1] den ingenieur, beloofd, Schiedam te zullen komen opzoeken.
Nieuws, dat je interesseeren zal, is hier natuurlijk niet.
Zij gegroet van je
M de Groot

Eindnoten:

1 Niet geïdentificeerd.

W.J.T. Kloos aan A. Verwey 2.8.87

2 Augustus '87.

Albert,
zie hier de recensie van Helène Swarth.[1] Ik prijs wat veel, of liever ik keur wat te weinig af. Maar het arme menschje mag wel wat lof hebben: ze heeft zoo weinig. Als men haar met al die Nederlandsche prullen vergelijkt, dan verdient ze het zoo. Denk er om, dat ik absoluut proef van mijn kroniek moet hebben: 't is nu vijf uur: ik ga naar bed: en zal zoo gauw mogelijk bij Clausen zijn. Als ik je niet spreek voor dien tijd, denk er dan om, dat ik buitenshuis eet en na den eten bij je kom. Dan kunnen we altijd verder zien. Dag.
Je Willem

Eindnoten:

1 N.N. [W.J.T. Kloos], 'Literaire kroniek' [over: Hélène Swarth, *Beelden en Stemmen*. Gent 1887]. In: *De nieuwe gids* 2 (1886-1887), deel II, p.462-465.

A. Verwey aan M.C.M. de Groot 2.8.87

2 Augs '87
Rozengr 57
Amsm

Amice,
Dank voor de zending van het geld, dat ik in goede orde ontving. De August. afl. staat op 't uitkomen. Er is een goed stuk in over Atjeh[1] en Pol. v.d. Dag[2] als gewoonlijk. Ook een stuk van Hack over Buys.[3] Een zeer interessant artikel is dat over 't Hypnotisme, door een dokter uit Goes.[4] Ik heb verzen.[5] Vanavond is hier een Meeting voor Nieuwenhuis,[6] in te leiden door A. Pierson. Ik denk er heen te gaan. De beweging vóor N. wordt bedenkelijk sterk. Dat is niet kwaad. Het is toch meer dan erg dat die man

nu al zes maanden in een hok zit omdat hij den koning voor een luilak houdt en dat zeit. Hoe gaat het met onzen vriend Kam?

I.[7] is uitstekend gezond, werkt veel en is weinig zichtbaar. Tak heeft een leelijken aanval van jicht gehad en is naar Aken geweest, maar nu hersteld weer terug.

We hebben in deze afl. denkelijk ook een stukje van Gerhard.[8] Schrijf me daar, bij gelegenheid eens je opinie over.

tt

Albert. Verwey

Eindnoten:

1 G. Buitendijk [J.A. van den Broek], 'Onze oost. het begin van het einde'. In: *De nieuwe gids* 2 (1886-1887), deel II, p.342-388.
2 Van de Klei [P.L. Tak], 'Nederlandsche politiek. Indrukken van den dag'. Ibid., p.412-424.
3 Ph. Hack van Outheusden [F. van der Goes], 'Een lichtzinnig professor'. Ibid., p. 437-454.
4 A.W. van Renterghem, 'Het hypnotisme en zijne toepassing in de geneeskunde'. Ibid., p.389-408.
5 Albert Verwey, 'Drie sonnetten'. Ibid., p.455-457.
6 'Meeting ten behoeve der invrijheidsstelling van den Heer F. Domela Nieuwenhuis in Maison Stroucken, georganiseerd door de Unie'. (*De Amsterdammer. Dagblad voor Nederland* 5 (1887) d.d. 3-8 1887).
7 Isaac Israels.
8 Niet verschenen in het augustus-nummer, maar in het eerstvolgende: A.H. Gerhard, 'Stigters vragenboek'. In: De nieuwe gids 3 (1887-1888), deel I, p. 112-125.

W.A. Witsen aan A. Verwey 2.8.87

Zandvoort 2 aug '87

Ik kom thuis van 'n wandeling of liever 'n slentering aan 't strand. Ik heb zelden zoo iets heerlijk moois gezien, zooals van avond met 'n woeste, kokende zee, diep, geweldig vaal in 't gedempte maanlicht; en 'n lucht, 'n lucht! Albertje zulke wolken heb je alleen op zee schijnt wel, zoo machtig en groot, en je kunt denken, die heerlijke kleurencombinatien van donker mat blauw, en nat grijs, en 'n immens ingehouden licht, zacht - zoo groot - die vlekken, plassen kleur - alleen Jaap[1] kan dat schilderen, zoo'n bleeke horizont - bleek intens blauw - en die krachtige zee met z'n schuivende witte golven in z'n groot geluid - en nu kom 'k thuis en zag zooveel heerlijks en vóor dat 'k nu ga lezen in je bundel[2] die 'k met me nam, en weer zal hooren in je verzen datzelfde groote geluid, moet 'k je even schrijven, m'n goede Albert en je zeggen dat je me zelf de N.G. moet komen brengen, om zamen eens te wandelen in den avond. Ik heb prettige kamers met nog 'n leeg bed, zoodat je kunt logeeren bij me, schrijf wanneer je komt, Donderdag of Vrijdag of wanneer; wanneer??

Je zult er geen spijt van hebben; overdag moet je lachen om de enorme banaliteit van die stommers hier, maar wij zien ze niet en zullen wandelen, en zien veel heerlijke dingen. - Kom dus - finatiël kun je geen bezwaren hebben, want 'k heb nog en 't zal goed voor je zijn. blijf minstens 'n paar dagen - dag Albert
'n hand van je vriend
Wim

de trein van 3.25 uit Amsterd. is één van de goede

Eindnoten:

1 Jacob Maris.
2 *Persephone en andere gedichten*.

W.A. Witsen aan A. Verwey [2.8.87][1]

Alb.
m'n adres is
Mej. Keur.
Kerkstraat
Zandvoort. -

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel; niet ondertekend, maar in het handschrift van Witsen.

C.M. van Deventer aan A. Verwey [6.8.87][1]

Aan Albert Verwey.

Het leven. No 2.

Dit leven is een dichtbundel; - daar komt
Een liedje hupplend naar ons toe - en daar
Schrijdt statig een sonnet, en naast elkaar
Gaan epen en threnódien, diep gekromd

Van leed en bittre tranen; ginder gromt
Prometheus' onwil, vloekend met gebaar;
Daar trekken hymnen voort; zij dringen naar
Den tempel, waar elkeen haar weelden somt.

Ik wilde dat het anders was; ik wou:
Een stuiversmagazijn met linnen rug;
Stil, zonder galm van hartstocht, leed, berouw;

Dat niemand ooit te hoog gaat of te vlug,
Nooit pijn heeft van het turen naar een ster,
Of 't angstig zuchten van den uitgever.

Eindnoten:

1 Datum ontleend aan poststempel; niet ondertekend, maar in het handschrift van Van Deventer.

A. Verwey aan C. Verwey [tussen 4 en 13.8.87][1]

Beste Chris,

Ik begin hier wezenlijk erg in mijn schik te raken. Het strand is zoo mooi en zoo lekker warm en 's avonds in 't duin wandelen is zóo pleizierig - ik heb er niets geen spijt van dat ik hier naar toe ben gegaan. Je hebt hier nog een omroeper met een bekken - de zandvoorders noemen dien man ‘den Kinker’, - die roept om als er iets verloren of gevonden is. Hij gaat juist voorbij.

Witsen blijft hier tot Maandag en aangezien ik Zondag toch niets in Amsterdam te doen heb, zal ik hier óok maar tot Maandag blijven.

Moe mocht zich ongerust maken over den toestand van mijn boord en manchetten, - maar het is hier buiten en daar is weinig noodig. En desnoods doe ik maar zoolang een boord van Witsen om, die goed voorzien is.

Het is grappig hier aan 't strand met al die rijen badstoelen, die rieten stoelen, van boven toeloopend, dicht, waar de menschen heelemaal in zitten. En dan witte badkoetsjes en heele komplotjes kleine kinderen, die met schopjes in het zand graven, en met opgestroopte broekspijpen in die groote zee plassen. Het is een groote plas water, zoo'n zee.

Als Jan[2] zondag komt, of je hem ziet, doe hem dan veel groeten en zeg dat het hier heel plezierig is. - Als er een brief voor me komt, vandaag of morgen, doe die dan even op de post, met het adres Rozengracht door-geschrapt, en erop gezet: adres Mej. Keur, Kerkstraat, Zandvoort.

Doe de groeten aan Moe en de zusjes - ze zullen wel niet erg verdrietig zijn dat zoo'n lastpost als ik een poosje de deur uit is. Omarm poes van me, en geloof me heelemaal je

Albert.

Eindnoten:

1 Datering op grond van W.A. WITSEN AAN A. VERWEY 2.8.87 en de eeuwigdurende kalender.
2 Jan Verloop.

W.A. Paap aan A. Verwey [20.8.87][1]

Wees zoo goed mij zoo spoedig mogelijk het adres en de spreekuren te melden van Van Eeden en zijn compagnon.[2]
Paap

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 A.W. van Renterghem.

G.L. Kepper aan A. Verwey [25.8.87][1]

Geachte Heer!
Uwe jongste bijdrage[2] VI heb ik in goede orde ontvangen; maar tot mijn leedwezen moet ik berichten, dat dit met V niet het geval is geweest.
Hoe kan dit zijn? Verloren gaan per post komt zelden of nooit voor!
Na groeten
Uw dw dienaar
George Kepper

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 'Literatuur en kritiek'. In: *De salon* 3 (1887-1888), nr.2, p.242-246.

G.L. Kepper aan A. Verwey 26.8.87

Naarden 26 Aug. '87.

Geachte Heer!
Het bedoelde is terecht; U blijkt het direct aan den uitgever gezonden te hebben.
Voor *beiden* is in de, ter perse zijnde, aflevering geen ruimte meet; in de *eerstvolgende* zal er op gerekend worden.
Hoogachtend Uw dienstwillige
George Kepper

M.C.M. de Groot aan A. Verwey 31.8.87

S. 31 Aug. 1887.

Amice!
Hierbij een muntbiljet van *f* 50.-, 3283 A, waarvan ik de goede ontvangst hoop te vernemen.

Israels zit, naar ik gisteren venam, reeds sedert eenige weken in den Haag. Hij schijnt 't wenschelijk te hebben gevonden, dat voor ons verborgen te houden; ik denk hem eens de huid te gaan vol schelden.

Ik ben zeer benieuwd naar den uitslag der verkiezingen[1] op morgen. Met bijzonder genoegen las ik, dat Kerdijk waarschijnlijk door Amsterdam zal worden afgevaardigd; dat zou een groote aanwinst voor de Kamer zijn, die wel wat vooruitstrevende, bekwame, vurige mannen gebruiken kan.

En dan de verkiezingen met het nieuwe Kiezerscorps[2]! Of dat wat grootere opgewektheid geven zal? We doen, geloof ik, verstandig onze verwachtingen niet hoog te spannen. Enfin, we zullen zien.

Steeds je
M d G

Eindnoten:

1 Verkiezingen voor de Tweede Kamer der Staten-Generaal.
2 De Grondwetsherziening van 1887 had het censuskiesrecht opgeheven en in plaats daarvan als criteria voor kiesrecht enkele kentekenen van geschiktheid en welstand aangenomen, die bij de kieswet moesten worden bepaald.

W.A. Paap aan A. Verwey [?].8.87

Amsterdam Aug. 1887.

Alb.

Kan je aan brenger dezes ook het adres opgeven van Breitner? Prins is namelijk zoo juist in de stad gekomen en hij moet Breitner spreken. Als je kunt, kom dan dadelijk liever even bij ons (Leliegracht).

Tegelijk verzoek ik je van avond te ongeveer 7 uur bij ons te komen praten en drinken. Zie je ook kans, om Kloos namens mij hetzelfde te verzoeken? Ik vrees dat een bericht naar zijn woning niet in zijn handen zal komen.

Paap

G.H. Priem aan A. Verwey [na 1?.8?.87][1]

WelEdele Heer,

Zooals altijd was ik recht verlangend naar 1 Aug, naar den dag waarop weêr een N. Gids mij een weinig kwam sterken in mijn kunst-overtuiging, want waarlijk ik gebruik de N.G. als een soort bouillon, ik drink er van met teugjes en het groote displezier dat ik van haar heb is dat zij niet maandelijks verschijnt.

Maar veel denken en studeeren korten mij den overigen tijd. Ditmaal was 't echter ook een zekere curiositeit met welke ik de N.G. tegemoetzag. Mogelijk immers hadt Gij mijn ‘De wind kust wild enz.’ een waardigen makker voor ‘daar klinken stemmen in den blauwen nacht’ - gevonden?[2]

Ik zend U hierbij een nieuw Sonnet. Ik zal niet ophouden voor Gij zegt: ze zijn mooi, ik zal ze een plaatsje in de N.G. gunnen. Kwam die tijd spoedig! Maar dit hangt natuurlijk van mij zelf of en daar ik niet bijzonder veel aan verzenmaken doe kan 't nog lang duren. Mocht Gij te eeniger tijd gelegenheid en lust hebben mij op de fouten in mijn vorige opmerkzaam te maken, dan zal mij dit ten hoogste welkom zijn.

Geloof mij inmiddels als steeds
UEdr.
G.H. Priem

De nacht is vol van zwart geheimenis:
Schoone gedaanten in verholen schijn.
De menschen weten niet hoe schoon zij zijn,
En hoe vol-heerlijk hun mystérie is.

Zóó met uw schoone zonden moet gij zijn,
Zwarter dan nacht, ziel, want uw wezen is
Onzichtbaar voor de menschen, schennis is
Alle openbaring van uw zellef-zijn.

Die slapen zien de schoone goden niet.
En als de nacht valt rijst uw sabbatslied
Omhoog, waar al de stille wolken gaan -

En waar de bleeke stille sterren staan,
Boven den wind, zal 't rijzen schoon en zacht,
Een droeve droom van licht in naren nacht.

G H. Priem -

Eindnoten:

1 Datering met behulp van G.H. PRIEM AAN A. VERWEY [na 1.6.87].
2 Geen van de gedichten van Priem werd opgenomen in *De nieuwe gids*.

G.H. Priem aan A. Verwey [na [na 1?.8?.87]][1]

WelEdele Heer,
‘Ik kan niet zeggen wat ik zing, de klanken spelen door mijn ziel’ en ik heb 't volgende liedje gemaakt. Half ter oefening om mij juist zóó uit te drukken als ik werkelijk gedacht heb. Mogelijk vindt Gij dit beter dan de vorige... 't geschikt voor de N.G.[2] De vorm is misschien niet kunstig, maar voor de impressie die 't liedje wenscht te geven mogelijk voldoende. 't Zal mij hartelijk verheugen Uw oordeel over een en ander te hooren. Gij weet ik verlang er zoo naar! -
UEdr.
G H P.

Ik heb er geen titel boven geplaatst; wanneer het goed voor de N.G. is, is dit wel te verhelpen en... ik wist er geen voor.

Ik kan niet zeggen wat ik zing,
De klanken spelen in mijn ziel,
Een tink'len of er regen viel
Op 't stille water van den vliet,
Waar 't rozenblad zich wiegen liet
In lichte bonte schommeling.

Ik voel mijn lied moet zonnig zijn,
En vroolijk als mijn liefste lacht;
Ik wil het zingen wonderzacht
En half in stille mijmering,
Uit vrees dat 't al te ras verging
Als lentelucht en zonneschijn.

G H Priem

Eindnoten:

1 Datering op grond van mededeling over het augustusnummer van *De nieuwe gids*, sonnetten die in eerdere brieven van Priem aan de orde kwamen en G.H. PRIEM AAN A. VERWEY [na ?.8?.87].
2 Niet opgenomen.

A. Sinclair de Rochemont aan A. Verwey 10.9.87

Amicissime,
Zie hier de catalogus.[1] Ofschoon er bijkans geen boek verschijnt zonder ‘Voorrede’ of ‘Voorbericht’, zij dat boek dan ook maar 'n ‘Catalogus’, - in

dezen zult ge vergeefs zoeken naar zoo iets. M'n wensch is geweest, de boekenlijst in te leiden met 'n beschouwing van verschillende bibliographische systemen en 'n kritiek op den Catalogus der Bibliotheek van de Maatschappij der Nederl. Letterkunde,[2] bewerkt door *Petit*. Echter moest ik hiervan afzien, omdat - zei men - 'n *prijs*catalogus, die toch wordt saâmgesteld 'op hoop van zegen', door 'n dergelijke inleiding z'n doel zou missen. Tóch zal men bemerken, dat de boekenlijst niet is saâmgeflanst bloot ter wille van de 'vriendelijcke schijven':[3] Een bibliographisch systeem wordt er in ontwikkeld; een stelsel, gebouwd op wetenschappelijken grond. Der goê gemeente zal 't licht wat moeilijk vallen in dit volumen een of ander boek te vinden - zij raadplege het Register. Hij die 'van dompheit genen splinter stekende hevet in sinen zin'[4] zal bij 'n blik op de 'inhoudsopgaaf' terstond begrijpen, wat ik heb gewild. In hoofdzaak is m'n doel geweest: een *vertrouwbaren* catalogus op te stellen van boeken over nederl. taal en letterkunde. Tot heden had ik nimmer het genoegen 'n catalogus in handen te krijgen van dergelijken aard. Ik moet hiervan uitzonderen de: Annales de la Typographie néerlandaise aux XV. siècle door *Campbell*.[5] En tóch, het *eenige* boek in mijn Catalogus, waarvoor ik die 'Annales' heb moeten raadplegen: Dat winterstuec van den passionael[6] (No 601) blijkt (zie de noot) niet overeentekomen met de beschrijving dáár gegeven. De Bibliotheca Belgica[7] door *Van der Haeghen, Arnold* e.a. is 'n bibliographie 'van de bovenste plank'. En toch wemelt het daar van onjuistheden (vergelijk b.v. No 274. van m'n Catalogus). Eenigen zullen mij tegenwerpen: in *uw* catalogus m'n waarde, hadt ge in sommige noten onder de titels wel *meer* kunnen opmerken, wat ons aangenaam zou geweest zijn te vernemen.

Toegegeven; maar vergeet niet, dat ik allerminst 'n 'bibliographie' heb willen geven. De *copie* kan getuigen hoe zeer ik in de 'notae variorum'[8] in bizonderheden ben getreden; máár onder het drukken zijn er zeer vele geschrapt, ter wille van de ruimte; bij sommige nummers (b.v. 1039, 1411) zijn ze evenwel gebleven. Ook had ik onder no. 540 'n scherpe kritiek gesteld tegen de domheden bij de uitgave van den 'Merlijn'[9] begaan. *V. Vloten* heeft o.m. drie verschillende brokstukken van romans voor één geheelen roman aangezien; lijmde de deelen aan elkaâr en doopte ze: 'Roman van Merlijn'. Máár (alweer 'n 'máár') - 'k begreep spoedig - deze waarheden konden niet geduld worden in 'n catalogus van boeken, *die te koop worden aangeboden*.

De *titels* der werken heb ik gegeven *zooals ze zijn*. In alle mogelijke (en onmogelijke catalogi worden de titels uit hun verband gerukt. In de bibliographie (nog wel 'n 'bibliographie') van David Joris[10] door *Van der Linde* staat niet één titel goed gedrukt. In zeer veel gevallen is het zeer nuttig, voor de kennis van 't boek, den geheelen titel vermeld te vinden; want (vooral bij zeventiende eeuwsche boeken) verschillen sommige

drukken slechts in 'n enkel woord of 'n enkelen letter van den titel. Ik zal hiervan 'n voorbeeld geven. Het 'mirakel-boekje'[11] (voorkomende onder No 743 van m'n catalogus) is *zeer* zeldzaam. Hiervan bestaan *slechts* 4 exemplaren. *Drie* dezer exemplaren (het vierde heb ik nooit onder de oogen gehad), welke aanwezig zijn in de Kon. Bibliotheek (den Haag) in 't Bisschoplijk Museum (Haarlem) en bij R.W.P.,[12] verschillen alle in titel-redactie. Het is voor de eerste maal, dat *ons* boekje beschreven wordt en zóó precies dat *Rogge* die eerlang 'n bibliographie zal geven van de oudste Amsterdamsche drukken,[13] dit nommer veilig uit kan knippen (zonder gemoedsbezwaren) om het te plaatsen in *zijn* bibliographie. De druk van 't boekje, dat zich in den Haag bevindt, verschilt alleen van dezen in één letter op den titel: Sacrament in plaats van Sacram*a*nt (en in 'n enkelen regel op één der bladzijden *in* 't boeksken). Vroeger heeft men dit nooit geweten.

Ook, om het verminken der titels tegen te gaan, heb ik de namen der auteurs laten staan, waar zij op het titelblad der boeken voorkomen. Alleen bij het *alphabetische* systeem heeft het raison die namen vóóraan te plaatsen en dan nog wel op deze wijze: *Bilderdijk (K.W.)*. Maar diezelfde manier te volgen bij het *chronologische* systeem is niet alleen *onnut*, maar ook geheel *foutief*. Sommigen beweren: men krijgt (door de namen vóóraan te plaatsen) de boeken, die men zoekt gauwer in 't oog. *Niet waar*. Sla eens mijn catalogus op en de rubriek 17e eeuw bijvoorbeeld - en houd *dan* vol, dat ge *Vondel niet gauw* gevonden hebt, volgens de wijze, die *ik* heb ingevoerd.

Zooals uit het vorige blijkt heb ik de vrijheid genomen met 'gewoonten' in het opstellen van catalogi te *breken*. Ik heb dat óók gedaan ten opzichte van het vermelden der drukkers en uitgevers van de beschreven werken. Dat heeft wel degelijk zijn nut. Een enkel voorbeeld: Van 't liederboekje *Thirsis Minne wit*[14] (No 710-712) bestaan verschillende drukken. In den Catalogus der Maatschappij v. Letterk. komen *meer* drukken voor dan in dezen. Doch dáár wordt nergens de uitgever vermeld, zoodat, wanneer ik wilde weten, *welke* drukken de bibliotheek der Maatschappij *meer* heeft, dan *wij* - dat niet uit te maken is, of ik moet van dáár *alle* exemplaren laten komen, om ze één voor één te raadplegen. Bezit *gij* bijv. zoo'n liederboekje en wilt ge weten, hoe veel 't waard is, of: wilt ge nòg een anderen (vroeger of lateren) druk koopen, neem dan je eigen exemplaar ter hand sla blz 120 van mijn catalogus op, raadpleeg de titels onder No 710-712 en ge zult *precies* te weten komen, of wij 'n exemplaar als 't uwe bezitten, of: oudere of jongere drukken daarvan in voorraad hebben. Want slechts bij één druk (No 711) staat 't jaartal opgegeven. Hoe weet ik nu (zult ge wellicht vragen) of No 712 jonger is dan No 710 of No 711? - Dat is *mijn* geheim, dat ik slechts *verkoop*!!

Tenslotte nog één opmerking. De volgorde der dichters onder de verschillende rubrieken: *Dicht en Prozawerken* is *chronologisch*. Maar deze chro-

nologische volgorde verschilt hemelsbreed met die in den Catalogus der Maatschappij van Letterkunde, welke door den bewerker *ook chronologisch* wordt genoemd. De quaestie is deze: *Petit* heeft er zich met 'n 'Jantje van Leiden' afgemaakt. Vóór de dichters te rangschikken had hij aan eenige der voornaamste bibliographen gevraagd: 'Hoe moet ik er meê aan?' De een antwoordde: de alphabetische volgorde dunkt mij 't best. De ander zei: in groepen verdeelen. Een derde vond: ze moesten naar 't sterfjaar geplaatst worden. Weer een ander meende: de geboortejaren moesten de volgorde aangeven. Toen heeft de arme Petit gedacht: Zoo veel hoofden, zoo veel zinnen. Enfin: lest-best. *En* de volgorde werd geschikt naar 't geboortejaar der auteurs. *Ik* heb mij wat *meer* moeite gegeven en ben (zonder de 'groote heeren' te raadplegen) *dus* te werk gedaan: *Vondel* geboren 1587, gestorven 1679. Z'n eerste geschrift van eenige beteekenis verscheen 1612. *Starter* geboren 1594 (of misschien 1593) gestorven ongeveer 1626. Dus reeds vóór *Vondel* 'n man van beteekenis genoemd kon worden. Derhalve vóór Vondel in de rij. En zóó bij allen voortgaande verkreeg ik het resultaat, dat 'k verlangde. Dàt vooral was 'n tijdroovend werk. Wanneer ik er nu op zweren kan, dat op 24 April nog geen letter van den catalogus op papier stond en dat ik *alles geheel alleen* bewerkt heb, *zóó* dat bij den revisie-proef de Vries eerst gewaar werd, wat ik met z'n boeken had uitgevoerd, dan mag ik veilig beweren, dat ik daaglijks niet bepaald heb 'leeggezeten' (zooals m'n *vader* m'n 'baantje' bij de Vries noemt.) Doch: 'zur sache'!

Ik heb je in deze bladzijden een en ander meegedeeld van 't boekdeel, dat ik ter beoordeeling je toezend. Ik achtte dit noodig, *niet* om 't te *publiceeren*, maar opdat gij je zoudt kunnen *orienteeren*.

Wilt gij iets melden van de zeldzaamheid van sommige boekjes, dan wijs op No 160, 269, 306, 601, 602, 613, 614, 627, 682, 686, 697, 698, 737, 739, 740, 741, 743, 752, 761, 764, 843, 928, 941, 978, 1008, 1064, 1073, 1074, 1195, 1207, 1252, 1484, waaronder nog weer uitmunten door zeldzaamheid: 739, 740, 741, 743, 752, 761, 764, 843, 928, 978, 1008, 1195 (als verzameling)

Nog dit: De afdeeling *Middennederlandsche letterkunde* is geheel anders bewerkt dan in alle andere catalogi, omdat deze (als voorbeeld noem ik weer den Catalogus der Maatsch. v. Nederl. Letterk.) de indeeling volgden zooals Jonckbloet ze voorschreef[15] en deze is gebleken niet wetenschappelijk te zijn.

Enfin, maak van 't geen ik je hier zoo al medegedeeld heb, iets smakelijks[16] voor 't groote publiek. Eén voorwaarde echter: niet gaarne zag ik mijn naam genoemd. Zij er slechts sprake van '*de(n) bewerker'*

Bij voorbaat mijn vriendelijksten dank. Ik hoop niet je *te lang* met mijn geschrijf te hebben opgehouden van je bezigheden. Ontvang een handdruk van A S de Rochemont

Eindnoten:

1 *Catalogus van boeken over Nederlandsche taal- en letterkunde verkrijgbaar bij den boekhandelaar R.W.P. de Vries*. Uitgegeven ter gelegenheid van het twintigste Nederlandsche taal- en letterkundig Congres te Amsterdam. Amsterdam 1887.

2 *Catalogus der bibliotheek van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden*. Drukwerken. (Bewerkt door Louis D. Petit.) (3 delen). Leiden 1884-1889.

3 Over deze toespeling zijn geen verdere gegevens bekend.

4 'Die van doempteit geenen splinter stekende hevet in sinen zin, hi magher vele leren in' (Hij die niet beperkt of beneveld is van verstand, niet belemmerd is in de werking zijner geestesvermogens-MNW deel 7, 's-Gravenhage 1912.) In: Jacob van Maerlant, *Rijmbijbel*. Amsterdam 1885, p.254.

5 M.F.A.G. Campbell, *Annales de la typografie néerlandaise au XVE siècle*. La Haye 1874. 4 Suppléments 1878-1890.

6 Nr. 601 van de catalogus (p.96) geeft: *Dat wijnter stuc van de passionael. Daer is men vinden mach der heyligen legenden dye feestdaghen comen tusschen alre heylighen dach ende paesdach*. (Dit is voleynt ter goude in holland. Anno [MCCC] LXXX den tienden dach in februario. By mi gheraert leeu.) De noot bij deze beschrijving maakt duidelijk dat het in de brief genoemde verschil een verschil in het aantal bladzijden betreft.

7 *Bibliotheca Belgica: bibliographie générale des Pays-Bas* par Ferd. van der Haeghen, Th.J.I. Arnold et R. van den Berghe. (Livr. 29-107). 's Hage 1883-1891.

8 Noten van andere personen.

9 *Maerlant's Merlijn, naar het eenig bekende Steitforter handschr*. uitgeg. door J. van Vloten. Leiden 1880

10 A. van der Linde, *David Joris; bibliographie*. 's-Gravenhage 1867.

11 *Hier beghint die vindinghe van 't hoochweerdighe ende heylighe Sacrament in't vyer ende vlam miraculeuselic ongequetst ende gheheel geconserveert het welcke rustende is binnen der Stadt van Amstelredam ende die plaetse werdt ghenoemt der Heyliger stede. Noch volghen hier na veel schoone en wonderlicke miraculen de welcke ter selfder plaetsen*

gheschiedt zijn in persoonen die haer beloften offerhanden ende gebeden daer ghedaen hebben. Ende is gheprent tot Aemstelredam aen die oude sijde in Sint Annen straet by my Willem Jacobsoon woonende in Enghelenburgh. Anno MCCCCCLXVIIJ. den XV. dach Junij.

12 R.W.P. de Vries.

13 Niet verschenen.

14 *Thirsis minnewit: bestaande in een versameling van de aangenaamste minne-zangen en voysen*. t' Amsterdam, z.j.

15 In: W.J.A. Jonckbloet, *Geschiedenis der Nederlandsche letterkunde*. 3e geheel uitgew. druk. 6 delen. Groningen 1883-1886, deel I, p. 2 en 3.

16 Zie: V. [A. Verwey], 'De catalogus van R.W.P. de Vries'. In: *De Amsterdammer. Dagblad voor Nederland* 5 (1887), d.d. 18 en 19-9 1887, p. 10.

A. Verwey aan F.W. van Eeden [op of voor 14.9.87][1]

Beste Free,

Mag ik je verzoeken dit briefje als een oproeping tot een Redactie Vergadering te beschouwen. Ik wou namelijk vergaderen morgenavond omstreeks zeven uur, bij Goes. Ik schrijf je dat haastig omdat ik zooeven van Kloos hoor dat Goes op het Congres,[2] Donderdag a s van plan is te lezen, over Da Costa. Ik geloof dat het jou meening is zoo als het die is van Kloos en mij, dat wij tegenover het Congres, niet uit onze rol van toeschouwers raakten. Kloos zei dat vanmiddag heel nauwkeurig: wij zijn lid geworden om ernaar te kijken, maar als er een tribune was, worden we

geen lid, maar zaten op de tribune. Dat moet Goes gezeid worden. In de Octr N.G. zou kloos graag eenigszins schertsend over dat Congres spreken[3]: hij zou dat gewoon niet kúnnen doen als een van de Redactie er een groot woord had. Kom als je kunt - en ook als je niet kunt hè? - om 7 uur bij me. Dan kunnen we Goes aan 't verstand brengen dat we niet naar 't Congres gaan om met die heeren over literatuur te praten

Yours
Albert

Morgen over dag zijn kl. en ik naar den Haag.

Eindnoten:

1 Datering op grond van de data van het 20e taal- en letterkundig congres: donderdag 15 tot zaterdag 17 september 1887 in Felix Meritis te Amsterdam.
2 Het doel van het Nederlandsche taal- en letterkundig congres was de behartiging van gemeenschappelijke belangen van Noord en Zuid op het gebied van taal en letteren. Van 1849 tot 1912 zijn er afwisselend in België en Nederland tweeëndertig van deze congressen gehouden. Aan dat van 1887 in Amsterdam - met sprekers als Spruyt, Laurillard, Taco de Beer en Te Winkel - weigerden de Tachtigers hun medewerking (*De negentiende eeuw*. Documentatieblad werkgroep 19e eeuw 3, nr. 2 (juni 1979), passim).
3 Dit deed Verwey: 'Het twintigste taal- en letterkundig Congres'. In: *De nieuwe gids* 3 (1887-1888), deel I, p. 1-11.

F.W. van Eeden aan A. Verwey [op of voor 15.9.87][1]

Amice!

Ik ben au desespoir! - Het bijwonen van die vergadering is mij goud waard - en zie, juist gisteren stel ik vast dat ik van daag naar Arnhem zou gaan. Ik moet daar een patient hypnotiseeren. Ik had dat ook op een anderen dag kunnen doen, maar zooeven komt het bericht dat ik gewacht word - en ik kan het nu niet weer afseinen. Stel als het eenigzins mogelijk is de vergadering op morgen.

Het voornemen van Goes vind ik dazigheid. Ik vind hem rijp voor een dwangbuis. Dat jelui er een rijksdaalder entree voor over hebt om die menagerie te gaan kijken, moet jelui weten. Ik denk voor dat geld eens te gaan eten met Jan Piet of een ander niet-letterkundige. Maar ik zou mij dood schamen als er een van ons mee ging brullen. 't Is beroerd als je zoo door je vrienden gecompromitteerd kan worden.

Schrijf mij spoedig (naar 't hotel du Passage) of de vergadering morgen kan plaats hebben. Morgen half vier kom ik in Pal. Royal - van daag niet.

Adieu
tt
Free

Eindnoten:

1 Datering op grond van A. VERWEY AAN F.W. VAN EEDEN [op of voor 14.9.87] en de inhoud van de brief, die één dag later geschreven is.

M.J.F.P.H. Erens aan A. Verwey [16.9.87][1]

Amice

Is Kloos uit de stad? Zeg hem dat hij iets van zich late hooren na mijn briefkaart.

Zoo ik me niet bedrieg heb ik gezien dat Chap weer assistent[2] geworden is.

En wat doet gij? Zijt ge in het proza of in de poezie? Steeds betreur ik de goede tijden der Potgieterlectuur, 't is nu alle uit. Enfin was in Holland maar een betrekking te hebben dat zou me beter bevallen dan in Maestricht of een andere Limburgsche heerlijkheid te zitten

F Trifouillard

Schaesberg bij Heerlen.

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 Van Deventer was in de loop van 1887 benoemd tot assistent van professor Van 't Hoff aan de Gemeente Universiteit te Amsterdam.

J.C. Blonk aan A. Verwey 19.9.87

Maassluis 19 September 87

Amice!

Met dezelfde ernstige belangstelling waarmede ik steeds de ontwikkeling van de Nieuwe Gids gevolgd en het tijdschrift gelezen heb kom ik nu tot je met het volgende verzoek: zoudt ge mij willen aantoonen wat het schoone is in de eerste drie stukken[1] van de Augustus-aflevering van de Nieuwe Gids? Ik heb die stukken met aandacht gelezen, maar het schoone daarin heb ik niet kunnen genieten, zeer tot mijn spijt.

Zooals ge aan het opschrift ziet ben ik in Maassluis; ik neem hier praktijk waar voor eenige weken. Als ge mij antwoordt, schrijf dan s.v.p. het volgende adres: Dr. J.C. Blonk te Maassluis. Ik ben wel geen dokter maar dat is voor het publiek hier, en wees dan zoo goed, als ge kunt, vóór zaterdag te antwoorden want zondag gaat de vrouw van den dokter,[2] een zeer verstandige ontwikkelde vrouw, op reis en zij zou ook zoo graag het oordeel van Albert Verwey hooren.

Toe, Verwey doe het, gij zult er ten zeerste mee verplichten
tt
J C Blonk

Eindnoten:

1 A. Aletrino, ‘Een zang’, in: *De nieuwe gids* 2 (1886-1887), deel II, p. 325-328; Arij Prins, ‘Een nacht’, p. 329-333 en Jac. van Looy, ‘Het einde van een stierengevecht’, p. 334-341.
2 Niet geïdentificeerd.

A. Sinclair de Rochemont aan A. Verwey [19.9.87][1]

Amice,
Mijn dank voor je stukje[2] over m'n Catal., geplaatst in den Amsterdammer van zaterdag-avond. Ofschoon ik met de chronologische plaatsing der dii minores[3] onder de dichters niet zóó omzichtig ben te werk gegaan, kan ik toch de plaats van elk hunner verdedigen. Ik hecht echter aan je oordeel. Welke van hen meent gij willekeurig gerangschikt, zoo kan ik de fout herstellen.
Intusschen geloof mij:
tt
Alb S de Rochemont.

Warmoesstraat 122
Amsterdam.

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 V. [A. Verwey], ‘De catalogus van R.W.P. de Vries’. In: *De Amsterdammer. Dagblad voor Nederland*, d.d. 18 en 19-9 1887, p. 10. Zie ook A. SINCLAIR DE ROCHEMONT AAN A. VERWEY 10.9.87, noot 16.
3 Mindere goden.

J.P. Veth aan A. Verwey 21.9.87[1]

Scheveningen, Amsterdam, 21 September 1887.

Verloofd:

Anna Dorothea Dirks
en
Jan Pieter Veth.

Eindnoten:

1 Circulaire.

J.J.H. Verloop aan A. Verwey 24.9.87[1]

Amst 24-9 87

A!
Ik ben verhinderd je morgen middag af te wachten, morgen avond hoop ik te huis te zijn.
Na groete
Jan V...

Eindnoten:

1 Briefkaart.

H.S.M. van Wickevoort Crommelin aan A. Verwey 29.9.87

Overtoom 259
29-9-87

WelEdele Heer,
Hoewel zonder eenige introductie - dan den naam van oud-leerling van Dr. W. Doorenbos - neem ik de vrijheid, UEd een beleefd verzoek te doen, nl. of ik U eenige oogenblikken morgen (Vrijdag)avond zou kunnen spreken over een stukje,[1] dat ik in de 'Nieuwe Gids' zou wenschen te zien opgenomen.
Mag ik U beleefd verzoeken mij zoo mogelijk per keerende post hierop te willen antwoorden?
Intusschen noem ik mij
Hoogachtend
Uw dw dr
H.S.M. van Wickevoort Crommelin.
ambtenaar ten kantore v-d Algemeene Maatij. van Levensverzekering en Lijfrente

Eindnoten:

1 Nadere gegevens ontbreken.

M.C.M. de Groot aan A. Verwey 30.9.87

S. 30-9 '87.

Mijn waarde!
Hierbij *ƒ* 50. -, muntb. 8800 F. Ge schrijft me wel even, of 't goed over is gekomen.

Ik verlang zeer naar de N.G. en naar ander werk van je. Mijn beste wenschen voor je arbeid!
Israels sprak ik een paar weken geleden in den Haag, een halven dag. Ook hij is. druk aan de studie en aan 't produceeren. Werken maar jongens. We moeten vooruit! Jammer dat men slechts zulk een klein gedeelte doet van wat men graag zou willen. Bah, wat een alledaagsche opmerking.
Groet Isaac, als ge hem eens ziet en geloof me
t.t.
M d G

H. Oldenboom aan A. Verwey 1.10.87

1 October '87.

Amice Verwey!
Zoo ge lust mocht gevoelen deel uit te maken van een clubje van ongeveer 12 lui, dat Willem v-Hell, Ribbink en Couitin bij het slagen in het Doctoraal Examen[1] dat zij weldra zullen afleggen, een fuif wenscht aan te bieden, dan verwachten wij U Zondagavond half tien bij Willemsen,[2] ter bespreking van het een en ander.
Vale
tt
Oldenboom.

Eindnoten:

1 Zij studeerden af in de medicijnen.
2 Café H.B. Willemsen.

J.C. Blonk aan A. Verwey 4.10.87

Maassluis 4 October 1887.

Amice!
Voor een paar weken heb ik je een brief geschreven waarin ik je vroeg mij het schoone te willen aantoonen in de drie eerste stukken[1] van de Augustus-aflevering van de Nieuwe Gids. Ik verzocht je dit, zooals ik toen reeds schreef, uit belangstelling. Daar ik tot nu nog geen antwoord ontvangen heb en ik dit aan niets anders kan toeschrijven dan daaraan dat ge mijn brief niet ontvangen hebt, herhaal ik mijn verzoek. Ge zoudt mij ten zeerste verplichten als ge hieraan wildet voldoen.
Ontvang de welgemeende groeten van
tt
J C Blonk

Eindnoten:

1 Zie J.C. BLONK AAN A. VERWEY 19.9.87 noot 1

A. Verwey aan K. van Vloten 6.10.87

Rozengracht 57
Amsterdam
6 Octr '87

De oude heer van Eeden heeft me verleden week verteld dat de familie weer compleet is. De familie van Vloten namelijk. Als je 't goed vindt, Petersburgsche Kitty, kom ik Maandag bij die familie aan; - zou je voor dien tijd eens willen informeeren naar een paar boeken; neen, één boek en één blad. Het boek: Dagboek van Margareta Morus[1] - het zou je goed staan, ná je reis, niet met die rus verleden te wezen; - en het blad: het eerste nummer van De Humanist[2] of iets dat er op lijkt - Beiden van je papa.

Zul je ze opzoeken? - Als ik niets van je hoor kom ik Maandag tegen de koffie, maar ga eerst Hals zien. Ik heb van Dr Te winkel gezeid dat hij een Hals is, maar dat is niet waar: hij is een Pieneman. Je weet wel die lobbessen van soldaten op dien Slag bij Waterloo.[3] Dat Schilderij moet een slag voor de Schilderkunst geweest zijn.

Mijn groeten aan mama en zuster Betje
Albert

Eindnoten:

1 *M. More's dagboek (1522-1535)*. Uitgegeven naar den 5en Eng. druk met een inleiding van J. van Vloten. Haarlem 1873.
2 *De humanist*. Tijdschrift voor geloofsvrije menschelijke beschaving en veredeling, op onbepaalde tijden in 't licht gegeven door J. van Vloten. Eerste stuk. Haarlem 1882. Hierin stonden drie artikelen van Van Vloten, waarvan er een ondertekend was: v. VI., ‘Een algemeen geloofsmisverstand.’ p. 1-15.
3 J.W. Pieneman, ‘De slag bij Waterloo’ (olieverf, 1824; Rijksmuseum, Amsterdam).

I.L. Israels[1] aan A. Verwey [7.10.87][2]

Amsterdam Vrijdag avond

Amice
p.f.[3] Marlowe[4]
Isaac Israels
Valk

Eindnoten:

1 Mede ondertekend door M.W. van der Valk
2 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
3 Pour féliciter.
4 'De tragische historie van Dr. Faustus, door C. Marlowe'. Vertaling door Albert Verwey. In: *De nieuwe gids* 3 (1887-1888), deel I, p. 12-64.

K.J.L. Alberdingk Thijm aan A. Verwey 9.10.87

Mont,[1] 9 Oktober 1887

Amice,

Ik had van-morgen drie erge plezieren. Ten eerste kwam de brievenbesteller, een genot, dat zich dagelijks herhaalt; ten tweede bracht hij mij twee zendingen van jouw,[2] een aangenaamheid, die ik niet zoo dikwijls ondervind; ten derde las ik in je stuk over het Kongres van Quack en mij,[3] en dit streelde zeer mijn eigenliefde.

Behalve die drie plezieren had ik een genoegen van hoogere soort en van langeren duur door het lezen der verschillende bijdragen in proza en poëzie, die dit nummer van den Nieuwen Gids al weêr tot het jouwe maken.

Ik had juist een stukje over de rede van Quack geschreven en bestemd voor den Amsterdammer-Weekblad,[4] hoewel ik niet weet of het opgenomen zal worden, en bij die gelegenheid denkend over het Kongres en hetgeen daar was gebeurd, dacht ik precies hetzelfde over het Woorden boek,[5] wat jij er nu van schrijft. Waarmeê ik mij gelukwensch.

Jij hebt vrij wat meer gedaan dan ik dezen zomer; had ik maar één vel geschreven, zoo als jij er hier vijf hebt.

Maar zoo als de eenzaamheid, wanneer men eenmaal aan het werk is bij eenigen allerheilzaamst werkt, zoo vergrooft en verwekelijkt zij ook zoo lang men niet is begonnen, en wanneer men verstoken is van ambitie-prikkelende invloeden. Het eenige wat mij in den laatsten tijd nog aan de literatuur heeft vastgehouden is de tweemaandelijke ontvangst van jullie tijdschrift. Behalve in de uren dat ik den Nieuwen Gids lees, ben ik in een koeyerigen kauwerigen vettigen zieletoestand. Zonder één hartstocht, één

gevoel of één gedachte. Mijn hersens zijn een hoop verdroogde koeyepoep. Deze toestand sluit in zich het gemis van den wensch om er uit te geraken. Maar toch ga ik nog tusschen beide in een scheepje van donker satijn en zilver aan 't varen op mijn herinneringenzee, en ik zie blonde hoofden met blauwe oogen, waarmeê ik gelachen heb mijn liefsten lach van jeugd en van hoop om de kunst van het woord.

Je hebt wel eens gezegd op mijn kamer op de N.Z. Voorbw. dat bij stilstand der verbeelding en gedachte die zaken toch groeiden buiten ons eigen weten om, en dat het ontwaken dan voor ons zelf overweldigender was. Maar je moet toch oppassen, anders is je beste gedeelte wechgeroest vóor dat je er aan denkt. Ik woû dat ik verrekte van verlangen om weêr iets te produceeren, maar dat doe ik volstrekt niet.

Kleine wijzigingen aan het toilet van zijn maatschappelijke positie, zoo als b.v. het van ongehuwd gehuwd worden, moesten iemants leven niet meer aandoen, namelijk iemants eenige, inwendige leven, dan het koopen van een nieuwen tandestoker. Zoodra het hem merkbaar verandert, daalt hij daardoor in het vunzig-vulgaire en duf-burgerlijke, en raakt den schijn kwijt van een superieur mensch te zijn.

Als ik in staat tot schrijven was zoû ik een schetsje maken, over een poes. Want al mijn zien is vol van het kattenleven, dat ik om mij heen heb. Het poesje rust maar fluwelig zacht en speelt, maar rust dan weêr, rust heel lang. Toch heeft hij niet gewerkt, om zoo te rusten.

Adieu, je sonnetten zijn groot van difficulté vaincue. Je bent in dezen laatsten Gids meer aan 't zeggen dan aan 't schilderen geweest. Het is ook wel mogelijk dat zeggen in literatuur de hoofdzaak is.

Groet noch Boeken noch Diepenbrock noch v. Deventer voor me, want ik detesteer ze alle drie.

K. Alb. Th.

Eindnoten:

1 Alberdingk Thijm was op 26 mei 1887 met Cato Horyaans in het huwelijk getreden en eind juni waren zij naar Mont-lez-Houffalize in de Belgische provincie Luxemburg verhuisd.

2 Albert Verwey, ‘Zeven sonnetten’, overdruk van: *De nieuwe gids* 3 (1887-1888), deel I, p. 165-171, en vermoedelijk Albert Verwey, ‘Drie sonnetten’, overdruk van: *De nieuwe lids* 2 (1886-1887), deel II, p. 455-457.

3 Albert Verwey, ‘Het twintigste taal- en letterkundig congres’. In: *De nieuwe gids* 3 (1887-1888), deel I, p. 1-11. Prof. H.P.G. Quack, voorzitter van het congres, had volgens Verwey in zijn openingsrede enkele zinnen uit Van Deyssels *Over literatuur* ‘allerverschrikkelijkst verhanseld’.

4 Lodewijk van Deyssel, ‘Een tooster’. In: *De Amsterdammer. Weekblad voor Nederland* nr. 538 (16-10 1887).

5 Zie noot 3.

W. Versluys aan A. Verwey 9.10.87

9 Oct. 87

Mijne vrouw[1] is dezen morgen voorspoedig bevallen van een jongen. Kraamvrouw en kleine[2] zijn zeer wel
W. Versluys

Eindnoten:

1 A.W.L. Versluys-Poelman.
2 Synco Versluys.

W. Doorenbos aan A. Verwey 10.10.87

Brussel 10 October 1887.

Amice!

Ik had al lang plan u eens te schrijven en taal of teeken van uw bestaan uittelokken. Ik wachtte tot de N. Gids kwam, die mij altijd verrukt en boos maakt te gelijk. Ook nu weer was dit het geval. Toch was thans vooral het genot veel grooter dan 't verdriet. Ik dank voor de toezending en van uwe sonetten[1] in 't bijzonder.

Wat hebt gij u geweerd! De vertaling van Marlow moet moeilijk geweest zijn

Over't congres[2] was goed - maar de arme Vlamingen, die, als de Walen, geen steun in een groot land als Frankrijk hebben, moeten zich met ons behelpen en nu mogen wij wel wat gastvrijer wezen en helpen-niet afstooten als gij doet. Hadden de Nederlanders opgepast in vroeger tijd, dan sprak men nu in N. Amerika Hollandsch als in Z. Amer. Spaansch. In Afrika dobbert thans de kans. Het is noodig voor ons volk en onze letterkunde een uitgebreider gebied te hebben of wij komen er onder.

Dat gij van Vloten tegen den laffen de Vries en tegen den stijven bekrompenen Spruit verdedigde, doet mij goed. Over kunst zijn uwe theorien mijns meenens te onvast en willekeurig doch hierover zouden wij moeten spreken en ik hoop u eens bij mij te zien om dat te doen. Het stuk van Gerhard[3] is het eenige dat mij niet beviel - Over Vosmaer[4] is flink. In 't algemeen zijt gij allen meer philosophisch-lyrisch dan historisch-episch. Uwe taal begint al meer de bastaard woorden los te laten, wezenlijk een geluk. Er kan echter nog veel vallen, waarom spreekt gij nooit van sterke diepe geweldige indrukken, die hevige aandoeningen wekken, welke zich uiten in zang en maat. Ik geloof dat zingen en dansen het eigenljke van een dichter is, terwijl een prozamensch met loopen, zelfs wel eens in maat, te vreden is -

Dat gij ook over teekenen[5] schrijft, vind ik vreemd. Ik zou liever zien dat gij bij de Grieken de natuur gingt opvangen. Hun taal was muzikaler dan de onze en van rythmen leefden zij -

Vroeger leerde ik altijd: de klank van een woord is de muziek die bij de gedachte behoort; de Hellenen gevoelden dit. Bij de nieuwere volkeren is te veel vreemds ingeslopen om die stelling vol [te] houden -

Wanneer gij en anderen uitvaart tegen rhetoriek en ik stukken van Aletrino[6] en A. Prins[7] in N. Gids zie, denk ik: Men heeft het meest van hen die men berispt en 't minst van hen, die men bewondert. - Eene meening, die niet altijd uitkomt -

Hoe in taal veel subjectief is, blijkt o.a. uit de rilling die ik onderga, als *gij* de *n* negeert en o.a. zegt 'k liet ze prate.[8] Dat is dialect - leelijk dialect - in de mond van nufjes en Hagenaars, die te week zijn om vol uit te spreken. Dat slijten van eind uitgangen maakt een afgesleten taal. De Hollanders omgeven van vreemden doen het gaarne en in zooverre hebben de West Vlamingen gelijk, die zeggen ‘ons dialect wint het van het hunne. Wij bewaarden de natuur’

Met genoegen las ik overigens uw verzen al hoop ik eens Persephone voleind te zien en dat gij te jong zijt om al een vaste manier van denken en gevoelen aan te nemen

Doch ik meet uitscheiden - want ik heb lastige drukten bij eene verhuizing die mijn adres maakt:
Brussel, rue d' Aurore *19*

Vaarwel en groet de vrienden
tt
W.D

Ik ken uw adres niet en schrijf maar Hemonystraat *13*.[9] Als gij nu eens schrijft zal ik juister en uitvoeriger antwoorden dan ik tot dusverre deed.

Als gij iets lezen wilt, dat uwe gedachten opwekken zal, lees dan Bakes Oratio de humanitatis laude 1829,[10] die man zei: eloquentia est virtus.[11] - of om de aardigheid: A. Pierson over Swinburne. Gids 1878 no 10.[12] - Voor de *historie* van denken in ons land is dit goed.

Eindnoten:

1 Albert Verwey, ‘Zeven sonnetten’. In: *De nieuwe gids* 3 (1887-1888), deel I, p. 165-171.
2 ‘Het twintigste taal- en letterkundig congres’. Ibid., p. 1-11.
3 A.H. Gerhard, ‘Stigters vragenboek’. Ibid., p. 112-125.
4 N.N. [W.J.T. Kloos], ‘Literaire kroniek’ [over: C. Vosmaer]. Ibid., p. 172-179.
5 A.V. [Albert Verwey], ‘Vijf teekeningen op de tentoonstelling van de Hollandsche Teekenmaatschappij.’ Ibid., p. 126-131.
6 A. Aletrino, ‘Uit den dood’. In: *De nieuwe gids* 2 (1886-1887), deel II, p. 92-103, en ‘Een zang’. Ibid., p. 325-328.
7 Ary Prins, ‘Een nacht’. Ibid., p. 329-333.
8 ‘Zeven sonnetten’ p. 167, r. 5.
9 Adres van de uitgever van *De nieuwe gids*, W. Versluys.
10 J. Bake, *Oratio de humanitatis laude in veterum literarum studio spectanda*. Lugd. Bat. 1829.
11 Welsprekendheid is een deugd.
12 A. Pierson, ‘Algernon Charles Swinburne. Eerste gedeelte: De prozaschrijver’. In: *De gids* 42 (1878), deel IV, p. 79-114; hierop volgden nog twee delen in *De gids* van 1879.

J.B. Kam aan A. Verwey 10.10.87

Delft 10 Oct 1887

Amice!

Zoudt ge mij niet het genoegen willen doen eens opte geven wat ge voor een zeer goede uitgaaf van Shakespeare houdt.

Liefst een duitsche met aanteekeningen. Ken je Shakespeare's Werke herausgegeben von Nicolaus Delius?[1] Dit is een verzoek van een goede kennis uit lndië dat ik niet alleen durf te beantwoorden. Geef mij ook een goede Engelsche uitgave op.

Wat heb je je dapper geweerd in de laatste N.G. Uitmuntend zooals je geschreven hebt over de aquarellen.[2]

Wat zou het goed zijn als de menschen zoo persoonlijk leerden zien.

Wat zouden gesprekken over Kunst dan heerlijk worden. Hier zijn ze wanhopig vervelend - heb je in der tijd mijn boek[3] nog gelezen? Zoo had ik het daar ook bedoeld.

Stuur je me spoedig een briefkaart met een paar titels?

Groeten

tt

J.B. Kam

Agneta-Park *Delft*

Eindnoten:

1 *Shakspere's Werke*. Herausgegeben and erklärt von Nicolaus Delius (2 Bänder). El berfeld 1882[5] (1864).
2 A.V. [Albert Verwey], 'Vijf teekeningen op de tentoonstelling van de Hollandsche Teekenmaatschappij.'
3 J.B. Kam, *De versiering van onze woning*. Haarlem 1886.

A. Rössing aan A. Verwey 10.10.87

Amsterdam 10 Oct '87

WelEd. Heer,

In antwoord op uw schrijven van 6 Oct, dat ik niet vroeger beantwoorden kon, omdat ik eerst Zaterdag avond in stad gekomen ben, laat ik

hieronder opgave volgen van den verkoop van Persephone van 1886.
Op mijn aanbiedingsreis verkocht.

13-12 ex. à 90 c =	*ƒ* 10.80
51 ex op bestelling à *ƒ* I. -	51. -
	ƒ 61.80
Hiervan komt u de helft ad	*ƒ* 30.90
Uw aandeel in het verlies van 1885 bedroeg ...	*ƒ* 23-30
Vóor aan u geleverde exempl	9.04
U is mij dus schuldig	*ƒ* 32.34
Daarvan gaat af voor uw aandeel in de winst '86	30.90
Mij komt dus nog	*ƒ* 1.44

Het spijt mij dat ik u geen gunstiger resultaten kan mededeelen, voor mij is het al even onaangenaam en nu heb ik mijn kleine onkosten van adverteeren etc geheel voor mijne rekening genomen.
Er zijn, dit jaar nog enkele exemplaren gevraagd, maar op mijn aanbiedingsreis heb ik tot heden niet meer dan een viertal ex. kunnen verkoopen. Ik vermoed echter dat er een volgend jaar wel eenige winst zal te deelen zijn.
Hoogachtend
UEd Dw Dr
A Rössing.

M.J.F.P.H. Erens aan A. Verwey [11.10.87][1]

Amice,
Heb dank voor je schoone sonnetten.[2]
t.t
Erens

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 ‘Zeven sonnetten’.

A. Verwey aan K.J.L. Alberdingk Thijm 12.10.87

Rozengracht 57
Amst. m. 12 Octr. '87

Amice
Ik dank je wel voor je brief. Maar je moet oppassen, als je iemand wilt

uitleggen hoe zónder gevoel je bent, dat je dat niet in te véel brieven doet. Hij mocht eens gaan gelooven - en na iederen brief een beetje vaster - dat je wèl gevoel hadt. Dat je zelfs verboden omgang hield met aandoeningen, die aan den hartstocht nog géen broertje dóod hadden. Dat je - o horrible! - wel eens af en toe dácht! Geloof je heusch dat je niet werken *kúnt?* Zeg het eens hardop tegen je zelf, als je 't hart hebt: *ik*, Karel Thijm, kán niet. Geloof je dat je niet werken *wilt*? Kijk eerst eens na wat je kunt, en vraag dan eens: *Wil* jij niet, Karel?

Kijk: ik *wou* dat ik verrekte van verlangen om weer eens iets te produceeren. Zie je 'm? Neem me niet kwalijk dat ik je hartstochtloozen kauwtoestand stoor met zoo'n hartstochtelijken volzin. Maar die zin is me geschreven door iemand die zeit - net als jij - dat hij geen gevoel heeft en niet werken kan.[1] Wat zou jij hem terugschrijven? Zoo iets als: *Wou* je dat je verrekte van verlangen? - Maar verrek dan - van verlangen namelijk, zoo spoedig mogelijk? - Daar heb ik over gedacht, dat te doen. Maar 't klonk me wat onbeleefd.

Waarom doe jij niet wat je wilt? Waarom doe jij niet wat je weet dat je kunt? Ik heb nooit een impotenten Karel Thijm gekend en ik geloof niet aan zoo'n onmogelijkheid. Voor mij, en voor niemand van ons heb jij de schijn verloren een superieur mensch te zijn, en die zul je niet kwijtraken, als je doet wat je zèlf wilt en kunt.

Trouwen - neem me niet kwalijk dat ik 't zeg - is meer dan het koopen van een tandestoker. Die zin is gemaakt om over te schertsen, vind je niet? - Trouwen is het toelaten van een constanten invloed, en wel den invloed van een heel mensch, een heel nieuw levend, bewust organisme, op het jouwe. Het is het veranderen - éene veel, een andere weinig - maar van nagenoeg al de omstandigheden, waaronder en met de hulp waarvan je kunst ontstaat. Jij hebt om je heen je eigen omstandigheden ontgonnen en aangeleid - toch zeker niet zonder reden voor je toekomst! Tusschen die omstandigheden in moet je jouw werk nu laten worden. De vraag is nu maar - niet voor mij, maar voor je zelf - of je dat kúnt.

Je moet voor je zelf en je werk, dunkt me, even vol vriendelijke attenties zijn als je bij 't schrijven van je brief, voor mij geweest bent. En niet alleen voor mij: de blauwe oogen van Kloos zullen glimlachen onder zijn blonde haren als ik hem enkele regels voorlees. En wat de dito onder dito van Croiset, Sinclair etc doen zouden weet ik niet. Ik ben er intussen van overtuigd dat ik mijn beweeringen op jou kamer op de N.Z. Voorburgw. niet zoo zuiver gestyleerd heb als jij 't in je brief wel wilt doen voorkomen. Al geloof ik nog aan de waarheid van wat ik toen zei.

Pas op, want Boeken is bezig een poeet te worden[2] en zou kunnen

optreden als de paladijn van een door jou gedetesteerde driemanschap.[3] Als je schrijven wilt - doe het dan aan

Albert Verwey

Eindnoten:

1 Zie K.J.L. ALBERDINGK THIJM AAN A. VERWEY 9.10.87 waarin Thijm schrijft: ‘Ik woû dat ik verrekte van verlangen om weêr iets te produceeren [...]’.
2 N.N. [H.J. Boeken], ‘Herfst’. In: *De nieuwe gids* 2 (1886-1887), deel II p. 133.
3 Boeken, Van Deventer en Diepenbrock. Zie de in noot 1 genoemde brief.

W.A. Witsen aan A. Verwey [12].'10.87

Ewijkshoeve bij *Baarn*
October '87
Woensdag. -

Gód-dé-lóos!.. riep Hein,[2] en hij betoonde elke lettergreep - hij had op eens z'n slungelige loop gestaakt en stond met eén arm uitgestrekt midden op de brug. God verdòmme! Voór ons: de Jodenbuurt en de snoekjesgracht waarboven uit stak, dòf tegen 'n intens grijs-blauwe lucht, de Zuiderkerk. In de lucht, blond en zacht tintelend, lichte veêrige wolken (belicht door 'n onzichtbare maan,) streeperig van vorm, spiegelend in 'tstille, vloeiende water van de oude Schans. We stonden geleund tegen de brug leuning en Hein lachtte maar, heel hard, overmoedig, tartend. En ik die meende hem te begrijpen zei: Wat 'n idioten, die lui die daar liggen te slapen of God weet wàt uitvoeren. Die pestkoppen zien zooiets nooit; en als je er iets van maken zou en 't laten zien zouden ze allemaal, de een al harder dan de ander schreeuwen over de onnatuurlijkheid alsof ze 'top hun duimpje kenden!

Maar Hein lachtte maar door, ha,ha,ha kort afstootend, sonore door de stilte om ons heen, - hield in éens op en zei, terwijl hij op me af kwam wandelen, licht schommelend met één hand in de zak, en met de andere z'n stok zwaaiende in verticale cirkels: Nee maar zeg, vindt je dat niet mooi? God-de-loos!... en weer begon hij z'n onnatuurlijke, uitdagende lach.

En ik dacht 'n oogenblik had 'k m'n schetsboek maar; wat 'n ding, je moest 'tmaar 's kunnen maken! Maar achter m'n oogen had 'k 'n branderige sensatie en zei: 'k zou toch niet teekenen, verdom 'tgewoon, maak er toch niets van. Dat was de stemming van 'toogenblik 'n stemming die 'k goed kende en waarin 'n ieder wel zal komen als hij groote hoeveelheden alkohol drinkt en zich vermoeit met massaas indrukken en toch niet dronken wordt. Maar Hein, die alle kenteekenen heeft van 'n echte, 'n soûlard van *den kouden grond*, maar die pàs komt kijken, Hein was verder op streek. We hadden den heele avond in de Poort gezeten en waren toen wat liedjes

gaan hooren in de Nes: altijd dezelfde liedjes door altijd dezelfde vrouwen. Eén van hen: 'n engelsche met lang rood blond haar, 'n stomp, beetje opgewipt neussie, groote quasi-onschuldige oogen 'n sensueel mondje - korte dikke beentjes in zwarte kousen, met 'n korte nauwsluitende jurk van 'n teere kleur... iets zalmachtigs - op de borst opengesneden in 'n driehoek gevuld met 'n matte, blanke, donzige schaduwkleur der omhoog getilde borsten. Naar die vrouw had Hein den ganschen avond zitten kijken, stil en dikwijls drinkend slechte cognac uit 'n café chantant, die is als water in de mond en als vuur in de keel. En telkens had hij kushandjes gemaakt en glazen limonade en port geoffreerd - en die avond niet voor 't eerst: hij zat daar dikwijls te zuchten en te drinken en te kijken en te groeten. En ik, die meer achter m'n rug heb, en tegenover Hein, eenigermate als lever[3] poseer, ik was bang dat die goeie Hein, zoo verliefd en zoo onervaren - wees daar trotsch op m'n jongen -, en vooral zoo hartstochtelijk, dat die verliefde Hein gekke dingen zou gaan doen en er gruwelijk in loopen want... nu ja, Albert, dat interesseert je allemaal niets, dat geloof 'k, maar verbeeld je 's hoe 'k hier zit, na dat gezellige, woelige leven in Amsterdam; ik mis jullie heel erg, natuurlijk, terwijl *in* de stad, merk je 'tbijna niet als er iemand weg gaat. Die gewoonte om alles te hooren, vanzelf zonder zelfs dat je er moeite voor doet - die gezellige gesprekken met jou en Willem[4] en met hem 't gezellige tafeluurtje, och, och, dat is al weer geweest, en m'n heele intieme leventje waar andere zoo niets van merken, - en nu zit 'k weer in de provincie zoo stil, zoo stil, - 'k werk den heelen dag, dat wil zeggen 'k ga naar m'n atelier en teeken en ets daar wat en steek dan 's 'n pijp op en ga wat lezen en smiddags 'n uur of anderhalf paardrijden en dan eten en dan lezen en dan rooken en soezen en weer lezen en lezende slapen.

Gelukkig heb 'k m'n vader gesuggestionneerd dat hij drinkbare rum heeft laten komen, maar 'k lijd onder z'n sigaren; en zoo zat 'k van avond op m'n kamer, voor de kachel, met natte voeten, in 'n groote stoel te lezen en te soezen, en 'kdacht zoo aan de stad en zoo en toen kreeg 'k in eens die scène op de brug op de oude schans met Boeken voor m'n oogen, heelemaal en 'k hoorde z'n stem en zag hèm en de stad en alles. En zoo dacht 'k er ook aan om jou 's 'n brief te schrijven, omdat je 't niet goed laten kunt me dan ook te schrijven, Albertje. Schrijf me is wat je doet en hoe 't gaat.

Nu, 'k wou zeggen daarstraks van Hein dat al is hij nu al bijna tien jaar student, 'k geloof dat hij de onschuld in persoon is, en later zou hij er verdriet van kunnen hebben. - En toen we nu die brug over waren, eindelijk - bracht 'k Hein 'n eind naar z'n huis, de Jodenbuurt door, en ons gesprek hervattend bracht 'k hem al m'n bedenkingen onder 't oog; maar Hein zei niet veel en liet mij maar praten, zeker denkende bij zichzelf, dat 't nog geen tijd was om 'n besluit te nemen: althans den volgenden avond zat hij er weer en den avond daarop, weêr en de daarop volgenden dag ging hij

naar 'n repetitie 'smiddags, zenuwachtig, distrait. Nu, maar toen heeft hij slecht fransch zitten praten met Mathilde,[5] weet je niet? 'n vroegere couturière, 'n aardige leelijke meid, maar die met veel karakter zingt. Die goeie kinderlijke Hein die die menschen aanspreekt, zoo gemoedelijk alsof 't z'n canarietjes waren, die luie jongen die daar heelemaal niet op z'n plaats is - je moet zien wat 'n ploerten daar zijn - ten minste niet voor z'n plezier op z'n plaats, die arme Hein kon nu z'n plezier wel op; want achter hem, 'n paar banken verder, zat Kate[6] met haar jongen, 'n idioot natuurlijk. En later toen 'k terug kwam - 'kwas uitgeweest om eigene zaken te regelen, toen 'k terug kwam, zat hij er nòg te praten met Mathilde, te wachten op Kate. En toen we weg waren en langs den Dam liepen naar Fricke waar jij en Willem zaten, zei hij me - maar dat zeg 'k je zachtjes aan je oor - zei hij dat hij honderd gulden gevraagd had aan z'n broer![7] - En nu 'k zoo zat te denken en je dat allemaal voor m'n eigen plezier verteld heb - kwam zoo in me op: hoe zou dat afgeloopen zijn? - Ik ga waarschijnlijk 't eind van deze week naar Diepenheim, misschien kom 'k nog even in Amsterdam - Willem schrijf 'k niet omdat 'k 'n stil vermoeden heb dat hij m'n brieven toch niet lezen zou en in geen geval antwoorden. Wees jij barmhartiger. Als je me 'n plezier wilt doen, zend me dan per postpakket 'n kistje sigaren van 6 ct van 't Leidscheplein, kleintjes, vooral licht: claro. 'k zal je 'tbedrag per postwissel restitueeren. De groeten aan Willem en Hein als je 'm ziet. Tot later.

Dag Albert. tt

Wim Witsen

Eindnoten:

1 Datering op grond van poststempel.
2 Hein Boeken.
3 Iemand die het ‘echte’ leven leeft.
4 Willem Kloos.
5 Niet geïdentificeerd.
6 Niet geïdentificeerd.
7 Vincent Boeken.

J.C. Singels aan A. Verwey 14.10.87

14 October 1887.

JCJ[1]

Waarde Heer Verwey!

Veel te laat dank ik U voor de toezending Uwer sonnetten, die ik toch hartelijk welkom heette als goede bekenden, mij reeds door de Nieuwe Gids gebracht. In het laatste nummer hebt gij U dapper geweerd en ik las ook met zooveel genot Uw beschouwing over de aquarel van Bosboom.[2]

Een van zijn mooiste teekeningen heb ik in mijn kamer hangen en zoo

dikwijls heb ik gezien en gevoeld wat gij nu zaagt en voeldet op de Haagsche Tentoonstelling en misschien dat daarom uw schrijven mij zoo aantrok en ik mij door dat stuk noch dankbaarder jegens U voelde dan door de toezending uwer verzen, een vriendelijkheid, die ik toch ook zeer waardeer.

En als ik nu voortaan mijn Bosboom zie, goed zie, dan zal ik daarbij zeker wel eens aan U denken.

Met vriendschap teeken ik mij J C. Jolles Singels

Eindnoten:

1 Voorgedrukte letters.
2 'Vijf teekeningen op de tentoonstelling der Hollandsche Teekenmaatschappij' [over: Israels sr, Mauve, Swan, Tholen en Bosboom].

A. Verwey aan K. van Vloten [14.10.87][1]

De boeken[2] heb ik in orde ontvangen, en ik dank je er wel voor. Het was een heel mooi pak zoo; en ik beloof je dat ik geen bladzij ongelezen zal laten. Vanmorgen heb ik de Varia[3] van Vloten die ik van Alb. Thijm heb, gekatalogizeerd. Het zijn er bij elkaar honderd en drie. Als je nu eens een dag over hebt, de volgende of daaraanvolgende week, dan kom ik een keer in Haarlem om die van jullie ook de katalogizeeren. Het nazien van tijdschriften etc zal een heel werk zijn, maar het zou ook heel aardig zijn, als het resultaat van onze bemoeijingen de kompleete Varia van je papa zijn zouden, en die ingebonden in de Bibliotheek.[4] Zoo iets zou een begin wezen van de saamvattende, overzichtelijke studie van het Leven en de Werken van Dr van Vloten, die zoo goed zal moeten geschreven worden als eene over de Werken en het Leven van Cd Busken Huet. Doe je meê eraan?

De boeken,[5] die nog liggen te wachten, zouden best doen te wachten tot ik kom. Dat is beter dan dat ze 't jou lastig maken op een overkomentje naar Amsterdam.

Groet Mama van me en lees dezen brief vooral niet zonder een glimlach - ik ben vandaag zeer deftig en laconisch[6] gestemd. Dat doet de regen. Dag!

Albert.

Eindnoten:

1 Datum ontleend aan poststempel.
2 Zie A. VERWEY AAN K. VAN VLOTEN 6.10.87.
3 In diverse tijdschriften (waaronder *De gids, De humanist* en *De levensbode*) verschenen varia van Van Vloten, vaak onder de titel: 'Nog iets over...'
4 De bibliotheek van de familie Van Vloten.
5 Nadere gegevens ontbreken.
6 Laconiek.

A. Verwey aan F.W. van Eeden 17.10.87[1] Niet verzonden brief/concept.

Rozengracht
Amsterdam
17 Octr '87

Beste Free,

Ik heb in de laatste weken over de N.G. nagedacht. Wij zijn nu in ons derde jaar, hebben een tamelijk aantal abonnés, hebben geen klagen over onze medewerkers, - maar moet dat álles zijn? Ik dacht: het aantal abonnés neemt al sints geruimen tijd niet meer toe? Wat is daar de reden van. Is daar de reden van deze: dat onze literatuur nu die eenmaal na veel gestribbel erkend is, blijkt toch eigenlik maar een klein stukje van de literatuur van Nederland te zijn? Dat onze wetenschap, met haar beetje Geneeskunst, filosofie en scheikunde toch eigenlijk maar een klein stukje nationale wetenschap is? Dat ons praten over kunst een toegift is, wel aardig, maar die weinig menschen interesseert, zoo min als ooze kunst - zelf?

Ik geloof dat het zoo is. Ik geloof dat als men vraagt: wat is het geestelijk leven van Nederland, en men gaat dat geestelijk leven opzoeken in óns tijdschrift, men dan wel een uiterst delicaat, en buitengewoon supérieur gedeelte van dat leven zal aantreffen, maar toch ook maar een heel, heel klein gedeelte van wat dat leven werkelijk is.

Bij de soort en de hoeveelheid geestelijk leven, die in de N. Gids aanwezig is, hebben op 't oogenblik maar een klein deel van de lezende Hollanders belang.

Nu, voor ons tijdschrift is allereerst noodig, dat er heel veel Hollanders belang bij hebben. Daar bestaat het voor. Alleen, áls dat gebeurt, kan het, ondanks het welvarend bestaan van den Ouden Gids, óok welvarend bestaan.

Kloos en ik, omdat we dat zoo hebben ingezien, wilden tegen de eerstvolgende vergadering een voorstel doen. Het volgende voorstel: Ten eerste: dat voortaan álle inkomende werken, van werken aard ook, 't zij dan romans, wetenschappelijke werken, of brochures, aan de leden van de Redactie worden gegeven ter bespreking, 't zij dan dat zij ze zelf bespreken of het laten doen door een ander, die daartoe in staat is.[2]

Ten tweede, dat aan ieder van de redactieleden wordt opgedragen te letten op het uitkomen van werken, elk redacteur op het uitkomen van zulke werken, als behooren tot een rubriek, die op de vergadering zal worden vastgesteld *zijn* rubriek te zijn.

Romans
1. Columbus[3]
   Robinson[4]
2. Draper.[5]
3. Opzoomer.[6]
4. Holland en V. Groet.[7]
5. Faustus[8]
6. Jonckbl[9] + L. Schneider[10]
7. Joan da Rimini,[11]

Eindnoten:

1
2 De rubriek ‘Boekbeoordeelingen’ verscheen vanaf het tweede nummer van de derde jaargang in *De nieuwe gids*.
3 Besproken door V. [A. Verwey]: recensie over *Columbus. De ontdekker van Amerika*. In: *De nieuwe gids* 3 (1887-1888), deel I, p. 309-312.
4 Besproken door V. [A. Verwey]: recensie over *Versluys' bibliotheek voor de jeugd: Robinson Crusoe*. Ibid., p. 303-309.
5 Niet in *De nieuwe gids* besproken: *Draper's geschiedenis van de worsteling tusschen godsdienst en wetenschap*. Andermaal uit het Engelsch voor Nederland bewerkt door P.F. Hubrecht. Haarlem 1887.
6 Niet in *De nieuwe gids* besproken: C.W. Opzoomer, *Losse bladen*. 3 delen 's-Gravenhage 1886-1887.
7 Besproken door V. [A. Verwey]: recensie over A.W. van Groet, *Hollands oude ideeën in strijd met oud-Hollands ideeën*. Een strijdschrift. In: *De nieuwe gids* 3 (1887-1888), deel I, p. 302-303.
8 Stellig: *Het oudste Faust-drama: Marlowe's tragische historie van Dr. Faustus*. Vert. en toegel. door R.S. Tjaden Modderman. Groningen 1887.
9 V. [A. Verwey], recensie over W.J.A. Jonckbloet, *Geschiedenis der Nederlandsche letterkunde* 6 dln. In: *De nieuwe gids* 3 (1887-1888), deel II, p. 234-238.
10 F. van der Goes, ‘Mevrouw Lina Schneider’ [over: L. Schneider, *Geschichte der Niederländischen Literatur*]. Ibid., p. 262-270.
11 V. [A. Verwey], recensie over Jan van den Arend, *Joan da Rimini*. In: *De nieuwe gids* 3 (1887-1888), deel I, p. 303-309.

C.M. van Deventer aan A. Verwey 18.10.87

Goes 18 Oct 87

Amice,
Als het nog niet geschied is, zou je dan zoo goed willen wezen de laatste N.G. te sturen aan Dr. Was te St. Oedenrode?
Tot *ziens*
Charley

H.S.M. van Wickevoort Crommelin aan A. Verwey 24.10.87

Overtoom 259
24-10-87

Geachte Heer Verweij

Hartelijk dank voor Uw uitvoerig schrijven van heden. Ik had waarlijk niet gedacht, dat U het saaie werkje,[1] voor iets dergelijks nog zooveel letters neer te zetten, aangedurfd zou hebben. Waarlijk, ik geloof niet, dat ik 't in *Uwe* plaats gedaan had en geloof dat de twee weekjes wel minstens tot maandjes zouden zijn aangegroeid. Ik zal Uwe zoo juiste opmerkingen goed in gedachten bewaren. Wat Uw raad betreft, dezen bracht ik al vroeger in praktijk zóo zelfs, dat ik mij wel wat ongerust maak, over mijn liefde tot schrijven. Het U gegeven stukje is al van vroegeren datum.

Ik hoop U nog wel eens te zien en te spreken; het onderhoud van verleden interesseerde mij zeer.

Hoogachtend
H.S.M. van Wickevoort Crommelin.

Eindnoten:

1 De becommentariëring van door H.S.M. van Wickevoort Crommelin voor *De nieuwe gids* ingestuurde kopij. Zie H.S.M. VAN WICKEVOORT CROMMELIN AAN A. VERWEY 29.9.87.

W.A. Witsen aan A. Verwey 25.10.87

Diepenheim bij Goor
25 oct 87.

Ik zou je allang geschreven hebben Albert, als 'k 'tniet zoo druk had met m'n werk; als 'k niet 't stellige vermoeden had dat jij 't erg druk hebt met jouw werk; en als,... nu ja nog wat.

Nu geloof'k ook wel dat alles wat 'k je schrijven kan je hoegenaamd niet schelen kan, maar om de waarheid te spreken: ik ben heel nieuwsgierig naar jou en 'n paar andere luidjes; en jij bent de eenige van wien 'k kans heb nog 's iets te hooren. Looy schreef me 'n brief over Arti,[1] - dat schijnt niet veel bizonders te zijn, en nu 'k zelf zoo tot aan m'n mond in de mooie dingen zit ('k moet al m'n krachten inspannen om er niet in te verzuipen) nu raakt die heele expositie m'n kouwe kleêren niet. - En nu zal 'k je 's vertellen hoe 'k hier m'n tijd besteed: als 't je niet verdommen kan, sla 't dan maar over. Ik zit hier in 'n kamertje, zoowat zoo groot als de helft van jouw kamer, nog al gezellig zoo 's avends met 'n alkoof waarin - behalve

de meubelen die men gewoonlijk in 'n slaapkamer noodig heeft, 'n bed, 'n stoel, 'n waschtafeltje - je vinden kunt verschillende soorten spinnen en veel muizen; de eerste nacht trok 'k 'n heel bedenkelijk gezicht - nu ben 'k eraan gewoon - 'smorgens - 'k sta niet te vroeg op - ontbijt 'k met weitebrood en kaas, met slechte thee en goede eieren; daarna ga 'k uit met m'n schetsboek tot I uur half twee. Na de koffie schilder 'k tot 'n uur of vijf en ga dan wat wandelen tot zes uur. Dat uurtje is 'tmooiste van den dag; dan zie 'k altijd heerlijke dingen, hier in 't dorp, 'n schat van etsen en teekeningen - maar gewoonlijk kijk 'k alleen maar en probeer 't niet eens: en waarvoor is 't noodig slechte dingen in de wereld te sturen, terwijl 'k er voor mezelf zoo veel aan heb om 't te zien?

Ik eet met boeken - och god, was 't maar waar, met Hein! - nee, met Marlowe of de Goncourt of zoo. Dan ga 'k wat loopen in de maneschijn en voor de rest schrijf of lees 'k. - Je ziet dus, wel gelegenheid om me te amuseeren. Dankzij je vertaling,[2] kan 'k nu Marlowe in 't engelsch lezen en heb daar veel genot van; als 'k je sprak zou 'k misschien een heele troep opmerkingen maken, zóo gaat dat niet -

Ik heb 'n briefwisseling gehad met Georges[3] en hem op z'n vraag of hij hier kon komen, geantwoord dat er geen gelegenheid is en dat 't me hier tegenviel. - 'tLaatste is in zooverre waar dat 'k hier niet gevonden heb wat 'k zocht, maar 'k schreef't, omdat hij blijkens z'n brieven in 'n vervelende gedrukte stemming is, en dan vind 'k moet iedereen zichzelf maar gezelschap houden. Zeg hem hier niets van! Heeft hij nog al succès met Frenkel?[4] Looy schreef er niet veel van, ook niets van 't werk van Tholen, en dat hoort toch altijd onder 't goede. Ik ben zoo enorm benieuwd wat jij uit voert en hoe 'tis met Willem? Ja, nu ben 'k uit Amsterdam en nu zeg je: je zult 't wel zien in de volgende aflevering! Daar heb 'k geen geduld voor, m'n goede Albert, schrijf me toch eens wat, en ook van Kloos. Hij is toch niet kwaad op me? - Die waard hier is 'n gekke vent; die wil absoluut met me spelen, vingt et un; banken! Alsof 'k niets anders te doen had! Hij zou me al m'n geld afwinnen, denk 'k. Ik lees veel: à propos, wat is dat Volksbuch van Faust[5] mooi! 'k Heb er Looy nog over geschreven: 'k begrijp niet dat Marlowe noch Goethe[6] die scène van Faust in den Harem van den Sultan hebben genegeerd. - M'n werk wil niets, 'k geloof dat 'k erg op den verkeerde weg ben; alle naïveteit, alle spontaneïteit is weg. Ik knoei nog net zoo als toen 'k van de academie kwam: misschien wel van al die critiek. Nee, maar in ernst, 'k heb alle geloof in mezelf verloren. Dus moeten anderen 'tmaar doen, ik kan 't niet. - Groet Willem; 'n hand van

Wim Witsen

Eindnoten:

1 Tentoonstelling van Levende Meesters bij Maatschappij Arti et Amicitiae.
2 'De tragische historie van Dr. Faustus, door Christopher Marlowe'. Vertaling door Albert Verwey. In: *De nieuwe gids* 3 (1887-1888), deel I, p. 12-64.
3 George Breitner.
4 Portret van mevrouw Theo Frenkel-Bouwmeester bij Arti (olieverf, 1886, Stedelijk Museum, Amsterdam).
5 *Das Volksbuch vom Dr. Faust*. Herausgegeben nach der ersten Ausgabe (1587). Halle a. S. 1878.
6 J.W. von Goethe, *Faust. Eine Tragödie*. Zwei Teile, Stuttgart (1816).

J.C.G. Grasé aan A. Verwey [26.10.87][1]

Wellington House.
Wednesday. 5. pm

Dr Verwey,
I bought a Shakespeare[2] for you, but no other books of M.[3] Series are out, till next month, when I shall forward them to you. A letter will follow soon.
Yrs very truly
Grasé

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 Vermoedelijk *The Leopold Shakespeare*. Zie A. VERWEY AAN J.C.G. GRASÉ [begin april? 86], noot 3.
3 Mermaid series. The best plays of the old dramatists. Literal reproduction of the old text. 1887 - heden.

M.C.M. de Groot aan A. Verwey 31.10.87

S. 31-10 '87.

Mijn beste,
hierbij *ƒ* 50, muntb. 9963 H, waarvan ik omgaand de goede ontvangst hoop te vernemen.
Ik las met veel genoegen je stukje over 't Letterk. Congres. Je sonnetten bevallen me ditmaal niet. Dr Faustus heb ik nog niet kunnen lezen, helaas. Ik heb geweldig veel te doen en sociale dingen genieten bij mij natuurlijk de voorkeur.
Kent gij of een der Amst. kennissen Mevrouw E. Douwes Dekker, geb. Schepel? Meld mij dat eens en zoo mogelijk, hoe de verhouding is tusschen haar en jou of haar en dien kennis: intiem, vrienschappelijk of nog minder dan dit? Ik hoor van anderen, dat ze mij kent en weet niet, dat ik haar ooit gesproken heb, hoogstens even gezien, 15 of 20 jaren geleden.

Het ga je uitstekend! Groet Israels.
je
M d Groot

W.A. Witsen aan A. Verwey 3.11.87

Diepenheim 3 nov '87.

Je kunt je moeilijk voorstellen, m'n goeie Albert, hoe veel plezier je me gedaan hebt met je brief. Om dàt te voelen zou je lang alleen moeten wezen van alles af, alleen met je werk en de mooiigheid in en buiten je. Dat geeft zoo'n brief je hersens 'n heele boel te doen en of je wilt of niet je moet denken. Lezen noch werken, alles waarin je gisteren zoveel belang stelde, helpt niets. Zoo heb 'k vandaag den heelen dag moeten denken aan 'tgeen je schreef over Maris[1] en Georges; van alle kanten kwamen gedachten aan loopen, en maakten met z'n allen zoo'n misbaar, dat 'k eindelijk ten einde raad, overtuigd dat ze me niet eerder met rust zouden laten, voor m'n tafel ging zitten met 'n velletje papier voor me, en hen dreigde allemaal te zullen opschrijven: toen zijn ze hard weggeloopen. En nu moet 'k zien dat 'k ze met 'n zoet lijntje eén voor eén weer naar me toe laat komen; maar 't zal moeite kosten want ze zijn lastig. (en telkens komt de verkeerde)... Daar heb 'k er een, kom maar hier jongen... tiens, 'tis 'n ouwe: 'T is 'nbekende en geliefkoosde bewering van Jaap Maris dat onze beweging, waarvan hij met z'n broers,[2] Israels[3] en Mauve aan 't hoofd staat, 'n nasleep is van de romantiek in Frankrijk. Ik voor mij heb dat altijd 'n beetje 'n frase gevonden; dat ze er uit voort komen, nu ja... maar zelf romantiesch zijn? Gedeeltelijk. En 'k vind 't onjuist en akelig oppervlakkig om te zeggen van Jaap: hij is 'n romanticus. Daar kun je je niet mee afmaken dat gaat niet aan. Zie de ouwe schilderijen eens van Israëls: beroerde sentimenteele dingen; zie z'n latere: ongelooflijk fijn gevoeld, dikwijls, màar... de sentimentalitit breekt nog altijd door de toevalligheden van den omgroei henen - o pardon, nee, (dat is 'n arrogante indringer, weg, sluipekop...)[4] nu, je begrijpt wat 'k bedoel; - Mauve, dien je zelf zoo goed kent, daar weten we alles van. Hem reken 'k tot die nasleep. Maar voor Jaap en z'n broers zullen we ons nauwkeuriger moeten uitdrukken, dan we doen als we ze romantici noemen; dat zou lang ophouden en 'tzou je misschien vervelend zijn. Maar dit weet 'k wel, dat wat Jaap in z'n werk heeft dat Georges aanleiding geeft dat te zeggen, dat heeft Georges zelf ook. Want Georges met àl z'n persoonlijkheid, heeft alles aan Jaap te danken; en we moeten niet vergeten dat Jaap staat tusschen Georges en twee groote mannen aan wier werk hij me altijd doet denken: aan Courbet en Flaubert. Georges is verder of zal verder gaan dan Cour-

bet, - maar door Jaap. En wanneer we nu die woorden, die groote woorden waarachter zoo veel gecacheerd woort, woorden waar Georges zich zeker geen rekenschap van geeft - wanneer we die woorden achterwege laten en eenvoudig eens zien wàt de kwaliteiten waren van de romantikers (van Gericault, Delacroix, Courbet etc) en die vergelijken met de kwaliteiten van de Marissen dan zullen we 'n overeenkomst vinden die zich uitstrekt niet alléen tot Georges maar tot ons allemaal: de een meer de ander minder. Ik bedoel met deze kwaliteiten: artisticiteit, 't onderling verband van de verschillende waarden, 't predomineeren van 't gevoel, de emotionneele kleuren; den klank van onzen stijl, onze lyriek, etc. etc. Van Looy is 'n uitzondering maar 'k vrees door 'n gebrek in z'n organisatie: 'k hoef je niet te zeggen, je weet 't uit m'n stukje over hem,[5] dat 'k veel respect voor hem heb, maar hij mist iets, en dat gemis spreekt misschien 't sterkst uit z'n laatste werk: 'k geloof haast geinfluenceerd door z'n vrees voor 'toverwicht van Maris en meer onmiddelijk van Breitner. Maar ik verbeeld me dat we op weg zijn naar 'n Nieuwe periode, 'n sensationneele kunst, geinfluenceerd door de letterkunde of liever geboren uit 't contact mèt de litteratuur, 'n kunst waaraan jullie en enkele fransche litteratoren even veel gedaan hebben als de Marissen, even onwillekeurig. Die paletkwestie is heel eenvoudig en natuurlijk; 't moet je niet verwonderen dat Georges 'tzelfde palet heeft van Maris: dat niet alléen. Z'n manier van doen, z'n heele school, als 'k 't zoo maar 's noemen mag, z'n begrip - is 't begrip de school, de manier van doen van Jaap. Er ligt hoegenaamd geen depreciatie in (wie zei 't? 'k Zelf heb 't 's beweerd, maar 'k weet niet meer tegen wien, en in geen geval met 'n slechte intentie) 'tis juist de kracht, de puissance, zou Ietje zeggen, van G. dat hij zoo persoonlijk voelt; en daar komt toch alles op neer, is 't niet? Dan heb je Veth: die heeft 'n manier voor *zich*, maar waarachter niets anders; mooie kleêren op 'n ledepop... en dat heet origineel omdat 't vreemd, in gezond geschilderd is. Ook Ietje vroeger, tegenwoordig weet 'k niet; daar zit in ieder geval veel meer achter. Maar Veth kan daarom toch wel eerlijk zijn, dat geloof 'k vast; maar niemand kan zich grooter voor doen dan hij is: dat komt altijd uit; is 't zoo niet in literatuur ook? Ja, dat is heerlijk, dat geen liegen en bedriegen mogelijk is in kunst. Maar de enkele die 't zien en zeggen: ‘die man liegt’, worden niet geloofd: ook dàt is goed. Want ook die 'tnièt weten zouden 't gaan zeggen en wer leichtlich glaubt wirdt bald betrogen, zegt Meph. aan Faustus.[6] - maar Veth's werk is niet ordinair. - 'k Kan 'tme begrijpen dat je 'tje aantrekt als die heeren schimpen op 't werk van Looy en 'k vind even als jij dat ze er geen recht toe hen - maar 'tis niet onverklaarbaar. B.v. Valk staat in z'n werk lijnrecht tegenover Looy, zelfs meer dan Breitner; want Valk is zoo'n heethoofd, die als hij werkt eenige overeenkomst hebben moet van iemand die bovenmate driftig, 'n waas voor z'n oogen krijgt en niet meer weet wat

hij doet, Valk ziet niets dan 'tleelijke in zoo'n Elsje.[7] Er is veel in den laatsten kroniek[8] van Willem dat Valk zich aantrekken kan als hij 't toepast op 'n kunstenaar in 't algemeen. Valk voelt veel: maar wat hebben wij daaraan als hij 't niet laat zien? - Ik zei daarstraks dat we 'n nieuwe periode, 'n individueele kunst zullen hebben; maar je weet niet, Albert - hoe 'k soms lachen moet over zoo'n optimisme - dat komt dat 'k oordeel naar 'tgeen 'kzelf wil en wat 'k bij anderen hoop; en 'k geloof er zeker in: alleen, er moot wat ernstiger gewerkt worden - niet als tegenwoordig maar met hart en ziel; er moest 'n beetje meer van de energie in de luidjes zijn die jou benijdenswaardig maakt. Onder ons: 'k vind dat ze allemaal knoeien en erg knoeien: alles gebrek aan serieux. Die heeren denken er te veel aan elkander boven 't hoofd te groeien, mekaar 'n vlieg af te vangen, en offeren alles, met 'n enkele uitzondering aan de gevaarlijke SCHIJN. Ik heb, onder ons, Breitner precies gezegd wat 'k van hem vind; hij heeft 't goed opgenomen en schreef eerst brieven met vooze argumenten heel sophistiesch; hij is geeindigd me gelijk te geven. - Maar wie zal me zeggen of hij 't meent, zelf voelt als ik? Iemand van zijn talent moest harder werken dan eén ander; en 'k vindt 't laf het als pretext te nemen om te luieren. Ik schrijf je dit omdat 'k je het zeggen wil hoe 'k er over denk en ik ben er door mezelf zóo van overtuigd dat hard werken noodzaak is. Je weet niet wat 'k tob! - Heerlijk dat Kloos aan 'twerk is; hè, 'k zou er bijna opgewonden van worden; Ja we zullen allemaal mooie dingen maken, hè, Albertje? Wat ben 'k nieuwsgierig naar de N.G.! Schrijf jij maar over Arti,[9] je doet dat veel beter voor 'n letterkundig tijdschrift dan wij. Ik doet 't niet.

Waarschijnlijk kom 'k wel in Amst. om Arti, maar 'k ben bang, doodsbang voor drank. - Je weet wel, zooals wij dat deden, veel drank! Maar de provincie en m'n werk dat ook wel provinciaal zijn zal, dat meen 'k niet leeren me 't drinken af; 'k ben zóo vervelend en serieus dat 'k eigenlijk niet schrijven moest; is 't geen zware brief? God beware me, 'k zou den heelen avond wel door kunnen kletsen; tegenwoordig teeken 'k s avonds, dikwijls tot a of 3 uur snachts, tot verbazing van m'n waard en z'n vrouw die niet gewoon zijn aan die stads gewoonten; die stilte op zoo'n dorp, snachts dat is gewoon ongelooflijk; 'k krijg als 'k er op let altijd de sensatie of 'k alleen op 'n onbewoond eiland ben of god weet waar!

Uit 'n brief van Hein bleek 't me dat de goeie jongen verliefd is en stil, is 't niet? 'k Zal hem schrijven. Looy schreef me iets van Georges: dat hij iets aan z'n hand heeft, wat is dat? Daar schreef hij zelf niets van

Vergeef me m'n tirade over Maris; maar 'k zie in dat woord (romanticus) depreciatie en dat kan 'k niet lijden. Maris en in geen geval Jaap, heeft voor mij 'tlaatste woord niet gezegd, maar 'k vind die benaming zoo oppervlakkig! Net als Beets zeit van een criticus dat die 'n goed mensch moet zijn.[10] En ga nu door, Albert en zeg wat Maris nog meer is dan

romantikus! al is 't bedoeld in 'n goede zin. Maar ik denk dadelijk aan dramaas en verzen en bombast van Hugo, aan lange haren en bleeke gezichten, aan groote mantels en dolken, aan valsch gevoel en schijn, aan conventie en sentimentaliteit etc, etc alles om akelig van te worden, 'n ziekelijke boel. En Jaap is gezond als 'n ouwe Hollander, neem Rembrandt of Vondel (ook die, niet waar?). En nu schei 'k uit - Stuur me die brochure[11] en als je kunt ('tstukje van Veth) de Amsterdammer.[12] In 't nieuws las 'k 't, en kreeg 'n kleur voor Jan Piet.[13] De groeten aan Willem en Hein.

Er staat 'n heele drom gedachten buiten de deur die 'k niet binnen wil laten, tot later. 'n hand van je vriend Willem Witsen

Eindnoten:

1 Jacob Maris.
2 Willem en Matthijs Maris.
3 Jozef Israels.
4 Formulering ontleend aan Kloos' karakterisering van Hélène Swarths tweede bundel in: 'Literaire kroniek'. In: *De nieuwe gids* 2 (1886-1887), deel II, p. 464 in augustus 1887.
5 W.J. van Westervoorde [W.A. Witsen], 'Een Hollandsch schilder in Spanje'. In: *De nieuwe gids* 2 (1886-1887), deel II, p. 181-187.
6 Citaat uit: *Das Volksbuch vom Dr. Faust.* Herausgegeben nach der ersten Ausgabe (1587). Halle a. S. 1878, p. 113.
7 Van Looy's olieverfschilderij 'Elsje. Het ziekelijke weesmeisje' (Stichting Jacobus van Looy. Frans Halsmuseum, Haarlem) hing op de tentoonstelling van Levende Meesters bij Maatschappij Arti et Amicitiae.
8 'Literaire Kroniek' [over: Mr. C. Vosmaer]. In: *De nieuwe gids* 3 (1887-1888), deel I, p. 172-179.
9 C. [A. Verwey?], 'Varia' [over: de Artitentoonstelling]. Ibid., p. 346.
10 Vergelijk Nicolaas Beets, 'La critique est aisée et l'art est difficile'. In: *Verscheidenheden meest op letterkundig gebied*, Afl. 3 (1867), p. 87.
11 Nadere gegevens ontbreken.
12 V. [J.P. Veth], 'Iets over Arti-tentoonstellingen'. In: *De Amsterdammer. Dagblad voor Nederland* d.d. 3-11 1887.
13 Ingezonden brief van Veth in *Het nieuws van den dag* d.d. 2-11 1887, waarin Verb de recensent van de Arti-tentoonstelling bekritiseert. In een nawoord maakt de recensent Veth vervolgens belachelijk.

D.H. Joosten aan A. Verwey 4.11.87[1]

D.H. Joosten.

Amsterdam, 4 November 1887.[2]

WelEd Heer,

Met de Heeren A C Wertheim, M A Perk, H Binger, C.M.J. Willeumier en P.A. Brugmans veroorloofde ik mij eene circulaire uitnoodiging tot U te richten om deel te nemen aan een maaltijd die de Commissie voor het laatste letterkundige Congres aan de Heeren Quack en van Hall zoude aanbieden.

Wij stelden den prijs voor het Couvert op *ƒ* 10. - alles inbegrepen.

Wij bleven zonder uw antwoord en verzoeken U beleefd ons alsnog te willen meêdeelen of wij op Uwe aansluiting mogen rekenen. - De dag is nog niet bepaald. -

Met alle hoogachting heb ik de Eer te zijn
Uw Dienaar
D H Joosten

Eindnoten:

1 Circulaire.
2 'D.H. Joosten', 'Amsterdam,' en '188' zijn voorgedrukt.

A. Verwey aan F. van der Goes [na 4.11.87][1]

Die Port van Cleve
Amsterdam[2]

Amice,

A propos van dien brief van D.H. Joosten - ik wou er niet over spreken, daar Willem[3] bij was, maar heusch, wees nu eens verstandig en neem *niet* deel aan dat diner, al dringt J. crop aan. Het zou toch wat al te gek zijn: een *Nieuwe Gids Redacteur*, die meê een diner aanbiedt aan twee *Oude Gids redacteuren* - Verbeel je dat *wij* een Congres beleiden, en *Veth, Boeken* etc maakten plan om *ons* een diner aan te bieden, denk je dat *V. Hall* + *Quack* daaraan meé zouden doen? En het geval staat daar toch minstens aan gelijk, zou ik denken. Jij gaat in die zaken wel eens wat al te vroolijk op je luimen door, maar heb nu eens geen luimen en hou je aan een solide gevoel van eigen waarde en gezonde practijk, dat waarachtig geen Convenance is.

Yours
Albert

Eindnoten:

1 Datering op grond van D.H. JOOSTEN AAN A. VERWEY 4.11.87.
2 Voorgedrukte tekst.
3 Willem Kloos.

D.H. Joosten aan A. Verwey 5.11.87

D.H. Joosten[1]

Amsterdam 5 Nov 1887

WelEd Heer.

Vergun mij, uitsluitend tot eigen verantwoording, U mede te deelen dat ik mij ook tot U wendde met het maaltijd-voorstel[2] omdat uw naam staat

onder de circulaire waarbij de letter-vrienden worden aangespoord aan het congres deel te nemen. De eigenlijke regelingscommissie bestond slechts uit 5 leden waarvan de heer van Hall voorzitter was. De zestig onderteekenaars der circulaire, boven bedoeld, kozen uit hun midden den heer Quack tot algemeen voorzitter. Ik kon U dus wel niet anders dan als commissie lid beschouwen.

Met alle achting heb ik de eer te zijn
Uw dienaar.
D H Joosten

Eindnoten:

1 Voorgedrukte tekst.
2 Zie D.H. JOOSTEN AAN A. VERWEY 4.11.87.

A. Verwey aan K. van Vloten [7.11.87][1]

Maandag.
Rozengr

Gisteren ben ik bij Breitner geweest en heb goed antwoord. Hij zal ons graag zien komen, Donderdag na de koffie. En gisteravond heb ik v. Looy gesproken. Daar moet ik je ook wat van vertellen, dat ik wel denk dat je prettig vindt. Ik vertelde hem dat je zijn Elsje zeer mooi had gevonden. Hij zei daarop ‘hè, dat vind ik aardig’. En even daarna: ‘Zou juffr. v. Vloten 't van me cadeau willen hebben? Natuurlijk zonder de lijst.’ Ik heb geantwoord dat ik wel meende dat je 't heel graag van hem zou aannemen. Maar dat ik - ook namens jou - dat alleen zou willen gezegd hebben voor het geval, dat er tijdens de expositie geen bod op gedaan wordt. Vind je dat goed? Looy was bang, dat, als hij 't thuis kreeg hij eraan zou gaan knoeien, en dat zou hij jammer vinden. Niets lijkt hem nu aangenamer dan het zooals het is, in handen te zien van iemand die er hart voor heeft. Ik moet zeggen - ik ben vandaag weer op Arti geweest - dat Elsje me telkens meevalt, en ik voel nu ook wat je bedoelt als je die vlek op 't voorhoofd innig noemt. Een afschuwelijke oue juffrouw vond vandaag Frenckel[2] ‘afschuwelijk’. 'k Had haar willen bijten. Dag, tot Donderdag. Dan haal ik je van Sam. Albert.

Eindnoten:

1 Datering op grond van poststempel (8-11 1887) en de eeuwigdurende kalender.
2 Breitners ‘Mevrouw Frenkel-Bouwmeester’.

M.J.F.P.H. Erens aan A. Verwey 14.11.87

Schaesberg 14 Nov. '87

Amicissime,

Ik zal je maar absolveeren van de zonde van stilzwijgen tegen over me bedreven eene zonde die des te grooter was omdat ze uitging (altijd negative) van je gouden pen. Of zoudt ge niet willen toegeven dat je onder de gouden pennen van Nederland wordt geteld?

Ik heb de laatste N.G met genoegen gelezen: daaraan waart gij schuld en daarom dwing je me tot dankbaarheid. In je vertaling van Faust heb ik gezien dat je ook 'top less' door stomptorenig vertaalt alhoewel de heer Fijndraat in het weekblad[1] zegt dat dit niet deugt: mij dunkt dat genoemde heer ongelijk heeft.

Maar wat hebt ge bedoeld met de sonnetten?[2] Ik ben niet zeker of ik de 'ground-swell troubling the deeps of your soul'[3] heb gevat.

Wat mijn stukje[4] aangaat plaats het niet: 't is beter niet den indruk van zonderlingheid te maken met één stukje: ik ben alléén van plan mij niet aan den indruk van het publiek te storen wanneer ik eene collectie van zulke producten zal hebben. Overigens mankeert er iets aan namelijk de onmerkbaar stijgende angst van Melchior Quix. Ben zoo goed mij genoemd stukje te bewaren: ik zal het dan van je krijgen, wanneer ik weer in Amsterdam kom: dit hoop ik te doen tegen het einde van de volgende maand. Mocht ge in het decembernummer weer iets hebben[5] zoo houd ik me voor dat N.G-nummer gerecommandeerd. Verder nog een vraag of verzoek: wanneer je de een of ander betrekking bij een courant of iets dergelijks wordt aangeboden en jij dat niet voor jou aanneemt zoo sla mij voor of zoo dit een germanisme is, beveel mij aan. Je begrijpt: primum vivere et deinde philosophare.[6] Karel zou me een exemplaar van zijn roman zenden doch tot heden heb ik nog niets ontvangen: in de Amsterdammer[7] is hij geloof ik nog niet geannonceerd.

Doe mijn groeten aan Kloos en zeg dat ik nog altijd op dien brief wacht dien hij me bijna 1½ jaar geleden beloofd heeft.

Na groeten
t.t.
Trifouillard

Is de Rooy[8] een doppelgänger van jou?

Eindnoten:

1 P. Fijn van Draat, 'Het oudste Faust-drama. Marlowe's tragische historie van Dr. Faustus vertaald door Dr. R.S. Tjaden Modderman' (2 delen). In: *De Amsterdammer. Weekblad voor Nederland* 11 (1887), nr. 540, d.d. 30-10 1887, p. 3, en nr. 541, d.d. 6-11 1887, p. 3-4.
2 De 'Zeven sonnetten'
3 Nadere gegevens ontbreken.
4 Onder de titel 'Een sensatie' opgenomen in Frans Erens, *Dansen en rhytmen*. Amsterdam 1893, p. 82-86.
5 Albert Verwey, 'Een bazig denker' [over: redo van prof. C.B. Spruyt]. In: *De nieuwe gids* 3 (1887-1888), deel I, p. 241-255.
6 Eerst leven en dan pas filosoferen.
7 In *De Amsterdammer. Dagblad voor Nederland* d.d. 1-11 1887, p. 3 stond een aankondiging van het binnenkort verschijnen van Lodewijk van Deyssel, *Een liefde* (2 delen) bij uitgever C.L. Brinkman.
8 A. de Rooy [pseudoniem?], 'De tentoonstelling in Arti' (3 delen). In: *De Amsterdammer. Dagblad voor Nederland* d.d. 10-11 1887, p. 2-3, d.d. 13 en 14-11 1887, p. 10-11, en d.d. 20 en 21-11 1887, p. 11.

G.H. Breitner aan A. Verwey [voor 15.11.87?][1]

Amice,

Doe me 't genoegen en stel me nu stellig minstens 25 gld ter hand. Heden middag omstreeks 4 uur in de Poort van Kleef.

Anders kom ik toch nog in moeylijkheden. Of misschien ben ik 't al.

Nalporte[2]

tt

G H Breitner.

Eindnoten:

1 Datering op grond van W.A. WITSEN AAN A. VERWEY 15.11.87.
2 In de poort (van Cleve).

W.A. Witsen aan A. Verwey 15.11.87

Ew.[1] 15 nov '87 -

Al

wat 'k van de bewuste zaak weet, is dit: Mr Kool[2] heeft G.[3] het geld gegeven voor z'n huur, maar G. heeft dat geld voor andere dingen gebruikt en liet zich maar manen om z'n huur, totdat z'n huisbaas Mr. K. als borg van G. aangesproken heeft waarop deze kwaad is geworden, en met recht, op G., wien hij schreef dat 't oneerlijk gehandeld was, en dat hij 't atelier te huur zou laten zetten met 1° Dec. Voor zoover 'k weet heeft K. de huur betaald of zal 't doen want hij is er borg voor; vandaar dat 'k niet begrijp wat jullie betalen willen! Dat hij met 1° Dec. weg moet zal veel van G. zelf afhangen. Mr K. wil hem graag helpen, maar vindt 't niet prettig dat G. 'tgeld op maakt (en niet eens voor z'n werk maar met M.[4] etc.) en hem 'n beetje voor den gek houdt. Ik ben er van overtuigd dat Mr K. hem zal blijven steunen, even goed als hij 't anderen doet, als G. werkt. Ik vrees wel dat G. jullie 'n beetje om den tuin wil leiden, hij klaagt graag, en weet

wel dat hij door medelijden op te wekken, dikwijls meer dan noodig, geholpen is. Ik schrijf je dit in haast, maar 'k reken er op dat je dit *verscheurt* en er *niet* over spreekt met G. *noch* eén ander. *Jij zult* begrijpen dat 'k G. dat geld graag gun, en zooveel plezier als hij maar hebben wil, maar 'k vind 't 'n beetje beroerd als jullie, waarschijnlijk met eenige opoffering geld bij mekaar brengt, terwijl G toch geholpen wordt

Ik zoo je ten minste raden niets te doen voor je zeker van de zaak bent; ik voor mij zal bij K. inlichtingen vragen. De zaakwaarnemer van den huisbaas (Mr Leembruggen) heet Görlitz als 'k 't wel heb en woont in de Plantage, in 't adresboek vindt je z'n huis wel denk 'k, 'n makelaar.

Begrijp je, Albert? Ik vind 't kranig van jullie om G. te helpen, en zelf wil 'k daar graag aan meedoen, maar 'k wou niet graag dat G. geld had, meer dan strikt noodig is; zoolang hij 't krijgen kan zal hij niet werken. Maar 'tis 'n sophist en hij kan goed praten. In haast

Schrijf me 's, wil je?

tt Willem

Eindnoten:

1 Ewijkshoeve, het buiten van Witsens vader bij Baarn.
2 Mr. J.H.W. Kool was advocaat te Amsterdam en een vriend van de vader van Willem Witsen; hij steunde kunstenaars geldelijk.
3 Georges Breitner.
4 Waarschijnlijk Mau(rits) van der Valk.

W.A. Witsen aan A. Verwey 16.11.87

Ewijkshoeve
bij Baarn
16 nov '87

Ik zal je even zeggen hoe 't gegaan is tusschen Br[1] en K.[2] - Toen Prins van z'n atelier ging wilde Georges 't huren; maar Mr Leembruggen weigerde 't hem, op grond dat G. bekend stond als 'n mauvais sujet. G. schreef toes aan Mr K. dat 't hem geweigerd was om finantiele redenen waarop K. zeer bereidwillig 'n brief geschreven heeft aan Leembruggen en de zaak met dien geschikt heeft. Hij schreef toen aan G: ik heb 't atelier gehuurd. - Hij gaf toen geld aan G. voor den huur, 't geen G. uitgaf aan andere dingen, de rest weet je. Ik verbeeld dat wanneer G. nu 'n visite gaat maken bij K. om amende honorable te maken (dat is hij toch verplicht - maar hij neemt 't Mr K. eerder kwalijk dat hij hem niet veel meer geeft en zich niet door hem beet laat nemen, ja zelfs vindt hij dat K blij mag zijn hem te kunnen helpen) als hij dat doet en excuses maakt, dan is Mr K. de man niet om 't niet te kunnen begrijpen. - Maar 't gaat toch niet aan als je iemand geheel belangeloos helpt om je te laten voor den gek houden; en zonder K. wil Leem-

bruggen 't atelier niet aan G. verhuren; 'tis *niet alleen* 'n geld kwestie, en wanneer je G. 't rustig bezit van z'n atelier wil verzekeren, dan kun je dat niet door de huur bij elkaar te brengen: de eenige weg is G. te bewegen dat hij naar K. toe gaat. Ik kan 't me niet begrijpen dat hij dat niet uit zich zelf doet en niet voelt dat hij *verplicht* is excuses te maken. K. kon niet anders handelen: hij helpt hem om te kunnen werken en leven maar niet waar G. zich met alle geweld naar de verdommenis wil zuipen en sjouwen

En laat G. nu maar te trotsch zijn - hoewel 'k 't zeer onverstandig vind - en de menschen die hem graag helpen en zóo discreet dat 't hem nooit gehinderd kan hebben, naar den bliksem wenschen, hij zal er niets verder mee komen. Waar hulp noodig is en jullie allemaal je best doen wil ik natuurlijk graag meedoen maar in dit geval zou 't verkeerd zijn, om dat op den duur G, en dat moest hij begrijpen, er veel aan kan hebben om met K., c.s. op 'n goeden voet te zijn; daargelaten zooals je zei, dat hij 'n veel beter figuur maakt. Ik kan er K ook niet over schrijven. Waarvoor zou 't dienen? K. is 't met mij eens, en jij en iedereen die op de hoogte is zal eveneens denken. Voor mij hangt 't heelemaal van G. zelf af -

Je zult 't wel erg druk hebben voor de aflevering - 'tspijt me wel dat 'k niet schrijven kan over Arti,[3] want 'k heb heel wat te zeggen, zelfs vóor 'k de exp. gezien heb - maar 'k ben in 'n paar schilderijen en teekeningen en moet daar in blijven - 'k moet ook den verloren tijd inhalen, en heb meer werk dan 'k af kan. Als 'k in Amst. kom, - 'k denk begin Dec, dan ga 'k niemand zien, althans heel weinig - en stel 'k me voor dat we met z'n drieën, jij, W.[4] en ik 's 'n gezellig dejeunertje zullen hebben, hier of daar. Vindt je dien uitval van Thijm in den Amsterd[5] niet eminent? 'k ben onwel geweest van 'tlachen. - Dank je nog zeer voor die brochure[6] - 'twas de moeite waard! Waarom schrijf jij niet over Arti?[7] Al was 't alleen 'n impressie van twee of drie schilderijen zonder beschouwingen. Wanneer ooit dan vind 'k dit de gelegenheid; 'k bedoel natuurlijk ‘wanneer ooit’ voor òns, de literaire waarde daargelaten; en ons gehaspel zal jij je niet aantrekken. Geef 't als impressie - heelemaal literair, zooals over Bosboom.[8] Dat zou 't best zijn voor de aflevering... Dag Albert, 'n hand, Willem

Eindnoten:

1 Georges Breitner.
2 Mr. Kool.
3 Tentoonstelling van Levende Meesters bij Maatschappij Arti et Amicitiae in Amsterdam.
4 Willem Kloos.
5 J.A. Alberdingk Thijm, recensie over: de Arti-tentoonstelling. In: *De Amsterdammer. Weekblad voor Nederland* 11 (1887), nr. 542, d.d. 13-11 1887, waarin hij de impressionisten ‘gespuis’ noemt.
6 Nadere gegevens ontbreken.
7 Uiteindelijk verschenen er twee korte reacties: J. Stemming [M.W. van der Valk], ‘Juiste en onjuiste begrippen over kunst’ [over: de Arti-tentoonstelling]. In: *De nieuwe gids* 3 (1887-1888), deel I, p. 256-266 en C. [A. Verwey?], ‘Varia’ [over: de Arti-tentoonstelling]. In: *De nieuwe gids* 3 (1887-1888), deel I, p. 347.
8 ‘Vijf teekeningen op de tentoonstelling de Hollandsche Teekenmaatschappij’ [over: Israels sr., Mauve, Swan, Tholen en Bosboom].

A. Verwey aan K.J.L. Alberdingk Thijm 19.11.[87][1]

Rozengr. 57
Amst. m. 19 Nov.

Amice,
Gister ochtend gaf ik Schröder order je - voor rekening van de N.G. - La Terre[2] te zenden. Ik houd me aanbevolen voor een briefje als het boek niet bij tijds aankomt. Het zal ons aangenaam zijn je oordeel in tijdschrift-artikel-vorm[3] te ontvangen, liefst vóor den 25sten - groetend
tt
Albert Verwey

Ik zeg: liefst vóor den 25sten, maar het spreekt van zelf dat je stukje ook daarna nog zeer welkom zal zijn.

Eindnoten:

1 Jaardatum ontleend aan Prick 1981.
2 Emile Zola, *La terre*. Paris 1887.
3 Lodewijk van Deyssel, ‘Zolaas laatste werk “La terre”’. In: *De nieuwe gids* 3 (1887-1888), deel I, p. 434-456, gedateerd ‘22 jan. '88’ en verschenen in het februari-nummer.

K.J.L. Alberdingk Thijm aan A. Verwey 22.11.87

22 November 1887

Ja, waarde vriend, je hebt mooi praten. Gisteren om één uur ontving ik het boek, waarvoor ik de heeren dank zeg, vandaag om één uur je brief. Ofschoon ik kontinueel lees ben ik nog niet aan de helft. Overmogen komt Erens, ik weet dus niet of ik tijd zal hebben het artikel zóo gauw af te hebben, want ik moet het toch styleeren. Voor *Nederland* of zoo zoû ik gauwer klaar zijn. Enfin ik zal mijn best doen.
tt
Karel Alb. Thijm

W.A. Witsen aan A. Verwey [22.11.87][1]Datum ontleend aan poststempel.

Ew. Maandagavond,

Ik ontvang zoo even je brief en kan dus niet helpen als deze wat laat komt. Voor zoover *ik* weet is de huur[2] *f* 300- dus *f* 75. in de drie maanden - Ik geloof stellig dat G. 't er op toe leit om wat zakgeld te krijgen. Kool is de

man niet om hem geld te geven om 't later terug te willen hebben, ook dàt geloof 'k niet - maar dat weet 'k niet, en zal informeeren. Van boos worden is geen sprake, 'k vind die heele zaak, vooral om G. beter te leeren kennen, heel vermakelijk. Zoodra 'k de waarheid weet, zal 'k 'tje schrijven, maar 'k vrees ook dat je je niet vergist en dat G. ons leelijk te pakken wil hebben - dit zal moeten blijken - Ik raad je in ieder geval G. geen geld te geven omdat 't, verbeeld 'k me, overbodig is, hij heeft 't van K., en buitendien 'n teekening verkocht of 'n schilderij? aan de verloting[3] of allebei. En daar hij nooit z'n schulden betaalt, veronderstel 'k dat hij 't op z'n gewone manier kwijt raakt. *Ik* geef 't niet, - en niets meer voor 'k goed op de hoogte van z'n zaken ben.

Die Georges is zoo'n slimmert maar toch weer zoo spontaan en van 't oogenblik, dat hij zich telkens verpraat en in z'n spel laat kijken; ja, dat is bepaald om van te schrikken dikwijls; en uit kieschheid laat je 't niet merken, maar toch was 't misschien beter om hem éens en voor altijd te bewijzen dat je hem kent.

Ik ben op 't oogenblik aan 'n tamelijk groot schilderij dat me erg in beslag neemt - 'k heb dus verder niets te beweren. Als die zaak van G. nu uit is, hoop 'k nog 's op 'n brief van je over iets anders, als je de tijd hebt. Ik schreef gisteren aan Kl.[4] 'n gek briefje, maar voor mij van 'n zeker belang. Als je Valk 's tegen z'n lijf loopt vraag hem dan of hij mij die couranten 's wil zenden, waar 'k Looy om gevraagd heb[5] maar die heeft 't vergeten -

Nu, 'k geef je 'n stevige hand. Tot ziens; dag,
Willem

Eindnoten:

1
2 Van Breitners atelier in de Parkstraat in Amsterdam.
3 Verloting der Vereeniging tot bevordering van beeldende kunsten. (Tentoonstellingscatalogus. *Najaarstentoonstelling van werken van Levende Meesters*, oktober 1887. Arti-archief).
4 Willem Kloos.
5 Nadere gegevens ontbreken.

F.W. van Eeden aan A. Verwey 27.11.87

Zondag
27.11.87

Albert!

heb je mijn proef[1] weer meegenomen ik kan hem niet vinden. Als je hem hebt, corrigeer hem dan en voeg er dit postscriptum[2] bij.

Morgen bij Fricke - adieu
tt
Free

Eindnoten:

1 v.E. [F.W. van Eeden], 'Boekbeoordeelingen' [over: Catharina Alberdingk Thijm, *Een koninklijke misdaad. Roman uit onze dagen*]. In: *De nieuwe gids* 3 (1887-1888), deel I, p. 286-293.
2 v.E., 'N.B.' Ibid., p. 292-293.

M.C.M. de Groot aan A. Verwey 30.11.87

S. 30-11 '87.

Mijn waarde,
hierbij een muntbiljet van *f* 50. -, K 6169, dat ge naar ik hoop in orde ontvangen zult.
Ik dank je voor de mij in je laatsten brief gegeven inlichtingen.
Voorloopig heb ik geen plan, Amsterdam te bezoeken. Misschien later, als ik eens wat ontspanning noodig heb.
Hoe vindt ge Israels' stuk[1] in Arti en wat zegt ‘men’ er van? Is hij zelf tevreden en blijft hij doorwerken met goeden moed?
Al mijn vrienden, bijna, zijn geëngageerd: J.B. Kam, Steinmetz, mijn broer en nog meer. Aan den eenen kant is dat beroerd, want men voelt zijn jongeheerenleven dan nog zooveel erger; aan den anderen kant geeft het veel drukte en veel kennismakingen met vrouwen; dit laatste is op zich zelf al een groot genot. En gelukkig dragen de respectieve meisjes van mijn vrinden mijn hooge goedkeuring weg!
Ziet ge Israels nog veel? Groet hem van me en geloof me je
M de Groot

Eindnoten:

1 Isaac Israels' ‘Stadsgezicht’ hing op de Tentoonstelling van werken van Levende Meesters bij Maatschappij Arti et Amicitiae van 23 oktober tot 14 december 1887 (Arti-archief).

A. Verwey aan K. van Vloten 30.11.[87][1]

Woensd. 30 Novr

Vandaag kan ik nog niet weg, Kit. Maar Zaterdag wou ik graag in Haarlem komen. Met dien vroegen trein. Maar je moet me afschrijven als je 't te druk hebt met St Niklaaszaken of zoo, - zul je 't doen? - De N.G. komt morgenochtend uit en ik ben erg in mijn schik met de nieuwe Rubriek,[2] en ook met de geweigerde copy. Geweigerd voor déze keer, wegens *gebrek aan plaats-ruimte*, weet-je. Mijn Faustus[3] moet ook wachten. Hoe meer hoe liever, vin-je niet? Als er ander jaar Octr maar zooveel ligt uitgesteld, dat we 6 afl. per jaar meer noodig hebben. Dag Kit. Albert.

Eindnoten:

1 Jaardatum ontleend aan poststempel.
2 N.N. [Albert Verwey], ‘Boekbeoordeelingen’. In: *De nieuwe gids* 3 (1887-1888), deel I, p. 286-337.
3 Verwey was aanvankelijk van plan een opstel te schrijven over ‘den engelschen Faustus, zijn oorsprong en zijn karakter, en mijn karakteristiek ervan en beweringen erover, te verduidelijken met voorbeelden [...]’, zoals hij meedeelde in een noot bij zijn vertaling van *De tragische historie van Dr. Faustus* door Christopher Marlowe.

D.S. Slotboom aan A. Verwey [voor 31.11.87][1]

Weled Heer
Gaarne wil ik U berichten, dat U met eenige dagen het bedrag ad *f* 45 - kunt te gemoet zien, daar ook ik gelden wachtende ben.
Achtend
Uw Dw.D.S. Slotboom.

Eindnoten:

1 Datum op grond van D.S. SLOTBOOM AAN A. VERWEY 31.11.87.

D.S. Slotboom aan A. Verwey 31.11.87

Beverwijk 31-11-87

Weled Heer
Hierbij heb ik de eer U te doen toekomen *f* 45, - voor door U geleverde bijdrage Salon. Tot mijn spijt was ik verhinderd eerder aan uw verzoek gehoor te geven.
Hoogachtend
Uw DwDr D.S. Slotboom.

F.W. van Eeden aan A. Verwey [tussen begin 10.87 en eind 11.87][1]

Hier is Sam's stukje.[2] Ik heb je twee middagen te vergeefs in Palais Royal gezocht.
De novelle is niet het slechtste wat hij gemaakt heeft, vooral beter dan die zang.[3]
Kom morgen 4 uur in de Bodega, ik moet port proeven Free

N. Scheltema[4] is beroerd geweest, nu gelukkig beter.

Eindnoten:

1 'Een zang' verscheen in *De nieuwe gids* van juli 1887. Aletrino's volgende bijdrage (waarschijnlijk de novelle waarvan in deze brief sprake is) stond in het nummer van december 1887: 'Een einde'. In: *De nieuwe gids* 3 (1887-1888), deel I, p. 224-240. Dit briefje moet dus na de verschijning van het oktober- en voor die van het december-nummer geschreven zijn.
2 A. Aletrino, 'Een einde'.
3 A. Aletrino, 'Een zang'. In: *De nieuwe gids* 2 (1886-1887), deel II, p. 325-328.
4 De kinderjuffrouw van de Van Eedens.

N. de Roever aan A. Verwey 1.12.87

Amst. 1 Dec 1887
P.C. Hooftstr. 21.

WelEdeleHeer,

Mijn begeerte om het sonnet,[1] dat ge zoo welwillend waart voor het Amsterdamsche jaarboekje beschikbaar te stellen, daarin eene waardige plaats, zoowat in 't midden van 't boekske, te verzekeren, doet mij u lastig vallen met de vraag wanneer gij mij het handschrift zoudt kunnen toezenden.

Mocht ik dit even van u vernemen dan zoudt Ge mij genoegen doen.

Geloof mij
de uwe
N. de Roever

Eindnoten:

1 Albert Verwey, 'Een oud Amsterdamsch burgwalletje' (Bij de prent van Jac. van Looy). In: *Amsterdamsch jaarboekje voor geschiedenis en letteren*. Onder redactie van N. de Roever. 1e jaargang. Amsterdam 1888, p. 101.

M.C.L. Lotsy[1] aan A. Verwey [2.12.87][2]

Geachte Heer,

Tegelijk met dezen zend ik u een voor 'den Amsterdammer' bestemd 'ingezonden stuk'[3] naar aanleiding van 'een bazig denker'.[4] Gij zult zien dat uw naam er nog al eens in voorkomt. Die associatie zou u stellig onaangenaam zijn indien gij *al te* weinig mogt sympathiseren met de beschouwingen die ik aan de Uwe vastknoop. Het zou zelfs kunnen zijn dat gij het met de mijne volstrekt niet eens waart en daarom geloof ik zoo beleefd te moeten zijn, u inzage van het stukje te geven. Ergert het u *niet* wees dan zoo vriendelijk het aan den Amsterdammer te zenden als 'ingezonden stuk'; ergert het u *wel*, aldus de aanloop te zijn tot beschouwingen die gij meer of min afkeurt, wees dan zoo beleefd uit erkentelijkheid voor mijn goede

intentie het stukje terug te zenden. Ik zal het dan in een anderen vorm gieten, of misschien ook wel zwijgen.[5]

Met de meeste achting
Uw dwillige
M C L Lotsij.

Eindnoten:

1 Volgens de burgerlijke stand Lotsy; zelf ondertekende hij met Lotsij.
2 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
3 Nooit verschenen. Zie ook: M.C.L. LOTSY AAN A. VERWEY 4.12.87.
4 Albert Verwey, 'Een bazig denker' [over: rede van dr. C.B. Spruyt]. In: *De nieuwe gids* 3 (1887-1888), deel I, p. 241-255.
5 Zie ook M.C.L. LOTSY AAN A. VERWEY 4.12.87.

W. Versluys aan A. Verwey [2.12.87][1]

Geachte Heer!

Wil U morgen eens bij mij komen om te spreken over de bewerking van een nummer der Bibliotheek v.d. Jeugd?[2] Om 11 uur en om 2 uur kan U mij zeker thuis vinden. -

U heeft toch niet verzuimd naar Schiedam[3] te schrijven?

Hoogachtend
Uw dw
W. Versluys

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 Jonathan Swift, *Gulliver's reizen naar Lilliput en Brobdingnag*. Vertaald door Albert Verwey. Met 23 afbeeldingen. Amsterdam 1888.
3 Waarschijnlijk aan M.C.M. de Groot om de ontvangst van de maandelijkse toelage te bevestigen.

A. Verwey aan N. de Roever 2.12.87

Leesmuseum
Amsterdam.[1]

Rozengracht 57.
2 Decr '87

Weledele Heer,

Door de drukte voor het uitkomen van de N. Gids heb ik het beloofde[2] niet eer kunnen maken. Ik hoop het U nu evenwel Zondag of Maandag toe te zenden.

Met beleefde groeten
Uw dienstw
Albert Verwey

Eindnoten:

1 Voorgedrukte tekst.
2 Zie: N. DE ROEVER AAN A. VERWEY 1.12.87.

J.C.G. Grasé aan A. Verwey 3.12.87

Wellington House.
Eton Road. N.W.
3 December 1887.

Dr Verwey,

Inderdaad heb ik in je Gidsnummer verontschuldiging gevonden voor je langdurige stilzwijgen. Wat voor excuus *ik* thans echter maken moet mag O.L.H. weten. Trouwens hij weet er dan ook alles van, als het werkelijk waar is, wat de lui van hem zeggen. Ik ben een poosje aan 't sukkelen geweest, en heb in geen maanden een voet in 't Museum[1] gezet. Temeer aangenaam was het mij dus iets van je te lezen te krijgen, zoowel druk als schrift. Zoodoende heb ik alleen aan het eerste deel van je verzoek gevolg kunnen geven door een Shakespeare te bestellen, die ik vertrouw je in behoorlijken toestand is geworden.

Handboeken, etc omtrent Faustus[2] waren me niet bekend. Daar het nu toch te laat is, zal ik het maar zóó zóó laten. Ze hebben hier in den laatsten tijd een prachtig spreekwoord in de wereld geschopt; ik zal me wachten dat het niet op mij van toepassing kan zijn: 'Prevarication is better than apology.' Als Charles Warren bij rekest wordt verzocht politieke misdadigers op vrije voeten te stellen tot hun geding begint, (political offences are *bailable*); dan is zijn antwoord: geen stom woord. Beter dan excuses! 't Isseen nieuwe uitgaaf van het welbekende: Adding insult to injury.[3]

Waarachtig 't spijt me dat ik te kort geschoten ben aan je verzoek te voldoen. Als je mij nu daarvoor een wederdienst wilt bewijzen ga dan Morgen naar Witkamp, koekbakker Hartenstraat a-d Keizersgracht, en laat hem Maandag een A & een J. bezorgen. 189 Rozengr. Dan lever je een *tast*baar bewijs me geen kwaad hard toe te dragen voor het gebeurde. Geld krijgen ze in 14 dagen van *mij* of als ze het dadelijk willen hebben, dan rekenen wij het later samen wel af. The Mermaid Series[4] wordt door een beroerde editor[5] uitgegeven. 't November nummer is er *nog* niet. *3 Dec!* Ik zal het je meebrengen; want 15 Dec. kom ik met verlof; (misschien met groot verlof) in Amsterd terug.

Wellicht staat je nog iets voor van een artikel in The 19th Century[6] van 't

voorjaar waarin een Yankee Donelly voorgaf een cryptogram in Shakespeare's plays te hebben ontdekt. Ik stuur je p.p een review van zijn boek[7] dat binnen een week of zoo zal verschijnen. Je weet het is gebaseerd op de ed. 1823. Joh.,[8] waarvan ik *meen* je zelf een afdruk bezit.

Een prettige St Niklaas. Ik wou dat ze hier ook zoo'n jolige heilige hadden om dezen tijd; want nu loop ik onzen Sint in Holland en Old Father Xmas in England mis.

Ever yrs sincerely
J.C.G. Grasé.

Zeg; doe je 't?

Eindnoten:

1 British Museum.
2 Christopher Marlowe, *The tragical history of the life and death of Doctor Faustus* (1616).
3 Charles Warren was van 1886 tot 1888 'chief-commissionair' van de London Metropolitan Police.
4 Mermaid series. The best plays of the old dramatists. Literal reproduction of the old text. 1887-heden.
5 T. Fischer Unwin in London.
6 Zie: J.C.G. GRASÉ AAN A. VERWEY 14.6.86.
7 I. Donelly, *The great cryptogram: Francis Bacon's cipher in the so-called Shakespeare plays*. 2 vol. London 1888.
8 *The dramatic works of William Shakspeare, from the text of Johnson, Stevens and Reed*. With glossarial notes, his life, and a critique on his genius and writings, by N. Rowe. London 1823.

M.C.L. Lotsy aan A. Verwey 4.12.87

Utrecht 4 Dec. '87.

Geachte Heer

Mijn ingezonden stuk[1] heb ik verzocht aan de Koo om *niet* te plaatsen. Ik deed het om mijn gemoedsrust; huisselijke omstandigheden maken mij het leven op dit oogenblik bitter. Bovendien heb ik verleden jaar al met dien naren kerel half afgerekend, en krijgt hij nu weer heel wat van u.[2]

Het is anders een buitengewoon onaangenaam mensch. Het is geen gewoon, flink, degelijk bestrijder; neen, misbruik makende van zijn positie en met behulp van niets ter zake doende geleerdheid, weet hij zeer goed dat een lucht daarheen geworpen onaangenaamheid, een kort vonnis over dezen of genen niet aan oppervlakkige domheid, maar bij 99% aan hooge wijsheid zal worden toegeschreven. Het is hem zeer duidelijk niet om de waarheid te doen; alles is eigenliefde. Anderen bestrijdt hij niet; hij sart en plaagt ze. Vandaar dat men zoo dikwijls - o.a. op het letterkundig congres[3] toen hij over v. Vloten sprak - geneigd zou zijn hem alleen te antwoorden met... een klap op zijn bakkes!

Dat hij niet inzag dat hij dáár althans met niets als *heele* groote achting

over v. Vloten spreken mocht, maakt hem alleen reeds tot een ingebeelden gek, wat volstrekt onvereenigbaar is met echt wijsgeerigen aanleg.

War mijne tegenspraak van uwe meening omtrent het *geleerde* van v. Vloten betreft moet ik gul bekennen dat ik inderdaad die meening van u met verbazing las. Hoe komt hij *daaraan*, dacht ik? Gij zegt nu: 'door zijn belezenheid'.[4] Maar is de ander dit dan minder? En wat wist v. Vloten van de stoffelijke verschijnselen? Maar ook op wijsgeerig gebied was van Vloten volstrekt geen geleerde; evenmin als ik.

En nu ik toch hier over hem schrijf moet mij de gulle verklaring uit de pen dat hij ook niet eens een echte wijsgeer was. Van Vloten was in zoover wijsgeer als hij den tijdgeest uitmuntend begreep en boven *ver* de meesten van zijn tijdgenooten een reine onbevangen ziel had. Hij was een wijsgeer à peu près als Thorbecke. (En nu ik dien naam noem, moet ik even zeggen dat Multatuli het reeds daarom alleen *niet* was omdat hij zoo belachelijk dom over Thorbecke heeft doorgeslagen; òf men moet zijn aanspraak op dien titel voldoende erkend achten als men hem *moralist* noemt; dan: à la bonheur. De groote Busken Huet was het heelemaal niet; zijn dosis litterarische bekrompenheid was daartoe te groot. Hij stelt een Disraeli boven Gladstone, omdat de eerste naar het schijnt een goed boek geschreven heeft! en heeft zich zoo scheel gekeken op de zeker niet ligt te overschatten fransche beschaving en fransche letteren, dat hij weigert ons volk in de 17e eeuw een kultuurvolk te noemen omdat onze litteratuur te weinig beteekende![5] Een volk dat in die eeuw Maurits, Rembrandt, Spinoza en Huygens *o.a.* voortbracht, geen cultuurvolk? Wat is het dan in Jezus naam wèl? Zijn inderdaad de litteratoren zooals van Deissel zegt *alles*?[6] Heeft bijv. ook het handhaven of verspreiden van de vrijheid niets met cultuur te maken? Maar *waar* is wat v. Eeden gezegd heeft dat Multatuli reeds nu meestal verveelt en Busken Huet dit misschien nooit zal doen.)[7]

Maar van Vloten was lang niet zoo onbevangen als een echt wijsgeer betaamt. Terecht zegt hij dat zoo weinigen durven *door*denken, maar hij vergat dat ook hij het alleen verder dan de meesten zijner tijdgenooten dorst te doen. Ook hem kon men te ver gaan; dan werd het hyperphilosophie.

Met een sombere wijsbegeerte behoefde men hem niet aantekomen. De blijmoedige(?) Spinoza uit de drie laatste deelen der Ethica was zijn leidsman. Als ik eens over de 2 eerste deelen sprak of schreef, het Godsbegrip en dan het *niet* bestaan van 's menschen persoonlijkheid konsekwent uit het Spinozisme aantoonde, dan kreeg ik er van langs. Dat mocht niet; dat had immers geen *nùt*? En was dit al zoo met Spinoza, dan begrijpt gij dat hij een Schopenhauer en Hartmann heelemaal niet mocht lijden. Het is onmogelijk dat hij het vele goddelijke uit Schs hoofdwerk niet genoten heeft,

maar toch heb ik hem nooit met eenige waardeering over hem hooren spreken of zien schrijven. Zóó vast stond het bij hem dat een wijsbegeerte niet anders als tot blij zijn en werkdadige liefde mocht opwekken.

Maar dat is waarlijk geen wonder als men bedenkt dat bij v. Vloten de wijsbegeerte geen levensdoel was. Het leven is zoo kort dat als men iets *niet* tot levensdoel maakt men zelden of nooit iets *echts* kan zijn in zoo'n neventaak. En daar de wijsbegeerte bij v. Vloten veel meer *middel* was dan doel, om niet te zeggen *uitsluitend* middel, zoo kon hij wel apostel zijn maar geen echt wijsgeer.

Dr Spruyt is dus in mijn oogen zeer veel geleerder dan Dr v. Vloten. Wel heeft hij Spinoza zoo slecht begrepen dat zijn studie[8] over hem een waar monument van bekrompenheid is; wel heeft hij in zijn eerste wijsgeerige Gidsartikelen[9] Kant verdedigd op hoogen toon tegen Opzoomer en anderen, zeggende dat die allen Kant niet begrepen hadden terwijl hij zelf later tot het inzicht kwam dat hij toen niet Kant maar Berkeley verdedigd had - maar dat zijn van die kleinigheden die men in de philosophie niet tellen kan zonder te toonen vreemdeling in Jerusalem te zijn. Ik heb alleen maar medetedeelen dat Spruyt in eerder genoemde artikelen ons verrast met het bericht dat Helmholtz in een vergadering van geleerden of bij een Academische oratie de *philosophie van Hegel eenvoudig nonsens heeft kunnen noemen zonder aan het decorum tekort te doen*!!! Dat's nog wat anders hè?

Daarentegen:

1° Zal Dr van Vloten naar ik van u hoor, en ik nooit betwijfelde, al wist ik hem niet te rangschikken, een eereplaats innemen in de geschiedenis der ned. letterkunde; terwijl Spruyt nog altijd in de wijsbegeerte zijn eerste oorspronkelijke gedachte zeggen moet.

2° Kende v. Vloten uitmuntend den tijdgeest, terwijl Spruyt zich tegenover dien tijdgeest als een oester gedraagt. V. Vloten die in 1820 geboren is, was in 1880 een 'Fortschrittsmann'. Van denzelfden leeftijd ken ik nog bij naam wijlen Oldenhuis Gratama die ook democraat was. Maar een derde ken ik niet.

En niemand van zijn tijdgenooten - ook niet die 25 j. jonger waren - was *met zooveel hart en ziel* aan het opwekken van publiek leven bezig. Hij stichtte de Unie, een daad, een flinke daad, een *buitengewone* daad voor iemand van zijn leeftijd.

Daarentegen heeft het politiek leven van den wijsgeer(!) Spruyt zich uitsluitend gekenmerkt door tegenmopperen en tegenspartelen. De 19e eeuw heeft voor dien politieken ezel niets goeds als de natuurwetenschap!

3° was v. Vloten een apostel van de Spinozistische of moderne ethiek, terwijl Spruyt nog steekt in den Kantiaanschen boeman, den Categorischen imperatief. Als van Vloten niets, letterlijk niets anders geweest ware als dit laatste dan zou hij hooger staan dan Dr Spruyt.

Ongetwijfeld zult gij bereid zijn, bij gelegenheid, mijn hartelijken wedergroet over te brengen aan mevrouw de wed[e] v. Vloten. Zeg haar dat ik bij het wegkwijnen van ons volk zoo dikwijls denk aan den wakkeren Doctor die het menschelijker wijze gesproken nog voor ondergang had kunnen bewaren - indien hij niet nagenoeg alleen gestaan had. Met alle achting Uw dienstwillige
M C L Lotsij.

Eindnoten:

1 Niet verschenen bijdrage aan *De Amsterdammer. Weekblad voor Nederland*, handelend: *Over de waarde en de onwaarde van het academische onderwijs in de wijsbegeerte. Rede bij de opening zijner lessen in September 1887 uitgesproken door Dr. C.B. Spruyt*. Amsterdam 1887. Zie M.C.L. LOTSY AAN A. VERWEY 2.12.87.
2 Albert Verwey, 'Een bazig denker' [over: rede van dr. C.B. Spruyt]. In: *De nieuwe gids* 3 (1887-1888), deel I, p. 241-255
3 Het twintigste taal- en letterkundig congres dat in september in Amsterdam gehouden was.
4 In: Albert Verwey, 'Het twintigste taal- en letterkundig congres'. In: *De nieuwe gids* 3 (1887-1888), deel I, p. 5.
5 Cd. Busken Huet, 'Lord Beaconsfield (1804-1881)'. In: *Nederland* (1881), deel II, p. 285-301; herdrukt in *Litterarische fantasiënen kritieken* XXI. Haarlem [1885], p. 75-91.
6 L. van Deyssel [K.J.L. Alberdingk Thijm], *Over literatuur. (De heer F. Netscher)*. Amsterdam 1886, p. 39.
7 Frederik van Eeden, 'Eduard Douwes Dekker'. In: *De nieuwe gids* 2 (1886-1887), deel II, p. 269-285; cit. p. 281-282.
8 C.B. Spruijt, *Van Vloten's Benedictus de Spinoza beoordeeld*. Utrecht 1876.
9 'Het algemeene postulaat van Herbert Spencer'. (1871, deel I, p. 445 e.v.), 'Kritisch-metaphysische politiek' (1871, deel II, p. 246 e.v.), 'Aangeboren waarnemingsvormen. I causaliteit, II, Ruimte en tijd.' (1871, deel III, p. I e.v. en p. 414 e.v.)

A. Verwey aan N. de Roever 4.12.[87][1]

Zondag 4 Decr

Weledele Heer,
Ingesloten zend ik U het beloofde Sonnet.[2] De proef zou ik graag zelf nazien. Als u het plaatst, mag ik dan rekenen op een dozijn over-drukjes?
Hoogachtend
Uw dienstw
Albert. Verwey

Eindnoten:

1 Datering op grond van N. DE ROEVER AAN A. VERWEY 6.12.87.
2 Zie N. DE ROEVER AAN A. VERWEY 1.12.87.

N. de Roever aan A. Verwey 6.12.87

Amst. 6. Dec. 1887.

WelEdele Heer.

In dank heb ik uwe vriendelijke bijdrage voor het Amst. Jaarboekje ontvangen. Ik meen echter uit het Sonnet optemaken dat Gij de teekening niet hebt gezien en dat het u evenmin bekend is waar van Looij zijn gezichtje genomen heeft. Vergun mij u dit even te melden, door toezending van het proefafdrukje.

Wellicht vindt Gij daarin aanleiding om de woorden ‘molenerf, bleekveldje en molenaarshuis’ te vervangen.[1] Ik voor mij hecht wel aan de juistheid eener beschrijving wanneer ook de teekening topografisch juist is.

De drukproef zal u geworden.

Er zal voor gezorgd worden dat Gij 12 overdrukjes krijgt.

Geloof mij met bijzondere hoogachting

Uw Dw

N. de Roever

Eindnoten:

1 Verwey heeft geen wijzigingen aangebracht. Zie A. VERWEY AAN N. DE ROEVER 7.12.87.

A. Verwey aan N. de Roever 7.12.87

Rozengracht 57

7 Decr '87

Weledele Heer,

Proef en revisie heb ik gehad en ook Uw brief met een proef-afdrukje van Van Looy's teekening heb ik in orde ontvangen. Het spijt mij dat ik U, waarschijnlijk door de constructie van mijn volzinnen, aanleiding gegeven heb tot het vormen van een verkeerde voorstelling van wat ik in het sonnet bedoel. Ik bedoelde in de terzinen uittedrukken: 't (stadsstukje) staat in stad, *als* (*zoo*als) huisjes staan op een molenerf. Zulke huisjes gezien tegen het molenaarshuis en den Singel, bedoel ik, maken op mij den zelfden indruk, dien dit groepje burgwal-huizen, gezien tegen de stad, op mij maakt. Ik schijn u in den waan gebracht te hebben dat de terzinen een voortzetting van de kwatrijnen en niet een erbij aansluitende *vergelijking* inhielden.

Geloof mij,
met de meeste hoogachting
Uw dienstw
Albert. Verwey.

W.A. Witsen aan A. Verwey 7.12.87

Ewijkshoeve bij Baarn
7 Dec '87.

Wat 'n geluk dat 'k niet over Arti geschreven heb, Albert! Ik had nota bene zoo'n spijt dat 'k geen gelegenheid had omdat 'k een en ander te zeggen had - en dan... nu ja dat doet er niet toe. - maar 't stuk van Valk[1] vind 'k enorm. vooràl om z'n manier van de dingen te zeggen want iets nieuws is 't niet wat-i beweert. Er zijn natuurlijk dingen in waarmeê 'k 't niet eéns ben maar dat is héel natuurlijk, ook dingen die 'k liever niet gezegd zou hebben maar... wie zal zeggen wie gelijk heeft? Willem en jij, jullie zijn... nu ja dat weet je beter dan 'k - maar weet je over wien 'k me verbaasd heb? Over Goes.[2] - Eerlijk gezegd, heb 'k altijd zoo'n beetje gedacht dat die Goes wel zou verzuipen in z'n politiek - en daar schrijft i in eens over literaire critiek over Vondel en Zola en de heele letterkundige winkel, in één woord over te Winkel zoo als 'k niet gedacht had dat-i 't kon. Z'n woordspelingen bevallen me anders niks. Wat 'n voortrefflijk idée, die rubriek boekbeoordeelingen! En wat goed van v Eeden en van jou, - nu ja...!! - en van Hein![3] Ik krijg respect voor jullie werken. De kroniek heb 'k zeer gedelicateerd[4] - Je weet niet wat dat voor me is, zoo'n aflevering waar twee maanden werk in is geduwd - en vooral hier waar 'k met niemand spreek dan 'n paar noodige woorden met m'n zuster of m'n vader[5] of een of andere knecht of meid - 'k zit altijd op m'n atelier of 's avends in m'n boeken. Toen 'k de aflevering uit had wilde 'k naar Amsterd. maar 'k heb me bijtijds beredeneerd; 'k ben nog te veel in m'n werk. En buitendien ben 'k 'n dag of wat in den Haag geweest; dat is ten deele ook de reden dat 'k je niet antwoorde. Dank je wel zeer voor je surprise[6] - dat was 't waarlijk. Je sonnet gaf me de impressie van 'n gezicht op Amsterdam, zooals 'k 't altijd nog zie - zooals 'k 't voor dien tijd nooit gezien had, maar zooals 'k 't zag bij jou (achter) uit 't dakvenster, vol en gecompliceerd; 'k bedoel natuurlijk niet 't geheel dat heel iets anders is, maar de stof op zichzelf. - en daar houd 'k van.

Aletrino[7] kan 'k niet apprecieeren - 'k heb er niets aan; 'k vind 't niet echt. - In de eerste weken kom 'k niet in A. - 'k heb te veel te doen en gebrek aan 't een en ander; 'k zal me zeer gevleid voelen als je me 't

genoegen 's doen wilt om hier te komen, maar Albert, wacht dan nog 'n beetje dan is m'n schilderij misschien klaar en dat is prettiger. - Maar 'k had 't uit mezelf je niet gevraagd omdat m'n omgeving niet van de aangenaamste is - of zie je daar niet tegen op? Je kunt over niets praten zonder al dadelijk te stuiten op 'n allergewoonst burgermansbegrip. Enfin, als je lust hebt, - *ik* zal 't heel prettig vinden; 'k schrijf je dan 'n kaart als 'k klaar ben. - Wat zijn onjuiste begrippen over kunst? Ik dacht dat wanneer iemand onjuist redeneert over kunst 't 'n gevolg is van z'n niet begrijpen, in tegenstelling met iemand die veel begrijpt, maar zoodra 'n bewering onjuist is kan er geen kwestie meer zijn van begrip - (en dan nog web in 't meervoud!) Wie heeft dat kleine stukje over Arti[8] geschreven? 't is goed, maar die grootheid van de Marissen en Breitner is *pis*. dat à propos van *begrip*. Voor mij is begrip 't quadraat van gevoel, en iemand die dat schreef voelt wel maar begrijpt niet. tot later, 'n hand

dag

Albert. - tt Wim

Eindnoten:

1 J. Stemming [M.W. van der Valk], 'Juiste en onjuiste begrippen over kunst.' In: *De nieuwe gids* 3 (1887-1888), deel I, p. 256-266.
2 F. van der Goes, 'De kritiek van Dr. J. te Winkel.' In: *De niuewe gids* 3 (1887-1888), deel I, p. 182-207.
3 Resp. V., [A. Verwey], 'Boekbeoordeelingen' [over: J. van den Arend, A.W. van Groet, en drie vertaalde kinderboeken]. Ibid., p. 297-314 en B... n [H.J. Boeken], 'Boekbeoordeelingen' [over: A.R. Westerhout]. Ibid., p. 296-297.
4 (Van) genoten.
5 Anna en J.J. Witsen.
6 Vermoedelijk de toezending van het sonnet 'Een oud Amsterdamsch burgwalletje'.
7 A. Aletrino, 'Een einde'. In: *De niuewe gids* 3 (1887-1888), deel I, p. 224-240.
8 C. [A. Verwey?], 'Varia' [over: de Arti-tentoonstelling]. Ibid., p. 347.

J.P. Veth aan A. Verwey 11.12.87

c/o F.C. Stoop Esq - 46, Pengwern Road, S.W.[1]

Londen Zondagmorgen 11 Dec '87

Beste Albert,

Ik weet niet waarom ik zin heb om jou te schrijven, misschien wel in de hoop dat jij mij eens zoudt terug schrijven, en omdat ik op dezen Zondag morgen niets anders te doen heb, maar dit laatste geld niet, want dan kon ik me even goed tot een ander richten.

Verleden Zondag ging ik mee naar de kerk maar dat doe ik niet gauw weer. Dat ben ik ontwend. Ik weet eigenlijk niet of 't erger is hier dan bij ons. Verbeeld je een groote lange dominee met lange haren en een timmermansbaard; een dom dweeperig gezicht - die met zijn oogen knijpt en naar

de zoldering kijkt en met zijn armen slaat om aan zijn beweringen gewicht te geven. Hij deed me denken aan een jood die op een markt zijn waar vent en schreeuwt: ‘En dat kost geen gulden, dat kost geen 15 stuivers, dat kost geen tien stuivers, enz.’ Zijn waar is het christendom. Daar waren in den beginne geen 1000 aanhangers noodig, geen 100, geen 50, neen, twaalf onopgevoede mannen! enz - Of hij doet als een dom mensch die een kind wil imponeeren met een ophakkerig verhaal en met woeste gebaren of soms als iemand die voor boeman speelt. En ziende die afschuwelijke zalvende lachjes en dat oogenspel en hoorend dat halen van die stem en den galm van die gemeenplaatsen, en het holle geluid van die machtelooze opwinding, moest ik al maar denken hoe 't mogelijk was dat die man niet walgde van zijn eigen gedoe. De kerk was kil, gepoetst, kaal, ongezellig, braaf, glimmend zelfgenoegzaam, - in een stukadoorsstijl met verstijfde gothieke reminiscencen - zoo leek me ook 't geloof van die menschen -

't Is erg mistig dezer dagen, maar Londen is dan geweldig grootsch. Over alles ligt een vale lei-kleur, en de lucht is groenig. De stadsgezichten zijn enorm imposant en eenvoudig. Dat komt veel omdat de Londensche smook maakt dat alles in korten tijd dezelfde grauwe kleur krijgt. Men ziet haast geen Londensche nieuwe huizen of gebouwen met lichte kleuren die détoneeren. (Valk schrijft dat woord met twee n's). In den tuin van Lady Holland zag ik zilverberken staan. De bast was kolenkleurig geworden.

Die Engelsche pieteit is grappig. 't Is zoo'n vorm, en ze komt soms zoo gek in kontakt met 't leven. 's Avonds vòòr ik slapen ging had ik gelezen in La Terre,[2] en had 't toen op 't beddetafeltje gelegd. Na 't opruimen van de kamer den volgenden dag, vond ik 't boek netjes middenop gelegd en 't Bijbeltje dat altijd present is er op.

Ik maak snelle vorderingen in 't Engelsch spreken. In een famielje zijn is daar altijd 't best voor. De kleine jongen van 5 jaar, een gladakker, korrigeert me, en dat heeft een charme. 't Verstaan van 't Engelsch vind ik heelemaal niet moeielijk. Zeg, zou ik er wat aan hebben om Miss Irving[3] een bezoek te brengen? Zoo ja, zou jij me dan een introductie en 't adres kunnen bezorgen? Ik denk hier voor ditmaal niet lang meer te blijven

Tadema zal ik wel niet hoeven te bezoeken.[4] Zijn atelier wordt verbouwd. Gisteren ontmoette ik zijn vriend Lowenstam wiens portret door hem indertijd op de driejaarlijksche[5] was. De man gaf me geen groot idee van Tadema's behoefte aan artistieke omgang. Hij beweerde dat Arendzen knapper etser was dan Thijs Maris!!! En Waltner vond hij de grootste levende etser, - om dat te bewijzen vertelde hij hoe duur de épreuves d'artiste van de Nachtwacht web waren: *ƒ* 2500-

Nu Salut

Janpiet -

Eindnoten:

1 Voorgedrukte tekst vanaf ‘46’.
2 Emile Zola, *La terre*. Paris 1887.
3 Mogelijk Elisabeth Jane Irving, die samen met Taco de Beer een bloemlezing uit de Engelse literatuur, *The literary reader* (1874), uitgaf.
4 De beroemde schilder L. Alma Tadema woonde in Londen. August Allebé en Alma Tadema waren geestverwanten en zo gaf Allebé naar Londen reizende (ex-)leerlingen vaak een introductie mee, zodat zij zich blijkbaar verplicht voelden Alma Tadema te bezoeken.
5 De Driejaarlijksche Tentoonstelling van de stad Amsterdam, oktober 1886.

A. Verwey aan K. van Vloten [15?12?87?][1]

Kitty,

Zaterdag, met dien vroegen trein - je weet-wel - wou ik naar Haarlem komen, om je Elsje[2] te brengen. Als je aan den trein kondt zijn, zou ik dat heel prettig vinden. Dan sturen we het doek met een kruier naar huis toe, en gaan samen wandelen. Zul je voor mooi weêr zorgen? En bedenk een mooie wandeling, erg buiten, zul-ie?

Albert

Donderdagavond N.B. Laat er niet op gerekend worden dat ik blijf eten. Ik heb 't heel druk, begrijp-ie? en zal voor den eten weer weg moeten.

Eindnoten:

1 Datering op grond van de sluitingsdatum van de tentoonstelling van Levende Meesters bij Maatschappij Arti et Amicitiae, 14 december 1887, en met behulp van de eeuwigdurende kalender. Na 14 december kan Verwey Van Looy's 'Elsje', dat bij Arti tentoongesteld was, mee gekregen hebben.

2 Portret door J. van Looy. Zie ook: W.A. WITSEN AAN A. VERWEY 3.11.87, noot 7 en A. VERWEY AAN K. VAN VLOTEN 7.11.87.

M. van Vloten aan A. Verwey 16.12.87

Bussum 16-12 87.

Wij rekenen er op je 1e Kerstdag op het koffieuur hier te zien om het heilig feest met eenige onzer familieleden in vromen ernst en met plum-pudding te vieren.

Martha.

L.A. van Tetterode aan A. Verwey 20.12.87

Amsterdam, 20 Dec. 1887

Den WelEd Heer
Albert Verwey
Alhier

WelEdHeer,
Hiermede neem ik de vrijheid beleefd van U verlof te verzoeken, Uw schoon gedichtje ‘Zang’ uit ‘Persephone en andere gedichten’ uitgegeven bij den Heer A. Rössing, voor compositie en eventuele uitgave[1] daarvan, te mogen gebruiken.
Uw uitgever gaf mij bereids daartoe vergunning en zou het mij hoogst vereerend zijn indien U mij persoonlijk ook daartoe Uw verlof zoudt willen geven.
In afwachting van Uw goedgunstig antwoord heb ik de eer te zijn met de meeste hoogachting
UEd dw dr
L. Adr. van Tetterode

Adres:
L. Adr. van Tetterode, Achterweg 3

Eindnoten:

1 ‘Zang’ (*Persephone en andere gedichten*, p. 29). Hierover zijn geen nadere gegevens bekend.

A. Verwey aan J.P. Veth 20.12.87

Rozengracht 57
Amsterdam.
20 Decr '87

Beste Jan-Piet,
Ik weet niet of je nog in Londen bent; maar ik zal 't maar wagen dezen brief erheen te sturen. Ik ben vandaag eer beetje lui - 't is 10 uur op den ochtend - en ik ben uit mijn humeur, wat ik mijn best zal doen je niet anders dan mededeelings-gewijs te laten merken. Thijm zijn roman[1] is uitgekomen, en die is Kloos en mij niet meêgevallen, wat maakt dat we iederen ochtend, ieder voor zich, bepeinzen wat we hem erover zullen schrijven. Als ik zeg dat hij niet is meêgevallen bedoel ik niet dat hij een

slecht boek zou zijn. Integendeel. Het is een leesbaar en aardig en waar boek; maar het is niet, wat we gehoopt hadden, een tot kunst gekristaliseerd stuk lezen; - tot wat wij onder kunst verstaan. Het is aardig. Dat denken erover, waarom Tennyson's verhalen in verzen nu wèl kunst zijn en Karel's vertelling niet, of waarom die bladzij van Karel's boek het niet en die ander wèl is, - dat denken heeft me weer heelemaal gemaakt zooals ik vroeger was, een jaar of vijf geleden; in den tijd-je-weet-wel, toen Kloos en ik niets anders dan verzen lazen, verzen op en neer-geluidden voor mekaars ooren, wàt er Kunst in was en wat niet. Ik heb Vondel weer bekeken, in de editie van Van Vloten.[2] In dien tijd had ik daar met streepjes in beteekend wat ik mooi vond - betrekkelijk o zoo'n beetje - en ik herinner me dat Kloos het in zijn Vondel ook, buiten mij om, gedaan had, en dat het bleek, toen we kwamen te vergelijken, dat we allebei 't zelfde hadden aangestreept. En nu, nu ik dien Vondel weer-zag, trof het me verbazend, dat ik nu oók, nu nóg, wat ik toen bestreept heb, het eigenlijke, het buitenberoep mooie in hem vond. Dat heeft me erg aan 't soezen[3] gebracht. Soezen over dat onbegrijpelijk-blijvende karakter van dien smaak, die wel meer dan subjectief *moet* wezen, om zoó te blíjven blijven in die groote reeksch van menschen, die je-zelf bent, vijf jaar aan-een. Niet alleen in mij, maar ook in een ander mensch, daar een end in de verte. En niet enkel in ons beiden, maar als vatbaarheid, die maar hoeft ontwikkeld te worden, in al de besten van de menschen om ons heen. En smaak, die zich verwant voelt aan die van een heele reeks engelsche 19de eeuwsche dichters, aan 17de, 16de eeuwsche, aan Latijnsche en Grieksche poeten - god-allemachtig! daar moet toch een norm zijn! Enfin, ik heb daar nu twee dagen over gesuft en als 't niet te deftig stond en jou zou vervelen, ging ik dit schrijven verlengstukken met een Treatise on the objective character of taste. Vergeef me zoo'n ouderwetschen zeur-brief. Op 't oogenblik heb ik niets anders. Amsterdam is zoo als je 't kent; de vrinden ook. Wim[4] is hier geweest maar ging den tweeden dag weer weg. Irving, vertelde Free me, is niet in London, en niemand weet hier haar adres. Een N.G. voor haar hebben we aan haar uitgever[5] gestuurd. - Gaat het goed met je werk? Bonjour, tot ziens.

Albert

Eindnoten:

1 L. van Deyssel, *Een liefde* (2 delen). Amsterdam 1887.
2 *Al de dichtwerken van Joost van [den] Vondel*. Naar tijdsvolgorde gerangschikt en in de hedendaagsche spelling uitgegeven. Met inl. en aantek. van J. van Vloten (2 delen). Schiedam 1864-1866.
3 Mijmeren.
4 Willem Witsen.
5 Sonnenschein and Co, London.

A. Verwey aan K.J.L. Alberdingk Thijm [voor 28.12.87][1]

Amice,

Ik dank je wel voor je boek,[2] dat ik al heelemaal heb doorgelezen. Het is een van de weinige boeken, die ik onthouden zal; want het is een mooi boek, een goed boek, en een lief boek. Ik vind het mooi, want het is van een geluid, dat gelukkig maakt. En goed, want het is zóo menschelijk, dat ik ieder mensch erin zie, heelemaal, met zijn levende, naakte menschenlijf onder zijn kleêren. Ook wel eens zónder zijn kleeren; en daarom zullen de zoogenaamde menschen het *niet* goed noemen.

Waarom ik het een lief boek vind, leg ik niet uit: daar heeft ieder gewoonlijk zijn al te eigene redenen voor. Redenen, waarom men iets al of niet lief vindt, bedoel ik. - Het is een heerlijk ding achter elkaar zooveel mooi Hollandsch te kunnen lezen. Vooral als het genot zoo ongestoord is, want je hebt, naar mijn idee, goed den toon van 't verhaal volgehouden. Je vervelende uitgever heeft anders wel zijn best gedaan voor wat stremming te zorgen, door twee deelen te maken van een boek, dat onmogelijk anders dan in éenen denkbaar is.

De indruk op 't publiek zal weer heerlijk zijn. De gezichten, die sommige deftige heeren zullen zetten voor een paar famieljare woorden, die je gebruikt hebt, stel ik me voor als hartverscheurend.

Nu ik het boek aan-éenen las, viel het me nog meê bij de herinnering, die ik had van sommige voorlezingen, die je indertijd op je kamer aan de N.Z. Voorburgwal gedaan hebt.

Eindnoten:

1 Concept; datering ontleend aan A. VERWEY AAN K.J.L. ALBERDINGK THIJM [28].12.87.
2 *Een liefde*.

A. Verwey aan K.J.L. Alberdingk Thijm [28].12.87[1]

Rozengracht 57
Amsterdam. Decr '87

Amice,

Ik heb gewacht met je te danken voor de toezending van je boek, totdat ik het uit zou hebben. Nu héb ik het uit en dank je, behalve voor die toezending, oók voor het vele aangename, dat je stijl met zijn mooie bewegingen, me heeft aangedaan. Ik heb het heerlijk gevonden zooveel aangenaam, overtuigd, natuurlijk Hollandsch te kunnen lezen als jij me daar hebt thuisgestuurd. Neem me niet kwalijk dat ik je in ruil daarvoor iets zenden moet als Doortje Vlas van Bram van Dam,[2] maar Kloos zei me dat je daarom gevraagd hebt.

Nu ik je boek gelezen heb, denk ik zoo bij mezelf dat jij toch een geweldige dweper bent. Jij hebt het leven lief, maar niet énkel - vergun me - ‘met een forsche en jaloersche liefde’:[3] - jij *dweept* met het leven.

Ik zeg niet dat het zoo is, maar ik zeg dat ik dat zoo denk.

Als ik jou lees, dan denk ik: ja juist, als Het Leven een vrouw was, dan zou hij liggen snikken vóor haar of haar aan haar hals hangen. En als Zij lief deê tegen hem, dan geloof ik dat hij vergaan zou van vervoering.

Dat dwepende voel ik tot in je bedaardste volzinnen, tot in de manier waarop je spreekt van ‘mooye handen’.

De fantasie van jou met het belichaamde leven zou door alle stemmingen heen kunnen worden voortgezet met illustreerende volzinnen uit je roman, en ook uit je brochure.[4] Mathilde en Jozef.[5] v. Deyssel en Het Leven. Het is eén roepen, eén dwepen.

Ik hoef je niet te zeggen dat jij - en je boek als uiting van jou - door zoó te zijn, een zeldzame verschijning bent tusschen de collectie schrijver - en boeken, - die ik in mijn Hollandsche hoofd heb. Ik ben blij met de aanwinst.

Ik houd er niet van een boek uit elkaar te halen: dit boek is mooi, dat boek is minder mooi. Zulke zaken weet jij zelf het best. Het lijkt me, in hoofdzaak, dat je voornamelijk in je 13de hoofdstuk ernaar gestreefd hebt het meest-direct treffende van de beschreven zaken uit te drukken. Waar je je hier en daar minder juist mag hebben uitgedrukt geloof ik dat je causeurs-kwaliteiten je in den weg hebben gezeten. De woorden zijn je in zoo groot aantal familjaar, dat het wel eens moeielijk zijn moet onder zooveel bevrienden, den eenen vriend te vinden, dien je noodig hebt.

Je zult het publiek nog wel hier en daar aan het schrikken maken. Ik voor mij vind, in een oordeel over je boek, de zedelijkheids-kwestie ondergeschikt. De vraag is ook niet wat de menschen mooi vinden maar wat jij, de met het leven dwepende V. Deyssel mooi vindt. Houd me ten goede dat ik je zaken geschreven heb, waar je 't niet mee eens bent of die je al lang wist en geloof me

tt

Alb. V.

Eindnoten:

1 Datering ontleend aan Prick 1981.
2 Bram van Dam [W.C. Tengeler], *Doortje Vlas*. Roman. Amsterdam 1887.
3 Citaat uit Van Deyssels *Over literatuur. (de heer F. Netscher)*, p. 42.
4 *Over literatuur. (de heer F. Netscher)*.
5 De protagonisten in *Een liefde*.

A. Verwey aan W. Doorenbos [tussen 10.10.87 en 30.12.87][1]

Zeer Waarde Heer,

Ik dank u wel voor uw brief, dien ik al lang had moeten beantwoorden. Maar ik schrijf tegenwoordig veel - niet brieven, maar opstellen, - en om die veel te schrijven, moet er heel veel tijd voor lezen worden gebruikt. Zoo doende heb ik het zoetjesaan erg druk gekregen en word onbeleefd door weinig brief-schrijven.

U schrijft in uw brief over het subjectieve van mijn weglating van de slot-*n*. U vindt die weglating leelijk. En oók dat leelijk-vinden is subjectief. - Ik wou graag over het al of niet goede van die weglating iets objectiefs vaststellen. U moet dan weten, dat ik, de eerste keer toen ik die *n* wegliet, dat deed zonder erover te denken. Het was in 't sonnet Een Trouw-mis.[2] Toen ik daarin precies wou uitdrukken wat ik bedoelde werd ik verschrikkelijk gehinderd door die lastige *n*'s, die 't me onmogelijk maakten de kortheid en zwaarte van geluid te krijgen die ik voelde dat ik noodig had. Zonder toen te denken over het al of niet gepaste van de uitlating, gooide ik de *n*'s eenvoudig over boord. - Dat nu was een daad, zoo *subjectief* mogelijk. Dat de woorden de *n* hebben in de schrijftaal staat vast, dat ze haar van nature ook in de heele spreektaal hadden houd ik voor zeker, en al laat het Amsterdamsche dialect haar altijd weg, dat kon voor mij geen reden zijn om het in schrift te doen. Ik handelde willekeurig -

Maar nu het Objectieve.

Iets objectiefs, d.w.z. algemeens, is er zeker al aan. Ik, als Amsterdammer, laat, met alle Amsterdammers, in de spreektaal veel malen de *n* weg, - waarom zouden wij het ook niet in de schrijftaal doen? Als de Amsterdammers hun spreektaal in de schrijftaal overbrengen en die schrijftaal wordt langzamerhand van invloed op de spreektaal van Groningen etc, - dan is mijn weglating van de *n* - objectief - eenvoudig een van de stappen, die de taal doet in haar voortgaande verandering.

Maar nu is juist de vraag: is er reden voor het overbrengen van die dialect-eigenaardigheid in de schrijftaal? Zooveel reden dat zelfs al de Amsterdammers bij elkaar met zoo'n overbrenging succès zouden hebben? Daarop zou ik willen antwoorden: Ik hàd er reden voor; ik had dingen uittedrukken, die ik niet anders zeggen kon dan door woorden zónder uitgangen, dan door *die* woorden, ontdaan van hun uitgangen. Als het blijkt dat de Hollanders veel van die dingen te zeggen krijgen, dan houd ik voor hen, evenals nu voor mij, de weglating van de *n* voor noodzakelijk, en daardoor gerechtvaardigd.

Zóo dus: de Amsterdammers *spreken* zonder die *n*. Krijgen ze dingen te schrijven, die ze niet kúnnen schrijven mèt die *n*, dan zullen ze ook gaan *schrijven* zonder die *n*. Schrijven ze veel zoó, dan is er kans dat hun

schrijftaal algemeen wordt en invloed gaat hebben op de spreektaal van anderen.

Objectief, *kán* dus de weglating van die *n* door mij, van beteekenis zijn voor het vervolg.

Eindnoten:

1 Concept; datering op grond van W. DOORENBOS AAN A. VERWEY 10.10.87 en W. DOORENBOS AAN A. VERWEY 30.12.87.
2 Albert Verwey, 'Bij een trouw-mis'. In: *De nieuwe gids* 2 (1886-1887), deel II, p. 304.

W. Doorenbos aan A. Verwey 30.12.87

Brussel 30 December 1887
rue de l'Aurore 19

Amice!

Ik was blij eindelijk eens een brief van u te ontvangen en iets van uw persoon te vernemen al was het niet veel. Natuurlijk dat de N. Gids in uw hoofd spookt, want gij hebt gezamelijk een zwaar werk ondernomen om als met een stormram de muren van het verleden te breken. In het laatste nummer - vergeef mij dat ik mijne indrukken geheel zeg, bevielen mij de boekbeoordeelingen het best, die over Juf. Thijm[1] en Robinson Crusoe.[2] Uw opstel tegen Spruyy[3] begrijp ik maar half, want gij hebt een zeer gewone waarheid gezegd, die Spruyt ook wel weet en in der tijd door Adam Simons tegen Geel,[4] die ook het proza boven de poëzie scheen te verheffen, uitgeschetterd werd met de woorden: Het is als of ik trommels hoor, die de nachtegalen verjagen,[5] of gij hebt den gewonen strijd over de waarde der rede, die sedert Robespiere vooral aan de orde kwam, weer willen opvatten en wel niet het redelooze toch het onbewuste, de intuitie, het gevoel, de fantasie er tegen overstellen als alle kerkmenschen doen. Dat Spruyt bazig is, moest in uwe oogen een deugd zijn. Die krachtig voor iets optreedt is het altijd. - V. d. Goes opstel[6] is evenwaar als 't uwe - maar mij dunkt beide zijn te lang. Het spijt mij dat de N. Gids reeds een vrij enge circel getrokken heeft en daarin begint rond te draaien. Men weet reeds vooraf wat er van 't een of ander gezegd zal worden. Zoo iets is altijd bij dogmatici het geval.

Gij schrijft mij, alsof ik hartstocht en subjectiviteit afkeur. In de verste verte niet - maar een kind heeft die bij uitnemenheid en is toch onnoozel in zijn oordeel. Men moet *weten*, als gij aan Spruyt leert: en alle wezenlijke kennis is objectief. Ik vergis mij misschien, maar mij komt het voor, of gij de moderne litteratuur en vooral de moderne kritiek niet bijhoudt. Boeken, als: Le Maitre, Les Contemporains,[7] Paul Bourget, Essais de Psycholo-

gie contemporaine,[8] Emile Faguet Etudes litteraires sur le Dix-neuviéme siècle,[9] om bij de Franschen te blijven - schijnen u onbekend en die ze gelezen heeft, vindt er, denk ik, duidelijker juister en fraaier in gezegd, wat de N. Gids bedoelt of bedoelen moet. Dan zouden verdwijnen de woeste uitdrukkingen b.v. over Zola bl. 197 als of te Winkel geen bevoegde critici konde opnoemen die dezen dienaar van Hermes veroordeelen. Het omgekeerde is even waar en onwaar. Of zijn zij alleen bevoegd, die denken als de bewonderaars van Em. Zola. Hoe draait men dan weer in een kringetje.

Ik geloof niet dat in ons land nog een juist oordeel over Z. gezegd is. In allen gevalle is hij zoo goed als geen naturalist, in den zin, dien hij er zelf aan hecht. Zijne fantasie en geleende filosofie maakt dat onmogelijk. Hij schijnt mij een knappe kok toe, die muizen en ratten uitmuntend weet te bereiden, zoodat alle keukenmeiden en koks hem bewonderen en van zijn kunst verbaasd staan. Toch walgen velen van die kost waaronder ik mij zelf reken. -

Ik las: eene *liefde* van van Deyssel. Ik kreeg medelijden met den ijverigen, nauwkeurigen schrijver, die aan onnoozelheden zijn tijd verkwist en zijn uitnemend taalvermogen besteedt om kelners, kleermakers, boedelbeschrijvers enz. veel te leeren. Jammer dat het verdichte verhaal niets weet te vertellen dan van eene gewone eerst lieve Juffrouw, later een mal spook; en eindelijk, zooals v.D. zegt, een deftige Amst. koopmansvrouw en van een laffen mijnheer, die aan maladie de la volonté lijdt en toch eigenlijk een groot mispunt is. Heeft v.D. een paskwil op de Hollandsche heertjes willen schrijven, op de Hollanders die bezig zijn met te verrotten, als uw Gentsche vriend de Advokaat, in de Dichthalle[10] schrijft? De Hollanders, die buitenlands en in de Kolonien doorgaan voor zuiplappen en hoerejagers!

Waarlijk v.D. moest wat anders doen, dan die opinie bevestigen en een namaaksel van de Fransche romans der Goncourts Zola's enz. leveren. Die suggestie gelukte goed bij hem - maar het is toch maar suggestie. Antwoordt gij op den aanval van den Vlaming? Gij weet dat ik uwe wilde uitingen over Vuylsteke en de Vlaamsche beweging[11] niet deel - maar weet gij dat Bakhuyzen t. Brink op uw hand was. Zijn Luiksche vrouw[12] had hem Waalsch gemaakt.

Uwe vijanden zullen zeggen, dat gij de taal niet genoeg in de macht hebt, om u er zuiver in uittedrukken, als zij alle die bastaardwoorden lezen, welke in de kunstperiode der Bourgondische rethorijkers gewoon waren en met kracht door Spiegel, Hooft enz. teruggedreven zijn naar de landen, waar zij behooren. - Gij moest de vernietiging van eigen nationaliteit en litteratuur niet gemakkelijker maken.

Gelukkig voor N. Gids, dat de tegenpartij zoo zwak is en zoo uiterst dom. Ik erger mij dagelijks aan den achteruit krabbenden Spectator, al zond ik er een stukje heen over kritiek naar aanleiding van Le Maitres Contemporains.[13]

Juffrouw Swarth laat u groeten; zij stroomt nog steeds van sonetten, die zij bij haar bezoek, dat nog al eens plaats vindt, mij dan uitnemend voorleest. Het is een talentvol meisje, die zeer veel gelezen heeft en leest. Zij vindt, dat gij onbillijk zijt tegen over Pol de Mont.[14]

En hiermede vaarwel, met de beste wenschen en de meeste groeten aan de vrienden, in de hoop dat gij ook eens iets over u zelven schrijft blijf ik tt

W.D

Eindnoten:

1 v.E. [F.W. van Eeden], 'Boekbeoordeelingen' [over: C. Alberdingk Thijm]. In: *De nieuwe gids* 3 (1887-1888), deel I, p. 286-293.
2 V. [A. Verwey], 'Boekbeoordeelingen' [over: R. Crusoe]. Ibid., p. 303-309.
3 Albert Verwey, 'Een bazig denker'. Ibid., p.241-255.
4 Adam Simons, 'Over de poezij, bijzonder in Nederland. Voorgedragen in het Lees-Museum, te Utrecht, den 25sten Maart 1830'. In: J. Geel en A. Simons, *Voorlezingen gehouden in het Lees-Museum te Utrecht*. Utrecht 1830.
5 Het citaat staat op p. 65 van de in noot 4 genoemde uitgave.
6 F. van der Goes, 'De kritiek van Dr. J. te Winkel'. In: *De nieuwe gids* 3 (1887-1888), deel I, p. 181-207.
7 Jules le Maître, *Les contemporains. Etudes et portraits litterairs*. Paris 1887.
8 Paul Bourget, *Essais de psychologie contemporaine: Baudelaire, M. Renan, Flaubert, M. Taine, Stendhal*. Paris 1885.
9 Emile Faguet, *Etudes littéraires sur le dix-neuvième siècle: Chateaubriand; Lamartine; Alfred de Vigny; Victor Hugo; A. de Musset; Th. Gautier; P. Mérimée; Michelet; Georges Sand; Balzac*, Paris 1887.
10 A. Prayon van Zuylen, Advt, 'Ecce iterum Batavus' en 'Nawoord'. In: *De Nederlandsche dicht- en kutsthalle* 10 (1887), p. 393-419. Het 'Nawoord' is gericht tegen Verwey's artikel over het 20e taal- en letterkundig congres.
11 Verwey's 'Het twintigste taal- en letterkundig congres' en N.N. [W.J.T. Kloos], 'Literaire kroniek' [over: J. Vuylsteke, *Verzamelde gedichten*]. Ibid., p. 465-469.
12 Julie Simon.
13 W. Doorenbos, 'Letterkundige kritiek in Frankrijk'. In: *De Nederlandsche spectator* 33 (1888), nr. 3, d.d. 21-1 1888, p. 21-23.
14 N.N. [W.J.T. Kloos], 'Literaire kroniek' [over: Pol de Mont]. In: *De nieuwe gids* 3 (1887-1888), deel I, p. 331-334.

M.C.M. de Groot aan A. Verwey 30.12.87

S. 30-12 '87.

Mijn waarde,

hierbij een muntbiljet van *f* 50.- No 8287 D, waarvan ik de goede ontvangst hoop te vernemen.

Ik moet je nog mijn compliment maken over 'Een bazig denker'. Uitstekend! Het was me een groot genot het te lezen en ook anderen oordeelen zoo.

Zie je Israels nog veel? Als je hem ziet, doe hem dan mijn groeten en vraag hem, me eens te schrijven, als hij lust heeft.

Als dat geen ambtsgeheim is, schrijf me dan eens het debiet van de N.G.

Een gelukkig nieuwjaar wordt je van harte toegewenscht door je M de Groot

G.H. Priem aan A. Verwey [?.?.87][1]

WelEdele Heer,

Aan de achterzijde dezes vindt Gij weer een gedichtje, ik geloof dat het goed is. Ik zend het U omdat verscheidenheid niet schaden kan om een keuze te doen voor de N.G.

Mogelijk vindt gij behalve ‘Daar klinken stemmen’ ook ‘de wind kust wild enz.’ goed, in dat geval zal 't mij natuurlijk genoegen doen zoo dit bij de zusjes ingedeeld wordt.

Inmiddels

UEdr.

G.H. Priem

Ik wist geen beter titel; mocht Gij een beteren weten dan houd ik mij aanbevolen-

O, druk mijn handen zacht...

O, druk mijn handen zacht, heel zacht, zóó zacht
Dat ik niet voel dat Gij óók wereld zijt. -
Gij hebt mij eindloos lief, en toch altijd
Voel ik me omjoelen door een wilde macht
Van schimmen en in langen naren nacht
Komen zij tot mij en zij lachen zacht
Als ik alleen ben en Gij verre zijt.
Zij lachen luide om het heil van mijn ziel,
Ik voel hun ak'lig lachen op mijn wang,
Mijn oogen zien niet en het wordt mij bang
Als 't kind in 't donker, dat den weg niet kent
Dien 't gaan moet... tot de morgen doorlicht en 't
Al heenvliedt als een lange booze droom,
Die wegzwijmt als men de oogen wakker wrijft...

G H Priem

Eindnoten:

1 Dit document is later geschreven dan G.H. PRIEM AAN A. VERWEY [na 1.6.87] gezien het feit dat Priem graag gewild had dat het hierbij opgestuurde vers samen met het in de vorige brief opgestuurde ‘De wind kust wild enz.’ en het al eerder gestuurde ‘Daar klinken stemmen’ in *De nieuwe gids* zou verschijnen.

A. Sinclair de Rochemont aan A. Verwey [?.?.87][1]

Amice,

Hierbij, met vriendlijke dankzegging, den geleenden catalogus der vlugschriften over J. de W.[2] Het is mij gebleken, dat wij al de pamphletten over de bewuste quaestie bezitten, uitgezonderd één, dat ik heel gaarne te gelegener tijd eens bij je wil komen zien.

Thans echter 'n bede, waarom 'k dit briefjen wel 'n smeekschrift zou kunnen noemen. Die bede geldt het exemplaar[3] van Vondel's werken, in uw bezit! en - zoo gij weet - voorheen mìjn eigendom. Ik ben er nog zoo aan gehecht! 'k Houd niet op, mij te verwijten, dat ik van 't kleinood, ter wille der ‘vriendelijcke schijven’, eens afstand deed. Of 'k al 'n anderen Vondel kocht, in 12 schoone banden,[4] - 't heeft niet gebaat. Wilt gij 't *uwe* ruilen tegen 't *mijne*? Graag geef 'k daarbij nog *ƒ* 4, zoodat je dan 'n prachtexemplaar voor'n ongelooflijk lagen prijs verkrijgt.

Wil met 'n enkel woord mij melden, of ge 't aanbod accepteert.[5]

Vale

tt

A S de Rochemont.

Warmoesstraat 122.-

Eindnoten:

1 Er bevinden zich slechts twee andere brieven van Rochemont in het Verwey-archief, beide uit september 1887. Dit briefje lijkt in dezelfde tijd geschreven te zijn.
2 *Catalogus eener verzameling boeken, vlugschriften, portretten en prenten betreffende Johan en Cornelis de Witt.* 's Gravenhage z j.
3 Nadere gegevens ontbreken.
4 *De werken van Vondel in verband gebracht met zijn leven en voorzien van verklaring en aanteekeningen door J. van Lennep*. Prachtuitgave met platen, etc. (12 delen). Amsterdam 1850-1869.
5 De catalogus van Verwey's eigen boekerij noemt inderdaad een 12-delige Vondeluitgave.

[1888]

Familie Reydon en J. Schijfsma aan A. Verwey 1.1.88[1]

Amst 1 Jan 88.

Onder dankbetuiging voor je vriendelijke attentie, is het ons wederkeerig recht aangenaam, U ons beste wenschen toetebrengen. -

Familie Reydon

& Schijfsma

Eindnoten:

1 Briefkaart.

W. Ziegelaar aan A. Verwey [2.1.88][1]

Many happy returns of the day.
Ziegelaar

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.

A. Verwey aan K. van Vloten 4.1.88

Rozengracht 57
4 Jany '88

Dank je wel, Kit, voor je mededeeling. Dank je óok wel voor je heil en zegen. Ik hoop dat je een mooi jaar hebben zult.

Ik had Zaterdag a.s. willen komen, maar zal nu, als 't je schikt, Woensdag komen, d.i. van daag over 8 dagen.

Deze week heb ik een brochure geschreven over den Roman van Van Deyssel,[1] die dien Woensdag juist afgedrukt kan zijn. Ik ben er nog al meê in mijn schik, omdat ze zoo volledig en eenvoudig is. Eigenlijk is het maar een brochuret*je*: 16 blz. Heb je 't Handelsblad van gisteravond[2] gezien?

Weet je wat wel een nieuwe manier zou zijn om onze philippine te beslissen? Dat zou zijn als we elkaar voortdurend voor den mal gingen houden met den tijd, door b.v. geregeld als de een de ander vraagt hoe laat het is, een klein beetje later te antwoorden dan het werkelijk is. Als ik naar den trein moet is dat heel pleizierig. Wie den rechten tijd opgeeft verliest. Dat kan natuurlijk een heel poosje duren. Vin-je 't gezellig? Ra ra? Wat stond daar?

Ik ga straks bij Sam koffie-drinken en gebakken eieren eten. Vanavond is er muzikale soiree - kwartet - bij Van Nijenhoff, vrind van Witsen.

Woensdag kom ik als gewoonlijk met den vroegen trein. Dag kit. Het is tien minuten over half elf.
-
Albert

Weet je waarom kloos niet werkt? Als hij-zelf of iemand anders tegen hem zeit: Werk Kloos! dan verstaat hij: Werkeloos!

Eindnoten:

1 Albert Verwey, *Mijn meening over L. van Deyssels roman 'Een liefde'*. Amsterdam 1888.
2 In het avondblad van *Het algemeen handelsblad* van 3 januari (d.d. 4-1 1888) besteedde N.N. [vermoedelijk C. Boissevain] in 'Van dag tot dag' uitvoerig aandacht aan Verwey's 'Nicolaas Beets en zijn winterloof' dat in *De Amsterdammer. Weekblad voor Nederland* d.d. 1-1 1888 verschenen was; Verwey's kritiek wordt 'ongemanierd' en 'ruw-beleedigend' genoemd.

A. Verwey aan H.G. Samson en F.W. Bourette [5.1.88][1]

Wederkeerig mijn beste felecitaties,[2] ook aan Mevrouw Mama[3]
Albert. Verwey

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 Met de geboorte van een zoon, Frederik.
3 Maria Louisa Boukamp, de moeder van F.W. Bourette.

F.W. van Eeden aan A. Verwey 6.1.88[1]

6 Jan 88

Wil je nu voor de derde maal je Zondag nog eens hier komen vieren? Je zult onthaald worden op schelvisch en hypnotisme.
Ik heb Goes en Willem gevraagd. Als ik iets van Jan Piet wist - b.v. dat hij niet naar Scheveningen ging - dan vroeg ik hem ook
tt
Free

Eindnoten:

1 Briefkaart.

K.J.L. Alberdingk Thijm aan A. Verwey 12.1.88

Mont-lez-Houffalize
12 Januari 1888

Amice,
Ik dank je zeer voor je al te vleyend schrijven van 28 dec. 11. Maar ik vind, dat je zegt dat ik een dweper met het leven ben een klein beetje op een manier alsof jij wist dat 't een verkeerde, geliefde gedachte van mij was, mij zelf voor iemant te houden die alles-behalve met het leven dweept. Maar 't is niet zoo, ik geef 't je graâg toe, ik dweep er meê. Ik vind 't heel aardig zoo in en bij en met het leven te kunnen zijn.

En laat ik nu maar dadelijk met mijn groote vraag voor den dag komen. Je schrijft namelijk over het 13e hoofdst. van mijn roman Een Liefde schrijvend: ‘Waar je je hier en daar minder juist mag hebben uitgedrukt...’ Je moet me niet kwalijk nemen, maar als *jij* zoo iets zegt, dan wil ik absoluut weten wat je bedoelt. Wees dus zoo bizonder vriendelijk van eenige opheldering te geven. Ik hecht daar speciaal aan, want vroeger dacht

ik van mij zelf, dat ik toch eigelijk geen-een aanmerking op mijn werk kon velen. Dit heb ik gedacht tot aan het moment, dat jij, na dat mijn brochure over Netscher verschenen was, in den Molsteeg mij daarop aanmerkingen hebt gemaakt op een avond dat ik je een eind naar huis bracht, aanmerkingen, die ik niet alleen velen kon, maar waar ik zelfs blij meê was. Ik verzoek je dus dringend om al is 't maar één voorbeeld te noemen van waar ik mij in Hoofdst. XIII van Een Liefde slecht d.i. onjuist heb uitgedrukt.

Dat woord van ‘opgevelen’ uit je verzen in 't Amsterdamsche Jaarboekje,[1] heb ik ook gebruikt in Menschen en Bergen,[2] een roman waaraan ik bezig ben. Weet je bij wien van de vorige generatie ik geloof dat men nog 't meest van die van substantieven en adjektieven gemaakte, door den auteur gemaakte, verba en adverba vindt? Bij Hofdijk. Zie Aeddon.[3]

Doortje Vlas,[4] dat je me in je brief annonceert, heb ik niet gekregen. Zoû je 't me nog willen sturen?

Ik zal zoo vrij zijn, als je 't goed vindt, mij in 't vervolg tot jou te richten voor Nieuwe-Gids-korrespondenties, want de sekretaris schijnt het korresponderen met de auteurs van kopie voor zijn tijdschrift niet tot zijn taak te rekenen. Ik schreef hem althands in de laatste zes weken drie brieven, maar hij andwoordt op geen van de drie. Vooral het niet-andwoorden op den eerste dier drie brieven, een lange van zoo een intiem karakter dat er dadelijk op geandwoord had moeten worden, is mij zeer onaangenaam geweest. Stel je voor, iemant daar je bíj komt zitten en daar je je hart aan uitstort met vele innige vertrouwelijke mededeelingen en die, als je uitgepraat bent, net doet of je niets gezegd hebt en een eind ver met iemant anders van het gezelschap over andere dingen gaat zitten praten.

Het is heel plezierig een artiest te zijn en een stijl van te schrijven zoo als Kloos, maar een beetje wél-opgevoedheid te hebben is toch ook wel plezierig voor de menschen waarmeê je verkeert. Als Kloos mijn eerste brief, van twaalf zijtjes, nog heeft, en jíj wilt je verwaardigen hem te lezen, zeg dan eens of het niet strijdt met de meest elementaire beleefdheidsregelen den schrijver niet betrekkelijk gauw op zoo een brief te andwoorden.

Een man, die tegen je zegt: hoor eens, vriend, laat ik je eens onder-ons vertellen hoe gelukkig of hoe ongelukkig ik ben, zie-je, mijn vrouw doet zus en zoo en ik doe zus en zoo, en zoo'n man die je dat haarfijn uitlegt in een paar uur spreken, - als je zoo'n man dan aankijkt en laat staan en niets tegen hem zegt, dan maakt hij 't allerbespottelijkste figuur van de wereld.

En dát is de onbeleefdheid. Het is onbeleefd iemant anders een mal figuur te laten maken. En ik geloof, dat het ook zeer onbeleefd is iemant langduriglijk te onderhouden over een questie die voor hem absoluut onbelangrijk is. Daarom schei ik uit.

tt

Karel Alb. Thijm

Eindnoten:

1 Albert Verwey, ‘Een oud Amsterdamsch burgwalletje’.
2 L. van Deyssel, ‘Menschen en bergen/Prozagedicht’. In *Prozastukken*. Amsterdam 1895, p. 207-250.
3 W.J. Hofdijk, *Aeddon*. Een epiesch gedicht. Delft 1852.
4 Zie A. VERWEY AAN K.J.L. ALBERDINGK THIJM [28].12.87, noot 2.

A. Verwey aan K.J.L. Alberdingk Thijm 12.1.88

Rozengracht 57
Amsterdam 12 Jan. '88

Amice,
Neem me niet kwalijk dat ik je Bram van Dam[1] nu eerst doe toekomen. Mijn excuus voor dit late sturen is 't geschriftje[2] dat je tegelijkertijd ontvangt. Houd het me ten goede dat ik, hier en daar erin, plagiaat aan je roman gepleegd heb en het heb verrijkt met citaten daaruit.
Met mijn beste wenschen voor het nieuwe jaar blijf ik
tt
Albert Verwey

Eindnoten:

1 Diens roman *Doortje Vlas*.
2 *Mijn meening over L. van Deyssels roman 'Een liefde'*.

J. Jesserun de Mesquita aan A. Verwey[14.1.88][1]

Amice!
Mijn compliment over je brochure
J. Jessurun de Mesquita

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.

K.J.L. Alberdingk Thijm aan A. Verwey 15.1.88

Mont-lez-Houffalize
15 januarie 1888

Amice,
Ik schrijf vandaag niets van wat ik had willen schrijven, ook morgen denkelijk niet. Gepresseerde brieven blijven onbeandwoord liggen, mijn huishoudboek blijft oningevuld liggen en mijn vrouw vraagt mij voortdurend waarom of ik vandaag niet op mijn stoel kan blijven zitten. Want ik doe niets dan heen-en-weêr loopen door de kamer, als een wild beest in zijn

kooi, voortdurend in mijn koude handen wrijvend en voor aan den romp in mekaâr krimpend van vreugde-emotie. Want ik heb van morgen je brochure over mijn roman gekregen. Het is te erg. De vreugde is verneukeratief. Als je van-daag onmatig-blij om iets bent, dan gebeurt je morgen een ongeluk, dat zal je altijd zien.

Kón ik mij dus maar inhouden, want anders brandt morgen stellig mijn boel af of ons zilver wordt gestolen. Maar ik kán niet. Ik kan onmogelijk blijven zitten. Ik had vier menschen uit Houffalize híer van ochtend, daar ik tweemaal op een vreemde manier tegen juichlachte, ofschoon er niets aardigs gezegd was en zij dus volstrekt niet begrepen waaróm of die Hollander zoo lachte. Maar ík begreep het wel, ík wist het heel goed, ik lachte ook niet naar hen, maar naar me zelf, niet hoorend wat zij zeiden, al-door schuin kijkend naar dat blauwe boekje dat daar op tafel lag. Ik heb vandaag niets geen honger. De kachel is uit, en ik merk het niet...

Wat moet ik nu doen? Ik dank je, ja, natuurlijk, ik dank je heel erg, maar ik zoû je op een bizondere manier willen bedanken, op een manier waaruit bleek hoezeer ik je bedank. Maar dat kan ik niet. Want, zoo als iemant stom is van ontroerd pleizier, en niets kan zeggen met zijn mond, zoo ben ik literair-stom en kan geen mooye dankwoorden schrijven.

Een groot 'karakter' zoû zich misschien bij de ontvangst van zoo iets niet zóo zeer verheugen, maar ík wél. Je hebt me een enorme vreugde bezorgd. Het was iets absoluut onverwachts, - een aparte brochure, van jouw, over mijn!

Toen ik mijn brochure over Netscher schreef, dacht ik: het is wel tégen hem, maar hij zal het toch erg prettig vinden, dat er zoo een aparte uitgave, speciaal over hém, verschijnt. Maar nu een aparte over mij, en vóor mij, en dan zoo een! Maar, wat duivel, het artistieke gedeelte van mij is datgene wat het meeste en ergste vóelt, en nu wordt dat zóo onzachlijk aangenaam bewogen! Zoo iets is mij nog nooit gebeurd en zal ook niet weêr gebeuren.

Je hebt dus een tamelijk groot aantal uren alleen op je kamer gezeten, je alleen met mij bezig houdende! Zie-je, dat te bedenken, dat vind ik onnoemelijk aangenaam. Het stuk is als een publieke vriendenbrief, waarin groot en warm staat: ik ken je nu, je bent goed. Het is als iemant, die, ernstig en luid, uit de achterste rij van een standje op straat over de hoofden der honers van den dronken man, hem toeroept dat híj wéet dat hij niet dronken is maar een goed mensch.

Ik zal hier stellig aldoor aan blijven denken.

tt

Karel Alb. Thijm

J.E.H.C. van Gennep aan A. Verwey [17.1.88][1]

Hartelijk dank voor ‘Uw Meening.’ Om geene teleurstelling te ondervinden, lees ik het boek niet. E. v. Vloten. v. Gennep

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.

J.A. Alberdingk Thijm aan A. Verwey 18.1.88

Amst. 18 Jan. 1888.

WelEdelgeb. Heer,

Ik behoef U niet te zeggen, hoe aangenaam mij uwe waardeering van Karels persoonlijkheid getroffen heeft. Ik ben er U innig erkentelijk voor en dank u voor de oplettendheid der toezending van uw brochure.

Veroorloof mij óok U te zeggen, dat ik den stijl, waarin Gij ze geschreven hebt, bewonder en mij verheug in de plaats, die het koloriet in de geschriften mijner jongere land- en kunstgenoten beslaat.

Ik wil u echter niet verbergen, dat de eerste volzin eene verwachting bij mij heeft opgewekt, die Gij voor de helft onvervuld hebt gelaten. Het zoû mij zeer geïnteresseerd hebben van U te hooren, waarom de roman ‘onzedelijk’ wordt genoemd. Ik had er zeker eene waardeerbare definitie van het woord bij gewonnen en tevens een bijdrage tot vestiging van mijn eigen oordeel.

Maar Gij hebt alleen willen zeggen en aantoonen, dat Gij het boek ‘mooi’ vindt en daar moet de lezer te-vreden meê zijn. Hij heeft geen recht iets meer te eischen. Wellicht ware toch het begin van eene aanwijzing, in hoe verre een kunstwerk mooi en onzedelijk te gelijk kan zijn, een welkom licht geweest.

Geloof mij, met hoogachting voor uw oprechtheid en voor uw talent,
Uw dw dr J.A. Alberdingk Thijm

A. Verwey aan K.J.L. Alberdingk Thijm 20.1.88a[1]

Rozengracht 57
Amsterdam
20 Jani. '88

Amice,

Ik stuur je met deze post proef en kopij van je stuk over La Terre.[2] Stuur

het gauw weerom, dan kan het een beetje vooraan in de febri.-aflevering geplaatst worden.

Van dat stuk gesproken wou ik zeggen, dat ik nog nooit een stuk gelezen heb, waarmeê ik het zoo frappant on-eens was en dat ik toch zóo kranig vond, en zóo graag in de Nieuwe Gids zou zien. Ik vind het het duidelijkste en volledigste exposé van meeningen dat je ooit geschreven hebt, - als zoodanig beter dan de Broch. Netsch. Ook vind ik het heel bizonder ver van je, nu al zoo vast en volledig gezeid te hebben war, naar jou idee, het komische is en het tragische en het melancholische, en zóo heelemaal en ineens te hebben uitgeschreven wat je den éenen grootsten indruk uit je levens-ochtend noemt. Wat ik óok heel goed vind in dit stuk, veel beter dan in de Brochure - dat is de kompositie, de bouw. Die is zeldzaam eenvoudig, zoo eenvoudig als de noodzakelijkheid. Ik zeg je deze dingen niet om je nu eens vlak voor je neus aangenaam te wezen, maar alleen omdat ik je óok zeggen wou dat ik het èn in je oordeel over Zola, èn over Shakespeare, èn over Homerus, over het komische, het tragische, het melancholische, de belangrijkheid van den koïtus, enfin, dat ik het over al die zaken heelemaal niet eens met je ben.

Jij vindt die dingen zóo, omdat je zús bent.

Ik vind die dingen zus, omdat ik zóo ben.

Je zult zeggen dat het er heelemaal niets toe doet of ik het al of niet met je eens ben, zoolang jij de eenige bent, die je meening hebt gezegd, en ik aan dat zeggen nog niet toe ben. Dat is wel zoo, maar ik wou later niet geacht kunnen worden door het prijzen en doen plaatsen van je stuk over La Terre aansprakelijk te zijn geworden voor de idee daarin.

Je sprak in je voor-vorigen brief van een plaats in mijn voor-vorigen brief, waarin ik iets geschreven had van minder goede plaatsen in je roman. Die plaats, in mijn brief nl., was een fraze. Ik bedoelde wat anders. Ik bedoelde eigenlijk gezeid het zelfde dat ik

Eindnoten:

1 Concept.
2 L.v. Deyssel, ‘Zoolaas laatste werk “La terre”’. In: *De nieuwe gids* 3 (1887-1888), deel I, p.434-456.

A. Verwey aan K.J.L. Alberdingk Thijm 20.1.88b

Rozengracht 57
Amsterdam, 20 Jan. '88

Amice,

Met de vorige post zond ik je proef en kopij van je stuk over La Terre. Stunt het gauw weerom, dan kan het een beetje vooraan in het februari-

nummer geplaatst worden. Je Varium over den Ooievaar[1] volgt. Dat laatste kleine gewrocht van je vlugge pen heeft ons een lachstuip doen krijgen die alleen door jou naar waarheid zou kunnen worden beschreven.

Van je stuk over La Terre wou ik je graag zeggen dat ik me niet herinner ooit iets gelezen te hebben, waar ik het zoo frappant meê on-eens was, en dat ik toch zóo kranig vond en zóo graag zal gedrukt in den N.G.

Ik vind het het duidelijkste en volledigste exposé van meeningen, dat je ooit geschreven hebt, - als zoodanig beter dan de Brochure-Netscher. Ook vind ik het heel bizonder ver van je, nu al zoo vast en volledig gezeid te hebben, wat naar jouw idee, het komische is en het tragische, en het melancholische en het belangrijkste algemeene in de Kunst. Het is iets heel moois ook, zoo in-eenen te kunnen uitschrijven, nu al, wat je den éenen grootsten indruk uit je levens-ochtend noemt. Wat ik óok heel goed vind in je stuk, veel beter dan in je brochure, dat is de kompozitie, de bouw. Die is zeldzaam eenvoudig, zoo eenvoudig als de noodzakelijkheid zelve.

Je begrijpt dat in de merkwaardige Redaktie-vergadering waar ik het genoegen had je stuk voor te lezen, wel eens angstige gezichten getrokken zijn bij sommige voor merkantiele belangen gevaarlijke schoonheden van je werk. Wij zullen evenwel wagen en liberaal zijn. Maar daartegenover had ik dan ook heel graag dat je Kloos en mij machtigde, waar dat dat kan, sommige zeer kleine wijzigingen aan te brengen. Je bezwaar daartegen zal zijn dat wij het stuk daardoor in zijn aesthetisch deel zullen schaden, en ik ben er, voor mezelf, van overtuigd, dat ik dat bezwaar wel niet zal kunnen tegenspreken door mijn doen. Maar dat neemt niet weg, of liever: dat maakt, dat ik erg in mijn schik zou zijn als je genoeg vertrouwen in ons stelde - zoo niet in mij, dan in Kloos, - om ons te laten begaan.

Ik dank je wel voor je brief, waarop ik wel niet veel weet te antwoorden, dan dat hij een nieuwe genieting was bij het genot dat ik mezelf door het schrijven van mijn boekje bezorgd had, en dat ik ook aan jou was verschuldigd.

Op je voorlaatsten brief zal ik graag hierna eens antwoorden, als ik wat meer tijd heb en je op 't voortzetten van de korrespondentie niet tegen hebt.

Ik ontving van ochtend een zeer vriendelijken brief van je vader.

tt

Albert Verwey

Eindnoten:

1 L.v. Deyssel, bespreking van *De ooievaar*. In: *De nieuwe gids* 3 (1887-1888), deel I, p. 491-494.

A. Verwey aan J.A. Alberdingk Thijm [tussen 18 en 21.1.88][1]

Hooggeleerde Heer,

Ik zou Uw vriendelijk schrijven graag met een kort briefje beantwoorden.

U spreekt van de vraag of een kunstwerk ‘mooi’ en ‘onzedelijk’ tegelijk zijn kan. Ik geloof dat ik in het boekje, dat ik u zond, tot misverstand aanleiding heb gegeven door het woord ‘onzedelijk’ te gebruiken, zonder erbij te zeggen dat ik het bedoelde in den zin van ‘wat strijdt tegen de maatschappelijke zede.’ In dien zin vind ik Karel's roman onzedelijk. En zoó - meen ik - kan een werk mooi en onzedelijk zijn tegelijk.

Met onzedelijk bedoelt u in uw brief, nietwaar? ‘wat strijdt met de *goddelijke* zede.’ En als ik dan de goddelijke zede noemen mag *die* zede (al of niet tot wet of Evangelie geformuleerde) die altijd en ondanks alle wereldsche verdrietelijkheid, gelukkig maakt, dan ben ik het heelemaal eens met u, - want heb ik het mis met in uw vraag een bewering te zien? - dat een ding niet tegelijk mooi, d.i. gelukkigmakend, en onzedelijk d.i. niet-gelukkig makend kan zijn.

U dankende voor de gelegenheid, die u mij gegeven hebt om mijn dubbelzinnigheid goed te maken, teeken ik mij [?],

met de meeste hoogachting

Uw dw dr.

Eindnoten:

1 Concept. Datering op grond van J.A. ALBERDINGK THIJM AAN A. VERWEY 18.1.88 en J.A. ALBERDINGK THIJM AAN A. VERWEY 22.1.88.

J.A. Alberdingk Thijm aan A. Verwey 22.1.88

V.H. 22 Jan. '88.

Waarde Heer,

Het zoû inderdaad niet overbodig zijn, dat door U, bijv. in het *Weekbl. Amstr*, de beteekenis van het woord ‘onzedelijk’ werd toegelicht, gelijk gij 't in uw aangenaam schrijven van 21 dezer doet.

De heer Taco de Beer heeft zich tegenover mij en de mijnen onmogelijk gemaakt, door mij te weigeren zijn leedwezen te betuigen, dat de aanvaller in den ‘Portef.’ van 7 dezer het gebied van het privaat leven betreden heeft, en nog wel zoo gewetenloos (zoo lasterlijk!).[1]

Kent U den Heer Priem uit den ‘Leeswijzer’?[2] Dat schijnt een fatsoelnlijk man te zijn.

Met hoogachting, Uw dr

Alb. Thijm

Eindnoten:

1 B. [T.H. de Beer], ‘Van Deyssel's roman “Een liefde”’. In: *De portefeuille* 9 (1887-1888), VI, p. 638-639 en VII, p.670-671.

2 G.H. Priem had in *De leeswijzer De portefeuille* aangevallen over het anonieme stuk (prick 1981).

K.J.L. Alberdingk Thijm aan A. Verwey 24.1.88[1]

Mont, 24 Jan '88

Amice,
Vanwege haast briefk. Maken jullie de veranderingen[2] maar; overbodig te zeggen dat het *ruwe* in de expressie in het opstel-geheel past en eenigszins ontzien zal moeten worden. Varium Ooievaar proef nog niet ontvangen.
tt
K. Alb. Thijm

Let ook op, dat in het stuk geen onvoegzame aardigheidjes voorkomen, alleen onvoegzame ernst. Zeer seriëus wordt over geslachtsdrift gesproken, zoo als in een wetenschappelijk werk van chirurgie.

Eindnoten:

1 Briefkaart.
2 Zie A. VERWEY AAN K.J.L. ALEERDINGK THIJM 20.1.88b. Voor de aangebrachte veranderingen zie: Prick 1981, p. 59-60.

A. Verwey aan J.A. Alberdingk Thijm 24.1.88

Rozengracht 57
24 Jani '88

Zeer geachte Heer,
Den heer Priem ken ik sints meer dan een jaar als een jong hulp-onderwijzer uit de provincie, uit Amersfoort geloof ik. Hij heeft me een paar maal bezocht en stuurde herhaaldelijk dicht- en prozawerk, waar ik niet veel in zag. Vroeger schreef hij, als Asliveri, in 't Weekblad van de Amsterdammer, versjes. lk geloof wel dat hij eerlijk is.
Het stukje over Karel in de Portefeuille is de zooveelste van de zooveel laagheden, die de Redacteur van dat blad op zijn geweten heeft. Die redacteur is voor mijn vrienden en mij, sints de oprichting van de Nieuwe Gids, de man, dien men niet noemt, waar men zich nooit meê moet inlaten, die niet bestaat dan in zijn eigen verbeelding en in die van hen, die geloof aan hem slaan. Hij is *de* literaire intrigant van de laatste jaren.
Ik hoop dat U me ten goede houdt, dat ik ondanks Uw welwillende

meening liever niet meer over den roman, naar aanleiding nu van mijn brochure, in 't publiek schrijf.
Met de meeste hoogachting, Uw dw.
Albert. Verwey

J. van Looy aan A. Verwey [25.1.88][1]

Poort v. Kleef

Albert.
Ik wou toch liever niet. dat je de Nachtcactus[2] drukken liet. Er is geen een reden voor om het wel te doen. Bovendien geloof ik als mijn goeiege zwager[3] zich aldus op de straat gebracht ziet. hij me kwaad aanzien zou en daar is me de man te goed voor. Lees het dat is meer dan genoeg
Dag
Jac v Looy

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 Jac. van Looy, 'De nachtcactus'. Verscheen in twee delen in: *De nieuwe gids* 3 (1887-1888), deel II, p. 4-29 en p. 326-355 .
3 'De nachtcactus' speelt op het buiten Waterland waar 'Baas' Vuist, zwager van Van Looy, tuinman was (Jacobus van Looy 1987, p. 18).

J.A. Alberdingk Thijm aan A. Verwey 26.1.88[1]

26 Jan
'88.

Tot heden heb ik geen ex. van 'Eene L.' order mijn bereik. Zou ik het uwe, voor eenige dagen, mogen hebben? Met hoogachting,
Uw dr
A.Th.

Eindnoten:

1 Briefkaart.

M.C.M. de Groot aan A. Verwey 31.1.88

Schiedam 31-1 '88.

Amice,
hierbij *ƒ* 50. - , muntb. 6246 A., waarvan je me de goede ontvangst wel even zult melden.

Hartelijk dank voor je brochure. De stukken, die Ge aanhaalt van vDeyssel, vindt ik niet bijzonder. Ik kan er de aardige liefheid niet in vinden; maar 't zal wel aan mij liggen. Wat jij over hem zegt, vindt ik ten deele belangrijk beter; hier en daar zeer goed.

Groet Israels en geloof mij
je
MdeGroot

Om een oordeel over vD. te hebben, zou ik 't boek natuurlijk heelemaal moeten lezen, waarvoor mij de gelegenheid en - eerlijk gezegd - ook de lust ontbreekt. Zeg je niet in je zelf: ‘Bah, toch ook nog een botterik’? Ja jongen, maar we zijn ook niet van 't zelfde deeg.

F.W. van Eeden aan A. Verwey 3.2.88

Bussum
3 Februari 1888

Ziehier een brief - zoomaar - omdat ik reeds eenige middagen bij Fricke heb zitten kijken - en vrees het morgen weer te zullen doen.

De aflevering is mij erg meegevallen alleen leek hij mij erg kort omdat ik mijn eigen gezanik natuurlijk oversloeg - en dat is nog al een onbehoorlijk groot stuk.[1]

Het zal met de ergernis over v.D. nog al losloopen. ‘Het is toch mijn auteur niet’ hoorde ik vanmiddag iemand zeggen. De man die het zee, had er schoon gelijk mee. Maar ik geloof dat het hooge, het sterke, het geweldige van v.D. de menschen genoeg zal overdonderen, om ze min of meer beteuterd te laten staan en ze hun scheldwoorden binnen te laten houden. Ze zullen vaag beseffen, dat met zoo iemand al is hij hun erg onaangenaam, geen gekheid te maken valt. Je begrijpt wel, waarom ik zoo bedenkelijk deed over dat stuk.[2] Als de N.G. alleen voor ons plezier, voor een onderonsje bestond, zou ik natuurlijk zoo niet gedaan hebben. Maar wij willen in de menschen staan, en blijven staan - midden in dien grooten bekrompen vijandigen troep. Dan heb je een van twee dingen noodig, of tact, of zooveel kracht dat tact niet noodig is. Ik heb meer met allerlei menschen omgegaan, ik ben gemakkelijker met menschen en heb meer instinctief begrip van 't geen hen aangenaam of onaangenaam is. Daarom ben ik altijd het heilige boontje onder ons, voor hen. Daarom ook verschrok ik zoo bij dat stuk. Maar ik herhaal het, van Deyssel is sterk genoeg - men zal veel stilletjes mompelen en pruttelen en proesten onder elkaar - maar ze zullen te beteuterd staan om hardop te durven lachen of jouwen. Het ooievaar-

kritiekje heb ik aan Kit en Martha voorgelezen en ze hebben er erg om gelachen. Het laatste vind ik toch niet goed - te ruw en niet grappig genoeg.

Ik heb mijn hoofd vol van deze kwesties. Ik vind het alles ontzachlijk moeielijk - soms kan ik er heelemaal niet uit komen. Ik heb nooit van mijn leven zoo veel moeite gehad met mijn begrippen over één mensch en één soort kunst. Ik wil over v.D. schrijven, over het onaangename in zijn kunst, over de onzedelijkheid er van.[3] Jelui kunnen dat niet zoo voelen als ik - omdat jelui geen van allen een jeugd heb gehad als ik. Een jeugd in de gewone, kalme, beschaafde omgeving van een provincie-stad - en vooral een jeugd waarin mijn voornaamste en intiemste omgang altijd met ontwikkelde meisjes is geweest, - niet nu en dan, maar altijd door van af mijn eerst begrijpen tot nu toe heb ik altijd met vrouwen omgegaan van de beste, zuiverste soort, - dat geeft een heel eigenaardige turn of mind. Let wel: voordat ik Kloos en jou kende heb ik onder mannen mij *altijd alleen* gevoeld, alleen vrouwen hebben mijn binnenste hart gekend. En ik ben met die vrouwen opgegroeid, vreemd en afkeerig van de gansche mannenwereld, die voor jelui eigenlijk *de* wereld was. Nu heb ik mij ook gegeven aan jou, aan Kloos, aan Jan Piet en ik hou veel van jelui allemaal. Maar soms schud ik het hoofd voor mezelven en ben bang door te praten - alsof ik een vreemdeling was die weet dat het dwaas zou zijn deze menschen de heerlijkheden van zijn lief geboorteland te vertellen.

Weet je wat nu eigenaardig is dat er twee personen onder ons zijn met wie ik mij meer thuis gevoel, alsof ik landgenooten in hen zag. Dat zijn Jan Piet en Ietje Israëls. Ik geloof stellig dat het komt omdat de omgeving van hun jeugd het meest op de mijne leek. Ik zeg niet dat ik daarom meer van hen houd, maar ik gevoel mij gemakkelijker met hen. Ik heb echter gemerkt dat zij het onaangename in v.D.'s kunst heelemaal niet voelen als ik.

Of het nu oude Kristelijkheid, of oude romantiek of wat anders is, het doet er niet toe - ik voel het en heel sterk - en het komt er voor mij op aan te weten wat ik voel. En dit is van belang omdat men dezelfde aandoeningen bij verbazend veel menschen in allerlei vormen terugvindt. Het is heel mooi te zeggen dat een schrijver niet sympathiek behoeft te zijn - zoolang het een schande is te lijken op, sympathiek te zijn met, de groote menigte, zoolang de menschen die men gewoonlijk sympathiek noemt heel vervelend en dus voor ons anderen niet sympathiek zijn. Maar het kan niet, te zeggen die man is mooi maar voor mij niet sympathiek. Dat is toch goed beschouwd onzin. Het stuk van v.D. onderstelt van begin tot eind dat een aantal menschen nu of later denken zooals hij en dat het bepaald uitsluitend goed is, zus of zoo te denken en te gevoelen. Zoo is het ook in jou brochure. En nu verlang ik te weten waarom zoo ontzettend velen niet voelen zooals hij of jij en waarom het beter zou zijn als zij dat wèl deden.

Kloos heeft een flinke kroniek geschreven[4] - maar lang niet genoeg. Hij heeft enkele opinies van enkele menschen weerlegd - heel goed en aardig, maar mij geeft hij niet veel, waar ik wat aan heb. Dat aanspraakje aan die lieve mevrouw - die hij heelemaal niet kent - in dat boudoir - waar hij stellig nooit geweest is - vind ik eigenlijk wel een beetje onnoozel. Dat raakt de kwestie nu in 't geheel niet. Waarom neemt hij zoo'n mal conventioneele figuur, een plaatje uit het Humoristisch album? En waarom gooit hij dat arme mensch naar 't hoofd 'dat ze er dan maar witte papiertjes over moet laten plakken'. Is dat een repliek tegen iemand die sommige stukken leelijk vind in een boek? Schrijf jij ze niet, zou 't mensch zeggen en daar heeft ze voor haar doen gelijk in. Zoo zou Beets je wel even nijdig kunnen toesnauwen al zijn najaarsbladen[5] maar wit te beplakken, als je ze niet mooi vindt. Doe 't zelf, ouwe heer, zou je zeggen. En bovendien - het *zijn* geen lieve mevrouwen in boudoirs die zich hoofdzakelijk ergeren. Het is het heele Nederlandsche volk op een stuk of tien na. Dit mag nu aan 't Nederlandsche volk liggen, maar breng hen dat dan aan 't verstand. Ik heb volstrekt geen boudoir en met mijn arme handen en oogen in meer vuil gezeten dan jelui een van allen. Kloos ging dood als hij één dag moest doen wat ik 6 of 7 jaar gedaan heb. Waarom dan, - *dat* had ik nu van Kloos willen weten - waarom zou ik nooit geschreven hebben wat Karel schreef - al had ik het gekund? Waarom benauwt het mij als ik aan Hans denk en aan dat boek?

Neen! godbewaarme neen! dat is geen kwestie van convenance, van conventie, van fatsoen, van opplaksel, - dat zit heel diep. Maar ik weet niet wat het is en ik wou dat weten.

Ik zal trachten er over te schrijven. Maar ik heb nog zooveel te doen. Ik heb alweer een boekbeoordeeling klaar, over Florentijn.[6]

Over een ding in de aflevering heb ik mij boos gemaakt. Is die mijnheer Gerritsen[7] wel goed in zijn kersepit? 't Is waarachtig compromitant. Daar staat de goede, dikke Versluys midden in zijn eigen uitgave als een snotjongen aangebulderd te worden door een vreemde kwiebes - en nog al order het deftige motto: boekbeoordeelingen. Had die sinjeur niet even naar Hemony 13[8] kunnen gaan en vragen: 'zeg eens dikkert, hoe zit dat?' in plaats van met veel poeha eenige bladzijden van ons tijdschrift met heelemaal onbelangrijke inkwisities te vullen en Versluys en ons tot risée te maken? Dat jelui daar niet op gelet hebben. We moeten met die politieke vrienden van Goes wel eens voorzichtig zijn. Daar zijn geloof ik suffisant rare sijzen bij.

Ik hoor dat Kloos niet thuis eet tegenwoordig. Vraag hem of hij nog eens met mij mee gaat.

Tot ziens

Free

Eindnoten:

1 In de februari-aflevering stond van Van Eeden 'De psychische geneeswijze' (*De nieuwe gids* 3 (1887-1888), deel I, p. 383-433).
2 L. van Deyssel, 'Zolaas laatste werk "La terre"'.
3 Frederik van Eeden, 'Een onzedelijk boek'. In: *De nieuwe gids* 3 (1887-1888), deel II, p. 61-79.
4 'Literaire kroniek'. In: *De nieuwe gids* 3 (1887-1888), deel I, p. 515-525.
5 In 1881 verscheen van N. Beets *Najaarsbladen. Gemengde gedichten 1874-1880*, in 1884 gevolgd door *Nogeens najaarsbladen. Gemengde gedichten 1880-1884*.
6 F.v.E., 'Boekbeoordelingen' [over: Florentijn, *De tooveres van Endor en andere gedichten*]. In: *De nieuwe gids* 3 (1887-1888), deel II, p. 143-145.
7 C.V. Gerritsen, 'Boekbeoordelingen' [over: *De wet van Malthus*, uiteengezet door Drysdale en John Stuart Mill, uitgegeven bij W. Versluys]. In: *De nieuwe gids* 3 (1887-1888), deel I, p.497-502.
8 Adres van de uitgever Versluys.

K.J.L. Alberdingk Thijm aan A. Verwey 12.2.88

K.J.L. Alberdingk Thijm
Literatuur[1]

Mont, 2 Februari 1888

Amice,
In je brief van 20 Jan., die te gelijk met de proef van mijn stuk over La Terre kwam, heb je geschreven later op mijn ‘voorlaatsten’ brief eens te zullen andwoorden, als je wat meer tijd had. Die voorlaatste brief van mij behelsde het verzoek dat je het gezegde uit je brief-beöordeeling van mijn roman omtrent mijn onjuist-uitdrukken op sommige plaatsen met voorbeelden zoudt illustreeren.
Het is misschien ridikuul-indiskreet van mij daar nog eens op te rug te komen en je hoffelijkheid in de noodzakelijkheid te stellen dat boek nóg eens voor je te nemen als had je je er niet al veel te lang meê beziggehouden; maar ik stel te veel prijs op de wetenschap van dat onderdeel van je oordeel dan dat ik mij zoû kunnen weerhouden die indiskretie te begaan.

Ik hoop maar niet, dat er na mijn stuk over La Terre abonnés zijn verdwenen.
tt
Karel Alb. Thijm

Eindnoten:

1 Voorgedrukte tekst.

M. van Vloten aan A. Verwey 14.2.88

Bussum, 14-2 88.

Zaterdag jarig zijnde wensch ik je alsdan hier te zien. Hansje grijpt naar mijn pen en laat je groeten.
Martha.

A. Verwey aan K.J.L. Alberdingk Thijm 17.2.88

Rozengracht 57
Amsterdam 17 Febr. '88

Amice,

Je doet me een groote aangenaamheid aan met zoo belangstellend aan te dringen op wat ik uit mezelf niet zoo maar zeggen dorst. Ik ben namelijk erg bang voor alles wat deftig en gewichtig is en ik zou het erg deftig en gewichtig hebben gevonden, als ik zoo maar een brief aan je begonnen was, met: 'Ziet ge, waarde vriend, wat ik in mijn vorig schrijven met die en die opmerking bedoelde' - of 'Sta me toe, amice, je ter nadere opheldering van mijn vorigen' - etc.etc. Akelig, zoo iets. Vooral omdat ik met mijn zinnetje over de schade, die de causeur V. Deyssel den artist Van Deyssel aandoet, zoo iets heel gewoons bedoelde.

Ik bedoelde: omdat jij zoo gemakkelijk gebalanceerde volzinnen schrijven kunt, die iets van je gevoel, je gevoel nagenoeg, uitdrukken, verzuim je eerder dan ik goed vind het nauwkeurig zijn in 't uitdrukken van je heele gevoel.

Ik bedoel dat niet als een detail - maar als een algemeene opmerking. Ik heb twee voorbeelden, die niet compleet, maar toch zeer inlichtend zijn.

1e Op bl 8 van je eerste deel beschrijf je Mathildes gewaarwordingen op haar kamer: een vreemde wind langs het behangsel etc.

In afl 2 jaarg I van de N.G. staat een Sonnet van je dat uitdrukt jouw gewaarwordingen op je kamer: 'k Hoor in den wind, die langs de ruiten henen en door de schouwe klaagt etc.[1] Nu vind ik dat die pag 8 *iets inhoudt* van de bedoelde gewaarwordingen, en dat de verzen in de N.G. ze volledig *uitdrukt*. In no 1 schreef je iets dat je wist met een beetje van het gevoel dat erbij hoort. En no 2 schreef je het gevoel zelf met de nauwkeurigheid van iemand, die zich verrast voelt door het weer in hem opkomen van dat gevoel en het wil, já wíl vasthouden.

De volzinnen uit een Liefde zijn, in geluid en rhythme van de bij dien inhoud passende gevoeligheid. De verzen van het Sonnet zijn in klank en

beweging de voor mij eenige en onmiddellijk op mij werkende vertegenwoordigers van jouw éenige gevoel. Of mijn lichaam wordt aangedaan door zúlk een nachtwind of door jouw verzen, de aandoening is eénerlei.

En dat is toch de kunst, nietwaar? geluid te maken dat gelijk is aan aandoening, en gelijk aan wat uit de wereld om ons heen, aandoening geeft.

Voorbeeld 2 is: Ergens, ik weet niet precies waar in je 13de hoofdstuk vertel je dat de kleuren weenden om Mathildes hoofd.[2] In je brochure over Netscher zeg je: de teêre tinten zijn nooit komen weenen om zijn hoofd...

Ik beweer dat in het tweede meer dan in het eerste dat gevoel van het weenen zit. Is dat niet zoo?

Ik geef deze twee voorbeelden omdat ze de eenige vergelijkende zijn die ik maken kan. Maar ik ben zeker dat als jij, ook in hoofdstuk 13, de volzinnen van je boek naleest en dan vraagt, bij iederen volzin: Drukt die volzin, door zijn klank, zijn rhythme, zijn beteekenis - níet herinnert bij me door ál die zaken aan het een of ander dat ik wel eens gezien of gevoeld heb, - maar drukt hij uit, *is* hij, de eene, eenige aandoening en verbeelding, die ik toen ik hem schrijven ging, schrijven woú? - ik ben zeker als je dat vraagt onder het lezen, dat je dan op allerlei plaatsen denken zult: ik had het precieser moeten *zeggen*, om het nu precieser te *zien*.

Jij hebt indertijd - je was toen nog heel jong - eens een definitie van 't Schoone geschreven - waár weet ik niet recht meer[3] - en daar schreef je in dat men niet mooi moet vinden met zijn gedachte maar met zijn onmiddellijk gevoel. Zoo iets ten minste. Vind je dat niet nóg juist? Ik beweer dat men in je boek teveel onthouden moet, te dikwijls zeggen: wacht, eerst dit, dan dat, dus nu was die tuin of dat huis of die stad zoó. Als je heel precies je intieme aandoening geeft kan dat niet voorkomen, want een aandoening is een gebeurtenis van eén moment, en daar kán je niet in wachten.

Of wil je dat niet: énkel aandoening?

Nog een konklusie: een aandoening is een gebeurtenis van eén moment. Een stad kan je zoo'n aandoening geven. Eén aandoening - eén moment. Jij schrijft, zal ik zeggen een stadsgezicht, van tien bladzijden, of al is 't maar eén bladzijde - is die eén moment? is die dan eén aandoening. *Ik* lees zoo gauw niet. Ik onthoud zoo lang niet. Of *wil* je niet enkel aandoening?

Maar over of men beschrijvingen maken moet, en over wat aandoening is, zou men zooveel kunnen schrijven. Schrijf je me nog eens?

tt

Albert Verwey

Kloos is aan een langen brief voor je bezig met allerlei curiosa.

Eindnoten:

1 Karel Alberdingk Thijm, ‘Sonnet (Ik ben in eenzaamheid niet meer alleen)’. In: *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), deel I, p. 310.

2 Prick 1981, p. 62, noot 65 wijst erop dat het in het 13e hoofdstuk geen kleuren zijn, maar melodieën die zweven om Mathildes hoofd.

3 L. van Deyssel, ‘Voor geschiedenis en kunst - I Werken voor geschiedenis - II Ietwat kunt-causerie - III Losse gedachten over het schoone’. In: *De Dietsche warande*. Nieuwe Reeks 4 (1884), p. 72-90.

W.A. Witsen aan A. Verwey 21.2.88[1]

Ew. 21 febr '88

Carissime
Natuurlijk doe 'k 't[2] - hoewel er iets heel vervelends in is. 'k zal je zeggen wat - hoewel je 't kunt weten - als je ergens komt dejeuneeren (Poort?) om half één òf, als je niet kunt, in de Bodega om 4 uur. Wat 'n eeuwigen *tijd* dat 'k je niet gesproken heb!!! Tot morgen.
Willem

Eindnoten:

1 Briefkaart.
2 Nadere gegevens ontbreken.

A.M. Busken Huet aan A. Verwey 23.2.88

Dordrecht
Nieuwstraat 23 Febr: 88

WelEdele Heer,
lk ontving de Belg.[1] in de beste orde, en ben U zeer verplicht Voor de zorgvuldige verpakking, en het begeleidend vriendelijk schrijven.
Geloof mij, hoogachtend en met vriendelijke groeten
Uw dienstw.
A.M. van Deventer Busken Huet.

Eindnoten:

1 Zie C.M. VAN DEVENTER AAN A. VERWEY 9.2.87, noot 6.

P.J. Frederiks aan A. Verwey 24.2.88

Amsterdam 24 Fehr. 88.
Kerkstraat, 131.

Waarde heer,

Vergun mij met een verzoek tot U te komen. Het zal U niet geheel onbekend zijn, dat mijn vader sedert korten tijd de bezorging van den nieuwen en naar hij hoopt veel verbeterden druk van het Biographisch Woordenboek van Nederlandsche Letterkundigen (vroeger onder Redactie van de heeren Huberts, Elberts en Van den Braude)[1] op zich heeft genomen.

Om dit werk - waaraan werkelijk veel behoefte bestaat - tot een eenigzins goed einde te kunnen brengen, klopt hij in de eerste plaats aan bij hen, die *nog* schrijven, zeker als hij dan is goede en zoo uitvoerig mooglijke gegevens te verkrijgen.

Mag ik thans Uwe tusschenkomst inroepen om eenige noodige gegevens te erlangen niet alleen omtrent uzelven en omtrent uwe mederedacteuren van de Nieuwe Gids, maar ook omtrent de jongere letterkundigen, die U stellig meer bekend zijn dan aan ons, die ze slechts uit hun schriften en uit de boekenlijsten kennen.

Wil mij daartoe in de eerste plaats opgeven hen wier namen tot de eerste 3 letters van het alphabet behooren en tevens uwe *vaste* medewerkers aan uw Tijdschrift.

Bijzonder zult ge mij verplichten met de ‘onthulling’ van pseudonymen en anonym geschreven artikelen, natuurlijk voorzoover het den Schrijvers dier artikelen dienstig voorkomt hun pseudo- of anonymiteit te onthullen.

Mag ik U nog opmerken, dat het hier een woordenboek van Letterkunde geldt en dat artikelen als die van de heeren Stemming over Kunst, enz. hoe kranig ook geschreven er niet in *kunnen* opgenomen worden.

Uw Gids lees ik zoo trouw mogelijk. Ik zou dus mijzelven reeds eenigzins kunnen helpen, doch vrees tot onvolkomenheid te geraken zonder uw tusschenkomst. Ik roep uw hulp dan ook met vertrouwen in, daar ik mij al zeer zoude bedriegen indien ge mij dien zoudt weigeren.

Verplicht mij met een - niet overhaaste - doch spoedige opgave van namen ewer *vaste* medewerkers en geloof mij steeds gaarne

Uw zeer dienstw.
P.J. Frederiks.

Eindnoten:

1 J.G. Frederiks en F. Jos. van den Branden, *Biographisch woordenboek der Noord- en Zuid-Nederlandsche letterkunde*. Tweede, omgewerkte druk. Amsterdam [1891]. Eerste druk: W.J.A. Huberts, W.A. Elberts en F. Jos. P. van den Branden, *Biographisch woordenboek der Noord- en Zuid-Nederlandsche letterkunde*. Deventer 1878. In deze tweede druk komen biografieën voor van Van Eeden, Van der Goes en Kloos; Verwey's biografie is niet opgenomen.

F. van der Goes aan A. Verwey 25.2.88

Am 25 feb 88.

Amice,
Mag ik je inviteeren tot een schamel dejeunertje in het Rijke Koffiehuis[1] op het Rokin?
Mijn trein gaat 3.25; ik wenschte om één uur mijn reis te beschouwen als te zijn begonnen, en kan natuurlijk niet met een geweldige honger op het spoor gaan zitten. Ik zou bang wezen mijn reisgenoot onderweg op te peuzelen. - Het beste is, dunkt me, dat we om één uur komen bij Rijnsberg, Rokinzijde, om een kleine apetijt-wekker te nemen.
tt
F v d G.

Eindnoten:

1 Riche.

M.C.M. de Groot aan A. Verwey 28.2.88

S. 28-2 '88.

Amice Verweij,
hierbij *ƒ* 50.-
4950 I
Schrijf me even de goede ontvangst en groet Israels.
je
M de Groot

A. Verwey aan K. van Vloten 29.2.88

Hôtel & Café Restaurant Suisse
Propre G.A. Hiller.[1]

Amsterdam, 29 feby 1888.[2]

Maar Kitty, dat is vreeselijk, dat is onverdragelijk, dat overstijgt het perk en peil van de rekbaarheid van menschelijke verdraagzaamheids-zenuwen. Juffrouw Jacobs komt meê dineren, *Dr* Jacobs begrijp-ie, *Dokter*. Dat is de zich in wanhoopsnevelen verliezende top van den berg dezer aardsche verdrietelijkheid, dat is het uiterste, saamkrimpende ringetje van den draaikolk van Van Eedensche diner-rampen, dat is de bitterste mangel[3] in den bitter-mangelige taart ván dit Frederik-parksch festijn.[4] Dokter Jacobs-Ken je Dokter Jacobs? Dat is niet *de*, maar *den* Wetenschap, de Medicijnkunst in een mantille, dat is niet het eten, maar *hoe* men eet, dat is de vriendin van zieken, die niet hoort bij gezonde menschen.

Ik zou willen voorstellen het diner niet te beginnen met soep maar met mensche-vlees-pasteitjes, met Dokter Aletta-Jacob-gebakjes: dan zijn we van haar af, dan kunnen we rustig door eten. Dat mensch zal zich aanstellen als de Wetenschappelijke vrouw van Free, zooals Martha zijn getrouwde vrouw is: we zullen gehanteerd worden door de wanhopige idée-fixe, dat we met een bruids-paar tafelen, en als delireerenden officieele toasten moeten uitspreken. Ik wou dat haar voorvader was verongelukt aan de beek Jabok, haar voorvader Jakob.[5] Ik wou dat God met haar het gevecht nog eens over doen ging en háar heup ontwrichtte, en goeie god! wie weet, als dat gebeurde, of ze hem vóór den 5den niet weer heel zou maken, vanwege dat ze dokter is. Ik weet wel, dat ik verschrikkelijk flauw ben, maar ik zal ook niet kunnen eten - den 5den. Ik heb al het land aan Emants, aan den Heer Emants, maar nu de ge-Emants-ipeerde Vrouw oók nog. Ik zal allerlei gekke dingen zeggen, uit woede; ik zal denken: kon ik Neel[6] maar in stukjes zagen, en dan meneer van Eeden een Pa-Neel-zager noemen. Ik zal het woord Ka-Neel willen uitspreken en beginnen te proesten. Als Ee malle dingen zegt zal ik gichelen: kom, jullie motte niet te erg op p-Alette!

Het is ál te gek, Kitty, ál te dwaas. Verbeel-je, 'n invitatie: De Heer F.v.d. Goes wordt verzocht in zijn kwaliteit van Redr van de Nieuwe Gids den 5en Maart a.s. bij de Heer en Mevrouw van Eeden te komen eten. De heeren Van Eeden en Verwey hebben zich reeds bereid verklaard dat te doen. Aanvang half zes.

Hoor je, zie je, lees je, begrijp-ie - in zijn kwaliteit, eten in kwaliteit, hoe zullen we dat doen moeten zonder verslikken. Ik eet nooit in mijn kwaliteit. De *heeren Van Eeden* - is het mensch dol of wat scheelt haar??

Aanvang half zes. Of het een honden- en apenspel is, een toneel-voorstelling, een circus, waar eten wordt vertoond in kwaliteit. In wat voor kwaliteit ben jij gevraagd? Want, dat is één troost: gevraagd ben of wordt je, en Betje[7] ook.

Die invitatie hierboven is echt, ik zweer het je - ze is ook niet te bedenken. Het is een monster van geradbraakte Card-stijl, een voorbeeld uit het boekje: Don't say... Als je dat boekje niet kent zal ik je wel zeggen wat het is. Dag.

A.

Schrijf me hier eens over, en kom vooral, om te wenken of op mijn teenen te trappen als ik lachen moet. Bij Neel, op diner - die? Nee! Maar nee zeggen gaat niet, het gaat heelemaal niet - Dag.

Eindnoten:

1 Voorgedrukte tekst.
2 'Amsterdam' en '18' zijn voorgedrukt.
3 Amandel.
4 Deze brief gaat over een uitnodiging van de ouders van Van Eeden; zij woonden aan het Frederikspark in Haarlem. Vergelijk A. VERWEY AAN K. VAN VLOTEN [18.3.88].
5 Zie Genesis 32, vers 22-32 voor de worsteling van Jakob met een man bij de beek jabbok.
6 Neeltje van Warmelo, de moeder van Frederik van Eeden.
7 Betsy van Vloten.

J. Jesserun de Mesquita aan A. Verwey [5.3.88][1]

20 M J Kosterstraat

Amice!

Wees zoo beleefd me te melden waar & wanneer ik m'n stukje over Jap. Kunst[2] kan terug laten halen.

Vale!

tt

J Jessurun de Mesquita

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 Geweigerd door de redactie van *De nieuwe gids*.

W.A. Witsen aan A. Verwey [8.3.88][1]

Albert,

Kom je morgen (Donderdag) om 1 uur dejeuneeren bij van Laar?

Wim

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.

W.A. Witsen aan A. Verwey [14.3.88][1]

Ew. Dinsdagavond

Albert,
Vind 'k je om drie uur in de Bodega? - Donderdag.
Willem

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.

K.J.L. Alberdingk Thijm aan A. Verwey 15.3.88[1]

Mont, 15 Maart '88

Amice,
Ik hoop mij binnen kort het prettig uur te geven van je op je laatsten principiëelen brief te andwoorden. Ik schrijf dezen kaartbrief alleen ter begeleiding van de proef van mijn artikel Lidewijde,[2] die ik je bij dezen terug-zend *met verzoek my vooral een revizie te willen doen zenden*. Als je de proef misschien openslaat, zal je zien, dat ik er nog een pagina kopie heb bij gevoegd. Mocht je die lezen, verzuim dan niet eerst dat te lezen wat er onmiddelijk aan voorafgaat. Want de bijgevoegde is een bladzijde extaze, die alleen na het voorafgaande verklaarbaar is. Wees zoo bizonder goed van mij aanmerkingen ter overweging te geven als je er hebt, -
De heer F. Netscher schijnt woedend te zijn.[3]
tt
Karel Alb. Thijm

Eindnoten:

1 Briefkaart.
2 L. van Deyssel, 'Lidewijde'. In: *De nieuwe gids* 3 (1887-1888), deel II, p. 30-61.
3 Netscher zou woedend geweest zijn omdat Van Deyssel hem in zijn bespreking van Bram van Dam [W.C. Tengeler], *Doortje Vlas* (1887) als de achter het pseudoniem Bram van Dam schuilgaande auteur aanwees (In: *De Amsterdammer. Weekblad voor Nederland* nr.558) (Prick 1981).

A. Verwey aan K. van Vloten [18.3.88][1]

Zondagavond

Kitty,
Ik heb met Goes afgesproken morgen naar Haarlem te gaan. Na de koffie moeten we even naar Neel[2] (digestie-visite); voor de koffie heeft G.

zaken, maar ik niet. Ik kom dus naar jullie toe. Vind ik je thuis dan kunnen we altijd nog zien of 't wandelweer is. Gewone ochtend-trein. Zonder wandelweer kan Shakespere gelezen worden. Ik weet niet of we kunnen blijven eten - Er is morgenavond Boeken-auctie bij Van Looy's neef[3] - Dag - in haast
Albert

Eindnoten:

1 Datum ontleend aan poststempel.
2 Mevrouw Van Eeden-Van Warmelo.
3 S.L. van Looy.

W.A. Witsen aan A. Verwey [20.3.88][1]

Kom in plaats van in de Poort, morgen tegen half 1 uur bij van Laer déjeuneeren
tt
W

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.

K.J.L. Alberdingk Thijm aan A. Verwey 24.3.88

Mont, 24 Maart 1888

Amice,
Je hebt bij de mij toegezonden revizie de proef niet gevoegd; ik hoop, dat de korrektie toch goed is gegaan, ofschoon ik 't nu niet kan kontrôleeren. Als 't kan, zoû ik graag 5 overdrukjes hebben van het Lidewijde-stuk.
tt
Karel Alb. Thijm

M.C.M. de Groot aan A. Verwey 31.3.88

S. 31-3 '88.

Waarde Verwey,
hierbij *ƒ* 50.- muntb. 171 H., waarvan ik omgaand ontvangstbiljet wacht.
Ik weet niet, of je boek houdt van je ontvangsten. Daarom wou ik je even melden, dat het totaal der uitkeeringen thans *ƒ* 900.- bedraagt en er

dus nog maar 2 volgen, einde April en einde Mei. Ik zou niet gaarne zien, dat ge, door een misrekening, in Juni in ongelegenheid kwaamt.

Groet Israëls, als je hem ziet en geloof mij

je

M de Groot.

J. van Looy aan A. Verwey [31.3.88][1]

Albert.

Ik ben nadat je me gezegd had dat het opstel[2] afgedrukt was dadelijk na Clausing[3] gegaan. en die heeft me gezegd dat het opstel al vernietigd was. Ik was met jou en met Kloos vast afgesproken dat het zou worden geplaatst onder A.B. en ik verlang dat nog. Jij kunt je niet precies indenken misschien waarom ik dat vraag, 't is gewoon geen aanstellerij. maar de N. G circuleert in Velzen[4] ook. 't is te verhelpen door de eerste en de laatste pagina over te laten zetten. des noods zijn de kosten voor mijn rekening. Ik vraag het je in volle ernst en reken er op. je Jac v Looy

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 A. Brouwer, 'De nachtcactus' (deel I). In: *De nieuwe gids* 3 (1887-1888), deel II, p. 4-29. Het tweede deel verscheen in het augustusnummer, p. 326-355.
3 Bedoeld is Clausen, de drukker van *De nieuwe gids*.
4 Zie J. VAN LOOY AAN A. VERWEY [25.1.88], noot 3.

C.M. van Deventer aan A. Verwey 8.4.88

8-4-88

Albert,

Bij dezen deel ik u mede, dat ik behoor tot diegenen, die beweren, dat gij met uw artikel over Arti[1] een weergaloozen en gewetenloozen ploertenstreek verricht hebt. Om zelf een wit voetje bij het publiek te krijgen met het publiek te coquetteeren, uw medestrijders, vrienden en meesters te belasteren, u zelf als iemand 'door aanleg en oefening' god beter 't, tot de beteren te rekenen, het welzijn de N.G. te riskeeren voor de voldoening van uw ijdelheid en geldzucht - ik geloof niet dat de Portefeuille ooit zooveel zwijnigheden op elkander heeft gestapeld. Va,[2] scheld nog eens op Julia-recensenten, scheld nog eens op de gemeenheid van de Portefeuille en de Lantaarn, patser dat je bent.

Charles M. van Deventer

Amsterdam. 25 Hemonijstraat

Eindnoten:

1 Albert Verwey, 'Tentoonstelling van teekeningen in Arti'. In: *De Amsterdammer. Dagblad voor Nederland* (1888), d.d. 8 en 9-4 1888, waarin Verwey slechts het hem sympathieke werk van twee schilders besprak en de rest buiten beschouwing liet, na te hebben gezegd dat critici het publiek moeten opvoeden en niet ontstemmen door dingen die het mooi vindt met minachting te bespreken.
2 Ga (je gang).

J.E. Karsen aan A. Verwey 8.4.88

Amsterdam 8 april 88.

Beste Albert,

tot mijn spijt moet ik protesteeren tegen je wijze van Arti-bespreking. Daar ik de stelling vanwaar je uitgaat onvoltooid acht, vind ik je opstel van een averechtsche strekking. Jonge! jonge! Kijk eens naar je eigen ruiten; zijn ze nog heel! Ook wij zullen eens kinds genot niet bederven, door afbreuk te doen aan zijn pop. Maar als dit kind ouder wordt zullen wij tot hem zeggen: Laat nu je pop eens liggen, ga wat wandelen en voel eens hoe heerlijk de zon schijnt, zie eens hoe mooi het water glimt en de wolken drijven. En als het dan thuis komt, zal het misschien zeggen: O, wat was dat alles heerlijk. En het zal voortaan zijn poppespel vervelend vinden. Je oude echtpaar zouden we wezenlijk met rust laten. Kunst wordt niet gemaakt voor oude echtparen. Wees niet boos op: je toegn vriend.
J.E. Karsen

A. Prins aan A. Verwey [8.4.88][1]

Colonnaden 33111[2]

Amice.

Ik kan je helaas niet aanraden in de *R. I*[3] te gaan schrijven, want *zoover ik weet*, betaalt dujardin[4] *zeer slecht* en liefst in het geheel niet. - Ik heb niets gekregen, zelfs geen bedankje of afdrukjes! - Wil ik echter beproeven je werk bij een ander tijdschrift of blad in Frankrijk geplaatst te krijgen? Meld mij dan echter eens waarover je wilt schrijven. -

Ik heb het zoo druk in mijn zaken, dat ik nog niet aan mijn novelle[5] heb kunnen werken. -

Adieu. Wanneer denkt ge naar hier te komen?

Steeds

tt

Arij Prins

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 Prins woonde in Hamburg.
3 *La revue indépendante* (opgericht 1884); Prins was vast medewerker aan het tijdschrift, maar alleen in het nummer van juli 1887 komt een bijdrage van zijn hand voor. (Prick 1971).
4 Edouard Dujardin was van 1886 tot 1888 redacteur.
5 De eerstvolgende novelle van Arij Prins, 'Een executie', verscheen pas in december 1888: *De nieuwe gids* 4 (1888-1889), deel I, p. 190-193.

F.W. van Eeden aan A. Verwey 9.4.88

Bussum
9.4.'88

Beste Albert.

ik hoorde van middag iets van de onaangenaamheden die je met de schilders gehad hebt over je stuk in het D.v.N.[1] Terstond nadat ik het stuk gelezen had wou ik er je al over schrijven, maar ik dacht: ‘wat zal ik hem nu weer gaan bedillen over het al of niet verstandige van zoo'n artikeltje. Het is de moeite niet waard.’ Maar nu ik de bespottelijke dingen van Chap en anderen hoor zal ik je even zeggen wat ik meen. Want je bent nu natuurlijk kwaad en zet je stekels op en wilt geen rede hooren. Maar toch heb je ongelijk en op mij zul je niet kwaad worden als ik het je zeg.

De opinie die je daar in de eerste regels van je stuk heb gezegd ken ik heel goed van je. Hier aan huis, na tafel of op een wandeling hoorde ik het dikwijls genoeg. Ik heb niets tegen die trots, tegen dat gevoel van: ‘zoo denk ik en verder geen nieuws’. - Maar als sentiment, en als het gezegd wordt waar het hoort. Midden in een groot, sterk literair stuk had je het kunnen zeggen.

Maar hier, in een krant, als aanhef van een kritiek is het heelemaal misplaatst. Het is bepaald onzin. Het is even gek als wanneer je het als advertentie had geplaatst, vijf regels met je naam er order.

Wat heb je tot nog toe anders gedaan, jij en wij allemaal, dan de menschen aan 't verstand brengen dat ze het mis hadden met dit of dat mooi te vinden. En nu te gaan zeggen dat je er zelf den brui aan geeft dat weerom gedaan te worden, is alsof je zei: nu wil ik wel met je vechten, maar je mag niet terugslaan.

Nu hou je je wel in dit stuk alsof je in 't geheel niet vechten wil. Je loopt eenvoudig Therèse Schwartze voorbij en blijft voor Tholen staan. Maar je doet dit met ostentatie, met zijdelingsche blikken naar de menschen om je heen, met de duidelijke bedoeling de menschen iets aan 't verstand te brengen, namelijk dat de eerste leelijk en de andere mooi teekent.

Hoe je dit nu zegt doet er niet toe, je lezer ziet alleen dat je bedoeling in tegenspraak is met je woorden.

Bovendien je hebt vroeger wél gevochten, wél aan 't verstand willen brengen, wél het mishebben van anderen aangetoond - dat hebben wij allen. Vind je dat nu verkeerd en wil je nu voortaan anders, schrijf dat dan op een stukje papier en houdt dat in je zak. Of zeg ten minste: ‘kijk! vroeger deed ik zóó, maar ik vind het eigenlijk beter anders te doen’.

Nu laat je niet alleen jezelven maar ons allen voor Piet Snot staan. Jezelven met je stukken in de N.G. over poezie, Kloos met zijn kronieken, de Stemmingen[2] met hun kunst-kritieken.

Dat jou dat voor jezelf niet schelen is jou zaak, tegenover de anderen is het niet vriendelijk.

Je moet ook niet vergeten dat wij er nog lang niet bovenop zijn, - dat wij nog lang niet sterk genoeg zijn om kromme sprongen te wagen en dat het publiek ons niets vergeeft.

Dat het dus niet meer dan verstandig is goed op onze woorden te passen, voorzichtig te zijn dat we de kracht van ons optreden niet verzwakken. Je hebt zelve tegen Netscher betoogd dat het kinderachtig is uit een zoogenaamd principe de menschen vijandig en onze zaak onmogelijk te maken.

Jou principe is in deze kwestie dat je wilt zeggen waar je lust in hebt. Nu vind ik het niet verstandig dat te doen, als het onnoodig en nadeelig voor ons allen is.

Bovendien herhaal ik dat je geen journalistiek moest schrijven. Laat dat aan Goes over. Zoo'n geldgebrek heb je ook niet dat je het daarom alleen doen zou. Ik herhaal dat jou werk niet geschikt is voor koeranten. Je moet als persoon gezien worden, heelemaal, - in fragmentjes ben je niet te apprecieeren. Een koerantenlezer die nu en dan een stukje van je ziet, lacht en haalt de schouder op voor dingen die een N.G. lezer heel goed begrijpt. Voor mij hinderde mij je stukje volstrekt niet, wel had ik het land toen ik het las omdat het daar in de Amsterdammer stond.

Nu moet je het bepaald goed van me vinden dat ik je dit allemaal geschreven heb - bovendien moet je me gauw antwoorden. Ten minste zoo gauw als je goed weet dat je niet meer wrevelig bent om de zotheden van Chap.

Free

Eindnoten:

1 *De Amsterdammer, Dagblad voor Nederland*. Zie C.M. VAN DEVENTER AAN A. VERWEY 8.4.88.

2 De schilders Karsen, Van der Valk en Veth schreven alien kunstkritieken onder het pseudoniem Stemming, ieder met andere voorletters.

A. Verwey aan F.W. van Eeden [na 9.4.88][1]

Beste Free,

Ik geloof dat ik het in hoofdzaak eens ben met wat je me schrijft. Het was onverstandig van me dat begin-zinnetje in een krant te zetten. Het staat daar als een kind, dat zijn heele familie kleuren doet krijgen door er iets uit te flappen, dat de éene vreemde in de kamer niet weten mocht. Het jongetje liegt niet, maar je zou het een trap willen geven om zijn onnoozele spraakzaamheid onder groote menschen.

Ik kan het niet helpen dat ik veranderd ben bij vroeger; maar dat domme stemminkje van me had het er niet moeten uitflappen. Het dacht er niet om dat zoo'n nonchalante ongegeneerdheid zijn andere familie van-stemmingen van streek kon maken. Het rekende er heelemaal niet op dat niet alleen stemmingen, maar heele menschen er last van konden krijgen. Ja, Chap. En meer dan Chap, de man, die erachter zit, Veth; en meer dan Veth, de man, die de dupe van die twee is, Breitner. Allemaal op stelten. Op Chap ben ik niet wrevelig, heusch niet. Ik weet dat zijn grootste drijf-veer een stalen veer van mathematisch-gepaste rechtvaardigheidsaandoeningen is; zijn kleinste een donzen veertje van ijverzucht. Maar de heele machine is dom, zooals machines plegen en de veer werkt er heel miserabel in. Ik denk: het is best je vingers niet te kwetsen aan gevaarlijke machines.

Als je een steen in 't water gooit, dat weet je, dan komt er niet alleen een kringetje; maar er borrelt ook modder op. Dan duurt het lang eer je niets meer aan het water ziet. Dat gebeurt niet in zuiver water, alleen in modderig. Nú is er heel wat opgeborreld, niet door mijn steen, maar door den modder onder in 't water. En den grootsten hinder, die wij nu hebben, wíj hier, komt niet van den steen, maar van al het naar boven komende vuil. Wat ik nu geleerd heb is niet, dat ik geen steenen in het water moet gooien uit vrees voor een kringetje - al is het verstandig, zooals je me raadt, het niet op al te open plaatsen en met te veel ostentatie te doen; - maar geleerd heb ik geen steenen te gooien, waar vuil leit, dat naar boven komt.

Als je kloos spreekt zal die je den rest wel zeggen. Ik dank je voor je brief, die me de zaak duidelijker heeft doen begrijpen.

Tot ziens

Je

Albert

Eindnoten:

1 Ongedateerde reactie op F.W. VAN EEDEN AAN A. VERWEY 9.4.88.

C.M. van Deventer aan A. Verwey 13.4.88

Amsterdam, 25 Hemonystraat 13-4-88

Albert,

Na hetgeen Veth mij van zijn onderhoud met u verteld heeft, ben ik er zeer op gesteld u te verklaren, dat ik mijn beschuldigingen en qualificaties[1] intrek. Ik wil hier gaarne bijvoegen, dat het mij spijt u leed gedaan te hebben naar aanleiding van een daad, die ik meende dat gij met het meest gedecideerde opzet hadt verricht, en van welke gij nu zelf oordeelt, dat zij lichtzinnig was.

Hopende hiermede onze verstandhouding weder de vroegere gemaakt hebben, en nogmaals mijn leedwezen betuigende

de uwe

Charley

Eindnoten:

1 Zie C.M. VAN DEVENTER AAN A. VERWEY 8.4.88.

A. Verwey aan J.P. Veth 15.4.88

Die Port van Cleve.

Amsterdam.[1]

15 April 88

Amice Jan-Piet,

Vanochtend heb ik een brief ontvangen van Chap, die alles goedmaakt. Ik hoef je niet te schrijven, niewaar, dat ik deze brief teeken met dezelfde vriendschappelijke gevoelens als waarmee ik het al mijn vorige brieven aan je deê.

Yours truly

Albert.

Eindnoten:

1 Voorgedrukte tekst.

W.A. Witsen aan A. Verwey 16.4.88[1]

Ewijkshoeve
16 april '88:

Albert,
Ik heb aan v E. geschreven dat 'k, als 't hem schikt, Donderdag gaarne met hem meê zal gaan.
Ik kom Woensdag om 1 uur bij v Laar, en hoop je daar te zien.
tt
Willem

Eindnoten:

1 Briefkaart.

A.P.C. Ising aan A. Verwey 21.4.[88][1]

Amst. 21 April 77.

Amice,
Tot mijn groot verdriet kon ik van avond onmogelijk t'huis zijn. Mag ik mij nu aanbevelen voor Maandag?
Duizend verontschuldigingen.
tat
Arnoldus Ising Jr.

Eindnoten:

1 Briefkaart; jaardatum op grond van poststempel.

D. de Lange aan A. Verwey 22.4.88

A'dam 22 April 1888

Zeer geachte Heer -
Sedert het begin van het Winterseizoen had ik u willen vragen eens bij mij te komen, om kennis te maken met een muziekillustratie van uw gedicht ‘de Roze’.[1]
Ik vond het echter eenigsins pretentieus, u dit mede te deelen, en buitendien kon ik u slechts op zeer gebrekkigen wijze mijn werk doen hooren, wijl het geschreven is voor Baritonstem met Orkest.
Thans deel ik u mede, dat ik mij aan uw gedicht te buiten ben gegaan en dat mijn vriend Joh: Messchaert het werkje zal ten gehoore brengen op het

laatste Avond: Concert van de Orkestvereeniging, dat plaats zal hebben op Vrijdag 4 Mei aanst: in de zaal van den Werkenden Stand.[2]

Gedeeltelijk is deze mededeeling een beleefdheid, gedeeltelijk is zij een uiting van egoïsmus. Ik kan nam: het werk niet in het publiek ten gehoore laten brengen, wanneer ik de woorden niet als gedicht (zooals het door u is gedacht) onder de oogen der hoorders mag brengen. Het spreekt vanzelf, dat ik voor het doen drukken op het Programma van uw gedicht, uwe toestemming behoef.

Mijn vraag is nu, kunt en wilt gij mij die geven?

Ik hoop, dat gij mijn vraag met een goedkeurend antwoord zult willen vereeren en houd mij voor eenig spoedig bericht ten zeerste aanbevolen.

Behoef ik u te zeggen, dat ik hoogen prijs zal stellen op uwe tegenwoordigheid bij gelegenheid van de uitvoering.

Ontvang bij voorbaat mijn dank voor de door u te nemen moeite en geloof mij
met oprechre hoogachting
Uw dw dr
Dan. de Lange

Eindnoten:

1 Dit gedicht uit *Persephone en andere gedichten* (p. 23-25) verscheen in afzonderlijke druk als: ‘De roze. Gedicht van Albert Verwey met Duitsche vertaling van Lina Schneider muzikaal geïllustreerd door lage stem met orkest door D. de Lange’. Amsterdam, z .j. [1888].
2 Dit niet geïdentificeerde concert vond plaats in het Gebouw voor den Werkenden Stand aan de Kloveniersburgwal.

M.C.M. de Groot aan A. Verwey 1.5.88

S. 1-5 '88.

Mijn waarde,

hierbij *ƒ* 50.-, muntb. 1536 K waarvan je me de ontvangst wel even bericht.

Met de bemoeiïngen van v. Marken[1] ben ik zeer ingenomen, ook met 't korte, eenvoudige, hartelijke berichtje er over in de N.G. van Tak.[2]

‘Een onzedelijk boek’ van v. Eeden[3] las ik vlug door; vlug, omdat 't me zoo pakte, dat ik niet kritisch kòn zijn. Ik ga 't nog eens op mijn gemak genieten.

Ik hoop, dat je met plezier en met vrucht aan 't werk zijt.

Gegroet van je
M d G

Eindnoten:

1 J.C. van Marken, *De werkstaking te Almeloo*. Haarlem 1888. Hierin kiest Van Marken partij voor de stakende textielarbeiders.
2 P.L. Tak, ‘Nederlandsche politiek. Indrukken van den dag’. In: *De nieuwe gids* 3 (1887-1888), deel II, p. 127.
3 Frederick van Eeden, ‘Een onzedelijk boek’ [over: Van Deyssels *Een liefde*]. Ibid., p.61-77.

J.C. ter Bruggen aan A. Verwey 8.5.88

J.C. ter Bruggen Jr.
Leeraar in het Boekhouden.
Spuistraat 180.[1]

Amsterdam,
8 Mei, 1888.

WelEdele Heer!
Ik heb de eer U mijne medewerking aan te bieden aan Uw tijdschrift ‘de Nieuwe Gids’. Mijne bedoeling is U vertalingen te leveren uit het Deensch-Noorsch, of het leveren van eigen werk op sociologisch en economisch gebied, tegen matige vergoeding.[2]
In afwachting van Uw geacht bericht, inmiddels
Hoogachtend
Uw dw
J.C. ter Bruggen Jr

WelEd. Heer
Alb. Verwey.
Alhier.

Eindnoten:

1 Voorgedrukte tekst.
2 Er is nooit iets van Ter Bruggen opgenomen in *De nieuwe gids*.

A. Verwey aan W.A. Witsen 13.5.88[1]
Rozengracht 57
Amsterdam
Zondagochtend
13 *mei* '88

Ik geloof, Wim, dat ik op 't oogenblik niets plezieriger vind dan briefschrijven, tenzij dan dat ik nog één ding weet dat prettiger is, en dat is:

jou een brief schrijven. God nee! Het is geen kompliment. Dat ik nu zoo graag een brief schrijf komt daarvandaan dat het - Zondagmorgen - nog geen half negen - dat het het eerste uur is sints ik weet niet hoeveel dagen dat ik een beetje tot mezelf inkeer en een eindje terugkijk. Gisteren in Bussum gedineerd - Hans was jarig, - en er zijn van die dingen die ik niet doen kan of de stuk of wat groote overtuigingen, de wreede, lieve fataliteiten van het leven hou'en eenzaam huis binnen in me en intimideeren me met hun gezichten vol om-te-hater-groote goedheid, zoo dat ik niets anders doen durf dan zeggen: ja, lieve, goeie fataliteiten - Amen, wijze, heerlijke, onverbiddelijke goedheden. - O, ik zou ze niet gehoorzamen, als ik ze niet liefhad; als ze niet door het recht van hun wijsheid de opzieners waren geworden onder mijn domme gemeente van gedachten. De mopperaars horde[?] zullen wel stil worden onder dit briefschrijven.

Eindnoten:

1 Concept.

D. van den Hurk aan A. Verwey 14.5.88

Boxmeer 14 Mei 1888.

Den Heer Albert Verweij, Amsterdam.

Hooggeachte Dichter!

Laat mij u toch éénmaal mogen zeggen hoezeer ik sympathie gevoel voor uw streven! Van de oprichting af ontvang ik van een Amsterdamschen vriend[1] De Nieuwe Gids, en ik kan niet genoeg de wijze bewonderen, waarop dat tijdschrift voortgaat ons altijd door als in een andere wereld te verplaatsen.

Wat een verschil met den oudbakken rommel der andere tijdschriften!

Vergun me erbij te voegen dat Uw gedichten mij steeds een groot genot verschaffen. Mocht gij als blijk van hulde ingesloten sonnnetten willen aanvaarden, en ze een plaatsje in uw tijd schrift kunnen waardig keuren![2]

Met de meeste onderscheiding,

D. van den Hurk.

Twee sonnetten.
Aan den dichter Albert Verwey.

I
Dwaasheid.

Wanneer ik let op 't neuswijs knaapje, vaak
Wijzend in ernst hoe groot de zon is, die
In 't lage Westen zinkt, zeggend: ik maak
Een zon, precies zoo groot als ik ze zie, -

Of wel d'ònmenschjes hoor, wier een' ge taak
Rijmpjes te venten is... voor poësie!...
Zonnetjes met handjes makend - o, dan slaak
Ik een geluid van lachen, waar mijn knie

Van trillen gaat, en 'k haast in één gegier
Van òm moet vallen! Want het domme dier
Tot staan op d'achterpooten afgericht,

Zóó kunstjes doend, zet niet zoo'n dom gezicht
Als 't manneke, dat dichter zich verbeeldt,
Wen hij met aangeleerde rijmpjes speelt!

II
Fluvius Doloris.

Ik zie een breeden stroom - en waar 't geluid
Der menschen verre is, daar vloeit hij heen;
En van zijn waat'ren klinkt een stil geween:
Eerst als een snikkend hijgen, - dàn meer luid

Als d'opkomst van een stormwind, van beneên
Uit onbekende krochten wervlend, - tot het uit
Den kring van 't zichtbre ver en verder heen
Zijn klagend loeien zendt, waar 't niets meer stuit...

Dat is de Smart van alles wat er lijdt
En in het lijden bidt en steent en kreunt,
Tot àl dat smeeken als één woest gebed

Zich tot een donkre wolk tezamen zet,
Die klimmend zwelt en zwelt en dondrend schreit,
Tot heel de waereld trillend mededreunt.

Juvenis.

Eindnoten:

1 Niet geïdentificeerd.
2 Niet geplaatst in *De nieuwe gids*.

M. van Vloten aan A. Verwey 14.5.88

Bussum 14-5 88.
Hans en ik wenschen je een gelukkige meerderjarigheid.[1] Freê is in Amsterdam gebleven en kon dus niet meedoen, ik sta echter voor zijne goede bedoelingen in.
Martha

P.S. Humpty verzoekt mij zijne beleefde complimenten over te brengen, Malmijntje eveneens; Rembrandt en v. Dijk hebben het te druk met kijken. -[2]

Eindnoten:

1 Verwey werd drieëntwintig jaar, toentertijd de leeftijd waarop men meerderjarig werd.
2 De huisdieren van de Van Eedens.

W.A. Witsen aan A. Verwey 14.5.88

Ew. 14 Mei '88

Ja zie je Albert, 'k vind 't heel prettig en verdomd lollig, als je me schrijft; maar om je terug te schrijven, dat vind 'k bedonderd; Als 'k van schrijven hield zou 'k er zeker van houden om 't meest aan jou en Willem te schrijven - maar 'k heb er vervloekt 't land aan. En dat zou allemaal niets zijn want 'k wil ook wel 's iets doen waaraan 'k 'n hekel heb - maar 'k kàn niet; dat is 'n zekere luiheid van geest; want m'n hersens verdommen 't best om te werken, geregeld, zonder telkens slippertjes te maken
Zoo word 'k nu door honderd kleinigheden afgeleid: bv. denk 'k aan m'n sigaar waarvoor 'k in den Haag toch twaalf center heb betaald en die zoo uitstekend slecht is; of denk 'k aan die vervloekte kramp in m'n linker hand door 't vele cel-studenten, enz... En dan is 't zoo veel gemakkelijker om te denken, achter over in m'n stoel, proevende de eigenaardigonbeduidende smaak van m'n sigaar, aan jouw prettigen brief en dien van

Willem en 't stuk van Netscher.[1] Over die onzin, over z'n aardigheden die raak zijn en aardig en eigen, over z'n aardigheden die niet aardig zijn... over jouw mooie plannen en Willem z'n zomer-visioenen

En als 'k. dat allemaal op ga schrijven dan staat er, al schrijf 'k twee uur door, toch niets van wat 'k gedacht heb - alleen 'n paar vage vlekken en geëffaceerde omtrekken: net 'n uitgeklopte houtskoolteekening. En dan geef 'k er de brui aan.

Zoo zou 'k je ook niet geantwoord hebben op je goeien brief - omdat 'k toch gauw in Amsterd. kom - als 'k me niet bedacht had dat 'k je van daag 's speciaal heel stevig 'n hartelijken hand wou geven en er niet erg naar verlangde om 's 'n gezellig fleschje op je gezondheid te drinken. En nu ik je tòch schrijf wil 'k je graag zeggen dat 'k enorm ingenomen ben met je schrijfplannen over de Wisselingh expositie:[2] dàt is ten minste de moeite waard als je 'n mooie keuze doet en je zorgen kan dat de reproducties boven 't middelmatige zijn; maar, Albertje, m'n goeie schalk, dan geen karakteristiek maar zuivere impressies: 't maakt zoo'n beroerde indruk op òns schilderende tobbers, als 'n knappe litterator buiten z'n boekje gaat en onzinnige karakteristiek geeft in plaats z'n zuiver artistieke impressie. Ik wil hier over graag 's met je praten als je dat de moeite waard vindt en kan velen dat 'k ronduit zeg wat 'k daarvan vind.[3] Wat je me van Willem schreef doet me immens veel plezier. Maar Noordwijk en Katwijk is vol leidsche studenten: menschen die ik voor mij zoover mogelijk uit den weg loop; en daarom zou ik Willem willen aanraden 'n plaatsje als Egmont a-Z of zooiets. Ik kom Donderdag in stad en als je wilt kun je me om elf uur in de Bodega vinden. 'n hand van

Wim

Eindnoten:

1 Vermoedelijk Netschers ‘Iets van en over Zola’. In: *Het vaderland* 10-11 en 13-14 mei 1888.
2 ‘Tentoonstelling van kunstwerken afgestaan door den heer E.J. van Wisselingh te 's-Gravenhage gehouden bij Arti et Amicitiae in mei 1888.’
3 Dit vermoedelijk ook naar aanleiding van Verwey's artikel ‘Tentoonstelling van teekeningen in Arti’ (2 delen). Zie C.M. VAN DEVENTER AAN A. VERWEY 8.4.88, noot 1, J.E. KARSEN AAN A. VERWEY 8.4.88 en F.W. VAN EEDEN AAN A. VERWEY 9.4.88.

W. Ziegelaar aan A. Verwey 15.5.88[1]

15-5.88.

Many happy returns of the day.

W. Ziegelaar

Eindnoten:

1 Briefkaart.

A. Verwey aan J.C.G. Grasé [na 15].5.88[1]

Amsterdam.[2] Rozengracht 57
Mei '88

Amice,

Zou je me 't pleizier willen doen bijgaand Prospectus[3] in 't Engelsch te vertalen - vooral van dát soort Engelsch ben ik zoo slecht op de hoogte. Het is misschien heel brutaal van me je met zoo iets lastig te vallen, maar ik weet dat je dergelijke vrijheden niet kwalijk neemt. Bevalt je woning je? En je betrekking? Ik ben nu 23 jaar. Dat is heel grappig in sommige zaken.

Tot ziens.
Yours very truly
Albert Verwey

Eindnoten:

1 Datering op grond van Verwey's verjaardag.
2 Voorgedrukte tekst.
3 Waarschijnlijk de prospectus van *De nieuwe gids*.

K.J.L. Alberdingk Thijm aan A. Verwey 16.5.88

Luxembourg Belge
Mont-lez-Houffalize
16 Mei 1888

Amice,

Dat jouw brief, de laatste, lange, theoretische, dien je je misschien niet eens meer goed herinnert, er een lang van te voren beloofde en geen vragende maar een andwoordende was, verontschuldigt mijn dralen met er op te-rug te komen.

Ik heb in dien tusschen-tijd een stuk over De Goncourt[1] geschreven, dat er een stuk antwoord op was, maar dat stuk is naar het oordeel van den N.G.-redakteur-sekretaris zoo vaag en verward, dat 't maar beter is dat 't zelfs niet in de redaktie vergadering komt.

In je brief roer je aan het essentiëele verschil tusschen jouw kunst en de mijne. Zoo als je zelf op 't eind van je brief aanmerkt, is over die zaken zooveel te schrijven dat daar geen beginnen aan is in een partikuliere korrespondentie.

Het is mogelijk, dat als men de literaire kunsten in rang-orde zoû schikken de kunst van het rhytme de hoogste zoû zijn, ik zoû uit eigen-liefde moeten zeggen, dat die niet de hoogste is, maar me dunkt werkelijk, dat die best de hoogste zoû kunnen zijn, ofschoon ik er niet lang genoeg over heb nagedacht om er iets voor mij definitiefs over in mij te hebben.

Maar ik vind dit een eenigszins oiseuse quaestie, zoo iets als wie heeft mooyer kunst gemaakt Wagner of Rembrand, en wie ‘staat hooger’, een groot denker of een groot dichter (zie ‘Een bazig denker’).[2] Want wij hebben hier met twee *soorten* Kunst te doen. Als ik proza schrijf zoo als de tirades van ‘Kunst is passie’ enz in ‘Lidewijde’,[3] dan *wil* ik het rhytme, maar als ik proza schrijf zoo als in *Een Liefde*, dan wil ik het rhytme *niet*. Het rhytme prezenteert zich dan wel eens, maar meestal moet ik het afwijzen, om dat het juist *niet* zegt wat ik uitdrukken wil. En ik voel duidelijk dat bij het schrijven van het eerste mijn hersens een heel ander soort ambacht doen dan bij het schrijven van het tweede. En die twee ambachten zijn absoluut onvereenigbaar, ik bedoel dat zij niet tot één ambacht kunnen worden. Het zijn twee verschillende verrichtingen, net als eten iets anders is dan drinker.

Daar heb je bijv. in je vers in het Amsterdamsche jaarboekje,[4] daar wil het rhytme ‘omhout’ ter wijl het naturalisme zoû willen ‘omhekt’ om dat als je voor een huis staat met een hek van hout er om, de direkte impressie niet is ‘hout’, maar ‘hek’.

Het is dus iets anders, het zijn twee verschillende kunsten. Ik woû, dat je dat wilde erkennen. ‘La Terre’, b.v., dat noem ik niet rhytmisch proza, ik vind daar niet in wat men eigenlijk gezegd rhytmen noemt, en toch móet 't groote kunst zijn. Want op mij, die iemant ben, waarvan iemant als jij in je brochure zegt wat daar over mij staat, maakt het zoo'n ontzachlijken indruk. Je zegt wel, dat ik onlogisch ben, best, dat kan wel zijn, maar er is hier geen sprake van logika. La Terre, dat wekt in mij, die zóo veel veracht, een groot sentiment van bewondering. Bij Taco de Beer wekt La Terre dat sentiment niet. Wie heeft nu gelijk, Taco of ik? Je zal zeggen: ‘ja, maar ook bij mìj wekt 't die bewondering niet, en dat komt om dat Taco de Beer en ik, les extrêmes, se touchent, Taco de Beer staat ónder La Terre, en ik sta er boven, en jij staat er meê gelijk.’ Dat is mogelijk; het is mogelijk, dat jij 't niet ziet om dat je er te hoog voor staat, maar 't is ook mogelijk, dat je 't niet ziet om dat je voortdurend een anderen kant uit kijkt.

Nou zoû ik graag hebben, dat je, zoo als ik op gezag aanneem dat Rembrand een groot schilder en Shelley een groot schrijver is, op gezag aannaamt dat Zola een groot schrijver is. Je schrijf, dat je 't frappant oneens bent met mijn artikel over La Terre, toch noem je Zola in een vroeger artikel de ‘groote geslagene met klank in kleur en lijn.[5] Maar, in mijn artikel beweer ik juist anders niet dan dat hij dát is.

Ik herlees nog dikwijls je brochure over *Een Liefde*. Net als je de bekwaamheid van leerlingen beöordeelen kan wanneer je ze 'n opstel over het zelfde onderwerp laat maken, zoo kan je ook 't duidelijkst zien hoe of de menschen, wat de grootte van hun geest aangaat, mekaâr opvolgen, als je ziet wat, gegeven een zeker iets waarover zij zich uit te spreken hebben, voor

allen 't zelfde, zij daarvan zullen zeggen. En nu is hier de opvolging, dunkt mij, zoo: Taco de Beer, J.N. van Hall, H.J. Rössing, J. de Koo, F. van Eeden, W. Kloos, Alb. Verwey. Jouw blik staat over mij in die brochure, zoo niet als een kaas-stolp over een vlieg, dan toch als het Paleis van Volksvlijt over zijn orgel. Je hebt me heelemaal te pakken en ik kan niet los of weg, zoo als een jongen een kat óphoudt bij zijn nekvel en laat zien aan wat menschen.

Jij dunkt in 't geheel waarschijnlijk weinig meer over die brochure, maar voor mij is zij een heerlijk gezelschap. Hij ligt tegenover mij op een kanapee, als ik zit te schrijven, en in de vele tijdstukken dat ik me zelf voor een ellendigen impotente houd, sta ik op en lees in die brochure om mij moed in te spreken. Het begin is al dadelijk heel goed. Alleen dit zonnetje b.v.: 'Nu ga ik zeggen: kom binnen want je bent mooi', dat vind ik zeer aandoenlijk, als ik dat langzaam zeg: 'Kom binnen, want je bent mooi', dan word ik ontroerd. Er is daar een enorm gevoel in, ik weet niet recht wat, het suggereert dingen als een vader, die zijn dochter, een misdadige dochter, vergeven zoû en zoû zeggen: Kom binnen, want je bent mooi, of dat toch niet, of ten minste niet heelemaal, enfin, ik weet 't niet, maar ik vind dat zinnetje iets heerlijks.

Mijn roman is verleden winter een koertizane geweest, door velen genaderd:[6] Een staljongen is er fluitend langs gegaan en heeft met paardevijgen gesmeten, dat was de Beer; een harlekijn heeft een lange-neus tegen haar getrokken en heeft, haar zijn rug toekeerend, een slag op zijn billen geslagen, dat was Rössing; een notaris heeft een gewichtig gezicht gezet en heeft zijn neus opgetrokken, dat was Van Hall; een oolijke rentenier heeft zich bij haar opgehouden en haar even geliefkoosd en ruim betaald, dat was De Koo; een aanzienlijke vrouw is haar in een landauer voorbij gereden en heeft haar gelorgneerd en gezegd: die vrouw is niet leelijk, dat was Van Eeden; een klein zusje uit d'r ouderlijk huis heeft tegen haar gebluft: wij komen toch van order 't zelfde dak vandaan, hoor je, dat was Netscher; een hertog heeft met haar gesoepeerd en haar fijnen wijn geschonken, dat was Kloos; een koning heeft een groot paleis gebouwd voor haar en heeft de deuren wijd opengezet en uit de marmeren vestibule vol bloemen en groen en gouden kaarsenkronen heeft hij gezegd toen zij voorbijging: Kom binnen, want je bent mooi.

Dat is iets voor haar om nooit te vergeten en als zij voor haar spiegel staat, dan doet ze om haar hals de ketting van den koning gekregen en steekt ze in haar haar de bloemen uit zíjn tuin en als ze zich dan ellendig heeft gevoeld voor even, dan leeft ze dán weer op en zegt zich: ik bén immers mooi, want híj heeft 't gezegd en ik zal eeuwig beroemd zijn want die groote koning heeft mij een heeler dag bemind.

Nu ieder zoo wat zijn meening over mijn roman gezegd heeft, moest ik je dit nog even schrijven.
tt
Karel Alb. Thijm

Eindnoten:

1 L. van Deyssel, ‘De Goncourt’. In: *De nieuwe gids* 3 (1887-1888), deel II, p. 205-228.
2 Albert Verwey, ‘Een bazig denker’. In: Idem, deel I, p. 241-255.
3 L. van Deyssel, ‘Lidewijde’. ln: Idem, deel II, p. 30-61.
4 ‘Een oud Amsterdamsch burgwalletje’.
5 Albert Verwey, ‘Toen de Gids werd opgericht...’ (deel 3). In: *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), deel II, p. 173.
6 Zie voor deze reacties op *Een liefde*: K.D. Beekman, ‘L. van Deyssel's Een liefde en de kritiek’. In: *De spektator* 1 (1971-1972), nr. 5, p. 246-258.

A. Verwey aan K. van Vloten [16.5.88a][1]

Amsterdam
Woensdag.

Ik wou je handschoenen juist inpakken toen je brief kwam. Mijn beter ik en jij waren het dus daarover eens.
Wat stalen zonder waarde zijn weten jij en Joost, maar 't zou me aan 't hart gaan ze daarvoor aan te geven. Je ontvangt ze dus als postpakket, met naar binnen gevouwen duimpjes.
Hou je de pen misschien wat recht. Het is een pen, die tamelijk wel vanzelf schrijft, d.w.z. zonder veel drukking uit de hoogte. Wandel prettig. Dag. Albert

Ik stuur ze als brief, dat is makkelijker.

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.

A. Verwey aan K. van Vloten [16.5.88b][1]

Hôtel Mille Colonnes.
Amsterdam.
C. ten Cate.[2]

Ik ben hier een broodje met garnalen gaan zitten eten, en nu kijk ik over het Rembrandtplein, van de zelfde plaats, waar wij eens na den eten koffie hebben gedronken, weet je nog? - Ik ben hier gaan zitten in 't zonnetje om

je prettig te kunnen antwoorden op je bloemen, je album en je brief. Het kan me niet schelen dat ik alle twee maanden eindig met veel gemaakt te hebben, maar niets dat ik toonbaar vind. Ik heb weer weerom wat ik sints mijn jonge-poëten-tijd gezocht heb, den mooien onberoerden geest, waar de Grieken zoo hoog in leefden, waar een Latijn als Horatius zelfs meer dan een verstandig mensch door was. Men sleurt de Schoonheid niet bij de haren de markt op: zij komt wel als 't haar lust. Je ziet, er zit toch iets, in wat ik daar schrijf, alsof ik mezelf te troosten heb over dat ik op *die* manier gelukkig hen. Onder dit geluk door verlang ik naar het genot van de making, de poëzie, dat het hoogste en voor maar heel weinig menschen bereikbare is. Mijn geluk van nu bestaat in dat gelukkige troosten, mij gelukkig getroost voelen. Dat is, geloof ik, het geluk dat de menschheid in 't algemeen hebben moet: dat ze zich gelukkig getroost voelt. Jezus wist dat wel, en het staat zoo mooi in den Bijbel, zijn zeggen: Ik zal u een Trooster zenden.[3] Maar ook in dat geluk verschillen poëten van de overige menschheid: daárin, dat zij hun eigen troosters zijn, en de menschheid getroost moet worden door hen.

Dat het leven verdrietig, maar de Schoonheid gelukkig maakt, is de groote overtuiging, die ik tegen mezelf gezeid heb, den 14den toen het 's avonds elf uur werd en half twaalf en ik alleen op mijn kamer zat te wachten op mijn nieuwe jaar. En ik was héel gelukkig toen ik slapen ging, toen het twaalf uur was, en ik dacht in mijn eigen: nee, het is toch zoo onbegeerlijk niet door te gaan tusschen dit verdriet, het Leven, en déze Schoonheid, de Kunst, - als de Trooster van zichzelf en anderen.

Je vroeg me immers of ik me ánders voel, nu ik zoo oud ben? Anders niet, nee, maar overtuigder.

Als kind zei ik altijd dat het leven gelukkig was, maar ik heb leeren onderscheiden, ik heb nauwkeuriger leeren spreken: niet het Leven, maar de Kunst.

Ernstige dingen hè, in antwoord op bloemen. Ze zijn mooi en ik dank je heel erg, heel erg. Ze staan in een zwaren krans op mijn tafel met de stelen in 't water. Ik hoop ze lang mooi te houden. Ik weet nu eéns voor al wanneer ik jarig ben, nu je 't in zoo'n fraai boekje gezet heb: ik heb jou erin gezet. En heb je gezien wat erbij staat, bij mijn verjaardag: When a man's verses cannot be understood, it strikes him more dead than a great reckoning in a little room.[4] Heel waar, goeie Shakespere: maar wij dichters zeggen dat zoo niet tegen de menschen.

Er was gisteren veel belangstelling, veel vrinden, die veel port dronken; 's avonds éen heel vervelende belangstelling, die wijn dronk, een ouden schoolvrind, die 'n goeie jongen is. Ik ben naar bed gegaan met Andersen, wees maar niet bang, ik vind dat Deensch veel te aardig om het niet te lezen. Ik lees van dien ‘fattien Prinds’[5] - is 't zoo niet? - die zijn land groot

genoeg vond om erop te trouwen - gifte paa,[6] niet-waar? Als ik wat meer gelezen heb zal ik het je schrijven. Nu heb ik het druk met praten over hoe die reproducties zullen gemaakt worden[7]: die zijn zoo duur, zoo duur. Vandaag op Arti[8] heb ik een gesprek gehad met zoo'n meneer daar, van 't bestuur die me niet kende, en ik had alleen maar gezeid dat ik Verwey heette. Hij behandelde me heel nonchalant, totdat ik op 't idee kwam een woordje te laten vallen van de Nieuwe Gids. Toen vroeg hij in eens of ik meneer Albert Verwey was en maakte excuses dat hij me had laten staan. Zoo'n tijdschrift is toch een goed ding. Ik sprak op Arti je nicht Marie de Gijselaar, die heel grappig schermde met het woord natuurlijk. Daubigny[9] is niet erg natuurlijk, - wat wel te begrijpen is want die man heeft nooit een Hollandsche Mei gezien. Breitner[10] vond ze wezenlijk al heel mooi - Voerman had gezeid... de rest weet jij ook wel, Kit. Ik heb haar het mooie studie-kopje van de Zwart[11] laten zien en doen opmerken dat het maar *f* 50.- kostte. 'Dan zal ik mijn man dadelijk zeggen dat hij het koopt.' Zulke menschen zijn voor de schilders niet onbeteekenend. Monticelli[12] was onnatuurlijk: ik vond dat wel wat een grof woord om het delicate soort schilderijen van Monticelli mee doodteslaan, en zei erop dat ik wou dat ik dat dametje in 't blauw was, zoo mooi als ik haar vond. Als ze me niet een beetje geembêteerd had, had ik dat heel goed zóo kunnen zeggen, dat het een aardig getourneerd compliment geworden was: zij was zelf in 't blauw. Nu was het min of meer een hatelijkheid. Ze heeft een paar kleine wratjes order haar rechter neusvleugel. Dat staat haar niet fraai.

Met dat al lijkt ze me iets minder geaffecteerd dan ik gemeend had, en heeft ze niet volkomen de fijnheid, die ik me verbeeldde dat ze had.

Nu wordt het hier vol Joden, het is kwart voor tweeën: ik ga de straat op, het is lekker zoel in de lucht. Als je lust hebt moet je me eens gauw schrijven, dan hoop ik dat je 't schrijven van jouw brief aan mij net zoo prettig zult vinden als ik het schrijven van dezen aan jou gevonden heb.

Dag Kit. Ik dank je nog wel. Het beste met Mama.

Albert

Ik schreef je dezen brief in de verbeelding dat je al in Karlsbad was. Gelukkig heb ik eerst je opgaaf geraadpleegd. Je krijgt dus dezen in Haarlem maar ik zal toch zorgen dat je in Karlsbad den 1sten of den 2den Juni een anderen vindt. Dag! Zul je nu nog zeggen dat ik nooit lange brieven aan je schrijf?

Eindnoten:

1 Datering op grond van inhoud brief: een dag eerder was Verwey's verjaardag.
2 Voorgedrukte tekst.
3 Vergelijk Johannes 14:16: 'En ik zal den Vader bidden en Hij zal u een anderen Trooster geven [...]'.
4 'When a man's verse cannot be understood, nor a man's good wit seconded with the forward child, understanding, it strikes a man more dead than a great reckoning in a little room.' W. Shakespeare, *As you like it*. Act III, scene 3.
5 De arme prins (Deens) in Andersens 'De varkenshoeder' (Svinedrengen').
6 Verwey probeert hier de woorden 'erop te trouwen' in het Deens te vertalen.
7 Reprodukties van werken van Jacob en Matthijs Maris ('Kinderkopje') en Daubigny, die op de 'Tentoonstelling van kunstwerken afgestaan door den heer E.J. van Wisselingh te 's-Gravenhage gehouden bij Arti et Amicitiae in mei 1888' gehangen hadden. Deze reprodukties wilde Verwey laten maken om ze uit dank te schenken aan de 'geldschieters' van *De nieuwe gids*. Ze werden uiteindelijk gemaakt bij de firma Roeloffzen en Hübner en waren klaar toen Verwey met vakantie in Katwijk was; Karsen nam vervolgens de zorg voor het afhalen, de bezorging in Amsterdam en de verzending op zich.
8 Zie vorige noot voor de tentoonstelling bij Arti.
9 C.P. Daubigny, 'Landschap, avondstond' (verblijfplaatsen van alle hier genoemde werken onbekend).
10 G.H. Breitner, 'Souvenir van Montmartre' en 'De brug'.
11 W. de Zwart, 'Studiekopje'.
12 A. Monticelli, 'Primavera'.

D. de Lange aan A. Verwey 17.5.88

A'dam 17 Mei 1888

Zeer Geachte Heer.

Aangezien gij zoo vriendelijk waart mij te veroorloven uw gedicht ‘De Roze’ te laten afdrukken bij gelegenheid van de eerste uitvoering mijner bewerking voor Bariton met Orkest,[1] hoop ik, dat gij mijn tweede verzoek even goedgunstig zult willen opnemen. Ditmaal geldt het echter niet eene *uitvoering* maar de *uitgaaf* van uwe schoone werk.

Met den Muziekuitgever Brix van Wahlberg alhier heb ik eene overeenkomst tot het uitgeven van genoemd werk aangegaan, indien gij mij ten minste verlof wilt geven van uwen tekst voor dat doel gebruik te maken.[2]

Ik hoop, dat gij niet al te veel bezwaar er tegen zult hebben. Wij componisten zijn in dat opzicht in een moeïlijk geval. Een bundel poëzie verschijnt, een of ander werk daarin wekt muzikale denkbeelden, men schrijft de muziek er voor en... nu is men slaaf van den dichter. Maak gij geen misbruik van uwe macht over mij op dit oogenblik en stel mij door een woord in staat mijn werkee in het publiek bekend te maken.

Gaarne tot wederdienst bereid en u bij voorbaat dankzeggende voor de te nemen moeïte

Hoogachtend

Uw dr

Dan. de Lange

Eindnoten:

1 Zie D. DE LANGE AAN A. VERWEY 22.4.88.
2 Zie de in de vorige noot genoemde brief, noot 1.

H.P. Berlage aan A. Verwey 23.5.88

Maatschappij ‘Arti et Amicitiae’,
onder bescherming van
H.H.M.M. den Koning en de Koningin.[1]

Amsterdam, 23 Mei 1888[2]

Den WelEdelen Heer Albert Verwey
alhier

WelEdele Heer

In antwoord op uw, ten burele der Maatschappij gedaan verzoek tot toestemming voor het door de firma Roelofzen en Hubner doen vervaardigen van photographiën van eenige thans in de Kunstzaal geexposeerde schilderijen toebehoorende aan den Heer E J. van Wisselingh te 's Gravenhage, hebben Bestuurderen der Maatschappij Arti et Amicitiae de eer u het volgende te berichten.[3]

Daar de evenzeer door den Hr van Wisselingh vereischte toestemming bereids door u is ontvangen, zoo bestaat hunnerzijds principiëel geen bezwaar tot het - zooals verlangd spoedshalve nog gedurende de Tentoonstelling doen effectueren van bovenstaand verzoek, mits de werkuren voor bedoelde operatie gekozen worden des morgens vóór 10 uur, dan wel 's namiddags tusschen 5 en 7 uur, waaromtrent gij u verder met den Administrateur der Maatschappij zult kunnen verstaan, die alsdan zal zorg dragen dat de zalen toegankelijk zijn en opzichthebbend personeel aanwezig is.

Gebleken zijnde, dat de schilderijen niet zullen behoeven te worden verplaatst en ook geschikte localiteit aanwezig is tot het met weinig hulpmiddelen inrichten van het z.g. donkere kamertje, zoo kunnen de werkzaamheden des verlangd reeds morgen aanvangen

Hoogachtend hebben de eer te teekenen
Bestuurderen voornoemd
De Secretaris
H P Berlage. Nz

Eindnoten:

1 Voorgedrukte tekst.
2 ‘Amsterdam’ en ‘188’ zijn voorgedrukt.
3 Zie A. VERWEY AAN K. VAN VLOTEN [16.5.88b], noot 7.

A. Verwey aan E.J. van Wisselingh [24.5.88][1]

J. Dieckman.
Café de Beerebijt.
Stalling voor Paarden en Rijtuigen.
Amsteldijk 26,
hoek Jan van der Heydestraat,
Amsterdam.[2]

Waarde Heer,

Zooeven ben ik met Breitner en Van der Valk een procédé van fotografie wezen zien, dat we heel mooi vonden. Het viool-spelende jongetje van J. Maris[3] zagen we uitstekend gereproduceerd. Waarschijnlijk zal ik dus van dat procédé gebruik maken. Daarbij is echter één bezwaar: dit n.l: dat de schilderijen niet kunnen blijven hangen; omdat de platen in een donker kamertje moeten bewerkt worden, dat waarschijnlijk in Arti wel zal kunnen worden ingericht. Vindt U dat goed, dan zal Breitner me 't pleizier doen bij 't afnemen en weer ophangen tegenwoordig te zijn, om te zorgen, dat de doeken geen schade lijden.

Er is nog iets, n.l. het vinden van een uitgever. Gewone uitgevers, zooals die van de N. Gids, hebben heel ánder soort uitgaven en hun namen zijn onder kunst-koopende menschen niet bekend. Ook heeft men, zoodra men in hun handen valt, een aantal percenten van den particulieren prijs te betalen, dat de onkosten voor een uitgaaf als deze enorm verhoogt. Nu, [U] heeft, als ik me niet vergis, ook al eens als uitgever, de ‘Zaaier’ van M. Maris uitgegeven, en ik geloof dat U déze uitgaaf niet beter zoudt kunnen bevoordelen dan ook daarvoor Uw naam te leenen als Editent. De werkzaamheden van verzending etc zou ik hier natuurlijk verrichten.

Eindnoten:

1 Concept. Datering op grond van H.P. BERLAGE AAN A. VERWEY 23.5.88 en E.J. VAN WISSELINGH AAN A. VERWEY 25.5.88.
2 Voorgedrukte tekst.
3 J. Maris, ‘De violist’ (1887; olieverf; Groninger Museum; collectie Veendorp).

W.A. Witsen aan A. Verwey 24.5.88[1]

24 Mei 88

Albert,

'k hoor dat noch Hein noch Willem Saterdag kunnen. Vindt je 't ook

goed om 't 'nbeetje uit te stellen? Ik kreeg vandaag m'n groote schilderij[2] uit Rotterdam[3] terug; dat heb 'k wel gedacht.
Tot ziens
tt
Willem

Eindnoten:

1 Briefkaart.
2 Vermoedelijk een groot portret van een schaapherder op de hei.
3 Vermoedelijk bedoelde Witsen de Rotterdamse Kunstkring, waarvoor hij genoemd schilderij had ingezonden; dat was blijkbaar geweigerd.

E.J. van Wisselingh aan A. Verwey [25.5.88][1]

Ik vind die grootte voldoende.
Wisselingh

Eindnoten:

1 Telegram.

E.J. van Wisselingh aan A. Verwey [25].[1]5.88

E.J. van Wisselingh,
48 Buitenhof.
Den Haag.[2]

24 mei 1888[3]

Waarde Heer Verwey,
Ik heb U zoo even getelegrapheerd dat ik de grootte van 16x22 voldoende vind; voor de meeste schilderijen die gereproduceerd worden vind ik die grootte zelfs zeer geschikt, daar er toch veel bij zijn van kleine afmeting.
Het is jammer dat de tijd te kort is om de photographien te nemen terwijl de schilderijen dáar zijn. Ik vrees het bij mij aan huis lang zóo goed niet zal gaan. Is er geen mogelijkheid op, nu de dagen zóo lang zijn s' middags na vijf uur twee of drie clichés te verkrijgen? De zalen mogen volgens het reglement niet onbeheerd gelaten worden; met een extra tegemoetkoming voor den surveillant is er misschien wel kans dat gedaan te krijgen, des noods kunnen dan de schilderijen die niet genoeg verlicht zijn van den muur genomen worden.
Ik ben zóo slecht op de hoogte van hetgeen er gedaan moet worden om eene uitgave als deze te verspreiden dat ik vrees U van weinig hulp te kunnen zijn in het buitenland. Mij dunkt dat als het gewone rabat voor den

handel gesteld is op 25 %, dat bij inteekening wel verlaagd mag worden tot 33 1-3%. Intusschen raad ik U of Uw uitgever den Heer Versluys aan, prospectussen en proefaflevering (van de laatste eén ex) te zenden aan:

Messr. Bonfood, Valadon, Co
116, 117 New Bond Street
W.

Messr. Obach, Co
20 Cockopur Street
Pall Mall
W.

Messr. Buck, Reid
179 New Bond Street
W.

te Londen
en aan Messr. Craibe Angus, Sons
159 Queen Street
Glasgow[4]

De Heeren Wieling, te Amsterdam eigenaar der schilderij van Breitner; J.J. Tiele, Geldersche kade te Rotterdam en de Heer - Tiele, Leliegracht te Amsterdam, Mejuffrouw van Geuns, Mejuffrouw Kool, belangstelling getoond hebbende in de tentoonstelling, zullen, hoop ik, onder de inteekenaars gerekend mogen worden.

Zoudt U zoo goed willen zijn mij een lijst te zenden der schilderijen en teekeningen door U voor het doel gekozen. Ik meen de teekening van Millet daar ook onder behoorde, en daar deze mijn eigendom niet is, en ik er van afzie die aan te koopen, vraag ik liever geen toestemming. Aangenaam zal het mij zijn de proefaflevering en de prospectus te ontvangen, daar ik hier toch ook enkele exemplaren hoop te plaatsen. Maandag a.s kom ik nog eens over en het zal mij genoegen doen U dan te ontmoeten

Met welgemeende groeten
Uw dienstwillige
E.J. van Wisselingh

Eindnoten:

1 Het telegram dateert van 25 mei 1888; Van Wisselingh vergist zich dus in de datum.
2 Voorgedrukte tekst.
3 ‘188’ is voorgedrukt.
4 Vermoedelijk allen collegakunsthandelaars van Van Wisselingh.

A.P. van Groeningen aan A. Verwey 29.5.88

WelEd. Heer Albert Verwey
Ged. Binnenrotte 48,
29 Mei 1888.

Geächte Heer,

Mag ik u danken voor uw sympathie? Uw goedkeuring is eene ruime vergoeding voor de teleurstellingen, die ik ondervond, anders menigvuldig genoeg om... Doch - 'niet alles sticht,' zei Paulus[1] (een naamgenoot van den zanger van 'en revenons')[2]...

Ik heb iemand gekend, die altijd het remtoestel in werking bracht: weest practisch. Volg ik zijn voorbeeld en knel ik mijn gedachte in het keurslijf van een wiskunstige formule, dan krijg ik:

Major: een uitgever geeft nooit iets uit van iemand, die 'geen naam' heeft;

Minor: Ik heb geen naam; men kan alleen naam maken in een tijdschrift.

Ergo: Geen uitgever zal ooit iets van me willen uitgeven.

Mijn conclusie deugt natuurlijk niet, als er een fout in de praemissen schuilt. Is dit het geval, wijt het mijner geringe ervaring op dat gebied. (Een zinswending van Potgieter, merk ik)

Ik weet zeker, dat uw aanbod meer dan een spelen met woorden is. Daarom durf ik - zonder te vreezen onbescheiden te zijn - vragen: 'hoe doet men dat: een uitgever zoeken?' Immers, welke waarborgen kan ik hem geven van slagen: mijn overtuiging? Dat doet niet, zeggen de straatjongens. En van uw heusche belofte aan het slot van uw brief, mag ik tegenover derden geen gebruik maken...

Maar al die grauwe bedenkingen kunnen den zonnestraal niet wegnevelen, dien ik zag, toen ik uw brief las. Vriendschaps- en dankbaarheidsbetuigingen gaan me altijd heel slecht af; maar daarentegen moet ik me zelven het getuigenis geven, dat ieder woord daarvan wélgemeend is. Indien ik u in iets van wederdienst kan zijn - niemand heeft me traag bevonden, als het er op aankwam, mijn woorden in daden om te zetten.

Zoo ziet men, dat alle gedachten draaien om het dierbaar middelpunt: het Ik. Bij het nasnuffelen van het archief, dat geheugen heet, merk ik, dat zekeren Staring het vaderschap dier gedachte toekomt.[3] Ik meende, dat ik mezelven hoorde.

Achtend Uw dw.
August P. van Groeningen

Eindnoten:

1 I Corinthiërs 10:23: 'Alle dingen zijn oirbaar, maar alle dingen stichten niet.'
2 Tophit uit: 'En revenant de la revue'; de zanger is Jean Paul Habans, ps. Paulus.
3 'Gelijk het rat draait om den as, / Zoo draaijen rustloos zijn gedachten / Om 't *centrum* van zijn dierbaar Ik'. In: A.C.W. Staring, *Gedichten*. Met eene inleiding uitgegeven door Nicolaas Beets. Volksuitgave. Compleete, zorgvuldig herziene 10e druk. Zutphen, z.j., p. 194.

A. Verwey aan H.G. Samson 30.5.88[1]

30 Mei '88.

Wèl gefeleciteerd met 's Dokters verjaardag: Henri en Mientje en Grootmama en den kleine Samson.[2]
Tot gauw ziens
Albert. V.

Eindnoten:

1 Brietkaart.
2 Achtereenvolgens Henri Samson, gehuwd met Mientje Bourette, zijn schoonmoeder M.L. Boukamp en zijn zoon Frederik.

A. Verwey aan K. van Vloten 30.5.88

Rozengracht 57
Amsterdam
30 Mei '88

Straks ga je weg en ik moet den brief nog schrijven, die vóor jou in Bohemen zou wezen. Een wandeling voor niets, om een brief te halen, die er niet is, moet afschuwelijk zijn. En ik zie je die nu al doen, in mijn onthutste verbeelding. Jammer dat ik me de entourage niet erbij verbeelden kan; want van badplaatsen als Karlsbad heb ik nooit anders dan heele vage percepties kunnen krijgen. Ik zie ze allemaal ten naaste bij als zeer ijl bebouwde gelegenheden: hotel met bijgebouwen en fraaie uitzichten uit de ramen en van 't terras op de bekende Duitsche landschappen. 's Ochtends, heel vroeg, wordt in lichte ochtendkostumen, zelfs in pantoffels heen en weer gewandeld, ook heen en weer gewiebeld in luierstoelen, en men drinkt bronwater uit groote glazen, bij kleine teugjes - 's Middags is men mooi en wandelt, gekleed, met zijn beste gezicht, min of meer ernstig, op en neer over een ‘terras’. (Daar heb ik erg onduidelijke voorstellingen van, geïnspireerd op soortgelijken aanleg in Scheveningen en Zantvoort) Diner: reusachtige table d'hôte: veel lawaai, geklikklak van messen en vorken, veel geklets, onuitsprekelijk veel geklets. 's Avonds zitten op 't terras: muziek. Waar in de buurt van al die gezelligheid het Postkantoor te

vinden is, kan ik me niet anders voorstellen dan door een dorp-achtig stadje aan de bad-inrichtingen toe te voegen, een stadje met veel winkeltjes en leege straatjes, waar men van het onplezierige van vergeefsche wandelingen dubbel doordrongen wordt. Ik zie je daar al loopen, bedaard, rechtop, met je armen los langs je lijf, vooruit kijkend zonder kijken, zooals je altijd doet als je niet weet wat je zeggen zult van je eigen stemming. In de raamlijst van de Bodega bij de Munt staat zóo je portret voor me. Ik ga daar maar zitten dan zie ik het. Dat was die kou'e dag, toen je zei, aan den Amstelkant, dat je zoo het land hadt aan menschen, die niet wisten wat ze wilden, en dat jij 't dien dag óok niet wist.

Ik wou maar dat ik wist of je boos zult wezen als ik je een vergeefsche wandeling maken laat.

Van wandelingen gesproken: die zijn daar zeker heel mooi om Karlsbad, nietwaar? Als mijn verbeelding mij hier niet in den steek liet zou ik er een fantaseeren: mooie dalen tusschen veel groen en bebloemd geheuvelte, waar je altijd rond kon loopen zonder ooit een vergezicht te krijgen, anders dan de blauwe lucht boven je hoofd. Waarom ben *ik* niet op zoo'n mooi plekje? Waarom zit ik hier in een steenen menschen-stad met uitzicht op een motregen? Waarom moet ik, die een poeet ben, suffe prozamenschen te woord staan, ik, die nooit anders zou hoeven te zijn dan een dichter?

Weet je wel dat Multatuli zulke dingen zooveel zei? Daar was hij ook de geniale gek voor, die hij geweest is; het staat zoo dwaas niet te begrijpen dat als wij in zekere verhoudingen komen te staan tot menschen en zaken, onze eigen aanleg daar dan precies evenveel schuld aan heeft als de omstandigheden.

Als mijn aanleg absoluut in een omgekeerde richting lag van die waarin de wereldsche proza-zaken zijn, dan zouden die zaken mij nooit dicht op het lijf komen. Nu wel; en ik kan dat niet slecht vinden of ik vind iets slechts aan mezelf.

Wat zou dat: iets slechts aan mezelf vinden zou me vroeger onverstaanbaar hebben geleken. En nu voel ik het zoo. Nu vind ik het heel vreemd, als ik iemand tref, die het niet oók voelt.

Wat is dat vreemd: dat veranderen met de jaren. Dat is geen innerlijke, eigenlijke verandering van wezen. Ik kan me niet voorstellen dat de innerlijke ‘Ik’ ooit onderworpen zijn zou aan verandering. Maar het is een veranderen van onze bewust-heid, een wijziging van onze voorstelling, een verbetering van ons zien hoe wij zelf en de dingen zijn. Ik ben niet veranderd: ik zie beter hoe ik ben, hoe ik altijd was. Als ik mij mijn jeugd herinner, zie ik dat ik, als kind net zoo stond tegenover de proza-wereld, als nu. Maar toen verbeeldde ik me alles anders dan 't was omdat ik nog niet genoeg lette op de wezenlijkheid. Ik heb áltijd gevonden dat niets langzamer gaat dan het merken hoe de dingen wezenlijk zijn. Mijn verbeelding

speelt me altijd parten, en ik heb jaren noodig gehad, om te begrijpen wat de werkelijke verhoudingen waren van mij tot de menschen, die ik van jongs of aan om me heen heb gehad. Mijn verhouding tot mijn vader is nu nog, dat weer ik, één en al verbeelding. Maar ik zou mezelf pijn doen als ik nú de werkelijkheid daarover vinden wou. Waar zou 't goed voor zijn?

Het is weer juist als in mijn vorigen brief aan je. Ik kan geen pen op 't papier zetten of achter mijn stemming, welke ook, voel ik de áltijdige komen, de onweerhoudbare lust naar uit het proza zijn, de poëtenbegeerte die ik op voel toornen en op mijn lippen beven, als ik klagen durf om dit mensch-zijn. Dat komt áltijd weerom, als ik klein word, dat: Ben *ik* er dan niet, kleingeloovige? Dat ik machtig gedwongen word te schrijven met dezelfde handen, waarmee ik schreef van mijn kleinmoedigheid.

Het zal wel komen, het zal wel komen als het tijd is. Dat is een tijd, dien wij niet weten, die eénsklaps komt, als het slaan van een klok, als we 't niet verwachtten. Voel je den toon in die verzen van Vondel:

't Is Wijnmaant, 't is de rechte tijt,
Laet dien Wijngaerdenier betijen, -[1]
Dàt is de toon, zie-je..., die zal nooit kunnen uitblijven.

Neem me nu niet kwalijk dat ik zoo veel over mijn eigen schrijf. Er is hier weinig op 't oogenblik dat je interesseeren zal. Alleen is er een spaak gekomen in 't wiel van mijn fotografieën-plan. Een heeleboel schilderijen moeten onverwacht naar Antwerpen en Glasgow zoodat het nemen van verdere reproductien wel onmogelijk zal zijn. Enfin, dat zijn kleine zaken.

Zul je me schrijven van hoe het is in Karlsbad, en - ja, jij oók maar van je eigen, hé?

Het beste met Mama. Veel groeten van Albert

Eindnoten:

1 Uit: J. van den Vondel, *Maegden*, vs. 1017-1018. In: *Werken*. In verband gebracht met zijn leven en voorzien van verklaring en aanteekeningen door J. van Lennep. Met platen en afbeeldingen. Derde deel. Amsterdam 1857, p. 591.

M.C.M. de Groot aan A. Verwey 31.5.88

S. 31-5 '88.

Amice!

Ingesl. *ƒ* 50, muntb. 8258 F, waarmee de afgesproken som van *ƒ* 1000. - is bereikt.[1]

Je komt in Juni in Rotterdam? Ik hoop je dan te zien, en te hooren, dat je vooruitzichten thans gunstig zijn.

Groeten aan Israels van je

M de Groot

Eindnoten:

1 Zie M.C.M. DE GROOT AANA. VERWEY 31.1.87, noot I. Op de verjaardag waarop hij meerderjarig (drieëntwintig) geworden was, was er ‘een erfenisje’ vrijgekomen waarvan hij tot enige tijd na januari 1889 kon leven (brief van A. Verwey aan F.W. van Eeden d.d. januari 1889, Van-Eedenarchief, UBA).

L. Aert aan A. Verwey 3.6.88

Amsterdam 3 Juni 1888.
Utrechtsche Straat 48.

WEd Heer Verwey!

Vergeef me m'n vrijheid... ik dacht U heel vriendelijk en in goede opvolging van gedachten te schrijven; 'n verzoek mij in mijn strijden te raden, 'n heel, heèl erg gemeende dankbetuiging daarvoor, nòg'n verzoek, om de *2* laatste brieven te lezen op 't einde van 't hierbijgaande *8*ste en *9*de Cahier, maar vooràl de laatste-groote-brokstukken-brief, die eigenlijk geen brief ìs, en 'm uìttelezen, heélemaal uit, malgré de noncence die u er in zult vinden en de ongezienheden;... Brutale-goedheid-verzoekende-en-daarvan-misbruik-makende-man die ik ben,... en ik had U nog willen schrijven dat 't natuurlijk niet m'n bedoeling is om U wat nieuws te vertellen maar om U de Staat te toonen waarin ik in dezen tijd bén,... en ik wou U nog zeggen: ‘Kijk in Godsnaam niet te veel na... de ongelukkige manier waarop ik me soms uitdruk en niet na... de 75000000 taalfouten... en voor 't laatst wou ik me heel erg en heel schmeichelend aan U òpdringen..., en dàn eventjes nòg 'n dankie, en dan voor 't àllerlaatst wou ik U vertellen: ‘wàt U me nù *aanraad* doe ik *onverwijld* al wou U me zeggen ‘ga bij je vader in de touwwinkel’ en ik wou U nòg iets zeggen en nog iets, maar dat weer ik niet meer, misschien zeg ik 't U làter eens... maaaar, dat àlles kan ik niet in 'n mooi vormpie krijgen om 't U beleèfd en wèlgemanierd ter hand te stellen, en nu verzoek ik U mij niet kwalijk te nemen dat ik U zoò maar, zoo amikaal wèg eventjes aan de klets heb gehouwen om U te vertellen wat ik U had wìllen schrijven... Nu wanneer ik U eens spreek dan hoop ik er U ten zeerste mijn verontschuldigingen voor aan te bieden. Intusschen verblijf ik met de meest verschuldigde hoogachting.
UEd dw dienaar.
Louis Aert.

M.C.M. de Groot aan A. Verwey 3.6.88

S. 3-6 '88.
Beste Verwey,
ik ben alle werkdagen zeer bezet van 11 ½ tot 5 ure. De laatste maanden heb ik zeer veel tijd moeten geven aan allerlei particuliere beslommeringen en als ik nu weder een middag van de zaken af nam, zou 't tegenover mijn vader (die bovendien oud wordt en zwakker) de schijn van plichtverzuim krijgen. Ik stel je nu dit voor: kom op een vooruit bepaalden dag - welke is me eender - met den trein van 4.50 uit Rott. naar hier en wacht mij aan 't station op: ik kom alle werkdagen te 5.5 hier aan, uit Delft. Dan gaan we samen bij ons eten en daarna wandelen of in een buitentuin zitten of iets dergelijks.
Mijn moeder zou gaarne één dag vooruit weten, dat je komt; je eet bij ons doodeenvoudig, maar daar we aan den schoonmaak zijn, is 't toch beter, dat ze je komst vooruit weet.
Ik reken dus nog op een kort bericht van je en hoop, dat ik in stemming wezen zal, wat me helaas niet veel gebeurt. Gewoonlijk loop ik met een gemoed vol gevoelens en een hoofd vol gedachten zonder ze te uiten door gebrek aan gelegenheid, vrees van niet begrepen te worden, angst voor *gebrekkige* uiting en zoo meer. Dat is een noodlottig gebrek, dat je hoogst ontevreden maakt met je zelf -
Tot ziens dus!
je
M de Groot

J. Schijfsma en A.S.C. Reydon aan A. Verwey 7.6.88[1]

Amsterdam, 7 juni 1888.

Ondertrouwd:

Jan Schijfsma,
Arts,
Officier van Gezondheid 2e klas O.I.L.,
en
Aletta Sophia Charlotte Reydon.

Receptie: Zondag 17 Juni a.s.
Ruysdaelkade No. 35.

Eindnoten:

1 Circulaire.

A. Verwey aan K. van Vloten 7.6.88a[1]

Rozengracht 57
Amsterdam
7 Juni '88

Nu ik je brief heb is het net zoo goed of ik ook in Karlsbad ben, Kit. Ik kan me er alles precies voorstellen, jou en de menschen, de natuur en het maakwerk. Van de week heb ik bovendien over Karlsbad gepraat met Mevrouw Douwes Dekker. Die is een twintig jaar geleden geweest en had de aller onpleizierigste herinnering overgehouden aan vroegere geslachten van jouw eigenste getoiletteerde menschen, 'die allemaal met hun glaasjes in d'r handen dezelfde vervelende wandeling maakten.' Mevrouw Douwes Dekker is heelemaal grijs, maar meisjesachtig, Engelsche-meisjesachtig van taille, met bizonder-licht-grijze oogen, geen grooten neus en lippen, die heel spits ironisch kunnen zijn. De kleur van haar gezicht is van een dof mat rose, gedistingeerd, - maar haar vel is niet vast-fijn, maar van een ietwat grove lossigheid, en ze heeft een licht snorretje, als dames op leeftijd meer hebben. Ze kleedt zich nauwsluitend, wat bewijst dat ze niet leeft zonder de gedachte aan hoe ze zich best voor zal doer. Natuurlijk zwart. Een wollig jacket en rok. Engelsche-dames-reishoed. Thibe'-sjaal[2]

Ik kwam met Kloos, op invitatie van Paap, met wie ze saamwoont, 1.1. Zondag, saam met Paap en haar, in een rijtuig te zitten, dat ons door 't Vondelpark over Amstelveen en Ouwerkerk en langs de Utrechtsche Zij terug reed. Ik had lange gesprekken met dat koud-uitziende nerveus-heldhaftige menschje, soms over Woutertje,[3] een aangenomen kind van Multatuli, waarin zij maar altijd een Woutertje uit de Ideën zien wil, vol onbegrijpelijk-edelaardige liefhebbingen: dat is haar hartstochtlijk-zachte zij; - soms over menschen van de kennis,[4] die haar niet bevielen: dan kwam het kouwe, onbarmhartige spottrillinkje over haar lippen en het stekelige in de grijze oogen. Die rit was bijna slecht afgeloopen, want de paarden gingen door en we hebben ons een minuut of acht lang langs den Amstel moeten later slingeren, in afwachting van erin te vallen, tot eindelijk, bij de Hoogesluis 't rijtuig stukstiet op een lantarenpaal. Toen dat gebeurd was, konden we uitstappen en naar huis wandelen. Ik gaf haar een arm toen we op straat stonden; maar ze zag nauwlijks bleek en drukte zich alleen een paar minuten vaster tegen me aan, dan ze in gewone omstandigheden zou gedaan hebben. Ik vond dat heel kranig, en, wat bij haar paste, min of meer romantisch.

Ik zag dien avond bij haar de urn staan waar de asch van Multatuli in bewaard wordt. Het is een leelijke, terra-cotta-kleurige, urn: een dikbuikige vaas met een deksel erop. Multatuli staat in zwarte letters op de buik. Ik werd er niet sterk, maar enkel onaangenaam door aangedaan. Zulke zaken hooren niet in huiskamers.

Eindnoten:

1 Concept.
2 Thibet is een wollen stof
3 Eduard Bermann, adoptiefzoon van E. Douwes Dekker en Mimi Hamminck Schepel, werd Wouter genoemd.
4 Uit de kennissenkring.

A. Verwey aan K. van Vloten 7.6.88b

Rozengracht 57
Amsterdam
7 Juni '88

Nu kan ik me Karlsbad eerst recht goed voorstellen, Kit. Van de week had ik me al eens laten inlichten door Mevr. Douwes Dekker, die eén huis met Paap bewoont, en die had me wel eenigszins over de ligging ingelicht, maar dat was niet voldoende. Zij is er 20 jaar geleden geweest en het sluit heel grappig met jouw brief dat zij oók vertelde van die mooi-getoiletteerde wandelaars, ‘die alle dagen met d'r glaasjes in de hand dezelfde vervelende wandeling maakten.’ Je gaat als je dat hoort die wandelende badgasten zien, altijd door, met hun stervende en opkomende geslachten, een eigenaardig volk, dat nooit van de plaats komt en geboren wordt om water drinkende, de ‘streep’ langs, naar den dood te wandelen. Pas op, Kit, dat ze je niet meenemen. Hou je vast of ga op een bank zitten.

Van die bank gesproken: daar zit je op te lezen, en van lezen gesproken: heb je de N.G. ontvangen, die ik je gestuurd heb? Je schrijft er niets van en ik heb hem toch zelf aan je geadresseerd (poste restante) en, óok zelf, op de post gedaan. O ja, ik heb me ook 't genoegen gepermitteerd je te doen inviteeren voor de Opening van de Ets-tentoonstelling.[1] Dat zal vandaag wezen en het aardige van de invitatie is dat je er geen gebruik van zult kunnen maken. Herkende je mijn hand op 't adres? Ik kon over die invitatie beschikken omdat ik Veth en Witsen adressen heb helpen schrijven: nu had ik ze voor 't grijpen.

Toen gisteren je brief kwam was ik juist min of meer uit mijn humeur: ik ben meteen gaan zitten lezen, ook voor mijn raam net als jij, maar het was half twaalf op den ochtend weet je? en mijn uitzicht was over de daken. En toen ik las kwam ik zoo *in* wat je vertelde, in Karlsbad, aan 't postkantoor, rechts een straat, links een straat, winkeltjes Turksche japonnen, Weichsel-

stokken - zeg, kom je terug met een Turksche japon aan? - in zoo'n winkeltje, toen ik daaraan kwam in je brief, ben ik binnengegaan met je. Ik ken zulk soort winkeltjes, maar heel anders, uit Niàgara,[2] daar had je heerlijke Indiaansche handwerkjes, snij- en weef-werk - en het rook er heel lekker naar Indiaansch riet, van mandjes - nu, enfin, ik stond zoo in éénen in Karlsbad en ging wandelen wat ver de streep af, en de weggetjes op over de helling en ik vond het, ik voelde het over het papier van je brief en over mijn hoofd, zoo heerlijk warm zonnig worden, zooals je schreef dat het daar is, en zooals het hier niet is, want het is grijs, en flauw weer hier, niet warm, en o, gisteren zat de kouwe lucht tusschen mijn kleeren, niets, niets pleizierig - zóo dat je begrijpen kunt wát ik genoot toen jij me kwam weghalen met je mee naar Karlsbad: want zóo was het me net, of me dát gebeurd was.

Je hebt me ook weer in eénen aan Andersen laten denken, dien ik had weggelegd om de N. Gids. Maar nu ben ik meteen weer Jødepigen[3] gaan lezen, zonder vertaling, zoodat ik wel hier en daar een woord niet begrijpen kon, maar het geheel toch uitstekend begrepen heb. Nu moet ik zeggen dat er twee dingen zijn in Andersen, die ik het minst in hem lijden kan, en die zijn: zijn sentimenteeligheid, en zijn moraal. Ik houd van Andersen, als hij aardig, lief, kinderlijk, origineel van fantasie is, maar ik houd niets van de gevoeligheid, die het Jodenmeisje doodmaakt, als ze 't juist niet meer laten kan Christin te worden; en ik hond óok niet van de beloonde deugden en onnoozelheden, die in Gerda moeten wezen gesymboliseerd.

Vind je 't onaardig van me dat ik zoo schrijf over jouw Andersen? Ik zeg het heusch niet om je iets aftenemen dat je mooi vindt. Moois genoeg blijft er aan Andersen over, ook als dat flauwe en onware eruit is, - en wie het ziet, dat verkeerde, zal ook beter het groote mooi zien van menschen, die een nog veel meer gelukkig-makend gevoel hebben dan Andersen, en een veel grooter en duurzamer moraal. Andersen hoort, geloof ik, tot die 19de eeuwsche goede menschen, die het zachte van de leer van Jezus gevoeld hebben en, uit eigen aangeboren zachtheid, zich hem nog zachter dan hij was en énkel zacht voorstellen. Jezus, geloof ik, kan het ideaal niet blijven van de nieuwe menschheid, - maar toch, al bleef hij het, dan zou men zich weer gaan herinneren, dat hij het was, die de wisselaars met zweepslagen uit zijn tempel sloeg,[4] en die ook zei - of vergis ik me? - dat men kastijden kan uit liefde.[5] Liefhebben stelt Andersen zich altijd als iets zachts voor, en dat lag in zijn tijd, meen ik. Hij heeft nooit kunnen voelen, tot diep in zijn hart, zóo dat het hem daar pijn deed, kunnen voelen, dat men iemand uit liefde half kan verbrijzelen en erbij glimlachen.

Zóo zijn verlang ik niet van iederen kunstenaar of schrijver, maar wel van iederen zedeleeraar, van ieder die het type van een goed mensch geven wil.

Want de menschen van nu, van nu al meer dan een eeuw zoeken onophoudelijk naar hun type van menschelijk goed-zijn. Ze hebben er de godsdiensten voor nageplozen: ze hebben er de kunsten opnieuw voor bekeken. Ze hebben het eene beeld gemaakt na het andere en van ieder ander zien ze na een poosje dat dát het niet is. Andersen heeft óok gezocht. Hier bij ons Van Eeden, die verder is dan Andersen. Heine heeft veel begrepen. Shelley niet minder veel. Geen schrijver of dichter van naam is er geweest, geloof ik, in de laatst honderd jaren, of hij heeft daár over nagedacht. Wie weet hoe lang dat nog duren zal: maar intusschen moeten wij toezien en vaststellen of wij al of niet vrede hebben met wat er om ons heen is gezeid.

Zie je, Kit, zoo kun je in een brief de malste dingen door elkaar schrijven als je van nature slordig bent. Krijg ik gauw een brief weerom? Naar Katwijk ga ik Zaterdag en als ik gehuurd heb schrijf ik je. Gaat het goed met Mama. Ik kreeg daar gisteren een zeer fraaie kaart van dien waarden vriend Sam, waar op staat dat de heer Arnold Aletrino, Arts, verloofd is met Mej. Rachel Mendes da Costa. Wist jij daar iets van? Ik ken die juffrouw wel, van een jaar of zes geleden.

Met Andersen lezen ga ik voort, hoor. Ben je niet boos op me? Dag Kitty.

Albert

Eindnoten:

1 Tweede jaarlijksche tentoonstelling van de Nederlandsche Etsclub bij Arti in Amsterdam.
2 Verwey had in 1883 in dienst van de firma Ziegelaar en Van den Bergh een reis door Noord-Amerika gemaakt.
3 H.C. Andersen, ‘Jødenpig’ [Het jodinnetje]. In: *Eventyr og historier*. Kjobenhavn 1887, [eerste band] p. 512-516.
4 Vergelijk Johannes 2:13-17.
5 Vergelijk Spreuken 3:12 en Hebreeën 12:6. Met de toeschrijving van deze woorden aan Jezus vergist Verwey zich dus inderdaad.

A.P. Van Groeningen aan A. Verwey 9.6.88

WelEd. Heer Alb. Verweij
Gedempte Binnenr. 4
9 juni 1888.

Hooggeachte Heer,

Tot nog toe heb ik niets van den heer Kloos vernomen. Toth zou ik gaarne de novellen[1] terug willen hebben, om te beproeven of het me gelukken zal, een uitgever te vinden. Mag ik u vragen, hoe ik dat doen moet en bij welke uitgevers de meeste kans van slagen bestaat? Opzichzelf moest het me onverschillig zijn, of de stukken in portef. of gedrukt waren - er komen tijden waarin dit werkelijk het geval is - maar doorgaans is het

dit toch niet. Steeds en steeds heb ik me over het niet-slagen heengezet - Gedichten (die ik trouwens nu zelf zeer laag stel) door van Hall als ‘geen poezie’ terug gezonden. Tooneelstukken - door Le Gras ‘vol beloften’ genoemd, maar - geweigerd. Novellen - één werd door het Zondagsblad opgenomen;[2] de andere ontving ik als ‘realistisch’ terug (doch ik had ditmaal honorarium gevraagd) De N.R.C. zendt ze terug met een air van verontwaardiging. Teruggezonden-geweigerd-teruggezonden, steeds en altijd! 't Was moeielijk om het woord in die zinnen te vermijden - hoewel ze me leelijk klinken. Op een aan de N.R.C. gezonden studietje over proportionele vertegenw. kreeg ik zelfs geen antwoord. (Ik was dan ook zoo stout geweest aan te toonen met cijfers, dat de lib. in de minderheid gebleven waren)

Zulke ervaringen maken me altijd een poos ongeschikt tot werken, Ik begrijp zelf niet waarom. Maar - de naturr is sterker dan de de leer. Ongeduld - een zekere zenuwachtige, voortgezweepte gejaagdheid zitten me nu eenmaal in het bloed, als het volk zegt. 't Is of ik tijd te kort zal komen om te doen, wat ik me heb voorgesteld te doen. Misschien - ook om mijn eigen gebreken wind ik geen doekjes - misschien is het niets dan onbevredigde eerzucht, die ongedurigheid. Misschien is het iets beters. Wie weet? Maar daar zou ik haast van de markt een biechtvertrek maken.

Verlangend zie ik het bericht van den Heer Kloos en uw raad - die ge me zeker niet onthouden zult - tegemoet.

Hoogachtend
Uw dw. Aug.P. van Groeningen

P.S. Ik moet het voorbeeld van sommige dames volgen: iets gewichtigs in het P.S. zetten. - Van Deyssel heeft in zijn anti-kritiek (Lantaarn Januari) gewaagd van: Empirische Psychologie.[3] Kan u me soms eenige titels van werken over die wetenschap opgeven? Ik heb niets kunnen vinden.

Eindnoten:

1 Zie A.P. VAN GROENINGEN AAN A. VERWEY 29.5.88.
2 ‘Een straat en een zang’. In: *Zondagsblad*. Hoofdzakelijk gewijd aan de belangen der gemeente Rotterdam, d.d. II en 18-6 1887.
3 L. van Deyssel, ‘Een liefde. Aan de redaktie van de Lantaarn’. In: *De lantaarm* 4, nr. 5 (1 maart 1888), p.37.

A. Verwey aan K. Van Vloten 10.6.88

Zondagochtend
10 Juni '88

Gehuurd Vrouw Voos[1] Voorstraat Katwijk drie gulden persoon per dag twee kamers twee maanden Albert.

Dat 's 't telegram, Kit. Ik stuur het je maar per brief en niet met de telegraaf, omdat er niet zoo 'n érge haast bij is. Vind je 't niet mooi. Vrouw Voos is een zindelijke vrouw, die er gezond uitziet en dus waarschijnlijk goed kookt en omvangrijke begrippen heeft omtrent levensbehoeften en geriefelijkheden. De Voorstraat is een - enfin, een voorstraat, een straat voór-aan het strand: dat weet je, en heel netjes, wezenlijk een straat enfin! Het huis heeft jaloezieën en een deur met een stoepje tusschen twee ramen, en een boompje of zoo iets ervoor. En kloos zijn kamer is heel groot met een alkoofje en de mijne is heel klein zonder alkoofje, maar dat schaadt niet. En drie gulden per dag per persoon is wel niet weinig, maar te veel is het ook niet. En twee maanden is een heele tijd en twee maanden in Katwijk is een heele plezierige tijd, en twee maanden in Katwijk met Kloos als zieke en jouw als gezonde kameraad is een allemachtig prettige en plezierige tijd. Vind je oók niet?

En je kunt in Katwijk zulken verschrikkelijk uitstekenden bouillon krijgen, in het Hôtel du Rhin; daar krijg je oók zulken slechten cognac, en geen omelet met ham, als je er een hebben wilt. Bovendien is de baas ervan een stoffel en wát een goeie man, zoodat ik zeker nooit als ik in Katwijk ben iets anders dan bouillon bij hem gebruiken ga. Daarbij is de stoomtram van Katwijk naar Leiden heel pleizierig, maar de stoomtram van Leiden naar Katwijk is nog veel pleizieriger, want daar kom je mee in Katwijk.

Je hebt bovendien vlak voòr Katwijk, - en dat is wel een van de charmes van het plaatsje - de zee leggen, de Noordzee, - wat maakt dat je er baden kunt en vermoedelijk ook niet varen als je met en wel varen als je wel met de Vaarkunst bekend bent. - Ook kun je er wandelen; want dat terras, waar je van schreef uit Karlsbad, dat het daar niet was, dat is hier. Ik heb het gezien en het is heel wandelbaar, met die akelige rooie klinkertjes, die zoo goed zouwen zijn om geen terrassen van te maken, en die men daarom in groote hoeveelheden voor dat doel gebruikt.

Als ik niet zoo vol was van Katwijk, waar ik kom te woven in de kamers, die verleden jaar door Dr Meyes[2] werden bewoond, dan zou ik je ook van Rotterdam schrijven, waar we niet en corps, maar Kloos en ik met ons beidjes heen geweest zijn. Ik zou je ook zeggen hoe ik in Schiedam - terwijl kloos een uurtje naar Scheveningen was gegaan - uit dineeren moest bij een Katholieke familie,[3] dienzelfden dag - en die dag was Vrijdag. Op dien dag zijn de katholieken vrij van 't eten van vleesch-spijzen, wat tot gevolg had, dat ik mijn maal moest doen met zalm en rijnwijn, daarna zalm en rijnwijn, en toen als toespijs een beetje zalm en rijnwijn. Bij 't bidden sloeg ik geen kruis, maar ik bad wel mee. Dat hoorde bij de zalm, docht me. Behalve de zalm genoot ik de Vrouw des huizes, een kleine, huiselijke, vrome dame met bruine oogjes, - ik moest aan haar rechterhand zitten en had de grootste moeite om te ontkomen aan haar voortdurende bedreigingen met,

beurtelings, al naar 't een of 't ander op mijn bord opraakte: zalm, saus en aardappelen; die maar aldoor weeromkwamen, als de leeuwen, de paarden en de bakken in een draaimolen: zalm, saus, aardappelen, aardappelen zaus, zalm, saus, aardappelen, zalm, saus, zalm, aardappelen enz. Rechts zat de oudste zoon met de rijnwijnflesch, dat gedraai te besproeien.

Toen ik wee genoeg was ging ik met den oudsten zoon een wandeling maken naar de Schiedamschen buitentuin, dien men bereikte over een richeltje tusschen twee sloten, die door hun eigenaardigen dwalm mijn draaierigheid zóo groot maakten, dat ik hem voorstelde een beetje in den tuin achter hun huis te gaan zitten. Hij zei, dat hij dat heel graag wou doen, dat die tuin wel eigengelijk gezeid geen tuin was, omdat hij bestond uit een vierkantje van straatklinkers tusschen vier fabrieksmuren, maar dat het er toch een betrekkelijk aangenaam zitje was, omdat er niet meer dan vier fabrieks-schoorsteenen omheen stonden, die het linnengoed dat in de laden was weggesloten niet pik-zwart maakten, als men het niet langer dan een paar dagen erin liet liggen.

Toen ik dan ook thuis kwam vond ik Mevrouw met twee dochters, een van 22 en een van 32 of zoo op het frissche zitje, theedrinken. De tafel zag er wat zwart uit: dat was van den rook, zei Mevrouw. De suiker was nog wit. De oudste dochter vleide mijn dichterlijke neigingen door me een gedicht voor te dragen, dat een elf-jarig leerlingetje van haar - zij was hulp-onderwijzeres - in 't geheim gemaakt had. Het luidde:

> Juffrouw de Groot
> En Juffrouw Rikkers,
> Sprongen in de sloot
> En kwamen bij de kikkers.

Juffrouw de Groot was de Juffrouw zelf en juffr Rikkers was de hoofdonderwijzeres. Wat vond ik daar nu wel van? Ik zei dat het gedicht mij toescheen een grooten aanleg tot geestige rijmen te verraden. En ik vroeg, met een zekere trilling in mijn stem, van angst en belangstelling: of met ‘de sloot’ ook het water kon bedoeld zijn dat het pad naar den buitentuin bespoelde, en of het vets op een ware gebeurtenis was gebaseerd. Waarop de Juffrouw antwoordde dat het vers geen ware gebeurtenis tot achtergrond had en de bedoelingen van het wicht met die sloot haar niet recht duidelijk waren. Maar dat zij veronderstelde dat het zich alleen door rijmlust had laten leiden, en niet door beweegredenen, die alleen bij een meer ontwikkeld intellect dan dat van een elfjarig kind konden worden aangenomen.

Tamelijk ziek kwam ik dien avond weer in den trein, ving in den Haag Kloos op, en lag om. half twaalf in bed benauwde droomen te krijgen van

groote, gerookte zalmen, die rondzwommen in rivieren van rijnwijn

Nu, nu vertel ik je toch waarachtig niets meer, hoor. Want ik merk, dat ik vandaag verschrikkelijk erop uit ben alles een beetje anders voortestellen dan het is, en ik won om den dood niet dat jij door mijn schuld een leelijk idee kreeg van de familie de Groot uit Schiedam, die me met dat al uitstekend getracteerd heeft op heele lekkere zalm, heelen lekkeren rijnwijn, en heele beste bedoelingen.

Schrijf jij nu maar eens gauw weerom wat je vindt van dat gehuur daar, zul-i? Ik ga er 1 Juli heen en ga eind Juli een weekje weg en kom dan de maand Augs weer terug. Dag Kit, een hand van

Albert

Eindnoten:

1 Vooys
2 Dr. F.E. Posthumus Meyjes.
3 De familie van M.C.M. de Groot, zijn mecenas.

A. Verwey aan K.J.L. Alberdingk Thijm 13.6.88

Rozengracht 57

Amsterdam

13 Juni '88

Amice,

Ik dank je wel zeer voor het gedachten-rijk schrijven dat je me voor een poosje hebt toegericht. Het deed me pleizier te merken dat je nog altijd zoo aan het denken bent. Over kunst en zoo kan dat heel interessant zijn. Tot mijn spijt ben ik sints een tijdje daarmee uitgescheid en voel me erg opgelucht gedachteloos, zoodat ik vrees dat ik niet álles aan je brief heb gehad. Neem me dat niet kwalijk: ik kan het niet verhelpen, anders deed ik het. Die gedachteloosheid is dan inderdaad verbazingwekkend. Ik voel, dat soms in eens, als een van mijn waardige schilder-vrienden me, naar verjaarde gewoonte, in een beminnelijk debat wil sleepen en zooiets tegen me zeit als: wat denk jij nu eigenlijk over de fransche realisten? Dan denk ik met een schrik: goeie god ja! die man denkt óok nog, en dan kijk ik hem een beetje lang aan en stotter zoo wat van: fransche schilders, ja juist, o 'n allemachtig belangrijke kwestie, - ja zoo, ben je daar zoo over aan 't denken tegenwoordig.

Ja, lieve hemel, ik kan het niet helpen. Ik vind denken heel best, - maar ik doe het nu eenmaal niet. Ik doe het, als ik schrijf, ofschoon ik nog geloof dat dán mijn pen denkt, - en als ik niet schrijf, nou, dan denken we niet. En schrijven doe ik bijna nooit, zie je?

Jij denkt over wat rowans zijn en wat verzen zijn. Als je 't weer schrijf 't

me dan, want ik kan uit mijn gedachtelooze hoofd niets anders opdiepen dan: verzen zijn verzen en romans zijn romans enz. Je wilt zeggen dat ik een beetje meer van rowans moet houden - zoo, is dat een nieuwe kunstsoort? Mij wel. Maar nu houd ik van verzen, jawel, ik hou allemachtig veel van verzen, goeie verzen, die zijn, wat je noemt, poëzie, poëtisch, dichterlijk, - en romans, die zijn van proza, en proza dat is prozaïsch, dat is alledaagsch, d.i. de taal van de prozamenschen, en nu ik eenmaal het pleizier heb van verzen te kunnen hou'en, nu heb ik me niet optewinden voor proza. Geen schepsel maakt me wijs dat ik, die een stuk van een poeet ben, me prozaïscher moet maken dan ik al ben. Ik zou je best verdomme... Proza, dat praat ik, en ik schrijf het, zoo soms ja, omdat het nu eenmaal de conversatietaal is, de taal waar je van allerlei in vertellen kunt, maar als ik niet onder de menschen was, schreef ik nooit proza. Op de maan b.v. zou ik er niet aan denken.

Jij doet allemachtige pleizierige dingen met proza: je weer hoe ik daarover denk. Maar overigens: proza blijft proza voor me, en verschil zie ik tusschen gedichten of boeken niet anders dan dat ik van dit weer en van dat minder en van wat anders in 't geheel niet houd.

Je neemt me niet kwalijk hè, dat ik dat zoo maar gedachteloos-weg voor je opschrijf?

Je laatste brief was vol van je gewone beminnelijkheid en ik brand naar een gelegenheid om je mijn dankbaarheid voor zooveel vleiende woorden mondeling te betuigen.

Inmiddels

tt

Albert Verwey

A. Verwey aan K. van Vloten 14.6.88

14 juni '88

Amstm

Is het niet de 16de, Kit? 16 juni, niewaar? 't Staat in 't boekie en je hebt het me zelf gezeid. Van je verjaardag,[1] bedoel ik. Ben je niet blij dat je zoo ver van huis bent? Je zult natuurlijk in Haarlem een massa beleefde vrienden hebben, die je zoo'n Dag maar niet met rust willen laten, en die nu niet bij je kunnen komen. Voel je je feestelijk? Hoe is dat bij jou gewoonlijk? Of begin je met melancholiek te kijken en je zonden van 't laatste jaar optetellen? Wat ben ik nieuwsgierig vandaag; goeie god, ik voel me zoo in den 16den en het is pas de 14den dat ik uit puur feestelijkheidsgevoel de vlag van mijn onbescheiden blijdschaps-uitingen in een andermans ruiten steek, in de jouwe namelijk.

Maar ik wou je ook felecitéeren zie je en ik wou je zeggen dat ik ‘Den lijkkelige Familie’[2] heel mooi vind en dat ik het heel naar vind dat ik jou heel naar hebben laten vinden dat ik zei dat ik het heel naar vond dat jij dit en dat van Andersen niet heel naar vond. Ja, ik vind ‘den lijkkelige Familie’ heel gelukkig en ik vind het allemachtig pleizierig dat we 't daar éens over zijn en ik beloof beterschap en zal nooit meer iets van je denken, waarvan je 't heel naar vindt dat ik het van je denk. Krijg ik nu een hand?

Ja, ik wou je feliciteeren, weet-je? - Toe, lach me nu niet uit - en omdat je wel eens gezegd hebt dat je van lange brieven houdt en van nieuws, als je op reis bent, en ik nu niet tijd heb om érge lange brieven te schrijven, daarom stuur ik je tegelijk met dezen mijn twee laatste uitgaven, die nog niet zijn uitgegeven: Gullivers Reizen,[3] en een fotografie naar het Kinderkopje van M. Maris.[4] Dan is Gulliver de lange brief en het kopje het nieuws. Zul je me nu niet uitlachen omdat ik het feléciteerende jongetje vertoon? De fotogr. zal wel wat later dan het boekje komen. Maak je dus niet ongerust of ze kon zijn weggeraakt. De fotografie is een ongeretoucheerde, en ziet wat ruig uit, - maar zoo is ze de juiste weergave van het schilderijtje: de retouche maakt alleen netter, wat jou niet lijkt, wèl?

Jou laatste brief heeft mijn vorigen gekruist. Zoo, ben je den 26ste al weer in Haarlem? En dan den 15den naar Katwijk? Dan ben ik er al twee weken geïnstalleerd. Als ik me niet vergis logeer jullie juist aan dat hôtel du Rhin, waar ik je in mijn vorigen van schreef, hè?

Nu zou ik nog wel meer weten te schrijven, maar vandaag moet mijn kamer worden gedaan en over 10 minuten staan blik en emmer voor de deur. Veel pleizier dus op je verjaardag en verder en een hand van

Albert

Eindnoten:

1 Kitty van Vloten was op 16 juli 1867 geboren.
2 H.C. Andersen, ‘Den lijkkelige familie’. In: *Eventyr og historier*. Kjobenhavn 1887, [eerste band] p. 382-386.
3 Jonathan Swift, *Gulliver's reizen naar Lilliput en Brobdingnag*. Vertaald door Albert Verwey. Met 23 afbeeldingen. Amsterdam 1888.
4 Zie A. VERWEY AAN K. VAN VLOTEN [16.5.88b], noot 7.

F.J.A.M. Wierdees aan A. Verwey [17].[1]6.88

Leesmuseum
Amsterdam[2]
19 Juni 1888.

Weledele Heer.

Ik heb anders een hekel aan het schrijven van een brief, omdat dat altijd

iets plechtigs heeft. Ik zou U liever, wat ik meen U te moeten mededeelen, hebben gezegd, maar de mogelijkheid U spoedig toevallig eens te spreken is voor mij niet groot genoeg, om het daarop te laten aankomen.

Voor eenige dagen heb ik Uw raad gevraagd over het plaatsen van een ets-portret in den Studenten-Almanak in plaats van de photografieën, zooals tot heden de gewoonte was. Ik verzocht U toen, nadat ik het portret van Busken Huet, door Veth,[3] gezien had, mij het adres op te geven van dien kunstenaar, en wilde van U gaarne hooren, of mischien het verzoek, hem gedaan, om voor ons zooiets te maken, zou worden geweigerd. Ik hoorde die gevreesde zekerheid liever, indien het zoo wezen zou, van U dan door een rechstreeks refuus.

Nu er van die verandering, van die verbetering in onzen Almanak niets komen zal, wilde ik U dit even berichten. U zou allicht van den heer Veth vernemen, dat er in het geheel bij hem niet naar was geïnformeerd, en, om onjuiste vermoedens te voorkomen, meld ik U dan, dat de Almanakredactie niet in staat is geweest, aan mijn goeden raad gevolg te geven.

Ik had mij vooraf, voordat ik mij tot die heeren richtte, (als hun voorganger, eerelid der Redactie), een weinig op de hoogte gesteld, en juist daardoor heb ik de taak, althans voor dit jaar, onmogelijk gemaakt. Ik kwam bij hen aan, juist te laat, juist, toen er in Prof. Spruijt's ‘buste’ al een photografiesch afbeeldsel genomen was.[4] Het volgend jaar zal ik mijn pogingen, om ook de studenten Almanak*ken* iets te laten doen voor meer artisticiteit in hun eigen uiterlijken worm op nieuw aanwenden, zelfs bij meer dan eêne redactie, ook bij die aan andere Universiteiten. Nu was het *te* laat.

Ik heb niet gewild, dat U mijn be zoek bij U vreemder nog gevonden zou hebben, dan nu al reeds, zoo U er verder niets van vernam, en ik U de reden niet zou gezegd hebben.

Hierom heb ik U dezen brief geschreven, en met de gewone betuigingen, poem ik mij
Uw Dw.
Ferd J A M Wierdees

Eindnoten:

1 Datum ontleend aan poststempel.
2 Voorgedrukte tekst.
3 Ets (niet naar het leven) (1887).
4 Opgenomen in de *Almanak van het Amsterdamsch Studenten-corps voorhet jaar* 1889. Amsterdam, z.j.

W.A. Paap aan A. Verwey 21.6.88

Mr W.A. Paap,
Advocaat en Procureur.
Leidschekade 86.[1]

Amsterdam, 21 Juni 1888.[2]

Albert,

Doe mij 't genoegen aan den heer J.C. Langendam, Spuistraat 19, te zenden het adres en de voorletters van onzen amice De Groot te Schiedam.

Na groete

Paap

Eindnoten:

1 Voorgedrukte tekst.
2 ‘Amsterdam,’ en ‘188’ zijn voorgedrukt.

A. Verwey aan K. van Vloten 21.6.88

21 Juni '88

Je hebt misschien min of meer verbaasd het Kinderkopje[1] niet zien aankomen, Kit. Ik heb het n.l. hier gehouden, omdat het te groot was voor postpakket en ik het per spoor niet durfde verzenden zonder je eigenlijk adres erop. Nu zal ik het, omdat het toch nog al lastig is voor verzending, de volgende week, als ik toch even naar Leiden moet, meenemen en 't aan 't station in Haarlem aan een dienstman afgeven om te bezorgen. Kom je nog hier?

Ja, vergissingen maak ik nu eenmaal altijd en het is wel schandelijk maar niets geen wonder dat ik me in je verjaardag vergist heb. Ik meende nog al zoo zeker te weten dat je één dag na mijn zusje[2] jarig was. Als je nu den 14den in Katwijk komt hoop ik daar den 16den mijn felecitaties te herhalen.

Dinsdag dineerden we - redactie - in Bussum. Betje[3] was er juist ook, uit Parijs terug, en vervroolijkte den maaltijd. Die zeer goed was. Het plan tot maandelijksch uitkomen is voorloopig aangenomen; maar niets zeggen, hoor je? Ik zal je, zekerheidshalve, schrijven welken dag je de fotografie thuis krijgt, waarover ik me zeer schaam zooveel te schrijven. Dag!

Albert

Eindnoten:

1 Zie A. VERWEY AAN K. VAN VLOTEN 14.6.88.
2 Anna Maria Verwey was op 15 juni jarig.
3 Betsy van Vloten.

A.P. van Groeningen aan A. Verwey 27.6.88a

WelEd. Heer Alb. Verwey
Gedempte Binnenrotte 48
27 juni '88

Zeer geachte Heer,
Verschoon me, als ik lastig ben. En indien ge me onbeleefd vindt, gelieve dan de laatste brieven als niet geschreven te beschouwen. Onbeleefd met opzet ben ik alleen jegens mijn vijanden.
Gaarne zou ik van U antwoord op m'n vragen hebben gehad, maar 'k begrijp dat het U niet altijd zal schikken, onmiddelijk te antwoorden. Als het echter maar eenigszins kan, wees dan zoo goed me - des noods per briefkaart - het adres van den Heer Kloos te zenden. Tot nu toe heb ik niets van hem vernomen. Richt ik een brief aan het adres van den Hr Versluys, dan duurt,het weêr een paar dagen, eer dien omweg is afgelegd.
Hoogachtend
Uw dw. Aug. P. van Groeningen

Eindnoten:

In m'n vorige brief bedoelde ik natuurlijk ‘pschychologie expérimental’

A.P. van Groeningen aan A. Verwey 27.6.88b[1]

27-6-1888

Geachte Heer,
Nadat ik den brief aan u reeds verzonden had, kreeg ik bericht van den hr. Kloos. Daardoor vervalt m'n vraag naar z'n adres. 't Blijkt me niet duidelijk, of uw tijdschrift gewoon is, copie terug te zenden. Ik hoop van ja, want ik kan geen verdere stappen doen, vóór ik de mijne weêr heb en ik zie tegen het op-nieuw-copieeren op als tegen een berg. Daarenboven is hetgeen ik er van heb, erg gebrekkig en verspreid. 't Zijn meer losse punten, in der haast opgeschreven. lk ken geen verdrietiger arbeid dan eigen werk te copieeren.
Achtend
Uw dw. Aug. P. van Groeningen

Eindnoten:

1 Briefkaart.

A. Verwey aan A.P. van Groeningen [27?.6.88][1]

Waarde Heer van Groeningen,

Als ik me niet vergis heeft de heer Kloos u gisteren juist geschreven dat hij door de drukten van zijn aanstaand verhuizen naar Katwijk U eerst vandaar kan antwoorden. Ik geloof dat dit uitstel U in zijn gevolgen niet onvoordeelig zijn zal, omdat het den hr Kloos de gelegenheid zal laten U - zoo als zijn plan is - een gedetailleerde beoordeeling en eenigen goeden raad omtrent de uitgave van uw werk te schrijven.

Hij, zoowel als ik, zullen dan graag moeite doen Uw werk door een uitgever te doen accepteeren.

Gij vraagt boeken over psychologie expérimentale. Ja, de proefondervindelijke zielkunde is een vak, dat misschien zoo goed in puur-medische als in zuiver-filosofische werken bestudeerd moet worden. Misschien is zelfs het op eigen gelegenheid nagaan en bestudeeren van menschen-zielen - gij, als opmerkzaam waarnemer doet dat toch ook, nietwaar? - wel de grondigste wijze van het te beoefenen. Wilt ge over zielkunde lezen, dan is Spencer's Principles of Psychology[2] zeker een heel goed boek, maar óok heel duur en niet noodig geloof ik, voor een schrijver, die niet ook een filosoof van beroep wil wezen. Alle mogelijke werken over alle mogelijke onderwerpen, die iets inhouden zou wat belangrijk is te weten omtrent menschelijke lichamen en zielen, bevatten iets dat aan de proefondervindelijke zielkunde raakt. En het leven van de menschen om ons heen bevat het meeste. Bestudeer dat en kijk in de boeken die gij leest, of daar niet iets in is dat u wat omtrent de menschen leert. De naturalisten van onze dagen schermen met hun wetenschappelijke zielkunde, alsof er ooit wiskunstige waarheden over ‘de menschenziel’ in boekjes samen zijn gesteld. Laat u niets door hen wijsmaken. De grootsten van elken tijd hebben ieder op zijn wijze zich ‘de menschenziel’ voorgesteld en doorgevoeld, - en de menschenlichamen daarbij en daar maakten ze hun Kunst van, hun verbeelding of hun wijsheid. Lees hen. Gij leeft in een tijd waarin nog altijd Shakespere niet begrepen is, waarin men zich nog geen denkbeeld kan vormen van Homerus. Zelfs heb ik nog geen twee Hollanders bij elkaar gezien die een begrip hadden van den Hollander Vondel. Geloof me, gij kunt zielen leeren kennen op een mooier en genotrijker manier dan het lezen van quasi-wetenschappelijke handboeken is.

Na groeten, tt

Albert Verwey

Eindnoten:

1 Datering op grond van de brief A.P. VAN GROENINGEN AAN A. VERWEY 27.6.88a, waarin Van Groeningen vraagt om het adres van Kloos en spreekt van ‘psychologie expérimental’ en van de briefkaart A.P. VAN GROENINGEN AAN A. VERWEY 27.6.88b waarin Van Groeningen meldt dat hij het adres inmiddels van Kloos zelf ontvangen heeft.

2 Herbert Spencer, *The principles of psychology*. Third edition. London Edinburgh 1881 - eerste druk 1855.

A. Verwey aan W.J.T. Kloos [tussen 7.86 en 6.88][1]

Albert Verwey.
Rozengracht 57.
Amsterdam.[2]

Heb je 25 gld te leen voor me. Ik moet naar Mijnsheerenland

Eindnoten:

1 Visitekaartje; datering op grond van verhuisdatum juli 1886 naar de Rozengracht en het feit dat Verwey van juli tot oktober 1888 niet in Mijnsheerenland was; na deze datum kwam de breuk tussen Kloos en Verwey. Op de envelop staat in potlood '13 juni?'.
2 Voorgedrukte tekst.

A.P. van Groeningen aan A. Verwey 3.7.88

WelEd. Heer Albert Verwey
Gedempte Binnenrotte 48.
3 juli 1888.

Zeer geachte Heer,
Ik meen in den toon van Uw brief eene zekere gevoeligheid te hooren - ik weet geen beter woord. 't Zou me ten hoogste spijten, als ik goed gehoord heb. En in dit geval vraag ik verschooning.
Het oordeel van den Heer Kloos is me stellig een paar dagen wachtens waard. 'k Durf me te rekenen onder de grootste bewonderaars van zijne artistieke beoordeelingen, waaraan ik veel te danken heb.
Doch laat me trachten U te overtuigen, dat het mogelijk zou zijn, verzachtende omstandigheden te pleiten.
Multatuli - de eigennaam van een talent, grooter dan het mijne; maar dat doet niet ter zake - Mult. dan heeft de Havelaar[1] geschreven. Onder verschillende voorwendsels weigerde men, het boek uit te geven. Eindelijk, zoo wat op denzelfden tijd als het bezoek van Droogstoppel - vindt hij iemand, welwillend genoeg, eenige goede eigenschappen in z'n werk op te merken... Vergun me, U en den heer van Eden m'n dank te betuigen voor de gegeven inlichting[2]
Hoogachtend
Uw dw. Aug.P. van Groeningen

Eindnoten:

1 *Max Havelaar of de koffie-veilingen der Nederlandsche handelmaatschappij*. Rotterdam 1881[5] - eerste druk 1860.
2 Nadere gegevens ontbreken.

A. Verwey aan C. Verwey [3.7.88][1]

Blj H. Vooys
Voorstraat
Katwijk
Beste Chris,

Wij zitten - zie hier boven. En het waait hard, - zie bijgaande juffrouw.[2] Maar het is heel zonnig en als je loopt wordt je warm, vooral als je tegen den wind in loopt. Het eten was gister gewone-menschen-eten, maar heel goed en heel veel. Een stuk gebraden vleesch, groot genoeg voor man, vrouw en vier onnoozele kinderen; bloemkool, nieuwe aardappelen en sla. Alles ging er glad in. Het ontbijt vanmorgen bestond uit: een gekookt ei, brood zooveel we lustten, kaas, rookvleesch, thee en melk, een kan vol. Vrouw Vooijs - wij zeggen juffrouw Vooys, - heeft eigen kippen, die gemolken worden en eigen koeien, die de eieren leggen. Als we straks, om 12 uur, een tweede editie van zoo'n ontbijt krijgen, zei Kloos, dan is Vandsoort wezenlijk een dorp van heele goeie soort. Die woordspeling ging niet op, want Vandsoort heet Zandvoort, en bovendien zijn we hier in Katwijk. Flauw, hè?

Denk je erom me dadelijk te schrijven, als de fotografieën[3] gekomen zijn. Dan zal ik Karsen schrijven en die zal bij ons aan huis komen en voor de verzending zorgen. Kijk ook eens in mijn boekenkast, bij de Hollandsche hteratuur, - ik denk onderste plank - naar de Gedichten van Vosmaer,[4] en stuur me die per postpakket. lk ben hard aan 't werk en het is heel prettig na het ontbijt, na den eten, en 's avonds voor we naar bed gaan samen te zitten lezen en schrijven. Kloos is ook goed gehumeurd en is een verstokte zieke als hij nu niet gezond wordt. Hij moet om half acht op, want om 8 uur stuur ik de juffrouw in zijn kamer om 't ontbijt klaar te zetten. Zoo iets vroegs is hem nog nooit overkomen, De eerste vijf minuten, bij zijn eitje, kijkt hij dan ook nog net of hij de kip is, die het eitje gelegd heeft. Maar dat soort kippigheid zal gauwer beteren dan die andere, die hem verhindert Noordwijk te zien als hij met zijn neus tegen 't duin loopt, waar het op staat.

Her moet wat minder waaien eer ik je hier vraag: je zou nu te moe worden. Ik ging gister om half elf naar bed na een wandeling, heelemaal op. Zeg Moe en Margreet en Anna goeien dag en omhels allemaal en ook jezelf

vanwege je broer Albert.

Eindnoten:

1 Datering op grond van C. VERWEY AAN A. VERWEY [4.7.88].
2 Tekening boven aan de brief.
3 Zie a. verwey aan k. van vloten [16.5.88b], noot 7.
4 Verwey bezat een exemplaar van C. Vosmaer, *Gedichten*. Leiden z.j.

C. Verwey aan A. Verwey [4.7.88][1]

Van huis 7½ uur.
Beste Albert,
'K heb van morgen aan 't ontbijt je brief ontvangen en voorgelezen, tot groot plezier van ons allen.
Vosmaer heb ik meteen op de post gedaan en zal je wel reeds ontvangen hebben, ik had geen tijd wen nog te schrijven.
Er zijn nog geen fotografiën gekomen, wel een meneer die je adres vroeg; ook geen brieven.
't Doet me plezier dat je 't zoo plezierig hebt, zooveel eet leest & wandelt.
Wij zijn alle hier ook in een goede stemming en erg gezond.
Moe, greet & anne later je hartelijk groeten door je
Chris
poes gezond.

Eindnoten:

1 Datum ontleend aan poststempel.

A. Aletrino aan A. Verwey 5.7.88[1]

Binnengasthuis 5.7.88.
Amice,
Zou je mij die boeken van Flaubert willen terugsturen die je van me hebt. Ik heb ze noodig. Mocht je soms nog iets anders van me hebben wees dan zoo goed en zend ze er bij.[2]
Na groet
tt.
Sam

Eindnoten:

1 Briefkaart.
2 Zie A. VERWEY AAN C. VERWEY [6.7.88], noot 3.

W.A. Paap aan A. Verwey [5.7.88][1]

Wij[2] komen om kwart voor eenen te Leiden
Willem

Eindnoten:

1 Telegram.
2 Willem Kloos en Paap zelf.

A. Verwey aan C. Verwey [6.7.88][1]

H. de Vooys
Voorstraat
Katwijk a-zee.

Beste Chris,

Je brief en briefkaart heb ik ontvangen en eet veel. Ons leventje gaat nu rustig zijn gang, behalve als we baden zooals vanmiddag. Kloos heeft dan met zijn lange armen wel wat van een aangeschoten vogel, die klapwiekt, maar niet weg kan.

Paap en Boeken zijn hier ook gekomen en hebben ieder een kamer gehuurd bij dezelfde vrouw Vooys, die nu letterlijk glimt van pleizier en van de warmte van het eten koken. Paap is hier om een boek te schrijven over wettelijke verordeningen op de dronkenschap,[2] waarvoor hij natuurlijk absoluut nuchter zijn moet, wat hier makkelijk kan, bij gebrek aan bereikbaren drank.

De briefkaartschrijver is A. Aletrino, Arts, Binnen-Gasthuis. Amsterdam. De boeken die hij vraagt zijn een boek van Flaubert, gebonden, groene rug. Dat heet Trois Contes; Ook van Zola l'Assommoir[3] en misschien nog een van Zola. Ze liggen denkelijk onderste plank middelste kast. Rep je niet ermee, maar kijk op je gemak.

Vertel Moe dat ik nog niets schoons noodig heb dan over een paar dagen een paar boorden, manchetten en zakdoeken. (Ik heb nog eén schoon stel liggen.) Waschgoed heb ik niets dan de paar vuilgemaakte dito dito. Dat is niet de moeite waard om over te komen. Ook heeft Juffrouw Vooys de laatste al weggepakt en zie ik ze dus denkelijk schoon weerom morgen.

Vraag nu wat Moe 't best zou vinden: dat Moe mij er stuurt in een kartonnen doos met een vastgelakt touw erom, of dat ik ze koop in Leiden. Mij is 't eender. 't Is nu mooi weer. Kom je eens kijken? Als je maar even schrijft kun je komen. Dan haal ik je uit Leiden. Groet ieder hartelijk: Moe en de zusjes, en eet goed. Dag

Albert.

Vandaag staat de dokter hier vijftig jaar, iedereen vlagt: de schepen ook.

Eindnoten:

1 Datering op grond van A. ALETRINO AAN A. VERWEY 5.7.88 en met behulp van de eeuwigdurende kalender: Verwey geeft in het concept van deze brief aan dat ‘morgen’ een zaterdag is.
2 Mogelijk het prille begin van wat in 1901 resulteerde in *Het dogma der drankwet. Rekest aan de Tweede Kamer met toelichting*.
3 Gustave Flaubert, *Trois contes*. Paris 3877 en Emile Zola, *L'assomrnoir*. Paris 1877.

J.C. ter Bruggen jr aan A. Verwey 7.7.88

J.C. Ter Bruggen Jr.
Leeraar in het Boekhouden.[1] enz & de Stenografie.
Spuistraat 180.[2]

Amsterdam, 7 Juli, 1888.

WelEdele Heer!

Ingevolge Uw geacht schrijven op mijn aanbod van een bijdrage voor Uw tijdschrift, heb ik een opstel over Zuid-Afrikaansche zaken voor ruim 6 weken geleden den secretaris Red. van Uw tijdschrift den Heer W. Kloos Hemonystraat 13 toegezonden. Tot heden mocht ik niet de eer hebben van ZEd. eenig bericht te ontvangen, ook niet op het verzoek eenige weken later gedaan om het stuk terug te zenden, welk verzoek van de noodige postzegels vergezeld ging. - Ik vermoed dat het stukje voor Uw doel niet geschikt is en meen daaraan het stilzwijgen van den Heer Kloos te moeten toeschrijven. Wanhopende aan de eer van een bericht van dien heer te ontvangen, wend ik mij nu tot UE. herhalende het beleefd verzoek mij mijn werk terug te zenden, of mij de stellige toezegging te doen van een spoedige plaatsing tegen eenig honorarium.[3]

U bij voorbaat dankende voor de te nemen moeite en mij verontschuldigende wegens het veroorzaakte derangement heb ik de eer te zijn Hoogachtend

Uw dw
J.C. ter Bruggen Jr

WelEdele Heer Alb. Verwey
Red. Nwe Gids.

Eindnoten:

1 Voorgedrukte tekst.
2 ‘Spuistraat 180’ voorgedrukt.
3 Het stuk is niet opgenomen.

C. Verwey aan A. Verwey [8.7.88][1]

Zondagmiddag.

Beste broer.

'K heb je brief ontvangen. We stellen ons voor dat je reusachtig dik worden zult ten gevolge van 't vele eten dat je doet. Moe zal er wel op mogen rekenen met 't koopen van nieuw goed. O ja, Moe zal je dinsdag een heele lading sturen per postpakket.

'K heb naar de boeken gezien, en gevonden Flaubert, & l'assommoir. Gister heb ik ze in Dr Aletrino's kamer gelegd, (wat een aardige kamer is dat!) met de boodschap erbij dat als hij andere hebben moest hij 't mij schrijven zou.

Er zijn nog geen fotografiën gekomen; wel liggen er op je kamer maar die waren er al voor je vertrok. Goes heeft ook nog niet de boeken gehaald.

De brief van Meneer Verbruggen die bezorgd werd met de boodschap ‘dat er een beetje haast bij was’ heb je zeker al ontvangen.

Ook is gekomen een nota van Ellerman Harms à *ƒ* 3. waarover eerdaags wel zal gedisponeerd worden, dat kan zeker betaald?

Hier gaat alles, als altijd. We eten boterhammen met aardbeien, als iederen zomer, we gaan even laat naar bed als of je thuis waart, want nu jij niet laat thuis komt doe ik het.

De laatste dagen heb ik 't nogal druk, enkele dagen op kantoor geweest tot 12 of 11 ½ uur, de Coupons tijd.

A.s. Zaterdag heb ik een ‘Holyday’, als 't je dan schikt, kan ik heel goed komen & heel graag.

Daar gaan juist Moe greet, anne uit, ‘dag Moe dag greet dag anne’ en ik zeg met een dag Albert!! Moe, greet, Anne later je hartelijk groete, bezonder de ‘Complimenten’ van Anne.

je Chris.

Eindnoten:

1 Datering op grond van A. VERWEY AAN C. VERWEY [6.7.88].

K.J.L. Alberdingk Thijm aan A. Verwey 11.7.88

Luxembourg Belge

Mont-lez-Houffalize

11 Juli 1888

Amice,

Ik ben zoo vrij je nu in-eens een kort briefje te schrijven, waarin ik de

vragen zet, die mij in den laatsten tijd aan je door het hoofd zijn gegaan.

Eerst deze twee, die ik je kan doen, zonder er direkt verontschuldiging voor te vragen:

In je brochure over mijn roman Een Liefde, schrijfje, dat ik niet ‘logisch’ ben, en speciaal, dat de redeneeringen in mijn brochure, ‘Over Literatuur’ door elkaâr liggen, als had de poes er meê gespeeld. Ik verzoek je niet mij die door elkaâr liggende redeneeringen aan te wijzen. Maar één maar, één onlogieschheid, om dat ik dan kan weten wat je bedoelt want ik weet niet wat je bedoelt.

De tweede vraag. Ik heb opgemerkt, dat je in de laatste drie N.G.-afleveringen waarin bijdragen van mij zijn opgenomen, in 't geheel geen hoofdartikel of andere aanzienlijke bijdrage hebt gegeven. Vind-je dat niet in de zelfde aflevering omvangrijke bijdragen van ons allebei te gelijk moeten voorkomen, of vergis ik mij en is het toeval?

Als je deze vraag onbescheiden vind, wees dan zoo vriendelijk net te doen als of ik haar niet gesteld had en 't hier aan te wijten, dat mijn afgezonderd leven mij de omgangskunst langzaam-aan doet verliezen.

Nu moet ik mij verontschuldigen, dat ik je ook over administratieve zaken ga schrijven. Maar dat komt om dat de personen, die de Nieuwe Gids met de administratie heeft belast, hun taak begrijpen op een manier, die het voor de medewerkers uiters moeilijk doet zijn met hun te onderhandelen.

Ik ben bezig met een artikel over Emants, dat echter in de eerste twee maanden waarschijnlijk niet of zal komen,[1] daar ik het te druk heb met mijn roman ‘De Kleine Republiek’.[2] Ik heb nu, met dank voor je expeditieve bemoeyingen, van Emants: Op reis door Zweden, Monaco, Langs den Nijl, Een drietal novellen, Jong-Holland. Nu ontbreekt er, geloof ik, nog aan: ‘Goudakkers illusië’.[3]

Ik heb aan honorarium op 't oogenblik circa 200 francs te pretendeeren. Ik heb aan den niet andwoordenden penningmeester[4] verlof gevraagd voor een gedeelte van die som, voor rekening dus van den N.G., bij Schröder eenige fransche boeken te bestellen van jongere prozaïsten, zoo als Paul Margueritte, om daarover een aan den N.G. aan te bieden artikel te schrijven.[5] Zoû ik dat nu mogen doen?

Ik heb aan den niet-andwoordenden sekretaris gevraagd, of het met de ekonomie van het tijdschrift, waarin ongetwijfeld door jouw, Kloos, of Van Eeden iets over Vosmaer zal worden geschreven, over-eenkomt, dat ook ik voor Augustus daar iets over stuurde.[6] Zoû dat kunnen? Enfin, 't zoû nu toch te laat zijn denk ik.

tt

K.J.L. Alberdingk Thijm

Eindnoten:

1 Dit artikel is nooit verschenen.

2 *De kleine republiek* zou in december 1888 verschijnen.

3 Marcellus Emants, *Op reis door Zweden*. Schetsen. Haarlem 1880[2] - eerste druk 1877; idem, *Monaco*. Drie typen. 's-Gravenhage 1886[2] - eerste druk 1878; idem, *Langs den Nijl. Aanteekeningen van een toerist*. Haarlem 1884; idem, *Een drietal novellen.* Haarlem 1879; idem, *Jong Holland*. Oorspronkelijke roman (2 delen). 's-Gravenhage 1881 en idem, *Goudakkers Illusiën. Een verbaal*. Haarlem 1885.

4 Van der Goes.

5 Dit artikel heeft Thijm nooit geschreven.

6 Aflevering 6 van *De nieuwe gids* opende met Verwey's sonnet ‘Mr. C. Vosmaer. In memoriam’ (3 (1887-1888), deel II, p. 325), Alberdingk Thijm heeft geen artikel naar aanleiding van de dood van Vosmaer gepubliceerd.

J.E. Karsen aan A. Verwey 11.7.88

Amsterdam 11 Juli 88.

Beste Albert, Kloos en Boeken. Beste Boeken Kloos en Albert. Beste Kloos, Verweij en Boeken, Beste onbekende Vierde;[1] Die zoo lollig leeft daarbuiten. Zeg hoe maken jullie het? 't Zal zoo erg naar niet wezen. Maar hier thuis bij ons is 't stil. Nu enfin, wij zullen ons leed dragen als mannen en maar denken dat het voor jullie gezondheid is en dat we je misschien met kleurtjes op de lieve wangetjes terug zullen zien. Ik ben zooeven blij verrast door je brieven en zal een zorgvuldige uitvoering geven aan die van Albert. In de stad zal ik zelf de bezorging op mij nemen maar voor buiten zal ik naar Voskuil gaan, die is beter op de hoogte van de verpakking. Zijn er zooveel kinderkopjes, dat ik er nog een van kan verkoopen? En beste B je hebt me natuurlijk een groot plezier gedaan met je brief. Maar ik weet niet recht hoe te handelen. De lijst om de teekening[2] is niet mijn eigendom. Maar ik kan er wel een lijst om laten maken als 't moet, zoo niet dan gaan die kosten er of natuurlijk. En waar moet ik hem sturen. Ook moet ik de teekening eerst fixeeren. Je hebt wel begrepen dat ik niet weet wie je vierde man is, is 't Paap? Ik heb van jullie merkwaardige badkuur gehoord 't was fraai hoor![3] Wat een heerlijk tooneel om, om een hoekie bij te staan. Nu hou jelui maar goed, dan mag je nog een poosje weg blijven.

Gegroet van

J.Ed. Karsen.

Eindnoten:

1 Willem Paap.

2 Boeken had in J.J. Tiele een potentiële koper van een tekening van Karsen gevonden (zie J.E. KARSEN AAN A. VERWEY 20.7.88).

3 Vergelijk A. VERWEY AAN C. VERWEY [6.7.88].

C. Verwey aan A. Verwey 12.7.[88][1]

12 Juli.
Beste Albert.
Vrijdag kan ik zoo vroeg niet weg. 't Zal dus Zaterdag worden. 'K hoop dan te komen met den trein 8.48. dan zie ik je te 10 uur te Leiden.
Van ochtend hebben wij Meneer Kloos[2] in ongeschonden staat thuis gekregen... we hebben hem achter een stoel gezet.
Nu. tot ziens
je Chris.

Eindnoten:

1 Jaardatum op grond van inhoud van de brief.
2 Vermoedelijk een tekening van de hand van Witsen.

A. Verwey aan C. Verwey [13.7.88][1]

Ik zal aan den trein zijn. Breng je overjas meê, voor 's avonds. Niet vergeten, hoor! Breng ook meê Strausz: Leben Jesu.[2] Dat staat in de middelste kast op de middelste plank. Dag allemaal.
Alb.
Breng ook mijn Bijbeltje mee. 't Staat op dezelfde plank.

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 David Friedrich Strauss, *Das Leben Jesu*. 2 Bücher. Leipzig 1864.

W.A. Witsen aan A. Verwey 15.7.88

Amsterdam
128 Nes 15 Juli '*88*
Albert,
B[1] gaat moge om half zes weg. 'k wilde haar tot Leiden brengen en tot Dinsdag te Katwijk blijven. Er zal nog wel 'n kamer zijn in 't Rijnhotel. Natuurlijk heb 'k er niet aan gedacht dat Mevr. v Vl.[2] kwam vandaag en ben 'k je zeer verplicht dat je er mij aan herinnerd hebt.
Tot morgen avond, hoop 'k
tt
Willem

Eindnoten:

1 Blanche, Witsens Engelse vriendin.
2 Mevrouw van Vloten-van Gennep.

J.E. Karsen aan A. Verwey 16.7.88

Amsterdam 16 Juli *88*.
B.A.
Ik ben bezig je photographien,[1] voor Katwijk bestemd in te pakken. Van Voskuil heb ik gehoord hoe hij 't doen zou, en nu kan ik 't ook. Ik heb je gestuurd de allermooiste van de geretoucheerde, daar me dat waarschijnlijk goed voorkwam - gemerkt heb ik ze met 1 en 2. Schrijf me s v p eens spoedig of ik de pakjes naar W[2] in den Haag en naar Mej E F.[3] te Utrecht frankeeren moet, gesteld natuurlijk dat de andere Photographien er dan zijn. Je pakje gaat zoo met een weg.
gegroet
J.Ed.K.
Ps. daar ik niet in 't bezit was van de andere Maris en van Daubigny en je mij toch vroeg te zenden wat te K moest zijn, heb ik de proeven er maar bij ingepakt. De Maris is heel mooi.

Eindnoten:

1 Zie A. VERWEY AAN K. VAN VLOTEN [16.5.88b], noot 7.
2 Niet geïdentificeerd.
3 Etha Fles.

A. Verwey aan C. Verwey 17.7.88[1]

17 Juli '88

B.C.
Je sigaren heb ik in orde ontvangen en dank je zeer. Je zult wel al gemerkt hebben dat je je toiletzaken hier hebt gelaten. Ik stuur ze je per postpakket. Gisteren nog eens doorgeregend. Ik was in 't dril nog wel. Groet allemaal en stuur me Pierson.[2] 't Is een vergissing van Schröder: hij had dit hierheen moeten sturen. Alb.

Houd me op de hoogte van verjaardagen etc
Ik baad vanochtend vóor 12.
Gister Van Eeden gesproken in Noordwijk. Vanavond Redactie Vergad. hier aan huis.

Eindnoten:

1 Briefkaart.
2 A. Pierson, *Geestelijke voorouders. Studiën over onze beschaving. I. Israël*. Haarlem 1887. (De overige delen waren in 1888 nog niet verschenen.)

A. Verwey aan K.J.L. Alberdingk Thijm 18.7.88

bij A. Vooys
Voorstraat Katwijk A-Z
18 Juli '88
Amice,

Een deel van je brief aan mij d.d. II dezer, werd je al beantwoord in een brief van Kloos die den jouwen kruiste.

Wat de finantieele zaak aangaat: - wij, Kloos, V. Eeden en ik wisten niet beter of Goes had je 't geld gestuurd; - ik heb hem nu Zondag 1.1. nog eens erover onderhouden en zal, als ik, omstreeks den 25sten, in stad kom zien dat de zending geëffectueerd wordt.

Goudakkers Illusiën[1] zullen wij trachten voor je te krijgen. Als je bij Schröder boeken bestellen en de rekening door onze tusschenkomst wilt afdoen, dan zijn wij gaarne daartoe bereid. Je artikel over de jongere fransche prozaïsten[2] zal ons welkom zijn.

Je doet me de eer aan ook een paar vragen bizonder aan mij persoonlijk te richten. De tweede is of ik vind dat wij in een zelfde aflevering niet beiden met belangrijke bijdragen moeten voor den dag komen dan wel of ik toevallig in de laatste 3 afl. zoo weinig belangrijks had? -Ja, natuurlijk, toevallig. Ik geef niets omdat ik niets heb. Zooveel als jij produceert zoo weinig produceer ik in den laatsten tijd. Ik heb wel bij mezelf gedacht dat het heel goed treft dat jij mijn leege ruimten zoo rijkelijk vullen komt. Maar ik hoop dat ik ook weer eens zal meedoen.

Je eerste vraag bedoelt aanwijzing van je eigen door mij als aanwezig vermelde onlogischheid in je brochure. Ik kan daar nu moeielijk op antwoorden, dan, uit mijn herinnering, vaag, algemeen. Ik kan zeggen: ik herinner me dat ik, toen ik je bladzijden over ‘de fantasie van de fantasie’[3] las - dat ik dáár voornamelijk dacht: hoe kan iemand over een zoo eenvoudige zaak als wat men wel en wat men niet vergelijken mag, zóó'n soep schrijven. Als ik thuis ben met je brochure bij me, zal ik je daar graag iets over schrijven. Ik beschouw het dan als een aangename plicht je, uit die lange redeneeringen, die kort hadden moeten wezen, aan te tonen, dat je, daar waar je van bedoeling misschien zeer logisch bent van stijl telkens onlogisch en daardoor langdradig wordt. D.w.z. dat je de draad van je

redeneering op onnoodige en warrige manier lang uitrekt. Nu ga ik naar. Noordwijk. Kloos groet je,
tt
Alb. Verwey

Eindnoten:

1 Zie K.J.L. ALBERDINGK THIJM AAN A. VERWEY 11.7.88, noot 3.
2 Ibid., noot 5.
3 Zie L. van Deyssel, *Over literatuur. (de heer F. Netscher)*.

A. Verwey aan K.J.L. Alberdingk Thijm [19.7.88][1]

Zend zooveel kopie mogelijk zijn fragmenten roman[2] beschikbaar brief volgt
Verwey

Eindnoten:

1 Telegram.
2 *De kleine republiek*.

K.J.L. Alberdingk Thijm aan A. Verwey 19.7.88

Mont-lez-Houffalize
Luxembourg Belge
19 Juli 1888
Amice,

Ik heb je telegram ontvangen. Het spijt mij ontzachelijk, maar ik moet je andwoorden: *reken* op *niets* van mij vóor 1 Augustus.

Over Vosmaer heb ik mij onderzocht, maar voel niets en weet niets over hem.

Nu ben ik al-lang bezig aan twee stukken: éen over Multatuli[1] en éen over Emants, maar ik ben iemant, die, zonder volkomen rust en stilte, niets goeds kan produceeren. En, ongelukkig, heb ik dezer dagen een ellendige drukte van mijn huis-eigenares,[2] die plotseling met haar zuster is overgekomen en van mijn ouders,[3] die a. st. Maandag komen. Dadelijk na ontvangst van je telegram heb ik mij afgezonderd, maar, toen ik woû beginnen te schrijven, heb ik gemerkt, dat ik er heelemaal ‘uit’ ben. Ik zal, daar ik vermoed, dat je gebrek aan kopie hebt, voortgaan mij af te zonderen en voortgaan te probeeren te schrijven tot 26 Juli. Heb ik dan iets klaar, dan zal ik 'et zenden en krijg je 'n 'et den 28sten, en dan hoef ik geen proef te hebben. Maar *zeer waarschijnlijk* heb ik niets klaar, dus *reken* op *niets*.

Alles komt ongelukkig samen; ik kan er niets aan doen.

Als er noodzakelijkheid is, kan ik wel binnen zekeren tijd en onder alle

omstandigheden, zjoernalistiek schrijven zoo veel als je maar wilt, maar toonbare opstellen niet.

Mijn roman-kopie[4] is heelemaal in Deventer, behalve de laatste 20 blzd. die... ik nog schrijven moet. Ik zal den uitgever vragen of hij je iets sturen wil, maar ik denk'et niet.

Adieu, ik ga nu weêr probeeren.

tt

Karel Alb. Thijm

Eindnoten:

1 L. van Deyssel, 'Over Multatuli'. In: *De Amsterdammer. Weekblad voor Nederland*. d.d. 7 en 14-11 1888.
2 E.E. Rossignon-Liénard.
3 J.A. Alberdingk Thijm en W.A.S. Alberdingk Thijm-Kerst.
4 *De kleine republiek* zou uitgegeven worden bij P. Beitsma in Deventer.

P.L. Tak aan A. Verwey [19.7.88][1]

Ben tot kwart voor zes bureau en kan daar niet weg.

Tak.

Eindnoten:

1 Telegram.

J.E. Karsen aan A. Verwey 20.7.88

Amsterdam 20 juli 88.

Beste Albert,

't lijkt wel of ze ons, daar bij R en H[1] voor gek houden, of tenminste voor net zoo dom als ze zelf. Geloof me, de moeite voor jou is me niet te veel, maar ik maak me boos op die kerels. Den eenen dag hoor ik dat ze de photo's natuurlijk er zijn en als ik kijken ga vind ik photo's naar de Haan[2] en een paar naar J. Maris die lijken op vensterruiten na een donderbui. Den anderen dag vind ik ze die er uitzien alsof er geen polietieverordening op het schoorsteenvegen bestond. Ik geloof te handelen zooals jij 't zou gedaan hebben, door zulke dingen niet te accepteeren. Eens ben ik er voor geweest naar 't Rustenburgerpad en Wenkebach beloofde mij er voor te zorgen maar toen ik ze nog éens zoo slecht terugkreeg ben ik gegaan naar Hübner Himself. Die goede man is boos geworden ofschoon ik zeer kalm bij de feiten bleef, hij zei dat we nu maar moesten wachten zoolang 't hem beliefde. Ik heb aan Wisselingh geschreven of hij ook vast de kinderkopjes[3] en de Daubigny's wilde hebben. Je waart gisteren in de stad, wij van Looi en ik hoorden dat bij juffrouw Clausen, waar L zijne Copie van de nacht-

Kactus[4] bracht. Ze zei ons dat je om 10 u weer naar Katwijk vertrok, waarop wij naar den trein zijn gegaan, zonder je echter te vinden. Van morgen ben ik ook nog aan je huis geweest, of je daar ook waart. Doe me het genoegen en geef, als je in stad komt, me dat stukje over de Haan[5] nog eens terug, ik moet het beteren. Ook heb ik er nog wat bij geschreven[6] nadat ik die stinkende brochure van Zürcher[7] gelezen had.

Zeg s v p aan Boeken dat ik verder niets gehoord heb van den Heer Thiele, over mijne teekening.[8]

Groet de lui voor

je toegenegen:

J.Ed. Karsen.

Zaturdag ga ik naar de kamer van Veth op de Overtoom 71.

Eindnoten:

1 Roeloffzen en Hübner, (boek)drukkers, gevestigd aan het Rustenburgerpad.
2 Vermoedelijk Meijer de Haans 'Uriel Acosta'.
3 Van Matthijs Maris.
4 A. Brouwer [J. van Looy], 'De nachtcactus' (2 delen). In: *De nieuwe gids* 3 (1887-1888), deel II, p. 4-29, en p.326-355.
5 I.N. S... [J.E. Karsen], 'Meijer de Haan's Uriel Acosta'. Ibid., p. 435-436.
6 Naschrift bij 'Meijer de Haan's Uriel Acosta'. Ibid., p. 437.
7 J. Zürcher, *Meijer de Haan's Uriël Acosta*. [Amsterdam 1888].
8 J.J. Tiele. Zie J.E. KARSEN AAN A. VERWEY 11.7.88, noot 2.

C. Verwey aan A. Verwey [21.7.88][1]

Zaterdag ochtend

½ 8 uur.

Beste Albert.

Je zult het nu wel stil hebben te Katwijk, nu Paap en Boeken weg zijn.

De pakjes die je aan beide heeren meegegeven hebt, heb ik in goeden wel en stelstand ontvangen.

In bijgaand pakket zitten 2 kamermuilen voor Meneer Moos en zout voor 't eireneten. (Voor meneer Kloos zijn dat eigenlijk niet demikado maar toutkado muiltjes.)

Die Karsen is toch een goede jongen of hij houdt veel van je. Misschien wel allebei.

Daaglijks komt hij hier kijken, sjouwt met die groote dingen[2] naar de werkplaats, geeft standjes aan de meesterknecht enz.

Hij durft ze niet te verzenden omdat ze zoo slecht afgewerkt zijn.

Gister ochtend was hij hier al voor negenen omdat hij gehoord had, dat je in Amsterdam was. Dat was mis.

Hij zal je zeker wel geschreven hebben over 't een en ander.

Hier gaat alles wel.
Gister een mooi dag gehad, nu weer bewolken.
Donderdag heeft moe zwaar hoofdpijn gehad den heelen dag nu weer gezond.
Je zal de familie te katwijk niet zien. Moe vindt 't jammer van 't geld, Margreet kan 't niet veel schelen. Anne alleen zou graag willen.
Groet Kloos van mij.
Hoe gaat 't hem?
Dag Albert
Chris

De groeten van Moe Margreet en anne & Jan[3]

Eindnoten:

1 Datering op grond van J.E. KARSEN AAN A. VERWEY 20.7.88.
2 Waarschijnlijk pakken afdrukken van werk van Daubigny en Jacob en Matthijs Maris. Zie: J.E. KARSEN AAN A. ERWEY 20.7.88.
3 Vermoedelijk Jan Verloop.

W.A. Witsen aan A. Verwey 21.7.88

Ew.[1] 21 Juli '88
Albert,
Karsen schrijft me daar hij geschreven heeft over de brochure van Zurcher. Is 't daarnà voor mij nog de moeite waard 't te doen, of wordt 't overbodig. Schrijf me dit even als je wilt.
M'n groeten aan Willem
tt
Wim

Eindnoten:

1 Ewijkshoeve bij Baarn.

A. Verwey aan F.W. van Eeden 23.7.88

bij A. Vooys
Voorstraat
Katwijk a-Zee
23 Juli '88

Beste Free,
Ik heb je brief aan Goes gelezen.[1] Ik vind het schrijven van dien brief een kapitale domheid, en ik wou je graag zeggen waarom ik dat vind.

Ik vind dat om twee redenen. Ten eerste: omdat wat erin staat, niet waar is. Ten tweede: omdat het al was het waar, niet zóo door je had moeten geschreven worden.

Wat erin staat is niet waar. Wáar is dat Goes zich in de zaak-Tak[2] tegenover ons onverantwoordelijk gedragen heeft. Ook waar dat Goes meer dan die éene maal getoond heeft niet volkomen van den ernst van sommige N.G. zaken doordrongen te zijn. Waar bovendien dat de oorzaken van die tekortkomingen in hoofdzaak zijn: zijn bemoeiingen met de politiek en zijn sensueele pleiziertjes. En niet het minst waar is dit dat èn in zijn drijven van de politiek èn in zijn sociabele omgangen heel veel ijdelheid en jacht op goedkoop effekt goes parten speelt.

Maar niet waar is, dat Goes zijn politiek en maatschappelijk doen en laten eigenlijk dat van een sensueelen ijdeltuit wezen zou. Onwaar dat hij in onze redaktie niets anders zijn zou dan bijna niets, om een ‘vervloekte gemeene vent’ in zijn privaat leven en een polichinel in de maatschappij te zijn. Dat is niet waar, en het te denken moet alleen in drift mogelijk zijn. Het te schrijven nooit.

Al bedacht je maar enkel - wat alle opmerkzame menschen weten - dat ijdelheid en het verlangen om iets moois te doen zusje en broertje zijn, dan zou je aan Goes niet kunnen denken zonder na te gaan of wat we ijdelheid in hem noemen in het dagelijksch leven, niet soms, onder een anderen naam, maar innerlijk onveranderd hem mooie dingen heeft doen begaan.

Zoodra je daaraan denkt weet je ook dat het zoo is. Zijn schrijven over Huet:[3] de ijdelheid van Goes is nooit zoo'n mooic hooghartigheid geworden als toen hij 't gepeupel krimpen deed voor de voeten van een man, dien *hij* veel vond. Zijn schrijven over Domela Nieuwenhuis:[4] zijn zucht om de mooie figuur te slaan heeft hem toen een waardigheid en een overtuiging doen uiten, die ik mij niet schamen zou zóo hebben gezegd.

Jij, die niet weet wat Goes voor zijn vrienden gedaan heeft, bent even oppervlakkig geweest in je spreken van zijn banale vriendelijkheid. Ook weet ik niet of een van ons, anders dan in drift of boosheid, wel doet Goes onzedelijker te noemen dan zichzelf. -

Ik had gedacht dat je Goes de les zou lezen over zijn tekortkomingen tegenover ons. Toen hij hier met jouw brief kwam - Vrijdagavond - heb ik dat gedaan. Dat, maar niets meer. Ik heb hem gezegd dat ik jouw brief, voor zoover er meer in stond, beschouwde als geschreven in een wel te begrijpen, maar niet te prijzen drift. Ik hoop dat dat waar is.

Meen je wat daarin staat over Goes - ik vind het niet pleizierig, - maar sta erbuiten. Maar dan zul je me toch toegeven dat je dien brief niet zóo had moeten schrijven. Zoo is het een brief waar Goes niets anders op kan antwoorden dan: Meen je dat, dan begrijp ik dat mijn gezelschap je niet

behagen zal. - Dat bevordert niet de goede afdoening van zaken in de Redaktie. Dat verbetert Goes' handelwijzen tegen ons nooit.

Schrijf mij of schrijf Goes - maar doe het met het overleg, dat niemand beter dan jij in onderhandelingen met menschen moet weten te ontwikkelen.

En geloof me, als altijd,
Je Vriend
Albert

Eindnoten:

1 Van Eeden had Van der Goes een brief vol verwijten gestuurd naar aanleiding van diens afwezigheid bij een redactievergadering.
2 De redactie van *De nieuwe gids* had P.L. Tak uitgenodigd mede-redacteur te worden.
3 'In memoriam Busken Huet'. In: *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), deel II, p. 163-166.
4 *Majesteits-schennis. (Het geding tegen den heer F. Domela Nieuwenhuis*). Amsterdam 1886.

K.J.L. Alberdingk Thijm aan A. Verwey 24.7.88

Luxembourg Belge
Mont, 24 Juli 1888
lez
Houffalize

Amice,

Hierbij fragmenten.[1:] Maar stuur mij *in elk geval proef*, daarik de poepscène wil doen vervallen en anders ook niet verandwoordelijk kan zijn.

In haast
Karel Alb. Thijm

Eindnoten:

1: L. van Deyssel, 'Menschen en bergen. Fragmenten', verschenen in *De nieuwe gids* 4 (1888-1889), deel I, p. 397-421. Over het al dan niet schrappen van 'de poepscène' is veel te doen geweest; uiteindelijk is zij niet in *De nieuwe gids* opgenomen. Zie ook A. VERWEY AAN K.J.L. ALBERDINGK THIJM 30.7.88, K.J.L. ALBERDINGK THIJM AAN A. VERWEY 6.12.88 en Prick 1964, p. 70-74.

F.W. van Eeden aan A. Verwey 24.7.[88][1]

Noordwijk a-Zee
24 Juli

De vreemde, angstige toestand waarin ik hier ben, - een voortdurend tobben om mijn oude zelf terug te vinden, mijn rustig geluk, mijn grootheid

van gedachte uit vroeger jaren voor ik ziek werd,[2] - die ik bijna weer zie bijna weer voel en die telkens weer wijkt voor de verschrikkelijke angst dat ik weer weg moet, terug naar mijn gevangenis - is nu overgeslagen tot volkomen moedeloosheid en bittere ontevredenheid met mijzelve. Er was weinig toe noodig en dat weinige is geweest de gedachte dat ik wat maken *moest* voor de aflevering en die correspondentie met Goes. In al wat ik geschreven heb komt het uit, hoe ik ben. Wrevel voelde ik tegen Goes die zoo anders is als ik, en zoo volstrekt niet tobt of meer wil doen dan hij doet.

Hartelijkheid tegenover Tak die zijn werk laat varen omdat het hem te onbeduidend lijkt.[3] En aan Meyes[4] heb ik zoo hartelijk geschreven - Of er overleg of tact in mijn schrijven was wat kon mij dat schelen. Het liefste zou ik vragen dat jelui mij met vrede liet, en deedt alsof ik er niet was. Jelui zult toch niets aan mij hebben - want zooals het nu is ben ik tot niets goed.

Groet Kloos van mij en Kitty

Free

Eindnoten:

1 Jaardatum ontleend aan poststempel.
2 In de zomer van 1886 viel Van Eeden ten prooi aan een depressie die met onderbrekingen ongeveer twee jaar duurde.
3 Zie P.L. TAK AAN A. VERWEY 25.7.88.
4 F.E. Posthumus Meyjes.

P.L. Tak aan A. Verwey 25.7.88

Amsterdam 25-7 '88.

Amice!

Ik heb nog eens goed nagedacht, en ik blijf bij mijn besluit.[1] Ziehier wat ik aan Van Eeden schreef, van wien ik den avond van Uw bezoek een brief kreeg.

'Ik ben overtuigd van de noodzakelijkheid eener radicale hervorming van de maatschappij, maar mijne denkbeelden daaromtrent zijn nog niet rijp. Een goed deel van mijn beschikbaren tijd wijd ik aan de verovering eener welgegronde overtuiging, en ik wanhoop niet mijn doel te bereiken. In dit stadium wil ik echter, wat openbaar optreden aangaat, mijn eigen meester zijn. Kwam ik in U wen redactie, dan zou ik moeten doen blijken wat dat beteekende, en welke overtuiging ik daar meê bracht. Dit kan ik nog niet.'

Ziedaar mijne overwegingen. Gij zult aan haren ernst willen geloofslaan en mij gelooven

tt

P.L. Tak.

Eindnoten:

1 Om geen zitting te nemen in de redactie van *De nieuwe gids*.

J.E. Karsen aan A. Verwey [27.7.88][1]

Ik kom 9.38 Leiden
Eduard

Eindnoten:

1 Telegram.

A. Verwey aan K.J.L. Alberdingk Thijm [18.7.88][1]

Amice,

Dank voor je bereidwillige hulp,[2] - die wel niet direct meer noodig was, maar daarom niet minder door mij op prijs wordt gesteld.

Toen je kopie mij bereikte, - ik ben namelijk ook in Katwijk, - was er juist meer dan voldoende voorraad kopie aan de drukkerij. Ik heb het handschrift aan Kloos ter hand gesteld, die zich stellig het genoegen permitteeren zal je nader te schrijven.

tt
Albert Verwey

Ik kan niet zeggen hoe zeer ik mij verlegen voel met je zooveel last en zenuwachtigheid bezorgd te hebben zonder dat ik daarvoor iets anders dan dit briefje in ruil geef. Mag ik me aanbevolen houden?

Eindnoten:

1 Datum ontleend aan poststempel.
2 Het geven van kopij voor *De nieuwe gids* (zie K.J.L. ALBERDINGK THIJM AAN A. VERWEY 24.7.88).

J.P. Veth aan A. Verwey 28.7.88[1]

Scheveningen 28 Juli '88

Amice,

Hierbij een stukje[2] voor de Augustus aflevering, wel op 't uiterste puntje, maar naar ik zeèr hoop toch nog niet te laat. Want ik heb, ofschoon ik geen tijd had en mijn hoofd wel wat veel naar andere zaken stond, er mij nog toe gezet dit te schrijven omdat ik over Pisarro graag wat in de N.G. wou hebben en 't nu aan de orde is. Mocht de aflevering soms wat later komen en je op nog wat Varia gesteld zijn dan kan ik, mits je me onmiddelijk schrijft, er nog twee over Kunst leveren. Maar ik wil 't eerst weten of er plaats is, anders geef ik me moeite voor niks.[3]

't Zou zijn over Le Japon artistique, een nieuw tijdschrift, en over het drukken van etsen.

Zou je dit stukje nauwkeurig willen laten nazien? Gegroet
tt
Jan Veth

Of kan ik nog proef krijgen?

Eindnoten:

1 Briefkaart.
2 J. Staphorst [J.P. Veth], 'Impressies III'. In: *De nieuwe gids* 3 (1887-1888), deel II, p. 437-439.
3 Er bleek geen plaats te zijn.

W.A. Witsen aan A. Verwey 28.7.88

Ewijkshoeve
28 Juli '88 -

Albert,
Zou je me 'n groot plezier willen doen? In 't begin van m'n stuk[1] noem ik Camille Pisarro niet onder de genoodigden der club. - Hij moet staan achter Whistler. Dus: Whistler, Camille Pisarro, Rops, Bianchi etc.
Edgar Degas komt door 't wegvallen van Pisarro daàr, alleen te staan en dus wordt die zin: Edgar Degas, één der meesters van het fransche impressionisme, etc
Vandaag heb 'k 'tlaatste gedeelte van m'n stuk aan Clausen gezonden - Wil jij de moeite nemen de proef te corrigeeren? Ik hoop je gauw eens te zien, groeten aan Willem
tt
Wim

Schrijf me 's hoe je 't stuk vindt, als je 'n oogenblikje tijd hebt.

Eindnoten:

1 Verberchem [W.A. Witsen], 'Tweede jaarlijksche tentoonstelling van de Nederlandsche Etsclub'. In: *De nieuwe gids* 3 (1887-1888), deel II, p. 424-434.

J.E. Karsen aan A. Verwey 30.7.88

Katwijk 30 Juli 88.

Beste Albert,
Doe me toch vooral het plezier, van te letten op de drukproef.[1] Den laatsten regel zou ik voor geen geld gedrukt willen zien, en heb hem daarom met een dikke streep doorgehaald, maar Kloos zegt, dat de druk-

ker daarop niet let. Dat ik den laatsten regel van het eerste gedeelte bedoel, die luidt ‘De Haan sta op’ zul je wel zien. Ik zou het afschuwelijk vinden dien regel er toch achter te vinden en de ongerustheid er over doet me schrijven. Wil je zoo goed zijn om ook te letten op, 't verschil van den datum.[2] Als je geen tijd hebt, om de photographien te bezorgen, zeg het me dan, ik ben elk oogenblik bereid om je te komen helpen.

Hartelijk gegroet
door je toegenegen
J.Ed. Karsen.

Ps. Kloos zegt dat hij morgen op je rekent.

Eindnoten:

1 Zie J.E. KARSEN AAN A. VERWEY 20.7.88, noot 5 en 6.
2 Karsens aanwijzingen werden opgevolgd.

W.J.T. Kloos aan A. Verwey 30.7.88

Katwijk-aan-Zee
30 Juli 1888.

Beste Albert,

Hierbij een stukje van Prins[1] en een brief van Wim.[2] Het stukje van Prins moet je maar zien, of het plaatsbaar is. Lees het aandachtig s.v.p. en als je 't niet plaatsbaar vindt, stuur 't mij dan terug.

Verder heb ik niets te zeggen, als dat het hier twee dagen koud en nat is geweest, net zoo koud als in den beginne, en dat mijn gezelschap[3] embêtant is. Ik kan niets uit dien jongen halen als bêtises en gedwongen aardigheden. En hij laat me geen oogenblik alleen. 't Is verschrikkelijk!

tt.
Willem

Moet ik de juffrouw[4] zeggen morgen, dat je komt eten?

Denk om de sigaren! Fré zou zijn copies[5] sturen.

Verzacht s.v.p. de uitdrukkingen van Jelgersma:[6] t:w: onwaarheid in onjuistheid, etc. Dit is noodzakelijk.

Eindnoten:

1 Vermoedelijk: Arij Prins, ‘Een executie’. In: *De nieuwe gids* 4 (1888-1889), deel I, p. 190-193.
2 Witsen.
3 Karsen.
4 Juffrouw Vooys.
5 Van Eeden leverde geen kopij voor de augustus-aflevering van *De nieuwe gids*.
6 In: D.G. Jelgersma, ‘De verhouding van in- en uitvoer in verband met de theorie van den vrijen handel’ (in: *De nieuwe gids* 3 (1887-1888), deel II, p. 440-453) is ‘onwaarheid’ niet in ‘onjuistheid’ veranderd.

A. Verwey aan K.J.L. Alberdingk Thijm 30.7.88

Rozengracht 57
Amsterdam
30 Juli '88

Amice,

Je stukje over Sw. Abr.[1] heb ik bij mijn thuiskomst ontvangen en naar de drukkerij gebracht. Ik had over denzelfden heer ook een varium geschreven, dat nu het genoegen zal hebben van jouw sympathiek gezelschap.[2] Onze beide varia varieeren niet in bedoeling. Kloos had plan in zijn Kroniek oók over Sw. Abr. te schrijven, wat ik hoop dat hij doen zal.[3] Dat geeft een kompleet Sw. Abr. album in de aflevering.

Mijn vorig briefje was wat gehaast geschreven en een beetje onbeleefd kort. Als ik tijd had gehad zou ik je gemeld hebben dat ik een deel van je Menschen en Bergen gelezen en niet mooi, maar erg interessant en bizonder gevonden had. Ik houd meer van zien dan van kijken, maar kijken wordt merkwaardig als je 't zoó doet als ik naar die fragmenten begrijp dat jij 't hebt gedaan. De lezers van de volgende - ik bedoel de Oct.-afl. - zullen elkaar weer heel wat te vertellen hebben.

Als je er niets op tegen hebt zal ik je varium niet ter correctie sturen: de tijd is zoo kort. Maar ik zal het goed nakijken.

Van Looy heeft zich voor deze afl. niet onverdienstelijk gemaakt.[4] Schrijf me bij gelegenheid eens wat je denkt van Willem van Oevere.[5]

Mijn adres is de eerste week van Augs. hier in Amsterdam - daarna weer bij H. Vooys in Katwijk.

tt
Albert Verwey

Als je na den 1sten iets mocht hebben waar haast bij is, stuur dat dan liever aan Kloos; want mijn adres voor brieven is wel hier thuis, maar ik ben zelf die week in Groningen en Drenthe, en dus moeielijk bereikbaar.

Eindnoten:

1 L.v. Deyssel (‘Literatuur-fysiologie’. In *De nieuwe gids* 3 (1887-1888), deel II, p. 475-478) besprak Th. Swart Abrahamsz' brochure *Eduard Douwes Dekker. Een ziektegeschiedenis*. Amsterdam 1888.
2 Alb. V., [zonder titel]. Ibid., p. 478-480.
3 [W. Kloos], ‘Literaire kroniek’. Ibid., p. 468-474.
4 Met het tweede deel van ‘De nachtcactus’. Ibid., p. 326-355.
5 Willem van Oevere [A.P. van Groeningen], ‘Kindervreugd’ en ‘Op de bewaarschool’. Ibid., p. 356-374.

A. Verwey aan J.P. Veth 30.7.88

Rozengracht 57
Amsterdam
30 Juli '88

Beste Jan-Piet,

Ik heb zoo'n mooie kennisgeving gekregen: ik wist niet dat jullie al zóo gauw trouwen gingt. Mag ik eens gauw in Bussum komen? Soms geniet ik in mezelf wat jij gezocht hebt en nu hebben gaat, het mooie voor anker liggen, de zee uit, en straks de mooie rivier op, die je uit hebt gekozen toen je de kust langs keekt. Maar dan moet ik weer zoo'n beetje zee bouwen, voel ik. Ik kom eens kijken aan jouw riviermond. Zul je Anne[1] een hand voor me geven?

Je stukje over Pissarro[2] zal ik laten zetten, schoon er eigenlijk plaats noch tijd meer is. Meer schrijven zou ik je niet raden. De correctie zal ik waarnemen.

Het adres van Kloos is bij H. Vooys, Voorstraat, Katwijk a-Zee, en het mijne ook na de eerste Augustus-week.

Groet Anne en geloof me je vriend.

Albert.

Eindnoten:

1 Anna Dirks.
2 J. Staphorst [J.P. Veth], 'Impressies III'. In: *De nieuwe gids* 3 (1887-1888), deel II, p. 437-439.

A. Verwey aan C. Verwey [voor 31.7.88][1]

Beste Chris,

Het is schandelijk zoo lang als ik niets van me heb laten hooren. Maar ik ben hier de laatste week aan het schrijven gegaan voor de aflevering - over Pierson, waar ik van houd, over dien akeligen Hugenholtz, waar ik zoo het land aan heb, en dat schrijven heeft me heelemaal ingepakt. Ik blijf nu maar doorschrijven[2] deze week, en kom dan Zaterdag thuis. Met de medewerkers en Clausen heb ik het bovendien heel druk en doe alles per post en telegraaf af. Vandaag hadden we vergadering en het is al bijna kwart voor twaalven nu ik me dit rustige oogenblikje ten nutte maak. Ga je Zaterdag naar den Helder? Ik ga ook gauw naar den Helder,[3] in Groningen namelijk. Ik verlang erg eens een paar dagen thuis te zijn, maar na het reisje naar Groningen zie ik weer druk werk met kloos te gemoet, aan de Literatuurgeschiedenis, die ik schrijven wou. Kloos is Moe heel dankbaar voor de teerzeep, waar hij zich elken dag een paar keer mee wascht en waarvan hij

zeit dat ze hem heel goed doet. Ik heb ontdekt dat Kloos kleurenblind is, en rood en groen niet goed zien kan. Gek hè, dat iemand dat pas ontdekt als hij naar de dertig loopt. Ik ben nu veel rustiger gestemd dan de vorige week toen ik in Amsterdam en Utrecht de meest onaangename gesprekken heb moeten houden met menschen die niet recht wisten wat ze wilden. Toen ik, den dag dat ik thuis geweest ben, weer terugging naar Katwijk ben ik voortdurend verdwaald. Eerst ben ik, lezende van Leiden naar Oegstgeest gewandeld. Toen kwam me een stoomtram achter op, ik stapte in en reed een half uurtje mee, al lezende. Toen ik daarop dacht dat ik nu bijna thuis zou zijn, kwam de kondukteur en hoorde ik dat die stoomtram naar Haarlem ging. Toen ben ik uitgestapt, naar den Rijn gewandeld, en langs den Rijn gegaan, denkende, nu val ik eindelijk, net als de Rijn zelf, in zee. Maar jawel, al lezende, liep ik van den Rijn vandaan en merkte op eens dat ik heelemaal in 't koren stond en van den weg af was. Toen ben ik weer teruggewandeld, naar den Rijn, den Rijn over, en 't eerste 't beste dorp in dat ik voor me zag. Dat dorp was Rijnsburg, notabene, eén station verder dan Oegstgeest. Daar ben ik toen maar gaan zitten, heb op den eersten tram gewacht en kwam eindelijk in plaats van op de koffie, op den eten bij Vader Kloos, die niet geweten had waar hij me zoeken zou.

Is er iets bizonders met de fotografieën, schrijf me dan. Kus Moe, Greet en Anne hartelijk van me, en jezelf van je

liefhebbenden broer.

Eindnoten:

1 Datering op grond van de inhoud: Verwey's aanwezigheid op 30 juli 1888 in Amsterdam (A. VERWEY AAN J.P. VETH 30.7.88) en zijn bemoeienissen met het augustusnummer van *De nieuwe gids*. Mea Nijland-Verwey dateert deze brief omstreeks 24-7 1888 (Nijland-Verwey 1958, deel I).

2 Alb. V., 'Boekbeoordeelingen' [over: P.H. Hugenholz Jr., *Zedelijke religie*, A. Pierson, *Geestelijke voorouders I* en H.J. Schimmel, *De vooravond der revolutie*]. In: *De nieuwe gids* 3 (1887-1888), deel II, p. 391-412.

3 In Groningen zouden Verwey en zijn halfzusje Anne bij haar familie, die Helder heette, logeren.

J.J.C. Fischer aan A. Verwey [4.8.88][1]

Amice,

't Spijt mij dat ik Uw gevoel gekwetst heb met dat labberdoedesachtige opstel met dat dronkemansgevloek erin. 'k Verzoek U 't te willen vernietigen, of zoo mogel., 't eerst met straatlaarzen te bevuilen en dan in den kachel te smijten.

Ik beleef n.l. tusschen beiden 2erlei toestand: 1 woest- of wildheid, gepaard met oppervlakkigheid & onnauwkeurig voelen & 2 onuitstaanbare

wrevel met onbehagelijkheid gepaard en gemis aan hoog poët. gevoel.
Maar als ik dan m'n schoone droomen zoo mis, wil 'k wel eens probeeren in hoever ze geweken zijn in die uren; en zoo, terwijl ik in den tweeden toestand verkeerde, ging ik aan 't neerkladderen en mijn oordeel over den uitslag was dus ook, zonder dat ik 't wist, ellendig. Ik kan 't dus niet helpen dat ik U dat halssnoer van afgesabbelde karsepitten met een paar goedkoope koraaltjes en één vloek erin opstuurde. èhhh - Schwamm - drüber!

Den dag na 't opsturen lag dit briefje al klaar; maar ik wachtte omdat ik een vers meteen wou sturen dat nog een weinig vervormd moest. Maar 'k ben er niet aan kunnen komen.
Ik ben bang dat Chris[2] of een ander 't prul op Uw tafel zou kunnen vinden. Wilt ge 't dus gáuw wegdoen? Vernietigen?
'k Ga 't nu ja wat beter aanleggen: 'k heb in m'n hoofd 'n klein tafeltje gemaakt:
8-10 Aardrijksk.
10-10 3/4 Verzen maken
-12 Vormleer
enz. Wat meer regel is misschien niet kwaad
In *haast*
t.t.
Joh J C Fisher

Ik hoop U nog eens te ontmoeten want ik denk niet vóór 5 Apr. te durven vrijnemen.

Eindnoten:

1 Datum ontleend aan poststempel.
2 Chris Verwey.

W.J.T. Kloos aan A. Verwey 4.8.88

Katwijk-aan-Zee
4 Aug. 1888.

Beste Albert,
ik heb niet veel te schrijven: 't is hier iederen dag hetzelfde: regen, wind en Karsen, Karsen, regen en wind. Wim[1] is uit A met me meegegaan, maar den volgenden dag weêr vertrokken. Hierbij stuur ik je de aflevering. Karel heeft Menschen en Bergen teruggevraagd. Met mijn gezicht gaat het goed. Ik ben bang dat deze je niet meer te Gieten bereiken zal. Ik heb jouw

brief net zo ontvangen, Zaterdagavond zes uur, dus 24 uur na de verzending. Blijf je niet lang meer weg?

yours
Willem.

Ik heb weêr een brief van Marie[2] gehad, dit is de derde! ik begin het nu lastig te vinden

Eindnoten:

1 Willem Witsen.
2 Niet geïdentificeerd.

A. Verwey aan K. van Vloten 4.8.88

Zuid-Laren -
De Gouden Leeuw
4 Augs '88

Je moest eens zien hoe prettig ik nú hier zit, Kit! Poes[1] en ik hebben juist arm in arm een wandeling gemaakt door boschjes van sparre- en eikenhout en zijn thuisgekomen met een heele vracht bloemen: blauwe klokjes, kamperfoelies, vlierbloesem, floxen, mooi bruin gras, - en die heele boel staat in water op onze koffietafel. Door opengeslagen ramen kijk ik over een groot balkon tusschen twee heel-dikke-boomgroenrijen door, vet weg 't hout in, en de lucht is grijs, maar fijn, en geeft licht af. God, ik voel me nu zoo'n matig mensch zijn, nu ik dezen brief schrijf, terwijl Poes me koffie met room schenkt uit zoo'n ouwerwetsche kraantjes-kan. Zij babbelt eronder door en dat hoor ik graag. Het is zoo heerlijk zoo'n kind te hooren meenen: dat ze niet wist dat de wereld zóo heerlijk was. En dan danst ze aan mijn arm van dat ze zoo'n pleizier heeft. Ik ben nu niet Albert Verwey meer, die de wereld altijd door zijn eigen oogen zag: ik zie, als niets anders dan een broer, door de oogen van een klein zusje.[2] En nu zijn duizend kleinigheidjes belangrijk en verscheidene groote zaken niets meer waard. Ik begrijp dat anders-zijn nu zelf nog niet heelemaal, maar het zal wel mooi zijn: ik voel het zoo.

Vandaag blijf ik hier, morgen ook. Daar de herbergier hier Zondag heet, neem ik dus Maandag afscheid van zondag, wat precies in den regel is.

Dan gaan we naar Gieten. Denkelijk net als we hier gekomen zijn, met een rijtuig. Dat vindt Poes pleizierig en ik ook. Zoo straks hoorde ik van de juffrouw, dat hier een schilder is, Van de Sande Bakhuizen. Die is dus uit Gieten vandaan wat ik heel pleizierig vind. Als juffrouw Wandscheer zich nu wegscheert zal het in Gieten nog beter zijn.

De literator is intusschen nog niet dood in me. 's Avonds lees ik het laatste werk van Renan: Over de joden;[3] overdag, bij beetjes Henry IV van

Shakesp.[4] waarvan ik het 1ste deel uit heb en niet erg mooi vind. Het begin van Deel II is véel beter. Falstaff is een trouvaille als tooneel-figuur, maar beteekent als mooi, als kunst, niets. Ik ben daar min of meer verbaasd over. De Shakesp. van dat 1e dl. is een heel ontwikkelde, intellectueel-ontwikkelde man, een, die al veel geschreven heeft en doorkneed is in zijn eigen stijl, - wat hij zegt heeft hij van zijn eigen, maar dan zal hij het zijn eigen (of zijn eigen het hem) mooier verteld hebben dan hij het ons doet. Hij doet het 'rather dull'. Ik herinner me nauwlijks één plaats eruit, die mij in mijn ooren geslagen is.

Nu, Poes staat op heete kolen en wil gaan wandelen. Daar net zoo komt de juffr. binnen en vraagt of ik er iets op tegen zou hebben met dien meneer van de Sande te eten. Meneer zei gisteren dat hij zoo graag in gezelschap at. Verbeel-je. Ik heb haar een kaartje gegeven en gezegd dat ze meneer dan maar zeggen moest, dat ze mij dat gevraagd had en dat het mij aangenaam zou zijn de kennis te maken. Your pity! Yours Albert.

Eindnoten:

1 Zijn halfzusje Anna Maria (Anne).
2 Anne was 16 jaar.
3 Ernest Renan, *Histoire du peuple d'Israël*. Tome premier. Paris 1887.
4 William Shakespeare, *First and second part of king Henry the fourth* (1597-1598).

A. Verwey aan K. van Vloten [7.8.88][1]

Ja, ja Kit; we gaan zulke tevreden menschen worden. We vonden het in Amersfoort goed, we vonden het in Groningen goed, we vonden het in Zuid-Laren goed en nu gaan we 't goed-vinden in Gieten. Nu, van gieten kunnen we meepraten anders, het heeft wat weggegoten de laatste dagen, en een van onze natte genietingen was het zien van een dreigende dijkbreuk, waar de buurtschappen voor op werden geroepen door de dorpsklokken. Wij wandelen maar en plukken maar bloemen, en vanochtend kijken we de koeien-markt, die heel mooi is: al die koeien en die blauw gekielde kerels op 't effen gras onder de boomen voor de herberg.

Menheer Van de Sande Bakhuizen is een brave magere vijftiger, met min of meer lang haar, op zijn hoofd, en meer of min lang nat in zijn conversatie. Maar hij is zachts[2] zoo goed als iets anders en niet lastig.

Jullie bent waarschijnlijk meer dan wij te beklagen, daar in Katwijk, en ik voel me eenigszins als een weggeloopen lafhartige, die een van de ergste weken in de regen-campagne niet met zijn vrienden meemaakt. Maar ik blijf toch erg tevreden: dat kan ik nu eenmaal niet laten; en als ik in Katwijk kom zal ik alle Katwijkers eens vriendelijk en tevreden aankijken, en zien of dat helpt. Maar jij bènt wel nog-al tevreden, ben je niet? Zal ik het aan je zien als ik aankom?

Ik heb Chris opgegeven voor ik heenging je een N.G. te sturen. Ik hoop maar dat hij het heeft gedaan.

Ik ben in Zuid-Laren in mijn brief blijven steken, doordat de koffie binnen kwam. Nu ben ik in Gieten en ingekwartierd bij den schoolmeester - Poes en ik hebben gedineerd met de heeren Loke en Servatius - die ik eerst noem omdat ze hier altoós wonen, en de dames de Gijselaar, Wandscheer en (Anna) Valkenburg.[3] De laatste is de beste en heeft iets van Mevr.[4]

M de Gijselaar juichte luidruchtig de trappen of toen ze mijn kaartje gekregen had en was zóó hartelijk.

Ze heeft ons een mooie wandeling laten maken en haar profiel deed heel aardig tegen de avondlucht toen ze zitten ging op een hunebed.

Wandscheer is niet bemind en eet zwijgend, met artistiek dédain. Haar hoofd is precies als de hoofden van haar geschilderde dames, en toen ik tegenover haar zat dacht ik: ah, juist, en nu zijn je armen zoo en zoo, oók zoo als van die geschilderde dames. Ze had hier een empire-kostuum meegebracht om daar boerinnetjes in te schilderen, maar de Drentsche boerinnetjes hebben geen taille.
Dag Kit,

Albert.

Eindnoten:

1 Datum ontleend aan poststempel.
2 Zeker.
3 Vermoedelijk vergist Verwey zich hier en bedoelt hij Bertha Valkenburg of Anna Verkade.
4 Niet geïdentificeerd.

W.J.T. Kloos aan A. Verwey [8.8.88][1]

Beste Albert,

Karsen komt morgen (Donderdag) tusschen 3 en 4 uur bij je, om over de fotografieën[2] te spreken. Daar ik natuurlijk geld tekortkwam, heeft hij mij geld geleend, tot een gezamenlijk bedrag van *vilf gulden*, waarvoor ik bij deze vast een bon van *f* 2,90 op Goes insluit. Wees zoo goed hem die morgen terug te geven. En kom je morgen avond terug[3]? Ik heb niets meer over.

tt

Willem.

Eindnoten:

1 Datum ontleend aan poststempel.
2 Zie J.E. KARSEN AAN A. VERWEY 20.7.88.
3 In Katwijk.

W.F. van Hell aan A. Verwey [voor 13].8.88[1]

Leesmuseum
Amsterdam[2]

Augustus 88.

Albert,
Je kunt me een dienst bewijzen door me *ƒ* 15. - te zenden. Ik heb ze zelfs niet voor mezelf noodig maar voor een armen jongen die gekheden heeft uitgehaald en nu hals over kop naar de Transvaal moet (16 Aug.). De vrienden zouden nu *ƒ* 300 voor hem bij elkaar scharrelen. Daar ik veel onkosten heb gehad in den laatsten tijd (mijn verloving, waarvan je binnen enkele dagen de officieele mededeeling ontvangt) is mijn kas totaal uitgeput.
Van morgen ben ik aan je huis geweest maar vernam je vertrek. Nu ik wensch je veel schoon weer toe.
Adio.
tt.
Willem

Mijn adres is in exacte termen: Jacob v. Campenstr. *29*

Eindnoten:

1 Datering op grond van de inhoud van de brief en A. VERWEY AAN C. VERWEY 13.8.88.
2 Voorgedrukte tekst.

J.E. Karsen aan A. Verwey 13.8.88[1]

Amsterdam 13 Aug 88.

B A.
Je briefkaart en je postwissel heb ik beide van middag ontvangen. Zoo-even heb ik je photo's naar Wisselingh gestuurd en morgen krijgen A en N[2] ze. Je brief heb ik nog. Zou je niet nog wat ongeretoucheerde Tijs M.[3] bestellen, ik heb er geen een meer en durf bij de kennissen niet met geretoucheerden aankomen. De Jaap M.[4] waren iets beter nu. Wees gegroet en groet Kloos van je Ed K.

Eindnoten:

1 Briefkaart.
2 A. Allebé en G.W. van Neijenhoff. Zie J.E. KARSEN AAN A. VERWEY18.8.88.
3 Foto's van kinderkopjes geschilderd door Matthijs Maris.
4 De foto's van een schilderij van Jacob Maris.

A. Verwey aan C. Verwey 13.8.88

Katwijk a-Zee
13 Augs '88.

Dag Chris,
dacht je wel niet al dat ik jullie vergeten ging? Maar ik ben hier nooit, behalve als ik in zee ben, zonder een boek, en zoo druk bezig met werken dat ik bijna vergeet dat ik in Katwijk ben.
Karsen is zeker al bij ons geweest, hè. Ik schreef hem nadat ik jouw briefkaart ontvangen had.
Van Van Hell kreeg ik bericht dat hij geëngageerd is: dat's er weer een. Veth is den 10den getrouwd.
Op je verjaardag kom ik thuis eten en den volgenden ochtend naast jou ontbijten. Mag ik? Is Anne weer bekomen van haar reis en wat droomt ze hardop?
Pas je heel erg op je gezondheid, heél erg? Is Moe haar hoofdpijn weer weg, en wordt Margreet wat kleuriger? Dag, tot overmorgen
Albert.

Kloos wil tegenwoordig maar niet uit zee. Vandaag is hij stilletjes weggeloopen en toen ik hem zoeken ging lag hij voor de tweede keer in 't water.

Moe, krijg ik nog een overhemd mee, vrijdagochtend? -

W. Versluys aan A. Verwey 14.8.88

Amsterdam, 14 Augustus 1888

Geachte Heer!
Naar aanleiding van Uw zooeven ontvangen schrijven ontvangt U hierbij een bankbillet van zestig Gulden.
Als U in den loop van de week bij mij mocht komen, wil er dan svp aan denken, dat ik Donderdag tusschen 12 en 2½ uur niet te huis ben. Vrijdag morgen vroeg ga ik de stad in (naar Roeloffsen & Hübner), en als ik daar gereed ben, ga ik direct naar Bloemendaal om mijne familie af te halen. Ik zal dan niet voor een uur of 4 terug zijn.
Na groete ook den heer Kloos
Uw dw
W Versluys

W.J.T. Kloos aan A. Verwey [15.8.88][1]

Ik blijf van nacht hier.[2]
Willem.

Eindnoten:

1 Telegram.
2 In Den Haag. Verwey was weer in Katwijk.

W.J.T. Kloos aan A. Verwey [17.8.88][1]

Amice,
Ik neem het je zeer kwalijk, dat je toch weggegaan bent. Ik zit me hier den heelen dag te verdommen op een snikheete kamer, waar het veel te warm is om te werken, zonder geld, zonder iemand, waar ik naar toe kan gaan, en met het vooruitzicht dat dat nog een heelen langen tijd zoo duren zal. Je behoeft mij niet meer te schrijven: ik zal het jou ook niet doen: vergaderingen kan ik van de week niet bijwonen, want ik heb geen geld om over te komen. Ik schrijf dit niet in een voorbijgaande stemming, want ik ben sinds zes uur gewoon razend. Overkomen behoef je niet: dat zou den boel maar erger maken. Laat me maar verrekken. Adieu
tt
Kloos

Eindnoten:

1 Datering op grond van Nijland-Verwey 1958, deel II, p. 67.

J.E. Karsen aan A. Verwey 18.8.88

Op je kamer 18. Aug 88.

Beste Albert,
Een paar uur geleden ontving ik je brief, na dat ik al van morgen eens bij je aan was geweest om te zien of er ook wat nieuws was bij gekomen. De niet geretoucheerde kopjes zal ik bewaren voor die genen die je me opgegeven hebt. Alleen, je spreekt over V Eeden en die staat in je eersten brief niet. Moet hij ook van de andere hebben. Allebé en Nijenhof hebben hun photographien reeds; de laatste heeft een geretoucheerde. Ik had toen niet anders. Maar je spreekt in je briefje van zoo strak; over een opgave van wat je reeds ontvangen had van R en H[1] maar ik vind niets in de enveloppe dan je brief. Ik zal er dus alleen maar een maken.

van Wisselingh	12 kindk	6 J.M.	4 Dby
Allebé	1 kindk	1 J.M.	1 Dby

Neyenhof	1 kindk	1 J.M.	1 Dby
Veth	2 kindk		
aan je adres Katwijk	2 kindk	1 J.M.	1 Dby
in portefeuille voor Wim[2]	3 kindk		
aan de muur op je kamer 1 in voorraad:		1 J.M.	
niet geretoucheerde kinderkopjes		5	
wel geretoucheerde kinderkopjes		21	
Daubigny's		8	
te zamen 48 Kinderkopjes			
9 J. Maris			
15 Daubigny's			

Ik weet niet hoeveel proeven hieronderdoor loopen en of ze in rekening gebracht worden, maar ze zijn onder het hier boven opgegeven aantal begrepen. Ik heb de vorige keer tevergeefsch naar niet geretoucheerde Tek gezocht, waren ze toen al op je kamer? Ik hoop dat de boel afgeloopen zal zijn, als je thuis komt. Houdt je goed,
je toeg Ed Karsen

Zooeven is er weer een man geweest van R en H om inlichtingen, maar het was voor ik kwam. Van J Maris is nog verder niets gekomen. Is Willem Witsen bij je?

Zooals je weet heeft Wisselingh ongeretouch -[3]

Eindnoten:

1 Roeloffzen en Hübner.
2 Witsen.
3 Postscriptum onvoltooid.

J.C.G. Grasé aan A. Verwey 20.8.88

Bergstraat.
Amersfoort
20 Aug 1888.

Amice,
Dowden's Shelley.[1] publ. 31-6 verkrijgbaar voor 10-6.[2] Wensch je een copie? 't Speet me zoo je te hebben misgeloopen; maar je zult toch nog wel eens in A 'foort komen niet waar? Mijn Moeder wordt minnetjes.
Kindest regards from
Yrs sincerely
J.C.G. Grasé.

Eindnoten:

1 E. Dowden, *The life of Percy Bysshe Shelley*. (2 vol.) London 1886.
2 Blijkbaar kon Grasé voor een goedkoop exemplaar (10 ½ shilling) zorgen, terwijl de officiële uitgave veel duurder was.

J.E. Karsen aan A. Verwey [21].8.88[1]

Amsterdam Aug 88.
Je hebt gelijk Albert, er zijn 9 Daubigny's maar er is een zoo slechte onder, met groote doffe vegen er over; dat ik dien niet meê durfde rekenen. Er staat dan ook met groote letters achterop: onbruikbaar. Ik denk dat ze dat bij R en H zelf gedaan hebben. Groet Kloos terug van Je Eduard K

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum op grond van poststempel.

A. Verwey aan F. van der Goes 22.8.88

22 augustus 88
Katwijk.
Amice,
Ik kom je dringend om wat geld vragen, dat ik vóor zaterdag hard noodig heb. Als je eenigszins kunt - doe me 't pleizier te kunnen, - stuur me dan *ƒ* 100. - Daarvan zullen *ƒ* 75. - gedekt zijn door salaris Kloos en de voorschotten die ik gedaan heb van de laatste maanden. We hadden nog gedacht je hier te zullen zien. *Vergeet me* in godsnaam niet te sturen - ik heb niets en kan hier niet vandaan.
tt Alb. V.

P. Beitsma aan A. Verwey 23.8.88

Deventer, 23 Aug. 1888.

WelEdelGeb. Heer!
In beleefd antwoord op uw geeerd schrijven van gisteren heb ik de eer U te melden dat ik mij met genoegen met de uitgave van den door U bedoelden bundel schetsen[1] zal belasten.
Indien de bundel niet al te groot is en geregelde correctie toegezegd wordt, neem ik op mij hem nog dit jaar, in het licht te zenden.
Ik kan de uitgave echter niet anders op mij nemen, dan *voor rekening van den schrijver*.

De kosten van drukken en exploitatie worden zeer billijk berekend. Voor een typographische goede uitvoering sta ik borg.

Wilt U mij het handschrift ter inzage zenden, en daarbij opgeven in welk formaat de bundel gewenscht wordt, dan zal ik u daarna de kosten van een en ander opgeven.

In afwachting van Uw antwoord heb ik inmiddels de eer met hoogachting te zijn
Uw dw. P. Beitsma.

Eindnoten:

1 A.P. van Groeningen had Verwey al in mei om advies gevraagd met betrekking tot het zoeken naar een mogelijke uitgever van zijn schetsen. Zie A.P. VAN GROENINGEN AAN A. VERWEY 29.5.88 e.v.

F. van der Goes aan A. Verwey 23.8.88[1]

23 Aug. 88. -

Den Heere Albert Verwey
Katw. a-Z -

Amice,
ik stuur je hierbij ingesloten:

4 bb. à *f* 25, - = *f 100*, -
Nrs: GZ 5043
EF 7216
EF 857
GW 7484

Ik kan voor Een September moeilijk weg; mijn plannen daaromtrent zijn nog niet vastgesteld. -
tt
F v d G.

in haast

aangetekend

Eindnoten:

1 Afschrift.

A. Verwey aan C. Verwey 23.8.[88][1]

Katwijk a-zee
23 Augs

Beste Chrissie,

Geen tijding, goede tijding, denk ik. En dat moeten jullie ook maar denken. De tijd loopt hier voor Kloos en mij nu op een eind, en dan zal ik nog wèl een dag of wat naar van 't Haaff[2] gaan, - maar ik kan je zeggen, dat ik al heel verlangend uitzie naar den dag waarop ik weer voor goed thuis zal komen en stilletjes werken op mijn hooge kamertje, en de zorgen voor tafel en waschgoed van me af zetten, onder de vleugelen van Moe en Margreet. Want ik ben nu zoo'n halve huisvader en snij vleesch en schenk bier, en zeg: Willem, zul je niet nog een beetje boontjes? (we eten tegenwoordig alle dagen boontjes) - en huismoeder ben ik voor de andere helft en maak waschlijstjes en tel de juffrouw onze vuile hemden en broeken en boordjes en luiers voor, - en zeg als we een verkeerd stuk terug-krijgen: Pietje, zeg tegen de waschvrouw, dat er een stuk in de wasch is dat niet van mij is, maar dat ze het niet weeromkrijgt voór ze mij het stuk weerombrengt dat wèl van mij is en dat er *niet* in is. En dan komt Pietje en zegt: Menheir, de waschvrouw zeit (de vrouw die het goed wascht zeit), of ze dat stuk weeromkrijgt dat er verkeerd is, want dan ze anders niet het stuk van u krijgt dat bij die andere menschen is. En wat moet ìk dan doen? Ik kan me best begrijpen dat Moe haar hoofd soms omloopt. Je mag wel een klein kantoortje in je hoofd hebben en een aparten boekhouder voor huiselijke zaken om daar je verstand bij te bewaren. (Vraag eens aan Moe of dat buitenshuisgaan een mensch niet raisonnabel maakt.) Nu, beste Jongen, kus allemaal van me, en eet goed en doe wel, dat zijn twee hoofdzaken, en verwacht me Maandag - schoon ik dan nog niet voor goed blijf. Dag.

Albert

Eindnoten:

1 Jaardatum ontleend aan de inhoud.
2 Maurits van 't Haaff woonde tijdelijk in Antwerpen.

W.A. Witsen aan A. Verwey 23.8.88

Ewijksh.
23 aug '88 -

Albert,
gelijk met de dezen zend ik je *ƒ* 60. alles wat 'k heb: m'n vader is hier op 't oogenblik niet zoodat 'k je niet meer kan zenden. - de rest zal Goes wel voor je hebben; zoo niet schrijf me dan nog even. -

Zeg, hoe zit 't toch met m'n fotografiën; ik hoorde van verschillende menschen die ze al hadden en ik heb nog niets ontvangen. Ja, die Mauve[1] is dezelfde. Ik had graag geschreven over de Teekenmaatschappij[2] maar ik kan 't niet doen. -

Vond je die teekening van Tholen[3] niet mooi - die avend, vooràl 't landschap en de lucht achter die donkere figuren, - hè ja mooi - 'k zie 't weer zoo - als 'k er aan denk; maar 'k denk tegenwoordig aan niets dan aan m'n werk. - schilderijen voor Arti[4] en portretten - etsjes voor de portef.[5] etc. Hoop je gauw's te zien; of blijf je lang weg van Amsterd? M'n groeten aan Willem. Adieu
tt
Wim

Eindnoten:

1 Niet bekend, maar wellicht een van de vier etsen van Anton Mauve die op de 'Tweede jaarlijksche tentoonstelling der Nederlandsche Etsclub' bij Arti hingen, of een van de tweeëndertig tekeningen van Mauve die bij de Teekenmaatschappij hingen.
2 'Dertiende tentoonstelling van teekeningen door de gewone en eere-leden der Hollandsche Teekenmaatschappij in het gebouw van de Akademie van Beeldende Kunsten te Den Haag' van 5 augustus tot 15 september.
3 W.B. Tholen, 'Avondwandeling' hing bij de Teekenmaatschappij.
4 Voor de 'Tentoonstelling van kunstwerken van Levende Meesters' die in oktober bij Arti zou beginnen.
5 Voor de derde portefeuille van de Nederlandsche Etsclub zond Witsen 'Heiwerker' in.

A. Verwey aan K. van Vloten 28 en 29.8.88

den Haag
28 Augs '88

Ik ben blij dat de dag uit is en ik aan jou mag gaan schrijven. Ik ben moe van dat huishouden[1] met die mama erin. Als iets verwonderlijk is dan is het dit, dat die stille interieurs en die gevoelige portret-koppen in die pompeuze haagschheid, tusschen het conversatie-kabaal van die Joodsche-Haagsche-

dame-parvenue gemaakt worden. Het heele bestaan van dat kleine fijne Joodje, dat wijze afstammelingetje van die bedachtzaam-gevoelige naar de wet levende Joodsche vromen na Ezra,[2] is een klein wondertje. Hij vouwt zijn kleine lichaampje en zijn kleine beentjes in en over mekaar in de groote, fluweelen stoelen, die zijn vrouw voor hem gekocht heeft, en hij praat verstandigheid en praktischheid over hoe Ietje eigenlijk doen moest en geld verdienen, en als vrouwlief uitrijdt, zegt hij: dag kind, en tilt even zijn hoofdje op zoodat zijn voorhoofdje aan haar kin komt - en met de grootst-mogelijke karakterloosheid, zooals karaktervolle menschen dat noemen draait hij en praat hij ál mee in dat leventje van domme-vrouwegeklets; allemaal met de pleizierige overtuiging dat hij voor die opoffering en dat komediespel zich de volle som uit laat betalen die hij noodig heeft aan rust en gemak om te schilderen, aan geld om vrij te blijven van schuldeischers, en aan vrijdom van zorg voor zijn tafel en linnengoed. O, hij weet het zoo, die ouwe Israels. Zoó weet hij het, dat midden aan tafel, als hij meepraat met zijn domme bazin van een vrouw, als ik hem aankijk ineénen, en glimlach vlak in zijn oogen, dan leit hij zijn vingertjes aan zijn mondje en gaat door met zijn soep eten en een half uur lang zit hij uit zijn fijne ogen te lachen door zijn gouden brilletje, met een pret, die van binnen komt, koketteerend als een meisje, met zijn eigen pleizierige overtuiging dat ik daar de eenige aan tafel ben, die begrijp wat een voordeelige rol hij speelt.

Het was aardig zooals hij wist dat ik het inzag. Tot tweemaal toe, zonder aanleiding, op de wandeling, toen hij alleen met mij liep, verontschuldigde hij zich erover dat hij al het praktische maar aan zijn vrouw overliet. Je wint er zooveel bij, zei hij.

Hij heeft iets van dat echte Joodsche, dat Joodsch is, niet omdat de Joden het enkel, maar omdat zij het het sterkst gehad hebben: het gevoel, dat de levensomstandigheden niets mogen zijn, maar het innerlijk leven het Eenige: het onbewuste Leven, dat bij beetjes bewust wordt en dat te beluisteren en te begluren op de grens van zijn bewustwording het heerlijkst-geheimzinnige is wat menschen doen kunnen. Heine had dat ook. Israels dweept met hem. Free zei me verleden dat hij Heine geen Jood vond. Ik ben het niet eens met hem: dáarin was hij het.

De mooie, spontane Israels, dat is de schilder als hij in zijn atelier is; dat is de prater die er soms heel even uitkomt, zooals toen hij naast me in 't bosch liep, voor den eten: ‘Je kunt er niets van weten wat er uit je komt: al je weten komt verkeerd uit: wat je niet weet en heelemaal niet dacht dat er komen zou, dat komt er in eenen, soms met een vloek en een zucht, en daar heb je 't. - Alles komt terecht. Ik heb dingen gemaakt, die ik vergeten had van voor vijf en twintig jaar. Eerst wist ik ze te goed, maar toen vergat ik ze, ik *moest* ze vergeten en toen maakte ik ze. - Als iets niet mooi wordt,

dan ga je maar weer aan wat anders. Tobben geeft niet. Straks beter? Neen, straks beter, dat moet men ook niet meer zeggen. Je weet niet of het straks beter wordt.-'

Dat was de ware Israels, en toen hij weer, met zijn vrouw, precies het omgekeerde wou aan tafel, en Ietje aanzette tot 'afmaken' en 'het vak leeren' toen kroop hij uit liefde voor die groote stemmingen door de riolen van zijn vrouws verstandigheid. En dat weet hij wel, die Jood van het geslacht van Ezechiël.[3]

Ik voel me soms ook een beetje zoo'n schipperaar.

Nu ik dien brief overkijk, Kit, ben ik eigenlijk een beetje boos op mijn eigen. Dat is een brief dien ik voor iedereen had kunnen schrijven. Een uur lang dat ik me bezig zou houden met jou heb ik gedacht aan Israels, en aan mezelf: hoe ik hem gezien heb. Vergeef je 't me? Wil je den brief nu maar als een cadeautje hebben, als een albumblad, een soevenir uit den Haag of zoo? Ik ben weer heelemaal een schrijver in dien brief, een mensch, die voor iedereén schrijft, die mooi schrijft, - en ik wil dat niet, ik wil voor jou schrijven, lief voor joù, met allerlei gedachten aan jou. Ik zou boos gaan worden op die Israelsen, die me den dag hebben ontstolen, dien ik had kunnen gebruiken om te denken aan Kit. Ik ben zelfs vandaag niet naar de Teekenmaatschappij kunnen gaan; dat doe ik nu morgen: eén dag vóor jou. - Nu ben ik moe, 't is eén uur. slaap zacht, Kind. Je Albert.

29 Augs 's morgens
half acht.

't Is weer ochtend en de zon schijnt mooi door mijn venster. Morgen Kit. Goed geslaapt? Sta je ook zoo te treuzelen bij je aankleeden? Wat gaan we straks doen? O God, verbeel-je, Kit, dat we samen nu, straks, naar Noordwijk of Wassenaar wandelden, ja naar Wassenaar, dat is 's ochtends het mooiste, langs dat strand waar we dien mooien morgen hebben gelaten; o men moest geen mooie morgens liggen laten aan een zeestrand. Maar hij is er nog en als wij er waren zouden we hem zien, precies als toen, geloof je niet? Ik denk nu: wat is het al lang dat ik veel van kit hield, en wat wist ik al lang dat kit veel van mij hield, en wat waren we een domme kinderen dat we 't elkaar nu eerst hebben gezeid. Maar nu is het toch ook mooi, kit, is 't niet, kit? Nu ga ik straks naar de Teekeningen en dan naar Antwerp. Geef me een hand, Kit. Dag!

Eindnoten:

1 Dat van Jozef Israels, zijn vrouw Alida Schaap en hun zoon Isaac Israels.
2 De voorstelling van Ezra (5e eeuw voor Chr.) als iemand die voor de Joodse religie en ethiek van het allergrootste belang is geweest, zal Verwey ontleend hebben aan A. Pierson, *Geestelijke voorouders. Studiën over onze beschaving. I. Israël*. Haarlem 1887, een boek dat hij voor *De nieuwe gids* besproken had.
3 Ezechiël, een profeet uit het Oude Testament, wordt door Pierson in het in noot 2 genoemde boek (p. 220-223) getekend als iemand die praktische oplossingen zoekt en 'het bereikbare' eert.

F. van der Goes aan A. Verwey 29.8.88a

29 Aug. 88.

De Heere Alb. Verwey
Antwerpen.

Amice,
Hierbij frs 200. - belgisch
No 152 = Merk S. 425. = 11077152.
No 157 = Merk C. 444. = 10617157.
tt
F v d G.

in haast

F. van der Goes aan A. Verwey 29.8.88b

Am 29 Aug. '88

Den Heere Alb. Verwey.
Antwerpen

Amice,
Ik heb vandaag aan je afgezonden 2 bankbiljetten ad frs. 100. - Zooals je zei, krijg je 1 Sep. (Zaterdag) geld; zou ik Woensdag die duiten terug kunnen krijgen? Het is Holl. *ƒ* 95.60-
Ik ben met Versluys overeengekomen dat hij voor zijn rekening zou uitgeven een brochure over Dr. Sw. Abr.,[1] tegen de helft van de winst. Ik heb er twee pagina's van af, het wordt ruim een vel, denk ik.-
tt
F v d G.

Morgen ga ik naar de ouë I,[2] hoor ik nog iets van je daarover?

Eindnoten:

1 F. van der Goes. *Dr. Swart Abrahamsz over Multatuli*. Amsterdam 1888. Dr. Th. Swart Abrahamsz had in *De gids* van Juli 1888 (‘Eduard Douwes Dekker, eene ziektegeschiedenis’) Multatuli's werk abnormaal genoemd op grond van het ‘neurasthenische karakter’ van Douwes Dekker.
2 Jozef lsraels.

K.J.L. Alberdingk Thijm aan A. Verwey 2.9.88

Luxembourg Belge
September 1888
Mont-lez-Houffalize

Amice,

Tot mijn verrassing hoor ik van Kloos, dat je het plan hebt in La Roche te komen en dat je nu in Antwerpen bent.

Nu je in La Roche komt, moet je me niet kwalijk nemen dat ik je zeer instantelijk verzoek ook in mijn dicht bij La Roche staand huis te willen komen. Ik heb tijd noch geld om naar La Roche te gaan, wees jij daarom zoo goed en kom hier, want ik zoû je zoo graâg eens te-rugontmoeten.

Als je bij mij wilt komen, zoû ik je graâg ter eere daarvan een feest aanrichten, maar daarvoor heb ik op 't oogenblik te weinig in kas.

Ik hoop dus, dat je zal willen komen en 't met mijn grooten levenseenvoud voor lief nemen. Wees zoo vriendelijk mij dat genoegen niet te weigeren.

tt
Karel Alberdingk Thijm

W.J.T. Kloos aan A. Verwey 2.9.88

Villa-des-Chéras
Mont-lez-Houffalize
2 Sept. 1888.

Beste Albert,

ik had je wel eerder kunnen schrijven, maar de heel nieuwe omgeving, waarin ik hier op eens ben verzet, en het ambulante leven, dat ik hier lijd, lieten er mij niet toe komen. Ik heb een goeje reis gehad: het weer was mooi, de douane makkelijk; in Luik heb ik in de wachtkamer gedejeuneerd, daar ik slechts drie kwartier tijd had, van daar naar Gouvy was de reis vervelend: een ouwe Belgische coupé, vol met menschen en een benauwde warmte, maar zeer goedkoop. Karel kwam mij een eind weegs

tegemoet en vertelde me, dat z'n oudelui er nog waren. Daar zag ik eerst wat tegen op, maar 't is toch heel goed gegaan. Morgen (Maandag) morgen gaan ze weg. Wanneer kom jij nu in deze streek? 't Is hier allemachtig aardig, van alle kanten een panorama, Karel meestal in z'n humeur en het weêr goed. Ik ben zeer tevreden en opgeruimd, alleen mis ik erg de zee. Détails over de reis en m'n verblijf hier vertel ik je liever mondeling. Je weet, dat ik niet veel van briefschrijven houd, en ik kan me absoluut niet uitdrukken op het oogenblik. Zelfs m'n letters doen, of ze dronken zijn. Ik schrijf je dit alleen, om je iets van me te laten weten. 't Is hier heerlijk stil.

De makkelijkste reis voor je is, om over over Antwerpen - Brussel - Luik te gaan. Je moet op je spoorboekje zoeken, hoe laat je uit Antwerpen moet gaan, om, en weer uit Luik te kunnen vertrekken van het 9e en laatste station des Guillemins om 2 u. 11 min, op dat uur toch vertrekt de trein naar *Gouvy*. Je neemt te Luik een kaartje naar Gouvy en stapt te Pépinster uit (om 3 uur 5 m ongeveer), vraagt daar aan 't station, waar de trein naar Gouvy staat, (die dan juist aankomt) en stapt in. Tegen half zes kom je te Gouvy. Achter het station staat de diligence naar Houffalize, die langs Chéras gaat, en ongeveer half zes vertrekt. Dan ben je om half acht bij ons. De reis kost van Luik naar Gouvy, 4 frs, 85 ct en de diligence kost 1 fr. 40 c. dus niet duur. Karel zal je tegelijk met deze ook schrijven. We kunnen dan den dag na je aankomst naar Laroche vertrekken, met de malle[?]-poste, die om half elf hier 's morgens vandaan gaat. Schrijf nu vooral, wanneer je komt, je zult hier zeer welkom zijn[1]

tt

Willem.

Ik had het heel graag, als je wat sigaren uit Antwerpen kon meê brengen: de onze zijn nagenoeg op.

Eindnoten:

1 Verwey is niet komen logeren.

I.L. Israels aan A. Verwey 3.9.[88][1]

La Haye 3 Sept.

Mon cher

Daar ik jou 't geld juist sturen wou, heb ik 't nu maar aan Goes gestuurd.

Amuseer je. Je schijnt als eenzaam woud het bois de Cambre[2] te prefereeren!

I.I..

Eindnoten:

1 Briefkaart; jaardatum ontleend aan poststempel.
2 Het Kamerenbos ligt niet in Antwerpen, maar in Brussel.

A. Verwey aan K.J.L. Alberdingk Thijm 3.9.88

Anvers
3 Septr. '88

Amice,
Zooals ik aan Kloos geschreven heb, zal ik deze keer den kant van je woning niet uitkomen. Tot mijn grooten spijt moet ik over een paar dagen naar Amsterdam terug. Ik had van je vriendelijke uitnoodiging heel graag gebruik gemaakt en blijf hopen, dat ik later eens het genoegen mag hebben je thuis te zien.
Met mijn dank en groeten
t à t
Albert Verwey

A. Verwey aan C. Verwey 3.9.88

Rue Philomène 8
Anvers
3 Septr '88

Beste jongen,
Ik ben nu sints Woensdag hier en heb een heel prettige kamer, die op een tuintje uitkijkt, en Haaff is verbazend in zijn schik met me. Ik voel me zoo rustig en gelukkig als ik geloof dat ik in geen jaren geweest ben en werk makkelijk en voortdurend. Ik hoop dat jullie thuis ook allemaal gelukkig bent. Ik vind het ondanks dat het hier heel prettig is, een heel prettig idee dat ik nu binnenkort ook weer voorgoed thuis zal zijn. Ik verlang naar een rustigen, bezigen winter.
Ik hoop maar dat het goed met je gezondheid gaat. Denk er toch vooral altijd om dat je zelf zooveel aan je gestel doen kunt door voortdurend en rustig erop te letten, en niets van wat het schaadt van weinig gewicht te vinden. Zul je dat doen?
Is alles wel? Moe en Margreet? Blijft Margreet haar koortsigheid weg? Zoen puk[1] eens van me. Er is hier op 't oogenblik Amsterdamsche familie

van Haaff, een zuster en een reef en nicht. De zuster is een lief, verstandig meisje, de neef-en-nicht zijn akelig.
Allemaal gegroet.
Albert.

Eindnoten:

1 Vermoedelijk Verwey's halfzusje, Anne Maria.

W.A. Witsen aan A. Verwey 3.9.88[1]

Ewijkshoeve. 3 Sept '*88*

Alb.
Hierbij per postw. *f* 40. - all what I can spare. Don't be cross, old man but I am very hard up: I havn't any more.
Wanneer kom je terug. Ik hoop je toch nog te zien voor ik weg ga?[2] tt
Willem

Eindnoten:

1 Briefkaart.
2 Witsen zou vanaf half oktober in Londen gaan wonen.

H.J. Boeken aan A. Verwey 4.9.88

Amsterdam 4 Sept '88

Beste Albert,
Ik zal morgen d.i. Woensdag zorgen dat Goes *f* 30- krijgt, misschien nog van avond als ik hem bij Mast tref. Ik heb je niet eerder geantwoord omdat ik er niet eerder zeker van was dat ik het kon geven. Ik ben nog niet beter. Het is zelfs weer wat erger geworden. Misschien wel door de feesten.[1]
Kom je gauw weer terug?
Vaarwel
t.t.
Hein.

Eindnoten:

1 Het Prinsessefeest: de verjaardag van prinses Wilhelmina (31 augustus) gaf aanleiding tot enkele dagen van feestvieren.

W.J.T. Kloos aan A. Verwey 4.9.88

Chéras, 4 Sept. 18

Albert,
Wanneer je komt breng dan s.v.p. wat *tandpoeder*, wat *bicarbonus natricus* en wat geest van salmoniak voor me meê. Het laatste in een beetje grooter hoeveelheid, omdat Karel het ook noodig heeft. Wanneer kom je nu toch? Wij wachten met ongeduld.
Vele groeten ook van Karel.
Willem

W.J.T. Kloos aan A. Verwey 9.9.[88][1]

Villa des Chéras
9 Sept.

Beste Albert,
ik heb je nog niet geschreven, omdat ik niet goed wist, wat ik schrijven moest. En ik zal het nu ook maar kort maken, want ik ben niet opgeruimd en aan een vervelenden brief zou je weinig hebben. Een ding slechts: ik wou heel graag zoo gauw mogelijk weêr in Amsterdam zijn. Daarom kom ik Dinsdag al terug. Ik zal wel bij Hein een paar nachren kunnen slapen, tot ik een kamer heb. Dag, beste jongen, dank voor je geld en je sigaren.
tt
Willem.

Eindnoten:

1 Jaardatum ontleend aan poststempel.

W.J.T. Kloos aan A. Verwey [11.9.88][1]

J arrive 8 h 5 m gare du Rhin.
Guillaume

Eindnoten:

1 Telegram.

A. Verwey aan K. van Vloten [11.9.88][1]

Dinsdag

Liefste kindje,

ik ga maar dadelijk weer aan 't schrijven nu je brief op de post is. Wees jij maar niet bang hoor, dat jij je tijd verspillen zult. Albert hoort van je als je weerom komt. En mijn kamer mag je kijken en ik zal je van alles zien laten, allerlei dingen, die je niet begrijpen zult wat ze beteekenen, - ook mooie dingen van andere menschen, die ik je vroeger niet zien liet, maar nu wel.

Ik hoop maar dat ik vóor dien tijd bekomen ben van de kernachtige toespraak, die je me in zulke groote letters - ja, ik schrijf klein om het weer goedtemaken - hebt doen toekomen. Letters als polderkerels en drie spelfouten in twee regels. Wat voor letters en hoeveel spelfouten zou dat meisje nu wel schrijven als ze eens zonder scherts boos op me was? Weet jij 't, Kit? Ze is er dan ook zelf van geschrokken toen ze schrijven ging over Martha, en vertelt in bezadigder handschrift dat ze het zoo pleizierig zou gevonden hebben om Lies[2] te zien in haar gelukkigste oogenblik en dat Lies op het zich láten zien in dat oogenblik zoo bizonder *gesteld* was. Zoo zie je, lieve kind, dat de aandoeningen van vriendinnen verborgenheden zijn voor bruidegoms, en dat het, ook met de nobelste beweegredenen, beter is, zich niet ongeroepen partij te stellen in zaken, waar een bruidegom de laatste stem in heeft.

Ik zeg niet lief, ik weet wel beter, dat jij je vriendin uit nieuwsgierigheid zien wou, ik liet het die bruigom zeggen, deê ik niet? Maar weet je niet, kindje, dat bruigoms zoo *zijn* en andere menschen óok zoo zijn? En weet je niet dat het, ómdat ze zoo zijn, wijzer en gelukkiger is, niet altijd zoo maar dadelijk te doen wat je goed hart je ingeeft, maar eerst te vragen of die daad die *jij* goed zou noemen ook goed is voor de menschen, waarvoor je ze wil doen. Dat is toch eigenlijk de hoofdzaak, is het niet? En hier had het moeten wezen: om den bruigom denken als je iets goeds voor de bruid wou doen. Had je dat gedaan? Je wou toch wel dat hij aan de vriendin van zijn bruid dacht, wou je niet?[3]

Leg nu je hoofd maar tegen me aan en luister goed nu ik je mijn raad geef. Ik hoef je niet te zeggen dat je goed moet doen; ik weet te wel hoe goed je bent; maar ik wou je raden wat wijs en voorzichtig te zijn in het verdeelen van je goedheden. Beloof je me dat? Want geloof je, meisje, dat ik dat wil en dat voor mijn vermaak lees, dat Kitty naar haar plaats gestuurd is door god weet wat voor knecht en vlerk van een provinciaal. En knechts en vlerken hebben altijd gelijk, meisje; dat is hun recht.

Zul je nu niet in 't water vallen of melancholiek worden of op reis gaan? En bèn ik wel zoo'n erg schandaal?

Raad eens waar ik vandaag heb koffiegedronken. Bij Jan en Anne Veth. We zijn alle drie heel aardig tegen elkaar geweest. Maar dikwijls zou ik er toch niet willen zijn. Het is er niet mooi. Wel bizonder, maar voor mijn gevoel niet mooi. De dingen doen me pijn. Op zijn atelier word ik ziek van die zoo zorgvol en ernstig uitgevoerde afschuwelijkheden. Het gezicht van Jan zelf - je weet dat de kleuren van een schilder altijd de kleuren van zijn gezicht zijn - dat gezicht is me een voortdurend zichtbaar staaltje van die leelijke kunst van hem. Door dat huis gaat niet wat wel door dat van Free gaat, het warme waaien van een mooie aandoenlijkheid; de rijkdom is er niet van iets prachtig-hartstochtlijks, dat ik zoek als het eenige, dat twee menschen zoo bij elkaar kan hebben gebracht. Het is er koud en pijnlijk, - omdat Veth een koud en pijnlijk mensch is. En dat vrouwtje is goed en wascht zelf mee en kan strijken, - maar ze kan niet snikken dat het je bang om je hart wordt, en niet lachen als een gelukkig menschekind.

Nu moet ik Willem van den trein gaan halen. Krijg ik nu weer van die lieve, lange brieven, nu je daar alleen zult zijn. Kon ik maar bij je komen. Wat zou dat heerlijk ontbijten zijn in die groote kamer. Dan hadden we geen brieven, maar we hadden mekaar, en dat zou nog wel zoo goed zijn.

Zul je nu heel, heel veel genot hebben, die twee weken? En ben je *niet* boos op me. En ook niet verdrietig zijn, hoor. Nu hoop ik dat je dezen ook morgenochtend krijg. Dag lief.

Eindnoten:

1 Datum op grond van W.J.T. KLOOS AAN A. VERWEY [11.9.88]; slot ontbreekt; vermoedelijk samen verstuurd met A. VERWEY AAN K. VAN VLOTEN [13.9.88a] en A. VERWEY AAN K. VAN VLOTEN [13.9.88b]. Nadat Verwey en Kitty van Vloten zich kort voor 28 augustus 1888 in het geheim verloofd hadden, ontstond er in ieder geval vanaf 11 september 1888 een vrijwel dagelijkse correspondentie tussen hen, waarvan alleen de brieven van Verwey bewaard gebleven zijn. Uit de tussen de genoemde data liggende periode is slechts één brief bewaard gebleven. Hoewel Verwey meestal alleen de dag aangeeft - een enkele brief krijgt een datum, maar ook dan ontbreekt het jaartal -, maken de genoemde dagen en de inhoud van de brieven precieze datering mogelijk (behalve in één geval waarop ter plaatse wordt ingegaan). Aanknopingspunten zijn vooral de gebeurtenissen met betrekking tot Kloos, een verblijf van Kitty van Vloten in Mijnsheerenland, een diner in Bussum op zondag 7 oktober 1888 en het afscheidsdiner van Witsen op 11 oktober 1888. Hulp bieden voorts opmerkingen van Verwey over werk voor *De nieuwe gids* van oktober en december; ook brieven van en aan anderen die wel gedateerd zijn, verschaffen soms informatie. De datering stemt steeds overeen met die van Gerlof Verwey, een zoon van Albert Verwey, die op een aantal brieven een datum heeft genoteerd. De uit deze gegevens afgeleide dateringen worden niet per brief verantwoord; er wordt verwezen naar deze noot.

2 Lies Loke, een schoolvriendin van Kitty van Vloten.

3 Over het incident waaraan Verwey refereert zijn geen verdere gegevens bekend.

M. Hamminck Schepel aan A. Verwey 13.9.[88][1]

13 Sept.

Waarde Heer Verwey,
Zoudt U me ook kunnen zeggen of het oude gidsnummer waarin het artikel van Abrahamsz voorkomt,[2] en dat W.P.[3] in Katwijk bij zich had, daar is achter gebleven? In dat geval zou ik blij zijn als ge het mij kondt doen toekomen, als gij of de heer Kloos het althans niet noodig hebben.
Na vriendelijke groeten
M. Douwes Dekker Schepel

Eindnoten:

1 Jaardatum op grond van de inhoud.
2 Th. Swart Abrahamsz, 'Eduard Douwes Dekker, eene ziektegeschiedenis'. In: *De gids* d.d. 1-7 1888.
3 Willem Paap, in wiens huis Mimi Douwes Dekker-Hamminck Schepel een verdieping bewoonde.

A. Verwey aan K. van Vloten [13.9.88a][1]

Donderdagavond

Daar ben ik weer uit Bussum terug. Ik ben heel blij want ik heb een mooien avond gehad. Goes, kloos en ik waren met zijn drieën: in den trein vond ik alles al zoo heerlijk, zoo'n groote, klare vooravond, waarin land en lucht zoo eenvoudig en duidelijk voor je staan. Martha kwam ons tegemoet voor het huis: ze was erg opgewekt, zoo vroolijk als ik haar eigenlijk nooit gezien heb, zóo, denk ik, als Free me indertijd schreef uit Italië, dat ze dáár was. Toen Free thuis was - hij had uitgemoeten op zijn velocipède - had ze oogenblikken dat ze op haar hurken naast hem zat, - en toen kloos een gekke bijdrage[2] voorlas waarin stond van iemands 'lachende lief', toen lachte ze heel mooi, hardop, en zei, god dat is wel aardig, dat lachende lief. En Free zei: dat ben jij nu, dat lachende lief. - Goes probeerde telkens stukjes van zijn brochure over Sw. Abrhamsz aan den man te brengen, en wij luisterden vriendelijk. Na de thee hebben wij boven vergaderd, gezellig, rookende, pratende over de zaken en over de kennissen, over Breitner, die asthma heeft en niet drinken mag, maar daarentegen een bestelling van 50 teekeningen à *f* 100. - 't stuk uit Londen heeft gekregen; - over Veth, die zijn aandeel graag had overgeschreven op iemand anders - zijn geld-aandeel N.G.n.l.[3] - en dat Free zei dan maar op zijn naam te plaatsen. Daarna nog even beneden. Kloos bleef slapen en Goes en ik gingen naar den trein toe. Een keer noemde Free jouw naam en zei tegen kloos dat hij van jou

gehoord had dat Kloos zoo goed schaken kon. Toen heb ik me gauw omgedraaid, want ik voelde dat ik bleek werd. Ik kan je naam niet hooren uitspreken zonder altijd diezelfde ontroering. In den trein heb ik Goes laten lezen in zijn brochure, en heb net gedaan alsof ik sliep. Maar ik deê niets dan me gelukkig voelen.

Juist toen we in den trein wilden stappen stonden Veth en Anne achter ons. Goes maakte Veth gelukkig met het bedrag van zijn aandeel. Anne zag er aardiger uit dan ik haar nog gezien heb, in een kort grijs manteltje, en een klein grijs kastoren hoedje op, Engelsch-achtig. Zij mag me graag, geloof ik, en toont dat door altijd als ze me gúdag zegt mijn naam uit te spreken en naar voren vallende mijn hand te drukken op de manier waarop een goedige schoolknaap de hand drukt van een student, met wien hij zich vereerd voelt kennis te hebben gemaakt.

Vin-je 't aardig, mijn Bussummer avondje? Vin-je 't mooi?

Ik heb er vroeger wat over gevloekt tegen mijn eigen dat ik nooit natuurlijk tegen je zijn kon. Dat was toen mijn eenige natuurlijkheid zou geweest zijn je hoofd tusschen mijn handen te nemen, en dat wist ik of dorst ik niet. Maar nú voel ik dat ik wel natuurlijk ben, dat ik van dag tot dag natuurlijker tegen je word. Voel jij dat oók? Nu mag ik ook je hoofd tusschen mijn handen nemen, nu weet ik dat ik het wil èn ik durf het. Nu ja, niet-waar, mooi durven, terwijl

Eindnoten:

1 Datering: zie A. VERWEY AAN K. VAN VLOTEN [11.9.88], noot 1; slot ontbreekt. Vermoedelijk is ook dit brieffragment verstuurd samen met A. VERWEY AAN K. VAN VLOTEN [11.9.88] en A. VERWEY AAN K. VAN VLOTEN [13.9.88b].
2 Nadere gegevens ontbreken.
3 Met behulp van het uitgeven van aandelen trachtten de redacteuren-eigenaars *De nieuwe gids* te financieren ('s-Gravesande 1955, p. 25 e.v.).

A. Verwey aan K. van Vloten [13.9.88b][1]

no 2

Donderdag na den eten

Ik wou je zoo graag blijmaken door je weer twee brieven te sturen. Ik zou duizend lieve dingen uit willen denken voor je, den heelen dag door, zoodat er geen oogenblik in je dagen was dat niet mooi was met iets liefs van mij. Ik ben telkens bang dat je denken zult dat ik niet altijd door denk aan je, ik ben zoo bang dat het een oogenblik waar zou kunnen zijn als je dat dacht. Ik wil aldóor aan je denken. Als ik praat met de menschen net zoo goed als wanneer ik alleen zit. En wat ik denk wil ik je schrijven, zóo als het in me opkomt. Ik wil het niet eens verwerken tot verzen. Verzen komen vanzelf wel als het hun tijd is.

Wat zou het prettig zijn, zoo na den eten samen met jou te zitten: ik zou aan je voelen zitten op een laag stoeltje, jij zou met je hand over mijn haren strijken, en ik zou die hand kussen als ze dicht bij mijn lippen kwam. En dan zou jij die hand wegtrekken en zeggen dat ik een stoute jongen was, maar een lieve stoute jongen, ben ik niet? En dan streek je me wéer over mijn haren. Mag ik zoo eens in Haarlem zijn, als je weerom bent? Een heeler dag in Haarlem. En wat zal ik dan meebrengen om te lezen - Nee, niet The Taming of The Shrew,[2] wel?

Wou je Herrick[3] lezen? Zijn Hesperides? Herrick is een aardige, galante dichter, met verliefde spelletjes en vroolijke rijmpjes; maar meer niet. Weet je wel dat ik nog altijd zoo nieuwsgierig ben naar welke sonnetten van Shakespere je zoo mooi vondt dat je ze reciteerde aan zee?

Ik zal je Herrick sturen. Schrijf jij me dan dat van Shakespere?

Is dat nu niet prettig om zoo na den eten met je te keuvelen? Och, je bent er niet bij en je leest het pas morgen, nog wel na het ontbijt in plaats van na den eten. Maar zul je je dan verbeelden dat het na den eten is en dat ik bij je ben? Ik zet allemaal vraagtekens. Ik vraag je zoo graag omdat vragen kinderenmanier is, en ik ben nu zoo graag een kind.

Soms wou ik dat jij van me voelen kon wat ik voel. Want soms ben ik innerlijk net de zee als ze licht, - dan komen vonklende rijmen en glanzende verzen aanlichten en deinen weg uit en in het onbewuste. Daar geniet ik alleen van. Weet je wanneer ik heelemaal zoo was? Dien avond toen we met Boeken weerom liepen van Noordwijk. De zee lichtte, weet-je wel? Maar Albert lichtte net zoo mooi, mooier dan de zee, ja. En dát wist je niet.

Nu is de lelijke tijd mijn vijand want hij loopt maar door, en ik mag hem niet alleen laten loopen. Anders mis ik den trein en kom niet in Bussum en kan Kitje morgen niet vertellen van Martha en Free. Zal Kitje blij zijn en goed slapen. Ik wou dat ik bidden kon, kind, dan deê ik het voor jou.

Albert

Eindnoten:

1 Datering: zie A. VERWEY AAN K. VAN VLOTEN [11.9.88], noot 1. Aanhef ontbreekt; vermoedelijk samen verstuurd met A. VERWEY AAN K. VAN VLOTEN [11.9.88] en A. VERWEY AAN K. VAN VLOTEN [13.9.88a].
2 William Shakespeare, *The taming of the shrew* (ca. 1593).
3 Robert Herrick, *Hesperides or works both human and divine* (1647-48).

A. Verwey aan K. van Vloten [15 en 16.9.88][1]

Zaterdagavond
half twaalf.

Moet ik mijn lief nu nog wat moois schrijven? Hád ik maar wat moois voor haar. Ik heb wijzen, maar geen woorden.

Zondagmiddag.

Ik ben zonder iets moois voor mijn kind te hebben gaan slapen. En nu krijg ik juist zulke mooie violen van haar. Mijn heele portefeuille ruikt naar violen, ik schrijf in violengeur: die geur hoort voortaan bij je brieven, bij jou - ik geloof dat ze mijn lievelingsgeur wordt. Nu moet je niet denken, lief, dat ik gisteravond maar zoo ben gaan slapen, omdat ik je niets geschreven heb. Ik heb liedjes zitten maken, maar ze zijn niet af en niet mooi genoeg. Ze geuren niet genoeg, zooals je violen. De verzen, die ik voortaan maak voor je - och, ik praat over verzen inplaats van ze te maken; - maar als ik ze maak dan moeten ze heerlijk geuren van violengeur.

Dat ik je den heelen dag niet geschreven heb komt daarvandaan dat ik nog geen oogenblik zonder Willem geweest ben. Wij hebben ons van allerlei herinnerd en heel veel verdriet, maar ook heel veel geluk herdacht en doorgemaakt.[2] Dat zijn geen dingen, die men schrijven kan. Zul je altijd heel veel van hem houden, lief? Ik zeg: dat zijn geen dingen, die men schrijven kan, omdat men ze vertellen moet, op het rechte oogenblik, op de rechte plaats, als men de rechte stem en stemming ervoor heeft. Dat komt wel eens: er is toch nog zooveel dat ik je vertellen moet.

Een oogenblik kwam er stoornis op mijn kamer, terwijl ik met Willem zat. Derkinderen kwam. Kloos zei niets en ik zag dat Derkinderen toch al door ik wist niet wat nerveus en geirriteerd was. In-eens stond hij op om heen te gaan. Ik zei ‘Maar jongen, wat is dat nu?’ En toen begon hij onverwachts, met zijn hoofd tegen mijn boekenkast te snikken, o god zoo verdrietig. Ik ging naar hem toe, sloeg mijn arm om zijn schouder en zei: jongen, jongen, dat is niet goed om zoo van streek te zijn; wat scheelt eraan? Toen kwam het eruit: hij was bij menschen geweest, familieleden, en die hadden het over zijn schilderij[3] gehad. En nu was hij zoo boos en bedroefd: al zijn kunstenaars-trots en zijn familiezwak waren erdoor van de wijs geraakt.

Hij bleef nog maar even: en ik moest bijna glimlachen over dat kleine menschen verdriet dat probeerde heen te waaien door mijn groote stemmingen.

O ja, van Free en Martha. Wat ze denken zullen, weet ik niet. Mogelijk

heb jij gelijk. Maar weet je wat ik wel weet. Martha heeft Free verteld dat zij het vermoedde van ons. Hoe komt Martha daaraan. Het was voor ik in Bussum kwam. Free heeft er met kloos over gepraat. Kloos, die zelf niets wist, heeft gezeid dat hij 't niet geloofde, en nu gelooven zij 't ook niet meer. Zou Mama iets gedacht en aan Martha geschreven hebben. Het zal heel grappig zijn aan 't diner. Iedereen zal opletten. Niet dat het iets hindert. Laat ze allemaal maar tot de konklusie komen dat Kitty en Albert dol veel houden van elkaar en 't elkaar gezeid hebben. Dat is best. Maar ik heb een gruwelijken hekel aan gekakel. Dat maakt leelijk, dat menschengepraat.

Ja, lief, dien morgen in katwijk was ik lang niet natuurlijk. Ik zei wat ik meende dat goed was dat ik zei, niet wat ik diep in mijn hart had. Heb je 't je aangetrokken? Niet doen, hoor. Want ik ben een dwaze jongen geweest en geniet nu pas de wijsheid van 't natuurlijk-zijn.

Daar is Willem al wèer, lief. Het spijt me omdat ik nu niet door mag schrijven, voor jou en voor mij, maar ik ben toch wel blij dat hij er is; en je zult niet boos zijn, zul je wel, omdat mijn brief nu zoo kort is, zoo verdrietig kort, is 't niet?

Zul je hem onder je hoofdkussen meenemen? Dacht je dat ik dat laf zou vinden. God nee, ik vind het niet laf, maar lief, hoor, *lief*. Nu hoop ik maar dat deze nog op tijd komt. Heb je Herrick gekregen? Hoe vin-je hem? Dag, alderliefest, dag!

Je lieve jongen.

Eindnoten:

1 Datering: zie A. VERWEY AAN K. VAN VLOTEN [11.9.88], noot 1. Aanhef ontbreekt; mogelijk is deze brief een vervolg op een eerdere, die niet bewaard gebleven is.
2 Uit A. VERWEY AAN K. VAN VLOTEN [18.9.88] blijkt dat Verwey op deze zondag Kloos ingelicht heeft over zijn verloving.
3 A.J. Derkinderen, 'Processie van het H. Sacrament van Mirakel in de 16e eeuw' (1884-1888; olieverf; Stedelijk Museum, Amsterdam).

A. Verwey aan K. van Vloten [17.9.88][1]

Maandagavond 11¼.

Kind,

hoe heb je dát gedaan gekregen? Dat dacht ik toen ik vanmiddag op mijn kamer kwam en je brief zag, je tweeden brief vandaag. Zonder stempel van Mijnsheerenland, zoo'n lang, recht stempel op den postzegel, zag

hij eruit als iets bizonders, iets zeldzaams, iets dat ik nog nooit had gehad; want je Zondagsche brieven hebben oók een lang stempel. Ik heb me twee maal laten roepen voor ik eten kwam en ik wou je meteen gaan schrijven, toen ik gegeten had. Maar dat mocht ik niet. Eerst kwam Chris op mijn kamer en hij zat er nog toen van der Valk kwam. Maar ik was tóch blij, want ik voelde maar naar mijn zak waar je brief zat in mijn portefeuilletje, 't was net of ik jarig was. Toen heb ik Valk allerlei verteld van Anvers en later toen Willem kwam heb ik hun stukken van Tamburlaine[2] voorgelezen en gedaan wat ik in geen tijden gedaan heb, hoopen dingen verteld, die ik dacht over Marlowe en Shakespere, wat dat voor menschen waren en hoe ik voelde dat Shakespere gedacht moet hebben over Marlowe en over andere dichters - en het speet me bijna niet dat jij niet bij me was en ernaar luisterde, want ik had zóo het gevoel, door dien brief, *dat* je er was en dat ik alles zoo mooi zei voor jou.

O, mijn lieve, lieve kindje, wat doe je zooveel van mij te houden, die een eigenmachtig mensch ben, en altijd erop uit geweest mezelf veel pleizier te doen? Vecht maar liever met me of maak eens dat ik geen pleizier heb, doe eens iets ik weet niet wat, waardoor ik machteloos en zónder genot word - misschien zou dat me beter zijn, en stellig was het meer wat ik verdiende. Maar dat zal jij nooit doen en ik moet maar een gelukskind zijn. Dan maar *jouw* gelukskind, niewaar, lief? O, of ik me herinner dat je 'toe Albert' zei - Toen hebben mijn oogen me verraden, dat voelde ik, en daar kwam het doordat ik mijn hoofd tegen je schouder leunde het een gevoel of ik dat altijd, mijn leven lang, gewoon was geweest. En het antwoord dat jij niet geven wou, dat gaf ik mezelf bijna woordelijk, zooals jij het nu opschrijft.

Ja, in iederen zin van je staat het eene, wat je zeggen wil. Lieve Albert wil je zeggen, en meer is niet noodig voor me.

Ik mag je niet beknorren nu je me zoo blij maakt, maar zal mijn lieve kind niet zoo kort slapen in 't vervolg en om 7 uur 's ochtends een tweeden brief beginnen als de eerste om 11 uur 's avonds begonnen is? Als ik nu langer doorschrijf, beknor jij mij, en daarom druk ik nu je hand, maar niet zoo vast als in Katwijk. Toen deed ik je pijn en eer ik dát doe, doe ik 't mezelf. Mag *ik* je niet postpapier sturen? Hád ik nog maar even den tijd gehad na den eten om je een briefje te schrijven, dat je morgenochtend gehad had; nu krijg je dezen *over*morgenochtend eerst.

Er staat in je vorigen brief dat je me wel eens had willen zien toen ik een klein jongetje was. Je zoudt er niet veel aan gehad hebben. Ik was net als - daar komt mijn moeder binnen en vraagt of ik een lekkere peer wil. Aardig hè? De peer is heel lekker; ook eens happen? Hap! - Ik was net als nu, maar kón nog niets. Ik kon niet eens uitdrukking in mijn gezicht leggen: ik kon alleen doodstil wezen en lezen en soms van me afslaan, op 't onverwachtst.

Want ik was slim en niet zwak. Ik had geen één vasten wil, behalve dat ik lezen wou, van mijn 5de tot mijn 15de jaar. En de eerzucht op school de beste in Taal te zijn. Ik geloof dat mijn meesters en mijn vader altijd onbewust voelden dat ik een macht was, een inerte macht, die zichzelf nog niet kende: Zij zeien altijd: 't is een goeie jongen met een goeien kop, maar je weet niet wat je met hem beginnen moet. Ik had geen eén frappante karaktertrek, dat maakte 't zoo moeilijk, me optevoeden. Goedig was ik óok niet, wat je misschien denken zou. Ik geloof achteraf dat ik heelemaal weggevloeid en niets dan een bizonder mensch zou geworden zijn, als ik van kind of genoten had. Maar juist omdat ik nooit genoot, ging ik lezen en uitte me eerst langzaam, bangelijk, met een sterk gevoel dat ik geen slag moest slaan, die niet raak was.

Ik doe dikwijls mijn best me te herinneren hoe ik innerlijk als kind was. Want zooals ik als kind was, zoo *ben* ik. Zoo zou ik in-eens weer worden, als ik ophield te willen wat ik na dien tijd mooiging[?] te willen. Een woord als Schoonheid heeft me sints ik een jongen was onderste boven gesuggereerd. Als die suggestie ophield zou ik weer het oude monster zijn, een macht, maar een inerte.

'n Beminnelijk jongetje, hè? Dat heb je ervan als je me vragen doet.

Dat zal me een visite zijn van Sam en Rachel Mendes. Zij is niets geen meisje voor jou - schoon ze wel eens de gewoonte kan hebben onmaatschappelijk openhartig te zijn. Of kón hebben. Want ik heb haar in geen tij'en gesproken.

Ik zal straks eens zien hoe laat ik dezen brief posten moet. Vin je 't prettig, lief, dat ik er zoo'n soort dagboek van gemaakt heb. Misschien niet hè. 't Staat wel gek, en je zult van 't begin heelemaal niet meer weten waar 't op slaat - Wanneer mag ik er nu weer een sturen? Je moet me maar goed onderrichten hoe ik doen moet. Als ik in Haarlem kom, zal ik je wel laten merken dat ik ook wel kan meesteren. Aan tafel b.v. daar zal ik met mama gaan praten over het ongeluk van dochters te hebben, die je moet opvoeden. En daar zit jij dan bij. Ja, hoe zal ik je dat kleuren afleeren. 't Best is je erg wennen aan de gedachte dat er veel over me gesproken zal worden. Dan kun je er misschien gauw tegen. Ik kleur zelden, tenzij ik nerveus ben.

Nu, dag, als je kunt laat je van je hoopen en vertel me ook eens van 't bezoek. Gister bij Voerman sprak ik Marie de Gijselaar. Ze was heel vrindelijk, zooals vanzelf spreekt. Dag, aartslieveling! Dag. je Albert.

5 uur

Nog heel even schrijven. Ik ben bij Sam geweest, op de Achtergracht met Goes, om te vragen of hij nog iets liggen had voor de N.G. Ik heb nooit zoo'n

Eindnoten:

1 Datering: zie A. VERWEY AAN K. VAN VLOTEN [11.9.88], noot 1. Slot ontbreekt.
2 Christopher Marlowe, ‘Tamburlaine the Great’. In: *The works* I. Edited by A.H. Bullen. London 1885, p. 7-206.

A. Verwey aan K. van Vloten [18.9.88][1]

Dinsdagochtend.

Kom eens hier, kind. Verbeel je maar dat je naast me zit, vlak naast me op een laag stoeltje, en blijf me zoo aankijken. Ik heb geen verdriet, dat zie je wel. Ik houd niet van verdriet over verdriet dat voorbij is: met verdriet moet men spaarzaam zijn. Eerder ben ik blij met wat je me geschreven hebt. Zoó als 't geweest is, is het goed geweest. Nú ben ik blij dat ik open tegen je zijn kan; maar als er niet al ál dat schrijven, zúlk schrijven, tusschen ons geweest was als er na dien tijd geweest *is*, dan geloof ik dat ik weer niet open tegen je zijn zou.

Luister maar naar wat ik je vertellen ga, en zeg me dán of je 't nog meent dat ik toen frases heb gepraat.

Ik heb eens een tante gehad - nee, die heeft hier niets mee te maken, maar luister maar - en die tante had een vriendin, waar ze heel dol op was. Toen kwam er een tijd dat die vriendin zich engageeren en trouwen ging. En de heele familie sprak ervan dat er nooit zoo'n groot verdriet gezien was als dat van die jonge tante van me, die de gedachte maar niet verdragen kon dat haár vriendin van iemand anders zou hooren dan van haar. Ik had een gevoel of het ergens in mijn ziel koud had geplasregend toen ik het hoorde, als jongetje.

En nu, lief - luister-je? Ik had een vriend, toen ik van jou houden ging, en ik wist wel dat die vriend, dat *mijn* vriend, net als die tante was en ik had weer het gevoel van dien kouden plasregen, die ik wist dat in *zijn* ziel zou neerslaan, als hij heelemaal tot de gedachte kwam, dat hij wèl mijn vriend zou zijn, maar dat ik toch hooren ging van jou. En Willem is in al die jaren, dat wist ik zoo, heelemaal in mij opgegaan. Hij heeft mij zien doen wat hij zelf wel had willen doen; hij vertrouwde op me, dat ik altijd goed voor hem zou wezen; hij is gaan worden zooals hij wist dat ik hem hebben wou. En onze vriendschap was grooter dan die tusschen die tante en haar vriendin, zóo dat ik niet geloof dat er vroeger drie zulke vriendschappen in de wereld hebben bestaan.

Begrijp je nu waarom ik zoo lang geaarzeld heb? Voel je hoe bang ik was dien in alles onhandigen jongen, dien door de menschen uitgelachen barbaar van natuurlijke-menschelijkheid, het gevoel te geven dat hij alleen stond? Voel je ook hoe het kwam, dat ik dien morgen niet zei wat in mijn

ziel was: kind zeg dat je me liefhebt, want ik kan niet buiten je; - maar dat ik aan hem *dacht*, terwijl ik jou *voelde*, en een groot verlangen had om toch *goed* te doen, en dat ik toen zei tegen jou, waar ik dát toen niet tegen zeggen moest - nu, je weet wel, niewaar, wat ik heb gezeid.

Vin-je 't slecht van me dat ik op die manier onnatuurlijk geweest ben? Geloof je dat ik *frazen* zei?

Kind, lief kind, wees niet meer verdrietig om wat ik jou toen heb aangedaan. Toe, wees blij, want ik heb genoeg van verdrietig-zijn. Het is noodig dat er een tijd komt dat we allemaal heel gelukkig zijn.

Willem weet het nu van ons. Zondag heb ik 't hem gezeid. Zijn verdriet was voor hem en mij: je moet nooit laten merken dat je er van weet. Hij vindt jou zoo'n lief, zoo'n goed kind zei hij en houdt zooveel van je. Maar hij moet langzaam wennen aan de gedachte, dat we zooveel zijn van elkaar. Wij praten nu veel samen, en ik voel dat er veel vreugd in verdriet kan zijn. Hij moet ons nog niet te gauw samen zien.

Wat is dat vreemd, nu ik je al die zorg van me, die ik meer dan een jaar gehad heb, in zoo'n korten tijd heb verteld. Ja, nu toch geschreven. Ik wist eerst niet of ik 't je wel vertellen zou: ik dacht wat zal ik haar misschien mee verdriet doen hebben van een verdriet dat straks overgaat. Maar ik voel, dat jij recht heb op dat alles van me, omdat je sterk bent, en ernstig, en zoo heel veel van me houdt. Mag ik nú vragen of je me helpen zult om goed te doen? En heb géén verdriet.

Deze brief is niet sentimenteel, is hij wel? Er zijn aandoenlijkheden, zóo ernstig, dat men alleen ernstig en niet meer aandoenlijk is, als men erover schrijft.

Neem dit wat ik je nu geschreven heb als een verhaal, dat ik je gedaan heb - niet als een zelfverdediging of iets dat je hoe dan ook, te mijnen gunste of ongunste, stemmen of aan moet doen, - als een verhaal, dat je mij misschien in sommige opzichten beter zal doen begrijpen. Neem het als een vervulling van wat ik je, ook dien ochtend, beloofde: dat ik je *alles* schrijven zou. Neem het en bewaar het: later praten we weer ervan, maar schrijf me van je zelf en hoe gelukkig je bent, want daar heb ik behoefte aan. Ik ben nu blij en gelukkig, en *niet* verdrietig, om dien brief van je. Geloof je nu wel, dat ik me vandaag heél dicht bij je voel, dichter dan ik nog bij je ben geweest. Ik werk nu serieus en wandel met Willem. Wat ben ik rijk en wat zal ik gelukkig zijn. En wat heb ik een vertrouwen op het Leven, dat alles om ons heen te recht brengen zal.

Is het nu mijn *ziel*, die tegen je spreekt? Toe, kijk me aan en leg dan maar je hoofd aan mijn hals en zeg dat je veel van me houden zult. Wie nooit verdriet gehad hebben, kúnnen niet weten wat geluk is. Wij zullen het weten hoor, mijn lieve lieveling. Wat voel ik in-eens alles gesprongen wat iets in me wegsloot voor jou. Nu ben ik open voor je, en jij hebt me

opengemaakt. Mijn letters zijn er heelemaal kapot van, maar zoo wil jij ze ook wel hebben; zoo moeten ze zijn voor jou, omdat ze zoo voor niemand zijn, voor niemand anders.

Dag, dag. Het is zonnig weer en ik ga wat loopen in den mooien zelfden zonneschijn, die op jou zal schijnen in Mijnsheerenland. Kus de zonnestralen, dan kussen ze mij van jou. Ik ben te gelukkig om meer te schrijven

Je Albert, die zoo veel van je houdt

Eindnoten:

1 Datering: zie A. VERWEY AAN K. VAN VLOTEN [11.9.88], noot 1.

A. Verwey aan K. van Vloten [18 en 19.9.88][1]

Dinsdagavond

Hoe komt dat dat ik alles zoo mooi zie, zoo mooi alsof er iets met mijn oogen gebeurd is, dat ik er niet aan kan zien? Hoe komt dat, lief? Ik heb een nieuw klein spiegeltje op mijn slaapkamer. Morgen, als het goed licht is, zal ik daarin kijken of er iets vreemds aan mijn oogen is. Maar het zijn niet enkel mijn oogen, al mijn gedachten zijn het: allemaal mooie gedachten, die iedere leelijke wegduwen achter hun mooie figuren, zooals hovelingen in goud-galon een bedelaar verbergen achter hun ruggen, opdat die niet de oogen zal beleedigen van hun Koning. Doe me wat, kind, want anders geloof ik niet meer dat er iets leelijks is. O, vin-je me niet dwaas om iets leelijks te vragen van *jou*? Ik wou dat ik een gewoon mensch was. Met niet in mijn oogen die godgeklaagde mooiheid. Nuchter, en alles ziende, zooals de menschen zeggen dat het *is*. Misschien zou ik mezelf dan zien als een klein, zwak menschje, en nog duizend-maal liever tegen je wezen, op hoop dat jij lief zou zijn voor mij. Nú ben je lief voor me, zonder dat ik zóo lief ben. Waarom?

Doe maar net of ik niets gevraagd heb. Ik heb het je zelf al gezegd dat we 't waarom niet weten, en dat het er ook niets op aan komt.

Zoo'n mooien avond als ik gehad heb met Willem, in de leeszaal van Kras. Gebabbeld hebben we over de menschen en de boeken, over onszelf en de kunst, waar we 't meest van houden. Ik heb aldoor gepraat en Willem vond het prettig te luisteren: ik was heel natuurlijk, voelde ik, en heel blij dat ik praten mocht over mijn twee liefste dichters, Shakespere en Heine.

Toen wij naar huis gingen kwam Boeken ons achterop met zijn broer Vincent, die voor vijf maanden ook hier geweest is en in dien tijd Singapore heeft bezocht. Wij hebben met hen afgesproken morgen te gaan koffiedrinken bij Kras in het witte zaaltje, dat je kent, bij de ramen. Boekens broêr lijkt op hem, maar is iets korter en breeder, en meer Indisch, en

loopt nog iets meer schommelend, en is minstens zoo goedig, maar minder fijn. Zul je ons zien zitten? Voór de koffie denk ik flink te werken. Mijn handen beven soms als ik denk dat ik zoo graag schrijven wil.

Maar om morgen te kunnen schrijven moet ik nu gaan slapen, lief. Het is kwart voor eenen. Tot 8 uur slapen is toch lang genoeg, is 't niet? - Nacht! Je slaapt, doe je niet, schoone slaapster, *mijn* schoone slaapster! Nacht!

O Kind, nu is het al half vijf op den middag, nu ik je schrijven ga. Ik wou juist beginnen vanochtend, toen kwam Willem en bleef bij me tot we moesten gaan koffiedrinken. En ik kon maar niet loskomen en nu is het zoo laat en is mijn ochtend niet voor jou geweest. Ben je niet boos op mij? Ben je niet jaloersch op Willem? Niet zijn, hoor; want jij bent mijn lieve kind en mijn lieve kind kán niet boos op mij en jaloersch op Willem zijn.

Ja, schrijf jij maar brieven waarin je mijn gedachten beantwoordt voor je ze gelezen hebt. Ben *ik* zoo sterk in mijn mooi dat het leelijke me geen kwaad kan doen? Als ik niets anders dan mooi zie, is het leelijk er dan wel, maar ligt het aan mij, dat ik het niet zie? Dat is prettig, maar het is dikwijls wreed, als men zoo is tegen menschen die vol verdriet zijn over het leelijke. Dan lacht men erover heen en zegt: Wat is dat? Ik weet van geen leelijk.

Jou heeft het leelijke nooit kwaad gedaan. Ik wou dat er een god was; ik zou hem bidden dat hij zorgen zou dat het je *nooit* zou raken. Jij mocht Zola wel lezen, toen je 18 Jaar was en ik ben heel blij dat je hem hebt gelezen. Ik heb een verfoeielijken hekel aan jongejuffrouwen, die pieterige, maatschappelijke misbaksels; - jij zult eerder als Shakespere's Fransche Katherina[2] dan als een jongejuffrouw willen worden toegesproken, en dat vind ik precies zooals ik het prettig vind.

Ik zou je Zola misschien niet uit mezelf hebben laten lezen; maar ik ben ook niet zoo'n bewonderaar van hem, als je mogelijk denkt. Als men iemand bewondert, introduceert men hem overal.

Was dat mijn kleinzoon waar je van droomde, Kit? Moet die Albert heeten? Hoe zal hij eruit zien? Een groote neus, maar jouw kin, en blond krullend haar, lang haar, maar toch verbazend weerbarstig. Een geleerde, iets als Boerhave, naar zijn standbeeld in Leiden, dan is hij tenminste wat ik nooit worden zal. En te veel dichters in de familie zou gaan vervelen. Ik zou ook niet houden van konkurrentie.

Zoo, zijn mannen niet trotsch. Maar ruw, hè? en bazig als je hun d'r zin niet geeft. Als je bij me bent, dan zal ik je om je middel nemen en op mijn knie zetten en dan sla je je arm maar om mijn hals heen en vertel me maar van dien rauwen, bazigen, niet trotschen man, die ik ben, - en dan zal ik zóo lachen en je zóo kussen, mijn trotsche, zachte, onderworpene meisje, zodat je me slaan gaat van lieve, verontwaardigde boosheid, en ik me heel klein ga voelen onder die kastijding. Nee, ik plaag je niet hoor, lief meisje,

want ik weet wel dat je Appie zoo erg niet vindt. Maar die mannen hè? die mannen in 't algemeen!

O, o, wil ik eens een boekje van de vrouwen opendoen. Want die vrouwen, zie je, die lijken lief en heel zacht, maar ze worden vinnig als katten, zoodra je hun d'r zin niet geeft, en ze lijken onderworpen, maar zijn voortdurend erop uit hun mannen de baas te zijn. Ze leggen een man vast aan zijn kleine gewoontetjes; ze houden hem stil met juist-manoeuvreerende grilletjes en humeurtjes; ze speculeeren op mans goedigheid door zich voor te doen als zwakke, engelachtige kreatuurtjes. Ze maken gebruik van manliefs vrees voor huiskrakeel, als hij rust-lievend is; - van zijn hulp-behoevendheid in honderd kleinigheden als hij wel houdt van een beetje gedonderjaag. Maar je hebt wel vrouwen met mannelijke eigenschappen, niewaar Kitje? vrouwen, die zelfs wel eens meê vloeken als de man aan het vloeken gaat, en die toch vrouwen blijven, niewaar?

Krijg ik nu weer wat om mijn spotbrief? Nee, hè? Want het is geen spotbrief. Ik scherts maar en als je nu bij me was, dan zou ik je al den tijd vroolijk hebben aangekeken en je zoudt me misschien mijn mond hebben dichtgekust, maar dat zou ook de beste straf zijn geweest, want *straf* verdien ik niet.

Dank je wel voor je heliotropen. Mag ik ze niet bewaren? Ik kan ze toch niet weggooien. Ik wil niets weggooien dat ik van jou krijg.

Ik wacht met verlangen wat je zult antwoorden op mijn brief van gisteren. Dat is een brief, dien we later nog wel eens zullen overpraten. Ik ben zoo blij dat ik hem geschreven *heb*, niet om het schrijven, maar om het *hebben* geschreven.

Ik zal altijd open en natuurlijk zijn tegen je. Als ik het niet ben, heb dan geen verdriet, en wees niet trotsch, maar zeg het me, want waarachtig kind, Martha had gelijk toen ze dát van me voelde en 't me schreef een drie jaar geleden, dat ik een *ernstig* mensch was.[3] Daárom moet je niet bang zijn alles te zeggen tegen me. Je hebt me getoond dat je er niet bang voor bent en ik heb je beantwoord, zooals ik alleen jou antwoorden zou. Ja, ik sla ook mijn

Eindnoten:

1 Datering: zie A. VERWEY AAN K. VAN VLOTEN [11.9.88], noot 1. Aanhef ontbreekt. Vermoedelijk verstuurd samen met A. VERWEY AAN K. VAN VLOTEN [18.9.88]. Slot ontbreekt.

2 Katharine, dochter van de Franse koning Charles VI, wordt in act 5:2 van Shakespeares *Henry* V (1599) door Henry toegesproken op een manier die indruiste tegen de etiquette.

3 Zie M. VAN VLOTEN AAN A. VERWEY 11.11.85.

A. Verwey aan K. van Vloten [19.9.88][1]

Woensdagavond
8 uur

Ben ik niet erg ondeugend, dat ik nu nog vergeten heb je papier te sturen? Zul je me niet straffen door me niet te schrijven? Morgenochtend zal ik 't doen, maar dat wordt Vrijdag ochtend eer je 't krijg. Wat krijg ik nu voor papier, zeker zoo mooi niet.

Wou je me voor je mama brengen en zeggen: Mama, hier heb je Albert en ik houd zooveel van dien jongen, en die jongen houdt zooveel - wat bliksem, pen, niet dun schrijven! - zooveel van mij. Wat moet die jongen dan voor een gezicht zetten? Huilerig? Lacherig? Bedeesd? Of monter? Min of meer oolijk? Luimig-brutaal? Moet ik wat zeggen? Smeekend? Pathetisch? Hoopvol? Liefhebbend? O lieve kind, wij vieren hier thuis altijd het Oude in 't Nieuwe Jaar en als dan de klok slaat is het bij ons in de huiskamer allemachtig aandoenlijk. We vallen in elkaars armen. We eten oliekoeken. We drinken ponsch of bisschop. Maar het is nog nooit gebeurd dat het zoo'n avond bijna 12 uur zou slaan of ik begon onrustig te worden, begon de familie aan 't lachen te maken, en als het dan tijd was, verkeerden we allemaal in een soort zenuwachtige vroolijke droefheid, waarin we onze eigen aangedaanheid verschrikkelijk belachelijk vonden. Mijn moeder was dan altijd de eerste om te zeggen dat ik ook altijd alles bedierf. Wat zal jouw moeder wel van me zeggen.

Nu is dit, wat ik hier schrijf, eigenlijk alleen over de wijze van uitvoering van je voorstel. In beginsel vind ik het heel billijk en niet onpraktisch mama te laten weten van wie en waarom je al die brieven krijgt. *Maar dan ook liefst alleen mama*. Andere menschen hebben alleen wat te maken met *publiek* geëngageerden. En een publiek engagement - van je mama zou het, al zeg ik het zelf, heel zot zijn het toetestaan; van ons zou het niet minder dwaas zijn het te begeeren. Vooral daar jij in Haarlem en ik in Amsterdam woon, zouden we er niet meer genot en een heeleboel meer last en verdriet door hebben. En ik geloof dat jij, precies als ik, publiek-geëngageerde jongelui een min of meer onuitstaanbaar type vind.

Dit is, geloof ik, de zaak, waarover we in Bussum moeten praten, is 't niet, kindje?

Ook om Willem gepraat over ons te besparen, zou ik niet graag iemand anders dan je mama erover gesproken hebben. Begrijp je dat, lief?

Ik hoop veel van dien dag in Bussum. Daar ga ik wat van droomen vanavond.

11 uur

Ik heb Renan[2] geëxcerpeerd en droom nu wat door van hoe het in Bussum zal zijn. We kunnen er allerlei teleurstellingen hebben: last van de menschen, niet naast elkaar zitten aan tafel, niet allebei kunnen logeeren bij Free. Andere geloof ik niet dat er zijn kunnen. Die moeten we handig zien te voorkomen òf gelaten te dragen. Verder is alles pleizierig. We zullen een of twee wandelingen maken, denkelijk wel met ons beiden alleen. Daar

Eindnoten:

1 Datering: zie A. VERWEY AAN K. VAN VLOTEN [11.9.88], noot 1. Aanhef ontbreekt; vermoedelijk verstuurd samen met A. VERWEY AAN K. VAN VLOTEN [18 en 19.9.88]. Slot ontbreekt.
2 V. [A. Verwey], 'Boekbeoordeelingen' [over: E. Renan, *Le peuple d'Israël*]. In: *De nieuwe gids* 4 (1888-1889), deel I, p. 89-98.

A. Verwey aan K. van Vloten 20 en 21.9.[88][1]

Donderdagavond
20 Septr. 12 uur.

't Is laat, maar ik wil nog even bij je zijn. We zijn bij Paap geweest, Willem, en Samson en de vrouw van Samson (Mientje) en ik. Daarna hebben Willem en ik nog wat zitten praten bij Kras. Wat ga ik bij je te biecht tegenwoordig. Mijn dagen zijn net een boek met plaatjes - iedere dag verschijnt een aflevering waar de heele laatste dag in staat. Ik vind het zoo ongewoon, zoo natuurlijk mededeelzaam te wezen. Dat ben ik nooit geweest. Vooral nooit tegen een vrouw. Ik zeg zoo: een vrouw. Dat ben je toch, niewaar lief, dat wil je toch wel, wel door mij, genoemd worden. Ik herinner me dat Free eens boos werd toen ik Martha, in 't algemeen 'een vrouw' noemde. 'Een vrouw' is voor mij iets heel moois. Ik begreep toen niet waarom Free boos werd. Of ik begreep het wel, maar ik vond het niet sympathiek. Weet je wat een onderwerp is, waarover ik veel in mijn eigen gelachen heb. Lach niet: de veredelende invloed van de vrouw. Goethe met zijn 'Ewig-weibliche', is er de oorzaak van dat dat onderwerp bestaat. De menschen hebben hem niet begrepen en gedacht dat hij de vrouwen had willen aanbevelen als een soort van fijn schuurpapier of poetspomade tegen de ongepolijstheid van mannenzielen; sociale correctiemiddelen, van eén waarde met verbetergestichten en zondagscholen. Ja, het 'Ewig-weibliche *zieht* uns heran';[2] maar het is niet dat het ons corrigeeren zal, het is dat we goed *zijn als* het ons aantrekt. Het is dat als we door en door voelen hoe mooi 'een vrouw' is, we mannen zijn, waard dat 'een vrouw' ons lief heeft. Ik herinner me, toen ik voor 't eerst, op Free's kamer, samen was met

Martha, de eerste vrouw, die ik voelde dat een vrouw was. Ik herinner me hoe doodstil ik toen was, hoe ik heelemaal niet begreep hoe Martha niets zeggen dorst uit angst dat ik om haar lachen zou, hoe *ik* juist bang was iets te zeggen dat haar kwetsen kon. Ik stond er toen voor, dat iemand die altijd onder mannen geleefd heeft, niet de man is om voor vrouwen mooi te zijn. Ik begreep eerst veel later dat de mooiheid, die Schoonheid worden zal, voor mannen èn vrouwen mooi moet zijn.

Ik voel eerst deze laatste dagen hoe dat is, familjaar met een vrouw te zijn. Want met jou bèn ik het. Ik had vroeger niet geweten dat er één vrouw was, waar ik het mee kón. Als ik wel eens met je was in Haarlem, dan had ik altijd een half-pijnlijk gevoel; een gevoel van dat ik me dwingen moest om anders dan ik was, te wezen, om met jou te kunnen omgaan. Ik had oogenblikken dat ik je zeggen wou: maar wat donder, begrijp je dan niet dat ik het vervloek me laten vermeisjeschen: ik bèn geen vrouw en ik wil praten met mijn eigen woorden. Maar jij hield me vast en ik moest schijnen wat ik *niet* was, om eindelijk voor je te mogen zijn zooals ik geworden ben, oók geworden door jou.

Vind het niet vreemd dat mannen zoo ánders zijn in gezelschap van vrouwen. Onbewust voelen zij dat ze mooi moeten wezen en dat het mooi van mannen niet altijd het mooi van vrouwen is. Zij zoeken, zonder het te weten, het mooi, dat mooi voor mannen èn vrouwen blijkt.

De Schoonheid, die *altijd* zal zijn, zal moeten zijn voor allebei de geslachten. De lust naar *die* Schoonheid is als de laatste strandgolf van een onafzienbare zee in de hartjes van de menschjes, die zich veranderen in gezelschap van vrouwen. Dat *is* niet zoo klein, kind, als je meenen wou. Wensch dien menschjes geen trots toe, die ze weerbarstig maakt. Wensch hun toe dat ze vinden, wat ik *liefst* vinden wou: Schoon te zijn voor iedereen.

Je hebt me wèl verschrikkelijk natuurlijk gemaakt. Het is of er, in jou, sluizen zijn opengegaan, waar al mijn mededeelzaamheid zich door uitstort. Ik ben nooit van mijn leven zoo verbaasd geweest als daarover dat ik jou zoo schrijf. En zoo groot, klaar blij was ik ook nooit, behalve toen ik een kind was, en dat telt niet mee?

O, die avond bij Paap, wat was die afschuwelijk. Paap, die zat te vitten op Goes zijn brochure[3] - o ja, die zal ik je sturen morgen - terwijl ik zoo'n geweldigen lust had om te zeggen, wat verbeeld jij je wel, jij die niet schrijven kunt, te schelden op iemand, die het zóo goed kan. Maar ik liet het uit beleefdheid. Die brochure van Goes is heel aardig, als je hem kent en weet wat hij heeft uitgestaan in den omgang met Van Deyssel b.v.[4] - en ook als 18de eeuwsche stijloefening. Dat laatste zul je misschien niet zien. Ik weet niet of je 18de eeuwsche pamflettisten gelezen hebt.

Nu is 't 1 uur. Ik ga als de weerga zoo gauw, naar bed. Zeven uur slapen

is genoeg, is 't niet? Ik ben zoo gezond! Jij ook? Ja? Nacht! Ik wou dat we samen de wereld mochten door reizen. Ik wou álles met je zien en over alles met je praten. Nacht!

Vrijdagmiddag.

Ik ben vandaag weer met Willem geweest. Voor hem moet ik zoo goed zijn als ik lief voor jou ben. Lieve kind, ik dank je voor je brief. Je bent wezenlijk mijn lieve kind. Maar je moet nooit meer verdrietig om mij wezen. Ik zeg dat niet uit goedheid voor jou, ik zeg het als iets puur verstandigs. Om mij hoeft niemand verdriet te hebben, want wat eigenlijk gezeid verdriet heet, dat heb ik niet, dat ken ik niet, omdat ik nooit en nooit zonder het genot van innerlijke mooiheid ben. Die lichaamspijn, die verdriet of smart heet, heb ik wel, maar altijd erover heen komen me mooie woorden te binnen van vertroosting, die me doen vergeten dat ik een lichaam heb. Als ik huil heb ik bijna een gevoel dat ik niet natuurlijk ben, want mijn natuurlijkste zelf, dat is de blijmoedige dichter, die in zich heeft de groote aanneming van het leven, als een onverduisterbare Schoonheid. Och, die Schoonheid, die Schoonheid, ben ik niet een groote egoist met daar altijd blij mee te zijn?

Heb daarom geen verdriet om mij. Wees alleen maar mooi en gelukkig: dat vind ik altijd het heerlijkst.

En zul je verstandig zijn meisje, en wèl slapen. Wat heb ik aan een Kitje dat bleek en ziek wordt van niet slapen. Er zijn menschen tegen wie te zeggen dat ze verstandig moeten zijn, wreed is. Maar jij bent niet van die menschen.

Je moet ook geen spijt hebben, want kind, jij hebt me nooit kwaad gedaan en ik hèb geen verdriet, zoolang ik zooveel genot heb.

Kijk, ik voel het aan mezelf dat ik niet iemand ben om verdriet te hebben of erover te schrijven. Ik schrijf ervan in mekaar, ouwelijk.

Heb ik die tante Jet[5] wel eens gezien. Ik herinner me haar niet, maar ze zal wel een best mensch wezen, anders zegt men niet zulke zinnetjes als van dat zonnetje. Dat is eigenlijk ruim zoo goed gezeid als ik het daar straks deê. Wie het zonnetje van binnen heeft kan tegen heel wat verdriet. Zul je ook eens blozen als ik er bij ben? En óok nog eens ‘toe Albert’ zeggen, zul je?

Van de jongens in den trein zullen we wel geen last hebben als we wat vroeg uit Amsterdam gaan. En o ja, dat is gauwer dan ik gedacht had, Dinsdag of Woensdag. Dat is de 25ste of 26ste. - Dan hebben we gauw daarna diner. Dan kan ik je naar hartelust plagen. Want ik vind je zoó ijdel.

Wat voor heerlijkheden van pluimgediert heb je daar op 't Hof[6] wel? En

sta je die 's morgens te voederen? Dat is net als in boekjes. Hoe idyllisch, riep de wandelaar, en bleef staan bij het hek van het landgoed, waar hij rechts van de laan bij een groote volière het liefelijk schouwspel kon opmerken van een meisje, dat het pluimgedierte voederde. Zij had de ronde en toch buigzame gestalte van die op 't land geboren, maar in alle gemakken, die een verfijnde weelde aanbiedt, opgevoede rijke land-goed-bezitters-dochter-etc. Duiven op je schouder? Klapwieken om je hoofd? Hoe idyllisch!

Wat zing je als je vroolijk bent? Dat mooie Zweedsche liedje? Of was het Finsch? Je weet wel, uit Katwijk!?

En je bent tóch mooi, hoor je.

Dag! Dag Kitje! Ik zou je wel achterna willen roepen een heelen tijd Lang - Dag! Groet je tante van me, maar zeg het haar niet. Dag!

Zie ik je 't eerst in Bussum? Of al eerder. Nu, dat zien we wel,

Eindnoten:

1 Jaardatering op grond van de inhoud. Aanhef ontbreekt; vermoedelijk verstuurd samen met A. VERWEY AAN K. VAN VLOTEN [18 en 19.9.88] en A. VERWEY AAN K. VAN VLOTEN [19.9.88]. Slot ontbreekt.
2 De twee laatste regels van Goethes *Faust* II: 'Das Ewig-weibliche // zieht uns hinan.'
3 *Dr. Swart Abrahamsz over Multatuli*.
4 Toespeling onduidelijk.
5 Henriette van Gennep-van Gennep, tante van Kitty van Vloten.
6 Hof van Moerkerken, het landgoed in Mijnsheerenland van Kitty's oom, Jan van Gennep.

A. Allebé aan A. Verwey 23.9.88

Amsterdam 23 Sept. '88.

Geachte Heer,

Onder dankbetuiging voor Uwe vriendelijkheid, waardoor de verzamelingen der Academie met Marissen en Daubigny[1] verrijkt werden, verzoek ik U de hier ingesloten kwitantie te willen teekenen. Plakzegel is niet noodig, daar de som niet meer dan tien gulden bedraagt.

Ik heb eenige weken met dit kwitantietje rondgeloopen om het U aan te bieden als de gelegenheid zich voordeed. In de Port van Cleve zal ik vooreerst niet komen, dus neem ik de vrijheid het U thans maar te zenden.

Vriendschappelijk hoogachtend
Uw dienstw.
Aug Allebé

Eindnoten:

1 De fotografieën van werk van Jacob en Matthijs Maris en Daubigny.

A. Verwey aan K. van Vloten [24 en 25.9.88][1]

Maandagavond
11 uur

Wat zijn zulke menschen als die Samsons toch 'n aardige kinderen. Zoo'n heelen avond dat wij er waren zat Henri, met zijn dikke zwarte West-Indische hoofd postzegels uittezoeken voor een album dat hij een W. Indisch neefje cadeau geeft. Net als een schooljongen, met een soort vrome aandacht, bekeek hij ze, eén voor eén, en had ernstige opgewondenheden over zeldzame exemplaren. Ik werd er erg jong van en ging vertellen van mijn post-zegel-zaken, van toen ik school ging. Daar zat hij aandachtig naar te luisteren en vroeg me raad in moeielijke gevallen van echte en valsche merken te onderscheiden. Neefje zelf zat in een klein kamertje ernaast aan zijn lessen en leerde hardop. Dat klonk ernstig er door heen, min of meer plechtig, Mientje zei schertsende plagerijen, goedig burgermeisje, die ze is. En ik dronk een grogje mee en begon op 't laatst te verhalen van een zijwormenhandel, dien ik als jongen gedreven heb. Dat was allemaal erg gewichtig vanavond.

Zie je, nu heb je mijn avondje en ik hoop maar dat je 't aardig vindt. Ik voel me nu als een ernstig, stil jongetje, dat niet weet wat klagen is, maar in afwachting zit van het mooie leven, dat hij nog niet weet. Wel te rusten, mijn mooi leven; slaap je al of wat doe je, zoo ver van me vandaan? Nacht!

Dinsdagmiddag.

Kindje,

nu moet je denken aan wat je me eens geschreven hebt, van dat ik je maar korte brieven zou schrijven als ik werkte. Ik werk nu. Ik heb vandaag een half vel druks geschreven over Renan,[2] als ik er proef van heb zal ik 't je sturen, of wil ik 't je voorlezen in Bussum? Ik ben nu heelemaal op, maar dat is gezond. Zoo ben ik in een dag of wat klaar. Zul je niet boos op mijn werk worden. Nee, hè? Je zult niet boos worden omdat het me zoo heelemaal inpakt. Onder 't schrijven door had ik een gelukkig gevoel en dacht dan: als mijn werk af is, mag ik weer bij Kitje komen en dan houdt die weer net zooveel van me, als voor ik dit schrijven ging. Dan ben ik jouw Albert weer. Je brief kwam weer vroeg vanmorgen en maakte me blij. Ik had juist in bed aan je liggen denken en voelde dat ik vandaag werken zou. Dat voelt men komen. Ik geloof dat wat ik geschreven heb net zoo goed is als dat over Pierson.[3] Het is er ook heelemaal een vervolg op, En het zit goed aan mekaar. Je weet misschien niet dat dat een van de dingen is, die men het laatst leert; maken dat alles in een stuk goed aan mekaar zit. Ik ben wel laat

begonnen te schrijven, maar ik heb mijn onderwerp nu ook onder den duim.

Mag ik nu uitscheiden? Ik moet een beetje wandelen en mijn gedachten verzamelen. Denk aan me als ik werk, dat doet me goed werken. Mijn colbert is Vrijdag klaar. Dat zal net bijtijds zijn. Zul je niet *te* teleurgesteld wezen?

Dag. Jouw Albert.

Eindnoten:

1 Datering: zie A. VERWEY AAN K. VAN VLOTEN [11.9.88], noot 1. Aanhef ontbreekt.
2 V. [A. Verwey], 'Boekbeoordeelingen' [over: E. Renan, *Le peuple d'Israël*]. In: *De nieuwe gids* 4 (1888-1889), deel I, p. 89-98.
3 Alb. V., 'Boekbeoordeelingen' [over: A. Pierson, *Geestelijke voorouders. Studiën over onze beschaving. I Israël*]. In: *De nieuwe gids* 3 (1887-1888), deel II, p. 398-407.

W.J.T. Kloos aan A. Verwey [25.9.88][1]

Die Port van Cleve.

Amsterdam.[2]

O, God, Albert, 't is verschrikkelijk, maar ik moet het je toch zeggen. Zoek maar geen kamer voor me. Dat kost maar geld, en het zal nu wel gauw uit zijn. 't Is beroerd, vin je niet. Maar ik kan er net zoo min iets aan doen, als jij. Vaarwel.

Willem.

Eindnoten:

1 Datum ontleend aan poststempel.
2 Voorgedrukte tekst.

F.W. van Eeden aan A. Verwey [27.9.88][1]

Willem is hier, ik vond zijn toestand nog al ernstig. Uitgang dinsdagavond is de schuld. Hein en Wim[2] hadden beter kunnen zorgen. Hij blijft voorloopig hier. Je hoeft niet te komen. Free.

Eindnoten:

1 Telegram.
2 Hein Boeken en Willem Witsen.

J.P. Veth aan A. Verwey 28.9.88

Bussum 28 Sept '88

Beste Albert,
Hierbij een 'Impressie'[1] voor dezen N.G. die ik jou maar toezend omdat ik verneem dat Kloos niet wel is. Ik wou wel graag de proef ter correctie hebben. Tot Zaterdag avond ben ik hier en na Zondagavond ben ik eenigen tijd in Dordt. Je zult 't wel druk hebben - Hou je taai
tt
Janpiet.

Eindnoten:

1 J. Staphorst [J.P. Veth], 'Impressies IV'. In: *De nieuwe gids* 4 (1888-1889), deel I, p. 123-128.

A. Aletrino aan A. Verwey 29.9.88[1]

Achtergracht 25. 29.9.88.

Amice,
gewichtige redenen beletten mij het beloofde hoofdstuk[2] te sturen. Later zal ik je wel zeggen wat. T'eenige wat je overblijft is te nemen wat Kl. nog van mij heeft en niet zoo erg goed is namelijk 'Een begrafenis' en 'Schemering',[3] 't laatste zeer klein. Kl. vond 't eerste niet goed, maar misschien om iets novelle te hebben kan 't nog wel dienen. T' spijt me dat ik jelui teleur moet stellen. De weinige personen die de genoemde schetsjes kennen vinden ze wel goed, dus je kunt ze met 't oog op 't publiek wel drukken. Als je weer[?] zoo iets hebt kom dan wat vroeger.
tt
Sam

Eindnoten:

1 Briefkaart.
2 Nadere gegevens ontbreken, maar mogelijk: A. Aletrino, 'Een achtermiddag'. In: *De nieuwe gids* 4 (1888-1889), deel I, p. 199-210.
3 Beide niet opgenomen.

W.J.T. Kloos aan A. Verwey [29.9.88][1]

Albert,
ik kom morgen (Zondag) met den trein van 1 u. 9 m in Amsterdam voor een paar uur, met een groot vel copie,[2] dat ik gisteren en vandaag geschre-

ven heb. Ik moet je daar noodzakelijk over spreken; ik dacht het eerst alleen te kunnen, maar het gaat niet. Kom mij van den trein halen

tt

Willem

Eindnoten:

1 Correspondentiekaart; datum ontleend aan poststempel.
2 Dit zal geweest zijn 'Het boek van kind en god. Een passie-spel', opgenomen in *De nieuwe gids* 4 (1888-1889), deel I, p. 66-75 en enkele van de daarbij gepubliceerde gedichten: Ibid., p. 64-65 en 75-88. (Zie A. VERWEY AAN K. VAN VLOTEN [1 en 2.10.88].)

H.J. Biederlack aan A. Verwey 30.9.88

v.h. 30 September 1888.

Amice,

Tot en met hedenavond heb ik eerlijk mijn best gedaan, om mijn belofte na te komen. Ik heb uit den treuren over Van Houten's jongste geschrift[1] zitten schrijven. Tweemaal heb ik mijn werk afgebroken, - 't weer over een andere boeg gegooid, - en tweemaal ben ik opnieuw begonnen. Maar ik ben met geen van mijn drie half voltooide beschouwingen tevreden. Nu is alle liefhebberij er af en geef ik er den brui van.[2] Ik geloof werkelijk, dat, al zie ik zeer goed in waar bij Van Houten de fout zit, mij zelf de krachten ontbreken, om iets beters op te bouwen. En dat zou ik toch gaarne doen, - anders heeft de kritiek geen zin.

Ge moet me dus van mijn belofte voor dezen keer ontslaan. Een anderen keer hoop ik weer wat voor D.N.G. te hebben.[3] Thans moet Ge maar denken: ut desint vires, tamen est laudanda voluntas![4] Voor mij een schamele troost; ik hoop echter, dat Ge me hem niet zult onthouden.

Steeds t.t.

H.J. Biederlack.

Eindnoten:

1 S. van Houten, *Das Causalitätsgesetz in de Social-wissenschaft*. Harlem 1888.
2 Het werd uiteindelijk door M.C.L. Lotsy besproken in: *De nieuwe gids* 4 (1888-1889), deel I, p. 112-121.
3 Pas in *De nieuwe gids* 5 (1889-1890), deel I, p. 59-85 verscheen opnieuw een bijdrage van H.J. Biederlack, getiteld 'De faculteit der Godgeleerdheid'.
4 Al zijn de krachten afwezig, toch is de wil prijzenswaardig.

F. van der Goes aan A. Verwey 30.9.88[1]

Am 30 Sep 88.
Zondag-avond

Den Heere Alb. Verwey. -

Amice,
Ik was van avond zeer vermoeid, zoodat ik genoodzaakt was naar bed te gaan ongeveer ter zelfder tijd als ik anders in de P.[2] zou gekomen zijn. Als je wilt kunnen wij de proeven[3] bij mij aan kantoor nazien; b.v. om elf uur. Van af half drie moet ik thuis zijn om te werken. -
tt
F v d G.

Eindnoten:

1 Briefkaart.
2 Die Port van Cleve.
3 Mogelijk: F. van der Goes, 'De opleiding van tooneelspelers'. In: *De nieuwe gids* 4 (1888-1889), deel I, p. 129-143.

J.P. Veth aan A. Verwey 30.9.88[1]

Dordt 30 Sept 88

B.A.
Van Karsen dien ik van middag sprak vernam ik dat voor de rubriek Kunst deze keer niets is, dat hij dit Zaterdagavond van jezelf heeft gehoord; waaruit ik opmaak dat je mijn stuk hebt afgekeurd.[2] Wees dus zoo goed me de Copie zoo spoedig mogelijk terug te zenden dan presenteer ik 't aan 't Weekblad
tt
J.V

Eindnoten:

1 Briefkaart.
2 Dit was niet zo. Zie J.P. VETH AAN A. VERWEY 28.9.88, noot 1.

M.W. van der Valk aan A. Verwey [in of na 10.86 en voor 10.88][1]

Beste Albert.
Ik heb van daag geen tijd. Van morgen kreeg ik een briefje van Mevr Tholen waarin ze mij vroeg om het boek[2] een paar dagen terug te krijgen. Mevr Kool[3] was er in aan 't lezen. Zou je mij een heel groot plezier willen doen en van avond (als je toch uit gaat) het even aanreiken bij Mr Kool

keizersgr tusschen *Utr str* en Reguliersgr. aan de kant van de prinsengracht - het nummer weet ik niet. Morgen spreek ik je wel; van avond had ik met Kloos afgesproken om 10 uur in Bavaria maar ik kan waarschijnlijk niet, als je hem ziet zeg dat dan. Salut
Valk

Spreek er met niemand over wil je?

Eindnoten:

1 Datering onbekend, maar in ieder geval na maart 1886 toen W.B. Tholen en Coba Muller trouwden, en vermoedelijk in (of na) het najaar van 1886, toen Van der Valk Verwey naar kunst leerde kijken (A. VERWEY AAN J.P. VETH 5.10.86). Voor oktober 1888 op grond van de omgang tussen Kloos en Verwey.
2 Nadere gegevens ontbreken.
3 Mevrouw Kool was de echtgenote van J.H.W. Kool, een mecenas die via de vader van Willem Witsen met de schilders in aanraking was gekomen. Hun dochter Cato schilderde zelf ook professioneel.

W.J.T. Kloos aan A. Verwey [1?.10.88][1]

Liefste Albert,
het spijt me zoo heel erg, dat ik gisteren zoo leelijk ben geweest, om door mijn gepraat den indruk van die mooie verzen te bederven. Och, ik zou zoo graag goed voor je willen zijn en je gelukkig maken, maar ik ben dikwijls zoo egoïstisch en koud geweest, en daarom denk je dat ik het niet meer kan. Wat er in die verzen voor hards en hoogs staat, daar moet je alleen de mooie kracht van zien, hoor: 't was niet leelijk *in* me, dat verzeker ik je, verdoemd mooi, maar nu

Mijn trots heeft zich thans uitgezongen,
De liefheid komt weêr aan het woord.
Zij hebben beî naar mij gedongen:
De liefheid won, de trots verloor 't

Waartoe toch dient het trotsch te wezen?
Ach, die ijdelheid van 't Ik!
Wat in mijn oogen staat te lezen,
Verstaat hij toch elk oogenblik.

Of ik nu al met beide handen
Mij aan mijn liefste droomen klem,
Mijn lot toch is in zijne handen,
En ik vertrouw, vertrouw op hem.

Hij zal mij niet begeven,
Als ik zoet stille blijf,
En hem het zwaarst van 't leven
Door lievigheid verdrijf.

Want schoon hij al zoo stroef ziet
En wat hij ook al doet
'k Weet, dat hij binnen droef ziet
Om al 't verloren goed

En mocht ik nooit herwinnen
Wat ik toch eens bezat
Zijn eenig zoete minnen
En al dien lieven schat

Dan moet ik maar bedenken -
Al is het ook wel hard -
Dat waren slechts geschenken
Van zijn algevend hart[2]

Zie je, zulke verzen heb ik nooit gemaakt - ze zijn niet veel waard, maar ze zijn gevoeld - en zulke dingen heb ik nooit gezegd tegen niemand, omdat, dat andere erin zit, dat willen hebben, dat ik. Dat is er nu uit, uitgekomen in heerlijk-mooie dingen, vind je niet? Ik mag dat zeggen, omdat ik zelf niet weet, hoe ze geschreven zijn, in twee dagen, allemaal. Dat is me nog nooit gebeurd, dat het zoo gauw ging.

Ik verveel je toch niet, nee, nietwaar, liefste lief, 't is allemaal aardig en prettig. Och ik ben zoo gretig geweest en heb zoo verlangd

Verlangd naar streelingen van handen
Gespeel door lokken en gevlei
En innig-vaste, warme banden
Van armen om mij allebei

Ik heb het toch bezeten
Wat zoo begeerlijk was
En zoo gij 't zijt vergeten
Ik weet nog hoe het was.[3]

O, ik ben zoo gelukkig geweest, zonder dat ik het merken liet. En ik zal het weêr worden, als ik je maar van tijd tot tijd zien mag. Dat mag ik toch, nietwaar? Ik zal heel lief en stil zijn. Van gisteren, dat kwam, omdat ik die verzen had voorgelezen, dat maakte mij weêr zoo vreemd.

Nu dag, allerbeste, allerliefste, ik zal Woensdag net zoo zijn, als nu. Ik maak nu heel andere verzen. Dat op de zee[4] is mooi, nietwaar? Zeg me dat Woensdag eens.

Jouw
ik zet maar geen naam.

Stuur me wat schoon goed, en laat het vuile in Amsterdam wasschen, wil je. Ik heb zoo graag schoon ondergoed. Dag.

Eindnoten:

1 Datering op grond van W.J.T. KLOOS AAN A. VERWEY [29.9.88] waarin Kloos zegt op zondag 30 september 1888 in Amsterdam met Verwey te willen spreken over het grote vel kopij, 'Het boek van kind en god. Een passiespel'.
2 Niet gepubliceerd.
3 Niet gepubliceerd.
4 Dit is het sonnet 'Van de zee', dat de serie 'Gedichten' van Kloos in het oktobernummer van *De nieuwe gids* 4 (1888-1889), deel I afsluit (p. 88). Mogelijk meegestuurd met deze brief.

A. Verwey aan K. van Vloten [1 en 2.10.88][1]

nagezien en ben nu bijna bang dat ik te hard voor je was met je het voorgaande te schrijven. Maar ik geloof het niet want ik voelde me niet hard toen ik het schreef. Ik heb vandaag weer eens gedejeuneerd bij Van Laar, maar in 't bovenzaaltje, dat je niet kent. Met Wim,[2] Hein en Goes. Wil ik je weer eens plagen? Ik heb er een glas rooden wijn bij gedronken. Ja, Twee glazen. Nee, maar dat is geen plagen, is 't wel? Ik was heel erg in mijn schik, zoo stil in mijn schik, niets zeggend, maar zachtjes lachend, aldoor. Er is ook zoo iets heel wonderlijks, dat ik je nog schrijven moet. N.I. Willem heeft in-eens in Bussum wel twintig sonnetten gemaakt; eén groote fantasie, maar waar de werklijkheid van zijn heele leven achter zit, met al zijn liefden en vriendschappen. Het is de lyriek van iemand, die zichzelf De Liefde vindt, de grootste en beste en liefste mensch, en die door een vrouw verlaten is, en nu van alles afscheid neemt en zichzelf vóor zijn dood verheerlijkt. Het is de heele sombere Willem, zooals ik hem altijd gekend heb, de fantasie-Willem, die nooit ergens anders bestaan heeft dan in zijn verbeelding, en die nu als een verbeelding voort zal leven in verzen. De werkelijke Willem, die van het leven alles eischte en het nooit iets gaf is heelemaal verdwenen achter dezen verbeelden onbaatzuchtige, die zelfs afscheid van het Leven neemt zonder huilen. Het zijn allemaal verzen, minder mooi dan aandoenlijk, maar van zoo'n eénige, over de heele reeks gelijke aandoenlijkheid, dat het geheel als eén tragedie is, een in zich zelf gesloten kunstwerk, eén mensch in woorden, een type van den Grooten Belangelooze, die de liefde meer dan het Leven vindt.

Het is een werk, dat nooit als een groote schoonheid, maar altijd als een groote Menschelijkheid blijven zal, iets dat geen blije monden zingen zullen, maar bedroefde lippen zullen het fluisteren. Het kan klankloos verstaan worden. Het zal de openbaring wezen van al die in de wereld rond-treurende melancholieën, die zich nooit uit kunnen spreken. Het Boek van al wat een lichaam heeft dat bleek ziet van vage verlangens en vormlooze begeerten. Het heeft geen geluid en geen bouwsels van verbeelding, het leeft van stille, simpele woorden, maar die De uiting zijn van al den droefheid, en den hoon, den trots en de teerheid van die ongelukkig geborene 19de eeuwers.

Ik heb eens een tijd gehad, dat ik dacht. Mag ik het Willem wel zoo makkelijk maken, hem zoo alle emoties afnemen, hem zoo opsluiten in mijn stille werkzame leventje? Zal hij niet suf worden en uitdrogen naast mij, die niet de gewoonte heb, mijn aandoeningen dagelijks te uiten, maar ze bewaar voor mijn Kunst? Zou hij - dacht ik dan - zou hij, als hij wijs was, niet van mij eischen moeten dat ik hem alleen liet? Die gedachte kwam later weer bij mij op, toen ik ging voelen dat ik hem om mezelf alleen zou moeten laten min of meer, - maar, dan zette ik ze weg, omdat ik bang was te gelooven wat ik graag gelooven woú. Maar in den laatsten tijd kwam ze dikwijls weerom en ik voelde me overtuigd ervan, dat Willem zichzelf weerom zou vinden, als hij het gevoel weer kreeg, zijn oude, groote gevoel, van zijn alleenigheid.

Nu mijn geloof bewaarheid is, voel ik me zoo vertrouwend op álles in het leven, zoo zeker dat er nooit anders dan mooiheid om me heen kan zijn.

Willem is nu nog in Bussum en schrijft nog meer verzen. Zij komen allemaal in de N.G.

Nacht, lief lief kindje. Ik ga slapen, het is half een. Ik heb van Willems werk maar eén indruk voor je geschreven, den zachten. Het heele type is ánders. Het is niet het type van den mensch, die te veel liefheeft om te blijven leven, het is het type van den mensch, die te trotsch is om te blijven leven als zijn liefde geweigerd wordt. Ik vergat den trots haast, ik wou zoo graag al dien trots vergeten hebben; ik geloof haast niet dat het goed is een trotsch mensch te zijn. Nacht, lief Kitje. Nu ben ik uitgepraat. Nacht!

Dinsdagochtend. 9 uur

't Voelt vanochtend achter mijn beslagen venster-ruiten met een flauw zonnetje buiten, zoo winterachtig. Ik herinner me zulk soort winterige ochtenden uit den tijd toen ik naar kantoor ging. Dan liep ik langs den Buitensingel[3] en was altijd heel blij in die fijne, frissche ochtendlucht, zoo met een gevoel of mijn gedachten een koud bad hadden genomen, je weet wel dat frissche gevoel als je lichaam en je kleeren nog zoo apart voelen, als

je je lichaam zoo in je kleeren op zichzelf, voelt, als je pas gebaad hebt.
Zeg, toen ik Zaterdag naar Sam ging wist ik wèl al dat S. naar Haarlem ging. Jouw brief had ik gehad en daar stond het in. Ik ging niet om die reden alleen of voornamelijk naar hem toe, maar ik wist het wèl en

Eindnoten:

1 Datering op grond van W.J.T. KLOOS AAN A. VERWEY [29.9.88] en met behulp van de eeuwigdurende kalender. Aanhef ontbreekt, slot ontbreekt.
2 Witsen.
3 Stadhouderskade en Nassaukade.

W.J.T. Kloos aan A. Verwey [2.10.88][1]

Arriveer 1 u 9 m. Moet geholpen worden met correctie. Haal mij centraal of wees bij Clausen
Willem

Eindnoten:

1 Telegram.

W.J.T. Kloos aan A. Verwey [tussen 2 en 4.10.88a][1]

Beste Albert,
Hierbij nog wat copy, die ik dolgraag in de afl. wil hebben. Fré vindt het ook goed.
De eerste zes moet bovenstaan
Doodsliedjes[2]
de 2 laatste. *Pathologieën*[3]
tt
Willem

Eindnoten:

1 Datering op grond van W.J.T. KLOOS AAN A. VERWEY [2.10.88] en het feit dat Van Eeden op 5 oktober 1888 in zijn dagboek schrijft dat Kloos sinds de vorige dag niet meer in Bussum is.
2 Opgenomen in de oktoberaflevering van *De nieuwe gids* 4 (1888-1889), deel I, p. 83-85.
3 Ibid., p. 86-87.

W.J.T. Kloos aan A. Verwey [tussen 2 en 4.10.88b][1]

Brief II

Lieve, lieve Albert.

Fré is nu weg en ik kan vrij schrijven. Toe, doe mij toch dat ééne plezier en neem die laatste inzending op. *Laat desnoods wat* anders *uitvallen*. Ik wou

zoo graag, zoo graag alles bij elkander zien. 't Is nu uit met de verzen: ik ben moê en mijn hoofd is leeg. Toe, doe het toch, ik zal je er dankbaar voor zijn. Ik wou zoo graag éénmaal in mijn leven toonen dat ik een artist ben, die alles kan. Ik heb me ingespannen tot het uiterste en het is me geloof ik gelukt. Gun me dat, toe.

Jouw
Albert[2]

Morgen schrijf ik je. Proeven heb ik nog niet 's avonds half negen en de post komt niet meer van avond

Eindnoten:

1 Datering: zie W.J.T. KLOOS AAN A. VERWEY [tussen 2 en 4.10.88a].
2 Ondertekening is curieus.

M.J.F.P.H. Erens aan A. Verwey [5.10.88][1]

Amice,

Je wordt dringend verzocht Zondag a.s. ter noen te komen bij mijn medicijnmeester en ondergeteekende.

Loco:[2] F van Eeden
Trifouillard

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 In plaats van. Erens was in die tijd secretaris van Van Eeden.

A. Verwey aan K. van Vloten [5.10.88][1]

Die Port van Cleve.

Amsterdam.[2]

Tijding goed. Ik heb maar vijf minuten om je dezen brief nog morgenochtend 1e post te doen krijgen. Kwam bij Goes, vond Kloos rustig. Goes vertelde[?] me beneden - Willem bij hem gekomen - triste, tegen hem geklaagd dat hij nu weer zoo melancholiek was, ondanks zooveel verzen gemaakt. Ging met hem uit en weer naar huis, toen op zijn kamer, erg klagen, huilen en woedend zijn. Daarna rustig - zat nu voor haard met Hein sigaar te rooken. Goes ging heen - ik zat even - toen merkte ik dat Willem nerveus werd en in-eens zei hij tegen mij: Albert, ik wou dat je weg ging - Ik had gedaan of ik van niets wist. Ik zei: Maak ik je nerveux[?]? Ja, zei hij - Ik: Dan zal ik gaan, naar de Poort - Daar had Goes gezegd dat hij komen zou -

Naar ik begrijp heeft Willem mijn brief bij Clausen gevonden - Nu is alles goed: hij is over dien bui heen. Goes had me niet hoeven te telegrafeeren - Nu mag ik niet langer schrijven - 't is tijd -

Morgen stuur ik je boeken met een brief erin of lossen brief -

Dezen is voor Mama voldoende geexcuseerd door 't onderwerp.

Ik voel me nu bij je - je bent *mijn vrouw*. Ik kus je en zou willen bidden dat je goed sliep. Na vandaag hoor je van me. Ik ben de jouwe.

Eindnoten:

1 Datering op grond van A. VERWEY AAN K. VAN VLOTEN [6.10.88] waarin Verwey vermeldt dat Kloos nog in Die Port van Cleve is geweest.
2 Voorgedrukte tekst.

F. van Eeden aan A. Verwey 6.10.[88][1]

Bussum 6 Oct

Amice,

Willem is niet hier en sinds twee dagen heb ik niets van hem gehoord.

Je brief ligt hier

tt

F.v.E.

Eindnoten:

1 Briefkaart in de hand van Van Eedens secretaris Erens; jaardatum ontleend aan poststempel.

A. Verwey aan K. van Vloten [6.10.88][1]

Ik ben nu al ver van de stad geloopen, den Amstel langs, om een kamer voor Willem te zoeken. En nu zit ik in Café Maas bij Schollenbrug, en kan nog maar niet bekomen van dien prachtigen vreemden dag van gisteren. Mijn zorg is maar een mist om me heen, om heen dat wonder van een gelukkig mensch, dat ik me voel vandaag. Dat heb ik gister voelen groeien in me, toen ik jou in mijn armen had, dàt: ik heb jou niet gevraagd van me te houden, voor een jaar of een paar jaar - ik heb jou gevraagd of je mijn vrouw zult wezen, of je meè wilt doen ons leven maken. Ik heb nooit zoo'n vast plan gehad, zoo'n besluit dat het gaán zal. Wat zeg jij ervan, Kit? Zul je mijn vrouw worden - Zeg maar niets - ik weet het wel. Ik heb een sterke vrouw noodig, weet je; sterk genoeg om niet te klagen als het beter is scherpe oogen te hebben en een gesloten mond en harde handen. Ik heb een vrouw noodig, zooals er gisteravond een met me aan den trein stond.

En ik heb ook zoo'n zachte teêre vrouw noodig, en ik weet nu wel waar

ik het Kitje van dat heele jonge portretje zoeken moet, als ik behoefte heb aan gevoeligheid.
Ik heb den heelen dag het gevoel alsof je nog in mijn armen leit zooals gister.
Ik schrijf nu niet meer, want morgenochtend krijg je weer een, en ik kan nu beter voelen dan schrijven. Willem kwam gisteravond ook nog in de Poort en was wel ongedurig. Maar hij doet zijn best rustig te wezen. Dat vind ik mooi van hem. -
Ik ben je heel dankbaar voor gister - tot nu toe had ik al zulke dingen alleen gehad. Jij hebt me tweemaal zoo sterk gemaakt. Zie je wel, dat je niet juist een gier-Wally[2] hoeft te zijn -
Deze gaat in een pakje boeken. Ik omhels je. Jouw Albert.

Ik kom thuis en vind je brief van gisteravond. Heb je den mijnen vanochtend gehad? Ik dank je wel voor dezen brief. Hij is van jou, zooals ik je gister gevonden heb. Zoo wil ik je houden. Vanavond schrijf ik je en doe den brief op de post voór negen, dan heb je hem 's ochtends vroeg. Dag, lieveling.

Eindnoten:

1 Datering op grond van A. VERWEY AAN K. VAN VLOTEN [7.10.88].
2 Hoofdpersoon in: W. von Hillern-Birch, *Die Geier-Wally. Eine Geschichte aus den Tiroler Alpen*. Berlin 1875.

F.W. van Eeden aan A. Verwey 7.10.88

7 Oct 88

Albertje!
Waarom ben je niet aan den trein geweest? - ik heb copie meegebracht en nog 3 sonnetten van Kloos,[1] maar wou je ze liever eigenhandig geven, om over de volgorde te spreken.
Kom dus als je kunt zoo spoedig mogelijk even hier. Geef den brenger eenig antwoord mee
tt
Free

Als er proeven zijn voor Kloos laat ze dan voor 4 uur hier bezorgen.

Eindnoten:

1 Dit zullen de drie sonnetten zijn die in de oktober-aflevering van *De nieuwe gids* 4 (1888-1889), deel I samen ‘Het leven’ getiteld zijn (p. 80-82).

A. Verwey aan K. van Vloten [7.10.88][1]

Zondagochtend.

O kindje, kindje,
gister leefde ik nog in den droom van eergister maar vanochtend toen ik wakker werd was ik zóo wakker en voelde zoo goed dat ik alleen was - o god, wat een pover gevoel had ik, zoo alsof ik aan land lag gespoeld na een feestnacht op een gelukkig eiland, nat, koud - ja, kijk maar eens naar buiten, allemaal nat en koud - een arm, verdwaald jongetje, met een beetje hoofdpijn, zeker van den schok bij 't aan land spoelen. Ik vind dat een mensch zoo voor zijn eigen altijd een beetje een malle vertooning maakt. Hij weet nooit hoe hij zichzelf moet behandelen. Au sérieux? En bagatelle? Moet ik nu tegen me zelf zeggen: ja, nu ben je verdrietig. Dat is een zaak van aanbelang. Laten we daar eens een woordje over wisselen. Dat kán toch niet, vin je wel? Dat staat zoo onuitstaanbaar eigenwijs en gewichtig. Maar moet ik dan zeggen: Och, ben je verdrietig vandaag? Kom kom, erg hè. Ja, 't is een nare boel en je moet je daar maar diep van doordringen, hoor je. Zoo heelemaal zonder verdriet kon je je ziel wel aan den kapstok hangen. - Dat gaat toch oók niet, want ik heb mezelf mooi in 't ootje nemen, met pijn in mijn hoofd en een temperatuur als een drenkeling: dat zijn feiten als koebeesten en die roepen boe! tegen mijn dwarsfluit. Nu is 't gevolg daarvan dat ik eerst 't een en dan het ander doe. Eerst roep ik au! en dan zeg ik: Watlief? Maar op den duur wordt dat toch oók vervelend en dan eindig ik met te gaan werken als een aannemer. Als ik dat niet doe, loop ik gevaar van boos te worden. Zoo begon ik van ochtend al een wraakneming te verzinnen op Prof. Kuenen. Die heeft over Hugenholtz geschreven[2] en mij in 't voorbijgaan als een gamin van de Nieuwe gids gekwalificeerd. Ik hield dien man voor fatsoenlijker; en als ik nu niet oppas ga ik hem uitschelden. Nu mag ik er vanochtend niet uit ook: ik zou gaan wandelen met van Hell, weet je. Maar 't regent zoó. Nu is dat niets, want schrijven aan jou is prettiger dan met Van Hell wandelen.

Ik ben voor mijn papier zittend aan 't droomen gegaan en ik zie dat ik zoo 3 kwartier gezeten heb. Ik kan niet alles zeggen wat ik gedroomd heb. Want het is zoo veel: van ons en ons huis, en jouw willen wat ik wil in de wereld, en wat ik je allemaal vertellen zal. Ik droomde tot van de kinderen toe, die we zullen krijgen; jongens; ik ben dol op jongens, jij ook? Dat moeten allemaal machthebbers wezen, over de gedachten en verbeeldingen van de menschen. Wij zullen een vorsten-familie maken en in ons huis zoomin als in onze kinderen zal iets kleins en liefhebberij-achtigs komen. Ik verlang naar een dynastie van geestelijke koningen.

Hans is lief, maar Hans is heel wat anders. Ik zal hem kussen van je vanavond. En dan zal ik hem weer kussen als ik me goed heb wijs gemaakt dat mijn eerste kus aan hem werkelijk een van jou was.

Willem is gister bij Boeken gebleven, heeft er gegeven en vannacht gelogeerd. Hij komt ook in Bussum.

Voel je hoe lief ik je heb?

Eindnoten:

1 Datering op grond van het diner dat Frederik en Martha van Eeden op zondag 7 oktober 1888 gaven.
2 A. Kuenen, 'Zedelijke religie II'. In: *De hervorming*. Uitgegeven door den Nederlandschen Protestantenbond (1888), nr. 40, d.d. 6-10 1888: 'Indien onze vriend Hugenholtz van dien kant uit iets heeft verwacht, dan zal het onthaal dat de "Zedelijke religie" bij de gamins van "De Nieuwe Gids" gevonden heeft, zijn moed wel niet hebben verhoogd.'

A. Verwey aan K.J.L. Alberdingk Thijm 8.10.[88][1]

Amsterdam
Rozengracht 57
8 Octr.

Amice,

Als Kloos op 't oogenblik niet zeer leed aan zenuw-overspanning zou hij je zelf bedanken voor de nauwgezette toezending van de Amsterdammer en Recht voor Allen. Zou je nu mij het genoegen willen doen jezelf meer den last van het hierheen zenden te veroorloven, dan zal ik morgen namens Kloos de beide bladen tegen den volgenden termijn opzeggen. Je vindt het dan misschien wel goed, nietwaar? dat ik voor die korte poos het adres niet nog eens laat veranderen.

tt
Albert Verwey

Eindnoten:

1 Jaardatum ontleend aan Prick 1981.

A. Verwey aan K. van Vloten [8 en 9.10.88][1]

Maandag na de koffie

Lieve, lieve Kitje.

Jouw brieven zijn nu alles voor me. Heb ik dat gedaan, je zoo gelukkig maken? Ik kan er niet van schrijven. Ik kus je brief en denk dat ik jou kus.

En binnen in me huilt een gelukkig jongetje, dat dan maar niets liever wou dan nu slapen gaan en in zijn slaap uithuilen. Ik heb altijd gefantaseer in mijn hoofd en dat schrijf ik jou dan oók nog. Maar jij bent enkel geluk en ik krijg brieven vol geluk van je. Zeg niet dat ze koud zijn, dat is niet waar. Ik voel er je lichaam in en dat was warm van geluk, toen ik het Vrijdag zoo vast tegen me aan drukte. Moet ik je vertellen van gister - Och, ik weet niet of ik zoo lief keek - Het was een heel pénibel diner.[2] Want Willem was verschrikkelijk ongedurig en vroeg telkens half hardop aan Witsen of 't nog geen tijd was om weg te gaan. En Hein, die er ook zenuwachtig van was, Hein en Willem hadden allebei veel te veel gedronken, en bij Hein uitte zich dat in een niet onvermakelijke vroolijkheid, maar bij Willem in een heelemaal vergeten dat hij aan een tafel zat, en een zich heelemaal over geven aan min of meer booze stemmingen. Dat stak zoo raar af tegen elkaar. Ik zat heel in 't hoekje, 't verst van de deur af, naast Betsy, en zelfs de idee dat ik met Betsy praatte, scheen Willem niet te kunnen verdragen. Dat zag ik. Dan keek hij woedend en werd ongeduriger. En dan keek ik hem lang aan, wat hem weer wat bedaarde, maar straks begon 't weer. En Witsen, die zoo scherp ziet, had heel erg zoo zijn eigen gedachten, en observeerde Betsy op een manier, zoo als ik hem nooit heb zien doen - voor anderen niet altijd merkbaar, maar wel voor mij, die hem kende. Iedereen aan tafel onderging er den invloed van, en die arme Martje ging dadelijk na den eten naar bed toe. Willem en Witsen en Hein gingen met den trein van 8.50 weg, maar Goes en ik zijn tot ½ II gebleven. Toen moest ik natuurlijk deelnemen aan de gesprekken over Willem, wat erg pijnlijk was. Ik wou dat Willem het laten kon te drinken, maar hij is zoó gewoon, altijd zijn verdrietige stemmingen door drank weg te maken.

Verbeel-je. Van den week, in de Poort, zat ik met Chap van Deventer en die zeit in-eens tegen me: Zeg, ik geloof dat jij de aangesproken persoon bent in die sonnetten van kloos[3]

Ik zei: Wel, hoe zoo? Dat is een interessante konjektuur. - Ja, zei hij, ik weet het niet, maar wie zou hij anders bedoelen. - Ik maakte me eraf met te zeggen dat ik er niet over had nagedacht. Maar die goede Chap heeft wel gelijk. Wie zou Willem anders bedoelen dan iemand, waar ieder van weet, dat hij altijd zoo erg zijn vrind was. Chap denkt daar te eerder over omdat hij weet dat Kloos, nadat hij met Perk gebrouilleerd was, oók zulke hartstochtelijke sonnetten gemaakt heeft; met dat zelfde idee erin, dat hij dood zou gaan. Ik zou kunnen wenschen, dat Kloos Witsen alles vertelde. Witsen kan zwijgen als 't graf, zoo dat het ons niet zou hinderen, en voor Willem zou het heel goed zijn eens uittepraten tegen een vriend, die toch oók heel veel van hem houdt. Na mij hield bij ook 't meest van Witsen.

Ik schrijf je nu veel rustiger ook mijn verdrietige gedachten, nu ik heelemaal gezien heb hoe je bent. Ik heb nu een gevoel alsof je er recht op hebt. Is dat goed, lief?

Vanochtend ben ik begonnen mijn papieren in orde te maken. Daar lagen ook de papieren van de Redactie doorheen, die Willem me verleden week gegeven heeft. Je begrijpt dat ik voorloopig het Secretariaat waarneem. 't Is me een warboel, dat kun je denken. Eerst die Katwijksche vakantie; nu al deze onrustigheden: daar moeten de zaken wel een beetje van lijden.

Tegelijk met mijn papieren heb ik mijn praktische werk-plannen in orde gelegd. Ik zie nu hoe ik mijn tijd gebruiken moet om de bezigheden en de studie in goeden doen te houden. Als jij maar gelukkig bent en me dat schrijft, zal alles goed gaan. Dat voel ik. Ik heb vandaag besloten nog een boeken-rek op mijn kamer te laten timmeren. Willems boeken, die ik in bewaring heb, zal ik in zijn eigen kasten op zolder plaatsen. Dan kan ik alles overzien, wat nu onmogelijk is. Voor de N.G. zal ik, 't zij in plaats van, 't zij naast de rubriek Boekbeoordeelingen, de literaire kroniek bewerken. Doet Willem het later weer, dan is dat zooveel te beter. Maar hij heeft er nu geen plan op.

Bij wijze van uitspanning ga ik dan Holl. literatuur studeeren. Daar zie ik veel moois in.

Wat een ernst, hè. Ben je niet te vroolijk voor zoo'n ernstige man? Laat jij dien Zweed[4] maar praten, hoor. Je bent voor mij juist vroolijk genoeg en juist ernstig genoeg. We zullen samen ons best doen ernstig genoeg te wezen om het dagelijksch leven vroolijk op te nemen, - want dát is de grootste kunst voor twee menschen, die gelukkig willen zijn. Wij moeten een *mooie* werklijkheid hebben: een, die van boven fantasie lijkt - daar schreef ik gister van - en die van onder zoo nuchter als een hei is, - maar wij weten wel wat een hei mooi kan wezen, niewaar Kittekind? Alles is mooi, als er twee mooie menschen overheen loopen.

Zou je er van houden erg onder de menschen te zijn, zelfs maar zoo veel als Free en Martha? Visites maken en ontvangen, naar schouwburgen gaan, veel genoemd worden, als de Heer en Mevrouw? Ik niet. Ik zou willen dat we konden leven alleen voor elkaar en ons werk, óns werk, in een grooten, afgezonderden eenvoud - oók zonder verkleinende weelde - zonder zorg, d.i. zonder onnoodige zorg, zooals die van maatschappelijke menschen. Zou je van een stad houden? Ik geloof van niet. In een stad kún je niet alleen blijven. Vind je me geen erge plannenmaker. Dat ben ik toch nooit geweest. Ja soms, toen ik heel jong was. Maar dan heb ik mijn plannen ook altijd uitgevoerd. Zoo zal ik dit plan ook uitvoeren, als je me helpen wilt en het goed vindt. Je merkt ook aan mijn schrijven wel dat ik niet in een dolle bui ben, maar erg bedaard, is 't niet? Ik word nu aldoor rustiger: ik heb niet meer zoo'n boel kleine begeertetjes, nu ik jou heb. Verbeel je zelfs: van de week was ik verkouden en dronk 's avonds een grogje voór ik naar bed ging. Maar het smaakte me zoo leelijk, net een drankje. Zulke dranken

heeft men ook pas noodig als men zich niet gelukkig voelt. Dan benevelen ze voor een tijdje en geven een gevoel van welbehagen, dat een surrogaat is voor 't geluksgevoel. Met rooken is 't iets anders: rooken is behalve een narcoticum een prettig spelletje voor je mond en je handen: als je in je schik bent, doe je 't er juist voor de aardigheid bij, net zoo als kinderen naar d'er speelgoed grijpen, juist als ze goedgehumeurd zijn.

Hanseman - van kinderen gesproken - heb ik gister maar één kus kunnen geven, voór we gingen eten - onder 't eten ging hij naar boven. Maar die was voor jou en van jou voor mij, was-i niet? Betje vertelde me dat ze je een kaart had gestuurd voor S. Bernhard.[5] Ben je al besloten of je gaat? Doen wat je 't prettigst vindt, hoor je! Of nee: eerlijk gezeid heb ik een ongerust gevoel als ik denk dat jij in stad zult zijn en misschien in de een of andere straat Willem tegen 't lijf loopen. Dat zou op hem ik weet niet welke, maar stellig een hevige uitwerking hebben. En hij zou schrikken. Als je nu al bepaald hebt te gaan, dan moet je gaan, anders zou 't gek lijken, maar loop dan niet midden door de stad, waar je altijd kans hebt iemand te ontmoeten. Is dit niet heel zot, lief? Maar ik wou dat ik altijd bij je kon zijn. Lach me maar uit, maar ik zal me toch altijd ongerust maken, als ik bang ben dat je iets onaangenaams overkomen kan. Daar speelt het nu warempel al 3 uur. En ik ben den heelen dag nog niet uit huis geweest. Nu ga ik dadelijk. Dag, heele erge lief. Tot aanstonds.

na den eten, 6 uur.

Lief kindje, lief kindje,

ik denk maar aldoor hoe dat zijn zal als wij samen leven. Wat is dat mooi, zoo'n plan hebben dat *moet* volvoerd worden. Waar we god weet hoe lang aan zullen werken en ons mooi voorbereiden, heel ernstig en heel vroolijk te gelijk. Wat is het prettig hè, dat we nog zoo jong zijn. Want ik moet wel gelooven dat ik jong ben, mijn geboortebriefje zeit het. Schoon het me een heele lange tijd lijkt, die tijd, dien ik beleefd heb. Ik heb Don Quichotte in 't fransch voor je besteld, en Michel Angelo in 't Italiaansch, allebei voor mijn leesgrage, geleerde meisje. Zul je Michel Angelo vertalen voor me? Ik wacht met talen leren totdat jij ze me leeren zult. Dan lezen we samen Dante, dien subliemsten Europeeër - want dat is hij, verbeeld ik me. En Ariosto, die wel lief zal zijn. En Tasso, den sentimenteelen.

Ik voel zoo dat ik hoe langer hoe meer van je ben gaan houden, en dat het nog lang niet is wat het zijn zal. Is dát niet heerlijk? Nu leg ik den brief weer weg. Ik stuur hem je morgen in een paar boeken, die al klaar liggen. Wat zeit Mama? Ik heb vanmiddag in de Kalverstraat Betsy gezien met een jeugdige juffrouw en een ouden heer. Ze was heel kleintjes tusschen die twee in. Ze zag me niet. Ik geloof dat Betsy verschrikkelijk veel liefs heeft,

dat door niemand eruit wordt gehaald. Maar ze is een vreemd meisje. Dag. Wat zeg ik je dikwijls goeien dag! Dag!

's avonds 10 uur

Ik dank je, kind, dat je me zóó'n brief schrijft. Nu zal ik niet meer denken aan de toekomst, want *mijn* toekomst dat ben jij, zoo als je bent op 't oogenblik, niet in de toekomst, maar tegenwoordig. Ik zal altijd aan mijn tegenwoordige denken. Ik weet nu dat ik je alles van me geven kan en dat je 't bewaren zult en mooi houden en me nog mooier teruggeven, zooals je me nu mijn brief van gister mooier hebt teruggegeven. Ja, dat is het: ik geef je de woorden voor wat je in je hebt; maar je *hebt* het in je, allemaal dat, waarvoor *ik* woorden heb. Geloof je niet - wij zullen nooit meer in iets klein kunnen zijn, nu we zoó iets groots gemeen hebben. Zie je wel hoe mijn letters groeien om zoo groot als de jouwe te zijn? Ik vind nu ál mijn vorige schrijven in dezen brief niet groot genoeg, maar het is toch goed zoo, want het kleine mag er wel wezen, het moet wel, als het er maar niet is in de beteekenis van ‘Kleinlich’. - Nu zál ik goed slapen, dat beloof ik je. Ik zal me niet alleen, ik zal jou naast me voelen liggen en ik zal heerlijk wakker worden, net als jij. Kus me, nacht! Moet ik nacht Koningin, zeggen? Want je bent mijn Koningin. Maar ik zal toch maar niet Albertus Rex onderteekenen. Jouw Albert ben ik en jij bent mijn Kit. Nacht!

Dinsdag ochtend
½ 9.

Ik héb heerlijk geslapen, Kitje. Juist zooals ik gedacht en gewild had. En toen ik wakker lag vanmorgen heb ik me stilletjes verbeeld dat jij net deê of je nog sliep, en ik speelde met je losse haren. Ik zal zoo prettig werken vandaag. Ik heb nu zooveel geluk om op te teren. En over den tijd en de toekomst denk ik heelemaal niet. 't Is vandaag zoo'n mooie vochtig-grijze dag; daar is het zoo zacht kijken in. Dat komt goed bij het rustige van mijn stemming. Blauw jubelt te veel. Je moet nu maar denken dat ik even met je ontbeten heb en je dan een kus geef en aan mijn zaken ga. Want dat ga ik nou. Ik ga eerst even eruit met je postpakket, maar dan denk ik den heelen dag thuis te wezen. Dag allerliefste! Dag!

Eindnoten:

1 Datering op grond van de inhoud en A. VERWEY AAN K. VAN VLOTEN [7.10.88].
2 Diner bij Martha en Frederik van Eeden in Bussum.
3 In: ‘Het boek van kind en god. Een passiespel’.
4 Niet geïdentificeerd.
5 Sarah Bernhardt speelde van 8 tot 18 oktober 1888 Fedora in het gelijknamige stuk van Victorien Sardou in het Grand Theâtre aan de Amstelstraat.

W.J.T. Kloos aan A. Verwey [9.10.88][1]

Die Port van Cleve.
Amsterdam.[2]

Beste Albert,
heb de goedheid mijn groote handkoffer te laten bezorgen bij Hein Boeken, en daarin te laten doen zooveel schoon ondergoed en boorden, etc. als je op het oogenblik van me in huis hebt.
tt
Willem.

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 Voorgedrukte tekst.

W.J.T. Kloos aan A. Verwey [na 9.10.88][1]

Beste Albert,
Zou je vanmiddag bij Couturier of zoo, het restart kunnen meêbrengen, van het geld dat ik nog van de maand van je krijg = 75 - *f* 45 = *f* 30 of zoo iets, en wacht ook alsjeblieft geen oogenblik met het later sturen van het goed. Ik ben zeer om verlegen
tt
Willem Kloos.

Eindnoten:

1 Datering op grond van W.J.T. KLOOS AAN A. VERWEY [9.10.88]; misschien geschreven op de dag van Witsens afscheid dat bij Couturier gevierd werd.

P. Beitsma aan A. Verwey 10.10.88

Deventer,
10 Oct. 1888.

WelEdele Heer!
Ik heb de eer U den goeden ontvangst van het handschrift des Heeren v.O.[1] te melden.
Ik zal intusschen gaarne de te stellen voorwaarden vernemen.
Inmiddels achtend
Uw dw dn.
P. Beitsma.

Eindnoten:

1 Van Oevere [A.P. van Groeningen]. Verwey probeerde een uitgever te vinden voor een bundel novellen van Van Groeningen.

A.P. van Groeningen aan A. Verwey 10.10.88

Gedempte Binnenrotte 48.
10 October 1888.

Geachte Heer,
Ik hoop, dat de hr. Kloos spoedig hersteld zal zijn. Is zijne ongesteldheid van heel ernstigen aard?
Zou ik het u mogen overlaten, het honorarium te bepalen? Ik kan onmogelijk een eisch stellen, omdat ik niet weet, hoe de markt is. Als u zoo goed wilt zijn, zoud u me een grooten dienst daardoor bewijzen.
Indien de bundel nog niet lijvig genoeg is - ik heb nog een novelle onder handen van ± 70 à 80 pag., die ik deze of de volgende week hoop af te werken. Ik heb de laatste maand weinig kunnen doen door moedeloosheid.
Met hoogachting
Uw dw. Aug. P. van Groeningen

Ik heb me nog in betrekking gesteld met den heer Joan Nieuwenhuys,[1] vroeger in Groningen, nu in Amsterdam. Deze week heeft hij me beloofd te antwoorden.

Eindnoten:

1 Redacteur van het *Radicaal weekblad*.

A. Prins aan A. Verwey 10.10.88

Hamburg 10-10 '88.
Colonnaden 33III

Amice,
Ge zoudt me groot genoegen doen met me eens medetedeelen of ge iets weet van een paar schetsen,[1] die ik aan Kloos voor de *N.G.* gezonden heb, en waarover ik maar niets van hem hoor. 'T is al zoo lang geleden, dat hij het eerste stukje ontving, dat ik op een brief, die ik denzelfden dag naar het andere eind der wereld - naar Siam - zond, reeds lang antwoord heb gekregen!
Schrijf mij dus svp eens spoedig. -
Ik heb er over gedacht dezer dagen naar Amsterdam te komen, doch ik

heb het zoo druk, dat ik niet uit de zaken weg kan. Over een paar maanden, misschien vroeger, kom ik echter bepaald over. We zullen dan, naar ik hoop weêr eens een paar gezellige avondjes doorbrengen. -

Voor zes weken was ik in Midden-Duitschland, met Huysmans, en daar hebben wij heele mooie kunst gezien - schilderijen van oud-duitschers uit de XVe eeuw. -

Als ik naar Holland kom zal ik fotografieën meebrengen. -

Waaraan zijt ge thans bezig? -

De gedichten van Kloos in de laatste aflevering der *N.G* vind ik heel mooi, heel intens vooral Pathologieën I en Het Leven I + III. -[2]

Wat mij ook heel goed bevallen is, d.i v Looy's Nachtcactus 2de gedeelte.[3] - De droom is heel knap met mooie zinnen.

Adieu, laat gauw eens van je hooren, en groet alle vrienden,
Steeds
tt
Ary Prins

Weet ge ook waar Netscher zit. Ik hoor niets meer van hem. -

Zijn *Menschen om ons*[4] wordt toch in de N.G besproken?

Eindnoten:

1 Ary Prins, 'Een executie', in: *De nieuwe gids* 4 (1888-1889), deel I, p. 190-193 en 'Vreemde verschijning', in: idem, deel II, p. 75-79. Dit laatste verhaal, dat pas gepubliceerd werd in april 1889, gaf Prins de datering 'Augustus 1888' mee.
2 Willem Kloos, 'Het Leven' I en II en 'Pathologieën'. In: idem, deel I, p. 80-81, 86-87.
3 A. Brouwer [J. van Looy], 'De nachtcactus II'. In: *De nieuwe gids* 3 (1887-1888), deel II, p. 326-355, i.z. p. 334 e.v.
4 Frans Netscher, *Menschen om ons*. Bundel novellen. 's-Gravenhage 1888. Kloos besprak deze bundel in zijn 'Literaire kroniek' van april 1889 (*De nieuwe gids* 4 (1888-1889), deel II, p. 153-158.)

A. Verwey aan K. van Vloten 10.10.[88][1]

Woensdagmiddag
10 Octr. 2 uur

Ja kind, we zijn het wel heel erg eens. Ik ben het eens met alles wat je in dien brief schrijf. Dat heb ik-ja, dat is weer aardig-dat heb ik zoo pas weer heel erg gevoeld. Toen zat ik verzen te schrijven, allemaal sonnetten, waar ik heelemaal in was, heelemaal vol met de gedachte aan de kunst, die ik maken zou. En toen, midden eronder door, voelde ik, dat ik zelfs nu niets door je zou gehinderd worden, dat je binnen mocht komen, en me kussen en alles lezen, en dat je alles begrijpen zou en goedvinden en blij zijn dat ik

zóo schreef en niet aan jou dacht. En toen ik zóo dacht, toen dacht ik natuurlijk wèl aan jou, en omdat ik in verzen dacht, heb ik toen een vers aan jou gemaakt, dat wel erg idealistisch is, zie-je, maar toch eigenlijk heel werkelijk.

Ben je blij? Met dat aan jou mee heb ik van ochtend Zes Sonnetten[2] gemaakt. Niemand hoeft er van te zeggen, dat ze mooi zijn, maar er komt veel in over de schoonheid, en dat is voorloopig alles wat ik doen kan. Wat ik verder wil zal ik pas later kunnen met jou dicht bij me.

Ik heb heerlijk geslapen, tóch! En nu heb ik vandaag al twee brieven van je. Je kunt dus begrijpen dat ik een gevoel heb alsof ik - ik had haast gezeid in den hemel was, maar ik bedoel: bij jou.

Ik merk zoo aan je brieven dat je me Vrijdag gezien hebt zooals ik ben en hoe sterk dat waar is voor mijn zien van jou, kan ik je niet zeggen. Dat voel je ook wel. Ik zie nu wel dat mijn verstand niets erin te zeggen heeft gehad dat ik van jou ben gaan houden, dat het heelemaal onbewust ging; want ik wist niet dat je zoó was, als je Vrijdag geweest bent: ik had er een vaag gevoel van gehad, nu en dan, maar nooit zoo dat ik 't mezelf zeggen kon of ernaar doen in mijn brieven aan je. Met mijn verstand zei ik dikwijls tegen mezelf: hoe is 't godsmogelijk dat je zooveel houdt van dat Kitje! En toch *moest* ik zoo van je houden en nú voel ik wel, nu weet ik wel hoe het mógelijk was. Ja, en als je me nu vroeg hóe je Vrijdag geweest ben, dan zou ik niet weten wat ik zeggen moest, maar ik ben zóo vol, met mooie, heerlijk-mooie oogenblikken, met jouw gezicht, jouw oogen, jouw stem, jouw heele lichaam: daar kan ik niet uitkoomen. Als ik er maar aan denk, voel ik dat ik met àl mijn verzen toch maar een heel erg mensch ben en heelemaal hoor van je. Ik kan niet eens iets ordenen in de indrukken van Vrijdag. 't Is als een warme, gelukkige droom midden in 't wakker-zijn.

Zúl je dat begrijpen wat het is voor iemand een Kunst te willen maken, een Schoonheid te hebben, waar alle dingen en menschen geen vergoeding voor zijn. Doet het je geen verdriet dat te voelen, bij het gevoel hoe verschrikkelijk lief ik je heb. Vroeger wist ik dat zoo niet, dat die drang naar kunst zóo sterk was. Op Willem heb ik ook nooit zoó'n sonnet gemaakt. Hij was voor mij al wat ik me aan moois verbeeldde: ik dacht soms dat er niets anders wás in de wereld. Ik verheerlijkte hem, ik bad hem aan, ik was lief tegen hem. Eéns herinner ik me, bleef ik stil naast hem zitten, naar den muur kijken. 't Was of ik een figuur zag voorbij gaan, die op hem leek, maar mooier. Wat is er, vroeg hij - Ik weet niet, zei ik, maar 't is heel gek eigenlijk, maar ik geloof dat als jij er niet was, dan zou ik nóg niet ongelukkig worden, want ik heb een gevoel alsof ik niet tegen jou zoo spreek, maar tegen iemand, die achter je staat, dien ik zie. Gekheid, zei Willem toen. Maar het was geen gekheid. 't Was dat ik hem verwarde met de verbeelding in me, die mijn eigen Schoonheid me zien liet, en dat ik

toen eén helder oogenblik kreeg, waarin ik de verwarring zag. Nu zie ik jou èn de schoonheid. Ik weet dat dat geluk dat ik van jou krijg werkelijk van jou is, en dat ik wel ongelukkig zou zijn als ik dat missen moest.

Het eenige ideale tusschen jou en mij is juist die verhouding, waarin we ons samen stellen tegenover mijn kunst: onze liefde, die werkelijk *moet* wezen, *is* werkelijk. Niewaar: plannen zijn mooier naarmate ze idealistischer zijn: die moeten later werklijkheid worden. Maar liefde moet altijd werkelijk zijn. Vin je me niet erg gek, met mijn redenaties. Ik lijk wel een mysticus, een soort nieuw-grieksch filosoof, een mijmerend Kerkvader in 't wereldsche. Of nee, die begrepen de liefde anders.

Hoe moet ik je dezen brief nu sturen? En mijn verzen, die ik (tusschen haakjes) nog over moet schrijven? De boeken raken zoo gauw op, op die manier. Ik zal je dezen maar zóo sturen. Dat zal een dikke brief zijn. Je moogt wel zeggen dat er een heele catalogus in zat.

Ik heb van ochtend den timmerman hier laten komen. Die moot nog een boekenkast op mijn kamer maken. Ik kan met dat ruime gevoel in me, niet in de engte zitten: ik heb ruimte noodig, ook buiten me. Wanneer kom je mijn kamer zien? Als de kast staat? Kent Betsy of iemand anders jouw schrijfpapier? Dan zou 't misschien beter zijn dat ik andere enveloppen nam; schrijf me daar eens over. Zul je 't doen?

O ja, Betsy was erbij[3] op Free's kamer toen we erover praatten dat Hein veel gedronken had. Wat is Betje nieuwsgierig! O maar! Ze zou thee schenken, want Martha was naar bed, maar ze was niet naar beneden te krijgen voor we meegingen en zat te luisteren als een muisje. Een *muisje* - zie-je; maar *meisje* kon ook. Niewaar meisje?

Ik vind het heel lief dat je Hans zoo gekust hebt. En wat heb je 't tegen die getrouwde menschen! Pas maar op: wie weet hoe statig we worden. Nee hè, we zullen niet.

Zul je mijn verzen niet ál te trotsch vinden. En ik ben zoo ruw in een ervan. Betsy zou ervan griezelen. Dag lieveling, die je bent. Waarom sla je nu je armen niet om me heen? Kun je niet bij me. Doe dan maar net of je me kust. Dag. Dag.

Jouw allerliefste jongen.

Eindnoten:

1 Jaardatum op grond van inhoud.
2 Behorend tot de groep gedichten die verscheen onder de titel *Van het leven*.
3 Op zondag 7 oktober.

A. Verwey aan K. van Vloten [11.10.88][1]

Donderdag 12 uur.

O kindje, kindje,
ik wist niet dat er zoo'n verdoemde trots in me zat. 't Komt er nu allemaal uit, mijn heele lichaam wil het, mijn borst, die ervan beeft, mijn handen, die een vuist om mijn pen maken; - 'k heb nu al weer 4 sonnetten[2] gemaakt en er komen er nog meer, en ik voel nu zoo dat er iets in me is opgestaan dat er altijd was maar zich nooit toonen dorst, de ontembare trots en de schroeiende minachting: de toorn en het verdriet om de kleinheid van alle menschen. Kus jij me maar en zeg niets: ik moet nu zijn die ik ben, omdat ik jou heb, die ik bewaren moet, sterk, zelf-bewust. Ik ga weer schrijven.

½ 3.

Ja, ik heb er weer 4 bij geschreven. Dat's vandaag 8. En ik heb je brief gekregen, mijn aller-allerliefste. Dank je wel. Dank je wel ook dat je zoo lief an me dacht en me niet schreef dat je in stad was. 't Is zoo beter en ik ben erg blij dat je weer stil in Haarlem zit. God ja, 'n diner, dat was ik al half vergeten. Dat is vanavond bij Couturier, erg rijk en deftig - *f* 8. - 't couvert zonder den wijn. Ik ben nog wel ceremoniemeester, maar ik heb me met niets bemoeid en heb alles aan Goes overgelaten die 't graag doet. Ik zie er wel een beetje tegen op. Met Witsen, Willem en Hein, zei Goes me gister, is 't weer één en al fuiven. In een van mijn booze sonnetten[3] van morgen heb ik mijn woede daarover gelucht. Ik geloof waarachtig, dat mijn hand beeft, kindje, en dat is niet geen wonder. Ik moet wat wandelen. Ik ben erg gezond, zie je, zóo is 't niet. Maar dat vele schrijven. O, ik werd vanochtend ook zoo gelukkig wakker. 't Was 't eerste wat ik zei tegen Chris toen die me roepen kwam: jongen, jongen, wat voel ik me gelukkig. Ik schrijf de verzen nu niet voor je over. 't Is te veel voor 't oogenblik. Maar je krijgt ze allemaal en Chris is de eenige, die ze behalve jij leest, en aan uitgeven denk ik niet.[4]
Ik vind het eigenlijk jammer om je dit kleine briefje te sturen. Maar als mama nog zóo weinig gemerkt heeft, dan hindert het niet. Gister avond is Ietje bij me gekomen en om 9 uur ben ik een kop koffie met hem gaan drinken in Hollandais (tegenover American Hotel). Hij was heel aardig en ik heb hem gezeid dat hij me vroeger altijd zenuwachtig maakte maar dat hij dat nu niet meer doen kon, omdat ik zoo'n rustig mensch geworden was. Hij had Villemarque[5] niet. Ik heb hem beloofd dat hij aan 't diner naast me mag zitten, dat 's waar ook. O ja, en dat we samen zoo vroeg mogelijk

zullen uitknijpen. 't Is of ik getrouwd ben, hè? Je weet: ‘getrouwde heeren’ moeten altijd vroeger naar huis dan jongelui.

Nu, dag allerliefste kitje. De reus gaat wandelen. Morgen stuur ik je een heele bezending sonnetten tusschen 2 en 4 als ik 't mikken kan. Droom ze maar niet hardop. O, maar dat hindert hier niet. Dag poes. Als jij de poes bent en Betje de muis dan mag Betje wel oppassen. Dag - zet nu zelf maar wat

Je kleine jongen.

Eindnoten:

1 Datering op grond van diner bij Couturier ter gelegenheid van Witsens afscheid op 11 oktober 1888 en met behulp van de eeuwigdurende kalender.
2 Behorend tot de groep gedichten die verscheen onder de titel *Van het leven*. Zie noot 4.
3 *Van het leven*, reeks II, nr. 7: ‘De toorn krieuwt in mijn keel: ik kán 't niet smoren // 't verdriet niet kroppe’, als 'k zuiplappen en waten // Zie worde' uit kunstenaars, die hun kunst vergaten, // Hun lijf stuk-fuiven en hun ziel vergoren.’
4 Versluys gaf de bundel *Van het leven* in twee versies uit: de eerste kwam in Verwey's eigen beheer aan het einde van diezelfde maand uit (Albert Verwey, *Van het leven*. [Amsterdam 1888]); aan een beperkt deel daarvan - bestemd voor Verwey's intieme vrienden - was een aan zijn vader en broer gericht sonnet, ‘Voor Hem, die dood is, - voor wien 'k eenmaal schreef’, toegevoegd. De handelseditie kwam in 1889 uit (Albert Verwey, *Van het leven*. Amsterdam 1889.).
5 In Verwey's bibliotheek bevond zich: Th. Hersart la Villemarqué, *Les romans de la table ronde et les contes des anciens Bretons*. Paris 1860.

A. Verwey aan K. van Vloten [12.10.88][1]

Vrijdagochtend. 10 uur

Lieve, allerliefste Kitje,

Hier heb je al de verzen,[2] die ik gister heb bijgemaakt. Een was niet goed en heb ik verscheurd, maar 't zijn er toch nog zeven. Met de zes, die je hebt is dat dertien. Ben je tevreden over je jongen? Ik wou dat ik ze je voor kon lezen, dan zou je hooren wat ze een mooi geluid hebben. Maar jij hoort er mijn stem wel in, dat kán niet anders. Ik heb ze niet gemaakt om iets moois te maken, waarachtig niet, kitje. Ik heb ze gemaakt omdat ik iets wou gezegd hebben, hoe kon me niet schelen, maar gezegd voor eens en voor mijn heele leven. Ik moet nog meer zeggen, maar ik ben nu een beetje moe. Die moeheid komt ook wel wat van dat diner,[3] begrijp-ie? Van de wijn, vat je wel? Maar Goes en ik waren modellen van nuchterheid en bedaardheid zonder daarom minder dan de anderen te drinken of vroolijk te zijn. We waren ceremoniemeesters, zie je. Ik had het *opzicht* over den wijn. Ik zei zoo maar: zet nog een flesch bourgogne neer naast den gastheer. Schenk dien meneer op den hoek eens even in. Enkelen waren wel al ver heen toen

ze aan tafel kwamen, maar alles liep goed af. Vreemd, dat Willem zoodra hij dronken is, woedend op me wordt. Gister ook.

Er is een aardig nieuwtje, een heldendaad van Hein Boeken. Eergisteravond kwamen Goes, Witsen, Kloos, Hein en George uit de Bar[4] op 't Rokin, toen ze aan geloop en geschreeuw merkten dat er een man in 't water lag. Goes zag 't het eerst en vloog er naar toe - Hij zag den man met zijn hoofd boven water, waarschijnlijk in den modder staan, en dacht, als een bedaard mensch: kom aan, zoolang jij je hoofdje boven water houdt, loop je geen nood van te verdrinken. En toen zei hij tegen 'n meneer, die naast hem stond: och meneer, wilt U zoo goed zijn een beetje voor die kleeren te zorgen, en meteen kleedde hij zich uit en de meneer zei: zeker Meneer. Maar juist stond Goes op zijn kousen en in zijn hemd, - 't was allemaal heel gauw gegaan, dat begrijp je - toen in-eénen Hein, die tusschen twee haakjes vrij wat gedronken had, tusschen de menschen door kwam springen, hé! zei en zich hals over kop in 't rokin liet vallen. Pakte den man bij zijn kraag, zwom met hem naar de wal, waar Goes in zijn hemd op 't kantje zat en de twee op 't droge haalde. De rest is natuurlijk net als bij alle reddingen. Behalve, dat kloos achter was gebleven in de volte en den afloop niet gezien had, en nu door George verschrikkelijk bang werd gemaakt, die zei: dat het heele gezelschap zoo pas in 't Rokin verdronken was en dat alleen de stok gered was, die hij - George - op dat oogenblik in zijn hand droeg. (Je weet dat *George, Breitner* is, doe je niet?) Hein is nu de held van 't Rokin en kleurt voortdurend tot over zijn ooren.

Looy had voor 't diner menus geteekend. Ik stuur je 't mijne: er waren aardiger bij. Een o.a. was uit den Don Quichotte: een molen en den ezel van Panza. Maar die ben ik zoo dom geweest aan Veth te geven, uit goedigheid, want hij vroeg er natuurlijk om. Hij vraagt altijd het aardigste voor zich.

Als ik aan jou schrijf begrijp ik niet dat ik die eigenste harde hoogaard uit mijn Sonnetten ben. Als ik die schrijf voel ik mijn handen ruw en zwaar worden, als ik aan jou schrijf, voel ik ze zacht en teer zijn. Ik geloof ook, als ik die verzen nu geschreven heb, dat ik dan verder niet meer zoo zal hoeven te zijn. Zóo heb ik innerlijk moeten wezen, een tijd lang. Later hoeft dat niet. Jij zult zoo veel van me houden en ik zal zoo gelukkig met je zijn.

Vanavond komt Van Looy bij me. Ik voel lust hem een pleizier te doen en zal hem daarom dat Sonnet met Mich-Angelo[5] voorlezen. Hij dweept zoo met M.A. Ik ben alleen bang dat hij erover praten gaat en dat zou me hinderen. Hoe laat zou je brief komen? Komt er een vandaag? Ik zou 't graag willen. Ik zou zoo graag mijn armen om je hals willen slaan, zoo verschrikkelijk graag.

Ik zat gister tusschen Ietje en Bastert, die een beste, gezonde, trouwhartige schilder is en een stevig glas wijn kan doodslaan. Naast Bastert zat Looy

en dan kwamen Free en Goes, en naast Ietje zat Karsen en dan Hein, Willem en Witsen-Verder de anderen: Valk, François (Erens) Chap, Veth, Ising, George, Sam.

Weet je nu genoeg? En voor mijn zusje heb ik pistaches etc meegebracht, een zak vol. Als jij nu niet de booze gewoonte had om in Haarlem te wonen, dan had jij ze gekregen. Nu heeft mijn zusje ze en mag jij 't menu opeten. Ik kus je honderdmaal. Dag alderliefste lief. Dag.

Jouw jongen.

O ja, van de verzen. De genummerde hooren bij elkaar; maar de twee ongenummerde zijn een afzonderlijke serie, die misschien nooit een série wordt. Weet je dat dit altijd nog de dingen zijn, die ik indertijd wou maken als vervolg op de Zeven Sonnetten.[6] Maar toen kwamen ze niet en ik wist nooit recht wat ze zijn zóuden als ze kwamen. Ik kijk er zoo vreemd tegen aan. Dag.

Eindnoten:

1 Datering op grond van de inhoud (diner bij Couturier op 11 oktober 1888) en met behulp van de eeuwigdurende kalender.
2 Behorend tot de groep *Van het leven*.
3 Ter gelegenheid van het afscheid van Witsen op 11 oktober bij Couturier.
4 Wellicht de Bar van Riche, Rokin 84.
5 Albert Verwey, ‘Sonnetten schreef 'k, daar 'k, mensch langs menschenwegen’. In: *Van het leven*, reeks II, nr. 3.
6 In: *De nieuwe gids* 3 (1887-1888), deel I, p. 165-171.

W. Siebenhaar aan A. Verwey 13.10.88

Caversham House nr. Reading
13 Oct. 1888

Weledelg. Heer,

In antwoord op uw beleefd aanbod in uw geëerd schrijven van den 8en dezer diene dat het mij inderdaad zeer aangenaam zal zijn de door mij aan den heer Kloos toegezonden *prosa*-copie[1] van u terug te ontvangen.

Hoogachtend Uw dw. W. Siebenhaar

Den Weledelg. Heer A. Verwey

Eindnoten:

1 Nadere gegevens ontbreken.

A. Verwey aan K. van Vloten [13.10.88][1]

Zaterdag kwart
voor drieën.

Ik heb twee heerlijke nieuwe doozen papier gekocht, Kitje. En nu ga ik je gauw schrijven en nu zal je eens zien wat 'n dikke brief dat wordt. Eigenlijk niet de brief, zie je, dat beloof ik niet, maar de verzen. Ik hoop ten minste dat ik tijd zal hebben om ze allemaal voor je over te schrijven. Tijd, ja, want 't zijn er wat een boel, en als ik nieuwe verzen in mijn hoofd krijg, dan schrijf ik geen oude over. En ik kan bijna geen pen in mijn handen nemen of ik denk verzen. 't Is zóo gek, 't is of ik leeg moet. Alles komt er uit, wat ik al een jaar was, en niet zeggen kon. Ik heb er nu 15 liggen, die je niet gezien heb, verbeel je 15, allemaal gemaakt gister en vandaag, gister 9, vandaag al 6.[2] Maar vandaag maak ik er nog meer. Maar om de verzen vergeet ik jou niet, hoor: ik heb zelfs onder 't verzen maken aan je *moeten* denken, want ik heb ook verzen erbij over de liefde. En de liefde en jij wonen dicht bij mekaar, weet je wèl? Ik heb je nu zoo lief, zoo lief. Dat is niet te zeggen. En ik wou dat je maar aldoor blij en gelukkig was - Ken je me nu weer, nu de verzen er weer zijn, waar ik zoo om huilde, je weet, in dien brief na mijn verjaardag en dien anderen naar Karlsbad? Dat waren ze; 't vervolg op de Zeven sonnetten. Dat is mijn afrekening: al die verzen van de laatste dagen, mijn oude leven. De Vita Nuova[3] begint met jou. Ik wou dat je hier was, dan las ik ze je van 't klad, zooals ik ze Chris lees. Dat afschrijven vind ik niet zoo prettig, maar ik zal bedenken dat ik het voor jou doe. Gister heb ik die over de liefde geschreven met jouw twee portretjes voor me op tafel - gisteravond. Die leelijke Lies[4] had ik toegedekt. Nee, Lies is zoo leelijk niet, ze is verschrikkelijk goedig en een beste vriendin, maar - nu ja, ik zal je maar niet ijdel maken, mooi meisje.

'Lieve Broer' zei Chris gisteren, toen ik hem de sonnetten had voorgelezen met één erbij waar mijn Vader in komt.[5] Je weet niet hoe Chris dat zeggen kan, zie je - Ik wou dat jij me zoo gekust had als hij toen. Mijn verzen zijn veel bedaarder, zijn ze niet? Ik ben niet zoo trotsch meer, schoon eigenlijk wel, maar anders. God, ik heb een gevoel of ik niets doen kan aan die verzen. Ze komen zoo maar en ik doe er alles onder door, goed eten, goed slapen, 'n klein beetje wandelen, met mijn moeder praten. Binnen in zijn het altijd de verzen. Vanmiddag ben ik tusschen twee kwatrijen in naar den apteker gehold om een dubbeltje Hoffmann[6] te halen voor mijn zuster,[7] die 't overal tegelijk op haar zenuwen kreeg, 't arme kind, terwijl er niemand thuis was. En toen schreef ik weer, ik weet zelf niet hoe. Ik geloof dat ik met jou op mijn knie nog zou doorschrijven. Zullen we dat later eens proberen? O ja, ik ga later met je paardrijden. Maar ik ga

je niet schaken. Wat 'n onnoodige moeite zou dat wezen. Ik krijg je toch, zonder dat ik je schaak. Ik ben nu natúúrlijk erg opgewonden, en toch ben ik zoo verbazend bedaard, zoó bedaard. Ik kwam Marie de Gijselaar en Anne hoe-heet-ze-ook-weer[8] tegen, en ik heb zoo vrindelijk tegen ze geknikt. Ik ben zelfs zoó verstandig dat als ik merk dat ik me te veel zou opwinden en niet *sterke* verzen maken, dan ga ik heel bedaard zitten lezen tot ik van zelf weer rustiger verzen in me voel opkomen. Gisteravond heb ik zoo een beetje gelezen in Heinrich Heine und die Frauen[9] een boek, nee maar een boek om een boek op toe te geven. Maar 't is over Heine, en veel citaten van Heine, en dat is lief.[10] Looy is er gisteravond niet geweest, goddank! Ik hoop dat er vanavond ook niemand komt. Dan zet ik je portretjes weer vóor me. Dat kleine Kitje met 'r jurkie, dat aardige bleekneusje, waarvan je niet weet wat ze meer doet, lachen of huilen. En die jongens achtige vroolijke Zwolsche[11] Kit, die 't eigenlijk een beetje gek vindt zoo geportretteerd te worden naast Lies.

O ja, je moet die twee ongenummerde: Vader en Moeder had 'k[12] - en Komt nu, bedroefden,[13] - die moet je nummeren XXV en XXVI. Zul je 't doen. De rest is weer genummerd. Ik heb er nu 27 behalve dat voor jou, dat niet in de serie hoort. Eigenlijk is de nummering nu te beginnen met Sonnet I van de ‘Zeven sonnetten’ tot en met 34. Ik vind 't heerlijk dat niemand ervan weet dan Chris en wij. En soms weet zou ik lust hebben ze te laten drukken op zakjespapier en ze voor 'n bagatel te verkoopen, dat toch iedereen ze kon lezen en er zijn voordeel mee doen. -

Nee kindje, 't is waarachtig geen doen, al die verzen overschrijven. Ik heb er nu weer een bijgemaakt en ik heb geen rust als ik er vanavond niet mee doorga. Maar ik zal je die vijf sturen, die ik Chris heb voorgelezen. De andere schrijf ik dan af en toe over, of heelemaal als ik niets meer te zeggen heb. Is het goed? Zooveel verzen overschrijven van 'n klad, dat hier en daar zoo geknoeid is, kost zóoveel tijd en oplettendheid, en die hèb ik nu niet. Er is ook geen bijhouden aan, hè? Stop je ze allemaal in je mooie kist? Ik zal ze eens bij je komen lezen, dat zal aardig zijn, zoo netjes geschreven. Ze zijn allemaal in 't zelfde schema met vrouwelijke rijmen. Vrouwelijk, hoor je - dat is omdat ik nu een vrouw heb. Vroeger schreef ik die nooit; altijd mannelijk.

6 uur -

Zoo, nu heb ik gegeten en weer een sonnet gemaakt. Nu ga ik wat voor je overschrijven.

Zie zoo, die vijf krijg je dus. 't Is ook eigenlijk beter dat je ze apart krijgt en niet samen met de volgende, die weer zoo heel anders zijn.

's avonds ½ 10.

Nu kindje, je hebt ze allemaal. Ik heb overgeschreven en zelfs bijgemaakt. Je hebt er nu 19, geloof ik. De nummering is weer anders, doordat ik er heb tusschen-gevoegd. Wat ben ik precies op die nummers hè. Ja, dat moest wel, anders verlies ik 't geheel uit 't oog. Ben ik nu geen brave jongen en heel erg lief? Ik geloof toch dat deze verzen en die ik je al heb gestuurd, geen kinderen werk zijn. Dag Kitje - Of ik zal maar nacht zeggen. Wat zal ik vannacht slapen. Dag Nacht allerliefste
Albertje.

Eindnoten:

1 Datering op grond van de inhoud van de brief en A. VERWEY AAN K. VAN VLOTEN 12.10.88, en met behulp van de eeuwigdurende kalender.
2 Alle behorend tot *Van het leven*.
3 Het nieuwe leven, verwijzing naar Dante.
4 Lies Loke.
5 'Voor Hem, die dood is, - voor wien 'k eenmaal schreef".
6 De Hoffmann druppels (naar Friedrich Hoffmann, 1660-1742), middel tegen kramp en zenuwoverprikkeling.
7 Vermoedelijk Margreet.
8 Verkade.
9 Adolph Kohut, *Heinrich Heine und die Frauen*. Mit sechs Portraits. Berlin 1888[2]-1888.
10 Verwey besprak dit boek in: *De nieuwe gids* 4 (1888-1889), deel I, p. 232-238.
11 Het betreft hier een foto van Kitty die vermoedelijk in Zwolle gemaakt is bij haar vriendin Lies Loke.
12 Niet opgenomen in *Van het leven*.
13 In: *Van het leven*, reeks V, nr. 7.

K.J.L. Alberdingk Thijm aan A. Verwey 14.10.88

Mont, 14 Oktob. '88
Luxemb. Belge
Mont-lez-Houffalize

Amice,
In andwoord op je briefje van 8 Oktob. kom ik je zeggen, dat ik de daarin voorgestelde regeling der kranten-zending heel goed vind. Als ik mag, hoop ik je later weêr eens uitvoeriger te schrijven. Je laatste brieven aan mij komen mij voor minder vriendelijk te zijn dan die tot aan Augustus. Hoe dat komt, kan ik niet gissen.
tt
Karel Alberdingk Thijm

Dit is mijn allerlaatste envelop. Van-daar de te kavalière[1] manier van verzending dezer brieven.[2]

Eindnoten:

1 Onhebbelijke.
2 Bij de brief aan Verwey was een brief aan Kloos bijgesloten.

A. Verwey aan K.J.L. Alberdingk Thijm 15.10.88

Amsterdam
Rozengracht 57
15 Octr '88

Amice,

Ik heb aan den uitgever Beitsma in Deventer een bundel novellen van den auteur Van Oevere verzonden; en die uitgever vraagt mij welke voorwaarden de heer V. Oevere stelt. Ik heb den auteur v.O. die vraag van den uitgever overgebriefd, en deze schrijft mij nu of *ik* die voorwaarden maar stellen wil. Nu ben ik volstrekt niet op de hoogte van de voorwaarden, die een novellenschrijver als de heer V. Oevere al zoo aan een uitgever als Beitsma stellen màg; reden, waarom ik graag zoo vrij ben, op mijn beurt jou te vragen wat jij vindt dat ik aan Beitsma schrijven moet dat de voorwaarden zijn, die de auteur Van Oevere stelt.

Als je me hierop spoedig antwoordt zul je me een genoegen doen dat ik niet aan je verdiend heb en dat ik deshalve zeer apprecieeren zal.

Ik ben *uiterst* verlangend naar je nieuwen roman.[1] Zoo juist las ik een beetje in Netschers Menschen om ons,[2] en dat doet wel verlangen naar een geluid dat van wat hooger komt dan uit de Tent in 't Bosch en de tuinkamers van gegoede Hagenaars. Ik moet je nu te vrind hou'en, begrijp-je, om een spoedig antwoord en daarom maak ik je een kompliment. Ik zou je ook, uit diezelfde slimmigheid kunnen gaan antwoorden op een vroegeren brief van je, waarin je schreef over het verschil tusschen verzen en proza.[3] Maar je weet niet hoe weinig ik daarop weét te antwoorden. Ik weet alleen dat het proza van mijn gedachten soms in eénen verloopt in verzen, en dat ik dán mijn genotrijkste oogenblikken beleef. Zonder dat ik 't helpen kan gaat het dan maathouden en rijmen en dat doet het dan net zoo lang als het zelf belieft. Ik mag dan maar opschrijven. Nu vind ik dat ik me dán pas mooi voel als ik in *verzen* denk en nu is voor mij, *natuurlijk, mooi heelemaal mooi* niet anders dan verzen-mooi. Dat neemt nu niet weg dat ik jouw proza en Kloos zijn proza en zelfs mijn eigen proza oók mooi vind, en ook het proza van Zola en van Heine, en o, o, het proza van Plato, waar ik eens iets van gelezen heb, - maar zoo mooi als verzen, goede, groote, wezenlijke verzen vind ik het niet. Eigenlijk zoó: jouw proza b.v. vind ik mooier dan een massa ook wel mooie verzen; maar ik verbeel me dat, daar verzen bij mij altijd de eindelijke uitbarsting uit mijn proza-taal zijn, dat bij iedereen oók zo moest wezen; zoodat jij als je een beetje anders was, verzen zou maken, die ik mooier zou vinden dan je proza. Als ik je proza lees dan denk ik: had Karel nu zoo en zoo en zoo gedaan, wat waren dat dan erg mooie verzen geweest. Dat zeg ik dan niet tegen anderen maar tegen mijzelf en nu tegen joú. Ben ik duidelijk?

Dat is grappig: Juist terwijl ik hieraan schrijf wordt je eene envelop met twee brieven binnengebracht. Die voor Kloos zal ik hem overhandigen. Ja, die verzen van Kloos zijn mooi, hè?[4] Je neemt me toch niet kwalijk dat ik je briefje aan Kloos gelezen heb. Ik ben nog al nieuwsgierig.

Ik ben er blij om dat deze brief niet zoo onvriendelijk kort en zaakachtig is als mijn vorige. Mijn vorige waren niet onvriendelijk bedoeld. Ik hoop dat je dat gelooven wilt. Schrijf me dan dien uitvoerigen brief, als je dat doet, en schrijf daarin meteen of je niet weer eens een artikel voor ons over hebt.

Ary Prins schrijft me een aandoenlijk-langen brief[5] met over Huysmans, Netscher, Parijs, XVde eeuw, kunst, fotografiën, Siam, komst over een paar maanden, en veel groeten aan alle vrinden, nee: vrienden. Daar hoor jij toch ook onder?

tt

Albert Verwey

Eindnoten:

1 *De kleine republiek*.
2 F. Netscher, *Menschen om ons*. 's-Gravenhage 1888.
3 Zie K.J.L. ALBERDINGK THIJM AAN A. VERWEY 16.5.88.
4 De gedichten in de oktober-aflevering van *De nieuwe gids* 4 (1888-1889) deel I.
5 Zie A. PRINS AAN A. VERWEY 10.10.88.

A. Verwey aan K. van Vloten 15.10.[88][1]

15 October

8 uur 's avonds

Ik herinner me dat ik vroeger 's avonds wel eens op den Amstel bij Free kon komen en dat hij dan zoo bij de lamp zijlings aan zijn schrijfbureau zat te schrijven, brieven, natuurlijk aan Martha, zoo met zijn losse makkelijke handje, lieve makkelijke zinnetjes, dacht ik soms, waar hij dadelijk mee kon uitscheiden, als ik binnenkwam. Ik zit nu net zoo, nu ik zulke rustige avonden maak op mijn kamer. Alleen was Free altijd erg blij als er iemand kwam en ik zou nu niet blij wezen. Ik heb een grote ronde zwarte kachel staan, die gebrand heeft, - dat is gezelligheid genoeg. En ik lees Netscher,[2] waar ik over schrijven moet,[3] omdat Willem het wel niet doen zal. Vanmiddag is Wim Witsen me even goeiendag komen zeggen. Die groote, goeie jongen nam me helemaal in zijn armen, en had de tranen in zijn oogen toen hij zei: ik kom je goeiendag zeggen Albert. Dat is een goed mensch, die Wim Witsen. Hij heeft met Willem afgesproken dat die hem volgen zal naar Londen, en *ik* weet wel dat Wim héel goed weet wat een last hij op zich neemt, wat die arme Willem een zwaar pak om te dragen is

als je hem eenmaal je schouders geeft. Voor Willem en voor mij is het *goed* dat hij het doet, maar ik zou geen tweede wezen, die dat goeds te doen aandorst en zich bewust was van wat het inhoudt. Ik heb hem mijn verzen laten zien, niet laten lezen, en gezeid dat ik ze hem sturen zou in Londen, als ze gedrukt waren en dat hij daar alles in vinden zou wat ik ook over en voor Willem te zeggen had.

Dat is ook een van die menschen, die maar niet gelukkig kunnen worden. Maar hij klaagt niet en is sterk. Hij verdiende een héel groot kunstenaar te wezen.

Hij is maar een paar minuten bij me geweest, hij had haast. Ik denk dat hij nu in den trein zit.

Het portret dat hij van me geschilderd heeft en dat van Kloos hoort, staat hier op den grond. Een heel ernstig gezicht, dat portret.[4] Ik wil veel blijer wezen, dan ik er daar op uitzie. Je moest nu bij me zijn, dan zou ik zachtjes prettig met je praten en herinneringen ophalen uit den tijd toen ik pas kennis ging maken met vreemde menschen. Met Goes, met kloos, en toen met al den rest. Dat is nu pas een goeie zes jaar geleden. En nu is het uit. Er is een boek uit geworden. Van den Mensch en Het Leven, heet het.[5] Wat is dat gauw gegaan. Eerst was ik een kind: toen maakte ik Persephone, Rouw om 't Jaar[6] en zoo. Toen werd ik een leerling, ik leerde leven van kloos: daar maakte ik verzen vol vereering van voor mijn meester. Toen ik die gemaakt had ging ik zelf een Meester worden: ik had boosheden en goedigheden voor en tegen de menschen, die niet verstonden te leven. Dat heb ik er nu uitgebracht. En nu heb ik genoeg ervan. Voortaan ben ik geen kind meer, en ik heb geen meester en ik ben geen meester. Ik heb jou, waar ik van houd en ik ga Kunst maken. Kind zijn en voor leerling of meester spelen kan men maar voor een poosje; maar liefhebben en kunstmaken kan men altijd. Voel je wel hoe rustig ik nu ben, hoe ik niets *wil*, naar niets streef. Ik ben nu zoo gelukkig nu ik na al dat heen en weer dobberen voor anker mag leggen.

Eindnoten:

1 Jaardatering op grond van de inhoud van de brief. Aanhef ontbreekt; slot ontbreekt.
2 *Menschen om ons*.
3 Dat gebeurde: Albert Verwey, ‘Frans Netscher's “Menschen om ons”’; in: *De Amsterdammer. Weekblad voor Nederland* d.d. 23-12 1888, p. 4-5 en in: ‘Boekbeoordeelingen’, in: *De nieuwe gids* 4 (1888-1889), deel I, p. 251-253.
4 Verblijfplaats onbekend.
5 Het zou *Van het leven* gaan heten.
6 *Persephone en andere gedichten*. 's Gravenhage 1885, p. 1-17, p. 39-41.

W.J.T. Kloos aan A. Verwey 16.10.88

Kerkstraat 260.
16 October 1888.

Amice,

Zooals je misschien weet, ga ik weg en kan niet zeggen, wanneer ik terug zal komen. Ik wilde dus eerst gaarne mijne zaken hier regelen. Daar het voor mijne gezondheid niet goed zou zijn, als ik zelf bij je aan huis dat kwam doen, verzoek ik je bij deze vriendelijk, mij, zoo gauw je kunt, de voorwerpen, etc te zenden, die ik op bijgaande lijst heb genoteerd. Het spijt mij ernstig dat ik je bij je drukke studiën zooveel last moet veroorzaken, maar ik heb geen anderen uitweg kunnen vinden.

Wat ik met de N.G. denk te doen, kan ik nog niet geheel en al vaststellen. Het secretariaat blijf ik in alle gevallen waarnemen. De bijdragen zend ik dan met advies naar van Eeden. Het ware misschien best, dat de rubriek Literaire Kroniek door wien dan ook geschreven bleef bestaan.

Met mijn boeken, etc weet ik nog niet wat ik doen zal: daar hoor je wel van, later
Doe nu, wat ik je vraag, naar je beste vermogen, dan zal je verplichten
tt
Willem Kloos.

1. Het Boek van Mysterie[1]
2. Papieren van Jacques Perk
3. Papieren van de N.G.
4. Particuliere brieven, etc
5. Cachet N.G.
6. Copyboek N.G.

Op het oogenblik weet ik niet meer, als me wat invalt, zal ik 't wel naschrijven. Pak alles goed in

Ook nog

7. een dikke donkergrijze broek (in de kast)
8. een gekleede jas met vest

Eindnoten:

1 Het handschrift van *Boek van mysterie*: zie voor het auteurschap Mea Nijland-Verwey, ‘Verwey en Kloos I: Het boek van mysterie’. In: *De nieuwe taalgids* 58 (1965), p. 73-83.

A. Verwey aan K. van Vloten [16.10.88][1]

Dinsdag avond
7 uur

Ik zit hier weer alleen bij de lamp. De familie is uit. Ik lees ‘Le Reve’,[2] dat ik vanmiddag van mijn boekhandelaar kreeg. Zal ik het je sturen als ik het uit heb? Ik heb 40 blz. gelezen, maar 't boeit me nog niet erg: van wat er moois in is zou ik 2 blz verzen willen maken; dat is wel al veel gezeid van een roman, maar 38 blz verveleng op de 40 is toch nog een boel. Er zijn boeken, die me verbazend boeien door het ongewone, het bangmakende van de intrigue, anderen, die me aan 't huilen maken door de soort aandoenlijkheid of de moraal, die er in zit: van die boeken wil ik geen eén vers maken, maar ik lees ze door. Maar dat boeiende en dat aandoenlijks heeft Zola niet en dat vind ik prachtig: hij wil nu eens boeken maken, die enkel mooi zijn door mooie ver-beeldingen. En als iemand me daarop attent maakt en, me telkens laat merken wat 'n mooie verbeeldingen hij in zich heeft en zeggen wou, dan ergert me al die beschrijvende, katalogiseerende, explicatieve, behoofdstukte rommel, die aangeleerdheid en planmatigheid die het de pure mooie fantasieën onmogelijk maken in hun eigen licht te staan. Hier heeft hij nu een gevonden kind, een dwepend-gepassioneerd natuurtje, dat uit een oud legenden-boek prachtige verhalen leest van martelaars en heiligen, en leeft onder den invloed daarvan. Nu ziet hij, dat is te merken, hoe mooi dat is, dat kind met dat boek voor zich, in dat ouwe huis, antiek, ingebouwd tusschen een paar kathedraal-verstekken; en een paar eenzame menschen, die 't bewonen; dat kind hoe 't hier in de zon en daar in den nacht stil en hartstochtelijk doet met haar hoofd vol gemartelde heiligen. Met heel weinig had hij al dat moois kunnen geven. Maar wat doet hij? Hij geeft me daar een kompleet excerpt te slikken van dat legendenboek, allemachtig knap, maar voor iemand, die naar mooiheid vraagt, naar dat kind mooi, allemachtig vervelend. Ik zie Zola al. Hij schrijft 3 blz per dag. Zóoveel dagen - je kunt het narekenen - zit hij voor zijn schrijftafel, met het vastberaden gezicht van iemand die om de dood niet op zal staan voor de laatste regel van de 3 blz op 't papier is, met 't legendenboek van 't jaar 15 honderd en zooveel voor zich, zit hij me daar te excerpeeren, zooals ik, als ik schrijf over Renan of zoo iemand. Waarom zet hij dan ook niet boven zijn werk: Boekbeoordeelingen. Die ziet men niet aan voor *Kunst*.

Ja, nu zit je me natuurlijk zoo hard je kan uittelachen, om al dat gebrom. Maar die Zola dan ook!

Enfin, ik heb om jouw brief ook gelachen. Je bent een grappig kind, met je mama en ‘de vrouw’. Ja, ‘de vrouw’. Ik denk dat de vrouw het prettig vindt zich op te offeren, omdat ze dat zoolang altijd door heeft *moeten*

doen. Je kent het spreekwoord: van den nood een deugd maken. Ik heb eens als jongen gelezen van schepelingen, die varkens op een rotsachtig eiland zetten. Na jaren kwam ze weerom en vonden de kleinkinderen van die varkens, met *lange* beenen. Ze hadden springen moeten leeren en daar hadden ze lange beenen voor noodig en die hadden ze zachtjes aan gekregen en nu vonden ze springen erg heerlijk. Zoo zal 'de vrouw' ook gedaan hebben. Omdat ze zich moest opofferen heeft ze zich de lange beenen van de opoffering aangeschaft en weet nu niets prettiger dan zich opofferen. Nu weet je meteen waarin vrouwen gelijk zijn aan varkens. Nu wou je me wel graag slaan, hè? 't Is maar goed dat je niet bij me kan. Wat zal dat later een ellende voor me zijn als we in één huis wonen. Ik zal niets meer durven zeggen, Ja, weet je wel dat je dat van de week vroeg: Wanneer *zal* ik altijd bij je kunnen zijn? O, daar heb ik al zoo dikwijls stil over gedacht, zooals ik altijd doodstil in mijn eigen denk over alles wat ik doen ga, en ik heb me geloof ik, heelemaal in de puntjes, al de praktische moeielijkheidjes gezien, die we eerst moeten doormaken - en die beteekenen *niets* heb ik gezien. Niets, d.w.z. voor ons. Ik zou je dat niet zeggen als ik het niet wist. En nu práten we er later over. Is dat goed en geloof je me?

Ik zocht den brief, waar je dat in geschreven hebt en zoo heb ik je vijf laatste brieven weer gelezen. Zóo voel ik pas heelemaal hoe verschrikkelijk veel je voelt voor me. Ik mag je wel heel dankbaar zijn.

Je vraagt van Cor Cordium.[3] Daar zit weinig werkelijkheid achter. Bij 'Toen zag ik eens, een vrouw'[4] - hield mijn fantasie zich bezig met Nellie Lulu Severy, die ik anderhalven dag in een trein gekend heb[5] en die een jaar daarna getrouwd is met een dokter in Kansas. Maar al de rest was pure fantasie. De eéne *groote* werkelijkheid, die er ver achter zat was deze: Ik heb dwaas gedaan met meer aan Willem te denken dan aan mezelf. Het was mijn ontworsteling van mezelf aan den eenigen grooten invloed, die ik ooit ondergaan had, en die ik voelde dat slecht voor me was. Ik was toen letterlijk ziek van Willems ontevredenheid naast me. Ik schreef Cor Cordium ook inderdaad in een koorts. Het vers werd wat het geworden is onder het schrijven, zonder dat ik er plan op had. De evocatie schreef ik zonder aan iets te denken, heelemaal onbewust, met de pen spelend, nadat ik lang geprobeerd had voortteschrijven aan Demeter,[6] wat niet lukte. Toen ik die zag staan vond ik het een goed begin voor een groot gedicht en er kwamen fantasieën in me op, die ik een dag of wat te voren in-eens verschrikkelijk sterk gekregen had, van dat altijd als ik één ding me bewust maakte, er tegelijk daarmee een ander half bewust in me opdook. Dat wou ik als hoofdmoment maken. Maar al schrijvende komponeerde ik en maakte er de passage over de liefde bij, om te kompleteeren eigenlijk. Toch vind ik het geheel meer een Schreeuw dan een Zang, meer een koorts dan een bekoring.

Als je 't puur mooie van mijn werk wilt voelen, dan moet je ‘Rouw om 't jaar’[7] lezen. Dat is de *stem* van die vrouw, de schoonheid.

Foei, is dat doen, zoo over mijn eigen te praten. Maar ik praat over mijn eigen als over een vreemd. 't Is allemaal al zoo lang geleden. Ik ben nu iemand anders.

Weet je wat ik tegenwoordig zoo geniet? Dat ik al je handen ken, waar je mee schrijft. Je hebt er een massa, net als ik. Dat heb ik bij iemand anders nooit zoo sterk gezien. En bij je hand zie ik dadelijk het gezicht dat er bij hoort. Wat zelfs heel sterk is: jij zet de hand van je brief voort op 't adres. Dat doe ik nooit. Daar heb ik een vrij stereotiepe hand voor, voor adressen. Of zie je wèl verschil?

Weet je wel dat het nu kwart voor negenen is? En dat ik nu wat lezen ga? En zul je niet met iedere post een brief sturen? Want dat vind ik wel heel prettig, maar mijn huisgenooten, die al de trappen afmoeten om die brieven aantenemen, vinden 't lang niet prettig. Nacht, aller allerliefste. Is je keel heelemaal beter? Wil ik je eens op je mond kussen, wordt hij dan beter? Toe, zeg ja, dan kom ik morgen. Nacht, lief Kittekind.

½ 11.

Nee nu weer nog niet Nacht. Ik ging juist nog even naar Clausen toen kwam de post me op stoep te gemoet. Ik kon niet wachten tot ik thuis was en heb je brief bij Clausen in 't zijkamertje, waar ik altijd proeven corrigeer, gelezen. Vanochtend heb ik met Clausen gepraat, zie je, over 't drukken. Denkelijk in 2 formaten, hebben we afgesproken. Hoogstens kan me dat *ƒ* 25- a *ƒ* 30. - meer kosten: *ƒ* 50 of *ƒ* 60 inplaats van *ƒ* 25 of *ƒ* 30. Maar als ik 't met de letter kan vinden hoeft dat niet en kost het maar een paar rijksdaalders meer. Dan krijg je een groot en een klein; ben je dan blij? Mijn moeder roept me om 'n boteram te eten. Even gaan doen.

Daar ben ik weer. Willem heeft vandaag in een allerstatigst briefje om een aantal zaken verzocht, die ik van hem in bewaring heb. Hij zal wel binnenkort naar Londen gaan. Dan zal de expositie in Arti ook zijn begonnen en heb je een mooie reden om naar Amsterd. te komen. Dan bepaal ik den dag. Maar je mag met niemand anders koffie drinken dan met mij, hoor. Waar zal het wezen? Deftig, bij Riche? Of huiselijk, aan 't Kalfje? Waar je maar wilt als 't maar niet aan 't andere end van de wereld is, want 's middags gaan we samen naar mijn kamer.

Martje[8] zal niets vragen. Martje vraagt nooit, en vooral aan mij niet. Ze zal naar me kijken, als ze denkt dat ik het niet zie. Dat doet ze altijd.

Zola wordt verderop mooier hoor. Maar hij is met volle zeilen in de Romantiek. Maar 't is een prachtige Romantiek. Het 3e hoofdstuk namelijk.

Weet je dat ik zoo eenzelvig ben dezer dagen. Sints 't diner van Donderdag ben ik bij niemand geweest en alleen Witsen is hier geweest. Ik wandel een uur per dag en ben overigens thuis, aldoor bezig, met jou, mijn gedachten, mijn boeken. Dat heb ik in geen jaren gehad, die rust, dat 'mijn gang gaan'. Vanmiddag dacht ik: zou ik eens even naar Bussum gaan na den eten? Maar toen dacht ik weer: nee, want ik heb niets te praten dan Kitty en mijn verzen, en daár mag ik en wil ik niet van praten. Het kost me zoo'n moeite om mijn gedachten van die verzen afteleiden en weer gewoon proza te schrijven. Dat is zóo lastig. Nu zeg ik werkelijk goênacht. Ben je al naar bed? 't Is ½ 12. Zal ik je oogen dicht kussen? Nacht. Kitty d'r Albert.

Eindnoten:

1 Blijkens de inhoud geschreven op de dinsdag na donderdag 11 oktober 1888, de dag van het afscheidsdiner van Witsen.
2 E. Zola, *Le rêve*. Paris 1888.
3 'Cor cordium'. In: *De nieuwe gids* I (1885-1886), deel II, p. 469-477.
4 Ibid., p. 474 e.v.
5 Op Verwey's reis door Amerika in juli 1883.
6 'Demeter' (Ie zang). In: *De nieuwe gids* I (1885-1886), deel II, p. 478.
7 'Rouw om 't jaar'. In: *Persephone en andere gedichten*, p. 39-41.
8 Martha van Eeden-van Vloten.

A. Verwey aan K.J.L. Alberdingk Thijm 17.10.88

Rozengracht 57
Amsterdam
17 Octr '88

Amice,

Zooeven is er een nieuw boekje van Marcellus Emants verschenen. Juffrouw Lina[1] heet het. Zou dat niet een goede aanleiding voor je zijn om het artikel over Emants te schrijven of af te maken, waar je indertijd van schreef[2]? Ook 'Le Rêve' ontving ik gister. Wil je dáarover schrijven.[3] Antwoord me even dan stuur ik wat je wil.

tt
Albert Verwey

Eindnoten:

1 Marcellus Emants, *Juffrouw Lina. Een portret*. 's-Gravenhage 1888.
2 Dit heeft Alberdingk Thijm niet gedaan.
3 L. van Deyssel, 'Zolaas nieuwe boek' [over: E. Zola, *Le rêve*]. In: *De nieuwe gids* 4 (1888-1889), deel I, p. 147-156.

K.J.L. Alberdingk Thijm aan A. Verwey 18.10.88

Villa des Chéras
Mont-lez-Houffalize
Luxembourg Belge
18 oktober 1888

Amice,

Dank je wel voor je brief, dien ik vanochtend ontving. Het honorarium, dat een auteur kan vragen, hangt af van zijn in-opspraak-zijndheid. De auteur Van Oevere, niet in opspraak, weinig bekend zelfs, zijnde, zoo kan hij per kl. 8° vel - Beitsmaas gewone formaat - dunkt mij, krijgen b.v. 7 gulden p. vel. Laat hij nu vragen 20 gulden, dan kan Beitsma bieden 4 of 5, en dan kunnen zij het eens worden op 7.

Er rollen een massa dingen door mijn hoofd, waarover ik je schrijven woû. Ten eerste, heb ik in mijn voor-voor-laatsten brief niet gevraagd of je niet weêr eens gauw ‘belangrijke’ bijdragen, maar of of je niet weêr eens gauw ‘aanzienlijke’ bijdragen in den N.G. zoudt zetten.

Ik bedoelde met dat expresselijk gekozen adjektief ‘aanzienlijk’ meer het uiterlijk, namelijk hoofd-artikelen of verzen. Want ik vind je twee laatste boekbeoordeelingen[1] zeer belangrijk. Vooral de eerste heeft mij dagenlang van-mijn-stuk-gebracht. Daarover woû ik je ook nog iets vragen. Je zegt daarin namelijk, dat het eind zal wezen zoo als het begin was, dat er namelijk één man komt, enz. Maar hoe is dat? Men moet dat toch letterlijk begrijpen, niet waar? En ik dacht juist, dat de Bijbel, zoowel het oude als het nieuwe testament *niet* door één man maar door verschillende menschen geschreven was.

In je tweede boekbeöordeeling verklaar je het roepen van de menschen om ‘God’, hoewel zij eigenlijk niet meer aan God geloofden, door te zeggen, dat, ofschoon zij zich dien god niet meer konden verbeelden, zij het denken aan iets eeuwigs, enz. zoo heerlijk vonden, dat zij toch maar voortgingen met het *woord* ‘god’ te gebruiken, als leefde in hen de naklank van de immense vreugde, die hun voorvaders, die zich wél den god konden verbeelden, in zich gehoord en gevoeld hadden. Maar *ik* dacht, dat 't zóo was gegaan, dat de *verbeelding-god* veranderd was in de *idee-god*, dat god niet meer was een verbeelding-wezen, maar een filozofiesch idee. Dus dat het niet alleen het *woord* ‘god’ gold.

De onlogischheid in mijn brochure ‘Over Literatuur’, - daarover hoefje je geen vriendelijke moeite mijwaarts meer te geven, want nu ik weet welke plaatsen je bedoelt, ben ik het geheel met je eens. Dit werd namelijk ook in onze korrespondentie van van-de-zomer behandeld.

Dat is allergekst, vroeger las ik weinig, en had ik bijna nooit gesprekken

over literatuur, en nu heb ik een gevoel alsof ik vroeger heel veel las en dikwijls over literatuur sprak, en alsof het mij erg ontrieft dat dit nu niet meer zoo is.

Dat je Hügenholtz zoo te pakken hebt gehad, doet mij bizonder veel plezier. Als je permiteert, dat ik zoo schrijf zoo als 't in mijn hoofd komt, zoo als dezen brief, kan-je van de winter nog meer last van mij krijgen. Prins schreef mij ook over 't zelfde.

tt

Karel Alb. Thijm

Eindnoten:

1 In 'Boekbeoordeelingen' (*De nieuwe gids* 3 (1887-1888), deel II, p. 391-412) besprak Verwey: P.H. Hugenholtz jr., *Zedelijke religie*, A. Pierson, *Geestelijke voorouders. Studiën over onze beschaving*, een heruitgave van Jan Luyken, *Het menschelijk bedrijf* en H.J. Schimmel, *De vooravond der revolutie*. In de daarop volgende aflevering van *De nieuwe gids* (4 (1888-1889), deel I, p. 89-102) besprak Verwey Ernest Renan, *Histoire du peuple d'Israel* (deel I), Friedrich Nietzsche, *Morgenröthe, Also sprach Zarathustra* en *Jenseits von Gut und Böse*.

K.J.L. Alberdingk Thijm aan A. Verwey 20.10.88

Mont-lez-Houffalize
Luxembourg Belge
20 Oktober 1888

Amice,

Wees zoo goed mij zoowel *Le Rêve* als *Jufrouw Lina* te doen zenden.[1] Ik heb daar juist het woord 'Einde' onder den laatsten regel van mijn roman[2] gezet, zoo dat ik nu uitmuntend kan en heel graâg wil over Emants en Zola schrijven.

tt

Karel Alberdingk Thijm

Eindnoten:

1 Zie A. VERWEY AAN K.J.L. ALBERDINGK THIJM 17.10.88.
2 *De kleine republiek*.

J.E. Karsen aan A. Verwey [20.10.88][1]

B.A.

Zie hier 't adres van W.W.[2]: care of Mrs Leverton,
11 Camden park-road, Camden-square.
London N.W.-

Ik ben bij den lijstenmaker[3] aangeweest. Je krijgt het[4] waarschijnlijk nog dinsdag.
Je J.Ed. Karsen

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 Willem Witsen.
3 Spiegel- en lijstenmakerij J. Loggen en Zoon.
4 Waarschijnlijk de ingelijste portretjes van Witsens vriendin Blanche en haar dochtertje Lizzie. Zie W.A. WITSEN AAN A. VERWEY 21.10.88.

A. Prins aan A. Verwey 21.10.88

Hamburg 21-10 '88
Colonnaden 33III

Amice,
Ik ontving je brief dd: 15de, en bedank je wel voor de inlichtingen. -
Het is een geluk voor me, dat de Copie van de 2de, en niet van de 1ste inzending verloren is geraakt, want van laatstgenoemde heb ik geen afschrift.
Bijgaand zend ik je het verlangde, en hoor gaarne van je of ge vindt, dat de 2 stukjes bij elkaâr in de Decr aflevering geplaatst kunnen worden.[1]
Ik hoop, dat Kloos spoedig beter zal zijn. Wat heeft hij gescheeld?
Adieu, groet alle vrienden
Steeds
tt
Arij Prins

Eindnoten:

1 Dit gebeurde niet: ‘Een executie’ verscheen in: *De nieuwe gids* 4 (1888-1889), deel I, p. 190-193 en ‘Vreemde verschijning’ in: idem, deel II, p. 75-79.

A. Verwey aan K.J.L. Alberdingk Thijm 21.10.88

Zondag 21 Octr '88 Amsterdam

Amice,
Ik zal je de boeken morgen sturen. Toen ik van de week Le Rêve gelezen had, wou ik je wel dadelijk nog een briefje schrijven om je te zeggen dat je 't toch vooral bespreken moest. 't Is best mogelijk dat je vindt dat Le Rève als werk veel minder dan andere boeken van Zola is, en dat ik dat later ook zal inzien, - maar voorloopig weet ik geen van zijn boeken waarmee de

man erachter me zoo geweldig heeft aangedaan. Als ik het in mijn boekbeoordeelingen misschien niet zal kunnen laten een bewonderend woord te plaatsen ondanks dat jij er al over schrijft, - neem me dat dan niet kwalijk; neem het alleen voor wat het zijn zal: een woord, dat *zich* zeggen wou en waar ik 't hart niet had tegen in te gaan.

Zeker zal ik het heel prettig vinden als je me van den winter meer schrijven wilt. Zoo schrijven als je deedt, heel graag. Maar, amice, plaag me niet te veel met mijn Boekbeoordeelingen. Ik moet ze maken en ik doe het met genoeg animo, - maar als ik de slordigheden en onvolledigheden zou moeten goedmaken, die er in voorkomen, dan werd ik er moedeloos onder. Wijs me niet te veel van die foutjes. Ik weet wel: dat je het doet is eigenlijk heel aardig voor me en ik moest er je dankbaar voor zijn en je wijdloopig antwoorden; - maar ik kán niet - en auteurs, je weet hoe die zijn, niet wáar?

Als je 't goed vindt hoop ik je over een dag of wat iets te sturen dat ik kort geleden gemaakt heb en waar ik meer van houd: geen kunst, maar toch nog al openhartig.[1] -

Weet je dat Kloos naar Engeland is gaan wonen. Ja, Zaterdag vertrokken.

tt

Albert Verwey

Verontschuldig dat ik alleen nog maar halve blaadjes heb. 't Is Zondag en mijn winkel is dicht.

God ja, ik feliciteer je met je roman. Wanneer krijg ik hem? En ik dank je voor je inlichtingen, waarnaar ik bij Beitsma zal handelen.

Eindnoten:

1 Toespeling op *Van het leven*, reeks II, nr. 6: 'Dit is geen kunst: dit is wat 'k uit moet spreken [...] en reeks III, nr. I: 'Ik hoop dat niemand dit nu kunst zal noemen.'

A. Verwey aan K. van Vloten [21.10.88][1]

Zondagmiddag 2 uur.

Vin je 't niet heel erg, lief, van je Bussumer plannetje? Maar heusch, ik zie Free liever niet, vooral niet nu ik niet weet wat hij met Willem over de N.G. gesproken heeft. Ik zou hem wantrouwen en niet open tegen hem wezen. Alles bij mekaar zou maken dat ik heelemaal niet op mijn gemak was.

Ik was vanochtend nog in bed toen je brief kwam. En die ondeugende Chris, die hem me bracht, begreep ook wel van wie hij was, en dan hield hij

hem telkens vlak boven mijn neus en trok hem dan weer weg, en als ik me wou oprichten, duwde hij me terug. Nu, in bed ben je machteloos en ik was zoo woedend en ik zei al: toe Chris, toe, geef hem me dan toch - en toen kreeg ik hem eindelijk. Vin je 't niet verschrikkelijk? Ik heb vannacht den heelen nacht boodschappen met je loopen doen en visites gemaakt, vervelende, weet je, en allerlei dingen uitgerekend hoe die gaan moeten - ik was er van ochtend moê van. Die dingen, die zet ik overdag van me af, want mijn gedachten willen er zich den heelen tijd meê bezig houden. En nu komen ze 's nachts. Verstandig van ze, hè?

Maar nu heb ik vandaag zoo'n beetje een gevoel of ik een pak slaag heb gehad en misschien til ik daardoor dat naar Bussum gaan ook wat zwaar. Als jij vindt dat het in elk geval geen kwaad kan, dat jij er gaat eten - schrijf Martha dan. Misschien ben ik morgen anders. Ik heb zoo even een sonnet gemaakt, heelemaal een sonnet van iemand, die nu eenmaal 't gevoel heeft dat hij een pak slaag heeft gehad. Ik zou er boven zetten Aan de Schoonheid, als dat niet zoo mal stond, doordat iedereen dat vroeger deê. 't Is een vervolg van al de vorige. Ik ga 't even voor je overschrijven.

Zoo, ik heb het overgeschreven. Jij bent te lief en te goed voor iemand als ik, die après tout toch altijd voor mijn eigen pleizier geleefd heb en meer leelijks dan moois gedaan. Maar jij houdt van me en ik kan niet gelooven dat je iets slechts zou doen. Dat geloof zal toch wel niet verkeerd wezen? Ik dank je wel voor Heine en je lieven brief erbij. Schrijf me maar veel lieve brieven; dan zal ik daardoor misschien nog eens goed en mooi worden. Als ik het ooit word, dan moet het wel daardoor gebeuren.

Arti is open, hoor. En moet heel mooi zijn. Ik weet al hoe ik zou willen doen Dinsdag. Maar nu weet ik niet wat ik meer schrijven zou en schei dus uit tot vanavond. Dag.

Dag, daar ben ik weer. Zes uur, weet je. Karel Thijm zal over Le Rêve schrijven. Ik had het hem gevraagd en ben nu zoo vriendschappelijk met hem aan 't correspondeeren! Zijn Roman[2] is nu af en wordt achter elkaar gedrukt. Prettig hè Kippie? Dan kun je weer eens een onzedelijk boek lezen, niewaar stoutert? Maar zoodra ik het heb gaat het achter slot en je komt er niet an, je komt er niet an, zeg ik je. Zeg, wil ik je 'ns wat gaan vertellen? Willem heeft me nog geen overdruk van zijn verzen gestuurd. Volgens Clausen had hij ze Vrijdag en zou ze dien eigen avond versturen. Gisterenavond zou hij weggaan, en nu heb ik nog niets. Het zou wel iets voor Willem wezen, maar 't is toch een rare plagerij. Als ik er morgen nog geen heb zal ik Clausen zijn exemplaar vragen, wat zeg jij? Ik wou hem nog wel een van mij met zijn naam erin sturen, en dat zal ik ook maar doen, niewaar poes? Het laatste wat ik van Willem gekregen heb is het net-manuscript van zijn verzen.[3] Maar ik wou dien overdruk graag hebben

omdat daar bij gedrukt zijn de verzen die hij vroeger in de N.G. heeft gehad. 't Is min of meer zijn kompleete gedichten.

Maar ik denk haast dat er bij Boeken wel een leit voor me. Die arme, goeie Hein heeft van de week voortdurend voor bode van Willem naar mij gespeeld, als Willem iets noodig had dat hier lag. Dan was hij zoo verlegen en dan kon ik zoo merken dat Willem gezeid had dat hij gauw weerom moest komen, en dan vond hij het toch zoo erg om zoo onbeleefd haastig bij me te komen opvliegen en weer wegtestuiven en zei wel drie keer in de vijf minuten van zijn bezoek: Nu, andere week zie ik je wel, niewaar? En dan zei ik maar: zeker, Hein; andere week. Die jongen staat als een blinde voor een illuminatie. Er gebeurt iets, iets ergs, iets luidruchtigs, maar wát zou hij niet kunnen zeggen.

Dat is eén effect dat ik van mijn verzen verwacht: Er wordt onder de kennissen natuurlijk over Willem en mij gepraat. Ze hebben hem meer dan een week zónder mij gezien, wat nooit voorkwam. Als ik ze nú opzocht zouden ze me aankijken en peinzen over die onbegrijpelijke ruzie tusschen twee zulke trouwe vrienden. Dat zal 't verschijnen van de verzen in-eens veranderen. Ze zullen niet aan onze ‘ruzie’ denken; maar aan mijn verzen. Dan kan ik naar hen toegaan. Zij zullen zelfs bij mij komen en me niet hinderen. Vin je ook niet?

Tegenover Free geldt dit ook weer: maak zelf maar de toepassing, Fransje.[4]

Wil ik maken dat je dezen ook weer morgenochtend krijgt? Na zoo'n Zondag krijgt Mama toch ook licht een brief, dus ik doe 't maar. En dan overmorgen-ochtend, dan krijg jij geen brief en ik krijg geen brief, maar we krijgen mekaar en we gaan wandelen en kijken en kussen, gaan we niet, heerlijkste, liefste Kittekind! Ik zou kunnen dansen van pleizier. Slaap nu maar heerlijk vannacht en morgennacht en kom me dan je lieve oogen laten kijken. O wat zal ik angstig staan te wachten als je trein komt. Dag, nacht - denk je lief aan me. Appie kust je.

Eindnoten:

1 Datering op grond van K.J.L. ALBERDINGK THIJM AAN A. VERWEY20.10.88, waarin Thijm toezegt *Le rêve* te zullen bespreken en met behulp van de eeuwigdurende kalender.
2 *De kleine republiek*.
3 *Het boek van kind en god*.
4 Toespeling is onduidelijk.

W.A. Witsen aan A. Verwey 21.10.88

Londen 21 oct '*88* -

Albert,
Zou je me 'tgenoegen willen doen de twee portretjes in lijstjes van B + L.[1] te laten brengen bij Loggen,[2] met verzoek ze zoo goed mogelijk in te pakken in hooi of stroo - zóo, dat er geen gevaar van breken is - en ze te zenden aan mijn adres hier: care of Mrs Leverton
11 Camden Park Road
Camden Square, London
N.W.
Ik ben hier nu al zoowat geinstaleerd en wacht nu maar tot 'k iets hoor uit Holland; - 't is vreemd om in deze nieuwe omgeving te denken aan alles in Holland waar 'k blij ben vandaan te wezen in enkele opzichten en toch nog zoo heelemaal in leef. Ik moet me aldoor bedenken dat 'k in Londen ben, zoo gewoon is 't. Ik wou nu maar dat 'k al aan 't werk was, maar 'k moet wachten tot m'n boel uit Holland komt. 't leven in de straten is heerlijk - Als je wilt schrijf 'k gauw meer
dag Albert
tt
Willem

Je krijgt nog geld van me: 'k zal 't je door den een of ander laten brengen

Eindnoten:

1 Vermoedelijk geschilderde portretjes van Blanche, Witsens Londense vriendin, en haar dochtertje Lizzie. (Ook foto's werden ‘portretjes’ genoemd.)
2 Spiegel- en lijstenmakerij J. Loggen en Zoon.

K.J.L. Alberdingk Thijm aan A. Verwey 24.10.88

Luxembourg Belge
Mont-lez-Houffalize
24 Oktob. '88

Amice,
Ik zend je hierbij een boek-beöordeeling van een boek, dat Kloos mij hier gegeven heeft om er iets voor den N.G. over te schrijven.[1]
Ik zal over *Le Rêve*, dat ik naar je schrijft van-daag of morgen zal ontvangen, vóor 10 Nov. iets geschreven en verzonden hebben. Worden deze twee bijdragen in de dec.-aflev. opgenomen, dan ontving ik heel

graâg voor den 20sten Nov. proeven. Na wat je er over schrijft, ben ik dubbel verlangend naar *Le Rêve*. Over Emants heb ik een uitvoerig stuk op-gezet, met lyrische gedeelten, waarvan ik nog niet weet wanneer of 'et af zal zijn.[2]

Ik ben zeer verlangend naar wat je me sturen wilt, ‘geen kunst maar toch heel openhartig’.
Zoû je zo goed willen zijn me ook de Revue Indépendante van 1 Okt. ter leen te zenden?
tt
Karel Alb. Thijm

Wilt het gevlekte schrift verontschuldigen, maar de facteur kan niet wachten.

Eindnoten:

1 L. van Deyssel, boekbespreking van: Catharina F. van Rees (Celestine), *Een koningin zonder kroon*. Historische roman. Amsterdam 1888[2] (1873). In: *De nieuwe gids* 4 (1888-1889), deel I, p. 242-247.
2 Dit stuk is nooit verschenen.

W.J.T. Kloos aan A. Verwey 24.10.88

11. Camden Park road
Camden Square
London. N.W.[1]
24 October '88.

Amice,

Er liggen in je koffer of zoo, vijf gebruikte zakdoeken van me. Wees zoo goed die te laten wasschen en ze mij dan te sturen. Je kunt ze ook zóó zenden, als je dat makkelijker vindt.

Verder wou Witsen graag Heine hebben en ik de bundels van Hélène Swarth. Wees dus zoo goed ons te zenden (per postpakket)

1°. 7 deelen van Heine, waarvan 2 ingebonden, die bij jou op den zolder liggen.[2]
2° Les Printanières
Eenzame Bloemen
Blauwe Bloemen
Beelden en Stemmen

van juffrouw Swarth.[3]

En nu nog een verzoek. Bij eventueele mededeelingen van je, verzoek ik je vriendelijk om mij niet langer bij mijn naam te noemen, maar eenvoudig

‘Amice’ te zetten, gewoon weg, zooals men met iedereen doet. Dat is mij aangenamer. Zal je 't onthouden?

tt.

Willem Kloos.

Eindnoten:

1 Het adres van Willem Witsen.
2 Heinrich Heine, *Sämtliche Werke*. Herausgegeben von Ernst Elster. Kritisch durchgesehene und erläuterte Ausgabe. Leipzig und Wien z.j.
3 Hélène Swarth, *Les printanières*. Arnhem [1882], *Eenzame bloemen*. Sonnetten, liederen, etsjes. Met eene teekening door J. van Genegen. Roeselare [1885], *Blauwe bloemen*. Utrecht 1884 en *Beelden en stemmen*. Gent 1887.

A. Verwey aan W.A. Witsen 24.10.88

Rozengracht 57
Amsterdam
24 Octr '88

Ik ben naar juffr. Logger[1] geweest met je portretjes, en heb haar van je hooi en stroo verteld en je adres voor haar overgeschreven.

Ik hoop dat het je goed gaat en wou wel weten waarom je niets over Willem schrijft. Jij doet zoo iets niet onopzettelijk.

Ik zie niemand. Vrijdag zijn mijn verzen[2] klaar en zal ik ze je sturen. Ik heb er nog meer,[3] die misschien wel eens in de N.G. kunnen komen. Schrijf me wat: dan heb ik wat te antwoorden. Ik bedoel niet over mijn verzen, maar zoo maar. Tot Vrijdag. Dag jongen.

Albert

Eindnoten:

1 Sic. De weduwe J. Loggen jr., die in de spiegel- en lijstenmakerij Loggen en Zoon stond.
2 *Van het leven*.
3 Nadere gegevens ontbreken.

K.J.L. Alberdingk Thijm aan A. Verwey 27.10.88

Luxembourg Belge
Mont-lez-Houffalize
27 Oktober '88

Amice,

Le Rêve, jawel hoor, ik heb 'et te pakken. Ik heb er al vier foliobladzijden over af.[1] *Le Rêve* heeft me een aandoening gegeven van een zoo violente intensiteit, dat ik geloof dat die aandoening er een van een hoogere *soort*

zelfs was, dan die ik tot nog toe kende. Ik voelde, - dit is geen fantazie, maar direkte fyzieke waarneming - mijn heele lichaam als in een gloeyend waas, als-of de ‘geest-drift’ mijn heele vel had doortrokken. Daarin heb ik veertig uur voortgeleefd. Ik heb trouwens die lichamelijke emotie precies beschreven in mijn artikel. En het werk als werk, - ja, goeye morgen, daar is mijn emotie al weêr, daar is geen analyzeerend ontkomen aan. Je bent door den bliksem getroffen of je bent 'et niet, hoeveel scherpzinnige gedachten over electriciteit of je ook in je kop heb.

Juffrouw Lina, van Emants, heb ik ook gelezen;[2] nu ja, dat was natuurlijk een niet-wijs-vrijster-ondernemen van me na pas *Le Rêve* in me te hebben; maar toch, dat ik, in deze omstandigheden, het boek heelemaal uit heb kunnen lezen,... ja, ik vind *Juffrouw Lina* een zeer verdienstelijk boek, het beste in zeker opzicht van Emants; hij heeft ook, ofschoon zijn ‘stijl’ anders leelijk is, moderne elementen hierin gebracht, dat heel aardig is voor een auteur, die al veertig jaar is.

Krijg ik nu je ‘geen kunst, maar toch heel openhartig’. Ik verlang er zeer naar.

tt

Karel Alb. Thijm

Eindnoten:

1 Van Deyssel besprak *Le rêve* onder de titel ‘Zolaas nieuwe boek’. In: *De nieuwe gids* 4 (1888-1889), deel I, p. 147-156.
2 Ook *Juffrouw Lina. Een portret* werd door Van Deyssel besproken: Ibid., p. 253-256.

A. Verwey aan F.W. van Eeden 27.10.88

27 Octr '88.

Beste Free,

Een van die drie boeken[1] - kijk zelf maar welk - is voor jou en Martha. Voor Hanseman is het te wijs en dat is er de fout van. Wil je me 't pleizier doen de andere Exemplaren te verdeelen tusschen Jan Piet en Anne en François?[2] Ik wou wel eens graag een beetje vergaderen en verslag uitbrengen over mijn werkzaamheden; als redakteur namelijk. 't Laat zich met de komende aflevering beter aanzien dan met de vorige, maar we mogen wel wat doen. Wat doe jij?

Ik zie hier niemand en wou wel eens wat hooren. Is er nog nieuws? Hoe mooi is 't in Bussum en hoe kijkt Hanseman? Groet hem van me. Ik groet Martha. Groet de Bussumers en je eigen.

Albert

Zeg François dat ik met genoegen ps 415 en 416 van een deel Ideeën[3] ontvangen heb. De overige krijg ik wel bij gelegenheid.

Als de Londenaars[4] net zoo dik zijn als d'r postpapier en d'r schrijf-letters, dan gaat het ze welvarend. Adé.

O ja, in jullie en Jan Piets Exemplaren staat een Sonnet meer dan in dat van Frans - 'n opdracht-sonnet.[5] Vrinden van lateren datum en die nooit van een broer van mij gehoord hebben, wou ik liever niet met mijn familiale aandoenlijkheden lastig vallen. Dit is een argument, dat mijn vriend Frans naar waarde schatten zal. Ook de editie voor 't publiek zal zonder dat vers zijn - Voor de N.G kan ik als 't noodig is, nog wel wat verzen laten zetten. Maar liever niet.

Ik krijg daar de Exemplaren van Clausen en vind dat er maar twee goed zijn ingenaaid. Bij de andere is een blad verkeerd gevouwen. Ik stuur je daarom voorloopig alleen 't jouwe met deze post.

Eindnoten:

1 Exemplaren van *Van het leven*.
2 Respectievelijk Veth, zijn vrouw Anne en Frans Erens.
3 Multatuli, *Ideën*. Amsterdam 1872.
4 Kloos en Witsen.
5 Zie A. VERWEY AAN K. VAN VLOTEN [11.10.88], noot 3.

W.J.T. Kloos aan A. Verwey 28.10.88

11. Camden Park Road. 11.
Camden Square
London. N.W.
28 October 1888.

Amice,

Ik weet niet of ge geneigd zijt mij de *f* 25 te blijven uitkeeren, die ik maandelijks van je kreeg.[1] Misschien hebt ge er ook nog niet over gedacht. Daarom zou ik je *dit* willen voorstellen

Op den duur moet die uitkeering natuurlijk ophouden, en wel liefst zoodra het mogelijk is. Maar tegenwoordig zou het me heelemaal niet convenieeren, als zij op eens ophield. Uitlegging aan je te geven waarom dat zoo is, zal wel onnoodig wezen. Ge kunt trouwens alles van v.d. Goes hooren. Mijn voorstel nu is, of ge bedoelde uitkeering zoudt willen continueeren tot en met 1 Februari 1889. Na dien datum zal ik ze niet meer behoeven.

In geval ge mijn voorstel accepteert, verzoek ik je vriendelijk mij het

geld niet in een aangeteekenden brief, noch in een postwissel te zenden, omdat ik nog geen legislatie heb en ze mij dus niet zouden worden afgegeven, maar in Engelsch papier in een gewone verzegelde enveloppe.

Maar zorg vooral, dat ge 't adres nauwkeurig copiëert, want anders komt de brief niet terecht.

tt.

Willem Kloos

Eindnoten:

1 Verwey en een aantal andere vrienden van Kloos zorgden ervoor dat hij maandelijks een toelage van *ƒ* 25, - kreeg naast de *ƒ* 600, - die hem als redactiesecretaris werd toegekend (Nijland-Verwey 1958, p. 71).

A. Verwey aan K.J.L. Alberdingk Thijm 28.10.88

Rozengracht 57
Amsterdam
28 Octr. '88

Amice,

De verzen, die ik je met deze post stuur, zijn geen bundel. Ze zijn een boek en moeten in-eens gelezen worden, omdat ze in-eens geschreven zijn. De eerste zeven[1] die je van vroeger kent, zijn er de Inleiding toe. Het Opdracht-Sonnet staat maar in enkele Exemplaren, en zal niet in de editie voor 't publiek voorkomen. Ik schrijf je dat maar omdat het toevallig zoo is.

Ik ben met dit Boek zelf erg ingenomen, vanwege het mooie papier en de grootte.

Je Boekbeoordeeling[2] heb ik ontvangen en naar de drukkerij gebracht. Je hebt me erg doen lachen. Dat je over *Le Rêve* zult schrijven doet me heel veel pleizier. Ik ben wel een beetje bang dat je er 't een en ander op zult hebben aan te merken. Maar het is wel een van mijn perverse eigenschappen dat ik dikwijls nog wel zoo veel houd van meeningen, waar ik het niet, dan van zulke, waar ik het wél mee eens ben.

Als je roman, zooals je schrijft, af is, dan bestaat er misschien wel kans op hem geheel of gedeeltelijk door den uitgever hierheen te laten sturen, doetet niet? Ik ben n.l. bezig aan een boekenopstel, waarin ik ook over jou wel iets zeggen wou, en dan zou een enkel woord over je te wachten roman wel de meest geschikte inleiding wezen.[3] Daarná komt dan allicht nog, van Kloos of iemand anders, een uitvoerige bespreking.[4] Zou je er je best voor willen doen? Ik vraag dit natuurlijk puur voor mijn eigen pleizier, zoodat, als je er geen zin [in] hebt, je maar zeit dat je 't niet doet.

Iets wat je misschien interesseert is een merkwaardig zinnetje uit een brief door Huet in zijn laatsten tijd aan een van zijn oudere vrinden geschreven, en dat Mevrouw Huet in een brief aan Van der Goes te pas bracht. Ik weet de woorden niet uit mijn hoofd, maar de zin is deze: 'Het feit waar we voor staan is dit: dat de jongelui door ons niet bevredigd worden. Ze willen wat anders en wat meer. Het eenige goede dat wij daartegenover doen kunnen, is dat we ons op onzen ouden dag nog eens gaan herzien. Dan houden we ten minste de kans, dat de jongeren ons niet heelemaal onbruikbaar vinden.'[5] Vin je 't niet merkwaardig ruim en meer dan menschelijke redelijk? Welke andere oudere zou dit nazeggen, laat staan, 't zeggen uit zichzelf.

Werk pleizierig.
tt
Albert Verwey

Je weet je vrind Boeken - van Boeken en Diepenbrock - die gaat van de week een beetje naar Alexandrië en Caïro.

Ik heb juist dezen brief in de envelop en ben bezig mijn geen-kunst[6] voor je in te pakken, nu je brief komt. Ik ben héel blij dat jij ook zoo door Le Rêve bent aangedaan: 't moest ook wel. Nu wordt je stuk zéker goed - schrijf er maar stevig aan door en stuur 't zoodra je 't klaar hebt. Adé.

Eindnoten:

1 'Zeven sonnetten'. Gepubliceerd in *De nieuwe gids* 3 (1887-1888), deel I, p. 165-171.
2 Over Catharina F. van Rees, *Een koningin zonder kroon*. Zie K.J.L. ALBERDINGK THIJM AAN A. VERWEY 24.10.88, noot 1.
3 Het boekenopstel is niet gepubliceerd.
4 In de 'Literaire kroniek'. *De nieuwe gids* 4 (1888-1889), deel II, p. 154, 156-158.
5 Voor het letterlijke citaat: F. van der Goes, *Litteraire herinneringen uit de Nieuwe Gids-tijd*. Santpoort 1931, p. 12-13.
6 Zie A. VERWEY AAN K.J.L. ALBERDINGK THIJM 21.10.88, noot 1.

A. Verwey aan K. van Vloten [28.10.88][1]

Zondagavond 11 uur.

Wil ik je eens wat prettigs vragen, Kitje? Ja? Wil je graag een mooi portret van me hebben? Een geschilderd? Net zoo mooi of nog mooier dan dat van Witsen?[2] Wat zeg je dan? Weet je wel dat ik je vroeger wel eens gezeid heb - of heb ik 't mis? - dat Ietje mijn portret schilderde?[3] Dat had ik al min of meer vergeten. Maar toen je schreef dat je dat van Witsen zoo graag had, dacht ik er weer aan. Wat Ietje ervan had, was nog al goed, een mooi blond

portret, en áls hij het afmaakt kan het misschien het beste worden wat hij in tijden gemaakt heeft. En nu was Ietje vanavond hier en vroeg of hij het mócht afmaken en dat zijn vader er erg opgetogen over geweest was. En als het af is krijg ik het. Is dat prettig? Hij zou er maar twee keer aan hoeven te schilderen, zei hij, en nu ga ik morgen en overmorgen van een tot half vijf poseeren. Ik heb nog nooit voor jou geposeerd - ik geloof dat ik poseeren nú heerlijk zal vinden.

Ietje kwam natuurlijk om zijn hart te luchten over mijn verzen, wat hij dan ook braaf deed, zoo grappig openhartig, net of hij voor een pas ontdekten Egyptischen tempel stond; - 't is kolossaal, god ja, zoo iets vin je nergens; die reusachtige kontoeren, die geweldige kontorsies. Een Egyptische tempel zou er een kleur van krijgen. Ik heb hem het zwijgen opgelegd door hem een paar onuitgegevene voor te lezen - maar niet dat erge. Maar toen ging hij in een vlaag van geestdrift sommige verzen die waren blijven hangen, me voor deklameeren. Natuurlijk niet goed. En dan deklameerde ik ze over en toen moest ik in mijn eigen zoo lachen, want het was net een komedie, waarin hij me dwong de rol van een goedige kunstenmakenden beer te spelen, terwijl hij een nieuwsgierig meisje was met kleine rooie oogjes.

Ik heb hem toen meegenomen naar Goes. Die zat in 't boek te lezen, en was heerlijk. Eerst zei hij goeien-dag net of er niets gebeurd was, en toen ik zat, zei hij, of ik op een receptie was: ‘Ik ben je wel verplicht voor je beminnelijk geschenk. Ik heb een van die sigaren opgestoken, je weet wel - (hij bedoelde van 75 cts) ik dacht, zoo na den eten eens op mijn gemak te savoereeren, - zoo twee genietingen bij elkaar, niewaar - maar op een gegeven oogenblik dacht ik: god wat voor een puntje heb ik daar toch in mijn mond, en toen merkte ik dat-i op was. Dat is me nog eens gebeurd, ooit op een avond dat ik iets lezen moest en zoo zitten ging. Je hebt er zoo niets aan.’ - Echt Goes, hè? Hij heeft uit Phèdre van Racine[4] gedeklameerd. Ietje die een modern mensch is vond er niets aan. Ik had Racine wel een hand willen geven, een stevige. Toen deklameerde Goes uit de Musset, ik weet niet wat, soms wel aardig, maar bij Racine is de Musset een flauwe jongen. Die moderne Ietje was nu natuurlijk veel meer in zijn element dan even te voren. Hij genoot zoetjes.

Vin je 't aardig als ik je zoo'n avondje schrijf. 't Is zoo gek niets

Eindnoten:

1 Datering op grond van A. VERWEY AAN K. VAN VLOTEN 30 [en 31].10.88, waarin staat dat Israels aan Verwey's portret begonnen is, en met behulp van de eeuwigdurende kalender. Slot ontbreekt.
2 Zie A. VERWEY AAN K. VAN VLOTEN 15.10.[88], noot 4.
3 Israels' portret ‘behoorde tot de collectie van Verwey’ (Anna Wagner, *Isaac Israels*. Venlo 1985, p. 24.)
4 J. Racine, Phèdre. Tragédie (1677).

A. Verwey aan K. van Vloten [29.10.88][1]

Maandagavond ½ 7

Ik weet waarachtig niet poes wat ik hier in mijn eentje doen moet. Als jij bij me was zou ik je in mijn armen nemen en met je door de kamer dansen. Ik zou nu met je brief door de kamer kunnen gaan dansen, maar daar heb je zoo weinig wat van. Schoon - die brief is heerlijk en je mama is heerlijk, maar jij bent 't heerlijkst van allemaal: daar kan zelfs je mama niet op tegen hebben, dat ik dat vind. Zul je morgen die wasch gaan rekken met Lina?[2] Nu, waarom niet. Ik corrigeer wel proeven en houd het opzicht over boek-binders en praat over papier-prijzen en zetters-loon. Je mama heeft gelijk. En ze heeft ook gelijk met te zeggen dat praten niet geeft. Zeg mama maar dat we daarom juist hebben afgesproken dat ik eens een poosje zou kijken wat *schrijven* geeft - hoeveel roggebrood, hoeveel brood, hoeveel boter, hoeveel kaas, - nu, de rest weet Mama wel. En zeg dat ik heel blij zal zijn als Mama me eens wil helpen rekenen nu en dan. O ja, maar Mama moet niet tobben, want tobben geeft oók niet. Tobben *geeft nog minder dan praten*.

Ik kom precies wanneer je wil, maar ik zál ook heusch niet veel praten. Ik zou tòch niets anders kunnen zeggen dan: ‘Mama, ik hou van Kitje minstens evenveel als U doe, en bovendien hou ik een klein beetje van mezelf. Als ik dus tobben wou kon ik bijna twee maal zoo veel tobben als U, maar ik tob niet omdat ik geloof dat ik genoeg zal kúnnen verdienen als 't zoo ver is. Gelooft u dat nu ook een beetje, dan kijken we allebei precies eveleens’.[3] En als we dan allemaal heel vroolijk precies eveleens kijken, dan zal ik Mama desnoods mijn heele familie beschrijven en catalogiseeren, al de familieleden met hun leeftijd, hun beroep, vermoedelijk inkomen, verblijfplaatsen, humeur, al - of niet - kiezerschap voor gemeenteraad en tweede kamer, kerkelijke betrekkingen, plaatselijke geachtheid, graad van rechtzinnigheid - alles wat mama maar weten wil, een boek vol. 't Is trouwens het eenige boek dat ik vanbuiten ken.

Ja, op die manier zou ik tóch een heeleboel praten.

Ja, een regenmantel. Ik heb vandaag ook al allerlei bespottelijk-tragische gezichten zitten trekken, tegen het water van 't Damrak, waar 't in regende, - zoodat Ietje niet wist wat me bezielde.

Maar wordt het nu Donderdag eer we gaan? Ik heb al aan Vooys[4] geschreven, maar dan schrijf ik hem Woensdag maar dat ik Donderdag kom. Wat is het donker hè, vandaag. Nu komt ‘de winter, met zijn korte dagen, zijn lange nachten en een sneeuw van brieven’. (Citaat uit door, vertaald door)[5]

Daar wordt me een roman bezorgd van Cath. Alb. Thijm, ter recensie.[6]

Jawel, morrege brengen. Idealen heet-i. Aan wie moet ik die sturen? Of moet ik het zelf doen?

Zeg, lief, mijn portret wordt mooi, wezenlijk. Ietje heeft er hard aan gewerkt, van ½ 2 tot 4. Nu morgen nog, dan is 't misschien al af.

O, Ietje vertelde me dat ze gister avond in de Poort allemaal met hun hoofden voor een exempl van mijn verzen zaten, Looy verschrikkelijk opgetogen over 't Michel-Angelo sonnet.[7] Dat is juist het sonnet, dat ik Looy zou hebben voorgelezen als hij den dag na 't diner bij me was gekomen.

Ik ben bij Versluys geweest en laat 200 ex. drukken, en verkoop ze tegen *f* 2, 50 't stuk.

Nog een goed nieuwtje: de aandeelen N.G. zijn allemaal geplaatst.[8] De laatste 3 zijn genomen door een rijken tabaksman, Tiele,[9] broer van den professor en van den Bibliothecaris Tiele, die er 2 en door Mr Calisch, die er een genomen heeft. Grappig: Calisch zat voor 2 jaar op 't atelier van den ouden Israëls de N.G. uitteschelden en vindt het nu zelfs prettig dat hij een aandeel kan nemen, en die heer Tiele is totaal onliterair en doet ook niet aan politiek, maar vindt de N.G. een respectabel tijdschrift, dat gesteund moet worden.

Ik schrijf maar, zie je, nu je toch hebt gezeid dat je 't prettig vindt, maar ik wou je wel kussen na ieder zinnetje.

Lief, hoe moet ik dat doen Ietje een hand van je geven? Moet ik hem zeggen: I, hier heb je een hand van Kitje. Dan zou hij zeggen: hoe kom jij zoo over Kitje's hand te beschikken? En dan kan ik toch niet zeggen dat kitjes handen van mij hooren.

Ik schrijf vandaag net zoo slordig als - als - als iemand, die ik heel goed ken. Vin je niet? Ja, maar die iemand doet het alleen op 't eind van haar brief en ik mijn heelen brief door.

Ik zit er over te denken of ik *mijn* moeder wat zeggen zal. Zondag aan de koffie hoorde ik haar zoo iets zeggen van: ‘ja tegenwoordig schijnt trouwen zoo'n soort kompagnieschap te wezen. Je spreekt met mekaar af, je schrijft mekaar, je ziet mekaar en verder is 't of er niets meer bij hoort’ - ze bedoelde natuurlijk: er hoort bij dat je er met je moeder over praat en je meisje kijken laat en in de familie overleit en zoo. Maar ik deê net of 't iemand anders gold. - Ik ben bang als ik haar iets zeg dat ze dan niet uitgewenscht en gepraat is en ik dank best voor al die laten-kijkerij en die samensprekingen.

Weet je wat zoo Ietje's manier is om iemand te bewonderen. Zooals vanmiddag. Hij zat te schilderen; ik dacht aan Kitje. En in-eens zei hij zoo hardop bij zichzelf: Ah, le puissant poète! Ik wist niet of ik lachen moest of doen of ik niets gehoord had. Zoo doet hij altijd. Even erna: dat is geweldig, zie je, die gang in dat sonnet: dat is mooi van mouvement: grijpt niét

mijn knuiste![10] - En dan kan hij zoo'n geluid niet maken en gaat dan heel laag en heel erg praten, erg, weet je, god, zoo grappig. En dan springt hij in-eenen op en deklameert met diezelfde onmogelijke woede Michel-Angelo, dat mooie gedempte slotvers van de regels op het beeld van de Nacht - je kent ze wel, die vier, die ook in Baedeker staan.[11]

Ietje vertelde me een heel aardige anecdote uit zijn jeugd. Hij was 13 jaar en met zijn ouders in Genua, in een hotel. Hij had erg in Dante gelezen en wist daar veel citaten uit. Ook een van drie versregels, waarin Dante de Genueezen de huid vol scheldt.[12] Dat schreef hij 20 maal op 20 stukjes papier en gooide die 't raam uit. De meeste vielen op een balkon maar verscheidene op straat. En Ietje had het grootste pleizier van de wereld, toen hij een man, waarschijnlijk een oprechte Genuees, een ervan oprapen en lezen zag, en toen met een nijdig gezicht naar boven kijken.

Dat beminnelijke kind deê in die jaren niets liever dan alleen op een schommel zichzelf verhaaltjes zitten doen. Om dat ongestoord te kunnen beginnen, placht hij het vrindje, waarmee hij spelen moest, Alex Vosmaer,[13] vooraf bont en blauw te stompen, zoodat het wicht huilend naar huis liep. Een van zijn grootste verdrieten was in dien tijd zijn eigen naam. Vooral, als hij onder vrindjes, op straat was, en de meid kwam zeggen: Isaäkje, uwes mama zeit as dat uwes nou thuis mot komme om te ete.

I. is net een jongetje om er een deftig-grappige levensgeschiedenis van te schrijven vol kleine bizonderheidjes.

Vin je 't aardig poes? Zoo kan ik wel vertellen nu en dan, als je 't goed vindt.

Juffr de Swart[14] heeft Van der Valk een schilderij besteld. O ja, dat weet je al. En nu weet je voor vandaag genoeg. Wanneer moet ik bij Mama komen. Iedere dag is goed. Dag poes! 't Is nu kwart voor negen. Om tien uur moet ik even naar de Poort om van Boeken geld terug te ontvangen. Dan ben ik weer rijk. Nu ga ik nog een beetje aan Breero: de Spaansche Brabander.[15] Dag, ik kus je. Wat is dat boek gelukkig. Maar, stil, ik ben ook gelukkig. En ik voel het zoo. Nacht, lieve liefste. Je brief is héel mooi geschreven, zoo zacht en prettig. Nacht. O ja, nog wat. Bij Versluys is een leidsch student de Koning geweest met een drama in vijf bedrijven: de noordsche geschiedenis van Sigroen.[16] Dat is stellig die vriend van Ger,[17] die in Katwijk was. Schrijf mij eens hoe je hem vond. Versluys heeft mijn oordeel gevraagd over 't werk en ik ga 't lezen. Wacht. Kus het boek maar: ik ben het zelf.

O, zeg, vier dubbele zijdjes van dit papier zijn 5 cts port. Dat zie je aan dezen, als hij niet nog langer wordt dan hij al is. Nu mama alles weet kan brieven krijgen geen kwaad, wel? - Mijn jasje is niet erg mooi, nee, maar toch ook niet bar leelijk. En ik moet het van den winter tóch dragen. Mijn inkt en mijn pen zijn allebei op, in jouw dienst verbruikt. Nacht, schattekind, - .Jouw Appiekind. -

Eindnoten:

1 Datering op grond van A. VERWEY AAN K. VAN VLOTEN 30 [en 31].10.88 en met behulp van de eeuwigdurende kalender.
2 Blijkbaar een dienstmeisje van mevrouw Van Vloten.
3 Waarschijnlijk naar het Westfriese eveliens = hetzelfde.
4 Vooys in Katwijk, het adres waar Verwey in de zomer gelogeerd had.
5 Nadere gegevens ontbreken.
6 Catherina Alberdingk Thijm, *Idealen*. Een roman. Amsterdam 1888 (2 delen), werd niet besproken in *De nieuwe gids*.
7 'Sonnetten schreef 'k, daar 'k, mensch langs menschenwegen,'. In: *Van het leven*, reeks II, nr. 3.
8 Zie A. VERWEY AAN K. VAN VLOTEN 13.9.88a, noot 3.
9 J.J. Tiele uit Rotterdam, die een bekend kunstverzamelaar was.
10 Citaat uit *Van het leven* reeks II, nr. 6.
11 Michelangelo, 'Grato m'è 'l sonno e piú l'esser di sasso'. In: K. Baedeker, *Italie. Manuel du voyageur*. Première partie Italie septentrionale. Leipzig 1883, p. 384.
12 Dante, *Inferno*, Canto 33, r. 151-157.
13 Alexander Vosmaer, geb. 1866; zoon van Carel Vosmaer.
14 Sara de Swart.
15 In: *De werken van G.A. Brederoo*. Volledige uitgave, naar de beste oude drukken bezorgd en opgehelderd door J. ten Brink, H.E. Moltzer, G. Kalff, R.A. Kollewijn, J.H.W. Unger en J. te Winkel. Amsterdam 1885-1887. Een recensie van deze uitgave door Verwey verscheen in de rubriek 'Boekbeoordeelingen'. In: *De nieuwe gids* 4 (1888-1889), deel I, p. 222-232.
16 Niet verschenen.
17 Gerlof van Vloten, broer van Kitty.

A. Verwey aan W.A. Witsen 29.10.88

29 Oct '88

Beste Wim,

Je moet maar niet boos worden hoor, om dat in-schrift.[1] Het is het beste soevenir dat ik heb van een oogenblik, waarin jouw ernst en de mijne face à face stonden - al waren het min of meer gezichten met voiles voor. Het heele boek is trouwens een soevenir van die dagen.[2] De eerste helft is den dag voor en den dag van je diner geschreven, de tweede de twee volgende dagen. Maar alles moet achter mekaar worden gelezen. 't Is een boek, geen bundel: zoo als de verzen elkaar opvolgen heb ik ze *bijna* heelemaal geschreven. In den handel komt een editie zonder 't opdracht-sonnet.

Willems exemplaar zul je hem wel gezen, niewaar? Ook de bundel van juffr Swarth.[3]

Ja, bij 't inpakken zie ik dat ik 1° geen papier genoeg heb en 2° dat het heele pak wel te groot zal zijn voor postpakket. Ik stuur dus vandaag alleen de twee exemplaren.

Om allerlei redenen heb ik die verzen niet voor de N.G. bewaard. Ik heb er voor de N.G. trouwens nog genoeg over, die ik na deze geschreven heb.[4] Adé

Albert.

Eindnoten:

1 In het exemplaar van Witsen van *Van het leven.*
2 De dagen rondom het afscheid van Witsen, dat gevierd was op 11 oktober met een diner voor 16 heren bij Couturier. Verwey's verzen waren een antwoord op Kloos' *Het boek van kind en god*.
3 Hélène Swarth, *Sneeuwvlokken*. Amsterdam 1888.
4 Niet bekend welke verzen dat zijn geweest. Verwey publiceerde pas weer in *De nieuwe gids* van april 1889.

W.A. Witsen aan A. Verwey 29.10.88

11 Camden Prk Rd.
Camden Square
London N.W.
29 oct '88.

Dank je zeer, Albert, voor de moeite die je genomen hebt voor die vervelende boodschap aan Loggen; - 'k hoop maar dat 'k ze[1] gauw krijg, want m'n kamer heeft groote behoefte aan iets wat op kunst lijkt. Ik verwacht ook m'n atelier rommel van huis en kan voor dien tijd niets doen - 'k verlang erg om te gaan werken: 'k zit nu maar te lezen en te praten met Willem - 'twas natuurlijk zonder opzet dat 'k niets schreef over W. in m'n laatste briefje - daarin schreef 'k over niets; - en 'k moet ook zeggen dat 'k door alles wat er in de laatste drie weken gebeurd is, nog niet heelemaal op m'n gemak ben; 'k begrijp nog zoo weinig; en misschien 't minste van m'n eigen zijn hier - Daarbij komt dat 'k erg m'n best doe om 't gemakkelijk te maken voor W. en tot m'n spijt kan 'k niet zeggen dat 't me lukt. - We zijn wel prettig hier en leiden 'n leventje van zorgeloosheid en pret, maar bij mij is dit veel affectatie - want, zooals 'k al zei - 'k heb zoo veel gevoeld wat 'k nog niet begrepen heb - de verschrikkelijke ernst gezien van 't leven om me heen - om van mezelf niet te spreken - dat 'k aldoor te vergeefs tracht de dingen te bekijken met ernstige bedaardheid - zooals 'k 't zou willen doen. - W. is de oude, zooals 'k 'm altijd gekend heb alleen gelijkmatiger van humeur, welwillender. We zitten heel veel thuis, gaan alleen de stad in om te eten - daarna weer naar huis. We gaan nooit laat naar bed - noch staan we laat op: we hebben over 't geheel 'n gezond leven, dat vooral op W. - als 'k me niet bedrieg 'n heel voortreffelijke invloed zal hebben - alleen 't niets doen zoo'n heelen dag verveelt me - 'k denk dat 'k veel zal werken. - Wil jij me nu ook 's schrijven Albert, en me vertellen wat je doet - je bent zeker nog niet op Arti[2] geweest?, 'k zou wel graag willen weten wat jij van m'n schilderij[3] denkt, al was 't alleen dit: of je er 'n impressie van kreeg. - Ik had gedacht, na je briefje van laatst, dat 'k al 'n afdruk van je verzen zou gekregen hebben - 'k verlang er zeer naar en beloof je dat 'k je er niet over zal schrijven - eigenlijk begrijp 'k niet dat je

'n oogenblik hebt kunnen denken dat 'k zoo iets zou doen. Nu, 'k wacht, - Heb ik niet goed opgemerkt dat Kl. je geschreven heeft? dag.
tt Willem

Eindnoten:

1 Zie W.A. WITSEN AAN A. VERWEY 21.10.88, noot 1.
2, De jaarlijkse 'Tentoonstelling van kunstwerken van Levende Meesters' die vanaf 19 oktober bij Arti et Amicitiae gehouden werd.
3 Er hingen twee schilderijen van Witsen, 'Avond' en 'Heiwerkers' (beide verblijfplaats onbekend); 'Heiwerkers' was het grootste doek (Arti-archief).

H.J. Biederlack aan A. Verwey [30.10.88][1]

Amice,
Tot mijn leedwezen heb ik reeds aan het Weekblad De Amsterdammer eene recensie van het bewuste boek[2] toegezegd. Me dunkt, het moet net een kolfje naar Lotsy's hand wezen, dien warhoofdigen criminalist op christelijk-historischen grondslag eens à faire te nemen.[3]
Steeds t.àt.
H.J. Biederlack.

Zooëven hoor ik, dat je ook Zola's *Oêvre* zoo mooi vindt. Ik vind het even subliem als *Nana* en *Germinal*.[4]

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 S. van Houten, *Das Causalitätsgesetz in der Socialwissenschaft*. Harlem 1888. Deze recensie verscheen onder de titel 'De nieuwste philosofie' in *De Amsterdammer. Weekblad voor Nederland* d.d. 9 en 16-9 1888, p. 1-2 resp. p. 2.
3 Dat gebeurde: Lotsy schreef in *De nieuwe gids* 4 (1888-1889), deel I p. 112-121 een recensie van hetzelfde boek.
4 Emile Zola, *L'oeuvre*. Paris 1886; *Nana*. Paris 1880; en *Germinal*. Paris 1886.

C.M. van Deventer aan A. Verwey [30.10.88][1]

Amice,
Veel dank voor uw fraai geschenk,[2] dat ik tot mijn spijt, overladen met drukte als ik ben, niet terstond zal kunnen savoureeren.
tt
Charley

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 Ook aan Van Deventer had Verwey blijkbaar *Van het leven* gestuurd.

A. Verwey aan K. van Vloten 30 en [31].10.[88][1]

30 Octr

't Is bij twaalven, lief, en ik ga slapen. Ik ben weer naar de Poort geweest, maar om afscheid te nemen van Boeken, die zijn broer wegbrengt tot Alexandrië en daar dan een poosje blijft. Willen we meêgaan, Kittekind? 't Was aardig Goes te zien, in de Poort. Er is niemand behalve Witsen, die zóo gevoeld heeft als hij wat het tusschen Willem en mij geweest is, en die zoo op is gegaan in die twee sonnetten-bundels. Hij zei niets en zei de gewone grapjes. Maar met half-angstige oogen zat hij aldoor naar mij te kijken, meisjesachtig angstvallig: ik ken dat zoo van hem, dat stil door-voelen zonder dat de menschen het merken. Breitner werd vroolijk met me en deê de gekste verhalen. Kobus wou morgen bij me komen, Chap vroeg me heel geheimzinnig of hij me een stuk voor de N.G kon komen voorlezen. Dat is altijd min of meer pijnlijk. Ik heb nog niets van free gehoord over vergaderen of zoo; nu weet ik niet goed of ik hem zal opzoeken of niet. Nacht liefste. Kuyper zeit in zijn Rede, dat meer dan de Schoonheid is: de Heerlijkheid.[2] Nacht, lieve heerlijke Heerlijkheid.

Woensdagochtend ½ 9

Dag poes, wat zeg je van 't weer? Zou het morgen ook zoo zijn? Ja hè? Ik heb den heelen ochtend in bed liggen bedenken hoe ik Versluys zou kunnen bewegen een mooi kontrakt met me te sluiten, d.w.z mooi voor óns. 't Zal wel komen, daar ben ik niet bang voor. Als mijn boek goed verkocht werd, was ik al een heel eind op streek. Dan wordt zoo'n dikke uitgever grager.

Aan 't ontbijt kreeg ik een brief van Witsen. Een heel aardige. Ik zal hem je morgen laten lezen. 't Gaat vrij goed in Londen. Toen hij hem schreef had hij mijn verzen nog niet ontvangen, schijnt het. Van Willem heb ik ook een brief, een ijselijk-deftigen, met ‘Ge’ erin. Betsy zal wel denken: ik zie Albert morgen tóch.

Ik vind het heerlijk dat we morgen zooveel zullen wandelen. Ik zal niet moe worden en als 't zulk mooi zonnig weer is, wat zullen dan de duinen lekker zijn en de zee prachtig - we zouden den zomer echt mooi gelukskinderlijk eindigen, kittekind. 't Is jammer dat je morgenochtend niet eerst even je jongenskop kunt gaan zien bij Ietje, maar er is zoo verschrikkelijk weinig tijd, en later weggaan zou een veel te groot verlies zijn. Waar hang je mijn portret poes? Niet schrijven; zeggen, morgen op de wandeling. Ik wou dat ik schilderen kon om het zóo mooi te maken als ik het voor jou hebben wil. Wat ijdel, hè, om te denken dat er van mijn kop iets moois *is* te maken.

Aan de overzij wordt getrouwd. Coupé met twee paarden - komt uit huis een lange veertiger in een vlokkig-blauwe winterjas lang-pandig met glimmend-gescheiden lokken, gaat aan 't portier staan. Volgt: de bruid, ook omstreeks de 40 in 't zwart, witte handschoenen, crême linten aan hoed, loopt zwabberig, komen allebei in de coupé terecht. Dan gaan ze. Menschen, die er zoo raar uit zien, moeten niet trouwen, vind ik, of wel, maar dan 's nachts, niet zoo openlijk. Ze kwetsen je smaak.

Eindnoten:

1 Jaardatering op grond van de inhoud van de brief. Slot ontbreekt.
2 A. Kuyper, *Het calvinismie en de kunst*. Rede bij de overdracht van het rectoraat der Vrije Universiteit op 20 October 1888. Amsterdam 1888: ‘Niet op tekst op tekst rijgen komt het daarbij aan, maar op het kennen van die wereld- en levensbeschouwing, die voorzooveel het schoone en de kunst aangaat, in de voorstelling der H. Schrift geboden ligt of ondersteld wordt. Naar die voorstelling nu moet de kunst en het schoone thuisgebracht onder het hoogere en rijkere begrip van Heerlijkheid.’ (p. 10.)

K.J.L. Alberdingk Thijm aan A. Verwey 31.10.88

Luxembourg Belge
Mont-lez Houffalize
31 Oktober 1888

Amice,

Ik kom je zeer bedanken voor het van-daag gekregen Boek. Ik heb 'et gelezen zoo als je me aangewezen had. Laat ik nu maar niet zeggen, dat ik je bedank voor de ‘schoone verzen’ of de ‘mooye sonnetten’ of zoo, want ik weet niet of ik daarover wel oordeelen kan, althands kan ik dat nú nog niet. Ik kan alleen zeggen de dadelijke dingen die door de lezing in me geheven zijn, en dat zijn tot muren wordende klompen van zwart en goud, loeyende roode en vlammende geluiden door een nacht oneindig hooger en dieper dan een aardsche nacht. Ik zie purperen vormen en schijnsels in een hoog-kalmen nacht, gestolten van zwarte stormen. Dit is de algemeene indruk.

De taal, afzonderlijk beschouwd, zie ik massaal en massief zonder hardheid. Zoo zwaar als beukenhout, waar je toch als kaas door heen zaagt. Iets dat zwaar is geworden door een opstapeling van teederheid. Maar vooral al-door muren: een geweld van samengebonkte zwart-marmer-klompen. Dommelend tot een looden volte samengebonkte rotsrompen. Het is iets oppersts, ik voel het zwaar boven mijn hoofd. Maar wij schrijven daar zoo geen uitvoerige partikuliere brieven over. Mocht ik mij eens in staat voelen en er gelegenheid voor mij zijn om in 't openbaar over je werk te schrijven,

dan zal ik trachten mijn indrukken meer speciaal weêr te geven.
Maar, dat zóo iets in Holland mogelijk is, hè? Zoo zwaar en voldragen als een onmetelijke regen van bommend donderen.
Wat je echter bedoelt met eerst mij te schrijven, en hier, in 't laatste sonnet en in no. 6 van de tweede serie nog eens te herhalen, dat dit geen kunst is,[1] verklaar ik niet te begrijpen. Noch als letterlijk bedoelde waarheid, noch als paradoxale scherts kan ik het begrijpen.

Aan mijn algemeenen dank voor het inwendige boek en de donkere genietingen die er uit over mijn hoofd zijn gekomen, moet ik den bizonderen nog toevoegen voor het bizondere exemplaar, waarvan ik op hoogen prijs stel, dat 't er een is, zoo als er maar zoo weinige zijn.
Komen deze sonnetten nu in den N.G. of worden ze appart uitgegeven? Ik meen van appart.
tt
Karel Alb. Thijm

Mijn roman zal ik je doen sturen.

Eindnoten:

1 Zie A. VERWEY AAN K.J.L. ALBERDINGK THIJM 21.10.88, noot 1.

A. Verwey aan F.W. van Eeden [31.10.88][1]

Beste Free,
Ik had wel graag een vergadering, een vergadering. Jongen, wanneer kom je dan tóch? Zullen we maar Vrijdag zeggen. Vrijdagavond? Moeten we maar in Bussum komen? Geef daar eens asem op.
Adé
A.V.

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.

F.W. van Eeden aan A. Verwey 31.10.88

Bussum
31 Oct 88

Je hebt gelijk, Albert dat het niet mooi van me is je geen asem te geven op je brief en je geschenk,[1] - maar je zult het mij gauw vergeven.
Het valt me moeielijk te schrijven - iedere dag denk ik: nu van avond! - maar dan heb ik 's avond zooveel behoefte aan rustig liggen en lezen - en

als ik soms lust krijg om te schrijven, dan schrijf ik aan andere dingen, die ik wil dat afkomen.

Hans is ziek dezer dagen en je weet niet hoe verdrietig dat is. Het is zoo pijnlijk en aandoenlijk het lieve ventje te zien als hij ziek is, met zijn moeie oogjes en het zachte stemmetje als hij drinken vraagt - en nog erger als hij opgewonden is van koorts en al zijn pas geleerde woordjes zegt, haastig en vaag met vreemd half angstig kijken - dat maakt mij óp van aandoening. Ik weet, - ik weet goddank goed dat het niet gevaarlijk is, - maar ik kan er toch niet van slapen en het zit mij in de keel.

Nu van avond is hij juist wat beter en heeft geen koorts, daarom kan ik je nu ook schrijven.

Ik dank je voor je boek - ik vind het mooi en groot - mooi, schitterend mooi en sterk, als een groot stalen zwaard, met goud ingelegd staal - maar ik vind het ook hard en koud. Zoo hoort staal te zijn, niet waar?

Ik wou dat jij het niet was, die ze gemaakt hebt - ik zou ze beter genieten. Nu moet [ik] met verdriet denken aan dat mooie boek, met zooveel schoonheid en wijsheid en met zoo weinig hart.

Waarom sla je dien man terug, Albert, - zoo fel, zoo weloverlegd met al het voordeel van je kalme kracht, met al het overwicht van je zooveel grooter wereldwijsheid?

O zeker, je hebt er het recht toe - je bent grievend beleedigd, je bent schandelijk miskend in 't openbaar, met machtige wapens. Men zal je groot gelijk geven - maar ik zeg dat het niet goed is. Mij heeft het bitter gespeten omdat ik zooveel van je houd en er op gesteld was, vooral nu, evenveel van je te blijven houden.

Je behoeft je daad niet te verdedigen tegenover mij - ik weet dat je het kunt met alle succes. Maar ik zeg je dit alles om je te doen weten wat er in mij omgaat.

Ik wil jelui[2] graag Vrijdag hier hebben om te vergaderen - als Hans dan beter is. Zou je Vrijdag morgen even aan den trein van 10.10 kunnen komen om het te hooren?

Veel groeten

Free.

Eindnoten:

1 Een exemplaar van *Van het leven.*

2 De overige redactieleden van *De nieuwe gids*: Van der Goes en Verwey. Kloos was in Londen.

A. Verwey aan F.W. van Eeden [begin 11.88][1]

Beste Free,

Ik kan niet veel anders antwoorden dan dat het zoo is en dan dat ik zoo ben. Ik sla, en niet één,[2] maar de duizend, niet overlegd, maar òmdat ik het niet laten kan, met een onbewuste zéker-treffendheid. Ik had geen waarom. Ik heb het nòg niet.

Mijn boek is hard; goddank dat ik hard kan zijn. Zonder mijn hardheid zou ik nu dood wezen, goed en wel dood; en ik wil leven. Nee, deze zin is *niet* figuurlijk. Dat zwaard van een boek - och, zoo mooi is het niet, maar scherp zal het wel wezen, want het heeft me eerst in mijn lichaam gezeten en daar kon het vervloekt veel pijn doen.

Weinig hart, ja, maar ik die Christus aan 't kruis[3] schreef uit hart voor een mensch, die verdriet had, weet sints dat hart niet altijd helpt. Niemand wist ooit dat ik zóoveel hart had; maar mijn hardheid kende ook niemand. Toch is het goed dat ze gekend worden, allebei. Zoó ben ik, en ik ben er niet trotsch op, maár blij, in-blij en rustig, omdat ik nu als een boom ben, die een zomer heeft doorgemaakt en niet verschroeid is, en een winter en niet bevroren. Nú zal het wel gaan.

Eindnoten:

1 Concept; datering op grond van F.W. VAN EEDEN AAN A. VERWEY 31.10.88.
2 Namelijk Kloos.
3 Albert Verwey, 'Christus aan het kruis' ('O man van smarten met de doornen kroon'), behorend tot de Christus-sonnetten die verschenen waren in: *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), deel I, p. 299.

M.J.F.P.H. Erens aan A. Verwey 1.11.88

Bussum 1 Nov. 88

Amice,

Mijn besten dank voor den bundel dien je uit het Leven het leven liet zien. Het is een grijze nebuleuse die pas bij nadere beschouwing een ster blijkt te zijn.

En wat is dat groot! Het is als woudt ge er iemand een slag mee om de ooren geven. Verzoeke groot en slag om de ooren liever niet figuurlijk te nemen.

In de hoop je gauw te zien -

tt

F. Erens.

D. de Lange aan A. Verwey 1.11.88

Amsterdam,[1] 1 November 188[2]8

Waarde Heer.

Hierbij heb ik het genoegen u een Ex: aan te bieden van mijne muzikale illustratie bij uw schoon gedicht ‘De Roze’.[3] Gaarne zou ik het u bij gelegenheid eens aan het Klavier doen hooren, opdat gij, ofschoon wellicht niet bijzonder bekend met muziek, toch een indruk van mijne opvatting zoudt kunnen ontvangen. Zoodra het werk eens bij mij door eene Zangeres of Zanger zal worden voorgedragen, zal ik u dit melden en zal mij een bezoek van u hoogst aangenaam zijn. U nogmaals dank zeggende voor uwe welwillende toestemming tot het drukken van uw gedicht, teekent met de meeste hoogachting

Uw dw dr

Dan. de Lange

Eindnoten:

1 Voorgedrukte tekst.
2 ‘188’ is voorgedrukt.
3 Zie D. DE LANGE AAN A. VERWEY 17.5.88.

M.C.L. Lotsy aan A. Verwey 1.11.88

Utrecht 1 Nov. 88

Waarde Heer,

Zooals ik reeds aan uw vriend v d G.[1] schreef is de lust tot recenseeren er bij mij uit, en geef ik mijn tijd liever uitsluitend aan eigen werk. Alleen voor politieke en filosofische geschriften zou ik nog eens te vinden kunnen zijn, als het boek mij bisonder prikkelde.

Met mijn beste wenschen voor de nieuwe Gids en vriendschappelijke groeten ben ik achtend

Uw dienstwillige

MCL Lotsij.

Eindnoten:

1 Van der Goes.

J.P. Veth aan A. Verwey 1.11.88

Bussum 1 Nov '88

Beste Albert
Hartelijk dank nog wel voor de toezending van je boek. Ik vind het hooghartig, wijs, enorm knap, groot en bewonderenswaard maar hard en gewild.
Ik heb bij de lamme Kunstrubriek een berichtje voor de rubriek Letteren en wetenschap[1] gevoegd zooals je gevraagd had, en hoop dat ze 't zullen opnemen -
yours truly
Jan Veth

Eindnoten:

1 Aankondiging van: Albert Verwey, *Van het leven. Een gedicht in sonnetten*. In: *De Amsterdammer. Weekblad voor Nederland* d.d. 4-11 1888, p. 5.

A.P. van Groeningen aan A. Verwey 2.11.1888

WelEd. Heer Alb. Verwey
Ged. Binnenrotte 48
2 November 1888

Geachte Heer,
In mijn laatsten schreef ik u, dat 'k bijna een nieuwe novelle voltooid had. - Deze is nu gereed. 't Is het beste, wat ik geschreven heb, vind ik.
Indien de heer Beitsma u nog geen bericht gezonden heeft - zoudt u me raden, hem het pas-voltooide te zenden? Mijn doel is er alleen meê, om het bij de andere te houden. Liever trok ik een der minder-geslaagde terug. Ik ben echter bang, dat hij het aan een andere beweegreden toe zal schrijven. Daar zou dan ook - schijnbaar tenminste - reden voor zijn.
Indien het niet volstrekt ongeschikt was, zou ik u verzoeken, het in uw tijdschrift op te nemen. Doch reeds den titel alleen zou afschrikken: (Een Nest Menschen)[1]
Ik hoop, dat de heer Kloos hersteld is.
Met achting Uw dw.
Aug. P. van Groeningen

Eindnoten:

1 Een novelle met deze titel is niet verschenen in *De nieuwe gids* noch opgenomen in de postuum uitgegeven bundel novellen van A.P. van Groeningen, *Een nest menschen*. Met voorwoord van P. Tideman. Amsterdam 1895.

A. Verwey aan W.A. Witsen 2.11.88

2 Novr '88

Beste Wim,

Dat is heel lastig, je te vertellen wat ik doe. Daar schrijf ik mijn Boekbeoordeelingen voor - ik ga er juist aan bezig, om te laten merken wat ik doe tegenwoordig. Allemaal lezen, doen ik. Ik zit vol met uitgelezen boeken,[1] nu ja uitgelezen, je begrijpt me wel. Daar zal ik heel wat van te vertellen hebben; en ik *wìl* vertellen, want ik wil een schrijver zijn, die altijd klaar staat om te schrijven. Ik ben bezig geweest mezelf wijs te maken, dat ik maar raak hoef te schrijven en dat er dan altijd genoeg goeds bij is. Als ik dat nu heilig geloof heb ik mijn doel bereikt.

Moet ik je schrijven wat ik van je schilderij[2] vind? Of ik er een indruk van kreeg? Ja, een heel sterken. Ik zag het min of meer plotseling, doordat ik me omdraaide en dacht in-eens: God, dat is mooier dan de ets.[3] Dat heb ik van de ets zoo niet gevoeld: dat die damp zoo nat is en je er zoo vochtig in ademt en het rijke klessige van dien klonterigen grond, die zwaar en toch fijn is.

Ik had toen ik er weer voor kwam een tweede gedachte, maar ik weet niet of die niet dwaas is, n.l.: ik voel iets *opzettelijks* in dat schilderij. Het onopzettelijke schilderij en daarover heen iets opzettelijks, een zus of zoo mooi *willen* hebben, anders dan het *on*willens uit je opkomt. Een miskennen van je eigen pure natuur, een niet tevreden zijn met dit natuur, die forsche hoekige, bijna kwetsend-kantige natuur - een er niet bijhoorend verlangen die natuur te beschaven, ja te civiliseeren, bedoel ik. Ik kan niet in de materie van je werk nagaan of die indruk van me enige werkelijkheid achter zich heeft - maar jij kan dat wel. Zul je 't eens voor me doen en me niet uitschelden als ik domheden geschreven heb.

Je kleine schilderijtje[4] vind ik niet *mooi*, maar eerlijk.

Er is een ouwemanne kop[5] van den ouwen Israels, zoo wonderlijk kompleet dat ik geloof dat hij in de oppervlakte van dat ouwemanne gezicht in eén rustigheid al zijn intiemste penseelstreepen heeft uitgespeeld. Ik weet niet dat ik ooit zoo iets moois van hem heb gezien.

Van dien leelijken Kobus[6] hou ik. Ik kan 't niet helpen, al is het nòg zoo'n zonde.

Moet ik nog meer over Arti schrijven? Nee, hè? Ik ben er niet erg verrukt van geweest.

Ik dank je wel heel erg voor je brief. Ik bèn je heel dankbaar en Willem mag dat ook wel zijn. Waarom moet jij alles begrijpen, jongen? Dat wil iedereen tegenwoordig. 't Is veel beter den brui te geven van al dat gefilosofeer, en te doen. Ja, Willem schreef me over die *ƒ* 25. - die hij maandelijks

door mijn tusschenkomst krijgt.[7] Hij vroeg of ik ze tot 1 Febri bleef sturen. Kun jij hem deze keer jouw 5 en de 20 die ik nog van je krijg geven? Of heb je liever dat ik ze hem stuur? Schrijf me dat even. Ik heb hem geschreven dat ik jou dat schrijven zou. Dag.
Albert.

Zeg, heb ik niet nog fotografiën[8] van jou? Waar moeten die heen?

Eindnoten:

1 H.C. Andersen, *Een leelijk eendje*, J. ten Brink, *Geschiedenis der Noord-Nederlandsche Letteren in de* XIX *eeuw. In biografieën en bibliografieën 1830-1880, De werken van G.A. Bredero*, Adolph Kohut, *Heinrich Heine und die Frauen*, Hélène Swarth, *Sneeuwvlokken*, Frans Netscher, *Menschen om ons*. Deze boeken besprak Verwey in het decembernummer van *De nieuwe gids*.
2 Willem Witsen, 'Heiwerkers' (olieverf; verblijfplaats onbekend). In de tentoonstellingcatalogus is de titel 'Heiwerkers', maar in correspondentie en kranten wordt over 'Heiwerker' gesproken, wat waarschijnlijker is daar dit olieverfschilderij gemaakt is naar een ets met diezelfde titel (zie noot 3).
3 Willem Witsen, 'Heiwerker' (ets, 1886) In: *3e portefeuille van de Nederlandsche Etsclub* 1888. De ets had ook gehangen op de 'Tweede jaarlijksche tentoonstelling der *Nederlandsche Etsclub*', die in juli ook bij Arti gehouden was.
4 Willem Witsen, 'Avond' (olieverf; verblijfplaats onbekend).
5 Jozef Israels, 'Portret van Jacob Städel' (1886). (olieverf; als 'Een zoon van het oude volk' in bezit van het Stedelijk Museum, Amsterdam).
6 Van Jacobus van Looy hingen er 'Avondbrood' en 'Doleren' (verblijfplaats onbekend).
7 Zie W.J.T. KLOOS AAN A. VERWEY 28.10.88, noot 1.
8 Niet door Witsen gemaakte - hij begon pas in Londen met fotograferen - maar aan hem toebehorende foto's van werk van Jacob en Matthijs Maris, en Daubigny, die Verwey als geste ten opzichte van de 'geldschieters' van *De nieuwe gids* - onder wie ook Witsen was - had laten maken.

A. Verwey aan F.W. van Eeden [op of na 2.11.88][1]

Beste Free,
Als 't je schikt en François Woensdag komen kan, zal ik Woensdagochtend erop rekenen. Hij kan zoo vroeg hij wil terecht. Best zou zijn als hij tegelijk met jou (10.10)[2] aankwam en direkt hierheen ging. Er is een roman van Juffr. Thijm, Idealen. Wil jij daar een boekbeoordeeling van schrijven?
Chap is bezig aan een dialoog,[3] die 2½ vel wordt. Looy is bezig aan een nieuwe novelle.[4] Van Groeningen heeft er een af.[5] Schrijf me hoe 't met Hanzeman gaat? Groet Martha, o ja, zeg François - o nee, zeg maar niets - ik bedoelde over dat stuk van hem dat hij me voor wou lezen.[6] Dat zal ik hem zelf schrijven. Dag.
Albert.

Eindnoten:

1 Datering op grond van A. VERWEY AAN K. VAN VLOTEN [29.10.88], A.P. VAN GROENINGEN AAN A. VERWEY 2.11.88 en het gegeven dat Erens op woensdag 7 november 1888 bij Verwey in Amsterdam kwam (A. VERWEY AAN K. VAN VLOTEN [7.11.88a en b].
2 De trein van 10.10 u.
3 Deze verscheen pas in februari 1889: Ch.M. van Deventer, 'Glaukon of over de moeite. Dialoog.' In: *De nieuwe gids* 4 (1888-1889), deel I p. 307-344.
4 Mogelijk 'De dood van mijn poes'.
5 'Een nest menschen'. Zie A.P. VAN GROENINGEN AAN A. VERWEY 2.11.88
6 Stellig uit 'Literaire fantasie'. In: *De nieuwe gids* 4 (1888-1889), deel I, p. 194-198.

A.P.C. Ising aan A. Verwey 3.11.88[1]

Amst. 3 Nov. 1888

Hartelijk dank voor Uw sonnetten. Gij hebt er mij recht veel genoegen mee gedaan. Ook Kloos zond mij zijn gedichten uit Londen. Het spijt me, dat ik je zoo weinig ontmoet. Geloof mij
tt
Arnold Ising Jr.

Eindnoten:

1 Briefkaart.

W. Versluys aan A. Verwey [3.11.88][1]

W.H.!
De door U bedoelde letterkundige[2] heeft nog niets van zich laten hooren.
Ik zou er geen bezwaar in zien om de jaarg. tegen den gewonen prijs te verkoopen - De Heer M.W.v.d. Valk Nieuwe Spiegelstraat 31 is echter abonné. Als mej. Mesdag[3] aan dezen heer de 3 verschenen jaargangen gaf, zou ze een duur en in dit geval zeker doelloos cadeau geven. Zou het daarom niet wenschelijk zijn, er haar op te wijzen? Ik zou dit wel kunnen doen, maar weet haar adres niet -
Uw bundel zal ik, zoodra hij verschenen is[4] in 't N Schoolblad adverteeren
Hoogachtend
Uw dw
W Versluys

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 Niet geïdentificeerd.
3 Baukje [van] Mesdag, de latere vrouw van Van der Valk.
4 Eind 1888 verscheen de handelseditie van *Van het leven*.

A. Verwey aan K. van Vloten 3.11.[88][1]

Villa Beukenoord
Bussum
3 Novr 's morgens
½ 8.

Nu poes, wat zeg je daarvan? Het fijne groen waar de zon door op den grond scheen, is geel, groen, bruin, herfstig. En de lucht is nu grauw en nat - maar de rest is net zoo en jouw Albert is jouw Albert en zit op Free's kamer in de vroegte te schrijven aan *zijn* Kitje. Zie je me nu zitten? Dan begin ik.

Ik ben hier gister gekomen met den trein van half vijf. Martha was erg blij tegen me en nam me mee naar Hanzeman. Hij zag er heerlijk-lief uit met zijn zieke gezichie - Je hebt nooit zoo'n wijs, verdrietig bakkesje gezien. 't Was net of hij heelemaal begreep hoe naar het was ongesteld te zijn. Maar *ziek* zag hij er niet uit. Ik heb hem gekust voor je, ik was erg zenuwachtig en praatte aldoor met hem, maar dacht den heelen tijd: zal ik het zeggen? Zal ik het nu zeggen? Ik ging de kamer uit, wachtte op het portaal: Martha, zal ik je helpen met de borrels boven brengen?

Naar beneden. Geholpen. Erg gedienstig en zenuwachtig. Naar boven met borrels. François zat te wachten, vond ik niet prettig. Een kwartiertje met François gepraat - François weg. Martha binnen. François weg? Ja. Liep wat rond, keek naar de nieuwe boekenkast - wou weer heengaan, keek naar Huet, die bij de deur hangt. Ik, in-eens: Hoor's Martha, ik wou je wat vertelle, maar ik weet heelemaal niet hoe ik dat zeggen moet! Martha, in-eens omgedraaid, met 'r groote mooie lachen - ze lacht met maar heel even toegaande groote bruine oogen: O, dán weet ik het al, dat heb ik al heél lang vermoed! Ze keek me heel vroolijk aan, en ik keek ook vroolijk met een erge kleur. Ik: Ja, ik wou een oom van Hanzeman worden, Martha. Mag ik? Zij: Ja, 't zal wel moeten. Ik: Heeft Mama je geschreven? Zij: Nee, nee, maar ik heb het wel al twee jaar gedacht! Dat was vooruit te zeggen. Kit en jij. Dat is de natuurlijke weg! Heb je 't Mama verteld?

Nu, toen kwam al het vertellen, van wanneer het was, en wat Mama zei en over het geheim houden, en over trouwen. ‘Je moet maar lang wachten eer je trouwen gaat,’ zei Martje, ‘ze is nog zoo jong.’ Ik lachte: Dat moet je haar maar eens zeggen, Martje. Zij: Nee, raad geeft in die dingen niets. Maar ik zou al mijn zusters, kinderen en iedereen willen raden niet te trouwen voor d'r 28ste jaar of zoo - Je krijgt met zoo'n hoop kleinigheden te maken. Ik: Toe, zul je kitty zeggen, dat ze niet moet trouwen voor ze 28 is. Zij: och, zeg jij 't haar maar. Máar, après tout willen we toch niets liever dan getrouwd wezen.

Ja, poesje - nu komt de ernstige raad voor je. Vanochtend had je gelegenheid gehad de praktijk bij deze theorie te leeren kennen. Hanzeman n.l. lag al om 6 uur te kraaien, en Martje moest met hem in de weer.

Op den eten kwam Van Renterghem[2] en na den eten Goes. Later ook Erens. Na de vergadering - Van Renterghem was al weg - ging Goes heen en ram Erens mee, die wou blijven. Martha had 't in de gauwigheid aan free verteld, en Free kwam me een hand geven en zeggen dat hij het heel aardig vond.

Toen heb ik eerst met Free min of meer een explicatie over zijn brief[3] gehad. 't Is grappig, zoo weinig vast zulke stemmingen bij hem erin zitten. Ik zei: Free, je moet mij toch voor een rare jongen hou'en: dat je 't onpersoonlijkste wat ik gemaakt heb, omdat het er nu door één persoon - Willem - uit komt, voor iets zoó kleins als een persoonlijke waakneming houdt. Dat meen je toch immers niet? Hij meende 't ook werkelijk niet meer, al had hij het gemeend. 'En,' zei ik: daar zie je 't kwaad van zulk praten - daar heeft 1° die goeie Frans, die met zijn Hollandsch geen weg weet iets geschreven dat hij heelemaal niet bedoelt - iets dat in zijn hoofd is blijven hangen, en waar hij een aardigheid van maken wou, die nu vrijwel een onbeschoftheid lijkt;[4] en 2° schrijft Jan Piet, die alles wat jij gevoelig zeit, ongevoelig nakrast, dat mijn boek gewild is, wat je noemt voulu, er om gedaan, dat boek niet spontaan, maar gemaakt![5]

Je moet n.l. weten, poes, dat Erens 's avonds met een verschrikt gezicht achter me was gekomen en gezeit had: Zeg, ik moet me schrikkelijk vergist hebben. Met figuurlijk of niet figuurlijk. Ik weet het niet precies meer, maar ik bedacht het in-eenen. Verbeel je die goeie jongen heeft zóo gedacht: Ik wil schrijven dat het groot is en laten merken dat ik weet dat kloos het zich kan aantrekken. Nu heb ik dus twee expressies: groot en 'een klap om de ooren geven', die je figuurlijk en niet figuurlijk gebruiken kunt. Toen schreef hij ze en dacht: wacht, laat ik er bij zetten: figuurlijk; anders is het een flauwiteit. Dat deê hij, maar toen merkte hij, dat hij dat het niet gaat iemand te slaan met een boek, dat figuurlijk-groot is, want dat kan best heel klein wezen. En hij vond ook dat je iemand niet zoo in zijn gezicht met zijn figuurlijken grootheid moet geluk wenschen - toen zette hij gauw 'niet' ertusschen, maar vergat, dat er nu niet enkel geén compliment stond, maar iets erg onaangenaams. En dat bedacht hij natuurlijk den volgenden morgen. Hij heeft me dat niet allemaal verteld. Maar ik ben zeker dat 't zoo gegaan is. Vin je 't grappig?

Nu, en van Jan Piet heb ik een briefje gekregen dat ik je hierbij kopieer. 't Is gek, dat in alle mogelijke gevallen Jan Piet de kleine rol speelt. Erens blijkt zich vergist te hebben en vindt dat erg verdrietig. Free schreef in een stemming - hij is een man van stemmingen, meer dan van meeningen - Jan Piet schrijft cru weg, zonder eenige aandoenlijkheid, een literair oordeel

op, die alleen een mensch van osseleer onderschrijven kan. Free schudt er zijn hoofd over: ‘Echt van Jan-Piet.’

Van Karel heb ik een brief, dien ik hierbij doe.[6] Vervelen al die brieven je niet, poes?

Free vertelde me dat Willem zijn boeken verkoopen wou. Nu hebben we afgesproken dat Free mij Erens zal ‘leenen’; die zet ze dan in kloos zijn kasten op zolder bij me; dan laten we ze taxeeren door den neef van Van Looy, en nemen dan onder mekaar en de kennissen alles over. Er is een kompleete kollektie klassieke literatuur bij. Deze zullen Free en ik samen nemen om ze bij elkaar te houden. Ze komt later wel te pas.

Willem had aan Free geschreven dat hij erg ijverig is. Hij had mijn bundel, dien ik Witsen voor hem gestuurd had, niet willen lezen. Misschien is 't ook goed, dan hij 't eerst later doet. Hij schreef ook zelf al, dat het moeilijk gaat in Londen te wonen en secretaris te blijven. V.d. Goes stelde daaromtrent voor, hem, als redacteur zijn toelage te laten houden, - en mij secretaris te laten zijn. Voorloopig heb ik intusschen erop aangedrongen alles te laten zooals het is. Ik doe nu toch het werk en alles marcheert.

Wat 'n zakenbrief, hè poesje? En wat 'n grappig schrift van dat grappige pennetje van Free. Als je hier was gingen we straks wandelen, lekker in de nattigheid, daar hou'en wij wel van, doen we niet? Maar 't is nu beter dat ik naar huis ga en de dagen voór ik in Haarlem kom hard werk. Dan voel ik me prettig, self-confident. We moeten hier ook eens gauw naar toe. Nu kunnen we 't doen. Martha houdt veél van je, en vindt het niet vreemd, dat wij voor elkaar zijn. Dat dacht je niet hè, lief, trotsch, nederig meisje. O poes, nu weet ik meteen waarom Free dat toen aan Willem vroeg, je weet wel. Dat was jouw schuld. Jij had hem geschreven over 't diner. Ik maak dat daaruit op, dat dàt 't was, dat Free gisteravond zei: ik heb maar op eén keer een vermoeden gehad: dat was toen kitty ons een brief schreef wanneer de jongens hier kwamen want dat ze dan vroeger uit Mijnsheerenland ging. Toen dacht ik: hè, dat is niets voor Kitty, zoo zelf te vragen. Dat zou ze nooit doen als er niet een erge reden voor was. - Weet je wel, dat was juist voor Kloos naar Bussum ging

Toen ik gister slapen ging, vond ik het zoo'n grappig gevoel, dat in de kamer daarnaast aanstaande familie sliep, en vooral dat kleine neefje.

Martha was gister wat aardig. En vooral aardig vond ik het, dat ze, vóor ik iets vertelde, zoo lief was tegen me. Maar ze heeft niets gezeid van de verzen.

O ja, nu Jan Piet.

Beste Albert. Hartelijk dank nog wel voor de toezending van je boek. Ik vind het hooghartig, wijs, enorm knap, groot en bewonderenswaard, maar hard en gewild. -

Heb je ooit iets harder en gewilder gelezen dan dat briefje? 't Is een nare jongen, die Jan Piet. -

Ja, nu moet ik je nog wat schrijven. Ik heb Free indertijd mijn portret door Veth[7] in bruikleen gegeven. Free kan 't nu, - hij heeft een nieuwe boekenkast gezet - niet meer hangen en wou graag dat ik het weerom nam. Hij wou dan wel graag dat door Witsen[8] bewaren. Ik heb hem gezegd dat ik hem het Witsensche portret sturen zou (kloos zal 't ook liever bij hem weten) maar dat ik niet weet waar ik heen moet met dat groote. Hij zei: dat kan wel in Haarlem hangen. Ik heb gezegd dat ik dat ik dat niet geloof... Maar schrijf jij me eens wat je er van vindt. Anders bewaar ik hem desnoods op zolder; later komt het in ons huis te hangen, ja? Dan kun je tenminste zien dat ik wèl een leelijke, harde jongen ben. Het zal in dat huis niet zijn uit te houden. Twee geschilderde Alberts en éen heusche. Niemand durft erin, wed ik.

Ik geloof waarachtig dat je alles weet. De volgende keer dat ik hier ben, ben je bij me. Dag lieve

Eindnoten:

1 Jaardatum op grond van inhoud.
2 Van Eedens compagnon in zijn artsenpraktijk in Amsterdam.
3 F.W. VAN EEDEN AAN A. VERWEY 31.10.88.
4 Zie M.J.F.P.H. ERENS AAN A. VERWEY 1.11.88.
5 Zie J.P. VETH AAN A. VERWEY 1.11.88 en beneden waar deze brief wordt geciteerd.
6 Zie K.J.L. ALBERDINGK THIJM AAN A. VERWEY 31.10.88.
7 J.P. Veth, ‘Albert Verwey’ (olieverf, 1885; Stedelijk Museum Amsterdam).
8 Willem Witsen, ‘Albert Verwey’ (olieverf, 1887 of 1888; verblijfplaats onbekend).

I.L. Israels aan A. Verwey [4.11.88][1]

Amice
de Amst: questie[2] zal Maandag beslist worden.
Ik geloof dat je kruier je boek niet goed bezorgd heeft. Karsen had het ook nog niet ontvangen -
Salut
Isaac

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 Nadere gegevens ontbreken.

K.J.L. Alberdingk Thijm aan A. Verwey 5.11.88

Luxembourg Belge
Mont-lez-Houffalize
5 Novemb. '88

Amice,

Ik stuur je hier-bij mijn, kort, stuk over La Terre, pardon, over Le Rêve, bedoel ik. Dat verloopen van proza in mijn verzen, pardon, ik ben zoo zenuwachtig, dat ik mij telkens verschrijf, dat verloopen van proza in verzen, waarvan je in je laatsten brief schreef, - ja waarlijk, amice, dat is mij nu ook, als heelemaal van zelf, eventjes gebeurd. Ik geloof ten-minste dat een gedeelte van mijn stuk zoo-wat in half-en half maat-houdende poëzie is overgegaan, in de maat van Perks *Iris*[1] geloof ik, maar 't loopt niet precies rond. Enfin, dit kan ik zeggen, dat nooit iemant zoo spontaan en in weêrwil van zich zelf verzen is beginnen te maken. Het komt misschien van al die verzen van jouw en Kloos, die den heelen dag hier in mijn eenzame hoofd rondbonken en opjuichen.

Of dat stuk over Le Rêve nu heel gek is, weet ik niet. Dat moet jij maar zoo goed zijn van eens te zien. Ik zal ook niets liever hebben dan dat jij me détail-verbeteringen, die te maken zijn, aanwijst.

Wat den omvang van mijn stuk aangaat, - ter gelegenheid der verschijning van een nieuw boek, dat zúlk een impressie maakt, dunkt mij deze schreeuw voldoende. Voor uitgebreider Zola-studiën is later al tijd nog tijd te vinden.

Wees zoo vriendelijk mij ook eens te andwoorden over je 'geen-kunst',[2] waarom dat namelijk geen Kunst is, wat of je daarmeê bedoelt, want ik ben van zins te beproeven in den Amsterdammer over jouw en Kloos te schrijven,[3] niet als een god, die de sterren weegt in zijn handen, maar als een sterrenkundige, die, van zijn laagte uit, zijn waarnemingen doet. Ik heb wel eigelijk geen verstand van verzen, maar ik zeg maar: wie, behalve jullie zelf dan, heeft er meer verstand van dan ik? Hélène Swarth kán geen kritieken of zoo schrijven, dat heeft zij getoond, Winkler Prins heeft geen oordeel over verzen, Rutger Dinger ook niet, Van Eeden is jullie mederedakteur. Maar ik weet nog niet hoe ik het doen zal, ook om het stuk voor de redaktie aannemelijk te maken.

Je spreekt ook hierom zeer juist van Michel-Angelo,[4] om dat je mij den indruk maakt van ook híerin iets van die Italiaansche kolossen te hebben,

dat je, zeer gezond van lichaam en zonder zenuwziekte, een hoogte bereikt, waar anderen niet dan half dood of half gek half toe kunnen komen.

tt

Karel Alb. Thijm

Eindnoten:

1 Jacques Perk, 'Iris'. In Jacques Perk, *Gedichten*. Met voorrede van C. Vosmaer en inleiding van Willem Kloos. Sneek 1882, p. 145-149.
2 Zie A. VERWEY AAN K.J.L. ALBERDINGK THIJM 21.10.88, noot 1.
3 Dit artikel werd op 16 december 1888 geweigerd door *De Amsterdammer. Weekblad voor Nederland*. Het werd integraal opgenomen in *Dertien close-ups*, p. 57-60.
4 *Van het leven*, reeks I, nr. 3.

A. Verwey aan A.P. van Groeningen 5.11.1888

Rozengracht 57
Amsterdam
5 Novr '88

Waarde Heer,

Ik geloof dat het best zal zijn, dat u Uw nieuwe novelle[1] maar aan mij stuurt. Dan kunnen wij, als Beitsma den bundel wil uitgeven, altijd nog zien wat we doen. Ik wacht nu B's antwoord op mijn honorarium-voorstel. Als hij bereid is tot de uitgaaf, zou *ƒ* 7. - per vel (kl.8°) 't minimum zijn, dat hij u betalen moest. Ik heb hem daarom *ƒ* 20. - per vel gevraagd: nu is er ruimte voor bieden. Ik heb hem al vrij lang geleden geschreven en krijg nog geen antwoord, wat mij doet denken dat hij de zaak tenminste in overweging neemt.

Als uw nieuwe novelle zoo goed is als ge mij schrijft, zal ik haar, als 't eenigszins doenlijk is, opnemen.

In afwachting
Uw dw Albert Verwey

De heer Kloos is hersteld en woont op 't oogenblik in Londen.

Eindnoten:

1 'Een nest menschen'.

A.P. van Groeningen aan A. Verwey 5.11.88

Gedempte Binnenrotte 48.
5 November 1888.

Geachte Heer,

Hierbij zend ik U bedoelde novelle. Ik denk echter, dat U haar niet zal kunnen opnemen

U schrijft me, dat U *ƒ* 20 voor een vel gevraagd heeft. Mag ik u verzoeken, niet tot *ƒ* 7 terug te gaan, zooals uw plan is? Ik schaam me over mezelven, dat mijn werk niet méér waard is, als ik bedenk, dat zeer slecht vertaalwerk hier te lande betaald wordt met minstens een rijksdaalder. Liever geef ik het dan in 't geheel niet uit. Waarlijk, ik heb geen te hoogen dunk van mezelven - ik weet, beter dan iemand, wat me ontbreekt - maar dát is me toch té erg. Iemand* heeft me aangeboden, de helft der kosten te dragen. Indien de heer Beitsma de uitgave niet op zich wil nemen, op aannemelijker voorwaarden, dan zie ik me op andere wijze te redden. Desnoods sta ik de copie voor niets af, tenminste voor een eerste uitgave.

Ik geloof, dat U me gelijk zal geven. De kunst behoeft geen melkkoetje te zijn maar...

Met minder dan een gulden of twaalf ben ik níet tevreden. Ik meen, dat de heer Netscher me vertelde, dat hij *ƒ* 28 had. Héél hoog stel ik dus me zelven niet.

U neemt me toch niet kwalijk, hoop ik?

Achtend Uw dw.
Aug. P. van Groeningen

Eindnoten:

* De heer Joan Nieuwenhuis, redact. van 't Radic. Weekblad

K.J.L. Alberdingk Thijm aan A. Verwey 6.11.88

Mont-lez-Houffalize,
Luxemb. Belge
6 Nov. '88

Amice,

Ik zend je hierbij een Varium,[1] dat ik aan den Nieuwen Gids aan bied. Ik heb getracht daarin de Phil-Helleensche beweging, speciaal het ijveren voor de nieuw-Grieksche poëzie, te ridikulizeeren.

Als de Revue Indép. van Nov. beschikbaar is, houd ik me gerekommandeerd. Ik zal mij echter abonneeren, dan ben je van de last af. Ook Holland-Vlaanderen van Nov. ontving ik, - maar ik ben te vrijpostig - zoo graâg eens ter lezing; of bestaat het niet meer?

tt

Karel Alb. Thijm

Ja, je moet denken, ik zit hier zoo buiten alle lektuur en ver van alle boeken af.

Eindnoten:

1 F.H. [K.J.L. Alberdingk Thijm], 'De Bulgaarsche letterkunde'. In: *De nieuwe gids* 4 (1888-1889), deel I, p. 299-305.

W.J.T. Kloos aan A. Verwey 6.11.88

11. Camden Park road.
Camden Square.
London. N.W.
6. Nov. 1888

Amice,

Ik weet niet of er tusschen U en Witsen correspondentie over is geweest, over dat geld van de eerste maand. Toen ik er he over sprak, zei hij natuurlijk, dat *hij* 't geven zou. Maar tevens weet ik, dat hij 't eigenlijk niet doen kan, en het hem in ongelegenheid zal brengen, *f* 25, van deze maand, minder te hebben.

Zoudt ge 't dus niet beter vinden, dat ik ze van ú kreeg. Als ge wilt, natuurlijk.

Nog iets. Witsen zei mij, dat ge een afdrukje gestuurd hadt voor mij van verzen van u of zoo iets:[1] ik ben zeer dankbaar voor de goede bedoeling, maar verzoek u vriendelijk, voor mijn eigen welzijn, deze beleefdheid, in de toekomst, na te laten. Nú was Witsen zoo verstandig en fijngevoelig om het boekje achter te houden en mij vooraf te waarschuwen. Maar het zou wel eens kunnen gebeuren, dat ik iets dergelijks direct in handen kreeg en dan zou het mij moeite kosten, het *niet* te lezen. En, ofschoon ik de eenige ben, die over uw werk oordeelen kan en er het volle genot van hebben, ik mág en wíl voortaan niets er van lezen. Alle psychische contact tusschen ons moet ophouden, nu dadelijk: alle maatschappelijke connectie, zoo gauw de omstandigheden daartoe leiden.

Ik verzoek u wel zeer, mij dezen onaangenamen brief te vergeven: ik heb hem geschreven, alleen om voor mijzelf te zorgen, zonder eenige

kwade bedoeling tegen u. Want ik sta nu alleen in de wereld, zooals vroeger, en moet doen, wat het beste voor *mij* is, zonder aan het gevoel van vreemden te denken
tt
Willem Kloos.

Denk er om het geld in een gewone enveloppe te zenden. Als je 't doet, natuurlijk.

Eindnoten:

1 *Van het leven*.

A. Prins aan A. Verwey [6.11.88][1]

Amice,
Bijgaand zend ik je gecorrigeerden proefdruk.[2] Gaarne ontvang ik nog revisie, want er zijn een massa akelige drukfouten in. -
Schrijf me nu ook eens over 't andere stukje.[3] -
Zeg 't mij maar ronduit als 't ook verloren is gegaan. - Ik heb er een onvolkomen Copie van, en als 't moet kan ik die nog wel bijwerken, ofschoon het ongenaam werk is -
Adieu, groet alle vrienden van mij tt
Ary Prins

Colonnaden 33III

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 Van: Arij Prins, ‘Een executie’. In: *De nieuwe gids* 4 (1888-1889), deel I, p. 190-193.
3 Ary Prins, ‘Hamburg-Landverhuizers’. Ongepubliceerd, maar bewaard in Verwey-archief.

A. Verwey aan K.J.L. Alberdingk Thijm [7.11.88][1]

Goeie god, wat maken jullie allemaal een mooie dingen tegenwoordig. Ja wel, ik weet wel dat ik er zelf ook aan mee doe, - met jullie bedóel ik ook mezelf en nog een paar, - maar ik zie al dat doen nu zoo buiten me, omdat ik het nú voornámelijk zie in, en voel door jouw doen, in dat mooie stuk van je.[2] Ik moest naar bed, want het is nacht, en ik moest onder de wol want het is koud, zoó koud dat de bloemen op mijn ruiten staan en mijn voetenzak niet meer warm maakt. Maar hier op mijn tafel is jouw stuk als een licht en het is *niet* mogelijk dat iemand mij zou wijs willen maken dat iemand die in 't licht zit zoet in den donker moet gaan. Ik vind mezelf nu erg gek en

zeg tegen mezelf dat ik dat niet van mezelf gewend ben, zoo in-eens en zoo open iemand mijn bewondering voor zijn doen voor zijn gezicht te houden, als een lucifer die je voor iemands neus afstrijkt, - maar wat geeft het, als ik het nooit gedaan heb, doe ik het nou. Ik zeg je vooruit, en dat hoeft niet eens, dat dit geen beoordeeling is, en als ik het op mijn heupen heb en lust alles uit te schelden wat niet net is als ik ben, dan zal ik me niet laten weerhouden erdoor dat ik nú zoó gedaan heb, maar dat is het hem juist dat ik nú zoó doe, en het doen wil, of nee, wil is het woord niet, want men kan niet zeggen dat men wil als men doet wat men niet laten kan; - dat is het hem, dat jij zoo iets gedaan hebt, dat mij willoos maakt en tot een machine van jou, om je lof op papier te brengen.

Ik schrijf ánders en kan ook wel neus-wijs beweren dat ik daar mijn redenen voor heb, wat toch eigenlijk niet waar is, want voor kunst maken zus of zoo heeft een mensch geen redenen; - maar anders of niet - je hebt me met *jouw* doen allemachtig veel plezier gedaan. Ik zou wel willen gaan zingen. Maar daar heb ik geen stem voor.

Deze brief heb jij op je rekening en je moet hem maar goed weg stoppen, want de wereld zou er schande van spreken, van zóo'n ophemeling. Met de proef zal ik misschien wat bedaarder schrijven. Nu niet.

Jij zit daar zoo heerlijk in je werk, dat het je wel niet interesseeren zal, maar er is iets dat mij heel erg interesseert en dat ik je nu voor míjn pleizier schrijf. Dat is dat ik geengageerd ben. Mijn meisje is juffrouw Van Vloten, de jongste zuster van Van Eedens vrouw.

Wil je over de verzen schrijven? Dat is goed. Ik ook over de jouwe, maar in een volgenden brief. Tot dan.

Albert Verwey

Ja, wat je daar zeit van geen-kunst. Mijn bedoeling is zoo: ik loop al god weet hoe lang met plannen in mijn hoofd - rustige, groote, gelukkige verbeeldingen, die ik zeggen wou zonder andere aandoening (zie II. 3)[3] dan het geluk van hun schoonheid; - die verbeeldingen, die ik telkens in me oproep, maar nog nooit in-eens en duidelijk genoeg gezien heb, *die* gemaakt, zullen Mijn Kunst zijn. Al de rest, al wat ik schrijf als ik boos of verdrietig of goedgeluimd ben, - ja ik weet wel dat het een kunst is het te maken, maar *mijn kunst* is het niet. Ik doe eigenlijk niets dan herhalen wat in dat sonnet staat, zie je wel? Maar dat is het ook heelemaal. Misschien is mijn kunst een illusie en moet ik altijd geen kunst maken - maar het is dan een illusie die ik noodig heb; - en zulke zet men niet van zich af. Au revoir.

Eindnoten:

1 Datum ontleend aan poststempel.
2 'Zolaas nieuwe boek'. In: *De nieuwe gids*, 4 (1888-1889), deel I, p. 147-156 (over *Le rêve*).
3 *Van het leven*, reeks II, nr. 3.

A. Verwey aan K. van Vloten [7.11.88a][1]

Dag lieve lieve zoetepoes -

ben je vannacht niet uit je ramen gaan hangen? Want dan vat je kou, weet je, en je jongen komt toch niet 's nacht om je warm te kussen als je kou hebt gevat. Wat zei Koos[2] ervan - zul je me daar ook brengen bij de familie in den grooten tuin? Wat gaat het nu natuurlijk worden, hè, dat we bij elkaar hooren. Iedereen zal het gaan zeggen, en zien doet iedereen toch niet anders dan de buitenkant, die wij ze zien laten. Poes, ik ga schaatsen kopen - Friesche - Zijn dat de beste? Of moet ik andere hebben - zeg het maar. O, wil ik je zeggen - gister ben ik bij Goes aangegaan. Daar was Kobus ook. En toen heb ik het hun verteld: Ik: Zeg, ik had jullie anders een communicatie willen sturen... Kobus: waarvan? - Ik: ik ben geëngageerd. Goes: God allemachtig, ben jullie dan allemaal... Bleef verbaasd voor zich kijken. Kobus: En met wie? Ik: met Kitty van Vloten. Toen had je Goes moeten zien. Nooit, nooit van zijn leven heb ik Goes zoo uit-zijn-rolvallend natuurlijk, verrast, blij en hartelijk gezien. Zijn heele gezicht was eén pleizier -: maar Keerel! Is dát waar! Dáar ben ik blij om, dáar feliciteer ik je mee. En Kobus ook, al feliciteerende, allebei met uitgestoken handen. Het was heel grappig, toen ik hun eerst het noodzakelijke verteld had, Goes en kobus met een soort komieke wanhoop, die niet helemaal ongemeend was, te hooren uithalen over het ongelukkige van hun celibatairschap. Goes: Ik word binnenkort, godbetert 30. Kobus: o amice, word jij pas 30, ik ben 32, weet je.

Goes had juist een brief van Betje,[3] waarin ze schreef dat ze 't in Duitschland wel vreemd vond, maar (en dit begreep Goes pas na mijn mededeeling) dat thuis toch ook alles zoo vreemd was tegenwoordig. Aardig Betje - ik wou wel eens weten hoe die 'r gepeinzetjes doolhoffie loopen te spelen en mekaar toeroepen en niet kunnen vinden. Zoo stel ik me voor dat ze doen.

Poes, lieve poesje, ik kus je, ik moet Frans[4] van den trein halen. Dan zeg ik meteen aan Free, dat hij praten mag. Ik stuur je hier een brief van Karel en mijn antwoord: stuur dat antwoord gauw (per ommegaand) weerom: hoe vin-je die: jongste zuster van Van Eedens vrouw - Dat is de manier waarop men Karel zulke meedeelingen doen moet. Ook zonder je voornaam. Dag. Je jongen van gisteren. Heelemaal en voor altijd. Ik kus heel zachtjes al die aardige sproetjes. Dag.

Karel heeft al zijn stuk over Le Rêve gestuurd.

Eindnoten:

1 Datering op grond van A. VERWEY AAN K.J.L. ALBERDINGK THIJM [7.11.88], die aan Kitty van Vloten wordt meegestuurd. Dit is de eerste brief van die dag, wat blijkt uit het feit dat Erens net gearriveerd is.
2 Koos (Jacoba) Groenewegen, vriendin van Kitty; haar broer Ab had een bloemenkwekerij in Haarlem.
3 Betsy van Vloten.
4 Erens.

A. Verwey aan K. van Vloten [7.11.88b][1]

Woensdag 2 uur.

Wil ik je dezen eens om ½ 10 laten krijgen, Kitje? Maar dan mag hij wel lang wezen, om mee naar bed te gaan, en ik ben juist zóo in de weer. Boven mijn hoofd holderdeboldert onze vriend Frans tusschen Kloos zijn boeken heen en weer en ik mag hem niet te lang alleen laten. Ik heb hem in die groote grijze jas van me gestopt, anders bevriest hij, niet zooals jij, maar bevriezen toch, en dan zou ik hem Free niet terug durven sturen. Ik heb hem oók verteld van ons, en nu houdt hij, tusschen den rommel staande, allerlei filosofische discoursen over ‘de vrouw’, ‘de liefde’. En ik denk maar: ja, jongenlief, maar ‘de vrouw’ is *mijn* vrouw niet, en de liefde is niet *onze* liefde.

Ja, komen eten, komen eten - morgen al. Ik zal straks eens zien, eerst eens aan Margreet[2] vragen, die weet er misschien wat op. Mijn moeder schrikt n.l. altijd van al wat ‘binnenkort’ is; - daar heb je Margreet.

O Gossie, lieve, beste poes, ik kan je nu minstens honderd redenen geven, waarom je Donderdag niet moet komen eten - maar ik zal ze je maar niet schrijven. Zal poessie niet verdrietig kijken? Wil ik je zeggen wanneer je komen moet, lief. Den 19den op de koffie - dat duurt lang hè? Maar dan kan 't heel prettig. Dan is mijn moeder jarig en dan is Margreet vrij en dan loopen we na de koffie weg. Maar zal je direct na den eten komen, ja? Kun je al om 6.15? Anders om 6.42, maar die gaat zoo langzaam.

Wat is dat grappig, als Erens of zoo over ons praat. En Erens is zoo'n nieuwsgierig ventje, o zoo nieuwsgierig. Hij zou niets prettiger vinden dan dat ik hem alles vertelde, wat we zeggen en hoe we alles bepraten, en dan moet ik zoo lachen en knik maar met mijn hoofd tegen hem. Vin-je 't niet leelijk van me dat ik gisteravond nog aan Karel geschreven heb. Maar ik geloof dat ik zoo graag iets blijs wou schrijven dat ik dol blij was met de eerste de beste aanleiding die ik voor me had. Zijn verzen geworden proza is wel maat en rijm en mooi geluid, maar goeie verzen zijn anders, maar je hebt er geen idee van hoe 'n natuurlijk mensch die Karel is, in dat stuk hier. En wij houden van natuurlijke menschen niewaar poes? Free was vanochtend verbaasd dat Mama er op had aangedrongen het publiek te maken. Dat was een vooringenomenheid met de zaak, die hij niet van zijn schoon-

moeder scheen verwacht te hebben. Maar wie zou niet met ons zijn ingenomen, wat zeg jij schattekind? Schattekind ben ik eigenlijk - zoo noem jij me, maar jij bent nu eenmaal alles wat ik ben, dus dat ook. Laat Mama er maar geen gat in zien - wij zullen 't wel vinden en er ons door slaan. Zeg, zal ik Ab en koos[3] ook eens zien - dat zijn menschen, waar ik wel van houden zal, en ze hebben zoo'n mooien tuin, waar jij zoo dikwijls geweest bent. O hè, nu weten Jan Piet en Anne 't vanavond ook.

En heel Bussum weet het vanavond; want Frans kent alle autoriteiten van de nachtwacht tot den Burgemeester - de heele societeit; veel beter dan Free, die er al zoo lang woont. Ik denk dat ik vanavond eens naar mijn grootvader en grootmoeder ga. Die wonen op 't Singel bij de Raamstraat (of Raamsteeg, ik weet niet precies). Die zullen kijken! Ik ben hun eerste kleinkind, dat trouwen gaat, en lang niet hun oudste.

Wat 'n gebabbel hè, vroolijke lief? Je bent vroolijk en ik houd zoo van vroolijkheid, van vroolijk lachen en kijken en loopen en me om mijn hals vliegen, vroolijke lieve robbedoes, zul je me veel om mijn hals vliegen, zul je? Wat was je gisteravond heerlijk gezellig en lief toen je me wegbracht - 't was of we al getrouwd waren en ik den volgenden ochtend weer thuis zou komen bij je. Of ik voor erge noodzakelijke zaken een nacht van je weg moest en we dat allebei goed vonden, omdat het nu eenmaal noodig was. Zul je dat doekje niet verliezen, lief? Want ik houd nu zoo van dat doekje - dat moet ik je veel om zien hebben op gezellige winteravonden als je me naar spoor brengt - het zit warm en het staat gezellig. O wat zag je vroolijk en rustig! Morgen gaan we net als man en vrouw naar Arti en doen heel gewoon, net of het niets bizonders is dat dra zoo samen zijn, net of we van ons leven nooit anders ge-daan hebben. Zal Marie de G.[4] er wezen? En Anne Verkade? Marie vliegt natuurlijk op ons toe, want ze zal mijn boek hebben, en dan doen we of ze 't al weet, en zeggen niets. Heb je vandaag veel brieven geschreven? Ik nog niets, maar ik ga doen. Nacht poes, Frans zingt. Net theewater. Nacht zoete shoes. Nu ga je zacht slapen, zul je? Je jongen is nu bij je in den brief. Mijn armen zijn erin en mijn hoofd en mijn warme kussen op je hals. Slaap zacht en heel vast: ik blijf bij je en maak je wakker als het licht is. En dan lees je me weer. Nacht. Nacht lieve Kitje

Appie.

We zullen eens gauw naar Bussum gaan. Dat kan er wel op overschieten.

6 uur.

Mijn brief was al dicht. Maar daar is de jouwe je tweede vandaag. Jij krijgt ook een tweede deze. Ik heb aan v 't Haaff geschreven, en o raad eens wie ik

al gesproken heb. Eerst op Arti Jan-Piet. Die begon over zijn briefs[5] - ik heb er maar gauw een eind aan gemaakt, en me laten feleciteeren. Hij is tóch een nare jongen. Toen in de Bodega - verbeel je, in de Bodega, wat 'n schandaal hè? - Ietje, en Breitner en Chap. ‘Jij bent toch een gelukkige bliksem’, zei George. Chap kwam juist van Sam, en daar was juist jouw (*onze*) brief gekomen. Ik heb ze allemaal een glas geoffreerd - schandaal hè - Dag poes - ik ga eten. Dag. Slaap lekker, heel lekker en niet ziek voelen, hoor! Ik kus je.

Eindnoten:

1 Datering op grond van A. VERWEY AAN K. VAN VLOTEN [7.11.88a], die eerder die dag geschreven is.
2 Verwey's zusje.
3 Zie A. VERWEY AAN K. VAN VLOTEN [7.11.88a], noot 2.
4 Marie de Gijselaar.
5 Zie J.P. VETH AAN A. VERWEY 1.11.88.

M. van Assendelft de Coningh aan A. Verwey [op of na 7.11.88][1]

Waarde Albert!

Misschien zet Ge wel heel groote oogen op voor zoo'n familiariteit maar de blijde tijding is ook tot mij gekomen dat we in jou een aanstaande neef mogen begroeten en ik begin nu maar dadelijk met van mijn recht als aanstaande nicht gebruik te maken en je bij je naam te noemen. Het valt me niets moeielijk daar ik je reeds in Gieten leerde kennen;[2] de overgang wordt daardoor gemakkelijker en het is alles een boel gezelliger dan dat Ge een vreemde voor ons waart.

Nu kom ik pas aan dat waar ik meê had moeten beginnen, namelijk mijn hartelijke gelukwenschen met het feit van je engagement; ik wist er natuurlijk niets van en ben er daarom waarschijnlijk zoo erg meê vervuld; ik denk zelfs van middag even naar Haarlem te gaan daar ik voel dat een gewone brief niet toereikende is in dit geval.

Ik hoop dat je het niet kwalijk neemt dat zelfs je beleefde attentie van gisteren[3] ook op den achtergrond wordt gedrongen en ik er nu pas toe kom om je daarvoor dank te zeggen; ik ben er erg blij meê en hoop dat je nu niet denken zult dat dit maar een beleefde frase is; dat zou niet welwillend zijn tegen je nieuwe familie. Nu zal ik Anna ook nog wel eens zien;[4] dat vind ik erg aardig.

Nu, met Anna zeer gegroet van

M. de Gijselaar.

Eindnoten:

1 Datering op grond van A. VERWEY AAN K. VAN VLOTEN [7.11.88b].
2 Verwey maakte in augustus 1888 samen met zijn halfzusje Anna Maria een reisje naar Groningen waarbij zij Gieten aandeden en Marie de Gijselaar ontmoetten.
3 Verwey had ook Marie de Gijselaar een exemplaar van *Van het leven* gestuurd.
4 Zie noot 2.

M.J. van 't Haaff aan A. Verwey 8.11.88

Anvers. 8 November '88.

Waarde Albert!

Van harte geluk gewenscht met je engagement. Ofschoon ik wel reeds het eigenlijke van de zaak wist, zoo had ik toch zoo spoedig nog niet bericht denken te ontvangen van de publiek wording. Toen ik je briefje begon, begreep ik al dat er iets bijzonders in zou staan, daar je anders niet met een excuse begonnen zou zijn, daar je wel weet, dat wij niet zoo druk correspondeeren. Je had je tijd ook wel noodige voor de enkele particuliere brieven die je dagelijks te schrijven had, daar ik bij ondervinding weet, dat die niet zoo kort waren als die ik van jou ontvang.

Dus je kunt daaromtrent met een gerust hart je vrije tijd aan haar besteden, die (ofschoon voor mij onbekend) je wel zoo goed zult willen zijn tevens mijne gelukwenschen over te brengen.

Spoedig hoop ik je mondeling nogmaals te kunnen feliciteeren, daar ik in 't laatst van deze maand of in 't begin van de volgende in Amsterdam denk te komen.

Tot ziens, gegroet van

tàt

Maus

W.A. Witsen aan A. Verwey 8.11.88

Londen 8 nov. '88.

Beste Albert,

'n hartelijke hand met je engagement, - herinner je nog ons gesprek in den trein van Leiden naar Amsterd.? toen was 'k overtuigd, na àlles wat je zei, dat 'k goed zag. -

Maar, Albert, - is 't mijn schuld dat je 't schrijven naar Londen onaangenaam vindt? Waarom dan? Je hebt me zoo veel plesier gedaan met je vorigen brief, je oordeel over m'n schilderij[1] is zoo goed: ja 'tis gewild dat schilderij, - maar vindt je 't daarom minder origineel? Is er iets in van 'n ander? lijkt 't bij geval weer op Millet[2] in de oogen van publiek? Enfin, 't kan me niets schelen, hoor alleen wou 'k maar dat 'k er wat geld voor in de plaats kon krijgen! Ja, 'k zit er tegenwoordig niet dik in - maar 'k had Willem toch gezegd dat 'k hem die *ƒ* 25 geven zou, - maar hij weet, dat is waar, dat 'k 'nbeetje hard[3] ben. -

Ik dank je wel voor je verzen - meer zeg 'k er niet van - hoor je wel? ik dànk je ervoor, - 'tis geen banaliteit.

We leven heel kalm: de eene dag lijkt op den anderen - alleen ben 'k tegenwoordig ziek, - tenminste 'k kan niet uitgaan. Dat heb 'k opgeloopen met 'n wandeling langs de Thames - 'n wandeling van vijf uur langs en over die bruggen en door die reuzestad; dat vind 'k heerlijk zoo alleen te loopen en even aan 'n bar te eten en dan te gaan naar de National gallery etc. Wat 'n heerlijkheid is dàar! Rembranden! -

Weet je nog wel die losbarsting van nijd van Jan Piet, bij 't uitkomen van de N.G waar 't eerste stukje van Verberchem[4] in stond? Nu, de kwestie van Constable en Turner tegen over de franschen is juist.[5] 'tmag zijn, dat weet 'k niet dat Turner 'n leerling is van Constable, maar ze waren van één leeftijd en zijn zelfs allebei in '51 gestorven. Enfin 't doet er niets toe. -

Wordt er over Arti geschreven in de N.G? 'k wou dat Valk 'twou doen.[6] Dat 'k je niet eerder geschreven heb, Albert, moet je niet hinderen. Er is zoo vreeselijk veel te doen, - de dagen vliegen om en buitendien ben k begonnen wat te werken. Dit briefje is ook al heel onvolledig - tot later.

Doe m'n respecten aan Mej van Vloten, en vind 't niet naar om me te schrijven, wil je? dag Albert.

Willem.

Eindnoten:

1 Zie A. VERWEY AAN W.A. WITSEN 2.11.88.
2 Millet had Witsen en andere Amsterdamse schilders nogal beïnvloed.
3 Platzak.
4 Witsen gebruikte dit pseudoniem voor het eerst bij ‘Expositie van Wisselingh in Arti’. In: *De nieuwe gids* 3 (1887-1888), deel II, p. 424-434.
5 Witsen betoogde in dit artikel dat Joseph Mallard William Turner (1775-1851) en John Constable (1776-1837), beiden landschapschilders en in hun schildering van licht en wolken beïnvloed door de Hollandse zeventiendeeeuwse schilders, op hun beurt de school van Barbizon de weg hadden gewezen en daarmee ook op Witsens eigen generatie een stempel hebben gedrukt. Anders gezegd, de lijn liep volgens Witsen via Rembrandt en Jacob Maris naar de Amsterdamse schilders.
6 Er werd in *De nieuwe gids* niet over Arti geschreven.

K.J.L. Alberdingk Thijm aan A. Verwey 9.11.88

Luxembourg Belge
Mont-lez-Houffalize
9 Nov. '88

Amice,

Ik dank je zeer voor je laatste brief en zie nu den volgenden met verlangen te gemoet.

Ik feliciteer je zeer met je engagement.

Ik heb je brief, naar je wensch, goed verstopt, namelijk in mijn zak-portefeuille.

Er komen, nu op 't laatst, nog technische moeilijkheden met de uitgave van mijn roman; als hij niet vóor 1° decemb. verschijnt, had ik ook liefst niet, dat er vóor 1° dec. in 't openbaar over gesproken werd. Heb dus de goedheid van er niet op te rekenen. Het spijt mij voor mij.
tt
Karel Alb. Thijm

H. Gorter aan A. Verwey 9.11.88

9 Nov. '88.

Amice!
Had ik van je verloving geweten, dan had ik je graag gisterenavond gefeliciteerd. Ik hoorde het in den tram te Haarlem en toen ik er over dacht en je meisje daar buiten op de tram zag staan werd ik, ik weet niet hoe, er zeer ontroerd van. Van nacht lag ik er nog lang over te denken: het is onbeschrijfelijk en onbegrijpelijk voor je, waarom het mij zoo aandeed. Van morgen zond ik, om mezelf eenige verlichting te geven, met mijn kaartje eenige bloemen aan haar, en mijn gelukwenschen, die ik hoop dat zij en jij zult willen aannemen.
t.t.
Herman Gorter.

J.J.H. Verloop aan A. Verwey 9.11.88

Amsterdam 9-11 1888

Amice!
Vele hartelijke gelukwenschen van mij en mijne geheele familie
Tot ziens
In haast
tav
J J H Verloop

C.M. van Deventer aan A. Verwey [10.11.88][1]

Amice,
ik ben nog niet gereed[2] en zal daarom liever een anderen avond dan dien van morgen bij u komen.
tt
Charley

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 Zie A. VERWEY AAN F.W. VAN EEDEN [op of na 2.11.88], noot 3.

M.J.F.P.H. Erens aan A. Verwey 10.11.[88][1]

Bussum 10 Nov.

Waarde Albert,
ik zal Maandag komen tegen kwart na twee of half drie.
Ziehier nog een stukje voor den N.G.[2] waarvoor wegens zijn kortheid ik vertrouw dat nog plaats zal zijn. Ik zal je echter voor dit nummer geen novelle of beschrijving zenden. Ik geloof dat dit voor dezen keer genoeg zal zijn. Het is bij me opgekomen door dat Zola op het oogenblik in Holland de '[xxx]' fransche schrijvers te veel naar den achtergrond dringt. Ik geef je vrijheid het foutieve te veranderen.
Ik heb vandaag een gedicht gekregen van Kloos voor de N.G. met opdracht aan mij.[3] Moet ik je dat zenden of heeft hij het zelf aan de N.G gezonden?
Na hartelijke groeten
tt.
Trifouillard

In haast

Eindnoten:

1 Jaardatering op grond van het gegeven dat Erens in november 1888 bij Van Eeden in Bussum werkte.
2 'Literaire fantasie'. In: *De nieuwe gids* 4 (1888-1889), deel I, 194-198.
3 'Zelf-verandering'. Ibid., p. 266. Met opdracht: 'Aan Trifouillard.'

J.C. Singels aan A. Verwey 10.11.88

10 November 88.

Waarde Heer Verwey!

Uw Liefde-in-Trouw[1] had mij al eenig zins voorbereid op het gelukkige bericht van heden. Toch zou ik ook zonder voorbereiding niet erg geschrokken zijn van het goede nieuws. Ik hoop dat gij voortaan met Kitty samen even veel 'van het leven' zult blijven houden als gij het nu doet. Dàt gij het nù doet is zoo heel verwonderlijk niet, maar toch deel ik uw voelen en ik las uw sonnetten voluit met de instemming: 'hij heeft recht'.

Ik dank U daarom dat gij ze mij zond.

Met vriendelijke groeten voor Juffrouw van Vloten, zeker het liefste meisje der wereld! teeken ik mij gaarne

Uwe U toegenegene

J C. Jolles Singels.

Eindnoten:

1 In *Van het leven*, reeks IV, nr. 4: 'Die is verliefd in liefde en samen paart ze // Die Liefde-in-Trouw, waarvan de dichters schreven, // Dat zij den knaap en 't meisje, eéns saamgedreven // saamhoudt in lief en leed. [...]' en reeks IV, nr. 5: 'In mijnszelfs wet staat Liefde-in-Trouw geschreven[...]'.

A. Verwey aan W.A. Witsen [10.11.88][1]

Och, beste Wim, dat was maar een kinderachtig verdrietig zinnetje van me over dat schrijven naar Londen. - Ik schrijf je graag, heel graag en ik dank je wel dat je me dánkt voor mijn verzen. Dat is het liefste wat ik daarvoor krijgen kan en meer dan het opgewonden geschetter van mijn bewonderaars en het eigen wijze geopinie van de kleinlingen en nijdassen. En bewaar Willems Exemplaar maar tot ik 't eens weerom krijg. Het was niet dom en niet verkeerd van me het te sturen, maar zoò is het goed.

Of ik je schilderij niet origineel vind? Ik zou zeggen: wat mij zóo persoonlijk aan doet *moet* wel origineel zijn. Als anderen, die meer dan ik gezien hebben, zeggen dat 't niet origineel is dan geloof ik ze nóg niet, dan geloof ik nog eerder dat zij verwantschap verwarren met navolging. Alle eigen gevoel brengt oorspronkelijks voort. Dat staat vast als een domtoren.

Wie zal er schrijven over Arti? Valk? Je krijgt hem met geen stok naar zijn inktkoker. Over Pulchri[2] moest ook worden geschreven, maar ik weet waarachtig niet wie 't doen zal. De jonge schilders hier, die hechten aan schrijven over schilderijen, zijn mij nog te veel in de profeten-periode. Kunst moet gevoeld wezen, zeggen ze. Natuurlijk. Maar dan doet ieder of

gevoeld is wat hij voelt en wat hij niet voelt on-gevoeld. Valk noch Veth noch Karsen noch Derkinderen lijken me de groote naturen, die *alle* gevoel beleefd hebben, en *iedere* echte uitdrukking onmiddellijk herkennen voor de echte. En die *niet* aan zulk schrijven hechten, worden er toch boos op als het niet in hún voordeel kan worden uitgelegd. Dat doet mij niet zoo bar veel houden van wat er geschreven wordt over kunst. Dat maakt dat ik zelf me liefst heel niet waag in dat geharrewar.

Met in de profeten-periode zijn bedoel ik dit: wij, schrijvers, hebben gezeid: de vraag is niet *wát*, de vraag is *hoe* er geschreven wordt - En de schilders net zoo, zijn gaan zeggen: de vraag is niet wat, maar *hoe* er wordt geschilderd. Maar nu voel ik veel lust om te zeggen: nu ja, dat weten we nu wel al, dat hoe. Ik ga 't vervelend vinden er meer van te hooren.

Eindnoten:

1 Concept; datering op grond van gedateerde brief A. VERWEY AAN W.A. WITSEN 10.11.88
2 Openingstentoonstelling van 'Pulchri Studio' vanaf 25 oktober 1888 aan het Lange Voorhout in Den Haag.

A. Verwey aan W.A. Witsen 10.11.88

Amsterdam
10 Novr '88

Och, beste Wim, dat was maar een kinderachtig-verdrietig zinnetje van me over dat schrijven naar Londen - Ik schrijf je graag, heel graag, en ik dank je wel dat je me dánkt voor mijn verzen. Dat is het liefste wat ik daarvoor krijgen kan en meer dan het opgewonden geschetter van mijn bewonderaars en het eigenwijze geopinie van de kleinlingen en nijdassen. En bewaar Willems exemplaar maar tot ik 't eens weerom krijg. Het was nièt dom en niet verkeerd van me het te sturen, maar zóo is het goed.

Of ik je schilderij niet origineel vind? Ik zou zeggen: wat mij zoo persoonlijk aandoet, *moet* wel origineel zijn. Als anderen, die meer dan ik gezien hebben, zeggen dat 't niet origineel is, dan geloof ik ze nóg niet, dan geloof ik nog eerder dat zij verwantschap verwarren met navolging. Alle eigen gevoel brengt oorspronkelijks voort. Dat staat vast als een domtoren.

Wie zal er schrijven over Arti? Valk? Je krijgt hem met geen stok naar zijn inktkoker. Over Pulchri moest ook worden geschreven, maar ik weet waarachtig niet wie 't doen zal.

Heb je 't stukje van O.N.T. Stemming (Karsen) in 't Dagblad[1] gelezen? 't Is wel aardig, maar ik zie geen heil in Karsens schrijvers-ambities. Die jongen wordt ook nog aangepakt door dat wereldsteedsche van 't Amsterdamsche geestesleven[2]; gelukkig voor hem is de ergste tijd voorbij. Hij

moest maar stilletjes blijven schilderen en geen ambities krijgen. Dat is een weelde voor sterke beenen; een ballast, die gespierde menschen een tijdje dragen, voor oefening, en dan neergooien - maar die voor zwakkeren geen eens oefening is, maar *enkel* ballast.

Ja, London moet groot zijn. Ik zou die groote steden van Europa eens even willen zien, om den indruk ervan, mijn eersten, die altijd mijn blijvende is, mee naar huis te nemen, en dan te gaan werken. Ik houd wel van groot tegenwoordig.

Ik hoop dat je gauw beter bent en dat alles goed zal gaan. Ik heb 't geld nog niet gestuurd. Ik had het niet. Maar ik stuur het zeker.

Dag beste Wim. Schrijf me, niet als een plicht, maar als je lust krijgt wat te praten met me. Ik geloof niet dat ik ooit zoó zal worden dat ik niet goed denken blijf aan al mijn vrinden.

Mijn meisje verzoekt de groeten aan je. Dag

Albert

Eindnoten:

1 O.N.T. Stemming [J.E. Karsen], 'De najaarstentoonstelling bij Arti'. In: *De Amsterdammer. Dagblad voor Nederland* d.d. 7-11 1888.

2 Karsen had een onbeantwoorde liefde voor de bemiddelde beeldhouwster Sara de Swart opgevat, die hem en vele andere kunstenaars financieel steunde; deze pijnlijke ervaring deed hem geestelijk uit zijn evenwicht raken.

A. Aletrino aan A. Verwey 11.11.88

Achtergracht 25. 11.11.88.

Amice,

Naast mijn hartelijke gelukwenschen met je engagement zend ik je het schetsje[1] weêrom.

Als er iets is waarvan ik heb opgezien is het je engagement geweest. Ik hoop dat de vriendschap die ik altijd van Kit heb gehad ook op jou mag overgaan - en dat ik in jou een even goeden vriend mag houden als ik altijd in Kit heb gehad.

Ik dank je wel voor de toezending van je bundel.

Na groeten

tt.

Sam

Eindnoten:

1 Wellicht 'Een achtermiddag', dat in de december-aflevering van *De nieuwe gids* (p. 199-210) verscheen.

F.W. van Eeden aan A. Verwey 11.11.88[1]

Bussum 11 nov. '88

Dankje voor het boekje van Emants[2] - ik zal er een beoordeeling van geven. Ik ben aan Kippeveer[3] bezig. De kroniek schrijf ik niet - ik heb van W. een brief uit London waarin hij zegt dat hij er een geven zal over Helene Swart[4]
tt
Free

Eindnoten:

1 Briefkaart.
2 Nadere gegevens ontbreken.
3 Cosinus [J.A. Heuff Azn], *Kippeveer of het geschaakte meisje*. Besproken door Van Eeden in *De nieuwe gids* 4 (1888-1889), deel I, p. 248-251.
4 H. Swarth, *Sneeuwvlokken* (Amsterdam 1888) werd door Verwey besproken: ibid., p. 238-242.

C.M. van Deventer aan A. Verwey 13.[11].88[1]

Amsterdam 13 10 88 39 Hemonystraat

Amice,
Indien ik geen tegenbericht ontvang hoop ik Vrijdagavond as. tegen 9.30 bij je te komen, tenzij jij liever bij mij komt.
tt
Charley

Eindnoten:

1 Briefkaart; maanddatum ontleend aan poststempel.

M.L.C. Lotsy aan A. Verwey 13.11.88

Utrecht 13 Nov. '88.

Waarde Heer,
De enkele maal dat wij u hier mochten zien, is voldoende geweest onze belangstelling te wekken in Uw persoon en met het meeste genoegen kennis te nemen van de eeuwig belangrijke mededeeling die ons heden morgen van Uwentwege toekwam.
Wij wenschen er u van harte geluk mee! En dat kan *ik* vooral met vol vertrouwen doen, die de ouders van Uw meisje heb gekend en de erfelijkheid voor veel meer dan 90 % de maakster onzer ziel acht, zoo goed als van ons lichaam, waarmee ik haar trouwens volmaakt één denk.

Het zou Dr v. Vloten stellig ontzaggelijk veel pleizier gedaan hebben twee zijner dochters zoo verbonden te zien aan uitstekende Vertegenwoordigers en verbreiders van den Nieuweren geest.

Uw meisje herinner ik mij nog zeer goed, al zal dit wel niet wederkeerig wezen. Mocht dit wèl het geval zijn, breng haar dan s.v.p. mijn hartgrondigen wensch voor haar geluk; een wensch dien gij bij gelegenheid ook wel zult willen overbrengen aan haar mama. -

Mijn vrouw laat u hartelijk groeten en ik voeg er de mijne bij.

Achtend en vriendschappelijk

Uw dw.

M C L Lotsij.

M.F.J.F.P.H. Erens aan A. Verwey 14.11.88

Bussum 14 Nov. '88

Amice

Hierbij nog de beelden[1] van Louis Veuillot en de Goncourt's. Over den eersten ben ik tamelijk tevreden, vooral, omdat hij in Holland nog niet vertoond is; permitteer deze uitdrukking.

Ik verzoek je ze in te lasschen achter Flaubert en vóór de voorstelling van de groep litteratoren. Op die manier heb ik door de Goncourts een goede sluittoon.

Het spijt me dat ik je nog moet lastig vallen, maar ik ben zeer in mijn schik dat ge het met mijn stukje ééns waart. Ik meen, dat om te doen uitkomen, dat ik van Frankrijk spreek onder den titel Fantasie tusschen twee haakjes het woord ‘Frankrijk’ moet gezet worden; ik heb dan geen omhaal noodig en fixeer dan onmiddelijk de grenzen.[2]

Voor het overige zult ge dan wel zorg dragen. Ik ben je intusschen zeer dankbaar voor de moeite.

tt

Trifouillard

Eindnoten:

1 Passage waarin Veuillot en De Goncourts beeldend worden beschreven in: F. Erens, ‘Literaire fantasie’. In: *De nieuwe gids* 4 (1888-1889), deel I, p. 194-198.

2 Dit is niet gebeurd.

A. Schaap aan A. Verwey 14.11.88

Haag 14 Nov. 88

Waarde Heer Verwey,
Met zeer veel genoegen vernamen wij het voor u zoo heugelijke en gewichtige nieuws van uw engagement met Mej Kitty van Vloten, van harte deelen we in uw geluk, en niets zal ons aangenamer zijn dan uwe visite te ontvangen, om dan tevens de kennis te maken van Juffr. van Vloten, van wier Vader ik altijd zoo veel gehouden heb, zoo dat zijn Kinderen, al ontmoette ik ze nooit, voor mij geen onbekenden zijn!
Dat het ook eenmaal ons voorrecht zij, onzen zoon een dergelijk geluk te zien deelachtig worden!
Ontvangt beide onze beste groeten en gelooft ons, uwe zeer toegenegen vrienden
Israels

C.A. Scheltema aan A. Verwey [14].11.88[1]

Arnhem 15 Nov '88

Hartelijk gelukgewenscht met uw engagement door
A Scheltema

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.

A. Verwey aan M. van Vloten [tussen 13 en 15.11.88][1]

Am. Novr '88

Beste Martha,
Kit en ik wou'en Zaterdag bij jullie op de koffie en den eten komen. Mag dat? Als 't je niet te druk is wou'en die twee ook wel blijven slapen. (Zijn twee je te druk en een niet, zou Albert dan bij Jan Piet[2] kunnen worden ingekwartierd? Zou jij dat in dat geval eens aan Anna[3] willen vragen?)
Lotsy heeft kans gezien in eén felicitatie-briefje twee van zijn grondbeginselen te behandelen. 1° dat van de erfelijkheid. 2° dat van de eenheid van lichaam en ziel. Free en ik zijn uitstekende verbreiders van den nieuwen geest (zal *gids* moeten wezen).
Zou je je antwoord *niet* aan mij willen sturen, maar aan Kit, die vandaag

en morgen logeert Steeg over Sloot, Dordrecht. Free's briefkaart heb ik ontvangen. Ik had Hel. Swarth aan Kloos gestuurd, haar pas verschenen bundel n.l.,[4] op hoop dat hij hem bespreken zou. Heb jullie dien bundel? Anders zal ik den mijnen meêbrengen. Hij is zeer de moeite waard. -

Laat Free me even schrijven of hij gesteld is op romans te bespreken. Ik heb hier: 1° Onder den schepter der Hofmeesterij. Eene deensche hofgeschiedenis uit het einde der XVIde eeuw. Naar het duitsch van E. Biller. - 2° Van Letter tot Geest. door Gerhard von Amyntor. Roman uit onze Dagen. 2 dln. 3° Een leelijk Eendje door Henri Groll uit het Engelsch van A.E. 2 dln.[5] 4° Idealen, door Cath. Alb. Thijm. 2 dln. Wat moet ik beginnen met al dat moois. Aan Chap geven. Die maakt van alles burgerturf.

Gister zijn we op Cecilia[6] geweest. Zeg, Martha, went dat gauw, zoo samen in 't publiek? Groet Free en dien lieven Hanzeman. Kitty groet ook. Dag

Albert

Eindnoten:

1 Datering op grond van M.C.L. LOTSY AAN A. VERWEY 13.11.88 en met behulp van de eeuwigdurende kalender.
2 Veth, die ook in Bussum woonde.
3 Anna Veth-Dirks.
4 *Sneeuwvlokken*. Amsterdam 1888. Verwey besprak deze bundel in *De nieuwe gids* 4 (1888-1889), deel I, p. 238-242 naast Kloos die zijn 'Literaire kroniek' aan haar wijdde: ibid., p. 277-280.
5 Verwey besprak dit boek zelf: ibid., p. 211-215. De overige hier genoemde boeken werden niet besproken in *De nieuwe gids*.
6 Caecilia-concert.

K.J.L. Alberdingk Thijm aan A. Verwey 15.11.88

Luxembourg-Belge
Mont-lez-Houffalize
15 Nov. '88

Amice,

Heden beviel mijn vrouw van een 'wel-geschapen' zoon.[1] Ik heb het genoegen je daar-van kennis te geven.

tt

Karel Alb. Thijm

Eindnoten:

1 Joseph Willem Lambertus Alberdingk Thijm.

W. Doorenbos aan A. Verwey 15.11.88

Brussel 15 November 88.
rue de l'Aurore 19

W.V.
Ik wensch u van harte geluk met uwe plannen en die verbintenis moge niet alleen voor uw beider leven gelukkig wezen; ook is er de hoop bij, dat uwe litteraire studiën en aandoeningen er bij zullen winnen.
Mijn zoon Jacobus is voor zijne musicale carrière ook thans te London en zou Kloos opzoeken, wiens adres ik kreeg van Helene Swarth, die sneeuwvlokken uitgaf, die zij ook aan u scheen te willen zenden.
Met verlangen zie ik naar uwen langen brief uit en zal daar dan ook beter op antwoorden als nu.
Met de beste wenschen en de meeste groeten t.t.
W.D

W.J.T. Kloos aan A. Verwey 16.11.88

II. Camden Park Road
Camden Square,
London. N.W
16 Nov. 1888.

Amice,
Het spijt mij zeer, dat je het geld nog niet hebt kunnen sturen, volgens afspraak. Het is weinig interessant voor je te weten, hoe het komt, dat ik geld noodig heb: maar zeker is het, dat ik volstrekt eenig geld moet hebben. Als ge niet het geheele bedrag kunt zenden, stuur dan s.v.p. maar de helft of zoo, en wees verzekerd van de dankbaarheid van
Willem Kloos

A. Verwey aan K.J.L. Alberdingk Thijm 16.11.[88][1]

16 Nov.

Amice,
Ik stuur je vandaag revisie van je stukje over Le Rêve, en proef van 't Naschrift. Zie, als je wilt, dat naschrift nog eens na, 't leek me bij de lektuur

dat 't eenvoudiger kan wezen. Ik heb 't ongeloofelijk druk met mezelf, waarvoor ik excuus vraag. Daarom heb ik je ook nog niet geschreven zooals ik beloofde - Als 't wat luwt, schrijf ik weer.
tt
A.V.

Eindnoten:

1 Jaardatum ontleend aan Prick 1981.

A. Verwey aan W.J.T. Kloos[1] 17.11.[88][2]

17 Nov

Goes heeft mij Maandag l.l gezegd dat hij het geld dien middag aan je gestuurd had, zooals ik hem had verzocht namens mij te doen. £ 2. - in banknoten. Ik zal hem vanavond inlichting vragen.
Albert Verwey

Eindnoten:

1 Geadresseerde geïdentificeerd als Kloos op grond van W.J.T. KLOOS AAN A. VERWEY 16.11.88.
2 Concept; jaardatering op grond van de door Kloos gevraagde ponden.

K.J.L. Alberdingk Thijm aan A. Verwey 19.11.88

Luxembourg Belge
Mont-lez-Houffalize
19 Nov. '88

Amice,
Ik heb een kleinigheid in het naschrift van over Le Rêve geschrapt. Kijk jij nu nog maar eens s.v. pl.
Krijg ik ook proef van *Juffrouw Lina*?[1]
tt
Karel Alb. Thijm

Ik ben zoo vrij geweest een kommunikatie-briefk. omtrent mijn vaderschap voor v. Looy aan jouw te adresseeren.

Eindnoten:

1 L. van Deyssel, boekbespreking van: Marcellus Emants, *Juffrouw Lina. Een portret*. 's-Gravenhage 1888. In: *De nieuwe gids* 4 (1888-1889), deel I, p. 253-256.

M. Hamminck Schepel aan A. Verwey [19.11.88][1]

Waarde Verwey!
Daar vind ik bij 't opruimen van mijn tafeltje een brief aan u van 1 Nov. - O,o en die is vergeten te verzenden, wat zult ge mij onaardig gevonden hebben. Het was zoo vriendelijk van U mij uw mooien bundel te zenden - ik dank er u zoo hartelijk voor - vergeef me mijn slordigheid. - In een opzicht heb ik chance, àls het althans waar is wat ik hoorde - want dan zijt ge in een heel gelukkige stemming - en hebt geen loisir gehad om aan ons[2] te denken, en zijt bovendien geneigd elke onaardigheid te vergoelijken. - Is dat ding nu waar waarop ik zinspeel, maar dat ik niets noemen wil zonder zekerheid?
Met een groet van W.P en mijzelf en mijn hartelijken dank voor uw geschenk.
Uw toegenegen
M. Douwes Dekker S -

Eindnoten:

1 Datum ontleend aan poststempel.
2 W.A. Paap en Mimi Douwes Dekker-Hamminck Schepel.

A. Allebé aan A. Verwey [21].11.88[1]

Amsterdam, November 1888.

De ondergeteekende, Directeur der Rijks-Academie van Beeldende Kunsten alhier, heeft de eer U uit te noodigen in het gebouw der voormelde Academie, op Zaterdag den 24sten of Zondag den 25sten November e.k., des namiddags tusschen 1 en 4 uur, ter bezichtiging van een beeld, eenige copijen en andere studiën door de Heeren P. Pander en P. Ph. Rink vervaardigd op hunne kunstreizen in Frankrijk en Italië, in 1888.
De directeur der Rijks-Academie voormeld,
Aug. Allebé.

Eindnoten:

1 Circulaire; datum ontleend aan poststempel.

A. Verwey aan K. van Vloten [21.11.88][1]

Allerliefste lieve kind,
ik zat hier achter mijn beregende ruiten, met voor me een heele boel ou'e verzen. Kloos heeft me geschreven over 't uitgeven van die verzen die ik

vroeger op hem gemaakt hebt. Wat 'n rare jongen om zich daarover te bekommeren. Maar die verzen lagen daar, dat 's waar, voor niemands pleizier, in mijn kast. Ik heb ze voor den dag en de goede eruit gehaald. Dat is een bundeltje van veertig,[2] dus nog grooter dan 'Van het Leven'. Ik heb geen plan, voorloopig, ze uit te geven; maar ik zal ze overschrijven, want ik heb alleen het klad, en dan eens voor je mee brengen. Ik krijg er zoo het gevoel van dat ik toch al heel wat doorleefd heb. Je zult er uit kunnen zien hoe anders ik vroeger Willems verdriet behandelde, - dat ik toch nooit heelemaal heb weggekregen, dat verdriet van den melancholicus, dat door zijn heele lichaam is heengegroeid. Je kunt er ook uit zien hoe ik hem zag, hoe heél niet als een mensch.

Ik ben bang dat je 't een triste daagje zult vinden, zoo alleen in Haarlem. 't Is nu ½ 4 en al bijna donker. Doe de gordijnen maar dicht op de bibliotheek en steek 't licht aan en de gaskachel. Dan is 't er knus. Zit je er nu zoo?

Ik blijf vandaag ook thuis en heb niet om de kou maar om de ongezelligheid de kachel aangemaakt - straks steek ik 't licht op en ga zitten wachten op wat ik schrijven zal. Dan is 't hier ook knus. 't Is nu goed weer om st Niklaas-surprises te knutselen. Ik vind het een heel prettig idee dat ik met st Niklaas bij je kom. Hier is het op zoo'n avond altijd bizonder onaangenaam.

Zul je tot Zondag geduld hebben, poesje? Ik heb er nog over gedacht of ik morgen niet even kon komen. Maar 't gaat niet. Clausen kan vorderen dat ik 's ochtends aan de drukkerij ben, en 's middags en 's avonds mag ik wel heel hard schrijven, want Zaterdag is de laatste vergadering voor de afl. uitkomt, en dan wou ik klaar zijn. Eigenlijk was die vergadering zondag, maar ik zal ze op zaterdag stellen. Dan kom ik zondag vroolijk bij je; ik zal nog eens zien met welken trein.

Vervloek je mijn bezigheden niet al dat ze me zoo vasthouden? Maar de week daarop zal ik wel zorgen voor een koffiedrink bij Ietje of zoo iets. En dan den Zondag breng ik de aflev. mee. Dat is al de 2de die ik brengen kom aan 'mijn meisje'.

Ik heb Gorter zijn boek[3] zelf gebracht en 't toen aan den trap gegeven en ook jouw groeten gedaan. Ik heb er ingezet: Aan mijn Vriend Herman Gorter - is dat goed?

Ik heb nu de lamp op gestoken. Met de lamp is het hier tienmaal aardiger dan over dag. Over dag ziet het er hier koud uit, doet het niet? Je ziet, nu ga ik ook al fouten zien. 't Is wat moois.

Zeg, poes, als we naar Rotterdam gaan, ons laten kijken, moeten we dat dan in éen dag doen? Nee, wel? We moeten ons niet hoeven haasten, wat zeg jij?

6 uur

Ik heb gegeten. Wanneer komt poes 'r brief vandaag? Ik verlang er zoo naar.

Poes, daar krijg ik een invitatie van Allebé, om Zaterdag of Zondag in de Academie de proeven van Pander en Rink te komen kijken. Willen we dat zaterdag na de koffie even doen? Als je geen zin hebt, moet je 't zeggen. Maar

Eindnoten:

1 Datering op grond van A. ALLEBÉ AAN A. VERWEY [21].11.88. Slot ontbreekt.
2 Pas in de *Verzamelde gedichten* (Amsterdam 1889) zijn onder de titel 'Van de liefde die vriendschap heet' 44 sonnetten gepubliceerd uit wat in handschrift *Boek der mysteriën* heette, een cyclus genummerd van I-LXVII en voor het overgrote deel daterend uit 1885.
3 Een exemplaar van *Van het leven*.

W. Doorenbos aan A. Verwey 22.11.88

Brussel 22 Novemb. 1888
rue de L'Aurore 19

Amice!

Zoo even ontving ik uw bundel poëzie. Ik dank dus dadelijk er voor, met de verheuging dat de gevoelens er in uitgedrukt met mij samenstemmen. Het is alsof mij een stuk poëzie, drie honderd jaar geleden, maar dieper gedacht en gevoeld, toekwam loopen. Zelfs het uiterlijk werkt mee tot die illusie. Zonder te willen en weten, schijnt gij een Spiegel redivivus.[1] Uwe constructien en woorden als '*onzelfs*'[2] enz. herinneren er en aan zijn leerling Hooft.

Ik weet echter dat gij u zelf zijt, maar de incarnatie blijft toch over. Ook uw Hollandsch dialekt waarmee men in andere Hoeken van ons land, mee spot. De loslating van de *n*, is uw eigen werk. Ik ben ook blij met uw gedichten, omdat zij verre staan boven die van U in de laatste nommers van N.G. staan. Met de beste wenschen en hoop op uw brief tt W.D

Eindnoten:

1 Henrick Laurensz. Spieghel 'herleefd'.
2 *Van het leven*, reeks III, nr. 1, de eerste vier regels: 'Er zijn er die zich-zelven deugdzaam noemen, // Omdat zij heel veel van een ander houden; // On-zelfs, omdat ze aldoor zichzelf bezighouden // Met 'n ander dan zich-zelf. Dat 's ijdel roemen.'

A.P.C. Ising aan A. Verwey 22.11.88

Amst. 22 Nov. 88

Amice.

Vergun mij je geluk te wenschen met je verloving.

Zooeven deed mijn kippigheid er mij weer in loopen. Ik heb je niet herkend en dacht dat Breitner met iemand zat, dien ik nooit gezien had. Ik wilde aan het tafeltje voor hem neerstrijken, maar bedacht mij onderweg en ging toen in eens heel ver weg. Wil mijne beste verontschuldigingen aanvaarden.

tt

Arnold Ising Jr.

P.L. Tak aan A. Verwey [22.11.88][1]

Amice!

Hartelijk dank voor Uwe verzen, zooeven ontvangen. Mijn artikel[2] is aan 't groeien, en als 't voor 't zetten te pas komt, kan ik wel wat vooruitzenden. Of liever: laat Clausen maar een jongen zenden, als hij behoefte aen copy heeft. Vóor Zondag komt het in ieder geval af. Ik wilde gaarne een 25 afdrukjes hebben. Is er geene mogelijkheid om - zooals bij andere tijdschriften gewoonte is, deze dadelijk na het afdrukken te maken? Clausen zendt ze in den regel niet vóor den 25en van de maand. Gegroet!

Tak

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 P.L. Tak, ‘Onderzoek en wetgeving ten opzichte van den arbeid’. In: *De nieuwe gids* 4, deel I, p. 157-189.

A. Verwey aan K. van Vloten [22.11.88][1]

Donderdagavond ½ 12

Juffr. de Swart was niet thuis, poeselief. En toen ben ik maar in de Poort gaan kijken. Daar zat George. Daar heb ik een half uurtje mee gepraat en zit nu weer hier op mijn kamer. 't Is wàt handig om met George te praten. We zijn 't zoo eens, hij en ik; we hebben zoo allebei een vak, waar we van houden en dat we eender voelen, groot, spontaan voelen, dat praat prettig - we vertellen elkaar wat we denken over ons vak, ieder over het zijne, en over de andere jongelui - ja, de jongelui zeggen we. Grappig, hè?

Hij zei dat je er zoo lief uitzag van de week en dat dat fluweel je zoo goed stond. Hij praatte ook weer over dat hij een portret van je maken wou. Er was vanavond Kunstbeschouwing op Arti - had ik het maar geweten, lief. Was je dan gekomen? Toe, zeg nee, want anders heb ik spijt, en het is toch eigenlijk maar heel goed dat ik vandaag tot ½ 9 heb kunnen schrijven. Morgen ochtend schrijf ik weer over Brederoo,[2] want 't is nog niet af. 't Zijn echte boekbeoordeelingen deze keer. Er is eigenlijk zoo niets aan. Maar wat moet, moet. Poes, ik heb een verschrikkelijk groot gat in de hiel van mijn kous. Zal jij dat stoppen? Maar je maast beter, doe je niet? Maak je maar niet bezorgd, hoor. Ik heb voor morgen al andere, niet gaten, maar kousen.

Weet je wat je me maken moet, poes? Luchthartig. Ik heb gemerkt tot mijn schrik, dat de laatste jaren me een beetje zwaartillend gemaakt hebben. Dat heb je nooit aan me gezien, wel? Maar 't is toch heusch waar en ik was niet in mijn schik vanochtend toen ik het merkte. Ik had mezelf wel een slag in mijn gezicht willen geven. Wees maar niet bang, als iemand zichzelf slaat doet hij 't nooit hard. Dat heb ik als kind dikwijls gemerkt.

Als je 'Albert' zeit wordt je dan opgeruimd? Als ik 'Kitje' zeg, ga ik dadelijk glimlachen, zachtjes. Verleden jaar zei ik altijd tegen mezelf: opgeruimd, bedaard, verstandig; minstens eéns in de drie, vier dagen. Dat was mijn heele catechismus en geen meisje, dat 'r belijdenis doet kan zoó innig voelen voor den haren, als ik voor den mijnen deê. Hij was álles voor me. En ik hád ook niet anders toen. Nu zeg ik Kitty en Kitty is meer dan een woord. Niewaar, *mijn* lieve Catechismus. Ja, my Catechism is a Kittychism. Flauw hè, poes?

Merk je wel dat ik mijn pen heelemaal heb stuk geschreven. Dat komt van al die boekbeoordeelingen. Ik heb nu al 25 blz druk. O zeg, ik heb al de sonnetten die ik goed vind om uittegeven, ook die al in de N.G. gestaan hebben, bij elkaar geteld. Dat zijn er 62. Wat zeg je daarvan. Dat is een goeie bundel voor 'n ander jaar, hè?

O foei, wat zeg je nu van zoo'n leelijken jongen. Nu leit daar nog het leelijke eendje. Ben ik niet erg, erg slecht. Ja, zeg het maar gerust. Straf me maar, toe. Ik verdien het. Ik zal nooit meer stukken gaan schrijven. Of, nee, poes, dat meen ik niet. Want dan moesten we droog brood en water eten. Dat doe ik niet. Zul je me straffen? Nacht, lieve poes. Ik zal heel lief zijn zaterdag en Zondag. Heel nederig, omdat ik zoo leelijk ben geweest. Nacht, kind, *mijn* poezekind. Nacht.

Eindnoten:

1 Datering op grond van E.S.C. DE SWART AAN A. VERWEY [23.11.88] en de eeuwigdurende kalender.
2 Albert Verwey, 'Boekbeoordeelingen' [waaronder *De werken van G.A. Brederoo*]. In: *De nieuwe gids* (1888-1889), deel I, p. 211-242.

A.J.M. Diepenbrock aan A. Verwey 23.11.88

's Hertogenbosch, 23 November 1888

Amice.

Mag ik je feliciteren met je engagement met Mej. van Vloten. Ik weet niet of het waar is en of je het al weten wilt, maar iemand schreef het me die het weten kan, en daarom geloof ik het en feliciteer je. Nu nog iets. Weet je wel dat ik erg graag je Sonnetten ‘Over het leven’ zou hebben? Dat zal je wel niet verwonderen. Heb je er nog een exemplaar van over. Om je de waarheid te zeggen, wacht ik er al sints een maand op, ik heb ze bij Hein gezien een maand geleden en al dien tijd van de hoop geleefd dat ik ze in huis gestuurd zou krijgen. Ik hoop dat je 't vergeten hebt en nog in staat zult zijn, mij dat *groote* genoegen te doen. Morgen kom ik in Amsterdam, ik zal misschien geen tijd hebben om je op te zoeken, maar leg het boek klaar, zoo je wilt, dan zal ik 't in ieder geval komen halen. Ik ben in een maand niet in stad geweest, verlang vreeselijk naar Amsterdam, omdat ik hier maar één mensch heb waar ik mee praten kan.[1] Van Hein kreeg ik een kort maar zeer dronken briefje uit Marseille. - Vaarwel en vergeet mij niet heelemaal. tt Alphons Diepenbrock.

Eindnoten:

1 Vermoedelijk Johan Henri Toole of A.J. Derkinderen.

E.S.C. de Swart aan A. Verwey [23.11.88][1]

Westeinde 23.

W. Verwey.

Wat speet het ons[2] U niet te kunnen ontvangen. Doe ons het genoegen spoedig het nog eens te probeeren. Wij zijn Woensdag a.s. thuis b.v. Met vele groeten

S. de Swart.

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 Baukje [van] Mesdag en Sara de Swart.

A.P. van Groeningen aan A. Verwey [24.11.88][1]

Gedempte Binnenrotte 48
27 November 1888.

Zeer geachte Heer,
Ik ben zoo vrij geweest, den Heer Beitsma te vragen, of hij plan had den bundel uit te geven. Tot nog toe heb ik geen antwoord gekregen. 't Zou evenwel kunnen zijn, dat hij *U* bericht had gezonden. Indien U de novellen teruggezonden zijn, mag ik u dan verzoeken, ze mij te sturen?
Kan U het laatstgezonden[2] plaatsen?
Hoogachtend
Uw dw. Aug. P. van Groeningen

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 Zie A.P. VAN GROENINGEN AAN A. VERWEY 2.11.88, noot 1.

H.S. Swarth aan A. Verwey 24.11.88

Mechelen, 24 Nov., 1888.

Lieve Dichter,
Hartelijk dank voor uw bundel! Ik heb het boek met veel belangstelling gelezen en herlezen en mij verheugd in de originaliteit en zeggingskracht, die deze sonnetten onderscheidt van zooveel anderen dezer dagen.
Ik hoop dat gij er veel geluk aan zult beleven en dat uwe wijze lessen velen zullen genezen van de Ontevredenheid, waartegen gij zoo flink te velde trekt.
Zal ik in bizonderheden treden en u vertellen welke uwer sonnetten mij 't best bevallen?

> Sonnetten schreef 'k, daar 'k, mensch langs menschenwegen,[1]

en de tweede die daarop volgen, vooral 5. en

> Wee, laat ons stil, doodstil als kindren wezen,[2]

en

> Maar wie óm 't Beeld en 't Schoone in zich het aardsche[3]

en

> Komt nu, bedroefden! al wie raad'loos klagen![4]
>
> Ook enkele regels en uitdrukkingen vind ik mooi, b.v.:
>
> En vraag niet of ik schreiende oogen ken
>
> 't Is kramerstaak te kraaien voor de menschen
>
> 't Huis waar mijn Schoonheid woont en mijn rijk loon leit.
>
> Mijn toorn zal in uw stad een toren wezen.
>
> Zijn leed als brood te breken met de tanden
> En 't bitterste eten...
>
> Van 't liefhebbe' is hun 't lieve hebben 't meeste;
> Gaat 't hebben weg dan wordt het lieven haten.
> 't Lief is geen lief nu 't niet hún lief mag blijven.
>
> Maar Liefde is Liefde, al gaat al 't lief verloren.
>
> Waar 'k nu bedroefd, 'k zou met de droefsten schreien:
> Zóo droef als ik kan toch geen droef mensch klagen.
>
> Klaagt uit, klaagt mee, maar leer dan 't Leven lijden.
> Want wie dat leert heeft nooit meer leed te vreezen.[5]

Aanmerkingen maak ik niet: ik weet hoe onaangenaam ongevraagde critiek den dichter aandoet.
Laat mij besluiten met een gelukwensching en een vriendschappelijken groet, ook voor uw meisje.
Hélène Swarth

Eindnoten:

1 *Van het leven*, reeks I, nr. 3.
2 Idem, reeks II, nr. 4.
3 Idem, reeks II, nr. 4.
4 Idem, reeks IV, nr. 7.
5 Losse regels uit dezelfde bundel.

M.J.F.P.H. Erens aan A. Verwey [25.11.88][1]

Amice,

ziehier de gecorrigeerde proeve[2] zoo goed als het ging want ik ben er nog niet handig in.

Ik vind het zinnetje ook niet goed daarom heb ik het maar achter ‘maagdelijkheid’[3] afgebroken. Is het zoo goed? Zoo er nog iets in is gebleven geef dan nog een tikje.

t.t.

F. Erens.

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 ‘Literaire fantasie’, gepubliceerd in *De nieuwe gids* 4 (1888-1889), I, p. 194-198.
3 Dit woord komt in de tijdschriftpublikatie niet voor.

M.J.F.P.H. Erens aan A. Verwey [26.11.88][1]

Amice,

Gij hebt zeker mijn proef ontvangen. Ik hoop morgen tegen drie uur bij je aan te komen: we kunnen dan de bibliotheek regelen.

Vraag s v.p. tien overdrukjes van mijn stukje aan Clausen. Intusschen vaarwel 't blijft hier nog regenachtig en de barometer wil maar niet vooruit.

tt

Trifouillard

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.

A. Verwey aan K.J.L. Alberdingk Thijm 26.11.[88][1]

26 Nov.

Amice,

Een briefkaart met mijn felicitaties vind ik tot mijn schrik onder mijn rommel op mijn tafel. Neem me niet kwalijk en vergun me je nu nog hartelijk te feliciteeren en geluk te wenschen.[2]

tt

Alb. V.

Eindnoten:

1 Jaardatum ontleend aan Prick 1981.
2 Met de geboorte van zijn zoon.

J.P. Veth aan A. Verwey [26.11.88][1]

Bussum Zondagavond

Amice,
Gelieve in den N.G. zoo mogelijk nog een plaatsje te reserveeren voor een boekbeoordeeling van ± 4 pagina's over Mesquita's werk,[2] die ik Dinsdagavond verzend.
tt
J.V.

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.
2 J. Staphorst [J.P. Veth], ‘Kunst’. In: *De nieuwe gids* 4, deel I, p. 257-261.

D. de Lange aan A. Verwey 28.11.88[1]

A'dam 28-11 88

Geachte Heer.
Nog altoos, verzuimde ik u mijn beste wenschen te zenden voor uw toekomstig geluk. Vergeef mij mijne late, maar daarom niet minder welgemeenden wensch
Met vriendelijken groet
Hoogachtend
Uw dr
Dan. de Lange

Eindnoten:

1 Briefkaart.

J.P. Veth aan A. Verwey [28.11.88][1]

Bussum Woensdagmorgen

Amice,
In 't stukje dat ik je gisteravond zond komt voor de uitdrukking ‘inventieve kunstgreep’. Dit moet zijn ‘ingenieuze kunstgreep’. Zou je zoo vriendelijk willen zijn dit bij de correctie nog te veranderen.
tt
J.V.

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.

J. van Looy aan A. Verwey [?].11.88

Nieuwe Amstel.
Nov. 88.

Amice

Ik had al zoo lang gezegd willen hebben wat mijn overtuiging is over het vele schilder kunstgepraat om me. 't is niet de eerste maal. dat ik het gezegd hebben wou. vele malen heb ik mijn meeningen al in orde gezet, telkens wanneer het me ergerde, te moeten ondervinden. hoe het altijd weêr de redeneering was, of het intellect dat temperamenten in den weg staat. maar de roes was niet voorbij en de opwinding neêrgeschreven op 't papier, of het stuk dwaalde in de papierentas, omdat ik twijfelde, of schouderophalend dacht: ach, waarvoor zou 't dienen, laat ze maar harrewarren, werken. ploeteren naar zich zelve op, door de zware zwabben van moeielijkheden heen, en bij omvallen des noods, best mogelijk, maar voor diè het *leven* willen, over het leven alleen. naar het leven op

En dus zou ik het niet hebben gedaan. als het mij niet eindelijk was beginnen te vervelen. te moeten zien hoe de verwarring. die overal en altijd geheerscht heeft in het praten over kunst, telkenmale werd vergroot, door nieuwe menschjes, door voortzettertjes van wat een mensch begonnen is, door intellectueele napluizertjes. of door weeke naturen. goed, maar die geen woordvoerders kunnen zijn. zij die aan 't bazelen slaan. als ze tegen de schouders aanloopen van een temperament. die lyrieken uit de zesde hand. en zich met kwinkeleeringen omwikkelen, die preekende en zeurende wegloopen van het machtige zijn. naar een altijd minder mooie schijn.

O. ik weet wel wat ik zeg. ik weet wel wat het is een mooie droom: maar ik weet ook dat droomen geen kwijlen is. en in geen geval weet ik van droomende geslachten of scholen en van gevoelige richtingen niet, want die doen me zeer, want die zijn valsch, want die zijn onecht.

Ik zal uitzeggen wat ik op mijn hart heb, goed of kwaad, dat gaat me niet aan.

Zoo wou ik het allereerst zeggen, dat het verschijnen van zooveel stemmingen te gelijk, de naam alleen, als banier opgestoken is een misdaad me allang verveelt. Ik wou maar zeggen dat zij in mijn gedoe niet passen. Ik wou zeggen dat het me verveelt met overtuigingen van anderen om mijn ooren te worden gekeild, dat het naar is, gevleugelde woorden te zien herkauwen tot teorien in hun mond; Ik wou zeggen dat ze moeten ophouden te Jovisen van achter hun wolk.

En ik wou ze zeggen. dat *zij* de menschen niet mogen aanschelden, dat zij die moeten laten aan hun affaires die de hunnen niet zijn, ik wou zeggen dat ze niet eveneens mogen gaan doen, andere custorsen wordend in een ander museum.

Maar ik wou hun vooral zeggen, dat ze geen muurtjes mogen gaan bouwen van geleende steenen, ik wou ze zeggen. dat het een verwarring brengende vaagheid is, te zeggen 'kunst is passie' want kunst dat is toch pas de staande en niet zoo licht om te werpen daad, door die passie, door het mooiste menschenbegeeren gemaakt. Want honger is nog geen brood. en dorst nog geen water. Ik wou ze zeggen. dat het een vaagheid is, zoo niet een overeengekomen fraserij. wanneer ze zoo maar spreken van wat schilders een ding noemen. Ik wou ze zeggen dat in Kunst alles al een ding is waar een persoon uit roept. uit vloekt desnoods. of innig begeert. 't Kan een aanloop zijn naar een ander ding... ik wou ze helpen herinneren. dat dit het eerste en het voornaamste is.

Dus wou ik zeggen. dat het tijd wordt de apostelmantel uit te doen. 't Staat niet in onze moderne tijden. zooveel aposteltjes te gelijk. Ik wou ze vragen niet langer in kranten de menigte te beleeraaren met abstracties, die de menigte niet begrijpen kan. als ze niet te gelijk den grooten macht hebben. de menigte in te gieten hun daden, hun stille wil en hun onbreekbaar begeeren onder de grooten te behooren, ik wou hun vragen niet langer *zóó* luid te praten over schoonheid want de schoonheid. als ze bestaat, is maar voor enkelen. doch het leven om allen. En aan de vele vele slimmertjes wou ik nog zeggen. dat *ik* liever mijn hand verdord zag, liever mijn leven gansch en al vergeten, dan willens en wetens te moeten behooren tot die creaturen. die hun heele leven lang werden bezeten door de kracht van anderen. maar die nooit werden bevrucht en droegen een eigen gezond kind, maar die toch dik werden en welgedaan door het mannenzaaisel...

Ko van Looy

A. Verwey aan K.J.L. Alberdingk Thijm [1.12.88][1]

Amice,

Onder de drukte voor de afl. door heb ik me meermalen met een zeker genoegen herinnerd dat ik je nog een brief over je verzen[2] zou schrijven. Ik dacht er met des te meer pleizier aan, omdat ik vooruit zeker wist dat ik er niets beoordeelends of bedenkingen-opperends over schrijven zou; maar alleen mijn aangenaam aangedaan zijn door het feit dat je zoo heel van-zelf beleefd hebt wat ik je geschreven had van hoe proza verloopen kan in verzen. 't Is aardig, juist als ik jouw proza las, dacht ik altijd: hoe, wanneer,

door wat voor verandering van klank, maat, onderwerp misschien, wordt dit proza verzen? Dat het kon voelde ik, zoo goed als ik wist dat het bij mij zoo was, maar ik was altijd verbazend benieuwd naar *hoe* het gebeuren zou.

Ik wou je eigenlijk bedanken voor dat je me dit hebt laten zien. Ik zie jou nu ook vollediger, en wat we toch altijd allemaal doen, ons eigen werk vergelijken met dat van onze tijdgenoten, - dat heb ik nu volkomen kunnen doen, nu ik ook het verzen-gedeelte in je gezien heb, al is het maar een stukje ervan, en de soort ervan mooi zie staan naast mijn soort.

Wij zijn verbazend ándere menschen, en het is maar heel gelukkig dat twee menschen zoo anders en, elk voor zich zoo tevreden met zijn eigen, zijn kunnen.

Als ik nu in mijn werk zit ben ik geneigd het jouwe ‘irraisonnable’ te noemen. Het woord is van Looy, die 't eens van iets van hemzelf zei. Maar ik voel ook dat jij, als je in 't jouwe bent, lust kunt voelen het mijne kleurloos en burgerlijk te vinden. En nu maak ik het mijne maar en geniet van het jouwe, blij dat we allebei iets anders doen.

Als je me nu plagen wilt moet je me dringend gaan vragen wat Van Looy met ‘irraisonnable’ bedoelde. Ik zou't niet kunnen uitleggen en ik zou me wreken door jou een definitie van burgelijk op te geven, wat je minstens een opstel in de encyclopedie van Winkler Prins[3] zou kosten.

De afl. is gister verschenen. Wat zeg je van Trifouillard,[4] die erin geslaagd is de fijne draden die door het bosch van zijn konversatie drijven bij elkaar te weven tot een beeldrijk borduursel.

Ik schreef daar straks dat ik tevreden met mijn eigen ben - dat is maar bij wijze van spreken: ik moet je nu namelijk weer verzoeken een roman[5] te bespreken die buiten mijn bespreek-vermogen valt.

Ik hoop dat het je vrouw en kind goed gaat en groet je zeer.

Albert Verwey

Eindnoten:

1 Datum ontleend aan Prick 1981.
2 Zie K.J.L. ALBERDINGK THIJM AAN A. VERWEY 15.11.88.
3 De eerste druk van A. Winkler Prins, *Geïllustreerde encyclopaedie, woordenboek voor wetenschap en kunst, beschaving en nijverheid* (16 delen) verscheen van 1870-1882. De tweede druk van 1884-1888.
4 ‘Literaire fantasie’.
5 Nadere gegevens ontbreken.

H.C. Roelofsz aan A. Verwey 2.12.88

v h 2 Dec 1888.

Waarde vriend Verweij

Eene ernstige ongesteldheid van Mijnheer was de oorzaak, er geen denken aan was, eenige oogenblikken rustig te kunnen schrijven; thans de zieke wat kalmer, wil ik er dadelijk gebruik van maken, om je mijne hartelijke dank toe te brengen, voor je door mij zoo hoog gewaardeerde attentie.[1] Zoo ooit! dan vindt dit blijk van vriendschap weerklank in mijne ziel. Kon ik bij het volgen uwer ontboezemingen, ook niet alles begrijpen, veel was er, wat zoo dikwerf door mij gevoeld werd maar niet onder woorden kon brengen. En zoo is het met het mij toegezondene! Heerlijke denkbeelden staan daar geuit, en betreur nu, niet zoo verre in de muziek te zijn, om die klanken tot mijn geest te doen doordringen. Tog hoop ik, iemand onder mijne kennissen te vinden, die mij dat te genieten geeft. En nu wil ik je ook uit naam van Reydon hartelijk geluk wenschen met je Engagement mogt het in alle opzigten eene bron van innig geluk voor je zijn

Neem deze regelen voor lief en geloof mij steeds met achting je toegenegene

Mevr Reydon Roelofsz

Eindnoten:

1 De toezending van *Van het leven*.

A.P. van Groeningen aan A. Verwey 4.12.88

Gedempte Binnenrotte 48

4 Dec. 1888

Geachte Heer,

Nóg heeft de heer Beitsma me niet geantwoord,[1] hoewel ik het hem tweemaal uitdrukkelijk verzocht. Minstens vind ik dat onbeleefd. Ik wil erkennen, dat het moeielijk is, zich in de omstandigheden van een ander te plaatsen - daartoe is veel hart en veel persoonlijk lijden noodig - maar omdat ik zelf altijd gewoon ben, onmiddelijk te antwoorden, en daarbij alle bezwaren over het hoofd te zien, dáarom mag ik het ook van een ander eischen, dunkt me. Ik zie er dan ook een persoonlijke beleediging in, dat de heer Beitsma zich niet verwaardigde me te antwoorden.

Ik verzoek u daarom, me de novellen terug te sturen, dan zal ik mezelf zien te helpen. Het spijt me, dat ik u zooveel last veroorzaak. Het zou me

waarlijk zeer spijten, als ik bij u een onpleizierigen indruk achterliet. Maar ik weet, dat U te veel gevoel heeft, dan dat ge op enkele daden van iemand een oordeel over zijn karakter zult gronden. Helaas! de omstandigheden zijn soms sterker dan de mensch, leer ik zachtjesaan inzien. Ik word dan ook al oud!

In elk geval, u kan verzekerd zijn van mijn dank. Meer heb ik ongelukkig niet te missen.

Mag ik op een spoedige toezending rekenen? U zal me daardoor zeer verplichten

Uw dw. Aug. P. van Groeningen

Eindnoten:

1 Zie A.P. VAN GROENINGEN AAN A. VERWEY 24.11.88.

K.J.L. Alberdingk Thijm aan A. Verwey 6.12.88

Mont-lez-Houffalize
Luxembourg Belge
6 december 1888

Amice,

Ik zit te schrijven aan een artikel, getiteld ‘Over Willem Kloos en Albert Verwey’ en dat ik aan het Weekblad De Amsterdammer wil aanbieden.[1] Maar het valt mij moeilijk. Zoodra ik bizonder en geestdriftig ga schrijven, wordt het ongeschikt. En nu doe ik moeite om het begrijpelijk te schrijven en toch geen erge gemeenplaatsen en herhalingen te zetten. Maar ik weet niet of ik slagen zal.

‘Irraisonnable’, ja, ik zal niet vragen wat je bedoelt.[2] Heb ik je echter wél begrepen, dan spreek je wel deugdelijk van het zuivere verzen-gedeelte. Je denkt dit er van, als je in je werk zit, schrijf je. Dán ben je ook de hoogste rechter. Nu raken hier de uitersten elkaâr weêr, want v.d. Goes schrijft mij, dat de laagste rechters uit mijn stuk[3] afleiden, dat ik in mijn verstand getroffen ben.

‘Kleurloos en burgerlijk’, neen, in welke ‘inspiratie’-toestand ik ook was, ik kan je verzekeren, dat ik dat nooit van je werk heb gedacht. Ik wil je wel bekennen, dat je lijkzang met de ‘droomen en uren’[4] en dat het meest gepassioneerde van je Christus-sonnetten[5] en dat verscheidene gedichten van Kloos mij meer *dádelijk emotionneeren* dan je ‘*Van het Leven*’. Hoewel ik je mij onlangs geschreven bewering, dat Kunst is aandoening in geluid,[6] beäam, zoo vind ik toch, dat niet de direktheid en de hevigheid der emotie de eenige maatstaven zijn om de voortreffelijkheidsgraad van kunst te

meten. Ik vind bij-gevolg, ook in mijn innigste oprechtheid, ‘Van het Leven’ daarom niet minder mooi dan de lijkzang, enz. Ik vind, dat ‘Van het Leven’ door andere qualiteiten weêr boven de lijkzang, enz. uit-munt.

Maar als je jouw en mijn verzen nu tot de hoogste kunst rekent, hoe zeer ook verschillend in soort, dan hoef je daarom toch niet, dan, enfin, ik bedoel, ten eerste, dat jij d'r al zoo veel gemaakt hebt en ik maar zoo weinig, en dat jij zeer zeker nog veel meer verzen maken zult, terwijl dat van mijn volstrekt nog niet gezegd is. Ik vermoed nog-al aanmerkelijk, dat over vijftig jaar jij een dichter zult zijn geweest, die ook wel proza heeft geschreven, en ik een prozaïst, die ook wel eens verzen heeft gemaakt.

Ik ben benieuwd naar den roman, dien je me ter bespreking zult zenden. Voor zoo-ver jullie geen van allen de volgende boeken zelf beöordeelt, ontving ik er gaarne een of meer ter bespreking van:

Byvanck, Poëzie en Leven[7]
De Chateleux, Indrukken v-d dag[8]
Pierson, Oudere Tijdgenooten[9]
Scheidius, Een blik in de wereld[10]
Pierson, Willem de Clerq[11]
Vosmaer, Inwijding[12]
Schimmel, De kapitein v-d lijfgarde[13]

Ook zoû ik dolgraâg Hélène Swarth haar ‘Sneeuwvlokken’[14] eens ter leen hebben. Maar noch hierom noch om de Revue Indépendante vraag ik je meer vóor dat jij ook een sekretaris hebt, die de bezending kan doen.

Ik kan tot nu toe niet gelooven dat ík Hélène Swarth haar werk óok het mooiste zoû vinden.

Bestaat ‘Holland Vlaanderen’ nog? Want anders noem ik het in een journalistiesch artikel[15] weêr op, onder de tijdschriften, die, na dat ik er over geschreven had, hebben opgehouden te bestaan.

De literaire fantasie van Trifouillard,[16] ja, dat is ‘mijn genre niet’. Ik heb er veel op tegen. Ik ben het buitendien ook niet met hem eens. Ook meen ik dat elders zijn ‘fort’ ligt. Het stuk van Ary Prins[17] vin ik bizonder. Apropos, ken jij Poe, en want vind je van Poe? Ken jij Quincey, en wat vind je van Quincey?

Heb de goedheid mij eens te schrijven of de poep-scène in ‘Menschen en Bergen’, die romanfragmenten van me, die je in Katwijk gehad hebt en die jullie wildet plaatsen, en je niet mooi maar bizonder vond, - of die poep-scène in den Nieuwen Gids zoû kunnen gedrukt worden, ik bedoel of die er in zoû kunnen blijven[18].

tt

Karel Alb. Thijm

Mijn vrouw en kind maken het heel goed. Dank-je.

Eindnoten:

1 Een artikel onder deze titel werd door *De Amsterdammer. Weekblad voor Nederland* geweigerd. Wel werd het afgedrukt in *Dertien close-ups*, p. 57-60.
2 Zie A. VERWEY AAN K.J.L. ALBERDINGK THIJM [1.12.88].
3 'Zolaas nieuwe boek'.
4 'Doode uren'. In: *Persephone en andere gedichten*, p. 46-48.
5 Ibid., 'Drie sonnetten'. In: *De nieuwe gids* 1 (1885-1886), deel I, p. 298-300.
6 Zie A. VERWEY AAN K.J.L. ALBERDINGK THIJM 17.2.88.
7 W.G.C. Bijvanck, *Poëzie en leven in de 19e eeuw. Studiën op het gebied der letterkunde*. Haarlem 1889. Een bespreking hiervan is niet in *De nieuwe gids* verschenen; wel is postuum een kritiek gepubliceerd in *De scheldkritieken*. Editie Harry G.M. Prick. Amsterdam 1980, p. 351-353.
8 Engelbert de Chateleux, *Indrukken van den dag* (Amsterdam 1888) werd door Van Deyssel besproken in: *De nieuwe gids* 5 (1889-1890), deel II, 90-92.
9 A. Pierson, *Oudere tijdgenooten*. Amsterdam 1888. Over dit boek noch over de volgende heeft Van Deyssel geschreven.
10 Ernst Schneidius, *Een blik op de wereld*. Oorspronkelijke roman. 2 delen. Dordrecht 1888.
11 *Willem de Clercq naar zijn dagboek*. Door A. Pierson en De Clercqs jongste kleindochter. (2 delen). Haarlem 1888.
12 C. Vosmaer, *Inwijding*. 's-Gravenhage 1888.
13 H.J. Schimmel, *De kapitein van de lijfgarde*. (3 delen). Schiedam 1888.
14 *Sneeuwvlokken*. Amsterdam 1888.
15 Nadere gegevens ontbreken.
16 'Literaire fantasie'.
17 Ary Prins, 'Een executie'. In: *De nieuwe gids* 4 (1888-1889), p. 190-193.
18 Zie K.J.L. ALBERDINGK THIJM AAN A. VERWEY 24.7.88, noot. 1.

A. Verwey aan F.W. van Eeden 6.12.88

Rozengracht 57
Amsterdam
6 Decr '88.

Free,

Ik heb Willem Witsens brieven aan mij overgelezen en zie nu dat ik hem zelf over de bewuste zaak[1] schrijven moet. Ik zal hem schrijven of hij jou of mij heeft willen misleiden. Ik hecht eraan hem dat zelf te vragen en ik hecht aan zijn ondubbelzinnig antwoord, omdat ik te veel houd van dien jongen, om niet heel vast en zeker te willen weten wàt hij heeft uitgehaald, tegen mij een onnoodige, klein-zielige gevoelshuichelarij of tegen jou een ongelukkig dom jokkentje, waar hij zich niet meer uit durft losrukken.

Je zult het zeker goedvinden dat ik op die manier van jouw vertrouwelijke mededeelingen gebruik maak, want het zal je niet onverschillig kunnen wezen waar ik iemand voor houden moet voortaan, dien ik altijd voor een ernstig mensch en een goed vriend van me gehouden heb. Wim *moet* de gelegenheid hebben zich tegenover mij uittespreken en te verdedigen. Dat vind jij ook, nietwaar?

En dan zou het het best zijn, geloof ik, - want dàn kunnen hij en ik zonder omwegen met elkaar praten, - dat jij mij opgeeft, woordelijk, wat Wim jou over die zaak geschreven heeft. Dan gaan wij secuur.

Je zult me zeer verplichten door me de noodige citaten *p.o.* te willen opgeven. Dan schrijf ik Win dadelijk. Je zult me toestemmen dat het heel *rustig* en *genoegelijk* is alles in 't vriendelijke te houden, maar dat het *veiliger* en *heerlijker* is zeker te weten, wie wezenlijk en werkelijk onze vrienden en geestverwanten *zijn*.

tt
Albert.

Je moogt dezen brief aan Wim laten lezen als je dat prettiger vindt.

Eindnoten:

1 Verwey had van Van Eeden gehoord dat Witsen Verwey's *Van het leven* niet gelezen had, terwijl hij tegenover Verwey wel zijn waardering ervoor had uitgesproken.

A. Verwey aan A.P. van Groeningen [6.12.88][1]

Geachte Heer,

De Heer Beitsma heeft mij een poosje geleden uw bundel teruggestuurd. Tot mijn spijt wil hij hem niet voor eigen rekening uitgeven. Zijn brief en uw schetsen zend ik u binnen eenigen dagen en schrijf u dan nader.

Achtend
Verwey

Eindnoten:

1 Briefkaart; datum ontleend aan poststempel.

A. Verwey aan W.A. Witsen 6.12.88[1]

6 Decr 88.

Wat bliksem, heb jij toch uitgehaald, Wim Witsen? wat is er waar? Heb je mijn verzen gelezen of heb je ze niet gelezen, zooals Free beweert? Weet je wel wat je mij geschreven hebt? Lees dan eens: bv 29 octr. 1.1.4[2] - Zie je dat goed? Je eigen woorden, hoor! Je verlangde er naar. Toch zeker naar ze te lezen nietwaar? Of bedoelde je naar ze wegtesluiten zonder ze in te zien, zooals Free zeit dat jij schrijft dat je gedaan hebt. Nu, en verder bv 8 nov. 11. Dat is een heel hartelijke brief jongen. Jij meent het ook immers[?] hartelijk met me. Daar staat in -

Bedoelde je dus dat je me voor die *verzen*, waar je naar verlangd had, dankbaar was, Wim, wezenlijk ernstig *dan*kbaar? En jij zou ze niet gelezen hebben, *niet hebben ingekeken*, zooals Van Eeden zeit dat jij hem schrijft. Hoe zit dat jongen? Of zou iemand met die zin daarboven iets-anders bedoelen, Wim?

Ik zal dit volg[xxx] niet aan Free laten lezen voor ik een brief van jou heb kunnen hebben. Maar Free zeit dat 't aan mij leit dat ik uit jouw schrijven aan mij opmaak dat jij de verzen zou hebben gelezen. Wat heb jij hem toch voorgegoocheld, waar hij zoo overtuigd in is?

Ik hoop maar dat je me schrijft: Voor jou - och nee, voor mij, omdat ik nog al houd van je. Ik zal niet boos worden en ik ben het nu niet op je, maar laat in godsnaam het kleinzielige rechts en links te vrind houden niet zwaarder wegen dan het hebben van één vrind onder duizend vijanden, al is die Vrind dan maar

je
Albert Verwey

Eindnoten:

1 Concept.
2 Onduidelijk wat met 4 na laatstleden bedoeld wordt.

W.A. Witsen aan A. Verwey 8.12.88

Londen 8 Dec. '*88*-

Alles wat 'k je schreef was waar en ernstig. Ik hèb erg verlangd naar je verzen; ik had 'n veel te grooten indruk van dien laatsten tijd in Holland om niet te verwachten van jou - wien 't zoo nà aanging - dat je heele mooie dingen zoudt maken. Je weet hoe blij 'k was toen je 't me vertelde, op je kamer, dat je zooveel gewerkt hadt. En toen 'k je verzen kreeg, kon 'k ze niet dadelijk lezen omdat 'k aldoor samen was met Kloos en 'k bàng was dat hij ze lezen zou. Daarom schreef 'k je toen niet; en later op je briefje waarin je schreef over 't schrijven naar Londen dat je niet aangenaam gemaakt werd, bedacht 'k dat ik je niet eens bedankt had voor je verzen. Toen deed 'k 't; en 'k had erbij willen schrijven over 't inschrift[1] dat me terugbracht in dien nacht van ons laatsten gesprek.[2] Wat ik in dat inschrift zag, zal 'k je nu ook niet zeggen omdat 'k geloof dat 'k me vergist heb - en 'k wilde je bedanken zonder er iets bij te vragen. En dat wàs geen banaliteit. Want 'k voelde veel voor je - albert - al vond 'k ook - zooals 'k je in dien nacht ook gezegd heb - dat je niet mooi deed tegenover Kloos. Ik zag uit je voorlaatsten brief[3] dar je 't zoo ànders opvatte - en 'k erken dat je daar reden voor hadt - en 'k schreef je niet terug omdat 'k 't onaangenaam vond je te zeggen dat je je vergist hadt. - Je verzen zelf had 'k niet gelezen en iets

later schreef v Eeden me - in antwoord op 'n vraag van mij of Kloos je verzen lezen mocht - dat ikzelf ze ook maar niet lezen moest. Maar toen is Boeken gekomen die ze Kloos wèl heeft laten lezen; en 'k heb ze toen ook gelezen en gezien dat 'k daaruit begrijpen kon wat 'k eerst niet had begrepen in je. En dat begrijpen deed me verdriet even als je verzen zelf. Ik had je dat niet willen schrijven als er geen misverstand uit was ontstaan omdat 't er voor jou weinig toe moet doen of 'k je verzen mooi of leelijk vind. Maar nu 'n explicatie noodzakelijk is kan 'k niet anders zeggen dan dat 't me spijt dat je die verzen geschreven hebt. Meer hoef 'k niet te zeggen.

Er is iets in je brief dat me denken doet aan 'n bedreiging om Free te laten lezen hoè oneerlijk en dubbelhartig 'k wel ben. Dat spijt me. Je zou me 'n groot plezier doen met Free alles te laten lezen wat 'k je schreef.

Uitvoeriger te schrijven lijkt me onnoodig. 't Zou tot niets leiden. Maar 'k hoop wezenlijk dat 't je verder goed gaat Albert. Leef wèl.

Willem Witsen

Eindnoten:

1 Niet bewaard gebleven.
2 Wellicht de nacht na Witsens afscheidsdiner bij Couturier op 11 oktober 1888; Verwey refereert aan deze zelfde nacht in A. VERWEY AAN W.A. WITSEN 29.10.88.
3 Niet bewaard gebleven.

F. van der Goes aan A. Verwey 10.12.88

Am 10 Dec. '88. -

Den Heer Albert Verwey,
Alhier.

Amice,

Gisteren avond hebben Kloos, Free, ik - je weet zeker al dat Kloos hier is - een conferentie gehad over de manier waarop in het vervolg de redactie van de N-G zou moeten worden gevoerd en ik heb mij belast, over onze plannen met jou te spreken. Van Eeden heeft een concept-reglement opgemaakt, waarvan ik morgen een copie krijg om je idee over te hooren. Het komt mij voor dat wij ons eenigszins streng aan de afspraken die wij zullen maken, moeten houden, als wij de heele boel niet naar de kelders willen zien gaan. In het algemeen wenschte Kloos het secretariaat te blijven voeren, natuurlijk met de restrictie dat wat hier moèt worden afgedaan, hier blijft. Hij heeft mij gevraagd ook iets van het werk te willen doen, en ik heb er niet tegen, ook voor eigen leering, van de zes afleveringen er drie in elkaar te zetten. Dat is geloof ik beter, dan dat eén van de redacteuren daar voortdurend meê belast is. Enfin, wij hebben op deze manier eenige

afspraken gemaakt, die Free zoo als ik zeg, nog nader zou formuleeren; ook over het distribueeren van boeken, het houden van regelmatige vergaderingen, het zenden van copy aan Kloos, etc. Ik heb niet willen wachten met je dit voorloopig te zeggen, omdat ik er sterk tegen zou zijn dat een dergelijke overeenkomst voor een van de redacteuren geheim zou blijven, langer dan noodig was. Ik zal van avond even bij [je] aan zien te komen, als ik tenminste van de boekverkooping bij Bom vroeg genoeg weg kan.

tt

F.v.d.G.

I.L. Israels aan A. Verwey 10.12.[88][1]

Amst: 10 Dec

Amigo

Gaarne wil ik voortgaan met je portret, zoo gauw mogelijk. Vanaf Donderdag, om 1 uur. Informeer me s v p . wanneer je wilt komen.

Salut

Isaac I.

Eindnoten:

1 Briefkaart; jaardatum ontleend aan poststempel.

A. Verwey aan K. van Vloten [10.12.88][1]

Maandagavond 6 uur

Er komt vandaag geen eind aan het nieuws. Ik heb nu Van Deyssels roman gekregen. Daar zal weer wat over geschreeuwd worden. Hij is bedaarder dan Een Liefde, maar even zonderling van taal en met verhalen van kleine kostschooljongetjes, die elkander zoenen in den donker en vage voorstellingen hebben van dat ze niets onzedelijks mogen bedrijven. De Kritici zullen niet weten wat ze daar meer moeten misprijzen: de ‘onnatuurlijkheid’ van de taal, of de te groote natuurlijkheid van de toestanden.

't Doet me een beetje pijnlijk aan, zóoveel liefde voor zoo'n ongelukkig stukje werklijkheid. Ik zou 't niet graag zeggen tegen de kritici - maar die kunst *is* ziek, ze is hysterisch. 't Gezonde houden van het leven is anders. Dat neemt intusschen niet weg dat dit boek weer heel bizonder is, en als aan elkaar geschreven boek een boel beter dan ‘Een Liefde’. 't Is droger; maar ook vaster, rustiger, gelijker; en dat is een groote aanwinst.

Mag je 't lezen, poes, zoo'n slecht boek?

Mijn tweede nieuws is een brief van Goes. Kloos is hier om de redactiezaken vast te stellen. Gister heeft hij met Free en Frank in Bussum gepraat. 't Blijkt wel dat zijn grootste zorg was dat ik me in 't secretariaat zou dringen en nu is hij de twee komen bepraten dat hij secretaris zou blijven en dat Goes zich - met mij - zou bemoeien met de drukkerij. 't Is me een pret om daarvoor uit Londen te komen. Ik weet wel dat ik me buiten dat geknoei houd. Goes zit er erg mee in. Hij schrijft me dat we maar alles *vast* moeten afspreken want ‘dat anders de heele boel naar den kelder gaat.’ Hij is bang dat ik op mijn achterste beenen ga staan. Maar ik kan mijn tijd wel beter gebruiken. Ik heb nu lang genoeg 't werk voor anderen gedaan: ik voel nu dat ik niemand meer iets schuldig ben. Ik zal hen de zaken laten beredderen zooals zij willen. En over een poosje kom ik met een aanvraag om honorarium. En als ze dán zien dat ze 't niet goed af kunnen en ze hebben me dán noodig, dan kan ik altijd nog zien of ik me voor die zaken warm wil maken.

Zul je me schrijven, poes, of je vindt dat ik zoo verstandig doe, en of je 't goed vindt?

Misschien komt Goes vanavond nog hier. Ik zal hem leuk-weg zeggen dat ik de volgende maand geen tijd zal hebben mij te bemoeien met de drukproeven en dat hij en Free 't dus maar moeten doen. Ik heb 't nu een paar jaar gedaan, zal ik zeggen: 't is niet meer dan billijk dat jullie 't nu ook eens leert.

Ik geloof werkelijk, poes, dat ik al te goedig geweest ben. Wij lijken wel geboren te zijn met dat verdrietige gevoel van alle menschen iets schuldig te zijn. En eigenlijk hebben wij geen schuldeischers. Nu niet meer tenminste.

Zul je niet vinden dat ik je erg vervelende brieven schrijf? Ik moet wel aan die zaken denken, en ik schrijf je wat ik denk.

Ik heb je kap op mijn lamp gezet - Hij is toch wat aardig.

Ik kijk in Karels boek: er zijn mooie brokken in, frissche, gevoelde brokken.

Eindnoten:

1 Datering op grond van verschijningsdatum van Van Deyssels *De kleine Republiek*, F. VAN DER GOES AAN A. VERWEY 10.12.88 en met behulp van de eeuwigdurende kalender; slot ontbreekt.

A.P. van Groeningen aan A. Verwey 12.12.88[1]

Gedempte Binnenrotte 48.
12 Dec '88

Zeer geachte Heer,
Mag ik u nog eens herinneren aan uw belofte? Gaarne zou ik ‘ze’[2] zoo spoedig mogelijk terug hebben.
Achtend
Uw dw Aug. P. van Groeningen

Eindnoten:

1 Briefkaart
2 Zie A.P. VAN GROENINGEN AAN A. VERWEY 4.12.88.

I.L. Israels aan A. Verwey 12.12.[88][1]

Amst - 12 december.

Amice
Kom liever de volgende week twee dagen bv. nà elkaar. Ik ben nu nog dezer dagen met een studie bezig. Schrijf me wanneer je kunt nà Maandag.
Salut
Isaac I.

Eindnoten:

1 Briefkaart; jaardatum ontleend aan poststempel.

A. Schaap aan A. Verwey 12.12.88

Haag 12 Dec 88

Waarde Heer Verwey,
ik behoef u niet te verzekeren hoe aangenaam ons uw visite zal zijn, en dat we ons reeds bij voorbaat er op verheugen, en tevens op de kennismaking met uwe lieve aanstaande.
Dat onze zoon[1] niet mee komt spijt ons natuurlijk zeer.
Reeds een paar weken loop ik rond met het denkbeeld om tegen u of Dr. v.E. eens mijn hart uit te storten over hem. Ik had het plan echter juist opgegeven, het is een te moeijelijk onderwerp voor mij om schriftelijk te behandelen, voor een derde om er over te denken.
Aangezien zijn bestaan zooals hij dit de laatste jaren voert ons echter buitengewoon veel zorg baart en verdriet doet, zoo zoude ik u wel willen

verzoeken om als als gij hier zijt dit onderwerp niet aan te roeren, en, zoo dit toch gebeurt, er over heen te praten, ligtelijk toch zou onze prettige, opgewekte, stemming er onder lijden, daarom schrijf ik het u vooraf.

Dat Isaac vroeger heel knap was, - dat hij in de laatste jaren niets meer kan of kent, dit staat als een paal boven water. Ook dit: dat er, zoo voortzwoegend, niets van hem terecht komt. Dit is het oordeel van zijn onschatbaren Leermeester en wegwijzer, van mijn kostbaren Man. Dat hij niet meer 'terecht' kan komen, ten zij hij weer even als vroeger werkt, dat, op dezen weg voortgaande, de gevolgen onafzienbaar ellendig voor hem en voor ons zijn, dit gelooft zijn Vader zeer zeker. Stil en rustig in zijn atelier zitten, schilderijen componerend die de lui goed betalen, en toch het l'Art pour l'Art tot devies, dit heeft hij steeds vóór zich gezien, zoo werkte hij vroeger ook. Men moet hem nu slechts *zien* werken, met opgestroopte hemdsmouwen, en bloote armen, voor honderde, neen voor duizende guldens aan materiaal vermorsend, als een gek werkend, om, al is men leek, te beseffen dat dit de manier niet is!

Mijn gezondheid heeft zelfs enkel ten gevolge van de zorg en de angst die ik reeds om Isaac heb uitgestaan, gevoelig geleden, - ik hoop de crisis die ik heb doorgestaan wel te boven te komen, ik ben echter altijd bevreesd dat mijn beste Man, die één en al gevoelsmensch is, en bovendien 65 jaar oud, zich de zaak veel meer aantrekt dan hem dienstig is. Voordeelig is 't niet voor hem dat hij mij altijd troost met de bewering: wij moeten onze zoon zoo als hij sedert de laatste jaren leeft en werkt als een 'ongelukkig mensch' beschouwen, als iemand die b.v. wat anders mankeert, b.v. als een idioot.

Dit alles wou ik u schrijven. U schijnt erg veel van uw Vader te hebben gehouden, waarde Heer Verwey, ik geloof dat Isaac even veel houdt van de zijne, wie zou niet veel van zulk een engelachtig man houden? 'T is nu nog altijd niet te laat dat hij besefte: hij benadeelt dien heerlijken Mensch zijn gezondheid, hij verkort zijn leven, als hij niet als een eenvoudig rustig burger die tevens artist is, aan zijn werk zit, hij kan 't heel goed, hij heeft zich niet noodig aan te stellen als een krankzinnige die visioenen schildert!

We zijn zelf de schuld van 't heele geval, we hadden Rudolf Steinmets, zijn kwade geest, onder bij oogen moeten nemen, toen 't nog tijd was, evenals Mevr de Dompierre de Chauffepié zulks bij tijds deed,[2] - en ver*bieden* hem met *onzen* zoon om te gaan. Hij had niet noodig gehad vervormd te worden naar 't model van Steinmetz, wij hebben er ook wel verstand van hoe een mensch behoort te zijn! Wat hebben de lui nu een schik dat het 'vroeg rijp vroeg rot' ook hier van toepassing is! Alsof hij 't eerste voorbeeld is van een vroegrijp talent. Wat wil men doen als men kinderen heeft die buitengewoon vroeg ontwikkeld zijn? Men kan ze toch den hals niet omdraaijen, wel?

We hebben nu een kleinzoontje[3] van 5 maanden, dat kind is nu reeds zoo wijs als een gewoon kind v. een jaar. Dit kind is ook ge*woon* kind, lang niet, daarbij een beeld en zoo zoet dat hij nooit stout is of schreit. Onze kinderen waren, precies zoo toen zij klein waren, en zoo zijn zij verder opgegroeid. Isaac schreef reeds de aardigste comedietjes en vertelsels toen hij 9 jaar oud was, - 'k heb ze nog bewaard, - toen hij 17 jaar was was hij de knapste van al de jonge schilders in ons land, - hij had zulks kunnen blijven, - waarom niet? Nu heeft hij zijn talent vermoord, hij is met zijn kunst op een dwaalweg geraakt, - hij zit in den modder, hij zal er nog voor goed in omkomen, ten zij hij weer dezelfde rustige, eenvoudige schilder-burger wordt van voorheen, zoo als hij 't onnavolgbare Voorbeeld steeds voor oogen had, en nog heeft!

Ik wil van de teleurstelling voor mij niet spreken, - ik spreek slechts over zijn Vader, voor wien op zijn leeftijd *niets meer de pest* is als harteleed, en dat heeft hij nu door onzen zoon.

Verandert hij niet, ik herhaal 't, de gevolgen, - ik wil er niet aan denken.

Misschien is deze heele brief een groote dwaasheid. Gij kunt er niets aan doen, - misschien toch wèl.

Zooals hij werkt doet hij met alles, met zijn geld, met zijn goed. Waar moet het heen? Ik geloof zelfs dat hij niet meer van mij houdt, omdat ik nièt tot het genre ‘slappe ganzen’ behoor waarvan vader Cats gewaagt,[4] maar heel best mijne opinies durf te zeggen waar ik denk dat't te pas komt!

Nu ik u dit geschreven heb waarde Heer Verwey, zie ik met nog meer genoegen uw bijzijn te gemoet, wat ik op mijn hart had weet ge nu, en ook dit: dat ik er liefst niet over gesproken wil hebben: 't hindert ons te veel.

Gaat ge Zaterdag weêr weg? Wil ik ook de logeerkamer voor u in orde maken of voor Juffr. van Vloten?

Kom wanneer ge wilt ge zult zeer welkom zijn bij uwe Vrienden Israels

Eindnoten:

1 Isaac Israels.
2 Vermoedelijk Marie de Dompierre de Chaufepié-Ferrand wier zoon Henri Jean blijkbaar ook bevriend was met Steinmetz.
3 Dirk Gerard Cohen Tervaert.
4 Vergelijk Jacob Cats, *Houwelijck*. Deel 4 (‘Vrouwen’). In: *Alle de wercken*. Amsterdam 1726. Deel I, p. 369.

A. Verwey aan K. van Vloten [12.12.88][1]

Woensdag avond 9 uur

Ja, stellig is het waar, poes, wat je schrijft. En ik zal ernaar doen ook. 't Is jammer dat 't van harte samengaan van de redactieleden minder wordt, maar aan 't maken van reglementjes, dat surrogaat voor geestverwant-

schap, wil ik me liefst niet bezondigen. Dat is knoeiwerk en loopt op niets goeds uit. 't Zou wijs geweest zijn elkaar te verdragen en als kloos in Londen was gebleven hadden we af en toe van weerskanten van 't Kanaal een beetje heen en weer kunnen brommen, maar we zouden gauw genoeg gezien hebben dat meér niet noodig was. Zijn overkomen, hun conferenties, hun reglementjes-maken, als schooljongens, die een rederijkersclub hebben opgericht, dat zal allemaal blijken onnut geknoei geweest te zijn, want de zaken zullen niet loopen zooals zij in hun reglement zetten, maar zooals de omstandigheden van eén redacteur in London, eén dokter, eén assuradeur en eén zonder betrekking in Amsterdam, zullen aangeven. Ze zullen nu zichzelf en mij een beetje noodelooze last veroorzaken en dan zal alles weer bij het oude zijn. Ik heb kloos nooit iets zien doen dat ánders eindigde.

Je hebt gelijk, als je erbuiten staat zie je alles zooveel beter. Nu ik erbuiten *ben* gaan staan en voel dat ik niet boos ben, zie ik al dat gedoe zoo eenvoudig en heb zoo niets geen hard hoofd meer in den afloop.

Dat is een heel aardige brief, lief, die van die grootmoeder.[2] Nog zoo uit den goedigen, gevoeligen, franschen tijd. ‘Étourdie’, - ja, ik zal die grootmoeder nog het hof maken als ik haar zie - die oude fransche dames kunnen zoo verstandig zijn; dat mag ik. En ‘obéir’, ja, dat zegt ze daar wel: serez vous assez sage?

12 uur

Daar is Haaff[3] bij me geweest zoo maar, den heelen ochtend. Ik heb een kachel voor hem aangemaakt en hij heeft met zijn vroolijke gezicht voor me gezeten en me toch meer pleizier dan verdriet gedaan. Nu ga ik straks, na de koffie, me laten scheren en dan naar Marie de G.[4]

Zeg poes. Zouden we zaterdag aan eén handkoffertje met zijn beiden genoeg hebben? Dan doe ik toilet en boorden bij jou in of breng er een van mij mee, dat jij dan ook kunt gebruiken. Is dat goed?

Die Haaff is een artiest in zijn soort. Hij heeft pleizier aan zichzelf. Hij vindt zich zijn eigen kunststuk en past voortdurend vriendelijk op dat het mooi blijft. En hij is wezenlijk een klein kunststukje. Dag poes. Als ik thuis kom vertel ik je wel van Marie. Dag.

5¼

Nu hoor, ik ben met mijn gezelschap: Marie, Anna V.[5] en Laura Roelfzema die bij Marie was, - naar Breitner geweest - Morgen vertel ik je wel meer ervan. George, tegen me, half luid: ‘Grappig hè, dat gescharrel op je

atelier, die vrouwen zitten altijd overal in en aan.’ Voor Marie was dat ook wel een beetje waar en ik moest erg lachen. Ik heb Laura naar huis gebracht, 't is me een zieltje. Ik heb haar gezeid dat ik veel chocolaad hou, dat vindt ze nu prettig om morgen voor me klaar te zetten.

Toen ik thuis kwam vond ik een somber-vermanend vors - een sonnetvan Hein Boeken.[6] Dat lieve kind van een mensch is door de laatste gebeurtenissen meê van streek geraakt en moet nu een leelijk vers aan me richten. Al die menschen kunnen 't toch ook eigenlijk niet helpen dat ze mij niet begrijpen. En ze

Aan Albert Verwey.

O gij die schoon waart met wat leelijkheid,
Maar ook zóo sterk in alles dat het kleine
Leelijke worden kon der groote reine
Schoonheid venijnig in verloop van tijd.

En 't leelijke dat was uw ijdelheid,
Die U deed wenschen om alzins te schijnen
Groot en machthebbend, en, die deed wegkwijnen
Uw schoon, zoodat gij ons gestorven zijt.

En toen het U gezegd werd dat uw pracht
Verging, en gij slechts sterk bleeft in 't vermogen
Van eige'en andrer schoonheid te misbruiken, -

Toen schreeft ge een boek om toornig te betoogen
Dat het uw wijsheid was wier wondre kracht
Alle gevoel (Anderen 't liefst) kon fnuiken.

London 8 Dec. *1888*
H.J. Boeken.

Aan Albert Verwey.

Gij die uw ziele striemt met geeselslagen
Van uzelf opgedrongen redeneering,
En uwe Ziele neerdrukt in verneêring
Voor uwen wil, dar zij niet meer durft wagen

Haar hoog woord uit te spreken, waarvoor lagen
Eenmaal geknield de geesten in vereering,
Maar nu slechts spreekt de éentonige beweering
Van haren meesters grootheid al haar dagen.

O, 'k zie zoo goed in elk van deze woorden
Waarmee gij zegt uw wijsheid en geluk,

Dat zij niet anders zijn dan strakke koorden
Waarmee ge uw ziele dwingt in 't slavenjuk,

Ja, als een slaaf wiens schoon lijfs schoon geluk
En heerlijke beweging banden smoorden.

12 Dec. '88
H.J. Boeken

Eindnoten:

1 Datering op grond van de inhoud: de brief moet volgen op A. VERWEY AAN K. VAN VLOTEN [10.12.88], en met behulp van de eeuwigdurende kalender. Slot ontbreekt.
2 Niet geïdentificeerd.
3 Maurits van 't Haaff.
4 Marie de Gijselaar.
5 Anne Verkade.
6 Er bevinden zich twee sonnetten van Boeken in het Verwey-archief (AV-archief, Los materiaal)

De Amsterdammer / J. de Koo aan A. Verwey 14.12.88

De Amsterdammer,
Dagblad Voor Nederland.
Hoofdredactie.[1]

Amsterdam, 14 Dec 1888[2]

Waarde Heer Verwey,
ik wil Uw bespreking[3] van Frans N. Menschen om ons gaarne opnemen, maar... ik moet de vrijheid hebben voor de oude en jonge juffrouwen, in 't begin, de ‘bedtooneeltjes’ en nog een paar uitdrukkingen te schrappen of te wijzigen. Het Weekblad heeft een heel andere kring van lezers als een tijdschrift.
Geeft ge mij die vrijheid dan zal mij dat zeer aangenaam zijn. Gaarne
tt
J. de Koo

Eindnoten:

1 Voorgedrukte tekst.
2 ‘Amsterdam,’ en ‘188’ zijn voorgedrukt.
3 Albert Verwey, ‘Frans Netscher's “Menschen om ons”’. In: *De Amsterdammer. Weekblad voor Nederland* d.d. 23-12 1888, p. 4-5.

H.W. Heinsius aan A. Verwey 14.12.88

A-dam 14 Dec. '88.

Beste Albert,

dezer dagen vernam ik van Willem,[1] dat de kogel door de kerk, m.a.w. Albert Verwey verloofd is. Ik wensch je van harte net zooveel succes toe als de N. Gids! Kon ik je nu ook maar eens te zien krijgen, maar je bent te vangen als een aal bij z'n staart, om nu maar eens een zoölogische vergelijking te gebruiken. Waar zit-je tegenwoordig toch, voor den drommel? Vroeger was-je nog wel eens op straat te zien, maar dat voorrecht valt me ook al niet meer te beurt. Enfin, ik geef Amor nu maar van alles de schuld.

(In parenthesie: het papier is een beetje verschroeid omdat ik geen vloei bij de hand heb en het boven de vlam hield om te drogen.)

Van ontmoeten op straat gesproken: ik zie tegenwoordig nogal eens den roodharigen literator,[2] met wien ik eens in Café Suisse kennis maakte; wij groeten elkaâr dan heel deftig, maar ik ben 's mans naam totaliter vergeten en sta dus doodsangsten uit van hem ergens te ontmoeten, waar ik hem zou moeten aanspreken. Verlos mij dus (als je eens 2 minuten kunt missen) uit dit lijden door mij zijn naam mede te deelen.

Ik meende dat de N. Gids met den nieuwen jaargang een maandblad zou worden maar heb bemerkt, dat dit niet het geval is. Geschiedt dit nu het volgend jaar?

Zooals ik je, geloof ik, vertelde, heb ik voor een maand of vier, vijf aan Koopman geschreven maar ontving nog steeds geen antwoord. Zou hij niet meer in Tjeribon zijn? Zoo je zijn juiste adres weet, meld het mij dan eens bij gelegenheid.

Ik eindig in de hoop van je spoedig eens te spreken. Gegroet!

tt

Harry.

Eindnoten:

1 Vermoedelijk Willem van Hell.
2 Hein Boeken.

F. van der Goes aan A. Verwey 15.12.88

Am 15 Dec. '88. -

Den Heer Albert Verwey., Am.

Amice,

Ik heb je nog niets verder laten weten over het onderwerp van mijn

briefje van Maandag, omdat, zooals je zult weten, de zaken weer veranderd zijn door het plan van Kloos om hier te blijven. Hij heeft zeer energieke voornemens en wenscht weer als compleete secretaris werkzaam te zijn. Ik geloof dat dit voor iedereen het beste zal wezen; als hij tenminste volhoudt. Wat nu het reglement betreft, dat door de veranderde verhouding in de redactie noodig gemaakt wordt, hebben Free, hij & ik eenige bepalingen ontworpen, die den ouden toestand herstellen, voor dat jij een gedeelte van de secretaris-bezigheden op je had genomen. Ik schrijf die voor het gemak op een los velletje hierbij ingesloten.[1]

Vandaag over 14 dagen moet ik in een Unie-meeting[2] een speech houden, zoodat ik mijn avonden erg bezet heb; anders was ik al eens bij je aangekomen. Het spijt mij nl. erg dat in de redactie van de N-G. niet meer de vorige eensgezindheid heerscht; en om de ruzie niet aan te wakkeren zal het noodig zijn dat wij ons aan de bepalingen houden, die de bevoegdheid van den secretaris en van de drie andere redacteuren onderschrijven. Indien in dit reglement dingen zijn die je wil bespreken, wees dan zoo goed met Free een vergadering met ons drieën aftespreken; liefst weinig-tijd-roovend. Maandag avond kan ik niet; of alleen van 7 tot ½9; overigens ben ik deze week vrij.

Adieu
tt
F.v.d.G.

Eindnoten:

1 Zie 's-Gravesande 1955, p. 216-220; aldaar p. 219 waarschijnlijk de tekst van het nietbewaard gebleven afschrift.
2 Nadere gegevens ontbreken.

W. Versluys aan A. Verwey 15.12.88[1]

Amsterdam, 15 Dec. '88

Waarde Heer!

Naar aanleiding van Uwe mededeeling, dat ik de Bat. Nieuwsbladen[2] zelf kon houden, heb ik alles wat ik er van had, als pakpapier gebruikt - Ik kan dus dadelijk niets zenden; maar zal de volgende nummers die mochten komen, geregeld aan U zenden

Hoogachtend
Uw dw
W. Versluys

Eindnoten:

1 Briefkaart.
2 De Bataviſche nieuwsbladen werden door Versluys voor Buitendijk besteld.

Verantwoording

Voorgeschiedenis

De uitgave in boekvorm van Albert Verwey's correspondentie uit de tijd dat hij redacteur was van *De nieuwe gids* (Juli 1885-december 1888) berust op de computereditie van deze brieven die als N.W.O.-project gereedgemaakt is door M. Boelhouwer, A.R.J. Stumpel en R.J. van der Wiel. N.W.O. had enkele jaren eerder subsidie verleend voor de samenstelling van het *Repetertorium Brieven Albert Verwey* door L.L. Frerichs, M.T.C. Stapert-Eggen en F.A.M. Ligtvoet. Dit *Repertorium* kan sinds de voltooiing ervan geraadpleegd worden in het Verwey-archief, dat berust in de Universiteitsbibliotheek Amsterdam.

De hier genoemde werkzaamheden staan ten dienste van het grote brievenproject-Albert Verwey, dat openbaarmaking van zijn integrale correspondentie - in principe per computer met mogelijk deeledities in boekvorm - beoogt. Het initiatief hiertoe is genomen door Margaretha H. Schenkeveld en J.D.F. van Halsema. Dat op de titelpagina van de onderhavige uitgave de namen vermeld staan van Margaretha H. Schenkeveld en Rein van der Wiel als editeurs betekent dat zij de computereditie bewerkt hebben voor de uitgave van de brieven in boekvorm. In feite is deze editie het resultaat van groepswerk, waaraan al de hier genoemden meegewerkt hebben, in de laatste fase nog geassisteerd door L.E.X.E. Custers.

In de computereditie zijn de reeds vroeger in boekvorm uitgegeven brieven niet opgenomen, in deze editie is dat wel het geval. Wij danken dr. H.G.M. Prick, prof. dr. E. Reeser en dr. E.P. Franken voor de toestemming de door hen uitgegeven brieven uit de correspondentie Verwey-Lodewijk van Deyssel, Verwey-Alphons Diepenbrock en Verwey-A.P. van Groeningen hier op te nemen. Dat we ook dankbaar gebruik hebben gemaakt van een aantal van hun aantekeningen spreekt vanzelf. De *Kitty van Vloten Stichting* zijn wij zeer erkentelijk voor haar toestemming tot het publiceren van de brieven van Kitty van Vloten aan haar verloofde, en brieven uit de correspondentie Martha van Vloten-Verwey. Voorts danken wij de directeur van de Universiteitsbibliotheek Amsterdam en het bestuur van de Faculteit der Letteren van de Vrije Universiteit voor het verlenen van gastvrijheid en technische faciliteiten.

Verklaring van termen in aanhef en slot

Amice/Amicissime Vriend/Beste vriend
Care/Carissime M'n beste/M'n allerbeste
Vale Het ga je goed
tt: totus tuus geheel de jouwe/de uwe
dw dr dienstwillige dienaar
t. à t.: tout à toi geheel de jouwe
Boven of onder aan de brief kan voorkomen: v.h. van huis

Tekstconstitutie

Voor deze editie in boekvorm hebben wij voor de tekstconstitutie in principe dezelfde regels gevolgd als H.T.M. van Vliet in *Louis Couperus en L.J. Veen. Bloemlezing uit hun correspondentie*. Utrecht/Antwerpen, 1987. (Zie aldaar p. 245 e.v.) Modificaties ervan zijn het gevolg van het specifieke karakter dat iedere correspondentie en dus ook deze pleegt te vertonen. Zoals Van Vliet de lezer die méér wil weten, verwijst naar het diplomatisch afschrift van de brieven die gedeponeerd zijn in het Constantijn Huygens Instituut (het voormalige Bureau Basisvoorziening Tekstedities), zo verwijzen wij zo'n lezer naar het afschrift van de brieven in de computereditie in het Verwey-archief in de Universiteitsbibliotheek Amsterdam. Hij vindt daarin alle gegevens over de uiterlijke vorm van de documenten, herkomst en huidige bewaarplaats, tot zelfs de aanwezigheid van bijbehorende enveloppen en hun poststempels.

De volgende regels zijn in acht genomen:

- Alle documenten uit de gekozen periode zijn opgenomen met één uitzondering die de bewaard gebleven concepten van brieven (altijd van Verwey zelf) betreft: is er meer dan één concept, maar geen verzonden brief dan wordt in principe alleen het laatste concept opgenomen; hiervan wordt afgeweken wanneer de verschillen tussen de concepten significant zijn. Is er meer dan één concept en ook een verzonden brief dan is het van de laatste versie meest afwijkende concept opgenomen; zijn er nauwelijks verschillen tussen concept(en) en laatste versie dan is alleen de brief opgenomen.
- Boven iedere brief staat zijn benaming: voorletters en achternaam van de afzender en geadresseerde, gevolgd door de datum. Getrouwde vrouwen worden met hun meisjesnaam aangeduid.
- De brieven zijn chronologisch geordend. Wanneer er verschillende

brieven van dezelfde datum zijn en hun onderlinge volgorde niet vastgesteld kon worden, zijn ze alfabetisch op naam van de afzender gerangschikt. Ongedateerde brieven waarvan wél maand en jaar van schrijven vastgesteld konden worden, maar niet de dag, zijn aan het eind van de desbetreffende maand ingevoegd, tenzij uit de inhoud blijkt dat ze als reactie op een voorafgaande brief geschreven zijn; dan zijn ze direct na de desbetreffende brief opgenomen. Ongedateerde brieven waarvan alleen het jaar van schrijven vastgesteld kon worden, zijn opgenomen aan het einde van het desbetreffende jaar.

- De spelling van de correspondenten is gevolgd, met alle eigenaardigheden die dezen zich veroorloofden. Alleen de ij zonder puntjes is altijd weergegeven als ij en evidente schrijffouten zijn stilzwijgend verbeterd.
- Een nieuwe alinea is aangegeven met inspringing.
- Plaats en datering zijn steeds links boven de aanhef gezet.
- In geval van onduidelijke handtekening zijn voorletters en achternaam als ondertekening afgedrukt.
- Postscripta zijn na een regel wit volgend op de ondertekening afgedrukt.
- Interpunctietekens zijn slechts dan toegevoegd als onbegrijpelijkheid van de mededeling dreigde en zijn aangegeven als editeursingreep. Beletseltekens zijn steeds standaard met drie tekens weergegeven.
- Onderstreping is cursief weergegeven.
- Verbeteringen door de correspondent (toevoeging, verandering en doorhaling) zijn niet als zodanig aangegeven.
- Afkortingen zijn niet aangevuld; aanhalingstekens zijn uniform enkel weergegeven; superscript is op de regel gebracht, tenzij het resultaat tot verwarring leidt.
- Voorgedrukte tekst is in de annotatie verantwoord; daar is ook vermeld wanneer het document geen brief is, maar een briefkaart, een telegram etc.
- Datering van ongedateerde of onvolledig gedateerde brieven is in de annotatie verantwoord.

Tekens

[ ]	editeursingreep.
[eten?]	onzekere lezing.
[xxx]	onleesbaar woord of deel van woord.
[X]	onleesbare regel.

Annotatie

De annotaties betreffen de volgende gevallen:
- Aangeduide, niet bij name genoemde personen.
- Voornamen die niet voor zichzelf spreken.
- Publikaties en schilderijen.
- Woorden en uitdrukkingen die ten gevolge van betekenisverschuiving de huidige lezer aanleiding tot misverstand zouden kunnen geven en die in de oudere betekenis niet in een van de recente drukken van *Van Dale* voorkomen.
- Niet voor zichzelf sprekende zaken, gebeurtenissen en toespelingen.

Griekse en Latijnse woorden worden vertaald, evenals weinig bekende woorden uit andere talen dan het Nederlands.

N.B. De lezer wordt voor niet-geannoteerde voornamen (en bijnamen) en voor nadere gegevens omtrent personen en instellingen verwezen naar het register.

Register

In het register zijn opgenomen:
- Dagbladen, periodieken, instellingen en etablissementen.
- De personen die in de brieven voorkomen, met summiere biografische gegevens, voor zover die achterhaald konden worden.
- De personen die niet in de brieven zelf, maar alleen in de inleiding en/of de annotatie voorkomen, zonder nadere biografische gegevens.
- Een aantal voornamen en bijnamen.

Niet opgenomen zijn:
- Toevallig voorkomende personen (een hospita, een behandelend geneesheer, iemand naar wiens adres wordt geïnformeerd ten behoeve van een derde).
- Bijbelse figuren.
- Mythologische figuren.
- Fictionele personages.

Bibliografie

De bibliografie bevat een aantal moderne algemeen oriënterende titels en een aantal specifieke titels die meer dan één keer gebruikt zijn voor de annotaties. De in de annotatie gebruikte afkorting staat tussen haakjes achter het desbetreffende werk.

De beweging van 80. Schrijversprentenboek 22. Inleiding door Rob Nieuwenhuys, samenstelling Bernt Luger, Harry G.M. Prick en Kees Nieuwenhuijzen. Amsterdam 1982.
Bionda, Richard en Blotkamp, Carel (red.), *De schilders van Tachtig. Nederlandse schilderkunst 1880-1895*. Zwolle/Amsterdam [1991].
Bijl de Vroe, Fusien, *De schilder Jan Veth 1864-1925. Chroniqueur van een bewogen tijdperk*. Amsterdam/Brussel 1987. (Bijl de Vroe 1987)
De briefwisseling tussen Lodewijk van Deyssel en Albert Verwey. Deel I: april 1884-september 1894. Met een woord vooraf en voorzien van aantekeningen door Harry G.M. Prick. 's-Gravenhage 1981. (Prick 1981)
De briefwisseling van Albert Verwey en Willem Witsen. Van inleiding en commentaar voorzien door Mieke Louwen. Doctoraalscriptie V.U., Amsterdam 1988.
De briefwisseling tussen Arij Prins en Lodewijk van Deyssel. Deel I. Uitgegeven, ingeleid en van aantekeningen voorzien door Harry G.M. Prick. 's-Gravenhage 1971. (Prick 1971)
Alphons Diepenbrock. Brieven en documenten. Bijeengebracht en toegelicht door Eduard Reeser. Deel I. 's-Gravenhage 1962.
Endt, Enno, *Het festijn van tachtig. De vervulling van heel groote dingen scheen nabij*. Amsterdam 1990.
Fontijn, Jan, *Tweespalt. Het leven van Frederik van Eeden tot 1901*. Amsterdam 1990 (Fontijn 1990)
's-Gravesande, G.H., *De geschiedenis van De nieuwe gids*. Brieven en documenten bijeengebracht door G.H. 's-Gravesande. Arnhem 1955. Idem, *idem.* Supplement. Arnhem 1961.
Groeningen, Aug. P. van, *Volledig werk*. Tekstverzorging en commentaar Eep Franken. Amsterdam 1978.
Jacobus van Looy. Schrijversprentenboek 26. Samengesteld door Chris Will en Peter J.A. Winkels. 's-Gravenhage 1987. (Van Looy 1987)
Joosse, Kees, *Arnold Aletrino. Pessimist met perspectief*. Amsterdam/Brussel 1986. (Joosse 1986)
Karsen, Eduard, *Een droom en een scheidsgerecht*. Een relaas bezorgd en ingeleid door Rein van der Wiel. Amsterdam 1986.
Looy, Jacobus van, '*Wie dronk toen water!*'. Bloemlezing uit de briefwisseling met August Allebé gedurende zijn Prix de Rome-reis 1885-1887, verzorgd door F.P. Huygens. Amsterdam 1975. (Van Looy 1975)

Michaël, Hubert, *Willem Kloos. Zijn jeugd, zijn leven*. Den Haag 1965.
Nijland-Verwey, Mea, ‘De Nieuwe Gids te Katwijk in de zomer van 1888’ 2 dln. (‘Juli’ en ‘Augustus’). In: *De nieuwe taalgids* 51 (1958), nr. 1 en 2, p. 17-22 en 65-77. (Nijland-Verwey 1958)
Scheen, Pieter, *Lexicon Nederlandse beeldende kunstenaars 1750-1950*. 2 delen. 's-Gravenhage 1969, 1970.
Stuiveling, Garmt, *De Nieuwe Gids als geestelijk brandpunt*. Amsterdam 1980 [eerste druk 1935].
Uyldert, Maurits, *De Jeugd van een Dichter. Uit het leven van Albert Verwey*. Amsterdam 1948. Deel I. (Uyldert 1948)
Verwey, Albert, *Dichtspel*. Oorspronkelijke en vertaalde gedichten. Bezorgd, ingeleid en van commentaar voorzien door Mea Nijland-Verwey. Amsterdam 1983. (Verwey 1983)
Wiel, Rein van der, *Ewijkshoeve, tuin van tachtig*. Amsterdam 1988.
Winkels, Peter en Will, Chris, *Jacobus van Looy. Schilder van huis uit, schrijver door toevallige omstandigheden*. 's-Gravenhage 1982. (Winkels 1982)

Lijst van correspondenten van Verwey

Aert, L.
Alberdingk Thijm, J.A.
Alberdingk Thijm, K.J.L.
Aletrino, A.
Allebé, A.
Assendelft de Coningh, M.W.A. van (sign. De Gijselaar)
Beitsma, P.
Berlage, H.P.
Biederlack, H.J.
Blonk, J.C.
Boeken, H.J.
Breitner, G.H.
Bruggen, J.C. ter
Busken Huet, A.M. (sign. Van Deventer)
Busken Huet, C.
Derkinderen, A.J.
Deventer, C.M. van
Diepenbrock, A.J.M.
Doorenbos, W.
Eeden, F.W. van
Erens, M.J.F.P.H.
Fischer, J.J.C.
Flanor
The fortnightly review
Franck, H.J.
Frederiks, P.J.
Gennep, J.E.H.C. van (sign. Van Vloten)
Goes, F. van der
Gorter, H.
Gosse, E.W.
Grasé, J.C.G.
Groeningen, A.P. van
Groot, M.C.M. de
Haaff, M.J. van 't
Hamminck Schepel, M.F.C. (sign. Douwes Dekker)
Heinsius, H.W.
Hell, W.F. van
Holkema, T. van
Hurk, D. van den
Ising, A.P.C.
Israels, I.L.
Jesserun de Mesquita, J.
Joosten, D.H.
Kam, J.B.
Karsen, J.E.
Kepper, G.L.
Kloos, W.J.T.
Koo, J. de (*De Amsterdammer*)
Koopman, G.J.
Koster, E.B.
Laar, J.J. van
Lange, D. de
Loghem, M.G.L. van
Looy, J. van

Lotsy, M.C.L.
Mendes da Costa, M.B.
Mercier, H.
Netscher, F.C.J.
Oldenboom, H.
Opzoomer, A.S.C.
Paap, W.A.
Pekelharing, H.
Priem, G.H.
Prins, A.

Reydon, A.S.C.
Reydon, H.A.
Roelofsz, H.C. (sign. Reydon)
Roever, N. de
Rogge, H.C. (Universiteitsbibliotheek van Amsterdam)
Roodenburch, G.
Rössing, A.
Samson, H.G.
Schaap, A. (sign. Israels)
Scheltema, C.A.
Schmöler, J.V.
Schijfsma, J.
Siebenhaar, W.
Sinclair de Rochemont, A.
Singels, J.C. (sign. Jolles)
Slotboom, D.S.
Steinmetz, S.R.
Swart, E.S.C. de
Swarth, H.S.
Tak, P.L.
Tetterode, L.A. van
Universiteitsbibliotheek van Amsterdam
Valk, M.W. van der
Verloop, J.J.H.
Versluys, W.
Verwey, C.
Veth, J.P.
Vloten, K. van
Vloten, M. van
Vos, A. de
Vosmaer, C.
Warmelo, N. van (sign. Van Eeden)
Wickevoort Crommelin, H.S.M. van
Wierdees, F.J.A.M.
Willeumier, G. (sign. De Lange)
Willigen, M. van de (*De Amsterdammer*)
Wisselingh, E.J. van
Witsen, W.A.
Ziegelaar, W.F.

Register

Correspondenten zijn voorzien van (c)
Aberson, Lies *zie* Loke, E.M.
Adam, Juliette *zie* Lamber, J.
Adema, W.R. 69
Adipati Soera Adiningrat, Raden 191
Aert, Louis [geen nadere gegevens] (c) 445
Aeschylus (ca. 525-456 v. Chr.), Grieks toneelschrijver 223
Agoult, Marie de Flavigny d' (1805-1876), Frans schrijfster; ps. Daniel Stern 245, 247
A.J. *zie* Alberdingk Thijm, K.J.L.
Alberdingk Thijm, Catharina Louisa Maria (1848-1908), schrijfster 369, 577, 580, 591, 617
Alberdingk Thijm, Josephus Albertus (1820-1889), auteur, hoogleraar aan de Rijksacademie, vader van K.J.L. Alberdingk Thijm (c) 10, 73, 281, 282, 286, 287, 302, 398, 400-403, 472
Alberdingk Thijm, Joseph Willem Lambertus (1888-1970), zoon van K.J.L. Alberdingk Thijm 617, 628, 632, 636
Alberdingk Thijm, Karel Joan Lodewijk (1864-1951), auteur; ps. A.J., A.J.H. de Canter, Lodewijk van Deyssel, F.H., F. Hovius (c) 9, 10, 14, 19, 26, 82, 87, 121, 123, 160, 165-167, 176, 180, 198, 205, 214, 232, 233, 241, 243, 247, 262, 270, 274, 281, 282, 286, 303, 317, 341, 342, 346, 348, 351, 363, 364, 366, 367, 375, 377, 383-386, 388-390, 393-399, 401, 402, 404, 405, 407, 408, 410, 415, 416, 425, 430, 433, 451, 454, 466-468, 471-473, 477, 479, 482, 485, 500-502, 504, 538, 554, 555, 562, 564, 565, 567-571, 574, 584, 585, 595, 597-601, 603, 604, 608, 609, 617-619, 628, 631, 632, 634-636, 640, 641
Alberdingk Thijm-Horyaans, C.B. *zie* Horyaans, C.B.
Alberdingk Thijm-Kerst, W.A.S. *zie* Kerst, W.A.S.
Albert, Paul (1827-1880), Frans literatuurhistoricus 70
Aletrino, Arnold (1858-1916), arts, schrijver; ps. P.A. Saaye Azn., roepnaam vaak Sam (c) 40, 41, 77, 78, 80, 83, 92, 94, 96, 97, 99, 135-137, 146, 172, 179, 183, 194, 203, 261, 262, 267, 291, 292, 318, 337, 344, 362, 370, 371, 379, 380, 393, 450, 463, 464, 466, 513, 526, 533, 551, 606, 613
Algemeen dagblad van Nederlandsch Indië 155
Algemeen handelsblad 69, 72, 73, 116, 117, 193, 236, 251, 393
Allebé, Augustus (1838-1927), schilder, directeur Rijksacademie voor Beeldende Kunsten (c) 8, 43, 75, 81, 82, 88-91, 103-105, 149, 155, 158, 161, 166, 176, 202, 203, 212, 238, 239, 264, 268, 269, 298, 382, 489, 491, 523, 620, 622
Alma Tadema, Laurens (1836-1912), schilder 381, 382
Alphen, Hieronymus van 141
Américain, Café, Boulevard des Italiens, Parijs 91
Amorie van der Hoeven, Abraham des (1798-1855), predikant, hoogleraar, letterkundige 69

Amstel, Diederik van *zie* Koo, J. de
Amstelhotel 198
Amsterdammer, De. Dagblad voor Nederland 19, 20, 44, 62, 72, 108, 148, 173, 191, 193, 196, 214, 231, 232, 233, 236, 249, 288, 289, 316, 324, 334, 337, 360, 363, 364, 371, 418-420, 612, 613, 647
Amsterdammer, De. Weekblad voor Nederland 7, 9, 16, 17, 19, 20, 38-40, 43, 47, 56, 59, 62, 70, 73, 82, 104, 107, 109, 157, 159, 160, 166, 167, 169, 170, 173, 189, 190, 205, 209, 243, 246, 252, 341, 342, 363, 366, 377, 393, 401, 402, 415, 473, 528, 538, 557, 582, 589, 597, 598, 634, 636, 647
Amyntor, Gerhard von *zie* Gerhardt, D. von
Andersen, Hans Christian (1805-1875), Deens schrijver 434, 436, 449, 450, 456, 591
Ange Huet, Joost l' (1840-1925), journalist 154, 155
Angus, Craibe (1830-1899), schoonvader van E.J. van Wisselingh, kunsthandelaar in Glasgow 440
Apeldoorn, C.G.L. 59
Apollonius van Rhodos (ca. 295-ca. 235 v. Chr.), Grieks dichter 260
Arblay, Frances (1752-1840), Engels schrijfster; ps. Fanny Burney 186, 187
Arend, Jan van den 353, 380
Arendzen, Petrus Johannes (1846-verm. 1932), schilder 381
Argis, Jules d' 243, 246
Arnhemsche courant 69
Arnold, Th.J.I. (1823-1900), Belgisch bibliograaf 331, 334
Arnould, M. [geen nadere gegevens] 92 *art moderne, L'* 115, 116, 119
Arti et Amicitiae, genootschap van beeldende kunstenaars te Amsterdam 19, 37, 40, 65, 69, 86, 102, 117-119, 175, 232, 239, 278, 297, 354-356, 359, 360, 362, 366, 369, 379, 380, 382, 417, 418, 435-438, 450, 496, 561, 567, 581, 582, 590, 591, 606, 608, 611, 612, 624
Asliveri *zie* Priem, G.H.
Assendelft de Coningh, Maria Wilhelmina Agatha van (1859-1937), echtgenote van J. de Gijselaar, nicht van Kitty van Vloten (c) 435, 488, 513, 553, 605, 606, 645, 646
Audifax [geen nadere gegevens] 181
avondpost, De. Dagblad voor stad en land 78

Bacon, Francis (1561-1626), Engels staatsman, geleerde 81, 174
Baedeker, K. 579, 580
Bake, John (1787-1864), classicus, hoogleraar 69, 344, 345
Bakhuizen van den Brink, Reinier Cornelis (1810-1865), historicus, essayist, redacteur van *De gids* 22, 69, 70, 179, 389
Banier, De 28
Barrès, Auguste Maurice (1862-1923), Frans schrijver 19, 20, 48, 61, 62, 80, 81, 92
Barrett, Elizabeth (1806-1861), Engels dichteres, echtgenote van Robert Browning 139, 217
Bastert, Syvert Nicolaas (1854-1939), schilder 550
Batavisch handelsblad 190-191
Batavisch nieuwsblad 649
Bavaria, Koffiehuis, Kalverstraat, Amsterdam 529
Beekman, K.D. 433
Beer, Taco Hajo de (1838-1923), journalist, auteur 382, 401, 402, 431, 432
Beers, Jan van (1821-1888), Vlaams dichter 70
Beets, Nicolaas (1814-1903), theoloog, auteur 181, 359, 360, 406, 407, 442
Beitsma, P., boek-, kantoor- en handelsdrukkerij, Deventer (c) 473, 493, 494, 543, 555, 563, 566, 589, 598, 599, 626, 633, 637
Bekker, E. 206
Belgicis, dispuut 281
Bentham, Jeremy (1748-1832), Engels filosoof 244, 246

Bergh, Jacobus Adriaan (Jacques) de (1844-1888), journalist 191
Berghe, R. van den 335
Berkeley, George (1658-1753), Iers filosoof 376
Berlage, Hendrik Petrus (1856-1934), architect (c) 437
Bernard, Henriette Rosine (1844-1923), Frans actrice; ps. Sarah Bernhardt 274, 541, 542
Bernhardt, Sarah *zie* Bernard, H.R.
Bermann, Eduard (1876-1945), adoptiefzoon van E. Douwes Dekker 447, 448
Berthelot, M. Marcelin (1827-1907), Frans scheikundige 77, 298, 299
Beukers, Helena Wilhelmina Elisabeth (1830-1920), echtgenote van J.S.M. de Groot, moeder van M.C.M. de Groot 446, 453, 454
Bianchi, Mosè di Giousuè (1845-1904), Italiaans schilder 480
Biederlack, Henricus Josephus (1860-1951), jurist, medewerker van *De nieuwe gids* (c) 527, 582
Bilderdijk, Willem (1756-1831), dichter 14, 25, 30, 41, 46, 142, 159, 312, 314
Bilderdijk-Schwei(c)khart, K.W. *zie* Schwei(c)khart, K.W.
Bilders, Albertus Gerardus (1838-1865), schilder 296
Biller, Emma (1833-1913), Duits schrijfster 617
Binger, Hijman (1824-1890), boekdrukker, uitgever 360
Binger, Wolterus Rudolph Maurits Hijman (1860-1889), journalist, lid Flanor 135, 183
Birch, Wilhelmine (1836-1916), Duits schrijfster 536
Bismarck-Schönhausen, Otto Eduard Leopold von (1815-1898), Duits staatsman 174
Bisschoppelijk Museum, Haarlem 332
Blad van den Boekhandel 19
Blanche, Engelse vriendin van W. Witsen [geen nadere gegevens] 469, 470, 565, 569
Bles, David Joseph (1821-1899), schilder 19
Blink, Hendrik (1852-1931), geograaf 62, 154
Blonk, Johannes Cornelis (1862-?), arts, jeugdvriend van Verwey (c) 53, 54, 336, 337, 339, 340
Bloy, Léon Henri Marie (1846-1917), Frans schrijver 253
Bodega *zie* Fricke's Bodega
Boeken, Hendrik Jan (Hein) (1861-1933), classicus, dichter (c) 183, 228, 307, 342, 347-350, 355, 359, 360, 361, 379, 380, 438, 464, 468, 474, 503, 504, 509, 516, 525, 531, 534, 538, 539, 543, 547, 548, 550, 551, 568, 579, 583, 625, 639, 646-648
Boeken, Vincent Hendrik (1863-?), bankier, broer van H.J. Boeken 350, 516, 575, 583
Boele van Hensbroek, Pieter Andreas Martin (1853-1912), auteur 131, 132
Boelen, Hendrik Theodoor (1825-1900), auteur 78
Boerhaave, Hermanus (1668-1738), medicus, hoogleraar 517
Bogaers, Adrianus (1795-1870), dichter 142
Bohl, Joan (1836-1908), schrijver 13, 155, 157, 180, 262
Boissevain, C. 393
Bom, H.G., boekhandelaar, Warmoesstraat 35-40, Amsterdam 245, 640
Bonfood, Valedon Co, kunsthandel te Londen 440
Bonnetain, Paul (1858-1899), Frans schrijver 253
Bor, Pieter Christiaensz (1559-1635), geschiedschrijver 140
Bosboom, Johannes (1817-1891), schilder 184, 350, 351, 366
Bosboom-Toussaint, A.L.G. *zie* Toussaint A.L.G.
Boswell, James (1740-1795), Schots schrijver 245, 247
Bouberg Wilson, Simon J. (1848-?),

directeur Amsterdamse Toneelschool, laatste penningmeester Flanor 228
Boukamp, Maria Louisa, moeder van F.W. Bourette 394, 442
Bourdet, Eugène, Frans filosoof 244, 247
Bourette (ook: Bouret of Bourdette), Frederika Wilhelmina (Mientje) (1861-1928), actrice, echtgenote van H.G. Samson 175, 177, 393, 442, 520, 524
Bourget, Charles Joseph Paul (1852-1935), Frans schrijver 388, 390
Bouwmeester, Theodora Antonia Louise Cornelia (1850-1939), actrice 355, 356, 362
Branden, Frans Jozef Peter van den (1837-1922), Vlaams auteur 411
Brandsma, E. 196
Brandt & Zoon, Bijbelbinderij, boekhandel en uitgeverij J. 292
Bredero, Gerbrant Adriaensz. (1585-1618), dichter 579, 624
Breitner, George Hendrik (1857-1923), schilder (c) 116, 231, 232, 291, 328, 355-359, 362-368, 380, 421, 435, 436, 438, 440, 507, 550, 551, 583, 606, 623, 645
Brill, Willem Gerard (1811-1896), taalkundige, historicus, hoogleraar 303, 304
Brink, Jan ten (1834-1901), schrijver, hoogleraar 14, 15, 167, 181, 580, 591
Brinkman, C.L. 199, 364
British Museum, Londen 373, 374
Brix van Wahlberg, muziekuitgeverij 436
Broek, Jan Abraham van den (1844-1897), historicus, medewerker van *De nieuwe gids*; ps. G. Buitendijk 128, 207, 218, 224, 324, 649
Broms, Carl Edward (1841-1911), auteur 157
Brouwer, A. *zie* Looy, J. van
Browning-Barrett, Elizabeth *zie* Barrett, E.
Bruggen, Johannes Clasinus ter (1859-?), leraar boekhouden en stenografie (c) 425, 465, 466
Brugmans, Piebo Antonie (1840-1891), advocaat 360
Buchholz, Paul Ferdinand Friedrich (1768-1843), Duits schrijver 222, 223
Buck, Reid, kunsthandel te Londen 440
Buckle, Henry Thomas (1821-1862), Engels filosoof 126, 127
Buitendijk, G. *zie* Broek, J.A. van den
Buren, B. van 145
Burgersdijk, Leendert Alexander Johannes (1828-1900), bioloog, auteur 14, 15, 20, 95
Burney, Fanny *zie* Arblay, F.
Busken Huet, Anne Marie (1833-1910), zuster van C. Busken Huet, moeder van C.M. van Deventer (c) 150, 280, 281, 290, 297, 410
Busken Huet, Conrad (1826-1886), criticus, journalist, schrijver; ps. Fantasio, Thrasybulus (c) 39, 40, 78-80, 84, 94-97, 140, 141, 143, 150, 154, 155, 159, 160, 180, 181, 240, 241, 246, 247, 248, 249, 251, 279, 280, 281, 286, 287, 290, 302, 303, 351, 375, 377, 457, 476, 575, 593
Busken Huet, Gédéon (1860-1921), bibliothecaris, zoon van C. Busken Huet 79, 80, 96, 97, 184
Busken Huet, Pierre (1829-1886), broer van C. Busken Huet 280, 281
Busken Huet-van der Tholl, A.D. *zie* Tholl, A.D. van der
Busken Huet-de Zwaan, E. *zie* Zwaan, E. de
Buys, Johan Theodoor (1828-1893), jurist, hoogleraar 324
Byron, Lord George Gordon (1788-1824), Engels dichter 109, 130, 268, 269
Bijvanck, Geertrudus Cornelis Willem (W.C.G.) (1848-1925), bibliothecaris, auteur 635, 636

Caesar, Gaius Julius (100-44 v. Chr.), Romeins veldheer 152
Calisch, Nicolaas Arnold (1858-?), advocaat 578
Camp, Maxime Du (1822-1894), Frans schrijver 244, 246
Campbell, Marinus Frederik Andries Gerardus (1819-1890), bibliothecaris 331, 334
Canter, H. de *zie* Alberdingk Thijm, K.J.L.
Capel, Willem Cornelis (1853-?), ambtenaar, auteur; ps. Florentijn 406, 407
Carroll, Lewis *zie* Dodgson, C.L.
Cassagnac, Paul Granier de (1843-1904), journalist en politicus 274
Cats, Jacob (1577-1660), dichter 181, 644
Celestine *zie* Rees, C.F. van
Cervantes Saavedra, M. de 204
Channes [geen nadere gegevens] 244
Chap *zie* Deventer, C.M. van
Charcot, Jean Martin (1825-1893), Frans neuroloog en psychiater 93, 94
Chateaubriand, François-René (1768-1848), Frans schrijver 244, 246
Chateleux, Engelbert de [geen nadere gegevens] 635, 636
Clant van der Mijll-Piepers, A.J.F. *zie* Piepers, A.J.F.
Clausen, Hendrik Ernst (1843-?), boekdrukker 218, 222, 224, 306, 323, 417, 480, 483, 533, 535, 561, 567, 573, 621, 623,628
Cobet, Carel Gabriël (1813-1889), classicus, hoogleraar 156, 157
Cohen Stuart, Martinus (1824-1878), predikant; auteur 286, 287
Colerus, Johannes (1646-1707), auteur 245,247
Confucius (551-479 v. Chr.), Chinees filosoof 239, 247
Constable, John (1776-1837), Engels schilder 608
Cooplandt, A. *zie* Prins, A.
Corneille, Pierre (1606-1684), Frans toneelschrijver 251
Cornelissen, C.G. 128
Cornish, B.W. 287
Cosinus *zie* Heuff, J.A. Azn.
Cosman, Herman (1862-1921), jurist, dichter, lid Flanor 14-16, 19, 25, 26, 82, 112, 121, 131, 132, 135, 259, 260, 262
Costa, Isaäc da (1798-1860), dichter 30, 41, 79, 334
Couperus, Louis Marie Anne (1863-1923), auteur 14, 262
Courbet, Jean Désiré Gustave (1819-1877), Frans schilder 357, 358
Couturier, Maison J.J., cuisinier, patissier, Keizersgracht, Amsterdam 543, 548, 549, 551, 581, 639
Croiset, Arnold Jean Louis (1856-1913), historicus 59, 348
Cross, John Walker (1840-1924), echtgenoot en biograaf van George Eliot 248, 249
Cross-Evans, Mary Ann of Marian *zie* Evans, M.(A.)

Dam, Bram van *zie* Tengeler, W.C.
Damas *zie* Hogendorp, F. baron van
Dante Alighieri (1265-1321), Italiaans dichter 13, 89, 91, 172, 176, 206, 212, 541, 554, 579, 580
Darwin, Charles Robert (1809-1882), Engels bioloog 212
Daubigny, Charles François (1817-1878), Frans schilder 435, 436, 470, 473, 475, 491-493, 523, 591
Degas, Edgar Germain Hilaire (1834-1917), Frans schilder 480
Deken, A. 206
Delacroix, Ferdinand Victor Eugène (1798-1863), Frans schilder 358
Delius, Nikolaus (1813-1888), Duits anglist 95, 139, 345
Demosthenes (384-322 v. Chr.), Grieks redenaar, staatsman 13
Derkinderen, Antonius Johannes (1859-1925), schilder (c) 198, 228, 231, 271, 275, 277, 510, 612, 625

Descartes, René (1596-1650), Frans filosoof 244, 247
Deventer, Charles Marius van (1860-1931), scheikundige, auteur, roepnaam vaak Chap (c) 9, 28, 30, 31, 41, 62, 77, 79, 80, 85, 90, 95, 96, 104-106, 112, 128-130, 135, 137, 138, 145, 150, 166, 172, 173, 175, 177, 183, 184, 194, 207, 214, 235, 236, 267, 270, 280, 281, 290, 297, 298, 299, 325, 326, 336, 342, 348, 353, 417, 419-422, 539, 551, 582, 583, 591, 592, 606, 610, 614, 617
Deventer-Busken Huet, A.M. van *zie* Busken Huet, A.M.
Deyssel, Lodewijk van *zie* Alberdingk Thijm, K.J.L.
Dickens, Charles John Huffham (1812-1870), Engels schrijver 131
Diepenbrock, Alphons Johannes Maria (1862-1921), classicus, componist (c) 142, 143, 211, 229, 342, 348, 575, 625
Dietsche Warande, De 410
Dinger, Rutger, dichter [geen nadere gegevens] 597
Dionys [geen nadere gegevens] 244
Dirks, Anna Dorothea (1863-1929), echtgenote van J.P. Veth 337, 483, 506, 508, 572, 573, 605, 616, 617
Disraeli, Benjamin, Earl of Beaconfield (1840-1881), Engels staatsman 375
Dodgson, Charles Lutwidge (1832-1898), Engels schrijver; ps. Lewis Carroll 285
Doedes, Jacobus Izaak (1817-1897), theoloog, hoogleraar 180, 181
Doedes, Nicolaas Dirk (1850-1906), historicus, auteur 115, 116, 157
Domela Nieuwenhuis, Ferdinand (1846-1919), politicus 184, 193, 323, 476
Domet de Vorges, Edmond Charles Eugène (1829-1910), Frans filosoof 244, 247
Dompierre de Chaufepié, Henri Jean de (1861-1911), later directeur van het Koninklijk Kabinet van munten, penningen en gegraveerde stenen te 's-Gravenhage 644
Dompierre de Chaufepié-Ferrand, M. de *zie* Ferrand, M.
Donelly, W. [geen nadere gegevens] 174, 175, 195, 250, 374
Doorenbos, J.W.A. 69, 618
Doorenbos, Willem (1820-1906), leraar, auteur (c) 9, 14-17, 21, 22, 28, 30, 41, 47, 54, 55, 59, 61, 65, 69, 70, 79, 108, 155, 179, 181, 212, 214, 338, 343, 344, 387, 388, 390, 618, 622
Douwes Dekker, Eduard (1820-1886), schrijver; ps. Multatuli 80, 133, 153, 240, 287, 288, 290, 292, 305, 311, 313, 315, 316, 322, 375, 443, 447, 448, 461, 472, 500, 573
Douwes Dekker, Wouter *zie* Bermann, E.
Douwes Dekker-Hamminck Schepel, Maria Frederika Cornelia *zie* Hamminck Schepel, M.F.C.
Dowden, Edward (1843-1913), Engels auteur 284, 285, 492, 493
Dozy, Gualtheruss Jacob (1841-1922), leraar, auteur 16
Draper [geen nadere gegevens] 353
Droogenbroek, Jan van (1835-1892), Vlaams auteur; ps. Jan Ferguut 54, 55
Drysdale 407
Dujardin, Edouard (1861-1949), Frans schrijver 418, 419
Dumas, Alexandre (1824-1895), Frans schrijver 93
Dunselman, Jan (1863-1931), schilder 64, 90, 91, 149, 158, 160, 161, 201, 214, 298
Duyts, C.E. (*zie ook* Guido) 20
Dyserinck, Johannes (1835-1912), auteur 280

Eeden, Frederik Willem (Frits) van (1829-1901), vader van F.W. van Eeden 92, 95, 340, 413, 414
Eeden, Frederik Willem van (1860-1932), arts, auteur; ps. Cornelis Paradijs, Zoölogus, roepnaam vaak Fré, Free, Friedel, Kees (*zie ook* Guido) (c) 7, 8, 13-15, 17, 18, 20, 21, 23, 28,

30, 38, 40, 41, 44-48, 50, 53, 56, 60, 62, 65, 66, 71, 77, 78, 80-82, 84-86, 90, 91, 94, 96, 98, 102, 104, 105, 108, 112, 114, 128, 134, 136, 137, 143-150, 152, 159, 162, 163, 165-168, 172, 178, 183-185, 188-191, 194, 197, 198, 214, 216, 219, 222-224, 226, 227, 229, 231, 234, 235, 238-240, 243, 248, 249, 259, 260, 267, 270, 271, 274-277, 283, 289, 291, 292, 296, 299-303, 305-307, 311, 312, 314, 319, 320, 322, 327, 334, 335, 352, 368, 369, 370, 375, 377, 379, 384, 390, 394, 404, 406, 407, 412-414, 419, 421, 423-425, 428, 432, 445, 450, 461, 467, 470, 471, 475, 477, 478, 481, 491, 497, 506, 507, 509-511, 520, 525, 533-536, 538, 540, 542, 547, 551, 556, 558, 566, 568, 572, 583, 585-587, 591, 593-597, 602-605, 610, 614, 616, 617, 636-642, 645, 649
Eeden, Hans van (1887-1981), zoon van Frederik Willem van Eeden 229, 299, 300, 301, 302, 307, 314, 315, 320, 406, 408, 426, 428, 538, 541, 572, 586, 590, 591, 593-595, 617
Eeden-van Warmelo, Neeltje *zie* Warmelo, N. van
Elberts, Willem Antonij (1820-1903), auteur 411
Eliot, George *zie* Evans, M.A.
Elizabeth I (1533-1603), koningin van Engeland 174
Ellerman Harms & Co., kantoorboeken papierhandel/boek- en steendrukkerij, Rokin 2, Amsterdam 466
Emants, Marcellus (1848-1923), schrijver 22, 23, 413, 467, 468, 472, 562-564, 570, 572, 614, 619
Erens, Maria Joseph Franciscus Peter Hubertus (1857-1935), jurist, schrijver; ps. Trifouillard (c) 80, 167, 182, 183, 198, 199, 213, 214, 236, 270, 291, 300, 313, 336, 346, 363, 364, 367, 534, 535, 551, 572, 573, 587, 591-595, 603-605, 610, 615, 628, 632, 635
Espinas, Alfred Victor (1844-1922), Frans socioloog 244, 247
Evans, Mary Ann of Marian (1819-1880), Engels schrijfster; ps. George Eliot 131, 173, 248
Ewijkshoeve 9, 51, 208, 278, 348, 364, 365, 367, 379, 410, 415, 423, 428, 475, 480, 496, 503

Fabius, Elise (1857-1944), schrijfster 9, 304, 305
Faes, J. [geen nadere gegevens] 256, 257
Faguet, Auguste Emile (1847-1916), Frans schrijver 389, 390
Fantasio *zie* Busken Huet, C.
Faucon *zie* Valk, M.W. van der Feith, Rhijnvis (1753-1824), auteur 187
Felix Meritis, Amsterdam 335
Ferguut, Jan *zie* Droogenbroek, Jan van
Ferrand, Marie (1834-?), moeder van H.J. de Dompierre de Chaufepié 643, 644
figaro, Le 165, 166, 253
Fiore della Neve *zie* Loghem, M.G.L. van
Fischer, Johannes Justus Christian (1866-1935), onderwijzer (c) 272, 303, 304, 312, 484, 485
Fischer Unwin, T. 374
Flanor *zie* Vosmaer, C.
Flanor (1881-1886), letterkundige vereniging te Amsterdam (c) 8, 20, 52, 71, 105, 112, 127, 129, 130, 135, 183, 184, 228, 307, 308
Flaubert, Gustave (1821-1880), Frans schrijver 173, 217, 253, 264, 265, 357, 463-466, 615
Fles, Margaretha Tekla Johanna (Etha) (1857-1948), schilderes 86, 470
Florentijn *zie* Capel, W.C.
Fokker, Abraham Anthony (1862-1927), bestuursambtenaar in Nederlands-Indië, auteur, jeugdvriend van Verwey 58, 191,
Fokker-van Heemskerck, I.M.W. *zie* Heemskerck, I.M.W. van
Fontijn, Jan 94, 184
fortnightly review, The (c) 73

Fortunia *zie* Hall, J.N. van
Franck, Hendrik Johannes (1862-1933), procuratiehouder (c) 164, 165
Franken, D. 274
Frederiks, Johannes Godefridus (1826-1896), auteur 411
Frederiks, Pieter Jacobs (1860-?), van 1886-1891 assistent van de hoofddirecteur van het Rijksmuseum (c) 411
Frenkel-Bouwmeester, Theo *zie* Bouwmeester, T.A.L.C.
Fricke's Bodega, Kalverstraat, Amsterdam 279, 350, 368, 370, 404, 410, 415, 429, 443, 606
Friedel *zie* Eeden, F.W. van
Fünckler, Hotel, Haarlem 136
Fijn van Draat, Pieter [geen nadere gegevens] 363

Geel, Jacobus (1789-1862), auteur, classicus 16, 69, 156, 157, 179, 388, 390
Gellion-Danglard, Eugène (1829-1882), Frans schrijver 244, 246
Génestet, Petrus Augustus de (1829-1861), dichter 181
Gennep, Jan van (1830-1911), oom van Martha van Vloten, jurist, lid van de Tweede Kamer 45, 275, 277, 523
Gennep, Johanna Elisabeth Hendrica Christina van (1824-1906), echtgenote van J. van Vloten, moeder van K. van Vloten (c) 10, 136, 276, 340, 351, 377, 398, 435, 444, 450, 469, 470, 511, 513, 519, 535, 541, 548, 559, 568, 577, 579, 580, 593, 604, 605, 614
Gennep-van Gennep, Henriëtte van (1835-1912), tante van K. van Vloten 522, 523
Gerhard, Adrien Henri (1858-1948), politicus, pedagoog, lid van De unie 324, 343, 344
Gerhardt, Dagobert von (1831-1910), Duits schrijver; ps. Gerhard von Amyntor 617
Géricault, Jean Louis Théodore (1791-1824), Frans schilder 358
Gerritsen, Carel Victor (1850-1905), graanhandelaar, latere echtgenoot van Aletta Jacobs 406, 407
Gervinus, Georg Gottfried (1805-1871), Duits literatuurhistoricus 70
Geuns, mej. Van [geen nadere gegevens] 440
gids, De 16, 20, 22, 40, 69, 71, 72, 105, 131, 132, 162, 167, 168, 178-181, 214, 262, 279, 286, 287, 344, 345, 351, 352, 361, 376
Giraud, Albert *zie* Kayenberg, E.A.
Gladstone, William Ewart (1809-1898), Engels staatsman 195, 196, 375
Goes, Frank van der (1859-1939), assuradeur, auteur, leraar Toneelschool, lid van De unie; ps. Ph. Hack van Outheusden (c) 7-9, 14-16, 19, 20, 22, 28, 29, 39-41, 43, 46-48, 58, 62, 66, 78-80, 91-93, 97, 98, 102, 104, 113, 115-119, 121, 126, 127, 129, 137, 138, 146, 150, 159, 160, 163, 165-168, 175, 183, 184, 192-194, 197-199, 209, 214, 219-221, 223, 225, 245, 247, 259, 260, 262, 270, 274, 277, 285, 287, 290, 292, 296, 300, 307, 311, 319, 322-324, 334, 335, 353, 361, 379, 380, 388, 390, 394, 406, 412, 413, 415, 420, 466, 468, 471, 475-478, 488, 493, 494, 496, 499-501,503, 507, 508, 513, 521, 528, 531, 534, 535, 539, 548-551, 557, 573, 575, 576, 583, 586, 588, 594, 595, 603, 619, 634, 639-641, 645, 648, 649
Goethe, Johann Wolfgang von (1749-1832), Duits auteur 129, 187, 212, 313, 314, 355, 356, 520, 523
Goldsmith, Oliver (1728-1774), Engels schrijver 246
Goncourt, Edmond Huot de (1822-1896), Frans schrijver 169, 217, 355, 389, 430, 615
Goncourt, Jules Huot de (1830-1870), Frans schrijver 169, 217, 355, 389, 430, 615
Gooyen, Henric van *zie* Veth, J.P.
Görlitz, Frans Theodoor (1819-?), makelaar 365

Gorter, Herman (1864-1927), dichter, classicus (c) 183, 609, 621
Gosler, Christiaan Julius Lodewijk Willem Eleonoor (1858-1921), uitgever, dichter 16, 19, 20, 26, 27, 39, 43, 65, 157
Gosse, Edmund William (1849-1928), Engels auteur (c) 59, 251, 252
Gouden Leeuw, De, hotel in Zuidlaren 486
Gram, J. 73
Grasé, Jan Carl Gijsbert (1864-1934), leraar Engels, jeugdvriend van Verwey (c) 117, 121, 123, 124, 130, 131, 138, 139, 173, 175, 195, 196, 210, 250, 251, 284, 356, 373, 374, 430, 492, 493
Groenewegen, Ab, kweker in Haarlem [geen nadere gegevens] 604, 605
Groenewegen, Jacoba, zuster van A. Groenewegen, vriendin van K. van Vloten [geen nadere gegevens] 603-605
Groeningen, August Pieter van (1866-1894), onderwijzer, auteur; ps. W. van Oevere (c) 441, 450, 451, 459-461, 482, 494, 543, 544, 555, 563, 589, 591, 598, 599, 626, 633, 634, 637, 642
Groet, A.W. van [geen nadere gegevens] 353, 380
Groll, Henri [geen nadere gegevens] 617
Groot, Johanna Maria Magdalena (Jo) de (1866-1920), onderwijzeres, zuster van M.C.M. de Groot 453
Groot, Johannes Seraphinus Matthias de (1824-1912), wijnhandelaar, brander, commissionair, vader van M.C.M. de Groot 446
Groot, Michael Coenradus Maria de (1860-1935), fabrikant (c) 277, 278, 285, 286, 289, 297-299, 303, 308, 310, 311, 316, 322, 323, 327, 328, 338, 339, 356, 357, 369, 372, 390, 391, 403, 404, 412, 416, 417, 424, 444-446, 453, 454, 458
Groot, Monica Elisabeth Maria (Mina) de (1855-1895), onderwijzeres, zuster van M.C.M. de Groot 453
Groot-Beukers, H.W.E. *zie* Beukers, H.W.E.
Guérin, Mathurin [geen nadere gegevens] 243, 246
Guido, gemeenschappelijk pseudoniem van C.E. Duyts, F.W. van Eeden, W.J.T. Kloos, A. Verwey, J. Veth 20, 143, 145, 152, 156, 157, 164
Gunning [geen nadere gegevens] 131
Gunning, Johannes Hermanus (1829-1905), theoloog, hoogleraar, auteur 96
Gijselaar-van Assendelft de Coningh, M.W.A. (Marie) de *zie* Assendelft de Coningh, M.W.A. van

H., F. *zie* Alberdingk Thijm, K.J.L.
H., S.v. *zie* Veth, J.P.
Haaff, Maurits Johannes van 't (1863-1920), fabrikant, jeugdvriend van Verwey (c) 53, 57, 58, 107, 495, 502, 503, 605, 607, 645, 646
Haagsche Courant, De 20
Haan, Meijer Isaäc de (1852-1895), schilder 473, 474
Haarlemsche courant, Opregte 69
Habans, Jean Paul, Frans zanger; ps. Paulus [geen nadere gegevens] 441
Hack van Outheusden, Ph. *zie* Goes, F. van der
Hading, Jeanne Alfrédine Tréfouret (Jane) (1859-1941), Frans actrice 273
Haeghen, Ferdinand Frans Ernest van der (1830-1930), Belgisch bibliothecaris 331, 334
Halbertsma, Justus Hiddes (1789-1869), predikant, auteur 157
Hall, Jacob Nicolaas van (1840-1918), secretaris en redacteur van *De gids*; ps. Fortunia 20, 22, 71, 72, 132, 167, 178, 360-362, 432, 451
Hals, Frans (tussen 1580 en 1585-1666), schilder 340
Hamdorff, Hotel, Laren 85
Hamel, Anton Gerard (1842-1907), romanist, hoogleraar 246, 247

Hamminck Schepel, Maria Frederika Cornelia (Mimi) (1839-1930), echtgenote van E. Douwes Dekker (c) 356, 447, 448, 507, 620
Haren, Onno Zwier van (1713-1779), dichter 140-142, 157
Haren, Willem van (1710-1768), dichter 140-142, 157
Harpen Kuyper, mej. Van [geen nadere gegevens] 241
Hartmann, Karl Robert Eduard von (1842-1906), Duits filosoof 244, 247, 375
Haspels, Derk (1837-1903), acteur 287
Hecker, Alphonsus, classicus (1820-1865) 156, 157
Heeckeren, Jacob Adriaan Frederik Lodewijk baron van (variant: Van Heek) (1827-1887), ontvanger der Domeinen, auteur 40, 62
Heck, Van *zie* Heeckeren, J.A.F.L. baron van
Heelman, Richard 190
Heemskerck, Ida Margaretha Wilhelmina van (1869-?), echtgenote van A.A. Fokker 58
Hegel, Georg Wilhelm Friedrich (1770-1831), Duits filosoof 376
Heine, Heinrich (verm. 1797-1856), Duits auteur 265, 321, 322, 450, 497, 516, 553, 555, 567, 570, 571
Heineken, Wijnand (1845-1927), advocaat, lid van De unie 209
Heinsius, Hein Willem (1863-1939), bioloog, natuurkundige, jeugdvriend van Verwey (c) 49, 50, 67, 69, 154, 257, 648
Hell, Willem Frederik van (1863-1893), officier van gezondheid in Nederlands-Indië, jeugdvriend van Verwey (c) 58, 69, 154, 257, 339, 489, 490, 537, 648
Helmers, Jan Frederik (1767-1813), dichter 223
Helmholtz, Hermann Ludwig Ferdinand von (1821-1894), Duits fysioloog en fysicus 376
Hendrik IV 15, 47
Herrick, Robert (1591-1674), Engels dichter 509, 511
Hersart la Villemarqué, Théodore Claude Henri (1815-1895), Frans archeoloog en etnoloog 548, 549
Herzen, Aleksandr Ivanovitsj (1812-1870), Russisch schrijver 244, 247
Hesta, Leentje (1841-1925), stiefmoeder van Verwey 226, 309, 326, 462-464, 466, 475, 483, 484, 490, 495, 502, 512, 519, 552, 560, 578, 604
Hettner, Hermann (1821-1882), Duits literatuur- en kunsthistoricus 70, 213, 214
Heuff, Johan Adriaan Azn. (1843-1910), schrijver; ps. Cosinus 614
Hillern-Birch, Wilhelmine *zie* Birch, W.
Hobbes, Thomas (1588-1679), Engels filosoof 251
Hoeven, Van der *zie* Amorie van der Hoeven, A. des
Hofdijk, Willem (1816-1888), auteur 207, 213, 214, 395, 396
Hoff, Jacobus Henricus van 't (1852-1911), chemicus, hoogleraar 9, 336
Hoffmann, Friedrich 554
Hogendorp, Frederik baron van (1843-1889), letterkundige; ps. Damas 213, 214
Holda *zie* Piepers, A.J.F.
Holkema, Tjomme van (1843-1891), uitgever en redacteur *De Amsterdammer. Weekblad voor Nederland* (c) 205, 209
Holland-Vlaanderen 600, 635
Homerus (ca. 800 v. Chr.), Grieks dichter 14, 181, 399, 460
Homunculus *zie* Verwey, A.
Hooft, Pieter Corneliszoon (1581-1647), auteur 87, 140, 305, 389, 622
Hoogstraten, Samuel van *zie* Veth, J.P.
Hooijer, Jan Hendrik (1844-1893), predikant, auteur, redacteur van *De gids* 131,132
Horatius (65-8 v. Chr.), Romeins dichter 13, 213, 223, 316, 434

Horyaans, Catharina Bartholomea (Cato) (1864-1941), echtgenote van K.J.L. Alberdingk Thijm 342, 396, 617, 632, 636
Houten, B. van 145, 258
Houten, Samuel van (1837-1930), jurist, staatsman 24, 527, 582
Hovius, F. *zie* Alberdingk Thijm, K.J.L.
Hoynck van Papendrecht, Jan (1858-1933), schilder 231, 232
Huberts, W.J.A. de Witt *zie* Witt Huberts, W.J.A. de
Hubrecht, P.F. 353
Huet, Théodore [geen nadere gegevens] 290
Hugenholtz, A., schilderes [geen nadere gegevens] 86
Hugenholtz, Pieter Hermannus jr. (1834-1911), predikant, letterkundige 483, 484, 537, 538, 564
Hugo, Victor Marie (1802-1885), Frans auteur 360
humanist, De 340, 351
Hurk, D. van den [geen nadere gegevens] (c) 426
Huijbers, Petrus Gerardus (1850-?), medewerker van *De Amsterdammer. Weekblad voor Nederland* 209
Huygens, Constantijn (1596-1687), dichter 375
Huysmans, Joris-Karl (eig. Charles Marie George) (1848-1907), Frans schrijver 188, 189, 192, 193, 214, 274, 545, 556
Ietje *zie* Israels, I.L.
Indische gids 256, 258
Irving, Elisabeth Jane, Engels vertaalster van werk van A.S.C. Wallis [geen nadere gegevens] 381, 382, 384
Ising, Arnold Leopold Hendrik (1824-1899), stenograaf, schrijver 213, 214
Ising, Arnold Paul Constant (1857-1904), acteur (c) 91, 104, 423, 551, 592, 623
Israels, Isaac Lazerus (1865-1934), schilder, zoon van Jozef Israels; roepnaam vaak Ietje (c) 229, 271, 277, 278, 285, 286, 289, 296, 297, 299, 306, 308, 310, 311, 316, 322, 324, 328, 339, 341, 357, 358, 369, 390, 404, 405, 412, 417, 444, 496-498, 501, 548, 550, 551, 575-579, 596, 606, 616, 640, 642-644
Israels, Jozef (1824-1911), schilder 93, 94, 115, 351, 357, 360, 366, 496-500, 576, 578, 579, 590, 591, 616, 643, 644
Israels-Schaap, A. *zie* Schaap, A.

Jacobs, Aletta Henriëtte (1854-1929), arts, voorvechtster vrouwenbeweging 413
Jacobus (James) I (1566-1625), koning van Engeland 174
Jagt, Willem van der (1832-1911), jurist, ambtenaar in Nederlands-Indië 286, 287
Janet, Paul (1823-1899), Frans auteur 244, 247
Japon artistique, Le 479
Jelgersma, Dominicus Gerbrandus (1856-1930), filosoof, hoogleraar 22, 80, 81, 175, 481
Jesserun (Jessurun) de Mesquita, Joseph (1865-1890), fotograaf, schoolgenoot van Verwey (c) 40, 41, 134, 261, 396, 414, 629
jeune Belgique, La 181
Johnson, Samuel (1709-1784), Engels auteur 245, 247
Jolles-Singels, J.C. *zie* Singels, J.C.
Jonckbloet, Willem Jozef Andreas (1817-1885), literatuurhistoricus, hoogleraar 246, 333, 334, 353
Joosten, Dirk Herbert (1840-1930), makelaar, letterkundige (c) 360-362
Jorisz, David (1501-1556), Zuidnederlands wederdoper 331
Josselin de Jong, p. 258

Kalf, G. 580
Kam, Adrianus Cornelis (1862-1929), arts 285, 286
Kam, Jan Benjamin (1860-1932), bouw-

kundig en civiel ingenieur (c) 285, 286, 296, 299, 308, 310, 324, 345, 369
Kam, Willem Hendrik (1863-1929), bouwkundig ingenieur 285, 286
Kampen, Boekhandel P.N. van 130, 131
Kant, Immanuel (1724-1804), Duits filosoof 376
Karseboom, De, café, Kalverstraat, Amsterdam 52, 71, 105, 112, 119, 129, 135, 307, 308
Karsen, Johan Eduard (1860-1941), schilder, kunstcriticus; ps. I.N. Stemming, O.N.T. Stemming (c) 9, 200, 291, 411, 418, 420, 436, 462, 468, 470, 473-475, 479-481, 485, 488-493, 528, 564, 565, 596, 612, 613
Kate, Jan Jacob Lodewijk ten (1819-1889), dichter, predikant 13, 304, 305
Kayenberg, Emile Albert (1860-1929), Belgisch schrijver; ps. Albert Giraud 132
Keats, John (1795-1821), Engels dichter 79, 217
Kees *zie* Eeden, F.W. van
Kemper, Joan Melchior (1776-1824), jurist, staatsman, hoogleraar 140-142
Kepper, George Lodewijk (1842-1929), auteur, redacteur van *De salon* (c) 182-184, 204, 207, 210, 211, 252, 264, 274, 275, 276, 301, 302, 303, 305, 319, 327
Kerdijk (eig. Polak Kerdijk), Arnold (1846-1905), politicus, journalist 285, 328
Kerst, W.A.S., moeder van K.J.L. Alberdingk Thijm 472, 473
Kitty van Vloten Stichting 10
Klei, Van de *zie* Tak, P.L.
Kloos, Willem Johannes Theodorus (1859-1938), dichter, criticus; ps. Sebastiaan Senior, Sebastiaan Slaap (*zie ook* Guido) (c) 7-10, 15, 18-20, 22, 28, 30, 31, 39, 40, 44, 46, 47, 52, 53, 56, 59, 62, 65, 74, 75, 77, 79, 80, 90, 91, 104, 105, 107, 110, 111, 122, 123, 128, 132, 133, 135, 143, 144, 147, 157, 159-161, 164-168, 170, 172, 177, 183, 188, 189, 197-199, 204, 207, 214, 218, 219, 223-228, 235, 238, 240, 245, 246, 250, 253, 260-262, 264, 270, 282, 283, 285, 286, 289, 291, 293, 297, 299, 305, 306, 313, 314, 319, 323, 328, 334, 335, 336, 344, 347, 349, 350, 352, 355, 359-361, 363, 366, 368, 379, 383, 384, 385, 390, 393-395, 400, 405, 406, 409, 412, 417, 420, 421, 428, 429, 432, 438, 447, 450-453, 459-462, 464, 465, 467-469, 471, 472, 474, 475, 478-486, 488-491, 493, 495, 496, 500-502, 504, 506-508, 510-512, 514-517, 519, 520, 522, 525-527, 529, 531-536, 538-541, 543-546, 548, 550, 551, 554-558, 560, 561, 565-571, 573, 574, 580-583, 586, 587, 589, 590, 592, 594-598, 600, 601, 604, 607, 610-612, 614, 617-621, 634, 638-641, 645, 649
Klopstock, Friedrich Gottlieb (1724-1803), Duits dichter 222, 223
Kneppelhout, J. 303, 307
Knuttel-Fabius, E. *zie* Fabius, E.
Kobus *zie* Looy, J. van
Kohut, Adolph 554, 591
Kollewijn, R.A. 580
Koninklijke Bibliotheek, 's-Gravenhage 332
Koo, Jan de (1841-1909), journalist, lid van De unie; ps. Diederik van Amstel (c) 160, 165, 166, 173, 223, 236, 252, 260, 319, 374, 432, 647
Kool, Jacob Hendrik Willem (1827-1900), jurist, mecenas van Breitner 364-368, 528, 529
Kool, Catharina (Cato/Cata), (1860-1933), schilderes, dochter van J.H.W. Kool 440, 528, 529
Koopman, Gerrit Jan (1864-1948), ambtenaar in Nederlands-Indië, jeugdvriend van Verwey (c) 32, 33, 48, 50, 53, 58, 67, 69, 70, 76, 152, 154, 190, 193, 255, 256, 257, 648
Koster, Eduard Bernard (1861-1937), classicus, auteur (c) 293, 294

Kotzebue, August von (1761-1819) Duits toneelschrijver 33
Krasnapolsky, Hotel, Warmoesstraat, Amsterdam 75, 77, 87, 516, 520
Kuenen, Abraham (1828-1891), theoloog, hoogleraar 537, 538
Kuyper, Abraham (1837-1920), theoloog, hoogleraar, politicus, journalist 583, 584

Laar, Johannes Jacobus van (1860-1938), scheikundige (c) 216, 217
Laar, Van, oestersalon, Kalverstraat, Amsterdam 414, 416, 423, 531
Lamber, Juliette (1836-1936), Frans schrijfster 16
Lange, Allert de (1855-1932) boekhandelaar 218, 219, 221, 222
Lange, Daniël de (1841-1918), componist, musicus (c) 287, 423, 424, 436, 588, 629
Lange-Willeumier, G. de *zie* Willeumier, G.
Langendam, J.C. [geen nadere gegevens] 458
lantaarn, De 22, 39, 40, 143-145, 246, 247, 417, 451
Laugel, Auguste [geen nadere gegevens] 244, 246
Laurillard, E. 335
Leembruggen, Johannes (1838-?), civiel ingenieur 365, 366
Leesmuseum 14, 106, 226, 266, 286, 288, 372, 456, 489
leeswijzer, De 15, 39, 40, 61, 65, 157, 304, 305, 402
Leeuwerik, Hotel De, Haarlem 221
Legras, Antoine Jean (1838-1899), acteur, regisseur, leraar Toneelschool 451
Lennep, J. van 444
Lessing, Gotthold Ephraim (1729-1781), Duits auteur 212
Letteroefeningen zie Vaderlandsche letteroefeningen
levensbode, De 80, 351
Linde, Antonius van der (1833-1897), bibliograaf 331, 334
Livius, Titus (59 v. Chr.-17 n. Chr.), Romeins geschiedschrijver 13
Loggen en Zn., J., Spiegel- en Lijstenmakerij 565, 569, 571, 581
Loghem, Martinus Gesinus Lambert van (1849-1934), journalist, schrijver, lid Flanor; ps. Fiore della Neve, Scaramouche (c) 20, 107, 108, 259, 305, 306
Loke, Elizabeth Matthea (Lies) (1865-1935), vriendin van K. van Vloten 505, 506, 552-554
Looy, Jacobus van (1855-1930), schilder, auteur, roepnaam Kobus of Ko; ps. A. Brouwer (c) 9, 43, 63, 64, 74, 77, 78, 81, 82, 87, 88, 91, 100, 102, 103, 105-107, 116, 117, 119, 121, 122, 133, 134, 149, 155, 158, 160, 161, 166, 170-172, 175-177, 200, 203, 207, 211-214, 216, 229, 236, 238, 239, 241, 242, 245, 247, 264, 265, 267, 269, 270, 272, 274, 291, 297, 298, 337, 354, 355, 358-360, 362, 368, 371, 378, 382, 403, 416, 417, 473, 474, 482, 545, 550, 553, 578, 583, 590, 591, 595, 603, 619, 630-632
Looy, Simon Leonardus van (1855-1922), boekhandelaar en uitgever 247, 416, 595
Looy-van Gelder, Titia van 117, 119
Lotsy (Lotsij), Marinus Cornelis Leendert (1845-1910), jurist, filosoof, medewerker van *De nieuwe gids* (c) 19, 20, 22, 81, 82, 168, 169, 213, 214, 248, 249, 262, 371, 372, 374, 377, 527, 582, 588, 614-616
Loveling, Virginie (1836-1923), Vlaams schrijfster 262
Lowenstam [geen nadere gegevens] 382
Lucanus 14
Lulofs, Barthold Hendrik (1787-1849), jurist, hoogleraar, auteur 69
Luyken, Jan 564

Maas, Nop 105, 281
Maas, Café H.W.F., Weesperzijde, Amsterdam 535

Macaulay of Rothley, Thomas Babington (1800-1859), Engels geschiedschrijver 186, 187
Macmillan's magazine 130, 131
Maerlant, Jacob van 334
Maître, Jules le (1853-1914), Frans schrijver en criticus 388-390
Mandele, Henri Johan van de (1843-1903), militair 233
Mare, A. de *zie* Verwey, A.
Marion, François Marie Henri, Frans letterkundige, hoogleraar 244, 247
Maris, Jacobus Hendricus (1837-1899), schilder 115, 116, 230, 231, 324, 325, 357-360, 380, 436, 438, 473, 475, 489, 491, 492, 523, 591, 608
Maris, Matthijs (1839-1917), schilder 357-360, 380, 381, 436, 438, 456, 470, 474, 475, 489, 523, 591
Maris, Willem (1844-1910), schilder 231, 357-360, 380
Marken, Jacob Cornelis van (1845-1906), fabrikant en sociaal pionier 424, 425
Marlowe, Christopher (1563/1564-1593), Engels toneelschrijver 341, 343, 353, 355, 370, 374, 512, 514
Mast *zie* Milles Colonnes
Maurik, Justus van (1846-1906), auteur 173, 192, 193
Maurits (1567-1625), graaf van Nassau, prins van Oranje 375
Mauve, Anthonij (1838-1888), schilder 115, 116, 231, 351, 357, 366, 496
Mendès, Catulle (1841-1909), Frans schrijver 62
Mendes da Costa, Maurits Benjamin (1851-1938), classicus, lid Flanor (c) 208
Mendes da Costa, Rachel (1865-1897), verloofde, latere echtgenote van A. Aletrino 450, 513
Mercier, Hélène (1839-1910), strijdster voor vrouwenrechten, auteur (c) 59
Mesdag, Baukje van (1853-1920), vriendin van Sara de Swart, latere vrouw van Maurits van der Valk 592, 625
Messchaert, Johannes Martinus (1857-1922), zanger 423
Meteren, Emanuel van (1535-1612), geschiedschrijver 140
Meulen, François, Pieter ter (1843-1927), schilder 231, 232, 241
Michelangelo Buonarroti (1475-1564), Italiaans kunstenaar, dichter 64, 76, 77, 158, 161, 172, 202, 206, 541, 550
Michelet, Jules (1798-1874), Frans geschiedschrijver 244, 246
Mignet, François Marie Auguste (1796-1884), Frans geschiedschrijver 244, 246
Mill, John Stuart 407
Milles Colonnes (ook: Café Mast), Rembrandtplein, Amsterdam 51, 170, 433, 503
Millet, Jean-François (1814-1875), Frans schilder 36, 307, 440, 607
Milton, John (1608-1674), Engels dichter 133, 206, 212
Mirabeau, Honoré Gabriel Victor de Riqueti de (1749-1791), Frans politicus 244, 246
Moes, Wilhelmina Walburga (1856-1918), schilderes, auteur 82, 86, 231, 232
Molkenboer, W.B.G. 228
Moltzer, H.E. 580
Mont, Maria Polydorus Carolus (Pol) de (1857-1931), Vlaams auteur 54, 55, 390
Monticelli, Adolphe Joseph Thomas (1824-1886), Frans schilder 435, 436
Moore, George Augustus (1852-1933), Iers schrijver 165, 166
More, Margarete (Morus, Margarete) (1505-1544), Engels schrijfster, dochter van Thomas More 340
Morus, Margarete *zie* More, M.
Moulton, Richard Green (1849-1924), Engels-Amerikaans schrijver, hoogleraar 131
Mouton, Martinus (1859-1933), uitgever en boekdrukker 259

Mouton, uitgeverij te Den Haag 199, 217
Mulder, Lodewijk (1822-1907), militair, auteur 69
Muller, Jacoba (1844-1918), echtgenote van W.B. Tholen 528, 529
Multatuli *zie* Douwes Dekker, E.
Musset, Alfred de (1810-1857), Frans schrijver 576
muzen, De 69

Napoleon Bonaparte (1769-1821), keizer der Fransen 14
Nederland 43, 97, 115, 116, 306, 367, 377
Nederlandsch museum 55, 70
Nederlandsche dicht- en kunsthalle, De 54, 55, 390
Nederlandsche Etsclub, De 198, 199, 270, 271, 448, 450, 496
Nederlandsche spectator, De 14-16, 70, 105, 109, 110, 120, 153, 154, 157, 168, 193, 262, 287, 389, 390
Nederlandsche staats-courant 91
Netscher, Franciscus Christianus Johannes (1864-1923), stenograaf, auteur (c) 22, 37, 42, 43, 69, 70, 81, 82, 87, 115, 116, 121-123, 127, 133, 134, 139, 143, 145, 157, 165-167, 169, 180, 181, 183, 184, 187-189, 191-193, 198, 212, 214, 226, 227, 233, 234, 240, 249, 250, 254, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 395, 397, 399, 400, 409, 415, 420, 429, 432, 545, 555, 556, 591, 599, 647
Neuhuys, Johannes Albert (1844-1914), schilder 115, 116, 231
Neijenhoff, G.W. van [geen nadere gegevens] 393, 489, 491, 492
Nietzsche, Friedrich 564
Nieuwe Amsterdamsche courant zie Algemeen handelsblad
nieuwe gids, De: passim
Nieuwe Rotterdamsche courant 451
nieuwe schoolblad, Het 592
Nieuwenhuys, Johannes Adam (Joan) (1856-1939), journalist, redacteur *Radicaal weekblad* 544, 599
nieuws van den dag, Het 38, 115, 116, 360
nineteenth century, The 174, 175, 195, 210, 373, 374
nouvelle revue, La 16
Nijland-Verwey, Mea 10, 558

Obach Co, kunsthandel, Londen 440
Oefening Kweekt Kennis 240, 260
Oevere, W. van *zie* Groeningen, A.P. van
Ogtrop, Clothilde van 177
Ogtrop, consul Van 177
Ohnet, Georges (1848-1918), Frans schrijver 273, 274
Oldenboom, H., arts [geen nadere gegevens] (c) 339
Oldenhuis Gratama, Lucas (1815-1887), jurist, oudheidkundige 376
ooievaar, De 400, 404
Oosterhuis, Pieter (1816-1885), fotograaf 26, 114, 117, 118, 121, 125, 127
Oosterzee, J.F.N. van 258
Opzoomer, Adèle Sophie Cornelia (1856-1925), schrijfster; ps. A.S.C. Wallis (c) 22, 105, 148, 149, 160, 161, 162, 163, 185, 187, 189, 205, 262, 264, 266
Opzoomer, Cornelis Willem (1821-1892), jurist, filosoof, hoogleraar 353, 376
Ouden van den Berg, Den 145
Ouida *zie* Ramée, M.L. de la

Paap, Willem Anthony (1856-1923), jurist, schrijver (c) 7, 8, 14, 19, 20, 28-30, 41, 43, 46, 47, 86, 104, 114-119, 121, 122, 126, 128, 129, 133, 144, 188, 189, 192, 196, 198, 218-223, 230, 234, 236, 237, 249, 259, 261, 269, 270, 287, 289, 292, 327, 328, 447, 448, 458, 464, 468, 474, 507, 520, 521, 620
Palais Royal, Paleisstraat 2, Amsterdam 335, 370

Pander, Pier (1864-1919), schilder 620, 622
Paradijs, Cornelis *zie* Eeden, F.W. van

Passage, Hotel du, Arnhem 335
Paulus *zie* Habans, J.P.
Pauw, A.H.D., echtgenote van W. Doorenbos 15
Peereboom, Klaas (1864-1942), Indisch bestuursambtenaar, klasgenoot van Verwey 154, 191
Pekelharing, Hendrik (1859-?), apotheker, lid van De unie (c) 112
Penning, B.J. 196
Perk, Jacques Fabrice Herman (1859-1881), dichter 8, 305, 306, 318, 319, 539, 558, 597, 598
Perk, Marie Adrien (1834-1916), predikant, auteur, vader van Jacques Perk 360
Petit, Louis David (1847-1918), conservator Leidse Universiteitsbibliotheek 331, 333, 334
Pieneman, Jan Willem (1779-1853), schilder 340
Piepers, Adriana Jacoba Francisca, echtgenote van Clant van der Mijll (1842-1923), schrijfster; ps. Holda 20, 55, 156, 157, 180
Pierson, Allard (1831-1896), theoloog, hoogleraar, auteur 181, 323, 344, 345, 470, 471, 483, 484, 498, 499, 524, 525, 564, 635, 636
Pincoffs, L. 192, 193
Pindarus (522 of 518 v. Chr.-?), Grieks dichter 14, 15
Pissarro, Camille (1830-1903), Frans schilder 479, 480, 483
Plato (428/427-348/347 v. Chr.), Grieks filosoof 59, 555
Poe, Edgar Allan (1809-1849), Amerikaans schrijver 635
Poelman, Annette Wica Luna (1853-1914), echtgenote van W. Versluys 343
Poelman, H.A. [geen nadere gegevens] 218
Poiret [geen nadere gegevens] 244
Pol, Herman (1811-1845), classicus, auteur 69
Pope, Alexander (1688-1744), Engels dichter 39, 251
Port (Poort) van Cleve, De, Nieuwezijds Voorburgwal, Amsterdam 348, 361, 364, 403, 410, 416, 422, 523, 525, 528, 534-536, 539, 543, 578, 579, 583, 623
portefeuille, De 15, 401, 402, 417
Posthumus Meyjes, Fokke Eduard (1865-1926), jurist 452, 454, 478
Potgieter, Everhardus Johannes (1808-1875), auteur, redacteur *De gids* 69, 70, 142, 155, 157, 213, 214, 279, 313, 314, 336, 441
Prayon van Zuylen van Nyevelt, Alphonsus Maria Napoleon (1848-1916), Vlaams advocaat, journalist 390
Priem, Gerrit Hendrik (1865-1933), hulponderwijzer, dichter; ps. Asliveri (c) 282, 283, 288, 300, 304-306, 328-330, 391, 401, 402
Prins, Arij (1860-1922), fabrikant, schrijver; ps. A. Cooplandt (c) 19, 20, 37, 38, 42, 87, 115, 121, 122, 144, 145, 181, 192, 193, 216, 252, 253, 254, 257, 258, 259, 262, 269, 270, 328, 337, 344, 418, 419, 481, 544, 545, 556, 565, 601, 635, 636
Prins, Benjamin Liepman (1860-1934), schilder 365
Prins, Johannes Jacobus (1814-1898), predikant, hoogleraar 16
Pulchri Studio, Den Haag 611, 612
Pythagoras (ca. 575-na 500 v. Chr.), Grieks wijsgeer en hervormer 13

Quack, Hendrik Peter Godfried (1834-1917), jurist, econoom, hoogleraar 213, 214, 341, 342, 360-362
quarterly review, The 251, 252
Quincey, Thomas de (1785-1859), Engels schrijver 635

Racine, Jean (1639-1699), Frans toneelschrijver 576
Radicaal weekblad 544, 599
Ramée, Marie Louise de la (1839-1908), Engels schrijfster; ps. Ouida 62

Read, Samuel (1815-1883), Engels kunstenaar 92, 94
Recht voor allen 44, 538
Rees (Celestine), Catharina F. van 570, 575
Rembrandt van Rijn (1606-1669), schilder 93, 198, 206, 360, 375, 431, 608
Renan, Ernest (1823-1892), Frans godsdiensthistoricus, filosoof 244, 247, 486, 487, 520, 524, 525, 559, 564
Renterghem, Albert Willem van (1845-1939), arts, compagnon van F.W. van Eeden 324, 327, 594
Revue coloniale internationale 154
Revue des deux mondes 16
Revue illustrée 274
Revue indépendante 262, 418, 419, 570, 600, 635
Reydon, Aletta Sophie Charlotte (1864-?), dochter van H.A. Reydon (c) 123, 392, 446
Reydon, Hendrik Anthonius (1830-1896), boekhouder, chef de bureau van de firma Ziegelaar en Van den Bergh en oud-collega van Verwey (c) 53, 392, 633
Reydon-Roelofsz, H.C. *zie* Roelofsz, H.C.
Ribot, Théodule (1839-1916), Frans filosoof 244, 247-249
Riche, koffiehuis, Rokin, Amsterdam 412, 550, 551, 561
Riko, A.J., publicist 296
Rink, Paulus Philippus (1861-1903), schilder 620, 622
Robespierre, Maximilien Marie Isidore de (1758-1794), Frans staatsman 388
Robinson, W.C. [geen nadere gegevens] 241
Roelfzema, Laura, vriendin van Marie de Gijselaar [geen nadere gegevens] 645, 646
Roeloffzen & Hübner Boekdrukkers, Rustenburgerpad, Amsterdam 436, 437, 473, 474, 490-493
Roelofsz, H.C., echtgenote van H.A. Reydon (c) 392, 633
Roever, Nicolaas de (1850-1893), historicus, archivaris (c) 371, 372, 377, 378
Rogge, Hendrik Cornelis (1831-1905), bibliothecaris Universiteitsbibliotheek Amsterdam (c) 113, 332
Roodenburch, Gijsbert (1853-?), civiel ingenieur, secretaris van Flanor (c) 52, 53, 71, 183
Roorda van Eysinga, Sicco Ernst Willem (1825-1887), publicist 128
Rooses, Max (1839-1914), Vlaams letterkundige 178
Rooy, A. de (ps.?) 364
Rops, Félicien Joseph Victor (1833-1898), Belgisch schilder 480
Rössing, Adrianus (1844-1925), uitgever (c) 19, 21, 23, 26, 27, 29-35, 38, 39, 42, 45, 55, 63, 65-67, 78, 83, 97, 100, 265, 266, 345, 346, 383
Rössing, Johan Herman (1847-1918), auteur, toneelcriticus, broer van A. Rössing 67, 113, 432
Roy, J.J. le 214
Rijksacademie voor Beeldende Kunsten, Amsterdam 8, 64, 76, 150, 158, 160, 239, 298, 523, 620
Rijksmuseum, Amsterdam 26, 230, 231, 281, 282
Rijnhotel (Hôtel du Rhin), Katwijk 452, 456, 469
Rijnsberg, café, Rokin, Amsterdam 412
Rijtuigfabriek L. van Eck 114, 116

Saaye Azn., P.A. *zie* Aletrino, A.
Sagittarius, ps. [geen nadere gegevens] 81, 82
Sainte-Beuve, Charles Augustin (1804-1869), Frans criticus 213, 239
salon, De 163, 182-184, 207, 211, 252, 264, 274, 305, 306, 311, 313-315, 320, 327, 370
Samson, Frederik, zoon van H.G. Samson en F.W. Bourette 394, 442
Samson, Henri Gilius (1856-1921), arts, kunstverzamelaar, echtgenoot van F.W. Bourette, lid Flanor (c) 175, 177, 394, 442, 520, 524

Samson-Bourette, F.W. *zie* Bourette, F.W.
Samuel *zie* Veth, J.P.
Sande Bakhuyzen, Julius Jacobus van de (1835-1925), schilder 486, 487
Sardou, Victorien (1831-1908), Frans toneelschrijver 93, 542
Saurin, Jacques [geen nadere gegevens] 290
Scaramouche *zie* Loghem, M.G.L. van
Schaap, Aleida (1843-1894), echtgenote van J. Israels, moeder van I.L. Israels (c) 496-498, 579, 616, 642
Schaap-Hijmans, R. 271
Schaepman, Hermanus Johannes Aloysius (1844-1903), staatsman, dichter 262
Scheltema, Carel Albert (c) [geen nadere gegevens] 616
Scherr, Johannes (1817-1886), Duits schrijver 213, 214
Schiller, Johann Christoph Friedrich (1759-1805), Duits auteur 312, 314
Schimmel, Hendrik Jan (1825-1906), auteur 157, 484, 564, 635, 636
Schmöler, J.V. [geen nadere gegevens] (c) 56
Schneider, Lina (1831-1909), Duits auteur 353
Schneidius, Jan Filip Lodewijk Ernest Everard (1828-1905), jurist, letterkundige 635, 636
Schopenhauer, Arthur (1788-1860), Duits filosoof 375
Schröder, Johannes Christiaan (1831-1891), boekhandelaar 218, 219, 222, 224, 225, 367, 467, 470, 471
Schwartze, Thérèse (1851-1918), schilderes 419
Schwei(c)khart, Katharina Wilhelmina (1776-1830), dichteres, echtgenote van W. Bilderdijk 332
Schijfsma, Jan (1862-?), arts (c) 123, 392, 446
Scrinerius, boekhandel-bestelhuis 54
Seune, C. le [geen nadere gegevens] 245
Severy, Nelly Lulu, Amerikaanse vriendin van Verwey [geen nadere gegevens] 560
Shakespeare, William (1564-1616), Engels toneelschrijver, dichter 14, 15, 18, 29, 41, 76, 77, 89, 90, 95, 97, 110, 126, 131, 138, 139, 162, 174, 186, 222, 231, 237, 250, 251, 320, 321, 345, 356, 373, 374, 399, 416, 434, 436, 460, 487, 509, 512, 516-518
Sharp, William, publicist [geen nadere gegevens] 139
Shelley, Percy Bysshe (1792-1822), Engels dichter 18, 20, 49, 50, 62, 64, 80, 90, 130, 145, 151, 165, 174, 175, 217, 236, 284, 294, 431, 450, 492
Siebenhaar, W. [geen nadere gegevens] (c) 551
Simon, Julie Marie Hélène (1823-1855), echtgenote van R. Bakhuizen van den Brink 390
Simonin, A.-H. [geen nadere gegevens] 244, 247
Simons, Adam (1770-1834), theoloog, hoogleraar 388, 390
Sinclair de Rochemont, Albert, voormalig acteur 330, 333, 337, 347, 392
Sinclair de Rochemont, vader van A. Sinclair de Rochemont [geen nadere gegevens] (c) 333
Singels, Jacoba Catharina (1847-1901), auteur, echtgenote van H.J. Jolles (c) 208, 279, 311, 350, 351, 611
Slaap, Sebastiaan *zie* Kloos, W.J.T.
Slotboom, D.S., uitgever *De salon* [geen nadere gegevens] (c) 275, 302, 370
Smit Kleine, Engbert Gerard Frederik Hendrik (1845-1931), auteur 305, 306
sociaal weekblad, Het 286
Sonnenschein & Co, Engels uitgever 384
Sophocles (ca. 496-406 v. Chr.), Grieks tragediedichter 13, 60
Spaan, P.J.A. 258
spektator, De 433
Spencer, Herbert (1820-1903), Engels filosoof en socioloog 244, 247, 460, 461

Spieghel, Henrick Laurensz. (1549-1612), dichter 389, 622
Spinoza, Benedictus de (1632-1677), filosoof 245, 247, 375, 376
Sprenger van Eyk, Jacobus Petrus (1842-1907), politicus 153
Spruyt, Cornelis Bellaar (1842-1901), filosoof, hoogleraar 335, 343, 364, 372, 376, 377, 388, 457
Staphorst, J. *zie* Veth, J.P.
Staring, Antony Christiaan Winand (1767-1840), dichter 441, 442
Starter, Jan Jansz. (1594-1626), dichter 333
Stedelijk Museum, Amsterdam 232
Steinmetz, Sebald Rudolph (1862-1940), jurist (c) 131-133, 285, 289, 297, 299, 369, 643, 644
Stemming, I.N. *zie* Karsen, J.E.
Stemming, J. *zie* Valk, M.W. van der
Stemming, O.N.T. *zie* Karsen, J.E.
Stempels, B.P. 78
Stern, Daniel *zie* Agoult, M. de Flavigny d'
St. Miel [geen nadere gegevens] 244
Stockum, Uitgeverij W.P. van 302, 307
Strada, Famiano (1572-1649), Italiaans historicus 244
Stratemeijer, Hendrik Jan (Henri), (1864-1924), journalist, lid Flanor 20, 46-48, 144-146
Strauss, David Friedrich (1808-1874), Duits theoloog 156, 157, 469
Suisse, Hotel/café, Kalverstraat, Amsterdam 50, 71, 413, 648
Sulpke's Boekhandel, Kalverstraat, Amsterdam 248
Swan 351, 366
Swart, Elisabeth Sara Clasina de (1861-1951), beeldhouwster (c) 579, 580, 613, 623, 625
Swart Abrahamsz, Theodoor (1848-1911), arts 482, 499, 500, 507
Swarth, Hélèna Stéphanie (1859-1941), dichteres (c) 14, 15, 54, 55, 305, 306, 323, 360, 390, 570, 571, 580, 581, 591, 597, 614, 617, 618, 626, 627, 635
Swift, Jonathan 372, 456
Swinburne, Algernon Charles (1837-1909), Engels dichter 344

Taco de Beer 335
Tadema *zie* Alma Tadema, L.
Taine, Hippolyte (1828-1893), Frans filosoof, historicus, auteur 70, 213
Tak, Pieter Lodewijk (1848-1907), journalist, politicus, lid van De unie; ps. Van de Klei (c) 166, 167, 175, 214, 287, 311, 319, 322, 324, 424, 425, 473, 476-478, 623
Tanier, E. [geen nadere gegevens] 245
Tengeler, Willem Carel (1853-1911), schrijver; ps. Bram van Dam 385, 396, 415
Tennyson, Alfred (1809-1892), Engels dichter 384
Tervaert, Dirk Gerard Cohen 644
Testut, Oscar, negentiende-eeuws Frans historicus 245, 247
Tetterode, Lambertus Adrianus van (1858-1931), componist, klavierpedagoog (c) 296, 383
Thiers, Louis Adolphe (1797-1877), Frans staatsman, historicus 245, 247
Tholen, Willem Bastiaan (1860-1931), schilder 231, 351, 355, 366, 419, 496, 529
Tholen-Muller, J. *zie* Muller, J.
Tholl, Anne Dorothée van der (1827-1898), echtgenote van C. Busken Huet 79, 80, 184, 575
Thorbecke, Johan Rudolf (1798-1872), staatsman 16, 69, 179, 375
Thrasybulus *zie* Busken Huet, C.
Tiele, Cornelis Petrus (1830-1902), theoloog, auteur 578
Tiele, J.J., tabakshandelaar te Rotterdam, broer van C.P. en P.A. Tiele 440, 468, 474, 578, 580
Tiele, Pieter Anton (1834-1889), bibliothecaris 440, 578
Tjaden Moderman, R.S. 353
Tollens, Hendrik (1780-1856), dichter 258, 312, 314

Toole, Johan Henri (1859-1924), leraar Duits 625
Toneelschool, Amsterdam 8
Toorop, Jan 229
Toussaint, Anna Louisa Geertruida (1812-1886), schrijfster, echtgenote van Johannes Bosboom 148, 156, 157, 162, 184, 186, 187, 206, 287
Trajanus, Marcus Ulpius (53-117), Romeins keizer 152
Tricht, H.W. van 229
Trifouillard *zie* Erens, M.J.F.P.H.
Troyon, Frédéric, Frans oudheidkundige [geen nadere gegevens] 244, 246
Turner, Joseph Mallard William (1775-1851), Engels schilder 608
tijdspiegel, De 180, 181

Unger, Johan Hendrik Willem (1861-1904), gemeentearchivaris van Rotterdam, auteur 128, 580
unie, De, Vereniging tot opwekking van staatkundig leven en bevordering van maatschappelijke belangen 287-290, 376, 649
Universiteitsbibliotheek, Amsterdam (c) 113, 114, 304
Uyldert, Maurits 10

Vachette, Café, Boulevard St-Michel, Parijs 78
vaderland, Het 233, 234, 429
Vaderlandsche letteroefeningen 179, 183
Valentyn, François (1666-1727), schrijver, predikant 140
Valk, Maurits Willem van der (1857-1935), schilder, schrijver; ps. Faucon, J. Stemming (c) 9, 199, 200, 230-233, 236, 239, 249, 271, 291, 341, 358, 359, 364-366, 368, 379-381, 411, 420, 438, 512, 528, 529, 551, 579, 592, 608, 611, 612
Valkenburg, Bertha (1862-?), schilderes 488
Velasquez, Diego da Silva y (1599-1660), Spaans schilder 64, 172, 202
Verberchem *zie* Witsen, W.A.
Verkade, Anne, echtgenote van J. Voerman [geen nadere gegevens] 488, 553, 554, 605, 645, 646
Verloop, Jan Johannes Hendricus (1864-1930), vriend van Verwey (c) 17, 200, 278, 301, 319, 320, 326, 338, 475, 609
Versluys, Synco, zoon van W. Versluys 343
Versluys, Willem (1851-1927), uitgever (c) 46, 168, 172, 176, 189, 204, 219, 222, 224, 228, 260, 271, 343, 372, 406, 440, 459, 490, 499, 578, 579, 583, 592, 649
Versluys Uitgevers-maatschappij, W. (1875-heden) 20, 48, 119, 345, 407, 549
Verwey, Albert (1865-1937), auteur, redacteur *De nieuwe gids*; ps. Homunculus, A. de Mare (*zie ook* Guido): passim
Verwey, Anna Maria (Anne) (1872-1942), zuster van Verwey 226, 326, 458, 462-464, 466, 475, 484, 486-488, 490, 502, 503, 551, 606
Verwey, Christoffel (1866-1956), accountant, broer van Verwey (c) 178, 179, 183-185, 189, 225, 319, 320, 326, 462-464, 466, 469, 470, 474, 475, 483, 485, 488, 490, 495, 502, 512, 548, 549, 552, 553, 566, 567, 573
Verwey, Gerlof 10, 506
Verwey, Jan (1838-1878), meubelmaker, vader van Verwey 26, 444, 513, 549, 552, 643
Verwey, Margaretha (1867-1947), zuster van Verwey 226, 240, 326, 462-464, 466, 475, 484, 490, 495, 502, 552, 554, 604
Verwey-Hesta, Leentje *zie* Hesta, L.
Veth, Jan Pieter (1864-1925), schilder, auteur; ps. Henric van Gooyen, S.v.H., Samuel van Hoogstraten, Samuel, J. Staphorst, W.J.v.W. (*zie ook* Guido) (c) 9, 20, 24, 26, 27, 30, 35, 37, 39-41, 43, 47, 50, 51, 58, 65,

69, 71, 72, 77, 81, 82, 85, 86, 99, 102, 104, 114, 116-119, 121, 122, 124, 125, 127, 133, 134, 137, 145, 161, 163, 170, 172, 175, 189, 190, 196, 199, 200, 214, 229, 230, 232, 236, 238, 241, 259, 260, 270, 271, 278, 279, 297, 306, 307, 314, 335, 337, 358, 360, 361, 380, 381, 383, 394, 405, 411, 420, 421, 422, 448, 457, 474, 479, 480, 483, 490, 492, 506-508, 526, 528, 550, 551, 572, 573, 589, 594-596, 605, 606, 608, 612, 616, 617, 629
Veth, Johanna Francina (1852-1932), muziekpedagoge, oudste zuster van J.P. Veth 116
Veth, Pieter Johannes (1814-1895), geograaf, oom van J.P. Veth 279, 280
Veth-Dirks, A.D. *zie* Dirks, A.D.
Veuillot, Louis François (1813-1883), Frans schrijver 615
Villemarqué, T.C.H. *zie* Hersart la Villemarqué, T.C.H.
Vincens, C. [geen nadere gegevens] 244, 246
Vloten van, Elisabeth (Betsy) (1862-1946), zuster van Kitty van Vloten 10, 194, 318, 319, 321, 340, 414, 458, 539, 541, 547, 549, 583, 603
Vloten, Gerlof van (1866-1903), oriëntalist, broer van Kitty van Vloten 579, 580
Vloten,Johannes van (1818-1883), theoloog, auteur, vader van Kitty van Vloten 10, 80, 181, 213, 281, 286, 288, 290, 331, 334, 340, 343, 351, 374-377, 384, 614-616
Vloten, Katharina (Kitty) van (1867-1945), verloofde, latere echtgenote van Albert Verwey (c) 8, 10, 136, 137, 140, 194, 276, 288, 302, 307, 316-321, 340, 351, 362, 369, 382, 393, 405, 413, 415, 433, 435, 442, 447, 448, 450-452, 454-456, 458, 478, 486-488, 496, 498, 505-511, 514, 516-524, 531, 532, 534-538, 540, 542, 545, 546, 548, 549, 552-554, 556, 559, 561, 562, 566, 568, 575, 577, 578, 580, 583, 593, 595, 602-605, 608, 609, 611, 613-617, 620, 623-625, 627, 640, 642, 644
Vloten, Martha van (1857-1943), vanaf 1886 echtgenote van F.W. van Eeden (c) 8, 10, 13, 14, 19, 20, 31, 45, 47, 60, 79, 80, 82, 84, 91, 94, 97-99, 106, 114, 119, 128, 136, 137, 143, 144, 146, 149, 152, 159, 162-165, 167, 179, 184, 189, 190, 194, 198, 216, 220, 222, 223, 229, 231, 236, 241, 267, 275, 276, 299, 300, 301, 302, 315, 382, 405, 408, 413, 428, 505, 507, 509-511, 518, 520, 521, 538-540, 542, 547, 556, 561, 562, 567, 572, 591, 593-595, 602, 603, 615-617
Vloten-van Gennep, J.E.H.C. *zie* Van Gennep, J.E.H.C.
Voerman, Jan (1857-1941), schilder 198, 240, 435, 513
Voltaire (pseudoniem van François-Marie Arouet) (1694-1778), Frans auteur 241
Vondel, Joost van den (1587-1679), dichter 87, 128, 305, 312, 313, 314, 332, 333, 360, 379, 384, 392, 444, 460
Vooys, H. de, pensionhoudster te Katwijk [geen nadere gegevens] 451, 452, 454, 462, 464, 471, 475, 481-483, 577, 580
Vos, Amand de (1840-1906), Vlaams schrijver; ps. Wazenaar (c) 147, 148, 168, 177, 178
Vos, H. 116
Vos, Jan Cornelis de (1855-1931), acteur, regisseur, schrijver 20, 22, 143-145
Vosmaer, Alexander (1866-1944), zoon van C. Vosmaer 579, 580
Vosmaer, Carel (1826-1888), auteur; ps. Flanor (c) 14-16, 25, 80, 104, 105, 109-112, 116, 118-120, 132, 154, 240, 281, 290, 305, 306, 343, 344, 360, 462, 463, 467, 468, 472, 580, 598, 635, 636
Vries, Jeronimo de (1777-1853), auteur 140, 142
Vries, Matthias de (1820-1892), taalkundige, hoogleraar 343
Vries, Reinier Willem Petrus de (1841-1919), boekhandelaar 332-334

Vuist (baas) [geen nadere gegevens] 403
Vuylsteke, Julius (1836-1903), Vlaams auteur 389, 390
W., W.J.v. *zie* Veth, J.P. en Witsen, W.A.
Waddington, Samuel, Engels publicist [geen nadere gegevens] 139
Wagner, Anna 576
Wagner, Wilhelm Richard (1813-1883), Duits componist 431
Wallace, Percy M. 175, 252
Wallis, A.S.C. *zie* Opzoomer, A.S.C.
Waltner [geen nadere gegevens] 381
Wandscheer, Maria Wilhelmina (1856-1936), schilderes 486, 488
Warmelo, Neeltje van (1833-1919), moeder van F.W. van Eeden (c) 94, 98, 413-416
Warren, Charles (1840-1927), Engels militair, van 1886 tot 1888 hoofd van de London Metropolitan Police 373, 374
Was, H. [geen nadere gegevens] 299, 353
Wazenaar *zie* Vos, Amand de
Wenkebach, Ludwig Willem Reymert (1860-1937), schilder 473
Wertheim, A.C. (1832-1897), bankier, filantroop, politicus 360
Westerhout, A.R. 380
Westervoorde, W.J. van *zie* Witsen, W.A.
Weyers, Hendrik Engelinus (1805-1844), hoogleraar oosterse talen, medewerker van *De gids* 69, 179
Whistler, James Abbott McNeill (1834-1903), Amerikaans schilder 480
Wickevoort Crommelin, Henrick Samuel Maximiliaan van (1866-1942), auteur (c) 338, 354
Wieling [geen nadere gegevens] 440
Wierdees, Ferd. J.A.M. [geen nadere gegevens] (c) 456, 457
Wilde, Oscar Fingal O'Flaherty Wills (1854-1900), Engels schrijver 36, 37
Wilhelmina, prinses 503
Willem III koning 288, 324
Willemsen, Café H.B., Heiligeweg, Amsterdam 290, 339
Willeumier, Cornelis Marie Johan (1843-1891), jurist, auteur 360
Willeumier, Guillette (1851-1931) (c) 295, 296
Willigen, M. van de, medewerker van het weekblad *De Amsterdammer* [geen nadere gegevens] (c) 205
Winkel, Jan te (1847-1927), taalkundige, literatuurhistoricus 180, 335, 340, 379, 389, 580
Winkler, Johan (1840-1916), arts, schrijver 16
Winkler Prins, Antony (1817-1908), encyclopedist 632
Winkler Prins, Jacob (1849-1907), dichter 155, 157, 597
Wisselingh, Elbert Jan van (1845-1912), kunsthandelaar (c) 270, 271, 429, 437-440, 473, 489, 491, 492
Witsen, Anna Agnes (1855-1889), zuster van W.A. Witsen 379, 380
Witsen, Jonas Jacob (1849-1928), koopman, vader van W.A. Witsen 51, 209, 349, 365, 379, 380, 496, 529
Witsen, Willem Arnold (1860-1923), schilder, kunstcriticus; ps. Verberchem, W.J. van W., W.J. van Westervoorde (c) 9, 104, 199, 200, 208-210, 214, 278, 279, 291, 307, 324, 325, 326, 348, 350, 354, 355, 357, 360, 364-368, 379, 380, 384, 393, 410, 414-416, 423, 425, 428, 429, 438, 439, 448, 469, 470, 475, 480, 481, 485, 486, 492, 496, 503, 506, 525, 529, 531, 533, 539, 543, 548-551, 556, 562, 564, 565, 569-571, 573, 575, 580-583, 590, 591, 595, 596, 600, 607, 608, 611-613, 636-639
Witt, Johan de (1625-1672), staatsman 392
Witt Huberts, W.J.A. de (1829-1909), auteur 411
Wolff, Albert 200, 214
Wolff, Didericus Engelbert Willem (1823-1890), classicus, leraar 180

Wolff, E. 206
Wordsworth, William (1770-1850), Engels dichter 131, 139, 217
Wutke-Biller, Emma *zie* Biller, E.
Wyzewski, Teodor de (1863-1917), Frans auteur 93, 94

Yntema, Jacob Wijbrand (1779-1858), redacteur van de *Vaderlandsche letteroefeningen* 69
Ysel, D. van den [geen nadere gegevens] 243, 248

Zaanlandsche courant 71, 72
Ziegelaar en Van den Bergh, commissionairs in effecten, Amsterdam 7, 15, 450
Ziegelaar, Willem Frederik (1840-?), commissionair, voormalig werkgever Verwey (c) 53, 393, 429
Zilcken, Charles Louis Philippe (1857-1930), schilder, kunstcriticus 22, 115, 145, 198-200, 258, 271
Zola, Emile (1840-1902), Frans schrijver 77, 144, 155, 157, 173, 181, 212, 214, 217, 273, 274, 304, 367, 379, 382, 389, 399, 431, 464, 517, 555, 559, 561, 562, 564, 565, 582, 597, 610
Zondagsblad, maandelijksche uitgave 287, 451
Zoölogus *zie* Eeden, F.W. van
Zuid-Hollandsche Boek- en Handelsdrukkerij 27, 45, 78
Zürcher, Johannes Wilhelm Cornelis Anton (1851-1905), schilder, criticus 230, 232, 474, 475
Zwaan, Elisabeth de (1836-1891), echtgenote van P. Busken Huet 280, 281
Zwart, Wilhelmus Hendrikus Petrus Johannes (1862-1931), schilder 435, 436